ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"
770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ.י.
שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"י") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אַשְׁרֵי־אִישׁ יָרֵא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יְבֹרָךְ: ג הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְּשָׁרִים חַנּוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזֵכֶר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו: ט פִּזַּר | נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכָעַס שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מיציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: ו הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימִי מֵעָפָר
דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֲקֶרֶת הַבַּיִת
אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיב מתוך "תהילות מנחם"

קיב, ט - פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

מעלת נתינת הצדקה

א. מעלת נתינת הצדקה בגשמיות מבוארת בחסידות בכמה מקומות: ומהם אדמו"ר הזקן מבאר[1] שהיא "עומדת לעד- יותר מכל אהבה ויראה ודביקות . . אשר עצמותו ואורו הוא א"ס ממש, ולא שייך שום עשר ספירות, ולבעבור זה נקרא כל האצילות רק בשם אפיקת עשר תיקונין[2] . . אשר הם כלים להשראת אוא"ס ב"ה ע"י דילוג אחר ההסתר וצמצום עצמותו . . וע"י אהבה ודביקות מישראל ניתוספו אורות באצילות, אבל מ"מ השראת אוא"ס הוא (רק) בעשר ספירות דאצילות . . ולא זהו כוונת וראשית, עלה ברצונו הטוב להטיב לברואיו, שיהי' התגלות אורו וזיוו למטה ממש, שיהי' חסד דרועא ימינא למטה בעולם העשי' ממש, ויהי' הגוף כלי . . בעולם עשי' להשראת אוא"ס.

המשך בעמוד לח

1) הנחות הר"פ ז"ל ע' נז-ח (ד"ה פזר נתן). אוה"ת במדבר כרך ד ע' א'תפז ואילך. ביאורי הזהר לצ"צ ח"א ע' תסג. וראה גם ד"ה ולהבין כו' פזר נתן תרמ"ב פ"ו ואילך. פי"ד-ט"ו.
2) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ..... ג

ג) מאמר ד״ה שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי׳
שבת פרשת האזינו, שבת תשובה, ה׳תשכ״ז ..... ה

ד) מכתב כללי כ״ה אלול, ה׳תשמ״ג ..... כא

ה) שיחת שבת פרשת האזינו,
שבת תשובה, ה׳תשכ״ז ..... כה

ו) לקוטי שיחות – פרשת האזינו
(בלה״ק) כרך יד ..... לב

ז) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... לו

ח) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה
ז״ל שניאורסאהן חוברת לה, תרגום מאידיש ..... לז

ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת האזינו ..... לח

י) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת האזינו ..... לט

יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת האזינו ..... סב

יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת האזינו ..... סג

יג) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת האזינו ..... עה

יד) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... עז

שיעורי רמב״ם – מהדורת חזק:

טו) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת האזינו ..... פ

טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת האזינו ..... צט

יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת האזינו ..... קו

יח) נביאים וכתובים
מלכים א פרק כ, תהלים פרק צב ..... קח

יט) משניות – מסכת שבועות
ביאור קהתי ..... קי

כ) עין יעקב מסכת יומא ..... קיז

כא) מסכת פסחים עם ביאורים
מדף עג עד דף עט ..... קיח

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קנא

כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קנב

כד) לקוטי תורה
אדמו״ר הזקן ..... קנג

כה) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קנד

כו) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קנה

כז) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קנה

כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קנו

כט) ספר המאמרים ה׳תרפ״ט
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנז

ל) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנח

לא) יומן כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנח

לב) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנט

לג) חומש לקריאה בציבור ..... קס

לד) לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו ..... קסה

לה) עירוב תבשילין ..... קסו

לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב ר״ה וש״ק ..... קסז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת האזינו, שבת תשובה, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳[1]. וְאִיתָא בַּזֹּהַר[2], רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳. תְּנִינַן, שִׁנְנוּ בְּשַׁעְתָּא דִּבְרָא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עָלְמָא לְמִבְרֵי בְּנֵי נָשָׁא, בְּאוֹרַיְתָא, אָמְרָה קַמֵּיהּ, אֲמִלִּיךְ לְמִבְרֵי הַאי בַּר נַשׁ, זָמִין הוּא לְמֶחֱטֵי קַמָּךְ, זָמִין הוּא לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ, אִי תַּעֲבִיד לֵיהּ כְּעוֹבְדּוֹי, הָא עָלְמָא לֹא יָכִיל לְמֵיקָם קַמָּךְ, כָּל־שֶׁכֵּן הַהוּא בַּר נַשׁ. אָמַר לָהּ, וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם[3], וְעַד לֹא בְּרָא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עָלְמָא, בְּרָא תְּשׁוּבָה וְכוּ׳.

וְהִנֵּה תּוֹכֶן מַאֲמַר הַזֹּהַר הַנַּ"ל, מֵבִיא אַדְמוּ"ר מַהֲרַ"שׁ (בְּ׳דִבּוּר הַמַּתְחִיל׳ הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ, דְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת הַאֲזִינוּ תרכ"ז[4]) מִזֹּהַר פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ[5], שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה קַמֵּי קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, הַאי אָדָם דְּאַתְּ בָּעֵי לְמִבְרֵי, זָמִין הוּא לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ, אִלְמָלֵא לֹא תַּאֲרִיךְ רוּגְזָא, טָב לֵיהּ דְּלֹא יִתְבְּרֵי. אָמַר לָהּ קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא אֶרֶךְ אַפַּיִם. וּמְדַיֵּיק, שֶׁמִּבְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם נִמְשֶׁכֶת הַסְּלִיחָה אֲפִילּוּ אִם יֶחֱטָא הָאָדָם. וְכִדְאִיתָא בִּגְמָרָא בְּמַסֶּכֶת בָּבָא־קַמָּא[6], אָמַר רַב חָנָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, מַאי דִּכְתִיב[3] אֶרֶךְ אַפַּיִם, וְלֹא כְּתִיב אֶרֶךְ אַף, אֶרֶךְ אַפַּיִם לַצַּדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים[7]. אַךְ צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה לְעֵיל מִינַּיהּ בִּגְמָרָא אִיתָא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא כָּל הָאוֹמֵר הַקָּבָּ"ה רַחֲמָן הוּא, יוֹתְרוּ חַיָּיו (יַפְקְרוּ חַיָּיו וְגוּפוֹ, שֶׁמּוֹרֶה אֶל הַבְּרִיּוֹת לַחֲטֹא[8]), שֶׁנֶּאֱמַר[9] הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט. וְהִנֵּה, ב׳ מַאֲמָרִים הַנַּ"ל (כָּל

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתהלים, בפרק שנהוג להוסיף בתפילת שחרית בעשרת ימי תשובה: **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳**[1]. **וְאִיתָא** מובא **בַּזֹּהַר**[2], **רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח** ואמר, **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳. תְּנִינַן,** שנינו **בְּשַׁעְתָּא דִּבְרָא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עָלְמָא לְמִבְרֵי בְּנֵי נָשָׁא,** בשעה שברא הקדוש־ברוך־הוא את העולם לברוא בני אדם **אֲמִלִּיךְ בְּאוֹרַיְתָא,** נמלך (התייעץ) בתורה **אָמְרָה קַמֵּיהּ,** אמרה לפניו (התורה) **תְּבָעֵי לְמִבְרֵי הַאי בַּר נַשׁ,** תרצה לברוא אדם זה **זָמִין הוּא לְמֶחֱטֵי קַמָּךְ, זָמִין הוּא לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ,** מזומן (מוכן) הוא לחטוא לפניך, מזומן (מוכן) הוא להכעיס לפניך **אִי תַּעֲבִיד לֵיהּ כְּעוֹבְדּוֹי,** אם תעשה לו כמעשיו **הָא עָלְמָא לֹא יָכִיל לְמֵיקָם קַמָּךְ,** העולם הזה לא יכול להתקיים לפניך **כָּל־שֶׁכֵּן הַהוּא בַּר נַשׁ** כל -שכן אותו אדם (אינו יכול להתקיים לפניך). **אָמַר לָהּ,** אמר לה (הקדוש -ברוך־הוא לתורה) **וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא** וכי לחינם אני נקרא **אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם**[3]**, וְעַד לֹא בְּרָא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עָלְמָא, בְּרָא תְּשׁוּבָה וְכוּ׳** ולפני שברא הקדוש־ברוך־הוא את העולם, ברא את התשובה.

וְהִנֵּה תּוֹכֶן מַאֲמַר הַזֹּהַר הַנַּ"ל, מֵבִיא אַדְמוּ"ר מַהֲרַ"שׁ (בְּ׳דִבּוּר הַמַּתְחִיל׳ **הַצּוּר** **תָּמִים פָּעֳלוֹ, דְּשַׁבָּת** שנאמר בשבת **פָּרָשַׁת הַאֲזִינוּ תרכ"ז**[4]) **מִזֹּהַר פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ**[5]**, שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה קַמֵּי קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, הַאי אָדָם דְּאַתְּ בָּעֵי לְמִבְרֵי, זָמִין הוּא לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ, אִלְמָלֵא לֹא תַּאֲרִיךְ רוּגְזָא, טָב לֵיהּ דְּלֹא יִתְבְּרֵי** אמרה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, אדם זה שאתה רוצה לברוא, מוכן הוא להרגיז לפניך, אם לא תאריך את הרוגז (ותסלח לו), טוב שלא ייברא. **אָמַר לָהּ קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא,** הקדוש -ברוך־הוא לתורה **וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא** וכי לחינם אני נקרא **אֶרֶךְ אַפַּיִם. וּמְדַיֵּיק** הרבי מהר"ש במאמרו, **שֶׁמִּבְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם נִמְשֶׁכֶת הַסְּלִיחָה אֲפִילּוּ אִם יֶחֱטָא הָאָדָם** וזהו המענה לטענה שהאדם עתיד לחטוא שגם אם יחטא ה' יסלח לו. **וְכִדְאִיתָא** מובא **בִּגְמָרָא בְּמַסֶּכֶת בָּבָא־קַמָּא**[6]**, אָמַר רַב חָנָא וְאִיתֵּימָא** ויש אומרים (שזו אימרה של) **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, מַאי דִּכְתִיב**3 **אֶרֶךְ אַפַּיִם, וְלֹא כְּתִיב אֶרֶךְ אַף,** מדוע נאמר בתורה שה' הוא סבלן ווותרן בלשון "ארך אפים" ולא "ארך אף"? כדי ללמד שיש כאן סבלנות ווותרנות כפולה **אֶרֶךְ אַפַּיִם לַצַּדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים**[7] וכדברי הזוהר האמורים שה' מאריך אף גם למי שחטא.

אַךְ צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה לְעֵיל מִינַּיהּ בִּגְמָרָא אִיתָא, קודם לכן מובא בגמרא **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא כָּל הָאוֹמֵר הַקָּבָּ"ה רַחֲמָן הוּא, יוֹתְרוּ חַיָּיו** (ופירש רש"י **יַפְקְרוּ חַיָּיו וְגוּפוֹ, שֶׁמּוֹרֶה אֶל הַבְּרִיּוֹת לַחֲטֹא**[8]**), שֶׁנֶּאֱמַר**[9] **הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט** הרי שה' עושה דין ומשפט צדק ואינו מוותר, וזאת בסתירה לכאורה למאמרי חכמינו ז"ל שהובאו לעיל המלמדים עד כמה הקדוש־ברוך־הוא סולח ומוותר.

---

1) תהלים קל, א. 2) ח"ג סט, ב. וראה גם רד"ה שיר המעלות תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 18). 3) תשא לד, ו. 4) סה"מ תרכ"ו ע' רמא. 5) רה, סע"א ואילך. 6) נ, סע"א ואילך. 7) וראה גם עירובין כב, א. סנהדרין קיא, א. 8) פרש"י שם. 9) פרשתנו לב, ד.

שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי׳

ביאור בדרך אפשר

וְהִנֵּה, ב׳ מַאֲמָרִים הַנַּ״ל (כָּל הָאוֹמֵר הַקָּבָּ״ה וַתְּרָן כּוּ׳ שמזה מובן עד כמה הקדוש ברוך הוא עושה משפט ולא מוותר **וּמַאי דִּכְתִיב אֶרֶךְ אַפַּיִם כּוּ׳** המלמד שהקדוש ברוך הוא כן סולח ומוותר) **בָּאִים בְּהֶמְשֵׁךְ זֶה לָזֶה, וִיתֵירָה מִזֶּה,** שֶׁהַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳[10] מֵבִיא **דִּבְרֵי הַגְּמָרָא כָּל הָאוֹמֵר הַקָּבָּ״ה וַתְּרָן הוּא, יוּתְּרוּ חַיָּיו שֶׁנֶּאֱמַר הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, וּמְסַיֵּים, ״רְעַיִן־שָׁם בַּגְּמָרָא דְּבָבָא־קַמָּא שָׁם שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן אֶרֶךְ אַפַּיִם כּוּ׳״** ולא זו בלבד שאינו רואה סתירה בין שני המאמרים אלא קושר ביניהם ומתייחס אליהם כמשלימים זה את זה. **וְאֵינוֹ מוּבָן, דִּלְכְאוֹרָה ב׳ הַמַּאֲמָרִים נִרְאִים סוֹתְרִין זֶה לָזֶה, שֶׁהֲרֵי לְהַמְתִּין כָּל כָּךְ** הרבה זמן **מִבְּלִי לְהַעֲנִישׁ לָרָשָׁע, הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הַוּתּוּר** וזו סתירה לאמירה שהקדוש ברוך הוא כל דבריו משפט. **וְאַף שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ מְוַתֵּר כְּלוּם, וְרַק מַאֲרִיךְ אַף** וממתין ומעכב את המשפט והעונש למשך זמן מסוים **אוּלַי יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, אֲבָל אִם לֹא יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה אֲזַי גָּבָה דִּילֵיהּ**[11], גובה את שלו (ומעניש) ואם כן אכן אין כאן סתירה כי המאמר המדבר על ארך אפים לא מתכוון לוויתור אמיתי **מִכָּל־מָקוֹם** מסתבר שהסתירה אכן קיימת כי **אֲמִיתִּית הָעִנְיָן דְּאֶרֶךְ אַפַּיִם הוּא לֹא רַק בְּאוֹפֶן שֶׁמַּאֲרִיךְ אַף** במשך זמן **וְגָבָה דִּילֵיהּ** בסופו של דבר (**שֶׁזּוֹהִי הַמַּשְׁמָעוּת** הפשוטה **דְּאֶרֶךְ אַף,** כפירוש רש״י בדברי הגמרא **מַאֲרִיךְ רוֹגֶז וּמַמְתִּין מִלִּיפָּרַע**[12], **אֲבָל עֲדַיִן אֵין זֶה אֲמִתִּית הַחֶסֶד שֶׁלְּמַעְלָה,** כלומר, אמנם גם המתנה זמנית ודחייה של העונש לזמן מסויים היא צעד של חסד אבל בוודאי שאין זה חסד לאמיתו, חסד מוחלט, **וְאִילוּ הָעִנְיָן דְּאֶרֶךְ אַפַּיִם, וויתור וסליחה מלאה, גַּם לָרְשָׁעִים, הוּא יוֹתֵר מֵאֶרֶךְ אַף** והמתנה בלבד), **שֶׁהֲרֵי אֶרֶךְ אַפַּיִם הוּא** אחת מי״ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים, **שֶׁהֵם בִּבְחִינַת בְּלִי גְּבוּל**[13] ולא רק חסד מוגבל. ואם כן נראה ששני מאמרי חכמינו ז״ל האמורים כן סותרים זה לזה, כי האחד מדגיש את הוותרנות ללא גבול והשני שולל את הוותרנות. **אַךְ הָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם הֲרֵי הוּא מַאֲרִיךְ אַף,** הקדוש ברוך הוא ממתין ואינו עושה משפט ועונש, לא באופן זמני וחלקי בלבד אלא **עַד שֶׁיָּבוֹא** האדם **לִבְחִינַת הַתְּשׁוּבָה (וּבְאוֹפֶן שֶׁבְּוַדַּאי יָבוֹא לִידֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁהֲרֵי** ישנה הבטחה **לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח**[14]), **וְאָז** כשהאדם יעשה תשובה **יוּמְשַׁךְ סְלִיחַת הָעֲוֹנוֹת** בצורה מלאה ומוחלטת, ונמצא שמידת ארך אפים היא לא המתנה זמנית ורק דחיה של המשפט והעונש אלא אכן מדובר בויתור מוחלט, כי ההמתנה הזמנית מביאה בסופו של דבר לתשובה שכתוצאה ממנה יש סליחה ומחילה מוחלטת. **[וְזֶהוּ גַּם כְּלָלוּת הָעִנְיָן** והתוכן הפנימי **דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם**[15] על ימים אלה **אַף־עַל־פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה וְהַצְּעָקָה יָפָה לְעוֹלָם,** בכל ימות השנה, בכל זאת **בַּעֲשָׂרָה הַיָּמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הִיא יָפָה בְּיוֹתֵר וּמִתְקַבֶּלֶת הִיא מִיַּד, שֶׁנֶּאֱמַר**[16] **דִּרְשׁוּ ה׳ בְּהִמָּצְאוֹ,** כאשר הוא מצוי במיוחד **וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה מְאֵירוֹת י״ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים**[17], **שֶׁעַל־יָדָם בָּא הָאָדָם לִבְחִינַת הַתְּשׁוּבָה**

ביאור בדרך אפשר

1 הָאוֹמֵר הַקָּבָּ״ה וַתְּרָן כּוּ׳ וּמַאי דִּכְתִיב אֶרֶךְ אַפַּיִם
2 כּוּ׳) בָּאִים בְּהֶמְשֵׁךְ זֶה לָזֶה, וִיתֵירָה מִזֶּה,
3 שֶׁהַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳[10] מֵבִיא דִּבְרֵי הַגְּמָרָא כָּל הָאוֹמֵר
4 הַקָּבָּ״ה וַתְּרָן הוּא, יוּתְּרוּ חַיָּיו שֶׁנֶּאֱמַר הַצּוּר
5 תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, וּמְסַיֵּים,
6 ״רְעַיִן־שָׁם בַּגְּמָרָא דְּבָבָא־קַמָּא שָׁם שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן
7 אֶרֶךְ אַפַּיִם כּוּ׳״. וְאֵינוֹ מוּבָן, דִּלְכְאוֹרָה ב׳
8 הַמַּאֲמָרִים נִרְאִים סוֹתְרִין זֶה לָזֶה, שֶׁהֲרֵי לְהַמְתִּין
9 כָּל כָּךְ מִבְּלִי לְהַעֲנִישׁ לָרָשָׁע, הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי
10 הַוּתּוּר. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ מְוַתֵּר
11 כְּלוּם, וְרַק מַאֲרִיךְ אַף אוּלַי יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, אֲבָל
12 אִם לֹא יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה אֲזַי גָּבָה דִּילֵיהּ[11],
13 מִכָּל־מָקוֹם אֲמִיתִּית הָעִנְיָן דְּאֶרֶךְ אַפַּיִם הוּא לֹא
14 רַק בְּאוֹפֶן שֶׁמַּאֲרִיךְ אַף וְגָבָה דִּילֵיהּ (שֶׁזּוֹהִי
15 הַמַּשְׁמָעוּת דְּאֶרֶךְ אַף, מַאֲרִיךְ רוֹגֶז וּמַמְתִּין
16 מִלִּיפָּרַע[12], אֲבָל עֲדַיִן אֵין זֶה אֲמִתִּית הַחֶסֶד
17 שֶׁלְּמַעְלָה, וְאִילוּ הָעִנְיָן דְּאֶרֶךְ אַפַּיִם, גַּם
18 לָרְשָׁעִים, הוּא יוֹתֵר מֵאֶרֶךְ אַף), שֶׁהֲרֵי אֶרֶךְ אַפַּיִם
19 הוּא מִי״ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת בְּלִי
20 גְּבוּל[13]. אַךְ הָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם
21 הֲרֵי הוּא מַאֲרִיךְ אַף, עַד שֶׁיָּבוֹא לִבְחִינַת
22 הַתְּשׁוּבָה (וּבְאוֹפֶן שֶׁבְּוַדַּאי יָבוֹא לִידֵי תְּשׁוּבָה,
23 שֶׁהֲרֵי לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח[14]), וְאָז יוּמְשַׁךְ סְלִיחַת
24 הָעֲוֹנוֹת. [וְזֶהוּ גַּם כְּלָלוּת הָעִנְיָן דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי
25 תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם[15] אַף־עַל־פִּי
26 שֶׁהַתְּשׁוּבָה וְהַצְּעָקָה יָפָה לְעוֹלָם, בַּעֲשָׂרָה הַיָּמִים
27 שֶׁבֵּין רֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הִיא יָפָה בְּיוֹתֵר
28 וּמִתְקַבֶּלֶת הִיא מִיַּד, שֶׁנֶּאֱמַר[16] דִּרְשׁוּ ה׳
29 בְּהִמָּצְאוֹ, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה
30 מְאֵירוֹת י״ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים[17], שֶׁעַל־יָדָם בָּא

---

10) אוה״ת פרשתנו ע׳ א׳תרנז. 11) ראה ירושלמי שקלים פ״ה ה״ב. מדרש תהלים עה״פ יו״ד, ב. 12) פרש״י ב״ק שם. 13) ראה מאמרי אדה״ז תקס״ט (הוצאת תשס״ה) ע׳ רצב ואילך. אוה״ת דרושים לסוכות ע׳ א׳תשסה ואילך. ובכ״מ. 14) שמואל־ב יד, יד. וראה תניא ספל״ט. הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ד ס״ג. 15) הל׳ תשובה פ״ב ה״ו. 16) ישעי׳ נה, ו. וראה ר״ה יח, א. וש״נ. 17) ראה סידור האריז״ל סדר כוונת ר״ח אלול. משנת חסידים מסכת אלול פ״א מ״ג. לקו״ת פ׳ ראה לב, א.

ביאור בדרך אפשר

כמבואר בתורת החסידות שהארת י"ג מידות הרחמים בחודש אלול מעוררת ונותנת כוח לתשובה].

**וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, שֶׁכֵּן מַשְׁמַע מִדִּבְרֵי הַזֹּהַר הַנַּ"ל עַל הַפָּסוּק שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גוֹ', שֶׁלְּאַחֲרֵי שֶׁאוֹמֵר וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא כּוֹ' אֶרֶךְ אַפַּיִם, וכי לחינם אני נקרא ארך אפים, מַמְשִׁיךְ: וְעַד לֹא בְּרָא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עָלְמָא, בְּרָא תְּשׁוּבָה. עוד בטרם ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא תשובה אָמַר לָהּ הקדוש ברוך הוא לַתְּשׁוּבָה, אֲנָא בְּעִינָא לְמִבְרֵי בְּנֵי נָשָׁא בְּעָלְמָא, רוצה אני לברוא בני אדם בעולם עַל מְנָת דְּכַד יְתוּבוּן לָךְ מֵחוֹבֵיהוֹן, על מנת שכאשר ישובו אליך מעוונותיהם דְּתֶהֱוֵי זְמִינָא לְמִשְׁבַּק חוֹבֵיהוֹן וּלְכַפְּרָא עֲלַיְהוּ וְכוּ', תהיי מוכנה לעזוב (לסלוח) את עוונותיהם ולכפר עליהם וּמְסַיֵּם בזוהר שם שֶׁזֶּהוּ הָעִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ', דְּתָב קַמֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה וְצָלֵי צְלוֹתֵיהּ מֵעָמְקָא דְּלִבָּא, ששב (האדם שחטא) לפני המלך העליון ומתפלל את תפילתו מעומק הלב וְעַל־יְדֵי־זֶה על ידי תשובה של האדם מלמטה מעומק ליבו מַגִּיעִים לַמַּעֲמַקִּים דְּלְמַעְלָה, אֲתַר גָּנִיז כּוֹ' עַמִּיקָא דֶּבִירָא כּוֹ' מקום גנוז, עומק הבור, היינו דרגה נעלית ו'עמוקה' באלוקות, שבעבודת ה' רגילה, לולי התשובה והתפילה ממעמקים, לא ניתן להגיע אליה.

אַךְ צָרִיךְ לְהָבִין בִּכְלָלוּת מַאֲמַר הַזֹּהַר הַנַּ"ל שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה לַהקָּבָּ"ה שֶׁהָאָדָם זָמִין לְמֶחֱטֵי קַמָּךְ, כְּפִי שֶׁמְּדַיֵּק אַדְמוּ"ר מַהֲרַ"שׁ[4], דִּלְכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהַתּוֹרָה תְּקַטְרֵג עַל בְּרִיאַת הָאָדָם. וּמְבָאֵר[18], שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה שֶׁהָאָדָם זָמִין לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ, בִּכְדֵי שֶׁיָּשִׁיב לָהּ הַקָּבָּ"ה וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא אֶרֶךְ אַפַּיִם וגמצא שמענה התורה לגבי בריאת האדם, לא היה קטרוג על האדם והתורה לא מתנגדת לתשובה ולסליחה וכפרה אלא אדרבה, כל האזכור של החטא כשדובר על בריאת האדם היה כדי להביא למענה הקדוש ברוך הוא שהוא ארך אפים ומוחל וסולח על עוונות.

וּלְהָעִיר גַּם מִמַּאֲמַר הַמִּדְרָשׁ[19] עַל הַפָּסוּק[20] טוֹב וְיָשָׁר הֲוָיָ', שֶׁאֲלוּ לַחָכְמָה חוֹטֵא מַה עוֹנְשׁוֹ, שֶׁאֲלוּ לַנְּבוּאָה כּוֹ', שֶׁאֲלוּ לַתּוֹרָה כּוֹ', שֶׁאֲלוּ לַהקָּבָּ"ה כּוֹ', אָמַר לָהֶם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב טוֹב וְיָשָׁר הֲוָיָ' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ, שֶׁהוּא מוֹרֶה לַחַטָּאִים דֶּרֶךְ שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה. וְהַיְנוּ, שֶׁעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְמַעְלָה אֲפִילוּ מִתּוֹרָה, הַרֵי מָצִינוּ בַּתּוֹרָה כַּמָּה פְּסוּקִים שֶׁבָּהֶם נִתְפָּרֵשׁ עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַתּוֹרָה לֹא יָדְעָה מֵעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה, וְעַד שֶׁהֵצְרְכוּ לִשְׁאוֹל לַהקָּבָּ"ה דַּוְקָא. ? אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁאַף שֶׁעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְמַעְלָה מֵהַתּוֹרָה, הַרֵי עִנְיָן הַתְּשׁוּבָה וגם העובדה עצם עניין התשובה

ביאור בדרך אפשר

מוּבָן, אֵיךְ אֶפְשָׁר כיצד יתכן **שֶׁהַתּוֹרָה תְּקַטְרֵג עַל בְּרִיאַת הָאָדָם. וּמְבָאֵר[18], הרבי מהר"ש במאמרו זה שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה שֶׁהָאָדָם זָמִין לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ,** מוכן להכעיס לפניך **בִּכְדֵי שֶׁיָּשִׁיב לָהּ הַקָּבָּ"ה וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא אֶרֶךְ אַפַּיִם** ונמצא שמענה

1 הָאָדָם לִבְחִינַת הַתְּשׁוּבָה]. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה,
2 שֶׁכֵּן מַשְׁמַע מִדִּבְרֵי הַזֹּהַר הַנַּ"ל עַל הַפָּסוּק שִׁיר
3 הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גוֹ', שֶׁלְּאַחֲרֵי שֶׁאוֹמֵר וְכִי
4 לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא כּוֹ' אֶרֶךְ אַפַּיִם, מַמְשִׁיךְ: וְעַד
5 לֹא בְּרָא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עָלְמָא, בְּרָא תְּשׁוּבָה.
6 אָמַר לָהּ לַתְּשׁוּבָה, אֲנָא בְּעִינָא לְמִבְרֵי בְּנֵי נָשָׁא
7 בְּעָלְמָא, עַל מְנָת דְּכַד יְתוּבוּן לָךְ מֵחוֹבֵיהוֹן,
8 דְּתֶהֱוֵי זְמִינָא לְמִשְׁבַּק חוֹבֵיהוֹן וּלְכַפְּרָא עֲלַיְהוּ
9 וְכוּ', וּמְסַיֵּם שֶׁזֶּהוּ הָעִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ
10 הֲוָיָ', דְּתָב קַמֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה וְצָלֵי צְלוֹתֵיהּ
11 מֵעָמְקָא דְּלִבָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים לַמַּעֲמַקִּים
12 דְּלְמַעְלָה, אֲתַר גָּנִיז כּוֹ' עַמִּיקָא דֶּבִירָא כּוֹ'.
13 **אַךְ** צָרִיךְ לְהָבִין בִּכְלָלוּת מַאֲמַר הַזֹּהַר הַנַּ"ל
14 שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה לַהקָּבָּ"ה שֶׁהָאָדָם זָמִין
15 לְמֶחֱטֵי קַמָּךְ, כְּפִי שֶׁמְּדַיֵּק אַדְמוּ"ר מַהֲרַ"שׁ[4],
16 דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהַתּוֹרָה
17 תְּקַטְרֵג עַל בְּרִיאַת הָאָדָם. וּמְבָאֵר[18], שֶׁהַתּוֹרָה
18 אָמְרָה שֶׁהָאָדָם זָמִין לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ, בִּכְדֵי שֶׁיָּשִׁיב
19 לָהּ הַקָּבָּ"ה וְכִי לְמַגְנָא אִתְקְרִינָא אֶרֶךְ אַפַּיִם.
20 וּלְהָעִיר גַּם מִמַּאֲמַר הַמִּדְרָשׁ[19] עַל הַפָּסוּק[20] טוֹב
21 וְיָשָׁר הֲוָיָ', שֶׁאֲלוּ לַחָכְמָה חוֹטֵא מַה עוֹנְשׁוֹ,
22 שֶׁאֲלוּ לַנְּבוּאָה כּוֹ', שֶׁאֲלוּ לַתּוֹרָה כּוֹ', שֶׁאֲלוּ
23 לַהקָּבָּ"ה כּוֹ', אָמַר לָהֶם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר
24 לוֹ, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב טוֹב וְיָשָׁר הֲוָיָ' עַל כֵּן יוֹרֶה
25 חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ, שֶׁהוּא מוֹרֶה לַחַטָּאִים דֶּרֶךְ
26 שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה. וְהַיְנוּ, שֶׁעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא
27 לְמַעְלָה אֲפִילוּ מִתּוֹרָה, שֶׁלָּכֵן רַק הַקָּבָּ"ה אָמַר
28 יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ. וְלִכְאוֹרָה, הֲרֵי מָצִינוּ
29 בַּתּוֹרָה כַּמָּה פְּסוּקִים שֶׁבָּהֶם נִתְפָּרֵשׁ עִנְיַן
30 הַתְּשׁוּבָה, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַתּוֹרָה לֹא יָדְעָה
31 מֵעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה, וְעַד שֶׁהֵצְרְכוּ לִשְׁאוֹל לַהקָּבָּ"ה
32 דַּוְקָא. אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁאַף שֶׁעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְמַעְלָה מֵהַתּוֹרָה, הֲרֵי עִנְיָן

---

18) סה"מ שם ע' רמב. 19) יל"ש תהלים רמז תשב. 20) תהלים כה, ח.

שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי׳

ביאור בדרך אפשר

שתשובה היא למעלה מהתורה **נִמְשָׁךְ** מלמעלה **וְנִתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה**[21]. **וְזֶהוּ גַּם תּוֹכֶן הַבֵּיאוּר בְּמַאֲמַר הַזֹּהַר הַנַּ״ל שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה שֶׁהָאָדָם זָמִין לְאַרְגָּזָא קַמָּךְ,** שכאמור אין ללמוד מכך שהתורה לא מסכימה לעניין התשובה אלא אדרבה **שֶׁכַּוָּנַת הַתּוֹרָה הָיְתָה לְעוֹרֵר אֶת הָעִנְיָן דְּאֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁמִּזֶּה יוּמְשַׁךְ עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מֵהַתּוֹרָה**[22] אלא שהמשכה והתגלות של ענין התשובה היא על ידי התורה.

ב) וְהִנֵּה נוֹסָף עַל מַאֲמַר הַזֹּהַר הַנַּ״ל עַל הַפָּסוּק שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גוֹ׳, מָצִינוּ בַּזֹּהַר מַאֲמָר נוֹסָף עַל פָּסוּק זֶה (וְכֵיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם נִדְרְשׁוּ עַל אוֹתוֹ פָּסוּק, מוּבָן שֶׁיֵּשׁ קֶשֶׁר וְשַׁיָּכוּת בֵּינֵיהֶם[23]**), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ**[24]**: רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת סְתָם, וְלֹא פָּרִישׁ מָאן אָמְרוֹ, אֶלָּא שִׁיר הַמַּעֲלוֹת דְּזַמִּינִין כָּל בְּנֵי עָלְמָא לְמֵימַר כּוֹ׳, וּמַאי הוּא מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ כּוֹ׳ מֵעָמְקָא דְּלִבָּא כּוֹ׳. וּמִי אָמַר דָּוִד הָכִי, וְהָא כְּתִיב**[25] בְּכָל לִבִּי דְּרַשְׁתִּיךָ, וְדָא קְרָא סַגִּי, מַאי בָּעֵי מִמַּעֲמַקִּים. אֶלָּא הָכִי תָּאנָא, כָּל בַּר נַשׁ דְּבָעֵי בָּעוּתֵהּ קַמֵּי מַלְכָּא, בָּעֵי לְכַוְּנָא דַּעְתָּא וּרְעוּתָא מֵעִיקָּרָא דְּכָל עִיקָּרִין כּוֹ׳, וְדָא אִקְרֵי מִמַּעֲמַקִּים, עוֹמְקָא דְּכֻלָּא עוֹמְקָא דְּבִירָא וְכוֹ׳. וְצָרִיךְ לְהָבִין**[26]**, מַהוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַה שֶּׁכָּתוּב בְּכָל לִבִּי דְּרַשְׁתִּיךָ לְמַה שֶׁכָּתוּב מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ, שֶׁדַּוְקָא מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הוּא מֵעִיקָּרָא דְּכָל עִיקָּרִין כּוֹ׳, וְהָרֵי גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב בְּכָל לִבִּי דְּרַשְׁתִּיךָ הוּא לֹא רַק חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב בִּלְבַד, שֶׁאֵינוֹ בְּכָל לִבִּי, אֶלָּא גַּם פְּנִימִיּוּת הַלֵּב**[27]**, וּכְפִי שֶׁאָמַר דָּוִד לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי אֶת פָּנֶיךָ הֲוָיָ׳ אֲבַקֵּשׁ**[28]**, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן דִּפְנִימִיּוּת הַלֵּב דַּוְקָא**[29]**, וְאִם כֵּן, מַהִי הַהוֹסָפָה דִּמִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ**

ביאור בדרך אפשר

ותפילה ״בכל ליבי״ **מַאי בָּעֵי מִמַּעֲמַקִּים** ומה הצורך ב״מעמקים״, והרי אם די ״בכל ליבי״, לשם מה יש צורך בקריאה מעומק הלב (שהיא דרגה פנימית ועמוקה יותר מאשר ״בכל הלב״ וכפי שיתבאר להלן).? **אֶלָּא הָכִי תָּאנָא,** אלא כך למדנו **כָּל בַּר נַשׁ דְּבָעֵי בָּעוּתֵהּ קַמֵּי מַלְכָּא,** כל בן אדם שרוצה בקשה מלפני המלך **בָּעֵי לְכַוְּנָא דַּעְתָּא וּרְעוּתָא מֵעִיקָּרָא דְּכָל עִיקָּרִין כּוֹ׳,** צריך לכוון את דעתו ורצונו מעיקר כל העיקרים **וְדָא אִקְרֵי מִמַּעֲמַקִּים,** וזה (הכוונה הזו של הדעת והרצון מהעיקר והשורש הכי עמוק) נקרא ״״ממעמקים״ **עוֹמְקָא דְּכֻלָּא עוֹמְקָא דְּבִירָא וְכוֹ׳** עומק הכול, עומק הבור.

וְצָרִיךְ לְהָבִין[26], במשמעות דברי הזוהר האמורים **מַהוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַה שֶּׁכָּתוּב בְּכָל לִבִּי דְּרַשְׁתִּיךָ לְמַה שֶּׁכָּתוּב מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ, שֶׁדַּוְקָא מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הוּא מֵעִיקָּרָא דְּכָל עִיקָּרִין כּוֹ׳,** ואילו ״בכל ליבי״ הוא דרגה יותר נמוכה **וַהֲרֵי גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב בְּכָל לִבִּי דְּרַשְׁתִּיךָ הוּא לֹא רַק חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב בִּלְבַד, שֶׁאֵינוֹ בְּכָל לִבִּי,** שהרי אם מדובר בקריאה אל ה׳ רק בחיצוניות הלב אי אפשר לומר על כך ״בכל ליבי״ **אֶלָּא** וודאי זו קריאה שכוללת **גַּם פְּנִימִיּוּת הַלֵּב**[27], **וּכְפִי שֶׁאָמַר דָּוִד** במקום אחר בתהלים **לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי אֶת פָּנֶיךָ הֲוָיָ׳ אֲבַקֵּשׁ**[28], והלשון ״פני״ משמעו גם פנימיות **שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן דִּפְנִימִיּוּת הַלֵּב דַּוְקָא**[29], **וְאִם כֵּן, מַהִי הַהוֹסָפָה דִּמִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ** והרי גם בחינת ״בכל ליבי״ כוללת גם את פנימיות הלב, ויש להבין מה ההבדל בין קריאה ותפילה מ״פנימיות״ לקריאה ותפילה ״ממעמקים״.?

---

21) ראה גם המשך תער״ב ח״ג ע׳ א׳תח. סה״מ תער״ב־תרע״ו ס״ע לב. 22) ראה גם סה״מ שם ריש ע׳ לג. 23) ראה גם לקו״ש ח״ג ע׳ 782. 24) זח״ב סג, סע״א ואילך. 25) תהלים קיט, יו״ד. 26) ראה גם רד״ה שיר המעלות ממעמקים תרד״ע (המשך תער״ב ח״א ע׳ שצח). 27) ראה ד״ה שיר המעלות בהוספות לאוה״ת האזינו־ברכה ע׳ א׳תתקמא. 28) תהלים כז, ח. 29) תניא אגה״ק רס״ד. לקו״ת פרשתנו עד, א.

ביאור בדרך אפשר

ג) וּלְהָבִין כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[30] **בְּעִנְיַן הַנְּסִירָה**[31] מבואר בספרי קבלה שכדי שתהיה השפעה מהמידות שבספירות העליונות, בחינת זעיר אנפין ("ז"א") שנמשלה לזכר לספירת המלכות שנמשלה לנקבה, יש צורך ב'נסירה', הבדלה, בין ז"א ומלכות, כי עד הנסירה הם כדבר אחד, כשם שבעת בריאת חוה מהצלע של אדם הראשון היה 'ניסור' של הצלע ורק לאחר מכן נבראה חוה כמציאות בפני עצמה והייתה יכולה להיות השפעה מאדם לחוה (**לְצוֹרֶךְ בִּנְיַן הַמַּלְכוּת**, וכך גם לצורך 'בנין המלכות' מחדש בראש השנה מידי שנה, צריכה להיות תחילה 'נסירה' והבדלה בין ז"א ומלכות **שֶׁנַּעֲשֶׂה בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁבָּהֶם אוֹמְרִים הַמִּזְמוֹר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גו'**), ועל כך נתבאר במאמר הנזכר **שֶׁקּוֹדֶם הַנְּסִירָה שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשֵׂית הַהַבְדָּלָה בֵּין זְעֵיר־אַנְפִּין וּסְפִירַת הַמַּלְכוּת, הָיָה כּוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם**[32] והמלכות לא היתה מציאות בפני עצמה אלא חלק בלתי נפרד מהמידות. **וְנִתְבָּאֵר**, בפירוש המושג "כותל אחד לשניהם", היינו שהמשפיע והמקבל נמצאים באותה מדריגה **שֶׁנּוֹסָף עַל בֵּיאוּר אַדְמוּ"ר הָאֶמְצָעִי בַּסִּידּוּר**[33] **שֶׁכּוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם הוּא עִנְיַן בְּחִינַת הַגְּבוּרָה, בְּחִינַת אוֹר חוֹזֵר**, בעוד שמידת החסד היא השפעה מלמעלה למטה, הנקראת "אור ישר", מידת הגבורה היא "אור חוזר" המתקבל על ידי שהשפע נוגע במקבל המתעורר וחוזר אל המשפיע מצידו, מלמטה למעלה (כמו כאשר משליכים חפץ לקיר, ומעוצמת הפגיעה הוא חוזר אל הכיון שממנו בא) **וְהַיְנוּ שֶׁהֵם** המשפיע והמקבל **שָׁוִים בִּתְנוּעַת הָרָצוֹא לַעֲלוֹת לְשָׁרְשָׁם וּמְקוֹרָם כו'**, על 'חיות הקודש' שבמרכבה העליונה כתוב שהן במצב של "רצוא ושוב" ומבואר על כך בקבלה וחסידות ש"רצוא" הוא התשוקה של התחתון, המקבל, להתעלות ולהתקרב אל המשפיע. ו"שוב" הוא 'תנועה' של המקבל לשוב למקומו ולתפקידו (גם במחיר התרחקות מהמשפיע), וכיון שה"רצוא" הוא 'תנועה' בכיוון של מלמטה למעלה, הרי זה "אור חוזר" השייך למידת הגבורה (בשונה מ"אור ישר" השייך למידת החסד), ובנוסף להסבר זה בענין ה"כותל אחד לשניהם" במצב שקודם ה"נסירה" **מוֹסִיף וּמְבָאֵר אַדְמוּ"ר מַהַרַ"ש (בַּמַּאֲמָר דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹן לְנִשְׁיאוּתוֹ**[34] בשנת תרכ"ז, לאחר הסתלקות אביו אדמו"ר ה'צמח צדק' בי"ג ניסן תרכ"ו) **שֶׁהֵם** המשפיע והמקבל (ז"א ומלכות, ה'זכר' וה'נוקבא') **שָׁוִים גַּם בִּכְלָלוּת מַעֲמָדָם וּמַצָּבָם** ונמצאים באותה דרגה באופן כללי.

וּמְבָאֵר זֶה הרבי מהר"ש באותו מאמר **עַל־פִּי מָשָׁל מֵרַב שֶׁמַּשְׁפִּיעַ** מוסר ומסביר **שֵׁכֶל** רעיון שכלי **לְתַלְמִיד עַל־יְדֵי** באמצעות **מָשָׁל, דְּכֵיוָן שֶׁבַּהֲבָנַת הַמָּשָׁל** שהוא פשוט וקל להבנה מאשר הנמשל שהוא רעיון עמוק **שָׁוֶה שֵׁכֶל הַתַּלְמִיד לְשֵׁכֶל הָרַב**, ושניהם מבינים את המשל באותה רמה **לָכֵן גַּם בַּהֲבָנַת הַנִּמְשָׁל לֹא נִיכָּר יִתְרוֹן הָרַב עַל הַתַּלְמִיד** ונמצא שלמרות ההבדל הגדול בין רמת השכל של הרב לרמת השכל של התלמיד, בכל זאת למעשה שניהם נמצאים באותה רמה של הבנה ("כותל אחד לשניהם") וכך גם לענייננו – קודם ה'נסירה', ז"א ומלכות נמצאים באותה דרגה, למרות ההבדלים ביניהם.

וִיתֵירָה מִזֶּה, כַּמּוּבָא בְּהֶמְשֵׁךְ סדרת מאמרים בנושא אחד משנת עת"ר[35] **דּוּגְמָא נוֹסֶפֶת, מֵרַב שֶׁלּוֹמֵד עִם תַּלְמִידוֹ אוֹתִיּוֹת וְתֵיבוֹת** מילים של **תּוֹרָה־נְבִיאִים־כְּתוּבִים, שֶׁאָז** כאשר הלימוד מתמקד באותיות ובמילים עצמן ולא בתוכן העמוק של הדברים **אֵין יִתְרוֹן לְרַב עַל הַתַּלְמִיד, שֶׁשְּׁנֵיהֶם אוֹמְרִים וְיוֹדְעִים הָאוֹתִיּוֹת בְּשָׁוֶה. וְהַיְנוּ, שֶׁהַחִילּוּק** ההבדל **בֵּין הָרַב לַתַּלְמִיד** ברמת ההבנה והתפיסה **הוּא רַק בְּנוֹגֵעַ לְגִילּוּי אוֹר הַשֵּׂכֶל שֶׁבְּאוֹתִיּוֹת**

---

30) ד"ה תקעו דיום ב' דר"ה פ"ה ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חלק מח ע' 6 ואילך). 31) ראה פע"ח שער ר"ה פ"א ואילך. 32) ראה ע"ח שער הכללים פ"י. שער לא (שער הארת המוחין) פ"א. פע"ח שער ר"ה פ"ב. 33) שער התקיעות רמו, ד. 34) ד"ה להבין ענין עשרה עומקים תרכ"ז (סה"מ תרכ"ו ע' רלו ואילך). 35) סה"מ עת"ר ע' נב.

שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי׳

ביאור בדרך אפשר

וְתִיבוֹת אֵלּוּ [וְכַמְבוֹאָר בְּשַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה[36] שבספר התניא **שֶׁכָּל אוֹת** מדברי ה׳ בתורה **הִיא הַמְשָׁכַת חַיּוּת** רוחנית **וְכֹחַ** אלוקי **מְיוּחָד פְּרָטִי, וּכְשֶׁנִּצְטָרְפוּ אוֹתִיּוֹת הַרְבֵּה לִהְיוֹת תֵּבָה,** מילה אחת **אֲזַי מִלְּבַד רִיבּוּי מִינֵי כֹּחוֹת וְחַיּוּת הַנִּמְשָׁכִים** ביחד בעניין אחד **כְּפִי מִסְפַּר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתֵּיבָה, עוֹד זֹאת** כאשר אותיות רבות מצטרפות יחד למילה אחת אזי המילה מכילה לא רק את הכוחות שהצטרפו הודות לחיבור של קבוצת אותיות אלא יש כאן אור חדש שלא היה קיים קודם לכן **הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה הַמְשָׁכַת כֹּחַ עֶלְיוֹן וְחַיּוּת כְּלָלִית** חדשה, נוספת **הַכּוֹלֶלֶת וּשְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִינֵי הַכֹּחוֹת וְהַחַיּוּת פְּרָטִיּוֹת שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת וְעוֹלָה עַל גַּבֵּיהֶן וְכוּ׳** אלא שכל זה נכון לגבי התוכן, המשמעות והחיות והכוחות הרוחניים שבמילים אלו], **אֲבָל בְּנוֹגֵעַ לְלִימוּד הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבוֹת עַצְמָן** ללא התוכן הטמון בהן **אֵין חִילּוּק** הבדל **כְּלָל בֵּין הָרַב לַתַּלְמִיד** והתלמיד חוזר את האותיות והמילים בדיוק כמו הרב.

ד) אָמְנָם[37] מצד שני **כָּל עִנְיַן הִשְׁתַּוּוּת הָרַב וְתַלְמִיד** והיותם במצב שבו אין לרב יתרון על התלמיד **שַׁיָּךְ רַק כַּאֲשֶׁר הָרַב מְצַמְּצֵם אֶת שִׁכְלוֹ** שמצד עצמו הוא נעלה בהרבה על שכל התלמיד **כְּדֵי לְהַשְׁפִּיעַ שֵׂכֶל לַתַּלְמִיד עַל־יְדֵי מָשָׁל, אוֹ לְלַמְּדוֹ אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת** כמבואר לעיל כיצד בשני האופנים הללו נוצר שיוויון בין הרב והתלמיד, המשפיע והמקבל. אבל לאמיתו של דבר הרב אכן נעלה מהתלמיד **שֶׁהֲרֵי לוּלֵי הַצִּמְצוּם, הִנֵּה שֵׂכֶל הָרַב הוּא בְּעִילּוּי שֶׁבְּאֵין־עֲרוֹךְ** ללא כל יחס והשוואה **לְגַבֵּי שֵׂכֶל הַתַּלְמִיד, וְרַק עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם** של שכל הרב **יָכוֹל לִהְיוֹת הִשְׁתַּוּוּת הָרַב וְהַתַּלְמִיד,** מבלי שמעלת הרב תבוא לידי ביטוי, כיון **שֶׁשְּׁנֵיהֶם עֲסוּקִים בָּעִנְיָן הַמְצוּמְצָם, שֶׁזֶּהוּ הַמָּשָׁל אוֹ הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבוֹת.**

ביאור בדרך אפשר

וְדוּגְמָתוֹ בַּנִּמְשָׁל, בְּעִנְיַן זְעֵיר־אַנְפִּין המשפיע, בדוגמת הרב **וּסְפִירַת הַמַּלְכוּת,** המקבל, בדוגמת התלמיד, **שֶׁקּוֹדֶם הַנְּסִירָה הָיָה כּוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם,** ושניהם היו בהשוואה שיצרה הבדל ביניהם שגם בעניין זה מדובר רק לאחר הצמצום, כיוון **שֶׁמְּצַד הַמּוֹחִין דִּזְעֵיר־אַנְפִּין** החלק הנעלה שבמידות, בחינת המוחין שבמידות (שנקראות ׳זעיר אנפין, פנים זעירות, כי בדרך כלל האור שבמידות הוא מועט ביחס לאור המוחין, אבל מצד המוחין שבמידות) **כְּפִי שֶׁהֵם** המוחין **בְּעַצְמָן וּמַהוּתָן, הֲרֵי הַמּוֹחִין דְּנוּקְבָא** כפי שהם בספירת המלכות **אֵינָם בְּעֶרֶךְ** אין להם ערך וחשיבות **לְגַבֵּי הַמּוֹחִין דִּזְעֵיר־אַנְפִּין,** הנעלים לאין שיעור מהמוחין שבמלכות **וְרַק כַּאֲשֶׁר הַמּוֹחִין דִּזְעֵיר־אַנְפִּין בָּאִים בְּאוֹפֶן שֶׁל צִמְצוּם וִירִידָה** מלמעלה למטה, ממדרגה למדרגה **לְהִתְלַבֵּשׁ בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד** היינו הדרגות הנמוכות ביותר שבמידות, לא עיקר והתחלת המידות (שהם חסד, גבורה, תפארת) אלא המידות התחתונות (נצח, הוד, יסוד) ובהן עצמן לא העיקר והפנימיות שלהם אלא הסוף והחיצוניות שלהם, בחינת ״אחוריים״ שבה האור והחיות מועטים לעומת בחינת ה״פנים״ **(שֶׁזֶּהוּ כִּמְשָׁל הִתְלַבְּשׁוּת הַשֵּׂכֶל בְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתָב** דבר שמחייב צמצום ומיעוט של אור השכל שהרי אותיות הכתב עצמן לא קולטות את הרעיון השכלי), **שֶׁאָז** כאשר המוחין עברו צמצום וירידה גדולה **הִנֵּה עֶרֶךְ** הרמה והמדרגה של **הַמּוֹחִין דְּנוּקְבָא שָׁוֶה מַמָּשׁ לְמוֹחִין דִּזְעֵיר־אַנְפִּין (כְּשֵׁם שֶׁהַתַּלְמִיד שָׁוֶה לָרַב בְּהַשָּׂגַת הַמָּשָׁל, אוֹ יְדִיעַת הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבוֹת** שכאמור ההשוואה הזו היא כתוצאה מצמצום גדול בשכל הרב). **וְזֶהוּ גַּם הַדִּיּוּק** בלשון שמצינו בעניין זה בקבלה לגבי המצב שהיה קודם הנסירה **דְּכוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם, כּוֹתֶל דָּיְיקָא,** שהשימוש בביטוי ״כותל״ הוא מדויק **הַיְינוּ** כי כוונתו להורות

---

36) רפי״ב. 37) בהבא לקמן - ראה סה״מ תרכ״ז ועת״ר שם.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהִשְׁתַּוּוּת דִּזְעִיר־אַנְפִּין וּמַלְכוּת להיות במדרגה אחת **הִיא** **בְּבְחִינַת נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד דִּזְעִיר־אַנְפִּין,** המדרגה התחתונה שבמידות **שֶׁנִּקְרֵאת בְּשֵׁם כּוֹתֶל, כִּמְשַׁל כּוֹתֶל אֵבֶר הַדּוֹפֶן גַּשְׁמִי דְּנֶצַח־וְהוֹד שֶׁהֵם תְּרֵין יַרְכִּין,** שני הירכיים **וּכְמוֹ הָרַגְלַיִם שֶׁבָּאָדָם, שֶׁבָּהֶם נִרְאֶה וְנִיכָּר בְּגָלוּי רַק הַבָּשָׂר וְהָעוֹר, דְּלֹא כְּמוֹ שְׁאָר חֶלְקֵי הַגּוּף, וּבִפְרָט הָרֹאשׁ, שֶׁבּוֹ נִרְאֶה וְנִיכָּר בְּיוֹתֵר אוֹר וְחַיּוּת הַנֶּפֶשׁ** וכשם שאברים אלה מעלימים ומסתירים על אור וחיות הנפש, כך החלק התחתון של המידות, נצח־הוד־יסוד מכיל רק אור מצומצם. **וְהַיְנוּ, דְּכַאֲשֶׁר סְפִירַת הַמַּלְכוּת מְקַבֶּלֶת מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִם דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד** סוף וחיצוניות המידות **בִּלְבַד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת כּוֹתֶל, שֶׁהוּא דּוֹפֶן** הקיר והכיסוי **וְחִיצוֹנִיּוּת הָאֵבֶר, אֲזַי מִשְׁתַּוִּים בְּחִינַת הַמַּלְכוּת וּבְחִינַת זְעִיר־אַנְפִּין, שֶׁיֵּשְׁנוֹ כּוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם** אך מצד מהותם הפנימית הם אכן רחוקים זה מזה.

ה) **וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁהוּצְרַךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַנְּסִירָה,** וללא הנסירה וההבדלה בין ז"א ומלכות לא היתה יכולה להיות השפעה מז"א למלכות כראוי (היינו השפעה מהדרגות העיקריות והפנימיות של המידות) **שֶׁהוּא כְּמְשַׁל הַנְּסִירָה הַגַּשְׁמִית שֶׁנּוֹסֵר דָּבָר אֶחָד לִשְׁנֵי חֲלָקִים, וְנִפְרָד חֲצִי הַתַּחְתּוֹן מֵחֲצִי הָעֶלְיוֹן, וְהַיְנוּ** בנמשל מטרתה של ה'נסירה' וההבדלה הזו היא **לְהַבְדִּיל וּלְהַפְרִיד בְּחִינַת הַמַּשְׁפִּיעַ וְהַמְקַבֵּל, שֶׁלֹּא זְעִיר־אַנְפִּין וּמַלְכוּת, שֶׁלֹּא יִהְיֶה עֶרֶךְ הַמְקַבֵּל כְּעֶרֶךְ הַמַּשְׁפִּיעַ** באותה רמה ובאותה מדרגה, **אֶלָּא** המצב יהיה כפי שהוא מצד עצם ומהות הדברים ואז **יִשָּׁאֵר הַמְקַבֵּל לְמַטָּה בְּעֶרְכּוֹ הַקָּטָן** והנחות, **וְעֶרֶךְ הָרַב יִשָּׁאֵר לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מֵהַמְקַבֵּל,** ובאופן כזה המקבל יוכל לקבל השפעה הרבה יותר נעלית, מפנימיות המשפיע ולא רק מהחיצוניות שלו **וּכְמוֹ בְּעִנְיַן הַשְׁפָּעַת הַשֵּׂכֶל כְּפִי שֶׁהוּא לְלֹא הַהִתְלַבְּשׁוּת בַּמָּשָׁל כוֹ'** שאז השכל של הרב עצמו יורד ונמשך אל המקבל (עד כמה שהוא מסוגל לקלוט).

ביאור בדרך אפשר

1 כּוֹתֶל דָּיְיקָא, הַיְינוּ שֶׁהִשְׁתַּוּוּת דִּזְעִיר־אַנְפִּין
2 וּמַלְכוּת הִיא בְּבְחִינַת נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד דִּזְעִיר־
3 אַנְפִּין, שֶׁנִּקְרֵאת בְּשֵׁם כּוֹתֶל, כִּמְשַׁל כּוֹתֶל אֵבֶר
4 הַדּוֹפֶן גַּשְׁמִי דְּנֶצַח־וְהוֹד שֶׁהֵם תְּרֵין יַרְכִּין, וּכְמוֹ
5 הָרַגְלַיִם שֶׁבָּאָדָם, שֶׁבָּהֶם נִרְאֶה וְנִיכָּר בְּגָלוּי רַק
6 הַבָּשָׂר וְהָעוֹר, דְּלֹא כְּמוֹ שְׁאָר חֶלְקֵי הַגּוּף,
7 וּבִפְרָט הָרֹאשׁ, שֶׁבּוֹ נִרְאֶה וְנִיכָּר בְּיוֹתֵר אוֹר
8 וְחַיּוּת הַנֶּפֶשׁ. וְהַיְנוּ, דְּכַאֲשֶׁר סְפִירַת הַמַּלְכוּת
9 מְקַבֶּלֶת מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִם דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד בִּלְבַד,
10 שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת כּוֹתֶל, שֶׁהוּא דּוֹפֶן וְחִיצוֹנִיּוּת
11 הָאֵבֶר, אֲזַי מִשְׁתַּוִּים בְּחִינַת הַמַּלְכוּת וּבְחִינַת
12 זְעִיר־אַנְפִּין, שֶׁיֵּשְׁנוֹ כּוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם.
13 ה) **וְזֶהוּ** הַטַּעַם שֶׁהוּצְרַךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַנְּסִירָה,
14 שֶׁהוּא כְּמְשַׁל הַנְּסִירָה הַגַּשְׁמִית שֶׁנּוֹסֵר
15 דָּבָר אֶחָד לִשְׁנֵי חֲלָקִים, וְנִפְרָד חֲצִי הַתַּחְתּוֹן
16 מֵחֲצִי הָעֶלְיוֹן, וְהַיְנוּ לְהַבְדִּיל וּלְהַפְרִיד בְּחִינַת
17 הַמַּשְׁפִּיעַ וְהַמְקַבֵּל, זְעִיר־אַנְפִּין וּמַלְכוּת, שֶׁלֹּא
18 יִהְיֶה עֶרֶךְ הַמְקַבֵּל כְּעֶרֶךְ הַמַּשְׁפִּיעַ, אֶלָּא יִשָּׁאֵר
19 הַמְקַבֵּל לְמַטָּה בְּעֶרְכּוֹ הַקָּטָן, וְעֶרֶךְ הָרַב יִשָּׁאֵר
20 לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מֵהַמְקַבֵּל, וּכְמוֹ
21 בְּעִנְיַן הַשְׁפָּעַת הַשֵּׂכֶל כְּפִי שֶׁהוּא לְלֹא
22 הַהִתְלַבְּשׁוּת בַּמָּשָׁל כוֹ'.
23 **אַךְ** בִּשְׁבִיל זֶה יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּהַמְשָׁכַת אוֹר נַעֲלֶה
24 יוֹתֵר, כִּי כַּאֲשֶׁר יִרְצֶה הַמַּשְׁפִּיעַ שֶׁהַמְקַבֵּל
25 יִהְיֶה נִבְדָּל מִמֶּנּוּ בְּעֶרֶךְ, אֲזַי יַשְׁפִּיעַ לַמְקַבֵּל
26 בְּהִתְגַּלּוּת יְתֵירָה מִכְּפִי הַצִּמְצוּם שֶׁנִּתְצַמְּצֵם
27 בְּהִתְלַבְּשׁוּת בַּמְּשָׁלִים הַגַּשְׁמִיִּים, וְאָז נִבְדָּל עֶרֶךְ
28 הַמְקַבֵּל מִן הַמַּשְׁפִּיעַ, וְכַנַּ"ל שֶׁבְּהַשְׁפָּעַת הַשֵּׂכֶל
29 הָעַצְמִי אֲזַי הַתַּלְמִיד אֵינוֹ בְּעֶרֶךְ הָרַב כְּלָל. וְזֶהוּ
30 מַה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר[38] דַּאֲתָא חֶסֶד וּפְרִישׁ גִּזְעִין כוֹ',
31 וְהַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת הַחֶסֶד הִיא בְּחִינַת הָאָרָה
32 וְהִתְגַּלּוּת יְתֵירָה מִכְּפִי הַמִּדָּה הַמְצוּמְצֶמֶת כוֹ', וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּמַלְכוּת
33 גִּילוּי נַעֲלֶה יוֹתֵר, אֲזַי נַעֲשֶׂה נְסִירַת הַכּוֹתֶל שֶׁהָיָה לִשְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה, וְהוּבְדְּלָה

ביאור בדרך אפשר

45 **לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מֵהַמְקַבֵּל,**
46 ובאופן כזה המקבל יוכל לקבל השפעה הרבה יותר נעלית, מפנימיות המשפיע ולא רק מהחיצוניות
47 שלו **וּכְמוֹ בְּעִנְיַן הַשְׁפָּעַת הַשֵּׂכֶל כְּפִי שֶׁהוּא לְלֹא הַהִתְלַבְּשׁוּת**
48 **בַּמָּשָׁל כוֹ'** שאז השכל של הרב עצמו יורד ונמשך אל המקבל (עד כמה
49 שהוא מסוגל לקלוט).
50 **אַךְ בִּשְׁבִיל זֶה** כדי להשפיע
51 מעצמיות ופנימיות המשפיע **יֵשׁ**
52 **צוֹרֶךְ בְּהַמְשָׁכַת אוֹר נַעֲלֶה**
53 **יוֹתֵר,** ולא די בהשפעה מצומצמת
54 **כִּי כַּאֲשֶׁר יִרְצֶה הַמַּשְׁפִּיעַ**
55 **שֶׁהַמְקַבֵּל יִהְיֶה נִבְדָּל מִמֶּנּוּ**
56 **בְּעֶרֶךְ,** וכאמור לשם כך נועדה
57 הנסירה, כדי שהמשפיע יהיה במעמדו
58 הנעלה, והמקבל יהיה במעמדו הנחות
59 **אֲזַי יַשְׁפִּיעַ לַמְקַבֵּל בְּהִתְגַּלּוּת**
60 **יְתֵירָה** במידה הרבה יותר גדולה של
61 גילוי **מִכְּפִי הַצִּמְצוּם**
62 **שֶׁנִּתְצַמְּצֵם בְּהִתְלַבְּשׁוּת**
63 **בַּמְּשָׁלִים הַגַּשְׁמִיִּים,** אלא ישפיע
64 מפנימיותו בשפע רב **וְאָז** כאשר יש
65 השפעה רבה ונעלית **נִבְדָּל עֶרֶךְ**
66 **הַמְקַבֵּל מִן הַמַּשְׁפִּיעַ, וְכַנַּ"ל**
67 **שֶׁבְּהַשְׁפָּעַת הַשֵּׂכֶל הָעַצְמִי** כפי
68 שהוא בפנימיות ובעצמיות של הרב
69 **אֲזַי הַתַּלְמִיד אֵינוֹ בְּעֶרֶךְ הָרַב**
70 **כְּלָל** ואין כל מקום להשוואה ביניהם
71 ובמצב הזה התלמיד מקבל, בסופו של
72 דבר, מעצמיותו ופנימיותו של הרב
73 ולא רק מהחיצוניות שלו.
74 **וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר**[38]
75 **דַּאֲתָא חֶסֶד וּפְרִישׁ גִּזְעִין כוֹ',**
76 שבא החסד ופירש (הבדיל והפריש)
77 גזעים **וְהַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת הַחֶסֶד**
78 שהיא המידה של מקור השפע **הִיא**
79 **בְּחִינַת הָאָרָה וְהִתְגַּלּוּת יְתֵירָה**
80 **מִכְּפִי הַמִּדָּה הַמְצוּמְצֶמֶת כוֹ',**
81 **וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּמַלְכוּת**
82 **גִּילוּי נַעֲלֶה יוֹתֵר,** ולא מצומצם
83 **אֲזַי נַעֲשֶׂה נְסִירַת הַכּוֹתֶל**
84 **שֶׁהָיָה לִשְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה,** וההסתר
85 והכיסוי שחיבר ביניהם התבטל

38) ח"ג עז, ב.

ביאור בדרך אפשר

וְהוּבְדְּלָה בְּחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין מִבְּחִינַת נוּקְבָא, באופן שכל אחד מהם נמצא בדרגה התואמת את מהותו הפנימית **וְנַעֲשֶׂה בִּנְיַן הַנּוּקְבָא** שנתן לספירת המלכות את ה׳בנין׳ וה׳ציור׳ המיוחד לה **לִהְיוֹת דָּבָר בִּפְנֵי־עַצְמוֹ לְמַטָּה, וּבְחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין נִשְׁאֲרָה בְּמַדְרֵיגָה עֶלְיוֹנָה מִבְּחִינַת הַנּוּקְבָא** נפרדת ורחוקה ממנה.

ו) וְהָעִנְיָן בָּזֶה[39], **דְּהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ ב׳ מִינֵי הַמְשָׁכוֹת**[40], **הַמְשָׁכָה הָא׳ הִיא בְּסוֹד שׁוֹרֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁנִּמְדָּד בִּתְחִלַּת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** של האור האלוקי מלמעלה למטה ונקבע **אוֹפֶן** הכמות והאיכות של **הַהַמְשָׁכָה** וההשפעה של האור והחיות **בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם** לפי ערכו ומהותו **כו׳. וְהַמְשָׁכָה הַב׳ הִיא בְּסוֹד תּוֹסֶפֶת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אוֹר עַצְמִי דְּעַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף,** שלא מדוד ומותאם לפי ערך הנבראים, וההמשכה ב״סוד תוספת״ היא **שֶׁמִּזֶּה נִמְשָׁךְ גִּילוּי אוֹר בָּעוֹלָמוֹת.** וכפי שמוסבר בחסידות שיש שני סוגי שפע מלמעלה לצורך קיום וחיות העולם. השפע של ׳סוד שורש׳ אינו תלוי במעשי האדם, והוא ניתן על־פי מה שנקבע מעת הבריאה והוא שורש החיים של העולם, שאינו משתנה. והסוג השני של השפע האלוקי נקרא ׳סוד תוספת׳, היינו תוספת חיות, יותר ממה שנקבע מראש לקיום העולם והוא תלוי במעשי האדם וניתן בעקבות לימוד התורה וקיום המצוות של האדם.

וב׳ מִינֵי הַמְשָׁכוֹת הַנַּ״ל הֵם ב׳ מִינֵי יְחוּדִים התאחדות והתחברות **דְּאַבָּא־וְאִמָּא,** חכמה ובינה (שנמשלו לאב ואם כי החכמה היא נקודת הענין והבינה היא הפרטים, והחכמה היא המשפיע והבינה היא המקבל) ומבואר בקבלה וחסידות שבדרך כלל ההשפעה ממדריגה למדריגה בעולמות הרוחניים היא באופן שהסוף והחיצוניות של הדרגה העליונה בא ויורד לדרגה שלמטה ממנה, ועניין ׳יחוד׳ הוא כאשר יש השפעה והמשכה מהפנימיות של מדריגה אחת אל הפנימיות של הדרגה הבאה, כתוצאה מהתאחדות והתחברות ביניהם אלא שב״יחוד׳ עצמו יש שני אופנים **יִחוּד חִיצוֹנִי** שבו ההשפעה הפנימית באה מחיצוניות המשפיע לחיצוניות המקבל **וְיִחוּד פְּנִימִי** שבו ההשפעה באה מפנימיות המשפיע ומגיעה לפנימיות המקבל כי ההתחברות וההתאחדות ביניהם היא פנימית. **דְּהִנֵּה, יִחוּד חִיצוֹנִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא הוּא שֶׁזִּיווּגַיְהוּ** הזיווג והחיבור ביניהם **תְּמִידִי לְצוֹרֶךְ קִיּוּם הָעוֹלָמוֹת,** ולא יותר **דְּעִם הֱיוֹת שֶׁזֶּהוּ בִּתְמִידוּת,** דבר שמורה על קביעות ותוקף **מִכָּל־מָקוֹם לֹא נִמְשָׁךְ בָּזֶה** כל הזמן **גִּילוּי אוֹר חָדָשׁ, אֶלָּא בְּחִינַת חִידּוּשׁ הַיְשָׁנוֹת בִּלְבַד,** היינו שאמנם חיות העולם מתחדשת תמיד (״כפי שאומרים בתפילה ״המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית״) אבל בדרך כלל חוזר ונמשך אותו אור וגילוי שנמשך קודם לכן, ובנוסף לכך האור הנמשך ומאיר בדרך זו הוא גילוי מועט ומצומצם **וְהוּא רַק בְּחִינַת הַהֶאָרָה** המועטת **הַשַּׁיֶּכֶת לָעוֹלָמוֹת,** ולא התגלות של עצמות ומהות האלוקות אלא הארה **שֶׁמִּתְמַעֶטֶת** והולכת **מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְעַד שֶׁלְּמַטָּה** בעולם הזה **אֵינוֹ מֵאִיר גִּילוּי אוֹר** בכלל **כו׳. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא בְּיִחוּד אַבָּא־וְאִמָּא,** חכמה ובינה שבמוחין העליונים **כְּמוֹ כֵן הוּא בְּיִחוּד זְעֵיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא בִּבְחִינַת הַחִיצוֹנִיּוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ** שיחוד החיצוני של המידות והמלכות **רַק מִבְּחִינַת נֵצַח־הוֹד־יְסוֹד דִּזְעֵיר־אַנְפִּין** מדרגה נמוכה במידות **(כנ״ל סְעִיף ד). אֲבָל יִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא** כאשר התאחדות והתחברות החכמה והבינה היא בפנימיותם **הֲרֵי זוֹ הַמְשָׁכָה** התגלות והשפעה **מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת וְעַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת מָקוֹר לָעוֹלָמוֹת,** כי כיון שכל החיות הנמשכת לעולמות אינה אלא הארה חיצונית הרי מלכחילה השפעתה היא על ידי יחודים חיצוניים, אבל יחודים פנימיים שלמעלה מעולמות ממשיכים מעצמיות האלוקות **וְכַיָּדוּעַ**[41] **שֶׁבְּיִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא**

ביאור בדרך אפשר

בְּחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין מִבְּחִינַת נוּקְבָא, וְנַעֲשֶׂה בִּנְיַן הַנּוּקְבָא לִהְיוֹת דָּבָר בִּפְנֵי־עַצְמוֹ לְמַטָּה, וּבְחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין נִשְׁאֲרָה בְּמַדְרֵיגָה עֶלְיוֹנָה מִבְּחִינַת הַנּוּקְבָא.

ו) **וְהָעִנְיָן בָּזֶה**[39], דְּהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ ב׳ מִינֵי הַמְשָׁכוֹת[40], הַמְשָׁכָה הָא׳ הִיא בְּסוֹד שׁוֹרֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁנִּמְדָּד בִּתְחִלַּת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת אוֹפֶן הַהַמְשָׁכָה בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם כו׳. וְהַמְשָׁכָה הַב׳ הִיא בְּסוֹד תּוֹסֶפֶת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אוֹר עַצְמִי דְּעַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף, שֶׁמִּזֶּה נִמְשָׁךְ גִּילוּי אוֹר בָּעוֹלָמוֹת. וב׳ מִינֵי הַמְשָׁכוֹת הַנַּ״ל הֵם ב׳ מִינֵי יְחוּדִים דְּאַבָּא־וְאִמָּא, יִחוּד חִיצוֹנִי וְיִחוּד פְּנִימִי. דְּהִנֵּה, יִחוּד חִיצוֹנִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא הוּא שֶׁזִּיווּגַיְהוּ תְּמִידִי לְצוֹרֶךְ קִיּוּם הָעוֹלָמוֹת, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁזֶּהוּ בִּתְמִידוּת, מִכָּל־מָקוֹם לֹא נִמְשָׁךְ בָּזֶה גִּילוּי אוֹר חָדָשׁ, אֶלָּא בְּחִינַת חִידּוּשׁ הַיְשָׁנוֹת בִּלְבַד, וְהוּא רַק בְּחִינַת הַהֶאָרָה הַשַּׁיֶּכֶת לָעוֹלָמוֹת, שֶׁמִּתְמַעֶטֶת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְעַד שֶׁלְּמַטָּה אֵינוֹ מֵאִיר גִּילוּי אוֹר כו׳. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא בְּיִחוּד אַבָּא־וְאִמָּא, כְּמוֹ כֵן הוּא בְּיִחוּד זְעֵיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא בִּבְחִינַת הַחִיצוֹנִיּוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ רַק מִבְּחִינַת נֵצַח־הוֹד־יְסוֹד דִּזְעֵיר־אַנְפִּין (כנ״ל סְעִיף ד). אֲבָל יִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא הֲרֵי זוֹ הַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת וְעַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת מָקוֹר לָעוֹלָמוֹת, וְכַיָּדוּעַ[41] שֶׁבְּיִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא הַהַמְשָׁכָה הִיא לֹא רַק מֵאַבָּא־וְאִמָּא בִּלְבַד, אֶלָּא

---

39) בהבא לקמן - ראה סה״מ עת״ר ס״ע נג ואילך. 40) ראה ע״ח שער יא (שער המלכים) פ״ו־ז. מאמרי אדה״ז תקס״ו ח״ב (הוצאת תשס״ה) ע׳ תמב ואילך. ביאוה״ז להצ״צ ח״א ע׳ תצו ואילך. ע׳ תקב ואילך. המשך תער״ב ח״ג ע׳ א׳שיד. סה״מ תרע״ח ע׳ שיד ואילך. 41) ראה לקו״ת אמור לג, ג.

ביאור בדרך אפשר

הַהַמְשָׁכָה הִיא לֹא רַק מֵאַבָּא־וְאִמָּא חכמה ובינה **בִּלְבַד**, היינו השפעה מעשר הספירות שעם כל מעלתן הם אור מוגדר בגדרים מסוימים ושונים זה מזה ולא אין סוף ממש **אֶלָּא גַּם מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר**, בחינת כתר־עליון שלמעלה מהספירות (שמתחילות בחכמה ובינה, כמו הכתר שלמעלה מהראש והשכל) **שֶׁגַּם שָׁם** בבחינת הכתר **צָרִיךְ לִהְיוֹת הַיִּחוּד** של שתי הדרגות העיקריות שקיימות בכתר **דְּבְחִינַת אֲרִיךְ וּבְחִינַת עַתִּיק**, "אריך אנפין" (פנים ארוכות) שהיא בחינת הרצון העליון ו"עתיק יומין שהיא בחינת התענוג העליון, כך שגם ההשפעה והגילוי של בחינת הכתר תהיה מפנימיות ועצמיות הכתר **וְעַד לְעִנְיַן הַיִּחוּד בִּבְחִינַת עַצְמוּת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא (כְּפִי** עד כמה **שֶׁשַּׁיָּךְ עִנְיַן הַיִּחוּד בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ)** וכל זה נמשך בייחוד פנימי של אבא־ואמא, חכמה ובינה.

וְאַף שֶׁגַּם בִּבְחִינַת יִחוּד חִיצוֹנִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא הַהַמְשָׁכָה והתגלות האור האלוקי שבא בעקבות יחוד זה **הִיא מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר**, ואם כן מדוע יש הכרח ביחוד פנימי של או"א, הנה המענה על זה הוא שבחינת הכתר הנמשכת מהיחוד החיצוני האמור **הֲרֵי זֶה רַק מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, בְּחִינַת רֹאשׁ וּמָקוֹר לַנֶּאֱצָלִים**, מבואר בחסידות שה'כתר' הוא מעין ממוצע בין המאציל לנאצלים, הבורא והנבראים, וזאת משום היותו בחינה התחתונה שבמאציל שהיא הפנימיות של הכתר וביחד עם זה ראש ומקור לנאצלים (האורות כפי שהם בעולם האצילות שם כבר יש עשר ספירות מוגדרות בגדרים שונים) וזאת מצד חיצוניות הכתר **וּבְשָׁרְשוֹ הָרִאשׁוֹן** כפי שהוא מושרש בדרגות גבוהות יותר באור אין־סוף, הכתר **הוּא מִבְּחִינַת עַלִּית הָרָצוֹן לְהַאֲצִיל כוּ'**, כמבואר בהרחבה בתורת החסידות שיש שלבים רבים עד שהאור האלוקי יורד להחיות ולהוות עולמות ונבראים ואחד השלבים הראשוניים והמוקדמים הוא כאשר בטרם התחלת הבריאה בפועל היתה למעלה התעוררות של רצון להאציל נבראים ו'עליית הרצון' הזו היא השורש והמקור לכתר כפי שהוא ראש לנאצלים **שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הָאוֹר הַשַּׁיָּךְ לָעוֹלָמוֹת** וכל זה נחשב, כאמור, חיצוניות הכתר והן ההמשכות וההשפעות שנפעלות על ידי יחוד חיצוני של או"א – חכמה ובינה. **וְאִילוּ בְּיִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא, הַהַמְשָׁכָה הִיא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וְשֹׁרֶשׁ שָׁרְשוֹ** של בחינת פנימיות הכתר **הוּא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת וְעַצְמוּת אֵין־סוֹף** שלמעלה משייכות לעולמות (וביחוד פנימי של או"א ההמשכה היא בעצם משם).

גַּם מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר, שֶׁגַּם שָׁם צָרִיךְ לִהְיוֹת הַיִּחוּד דְּבְחִינַת אֲרִיךְ וּבְחִינַת עַתִּיק, וְעַד לְעִנְיַן הַיִּחוּד בִּבְחִינַת עַצְמוּת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא (כְּפִי שֶׁשַּׁיָּךְ לְהִיוֹת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ). וְאַף שֶׁגַּם בִּבְחִינַת יִחוּד חִיצוֹנִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא הַהַמְשָׁכָה הִיא מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר, הֲרֵי זֶה רַק מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, בְּחִינַת רֹאשׁ וּמָקוֹר לַנֶּאֱצָלִים, וּבְשָׁרְשוֹ הָרִאשׁוֹן הוּא מִבְּחִינַת עֲלִיַּת הָרָצוֹן לְהַאֲצִיל כוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הָאוֹר הַשַּׁיָּךְ לָעוֹלָמוֹת. וְאִילוּ בְּיִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא, הַהַמְשָׁכָה הִיא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וְשֹׁרֶשׁ שָׁרְשוֹ הוּא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת וְעַצְמוּת אֵין־סוֹף.

וְזֶהוּ גַּם עִנְיַן הַנְּסִירָה דִּבְחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַגִּילוּי דַּאֲתָא חֶסֶד וּפָרִישׁ כוּ', שֶׁכַּאֲשֶׁר מֵאִיר בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת גִּילוּי אוֹר מִבְּחִינַת עַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף וְהַמִּשְׁפִּיעַ וְהַמְקַבֵּל נִנְסָרִים זֶה מִזֶּה. וְהַיְנוּ, שֶׁהָעִנְיָן דְּכוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם הוּא בְּהַמְשָׁכָה דִּבְחִינַת יִחוּד חִיצוֹנִי, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁנִּקְצַב בְּסוֹד שׁוֹרֶשׁ, שֶׁאָז אֵין יִתְרוֹן לִבְחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין עַל בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וְהַיְנוּ שֶׁאֵין נִרְאֶה וְנִגְלֶה בְּחִינַת גִּילוּי הָאוֹר, כֵּיוָן שֶׁזְּעֵיר־אַנְפִּין מִתְצַמְּצֵם לְהַשְׁפִּיעַ רַק בִּבְחִינַת קַטְנוּת וְצִמְצוּם כוּ', וְעַל זֶה מַעְלִים וּמַסְתִּיר הַהֶעְלֵם דִּבְחִינַת הַמַּלְכוּת, עַד שֶׁאֵין מֵאִיר גִּילוּי אוֹר בָּעוֹלָמוֹת. אֲבָל כַּאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת אוֹר מִבְּחִינַת עַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת יִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא, אֲזַי נִיכָּר יִתְרוֹן וּמַעֲלַת זְעֵיר־אַנְפִּין, וּמֵאִיר גִּילוּי אוֹר אֵין־סוֹף גַּם לְמַטָּה.

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ גַּם עִנְיַן הַנְּסִירָה דִּבְחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא וההבדלה ביניהם, כמבואר לעיל, **שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַגִּילוּי דַּאֲתָא חֶסֶד וּפָרִישׁ כוּ'**, שבא החסד והבדיל, ומוסיף ביאור כיצד ההבדלה והפרשה הזו שכתוצאה ממנה המלכות 'נבנית' ומקבלת את הגדרים המיוחדים שלה, נפעלת על ידי תוספת אור וגילוי **שֶׁכַּאֲשֶׁר מֵאִיר בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת גִּילוּי אוֹר מִבְּחִינַת עַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף** שלמעלה מעולמות, ויש הארה גדולה ביותר ("בסוד תוספת" ולא רק "בסוד שורש") **אֲזַי הַמַּשְׁפִּיעַ וְהַמְקַבֵּל** נבדלים ז"א ומלכות **נִנְסָרִים** ונפרדים **זֶה מִזֶּה. וְהַיְנוּ, שֶׁהָעִנְיָן דְּכוֹתֶל אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם** והמצב שבו הם באותה מדרגה **הוּא בְּהַמְשָׁכָה** של אור אלוקי מלמעלה **דִּבְחִינַת יִחוּד חִיצוֹנִי, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁנִּקְצַב בְּסוֹד שׁוֹרֶשׁ,** שהיא המשכה מועטת ומצומצמת במידה ההכרחית לצורך קיום העולמות **שֶׁאָז אֵין יִתְרוֹן לִבְחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין עַל בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וְהַיְנוּ שֶׁאֵין נִרְאֶה וְנִגְלֶה בְּחִינַת גִּילוּי הָאוֹר,** האור הנמשך מז"א למלכות אינו גלוי וניכר וממילא לא נראה וניכר ההבדל בין המשפיע למקבל **כֵּיוָן שֶׁזְּעֵיר־אַנְפִּין מִתְצַמְּצֵם לְהַשְׁפִּיעַ רַק בִּבְחִינַת קַטְנוּת וְצִמְצוּם כוּ', וְעַל אוֹר זֶה** הקטן והמצומצם **מַעְלִים וּמַסְתִּיר הַהֶעְלֵם דִּבְחִינַת הַמַּלְכוּת, עַד שֶׁאֵין מֵאִיר גִּילוּי אוֹר בָּעוֹלָמוֹת** וכשאין התגלות, ההבדלים בין המדרגות השונות לא מקבלים ביטוי. **אֲבָל כַּאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת אוֹר מִבְּחִינַת עַצְמוּת אוֹר אֵין־סוֹף, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת יִחוּד פְּנִימִי דְּאַבָּא־וְאִמָּא, אֲזַי נִיכָּר יִתְרוֹן וּמַעֲלַת זְעֵיר־אַנְפִּין,** שהאור המאיר בו ונשפע ממנו נעלה לאין שיעור מהאור המאיר במלכות **וּמֵאִיר גִּילוּי אוֹר אֵין־סוֹף גַּם לְמַטָּה** וזהו נעלה עד כדי כך שגם בבואו למטה, לבחינת המלכות, אינו נעלם ונסתר אלא מאיר בגלוי.

ביאור בדרך אפשר

ז) **וְהִנֵּה** עִנְיַן הַנְּסִירָה יֶשְׁנוֹ גַּם בָּעֲבוֹדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם[42], כַּמְבוֹאָר בְּ׳אוֹר תּוֹרָה׳[43] מֵהַמַּגִּיד נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן עַל הַפָּסוּק[44] אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, אָדָם הָרִאשׁוֹן דּוּ פַּרְצוּפִין דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[45] נִבְרְאוּ, וְאַחַר־כָּךְ נִסְּרוּ הַקָּבָּ״ה כּוּ׳ כלומר שבריאת אדם הראשון וחוה אשתו היתה באופן כזה שמלכחילה האדם נוצר עם שני פרצופים ואחר כך הקדוש ברוך הוא ׳ניסר׳ אותו ויצר ממנו את חוה. **וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, הֲלֹא הַקָּבָּ״ה בְּאוֹרַיְתָא בָּרָא עָלְמָא**[46], כדברי הזוהר שבעת הבריאה הקדוש־ברוך־הוא ״אסתכל באורייתא וברא עלמא״ וכדברי המדרש שהתורה היא כמו תכנית שעל פיה הבנאי בונה את הבית **וְגַם הָאָדָם שֶׁהוּא עוֹלָם קָטָן**[47] אף הוא נברא על ידי שהקדוש ברוך הוא הסתכל, כביכול, בתורה (**וְלָזֹאת הִנֵּה כָּל עִנְיְנֵי הָאָדָם בְּהִתְהַוּוּתוֹ**[48] כל הפרטים הקשורים לאופן בריאתו **צְרִיכִים לִהְיוֹת נִרְמָזִים בַּתּוֹרָה**), ונשאלת השאלה **וְהֵיכָן מְרוּמָז עִנְיַן הַנְּסִירָה בַּתּוֹרָה [וּבְהַגָּהַת כ״ק אַדְמוּ״ר** הרבי הרש״ב **נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן**[49]: שואל על קושיא זו **וְצָרִיךְ־עִיּוּן**, מה השאלה היכן נזכר בתורה ענין הנסירה **וְהָא כְּתִיב**[50] והרי כתוב לגבי בריאת חוה **וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו, עַיֵּן פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וּבְמִדְרַשׁ רַבָּה פָּרָשָׁה ח. וּלְדַעַת שְׁמוּאֵל בְּמִדְרַשׁ רַבָּה פָּרָשָׁה יז** המפרש את אופן בריאת האשה מגוף האדם באופן אחר מפירוש רש״י על התורה **נִיחָא** ואין זה פלא מדוע אומרים שענין הנסירה לא נזכר בתורה. **וְיֵשׁ לוֹמַר** ענין הנסירה בתורה. **עַיֵּן תִּקּוּנֵי זֹהַר תִּקּוּן נח].?** שענין הנסירה, במשמעות הרוחנית, כפי שהוא בעבודת האדם הוא **עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא**[52] **שֶׁאַחַת מֵהַמִּדּוֹת שֶׁבָּהֶן נִדְרֶשֶׁת הַתּוֹרָה** ובה דורשים את פסוקי התורה ולומדים מהם הלכות **הִיא גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין וְדוֹרְשִׁין, וּכְמוֹ** לדוגמא **בַּפָּסוּק**[53] **וְלָקַח מִדַּם הַפָּר,** האמור לגבי עבודת הכהן ביום הכיפורים **וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[52] **דָּם מֵהַפָּר יְקַבְּלֶנּוּ,** שעליו לקבל רק דם שבא מהפר עצמו. ומכאן **שֶׁאִם נִשְׁפַּךְ הַדָּם** מהפר **עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ פָּסוּל** ואי אפשר להזות ממנו על המזבח, **וְרוֹצֶה־לוֹמַר** שאופן הלימוד של דין זה מלשון הפסוק הוא **שֶׁגּוֹרְעִין** לוקחים ומפחיתים **הַמֵּ״ם מִתֵּיבַת מִדַּם, וּמוֹסִיפִין עַל תֵּיבַת הַפָּר,** ודורשים את הפסוק כאילו היה כתוב ״מהפר״ **וְזֶהוּ דִּמְיוֹן לִנְסִירָה,** של חלק מהדבר על מנת להעבירו למקום אחר, **שֶׁגּוֹרְעִין וְנוֹסְרִין מִתֵּיבָה זוֹ וּמוֹסִיפִין עַל תֵּיבָה אַחֶרֶת. וְעִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה** הרוחנית בנפש האדם הוא, **שֶׁצָּרִיךְ לִגְרוֹעַ (גּוֹרְעִין) מֵהַהִתְפַּשְׁטוּת** וההשפעה **שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית** על האדם, **עַל־יְדֵי הַהַנְהָגָה בְּאוֹפֶן דְּקַדֵּשׁ עַצְמְךָ בַּמּוּתָר לְךָ**[54], להימנע מלהיות שקוע בהנאות העולם אפילו בדברים מותרים מעיקר הדין **וְעַד לְעִנְיָן שֶׁל פְּרִישׁוּת לְגַמְרֵי,** הימנעות עד כדי פרישות מוחלטת מכל מגע עם דברים גשמיים **וְצָרִיךְ גַּם** בנוסף להיבדלות מענייני הנפש הבהמית **דְּוַיִּקַּח אֵין זֶה בְּעִנְיָן**[51] **נְסִירָה** כך שאכן יש מקום לשאול היכן נזכר

1 ז) **וְהִנֵּה** עִנְיַן הַנְּסִירָה יֶשְׁנוֹ גַּם בָּעֲבוֹדָה בְּנֶפֶשׁ
2 הָאָדָם[42], כַּמְבוֹאָר בְּ׳אוֹר תּוֹרָה׳[43]
3 מֵהַמַּגִּיד נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן עַל הַפָּסוּק[44] אָחוֹר וָקֶדֶם
4 צַרְתָּנִי, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[45] אָדָם הָרִאשׁוֹן
5 דּוּ פַּרְצוּפִין נִבְרְאוּ, וְאַחַר־כָּךְ נִסְּרוּ הַקָּבָּ״ה כּוּ׳.
6 וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, הֲלֹא הַקָּבָּ״ה בְּאוֹרַיְתָא בָּרָא
7 עָלְמָא[46], וְגַם הָאָדָם שֶׁהוּא עוֹלָם קָטָן[47] (וְלָזֹאת
8 הִנֵּה כָּל עִנְיְנֵי הָאָדָם בְּהִתְהַוּוּתוֹ[48] צְרִיכִים לִהְיוֹת
9 נִרְמָזִים בַּתּוֹרָה), וְהֵיכָן מְרוּמָז עִנְיַן הַנְּסִירָה
10 בַּתּוֹרָה [וּבְהַגָּהַת כ״ק אַדְמוּ״ר נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן[49]:
11 וְצָרִיךְ־עִיּוּן, וְהָא כְּתִיב[50] וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו,
12 עַיֵּן פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וּבְמִדְרַשׁ רַבָּה פָּרָשָׁה ח. וּלְדַעַת
13 שְׁמוּאֵל בְּמִדְרַשׁ רַבָּה פָּרָשָׁה יז נִיחָא. וְיֵשׁ לוֹמַר
14 דְּוַיִּקַּח אֵין זֶה בְּעִנְיַן[51] נְסִירָה. עַיֵּן תִּקּוּנֵי זֹהַר
15 תִּקּוּן נח]. אַךְ הָעִנְיָן הוּא, עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב
16 בַּגְּמָרָא[52] שֶׁאַחַת מֵהַמִּדּוֹת שֶׁבָּהֶן נִדְרֶשֶׁת הַתּוֹרָה
17 הִיא גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין וְדוֹרְשִׁין, וּכְמוֹ בַּפָּסוּק[53]
18 וְלָקַח מִדַּם הַפָּר, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[52] דָּם
19 מֵהַפָּר יְקַבְּלֶנּוּ, שֶׁאִם נִשְׁפַּךְ הַדָּם עַל הָרִצְפָּה
20 וַאֲסָפוֹ פָּסוּל, וְרוֹצֶה־לוֹמַר שֶׁגּוֹרְעִין הַמֵּ״ם
21 מִתֵּיבַת מִדַּם, וּמוֹסִיפִין עַל תֵּיבַת הַפָּר, וְזֶהוּ
22 דִּמְיוֹן לִנְסִירָה, שֶׁגּוֹרְעִין וְנוֹסְרִין מִתֵּיבָה זוֹ
23 וּמוֹסִיפִין עַל תֵּיבָה אַחֶרֶת. וְעִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה,
24 שֶׁצָּרִיךְ לִגְרוֹעַ (גּוֹרְעִין) מֵהַהִתְפַּשְׁטוּת שֶׁל נֶפֶשׁ
25 הַבַּהֲמִית, עַל־יְדֵי הַהַנְהָגָה בְּאוֹפֶן דְּקַדֵּשׁ עַצְמְךָ
26 בַּמּוּתָר לְךָ[54], וְעַד לְעִנְיָן שֶׁל פְּרִישׁוּת לְגַמְרֵי,
27 וְצָרִיךְ גַּם לְהוֹסִיף (מוֹסִיפִין) בְּעִנְיָנִים שֶׁל נֶפֶשׁ

42) בהבא לקמן - ראה סה״מ עת״ר ע׳ נט ואילך. וראה גם ד״ה כי עמך הסליחה תש״ט פ״ה (סה״מ תש״ט ע׳ 218) ואילך. 43) עט, ב. 44) תהלים קלט, ה. 45) ברכות סא, א ובפרש״י. 46) ראה זח״ב קסב, א ואילך. ב״ר פ״א, א. 47) תנחומא פקודי ג. זח״ג רנז, ב. תקו״ז תס״ט (ק, ב. קא, א). 48) כ״ה בסה״מ עת״ר. ובסה״מ תש״ט: והתהוותם. 49) בסה״מ עת״ר שם (נעתק בהערת כ״ק אדמו״ר שליט״א בסה״מ תש״ט שם). 50) בראשית ב, כא. 51) כ״ה בסה״מ עת״ר. ובסה״מ תש״ט: כענין. 52) זבחים כה, א. 53) ויקרא ד, ה. 54) יבמות כ, א. ספרי ופרש״י פ׳ ראה יד, כא. וראה תניא פ״ז. ספכ״ז. פ״ל.

ביאור בדרך אפשר

("גורעין") **לְהוֹסִיף (מוֹסִיפִין) בְּעִנְיָנִים שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית** להגביר את השפעתה ופעולתה על האדם. **וְעוֹד זֹאת, שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּבֵירוּר** ההבדלה בין הטוב והרע והעלאת הטוב בקדושה **נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית (גּוֹרְעִין) גּוּפָא** עצמה **נִיתְּוֹסֵף גַּם בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית**[55], היינו שגם ה"גורעין" עצמו הוא בעצם "מוסיפין", כי כאשר האדם מברר את נפשו הבהמית, ממילא יש תוספת בנפש האלוקית **וְכַיָּדוּעַ** בתורת החסידות **בְּפֵירוּשׁ הַכָּתוּב**[56] **מָשְׁכֻנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה,** כנסת ישראל מבקשת מהקדוש ברוך הוא שיקרב וימשוך אותה אליו ו"נרוצה" יחד אתו, ומדייקים בלשון הכתוב **נָרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים (אַף שֶׁבִּתְחִלַּת הַכָּתוּב נֶאֱמַר מָשְׁכֻנִי, לְשׁוֹן יָחִיד** ואם כן היה ראוי לומר "ארוצה", שכאשר תקרבני, ארוץ אליך, ובכל זאת כתוב "נרוצה" לשון רבים, וטעם הדבר הוא משום), **שֶׁלְּאַחֲרֵי שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (עָלֶיהָ נֶאֱמַר מָשְׁכֻנִי**[57]) **פּוֹעֶלֶת בְּבֵירוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית** שֶׁגַּם **הִיא תִּתְהַפֵּךְ** מטבעה להיות נמשכת לענייני העולם הגשמי **לְאַהֲבָה אֶת ה' (שֶׁלָּכֵן נֶאֱמַר נָרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים, בִּשְׁנֵי הָרְצוֹנוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית**[57]), **אַזַּי אַדְּרַבָּה,** לא זו בלבד שמונעים את התפשטות וההשפעה של הנפש הבהמית אלא להיפך **דְּכֵיוָן שֶׁהַאַהֲבָה דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית הִיא בְּדֶרֶךְ מְרוּצָה,** שהיא ביתר שאת ובתוספת כוח לגבי הליכה רגילה **הִנֵּה עַל־יְדֵי בֵּירוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית** והפיכת הטבע שלה **נַעֲשֶׂה עִנְיַן הַמְּרוּצָה** עליה והתחזקות ביתר שאת, ברוצה **גַּם בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (אַף שֶׁמִּצַּד־עַצְמָהּ עֲבוֹדָתָהּ** של הנפש האלוקית היא בהליכה **בְּסִדֶר וְהַדְרָגָה,** עליה מסודרת והדרגתית משלב לשלב **וְלֹא בְּדֶרֶךְ מְרוּצָה** שבה לא מתעכבים בכל דרגה ומדלגים על פני מכשולים), **וְזֶהוּ נָרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי בֵּירוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית נַעֲשֶׂה עִנְיַן הַמְּרוּצָה לֹא רַק בַּנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טֶבַע הַמְּרוּצָה** והעדר ההתיישבות והמנוחה מצד עצמה), **אֶלָּא גַּם בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,** למרות שאין זה מטבעה, **שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁנִּיתְּוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (מוֹסִיפִין) עַל־יְדֵי בֵּירוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית (גּוֹרְעִין).**

וּמַה שֶׁכָּתוּב (גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין) וְדוֹרְשִׁין, הִנֵּה עִנְיַן הַדְּרִישָׁה בעבודת ה' בנפש האדם **הוּא עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתוּב**[58] בתורה לגבי גביית עדות **וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ הֵיטֵב גו',** ומזה מובן שגם בעבודת ה' יש צורך בחקירה ודרישה וחיפוש ובדיקה **דְּהַיְנוּ לְפַשְׁפֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ גַּם דַּקּוּת הָרַע** שאינו נראה בגלוי ללא חיפוש מדוקדק **וּלְתַקְּנוֹ כו'** ולא להסתפק בתיקון הרע הגס שניכר ובולט.

אָמְנָם לכאורה נשאלת השאלה **כֵּיוָן שֶׁעִנְיַן הַדְּרִישָׁה** בעבודת ה', תיקון הרע הדק, **קָשׁוּר עִם בֵּירוּר הָרַע כו',** הֲרֵי זֶה צָרִיךְ **לִהְיוֹת בִּתְחִלַּת הָעֲבוֹדָה, לִפְנֵי הָעִנְיָן דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין,** שהם תוספות ועליות בקדושה עצמה **וּמַדּוּעַ נֶאֱמַר וְדוֹרְשִׁין לְאַחֲרֵי גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין** והרי סדר העבודה הוא "סור מרע" ואחר כך "ועשה טוב".? **אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁיֵּשׁ** בנוסף לכך ש"דרישה" היא תיקון הרע, יש **גַּם** עִנְיָן **נַעֲלֶה יוֹתֵר בִּדְרִישָׁה שֶׁבָּא לְאַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, שֶׁזֶּהוּ עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתוּב**[59] בתורה שאם ינהגו שלא כראוי תבוא גלות ח"ו **וּבִקַּשְׁתֶּם מִשָּׁם גו'** את הקדוש ברוך הוא **כִּי תִדְרְשֶׁנּוּ גו', מִשָּׁם** והפסוק מדייק ואומר שהבקשה לשוב ולהתקרב אל ה' תהיה "משם" **דְּיָיקָא,** היפך **דְּשָׁם קָאֵי עַל** הקדושה הם **הַקְּלִפּוֹת** המכסים על האור האלוקי ומעלימים עליו, כשם

ביאור בדרך אפשר

1 הָאֱלֹקִית. וְעוֹד זֹאת, שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּבֵירוּר
2 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית (גּוֹרְעִין) גּוּפָא נִיתְּוֹסֵף גַּם בַּנֶּפֶשׁ
3 הָאֱלֹקִית[55], וְכַיָּדוּעַ בְּפֵירוּשׁ הַכָּתוּב[56] מָשְׁכֻנִי
4 אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה, נָרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים (אַף שֶׁבִּתְחִלַּת
5 הַכָּתוּב נֶאֱמַר מָשְׁכֻנִי, לְשׁוֹן יָחִיד), שֶׁלְּאַחֲרֵי
6 שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (עָלֶיהָ נֶאֱמַר מָשְׁכֻנִי[57]) פּוֹעֶלֶת
7 בְּבֵירוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁגַּם הִיא תִּתְהַפֵּךְ לְאַהֲבָה
8 אֶת ה' (שֶׁלָּכֵן נֶאֱמַר נָרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים, בִּשְׁנֵי
9 הָרְצוֹנוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית[57]), אַזַּי
10 אַדְּרַבָּה, דְּכֵיוָן שֶׁהַאַהֲבָה דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית הִיא
11 בְּדֶרֶךְ מְרוּצָה, הִנֵּה עַל־יְדֵי בֵּירוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
12 נַעֲשֶׂה עִנְיַן הַמְּרוּצָה גַּם בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (אַף
13 שֶׁמִּצַּד־עַצְמָהּ עֲבוֹדָתָהּ בְּסִדֶר וְהַדְרָגָה, וְלֹא
14 בְּדֶרֶךְ מְרוּצָה), וְזֶהוּ נָרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁעַל־
15 יְדֵי בֵּירוּר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית נַעֲשֶׂה עִנְיַן הַמְּרוּצָה לֹא
16 רַק בַּנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טֶבַע הַמְּרוּצָה),
17 אֶלָּא גַּם בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁנִּיתְּוֹסֵף
18 בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית (מוֹסִיפִין) עַל־יְדֵי בֵּירוּר נֶפֶשׁ
19 הַבְּהֵמִית (גּוֹרְעִין). וּמַה שֶׁכָּתוּב (גּוֹרְעִין
20 וּמוֹסִיפִין) וְדוֹרְשִׁין, הִנֵּה עִנְיַן הַדְּרִישָׁה הוּא
21 עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתוּב[58] וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ הֵיטֵב גו',
22 דְּהַיְנוּ לְפַשְׁפֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ גַּם דַּקּוּת הָרַע וּלְתַקְּנוֹ
23 כו'.
24 אָמְנָם כֵּיוָן שֶׁעִנְיַן הַדְּרִישָׁה קָשׁוּר עִם בֵּירוּר
25 הָרַע כו', הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּתְחִלַּת
26 הָעֲבוֹדָה, לִפְנֵי הָעִנְיָן דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, וּמַדּוּעַ
27 נֶאֱמַר וְדוֹרְשִׁין לְאַחֲרֵי גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין. אַךְ
28 הָעִנְיָן הוּא, שֶׁיֵּשׁ גַּם עִנְיָן נַעֲלֶה יוֹתֵר בִּדְרִישָׁה
29 שֶׁבָּא לְאַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, שֶׁזֶּהוּ
30 עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתוּב[59] וּבִקַּשְׁתֶּם מִשָּׁם גו' כִּי
31 תִדְרְשֶׁנּוּ גו', מִשָּׁם דְּיָיקָא, דְּשָׁם קָאֵי עַל הַקְּלִפּוֹת

---

55) ראה גם סה"מ עת"ר ע' סד־סח. 56) שה"ש א, ד. 57) לקו"ת ויקרא ב, ד. 58) פ' ראה יג, טו. 59) ואתחנן ד, כט.

שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי׳

ביאור בדרך אפשר

שהקליפה מכסה את הפרי **וְסִטְרָא־אַחֲרָא**[60] הצד האחר, לא צד הקדושה, **וּמֵהַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר גּוּפָא** עצמו **יִתְעוֹרֵר** האדם **בְּרָצוֹא** רצון ותשוקה להתקרב **לֶאֱלוּקוּת כוי׳, שֶׁזּוֹהִי הַצְּעָקָה שֶׁבָּאָה מִצַּד הָרִיחוּק כוי׳, מִן הַמֵּיצַר גו׳**[61], ככתוב ״מן המיצר קראתי י־ה״, היינו רצון והתעוררות להתקרב לאלוקות שנובעים מהריחוק עצמו (בשונה מהתעוררות להתקרב לאלוקות שבאה ממקור חיובי, קיום תורה ומצוות והתבוננות בגדולת ה׳) **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה** על ידי התקרבות כתוצאה מהכרה בגודל הריחוק ועד כמה הדבר חמור **נַעֲשֵׂית עֲלִיָּה שֶׁלֹּא בְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה כְּלָל (עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַהוֹסָפָה בַּגֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁעַל־יְדֵי בֵּירוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין)** שהיא למעשה התקרבות לאלוקות בתהליך חיובי, ולכן למרות שהיא מוסיפה בנפש האלוקית תוספת רבה ומביאה אותה למצב של ״נרוצה״ שלא כטבעה, בכל זאת דווקא ההתקרבות שנובעת מהריחוק עצמו נחשבת עליה והתקדמות ״שלא בסדר והדרגה כלל״), **שֶׁנַּעֲשָׂה הִתְגַּלּוּת בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב, בְּחִינַת רְעוּתָא דְּלִבָּא** רצון הלב **שֶׁמִּצַּד שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה**[62] שלמעלה מהכוחות הגלויים.

ח) **וְזֶהוּ גַּם הָעִנְיָן דְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גו׳, שֶׁזֶּהוּ הַמִּזְמוֹר שֶׁמַּתְחִילִים לְאָמְרוֹ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּכָל עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה.** כנזכר בתחילת המאמר.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָעֲבוֹדָה הִיא מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּפִי שֶׁמּוּשְׁרֶשֶׁת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. בדומה לעבודה הנעלית של ״ודורשין״ האמורה לעיל, המעוררת את רצון פנימיות הלב ואת שורש הנשמה **וְלָכֵן אוֹמְרִים בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ גו׳**[63], **שֶׁזֶּהוּ** הבחירה של הקדוש ברוך הוא בבני ישראל מכל האומות היא **מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּפִי שֶׁמּוּשְׁרֶשֶׁת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. שֶׁלָּכֵן, הִנֵּה אַף שֶׁאָח עֵשָׂו לְיַעֲקֹב,** ולכאורה שניהם דומים זה לזה **מִכָּל־מָקוֹם וְאֹהַב אֶת יַעֲקֹב**[64] **דַּוְקָא** בגלל הבחירה בבני ישראל מצד שורש נשמתם.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[65] **אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כּוּלְּכֶם לִפְנֵי הֲוָיָ׳ אֱלֹקֵיכֶם, וְכַמְּבוֹאָר בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳**[66] **שֶׁפָּרָשָׁה זוֹ קוֹרִין לְעוֹלָם** בכל קביעות בכל שנה, בשבת **קוֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה**[67], **וּמְרוּמָז בְּמִלַּת הַיּוֹם דְּקָאֵי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה**[68], עליו נאמר שהוא **יוֹמָא דִּינָא רַבָּא**[69], יום הדין הגדול **וּבְיוֹם זֶה** בראש השנה **הִנֵּה כָּל נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת** של כל הדורות **נִצָּבִים וּמִתְעַלִּים בִּמְקוֹרָם הָרִאשׁוֹן, עַד לִפְנֵי הֲוָיָ׳ כוי׳,** למעלה משם הוי׳, היינו בשורשם הנעלה בעצמיות האלוקות **שֶׁזּוֹהִי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, בְּחִינַת הַ׳יְחִידָה׳** הדרגה הכי נעלית והכי פנימית של הנשמה. **וְעִנְיָן זֶה** של עצם פנימיות הנשמה **צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ** מלמעלה למטה ולהביא לידי גילוי **בְּכָל פְּרָטֵי הַמַּדְרֵיגוֹת דְּרָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְגוֹ׳ מֵחוֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שׁוֹאֵב מֵימֶיךָ**[70], הן כפי הם כוללים את כל הסוגים ואת כל הדרגות בעם ישראל והן כפי שהם כוללים את כל הדרגות ואת כל הבחינות בכל אחד בפרט **שֶׁדּוּגְמָתָם בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הֵם עֶשֶׂר הַמַּדְרֵיגוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ**[71], שכנגד עשר הספירות העליונות שהנשמה נשתלשלה מהם שהם **ג׳ שְׂכָלִים** שלושת המוחין

---

60) ראה לקו״ת חוקת נו, ד. פ׳ ראה לב, ב ואילך. 61) תהלים קיח, ה. 62) ראה סה״מ עת״ר ע׳ סא. 63) תהלים מז, ה. 64) מלאכי א, ב. 65) ר״פ נצבים (כט, ט). 66) נצבים מד, א. 67) רמב״ם הל׳ תפלה פי״ג ה״ב. תוס׳ מגילה לא, סע״ב. טושו״ע או״ח סתכ״ח ס״ד. 68) פענח רזא ס״פ נצבים. מגלה עמוקות נצבים ד״ה עשירי (ס, ד). 69) תרגום יונתן לאיוב ב, א. וראה זהר ח״ב לב, ב וברמ״ז שם. ח״ג רלא, א. 70) נצבים שם, ט־י. 71) ראה זח״ב פב, א. הובא בלקו״ת נצבים שם.

ביאור בדרך אפשר

(חכמה, בינה, דעת) **וְז׳ מִדּוֹת** (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות), **וּבְאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשִׂים כּוּלְּכֶם, לַאֲחָדִים כְּאֶחָד**[72], **כְּפִי שֶׁהֵם מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה** שם כולם מהווים נקודה אחת שלא מתחלקת לפרטים.

וְזֶהוּ גַּם כְּלָלוּת עִנְיַן עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שבהם אומרים מזמור זה של "שיר המעלות" **כַּיָּדוּעַ פֵּירוּשׁ רַבֵּינוּ הַזָּקֵן**[73] **בְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[74] **בְּיָחִיד אֵימַת כּוֹ׳** ביחיד מתי, כדברי הגמרא שבמקום אחד כתוב "מי כה׳ אלהינו בכל קראנו אליו" ובמקום אחר כתוב "דרשו ה׳ בהמצאו" ואין זו סתירה כי בציבור ה׳ עונה תמיד וביחיד דווקא "בהמצאו", **אֵלּוּ עֲשָׂרָה יָמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהָעֲבוֹדָה דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה הִיא מִצַּד בְּחִינַת הַ"יְחִידָה׳ (בְּיָחִיד), כְּפִי שֶׁנִּמְשֶׁכֶת וְחוֹדֶרֶת בְּכָל עֶשֶׂר כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ**[75], **הֵן בְּמוֹחִין וְהֵן בְּמִדּוֹת, וְעַד לְמַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר** המעלה **וּמַעֲשֶׂה** היינו שהמעלה המיוחדת של עשרת ימי תשובה היא שבימים אלה פעולת ה"יחידה׳ שבנפש שבכל ימות השנה היא נעלמת, באה לידי גילוי ויש לה פעולה והשפעה הן על כל חלקי הנשמה והן על הנהגת האדם בפועל. **וְלָכֵן אוֹמְרִים אָז** בעשרת ימי תשובה **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳, מִמַּעֲמַקִּים דָּיְיקָא,** הפסוק מדייק ואומר "ממעמקים" בלשון רבים להורות שמדובר על עומק לפנים מעומק **דְּקָאֵי** שהכוונה **עַל בְּחִינַת עוֹמְקָא דְּכוּלָּא וְעוֹמְקָא דְּבִירָא,** עומק הכול ועומק הבור, עניין פנימי שבדרך כלל הוא גנוז ונעלם **שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת עוֹמֶק וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁמַּגִּיעַ בִּבְחִינַת עַצְמוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. וְעַל־יְדֵי־זֶה** כאשר **בְּחִינַת הַ"יְחִידָה׳** שהיא עצם הנפש.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁכָלִים וְז׳ מִדּוֹת, וּבְאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשִׂים כּוּלְּכֶם,
2 לַאֲחָדִים כְּאֶחָד[72], כְּפִי שֶׁהֵם מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה.
3 וְזֶהוּ גַּם כְּלָלוּת עִנְיַן עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, כַּיָּדוּעַ
4 פֵּירוּשׁ רַבֵּינוּ הַזָּקֵן[73] בְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[74]
5 בְּיָחִיד אֵימַת כּוֹ׳ אֵלּוּ עֲשָׂרָה יָמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ
6 הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהָעֲבוֹדָה דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי
7 תְּשׁוּבָה הִיא מִצַּד בְּחִינַת הַ"יְחִידָה׳ (בְּיָחִיד), כְּפִי
8 שֶׁנִּמְשֶׁכֶת וְחוֹדֶרֶת בְּכָל עֶשֶׂר כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ[75], הֵן
9 בְּמוֹחִין וְהֵן בְּמִדּוֹת, וְעַד לְמַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר
10 וּמַעֲשֶׂה. וְלָכֵן אוֹמְרִים אָז שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
11 מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳, מִמַּעֲמַקִּים דָּיְיקָא,
12 דְּקָאֵי עַל בְּחִינַת עוֹמְקָא דְּכוּלָּא וְעוֹמְקָא דְּבִירָא,
13 שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת עוֹמֶק
14 וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁמַּגִּיעַ בִּבְחִינַת עַצְמוּת אֵין־
15 סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה גַּם עִנְיַן
16 הַתְּשׁוּבָה שֶׁמִּתַּקֶּנֶת כָּל הַפְּגָמִים כּוּ׳, וְכִמְשַׁל[76]
17 הַנָּהָר הַנֶּחְרָב וְיָבֵשׁ, שֶׁכְּשֶׁרוֹצִין לְמַלְּאוֹתוֹ,
18 חוֹפְרִין בַּעוֹמֶק בַּמַּעְיָן וּמָקוֹר הַנּוֹבֵעַ, שֶׁעַל־יְדֵי־
19 זֶה חוֹזֵר וּמִתְמַלֵּא הַנָּהָר, וְזֶהוּ מִמַّעֲמַקִּים
20 קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת מִמַּעֲמַקִּים,
21 קְרָאתִיךָ לִהְיוֹת הַמְשָׁכַת הֲוָיָ׳, מֵאַחַר שֶׁנִּתְגַּלָּה
22 בְּחִינַת הַמָּקוֹר וְהַמַּעְיָן הַנּוֹבֵעַ. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא
23 עִנְיַן הַמְשָׁכַת בְּחִינַת הַ"יְחִידָה׳ בְּכָל כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ.
24 אָמְנָם, אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הַתְּחָלַת נְבִיעַת הַמַּעְיָן
25 מִן הַתְּהוֹם בְּאוֹפֶן שֶׁל הִתְרַחֲבוּת, עַל־דֶּרֶךְ מַה
26 שֶׁכָּתוּב[77] נִבְקְעוּ גוֹ׳ מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה גוֹ׳[78],
27 שֶׁאָז יִהְיֶה אוֹר גָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְלַבֵּשׁ
28 בִּכְלִי, אֶלָּא הַתְּחָלַת הַנְּבִיעָה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל
29 טִיפִּין טִיפִּין (וְאַחַר־כָּךְ הוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵב), אֲבָל
30 בְּכָל טִיפָּה יֶשְׁנוֹ עֶצֶם הַמַּעְיָן, בְּחִינַת הַ"יְחִידָה׳.

ביאור בדרך אפשר

43 העבודה היא בהתגלות הכוחות הכי פנימיים והכי עמוקים בנפש **נַעֲשָׂה**
44 **גַּם עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה שֶׁמִּתַּקֶּנֶת כָּל הַפְּגָמִים כּוּ׳, וְכִמְשַׁל**[76]
45 **הַנָּהָר הַנֶּחְרָב וְיָבֵשׁ,** שהפך לחרבה ויבש ממים **שֶׁכְּשֶׁרוֹצִין**
46 **לְמַלְּאוֹתוֹ** והמים ימשיכו לזרום בו, **חוֹפְרִין בַּעוֹמֶק** של המקום
47 שהתייבש **בַּמַּעְיָן וּמָקוֹר** המים
48 **הַנּוֹבֵעַ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹזֵר**
49 **וּמִתְמַלֵּא הַנָּהָר, וְזֶהוּ**
50 **מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הֲוָיָ׳,**
51 **שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת מִמַּעֲמַקִּים,**
52 שנמשלה למקור המים בעומק האדמה
53 **קְרָאתִיךָ לִהְיוֹת הַמְשָׁכַת הֲוָיָ׳,**
54 **מֵאַחַר שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּחִינַת**
55 **הַמָּקוֹר וְהַמַּעְיָן הַנּוֹבֵעַ. וְעַל־**
56 **דֶּרֶךְ־זֶה הוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת**
57 **בְּחִינַת הַ"יְחִידָה׳ בְּכָל כֹּחוֹת**
58 **הַנֶּפֶשׁ** כי כאשר יש התגלות מהמקור
59 העמוק והפנימי, יש לכך השפעה על
60 כל חלקי הנפש והיא מאירה גם את
61 הכוחות החיצוניים והנחותים. **אָמְנָם,**
62 **אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הַתְּחָלַת**
63 **נְבִיעַת הַמַּעְיָן מִן הַתְּהוֹם**
64 **בְּאוֹפֶן שֶׁל הִתְרַחֲבוּת, עַל־**
65 **דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתוּב**[77] בתורה שבזמן
66 ירידת המבול **נִבְקְעוּ גוֹ׳ מַעְיְנוֹת**
67 **תְּהוֹם רַבָּה גוֹ׳**[78], ובבת אחת
68 נהייתה זרימת מים אדירה אבל
69 בהתגלות אור רוחני עמוק ופנימי של
70 ה"יחידה׳ שבנפש אי אפשר שההתחלה
71 תהיה בהתרחבות גדולה, כיון **שֶׁאָז**
72 **יִהְיֶה אוֹר גָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁלֹּא**
73 **יוּכַל לְהִתְלַבֵּשׁ בִּכְלִי,** ולא תהיה
74 לו השפעה ראויה **אֶלָּא הַתְּחָלַת**
75 **הַנְּבִיעָה** של אור ה"יחידה׳ שבנפש
76 היא כמו התחלת הנביעה של המעין
77 בעומק האדמה **הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל**
78 **טִיפִּין טִיפִּין (וְאַחַר־כָּךְ** ככל
79 שישנה עליה והתקדמות **הוֹלֵךְ**
80 **וּמִתְרַחֵב), אֲבָל** יחד עם זאת
81 שהתחלת הנביעה היא בכמות מועטת,
82 הרי **בְּכָל טִיפָּה** וגם בהארה מועטת
83 בלבד **יֶשְׁנוֹ עֶצֶם הַמַּעְיָן,**
84 **בְּחִינַת הַ"יְחִידָה׳** שהיא עצם הנפש.

---

72) לקו"ת שם. 73) לקו"ת תבוא מג, סע"ד. 74) ר"ה שבהערה 16. 75) ראה גם לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג. 76) לקו"ת שם, ב. ובכ"מ. 77) נח ז, יא. 78) ראה גם סה"מ תרכ"ו ע' רלט.

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ גַּם הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ לִבְכָל לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ[79], כפי שהובא לעיל בתחילת המאמר שהזוהר שואל: אם די ב״בכל ליבי״ מדוע יש צורך ב״ממעמקים״, ועונה ש״מעמקים״ הוא כוונה מעומק רצון הלב יותר מאשר ״בכל ליבי״. ונשאלה השאלה, כיון שגם ״בכל ליבי״ הוא פנימיות הלב, מה בעצם ההבדל בין שני הענינים, ועל פי המבואר לעיל מובן **דִּבְכָל לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ, שֶׁבָּזֶה נִכְלָל גַּם פְּנִימִיּוּת הַלֵּב (כנ״ל סְעִיף ב)**, הוא אמנם ענין נעלה ביותר ובכל זאת **הֲרֵי זֶה נִכְלָל עַדַיִן בָּעֲבוֹדָה דִּבְכָל לְבָבְךָ**[80], **וְהוּא עִנְיָן גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין**, גורעין ומפחיתים בהשפעת הנפש הבהמית ומוסיפין בהשפעתה ופעולתה של הנפש האלקית, כמבואר לעיל באריכות, **אֲבָל הָעִנְיָן דְּמִמַّעֲמַקִּים הוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דִּבְכָל מְאֹדֶךָ**, שלמעלה מ״בכל נפשך״ **שֶׁזּוֹהִי הָעֲבוֹדָה דִּבְחִינַת הַ׳יְחִידָה׳, וְהוּא עִנְיָן וְדוֹרְשִׁין (שֶׁלְּאַחֲרֵי גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין).**

וְזֶהוּ הָעִילּוּי המעלה והיתרון **דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה לְגַבֵּי כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁגַּם בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ אוֹמְרִים בְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה דִּקְרִיאַת־שְׁמַע בְּכָל מְאֹדֶךָ**, שלמעלה מהעבודה ״בכל נפשך״ **וְגַם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה יֶשְׁנָהּ הָעֲבוֹדָה בְּעֶשֶׂר כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַפְּנִימִיִּים**, שמצומצמים ומותאמים לאברי הגוף וליכולות של האדם ולא רק באמצעות ה״יחידה״ הנעלית מהם והיא כוח ״מקיף״ שלמעלה מהתלבשות בפנימיות **הֲרֵי בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ עִיקַּר הָעֲבוֹדָה הִיא בַּכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים, עֲבוֹדָה** מסודרת **שֶׁעַל־פִּי טַעַם־וָדַעַת**, ומוגבלת לפי כוחו ודעתו של האדם **וְאִילּוּ בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה הִיא בְּעַצְמוּת הַנְּשָׁמָה, בְּחִינַת הַ׳יְחִידָה׳**, והיא עבודה למעלה מטעם ודעת **שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ**, שבא ממעמקי פנימיות הלב **שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מֵהָעִנְיָן דִּבְכָל לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ**, אף שגם זו עבודה מפנימיות הלב **כְּמוֹ הָעִילּוּי דִּבְכָל מְאֹדֶךָ לְגַבֵּי בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ**, למרות שגם זו עבודה נעלית ביותר **וְהָעִילּוּי דְּדוֹרְשִׁין** שהוא התקרבות מתוך הריחוק **לְגַבֵּי גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין. וְעַל זֶה נֶאֱמַר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת סְתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר**[24] **דְּלֹא פָּרֵישׁ מָאן אָמְרוֹ**, שהכתוב לא מפרש מי אמר את המזמור הזה **אֶלָּא שִׁיר הַמַּעֲלוֹת דְּזַמִּינִין כָּל בְּנֵי עָלְמָא לְמֵימַר כּוּ׳**, שמוכנים כל בני העולם לומר **כִּי הָעֲבוֹדָה שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה יְכוֹלִים כּוּלָּם לָבֹא לְזֶה, וְהִיא בְּכוּלָּם בְּשָׁוֶה**. כי אצל כל יהודי, ללא יוצא מן הכלל, עצם הנשמה היא במצב הנעלה הזה וכשהיא מתעוררת ביכולתו לעבוד את ה׳ ״ממעמקים״, כי הבדלי הדרגות הם בעבודה בכוחות פנימיים וגלויים, כפי שהולך ומבאר **וְהַיְנוּ שֶׁבָּעֲבוֹדָה דְּמוֹחַ וָלֵב, הֲרֵי זֶה מַשִּׂיג כָּךְ וְזֶה מַשִּׂיג כָּךְ**, וכיון שיש הבדלים ברמת ובעומק ההשגה **וּמִמֵּילָא יֵשׁ חִילּוּקִים** הבדלים **בָּעֲבוֹדָה** עצמה, **אֲבָל בָּעֲבוֹדָה שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת וְעוֹמֶק הַנֶּפֶשׁ, כּוּלָּם שָׁוִים**, כי עצם הנשמה, היחידה׳ שווה אצל כולם. **וְעַל־פִּי הָאָמוּר לְעֵיל (סוף סְעִיף ז) שֶׁהָעִנְיָן דְּדוֹרְשִׁין** החיפוש והזעקה אל ה׳ מעצם הנפש **שֶׁלְּמַעְלָה מִגּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, שֶׁזֶּהוּ גַּם הָעִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעִנְיָן דִּבְכָל לִבִּי,**

1 **וְזֶהוּ גַּם הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ לִבְכָל**
2 **לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ**[79], **דִּבְכָל לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ,**
3 **שֶׁבָּזֶה נִכְלָל גַּם פְּנִימִיּוּת הַלֵּב** (כנ״ל סְעִיף ב),
4 **הֲרֵי זֶה נִכְלָל עַדַיִן בָּעֲבוֹדָה דִּבְכָל לְבָבְךָ**[80], **וְהוּא**
5 **עִנְיָן גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, אֲבָל הָעִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים**
6 **הוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דִּבְכָל מְאֹדֶךָ, שֶׁזּוֹהִי הָעֲבוֹדָה**
7 **דִּבְחִינַת הַ׳יְחִידָה׳, וְהוּא עִנְיָן וְדוֹרְשִׁין** (שֶׁלְּאַחֲרֵי
8 **גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין). וְזֶהוּ הָעִילּוּי דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי**
9 **תְּשׁוּבָה לְגַבֵּי כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁגַּם**
10 **בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ אוֹמְרִים בְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה**
11 **דִּקְרִיאַת־שְׁמַע בְּכָל מְאֹדֶךָ, וְגַם בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי**
12 **תְּשׁוּבָה יֶשְׁנָהּ הָעֲבוֹדָה בְּעֶשֶׂר כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ**
13 **הַפְּנִימִיִּים, הֲרֵי בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ עִיקַּר הָעֲבוֹדָה**
14 **הִיא בַּכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים, עֲבוֹדָה שֶׁעַל־פִּי טַעַם־**
15 **וָדַעַת, וְאִילּוּ בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה עִיקַּר הָעֲבוֹדָה**
16 **הִיא בְּעַצְמוּת הַנְּשָׁמָה, בְּחִינַת הַ׳יְחִידָה׳, שֶׁזֶּהוּ**
17 **עִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ, שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מֵהָעִנְיָן**
18 **דִּבְכָל לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ, כְּמוֹ הָעִילּוּי דִּבְכָל מְאֹדֶךָ**
19 **לְגַבֵּי בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ, וְהָעִילּוּי דְּדוֹרְשִׁין**
20 **לְגַבֵּי גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין. וְעַל זֶה נֶאֱמַר שִׁיר**
21 **הַמַּעֲלוֹת סְתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר**[24] **דְּלֹא פָּרֵישׁ**
22 **מָאן אָמְרוֹ, אֶלָּא שִׁיר הַמַּעֲלוֹת דְּזַמִּינִין כָּל בְּנֵי**
23 **עָלְמָא לְמֵימַר כּוּ׳, כִּי הָעֲבוֹדָה שֶׁמִּצַּד עֶצֶם**
24 **הַנְּשָׁמָה יְכוֹלִים כּוּלָּם לָבֹא לְזֶה, וְהִיא בְּכוּלָּם**
25 **בְּשָׁוֶה. וְהַיְנוּ שֶׁבָּעֲבוֹדָה דְּמוֹחַ וָלֵב, הֲרֵי זֶה**
26 **מַשִּׂיג כָּךְ וְזֶה מַשִּׂיג כָּךְ, וּמִמֵּילָא יֵשׁ חִילּוּקִים**
27 **בָּעֲבוֹדָה, אֲבָל בָּעֲבוֹדָה שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת**
28 **וְעוֹמֶק הַנֶּפֶשׁ, כּוּלָּם שָׁוִים.**
29 **וְעַל־פִּי הָאָמוּר לְעֵיל** (סוף סְעִיף ז) **שֶׁהָעִנְיָן**
30 **דְּדוֹרְשִׁין שֶׁלְּמַעְלָה מִגּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, שֶׁזֶּהוּ גַּם הָעִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים**
31 **שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעִנְיָן דִּבְכָל לִבִּי, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצְּעָקָה שֶׁמִּצַּד הָרִיחוּק כּוּ׳, מִן**

79) בהבא לקמן - ראה סד״ה שיר המעלות ממעמקים תרד״ע (המשך תער״ב ח״א ס״ע תד ואילך). וראה גם סד״ה זה תרס״ח (סה״מ תרס״ח ס״ע טו ואילך). 80) ואתחנן ו, ה. וראה מאמרי הצ״צ תרט״ו ע׳ קב.

ביאור בדרך אפשר

נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַצְּעָקָה שֶׁמְּצַד הָרִיחוּק כוּ', מִן הַמֵּיצַר גוֹ', ותחושת הריחוק היא המעוררת את עצם הנפש **יֵשׁ לְבָאֵר גַּם הַקֶּשֶׁר שֶׁל ב' מַאֲמָרֵי הַזֹּהַר עַל הַפָּסוּק שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גוֹ',** האחד - **הַמַּאֲמָר שֶׁמְּבָאֵר הָעִילּוּי דְּמִמַּעֲמַקִּים לְגַבֵּי בְּכָל לִבִּי,** והשני - **וְהַמַּאֲמָר שֶׁמְּבָאֵר שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה לַהקָּבָּ"ה שֶׁהָאָדָם זָמִין לְמֶחֱטֵי קַמָּךְ כוּ',** מוכן לחטוא לפניך, ובתחילת המאמר נשאלה השאלה שלכאורה שני המאמרים הללו סותרים זה לזה, כי האחד מדבר על מעלת עבודת האדם והשני מדבר על כך שהאדם עתיד לחטוא, ומעתה מובן שאין זו סתירה **כִּי עִנְיָן זֶה שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהַתּוֹרָה קִטְרְגָה כְּבִיכוֹל עַל הָאָדָם, נִתְעוֹרֵר הָעִנְיָן דְּאֶרֶךְ אַפַּיִם (כנ"ל סְעִיף א), הוּא עַל־דֶּרֶךְ שֶׁדַּוְקָא הָעִנְיָן דְּמִן הַמֵּיצַר גוֹ'** שנובע מהריחוק **מְעוֹרֵר אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁמְּצַד עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, בְּחִינַת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ** ואם־כן שני מאמרי הזוהר האמורים הם למעשה ענין אחד – מעלת ההתקרבות שלאחר הריחוק.

ביאור בדרך אפשר

1 הַמֵּיצַר גוֹ', יֵשׁ לְבָאֵר גַּם הַקֶּשֶׁר שֶׁל ב' מַאֲמָרֵי
2 הַזֹּהַר עַל הַפָּסוּק שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גוֹ',
3 הַמַּאֲמָר שֶׁמְּבָאֵר הָעִילּוּי דְּמִמַּעֲמַקִּים לְגַבֵּי בְּכָל
4 לִבִּי, וְהַמַּאֲמָר שֶׁמְּבָאֵר שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה לַהקָּבָּ"ה
5 שֶׁהָאָדָם זָמִין לְמֶחֱטֵי קַמָּךְ כוּ', כִּי עִנְיָן זֶה
6 שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהַתּוֹרָה קִטְרְגָה כְּבִיכוֹל עַל
7 הָאָדָם, נִתְעוֹרֵר הָעִנְיָן דְּאֶרֶךְ אַפַּיִם (כנ"ל סְעִיף
8 א), הוּא עַל־דֶּרֶךְ שֶׁדַּוְקָא הָעִנְיָן דְּמִן הַמֵּיצַר גוֹ'
9 מְעוֹרֵר אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁמְּצַד עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, בְּחִינַת
10 מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ.

ט) **וְיֵשׁ** לְהוֹסִיף, שֶׁהָעִנְיָן דְּמִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ
11 גוֹ' שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרִיחוּק דְּמִן
12 הַמֵּיצַר גוֹ', הוּא בְּיוֹתֵר אֵצֶל אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
13 הַנְּתוּנִים בַּצָּרָה וּבַשִּׁבְיָה[81], שֶׁאֶצְלָם נִרְגָּשׁ בְּיוֹתֵר
14 הָעִנְיָן דְּמִן הַמֵּיצַר קָרָאתִי, וְעַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתַב
15 אַדְמוּ"ר הָאֶמְצָעִי[82] אוֹדוֹת הֶעָנִי וְאֶבְיוֹן, שֶׁאֵינוֹ
16 צָרִיךְ הִתְבּוֹנְנוּת כְּלָל, אֶלָּא כַּאֲשֶׁר נִזְכָּר עַל רוֹב
17 דּוֹחֲקוֹ בְּעוֹנִי וְיִסּוּרִין בִּבְנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי, אֲזַי יִבְכֶּה
18 בְּמַר נַפְשׁוֹ תֵּיכֶף כוּ', וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לִבְכִיָּה
19 עַל מַעֲמָדוֹ וּמַצָּבוֹ בְּרוּחָנִיּוּת. וְזֶהוּ עִנְיָן תְּפִלָּה
20 לֶעָנִי, כְּפִי שֶׁמְּבָאֵר אַדְמוּ"ר מַהַר"ש[83] טַעֲנַת
21 הֶעָנִי, שֶׁהֵן אֱמֶת שֶׁמְּצַד סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת
22 בְּאוֹפֶן דְּמַשְׁפִּיעַ וּמְקַבֵּל, צָרִיךְ לִהְיוֹת עָשִׁיר וְעָנִי,
23 אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ לוֹ תַּרְעוּמֶת כוּ' מַדּוּעַ
24 הִגִּיעַ לְחֶלְקוֹ שֶׁיִּהְיֶה הוּא הֶעָנִי[84], וּמוֹסִיף,
25 שֶׁהָאֱמֶת כֵּן הוּא, וְהָעֲנִיּוּת שֶׁלּוֹ הִיא מֵחֲמַת
26 שֶׁבְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת צָרִיךְ לִהְיוֹת כֵּן, וְלֹא
27 בְּחֶטְאוֹ כוּ'. אָמְנָם, דַּוְקָא עַל־יְדֵי הַמֵּיצַר וְהַדֹּחַק
28 כוּ', נַעֲשָׂה עָנְיָנִי בַּמְּרָחָב יָהּ[61], בְּחִינַת מֶרְחָב הָעַצְמִי. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶׁכָּתוּב[85]
29 תְּפִלָּה לֶעָנִי כִּי יַעֲטוֹף וְלִפְנֵי הַוָּיָ' יִשְׁפּוֹךְ שִׂיחוֹ, שֶׁתְּפִלַּת הֶעָנִי וּבַקָּשָׁתוֹ הִיא
31 שֶׁיּוּכַל לַעֲמוֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ, מִבְּלִי לְהִתְפָּעֵל מִכָּל הָעֲשִׂירוּת שֶׁבְּהֵיכַל

ביאור בדרך אפשר

חַיֵּי וּמְזוֹנֵי, ילדים, בריאות ופרנסה **אֲזַי יִבְכֶּה בְּמַר נַפְשׁוֹ תֵּיכֶף כוּ', וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לִבְכִיָּה עַל מַעֲמָדוֹ וּמַצָּבוֹ בְּרוּחָנִיּוּת** שהעני ברוחניות המודע למצבו, לא זקוק להתבוננות במצבו אלא מצטער "ממעמקים" מיד שנזכר בכך. **וְזֶהוּ עִנְיָן תְּפִלָּה לֶעָנִי, כְּפִי שֶׁמְּבָאֵר אַדְמוּ"ר מַהַר"ש[83] טַעֲנַת הֶעָנִי** שמכוחה הוא מתפלל, **שֶׁהֵן אֱמֶת שֶׁמְּצַד סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** של ירידת השפע האלוקי מדרגה לדרגה שנקבע להיות **בְּאוֹפֶן דְּמַשְׁפִּיעַ וּמְקַבֵּל, צָרִיךְ לִהְיוֹת עָשִׁיר וְעָנִי,** והעני צריך לקבל את פרנסתו מהעשיר **אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ לוֹ** לעני **תַּרְעוּמֶת כוּ' מַדּוּעַ הִגִּיעַ לְחֶלְקוֹ שֶׁיִּהְיֶה** דווקא **הוּא הֶעָנִי[84], וּמוֹסִיף,** הרבי מהר"ש ומבאר **שֶׁהָאֱמֶת כֵּן הוּא,** ואכן הצדק עם העני **וְהָעֲנִיּוּת שֶׁלּוֹ הִיא מֵחֲמַת שֶׁבְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת צָרִיךְ לִהְיוֹת כֵּן, וְלֹא בְּחֶטְאוֹ כוּ'. אָמְנָם,** למרות החיסרון הגדול שבמצבו של העני הרי למעשה **דַּוְקָא עַל־יְדֵי הַמֵּיצַר וְהַדֹּחַק כוּ', נַעֲשָׂה עָנְיָנִי בַּמְּרָחָב יָהּ[61], בְּחִינַת מֶרְחָב הָעַצְמִי** מרחב מוחלט ולא רק יחסי. **וְזֶהוּ גַּם מַה שֶׁכָּתוּב[85] תְּפִלָּה לֶעָנִי כִּי יַעֲטוֹף וְלִפְנֵי הַוָּיָ' יִשְׁפּוֹךְ שִׂיחוֹ, שֶׁתְּפִלַּת הֶעָנִי וּבַקָּשָׁתוֹ הִיא שֶׁיּוּכַל לַעֲמוֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ, מִבְּלִי לְהִתְפָּעֵל מִכָּל הָעֲשִׂירוּת שֶׁבְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ, כְּפִי שֶׁנּוֹהֵג מִי שֶׁנִּמְצָא בְּדַרְגָּה נְמוּכָה וּמִפְנֶה אֶת**

---

81) ראה גם סד"ה תקעו דיום ב' דר"ה (תורת מנחם - התוועדויות חלק מח ס"ע 13). 82) דרך חיים ה, ד. 83) סה"מ תרכ"ז ע' תלא. וראה גם ד"ה ושאבתם פ"ח (תורת מנחם - התוועדויות חלק מח ע' 110). 84) סה"מ שם ע' תלב. 85) תהלים קב, א. וראה כתר שם טוב סצ"ז.

שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי׳

ביאור בדרך אפשר

תשומת ליבו לדברים שעם כל מעלתם הם דברים חיצוניים ביחס למלך עצמו **כִּי אִם** אלא כל רצונו הוא **לִהְיוֹת יַחַד עִם הַמֶּלֶךְ** בעצמו, **בִּבְחִינַת יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא בִּלְחוֹדוֹהִי**[86] בני ישראל והמלך הקדוש־ברוך־הוא לבדם, מבלי נתינת מקום ותשומת לב לענינים אחרים.

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים בַּצָּרָה וּבַשִּׁבְיָה, כנזכר לעיל **שֶׁמִּצַּד הַמִּיצַר כּוֹ׳,** דווקא בגלל הריחוק שנובע מהדוחק והמיצר **מַגַּעַת**

1 הַמֶּלֶךְ וּלְהִסְתַּפֵּק בְּכָךְ, כִּי אִם לִהְיוֹת יַחַד עִם
2 הַמֶּלֶךְ, בִּבְחִינַת יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא בִּלְחוֹדוֹהִי[86].
3 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
4 הַנִּמְצָאִים בַּצָּרָה וּבַשִּׁבְיָה, שֶׁמִּצַּד הַמִּיצַר כּוֹ׳,
5 מַגַּעַת תְּפִלָּתָם בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ כּוֹ׳, וּפוֹעֲלִים אֲשֶׁר מַלְכוּת הָרִשְׁעָה בֶּעָשָׁן תִּכְלֶה[87], וּתְקוּמִים הַבַּקָּשָׁה וּבְכֵן
6 תֵּן כָּבוֹד הַוָּיָ׳ לְעַמֶּךָ, תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה לְדוֹרְשֶׁיךָ, וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ כּוֹ׳, עַד צְמִיחַת קֶרֶן
7 לְדָוִד עַבְדֶּךָ[87], בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

תְּפִלָּתָם בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ כּוֹ׳, וּפוֹעֲלִים אֲשֶׁר מַלְכוּת הָרִשְׁעָה שרודפת אותם ומציקה להם **בֶּעָשָׁן תִּכְלֶה**[87], **וּתְקוּמִים הַבַּקָּשָׁה** שמבקשים בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים **וּבְכֵן תֵּן כָּבוֹד הַוָּיָ׳ לְעַמֶּךָ, תְּהִלָּה לִירֵאֶיךָ וְתִקְוָה טוֹבָה לְדוֹרְשֶׁיךָ, וּפִתְחוֹן פֶּה לַמְיַחֲלִים לָךְ כּוֹ׳, עַד צְמִיחַת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ**[87], **בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּקָרוֹב מַמָּשׁ** שאז יהיה ה״מרחב״ העצמי המוחלט.

---

86) ראה זח״ג לב, א. 87) תפלת ר״ה ויוהכ״פ.

המשך ביאור למס׳ פסחים ליום ראשון עמ׳ ב

אמר התנא בברייתא **יְשָׁרֵף מִיָּד** כדין קרבן שנפסל ופסולו בגופו, **וּבְפָטוּרֵי** – אבל לגבי פְּטור מחטאת, **סָבַר לָהּ** – סובר יוסף בן חונאי **כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,** שהטועה בדבר מצוה פטור. ולפי דעה זו נשנה הדין במשנתנו שהשוחט בשבת פטור כיון שטעה בדבר מצוה, ובברייתא השנויה על המשנה הוסיף התנא ואמר שאם אירע כך בחול ׳ישרף מיד׳, כיון שקרבן שאינו פסח הנשחט ׳לשם פסח׳, פסול בגופו.

הגמרא מביאה תירוץ אחר לסתירה בין רב לבין התנא בברייתא: **רַב אֲשֵׁי אָמַר, רַב** שהכשיר קרבן אשם שניתק לרעיה ונשחט סתם, אכן סובר שאין צריך עקירה, וכדעה זו סובר אף התנא במשנתנו, שכן תנא זה של משנתנו **דְּאָמַר** – סובר **כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר,** שחטו [את הפסח] ונודע שמשכו בעלים ידיהם ממנו או מתו או נטמאו, **אִם** חל בשבת **וְיֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם** עד שעת השחיטה שבו יכול היה השוחט **לֵידַע אִם מָשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם, אוֹ שֶׁמֵּתוּ, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ,** אין השוחט נחשב טועה בדבר מצוה אלא שוגג וחַיָּב חטאת, וכשחל בחול **תְּעוּבַּר צוּרָתוֹ** של הקרבן **וְיֵיצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.** מבורר רב אשי: **מַאי מַעֲמָא,** של רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שסובר שהקרבן טעון עיבור צורה, **לָאו מִשּׁוּם** שסובר **דְּלֵא בָּעֵי עֲקִירָה,** וקרבן פסח שבעליו משכו ידיהם, מתו או נטמאו, נעשה מאליו שלמים ואין פסולו בגופו אלא משום ׳דבר אחר׳ שהקריבוהו אחר תמיד של בין הערבים, ולפיכך לא יצא לבית השריפה עד שתעובר צורתו.

סיכום התירוץ של רב אשי: רב והתנא במשנה סוברים כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן ברוקה החולק על התנא בברייתא. לפי דעתם קרבן פסח שמתו בעליו נעשה שלמים מאליו, ושחיטתו בזמן הקרבת הפסח פוסלתו רק משום ׳דבר אחר׳ ותעובר צורתו. ואילו לדעת התנא בברייתא קרבן פסח שמתו בעליו שם ׳פסח׳ עליו עד שיעקר שמו ממנו, ושחיטתו בזמן הקרבת הפסח פוסלתו בגופו וישרף מיד.

דוחה הגמרא: **מַאי** – מנין לך שרבי ישמעאל סובר שאין צריך עקירה, **דִּילְמָא** – יתכן שטעמו שאין שורפים מיד **מִשּׁוּם דְּסָבַר לָהּ כְּתַנָּא דְּבֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, דְּאָמַר, אֲפִילּוּ פִּיגּוּל** – קרבן שאחת מארבע עבודותיו [שחיטתו, קבלת דמו, הולכת דמו, זריקת דמו] נעשתה במחשבת פיגול ופסולו בגופו, **נַמִּי בָּעֵי עִיכּוּר צוּרָה.** וטעמו **דְּיָלִיף** – שלומד גזירה שוה, **עָוֹן עָוֹן מִנּוֹתָר,** שנאמר בפיגול (ויקרא ז יח) ׳וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא׳ ונאמר בנותר (שם יט ח) ׳וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא׳, ׳עונה׳ ׳עונו׳ באו ללמד גזירה שוה, כשם שהנותר מבשר הקרבן טעון עיבור צורה, גם פיגול טעון עיבור צורה. ולכן פסח שנשחט ונודע שמשכו בעליו ידיהם, או נטמאו או מתו, ממתינים עד שתעובר צורתו ורק אחרי כן יצא לבית השריפה. ומוכיחה הגמרא, **דְּאִי לֵא תֵּימָא הָכִי** – שאם לא תאמר שטעמו של רבי ישמעאל שגם קרבן שפסולו בגופו טעון עיבור צורה, אלא תאמר שטעמו הוא שאין צריך עקירה, אכן מובן שבאופן שבעלי הקרבן משכו ידיהם או מתו, קרבנם נעשה שלמים מאליו ופסולו משום דבר אחר ולכן לא ישרף מיד, אולם לגבי האופן של **נִטְמְאוּ בְּעָלִים,** שעדיין מוטלת עליהם חובת קרבן פסח ואין בהמתם נעשית שלמים בלי עקירת שם ׳פסח׳, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר לגביו את דברי רבי ישמעאל שהקרבן טעון עיבור צורה, **הָא וַדַּאי בָּעֵי עֲקִירָה** של שם ׳פסח׳ מהקרבן כדי להחשיבו ׳שלמים׳, וכפי **דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָּא נוְזֵקָה מִפִּי חֲכוּרָה כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵת וְנִדְחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי.** ומאחר שרבי ישמעאל כלל יחד את האופן של משיכת ידי הבעלים והאופן של מיתה, יחד עם האופן של טומאה, משמע שבכל האופנים תעובר צורתו, ואפילו קרבן שפסולו בגופו [נטמאו בעלים] טעון עיבור צורה. נמצא שאין טעמו של רבי ישמעאל משום שאין צריך עקירה אלא שסובר כתנא דבי רבה בר אבוה שאפילו פסולו בגופו טעון עיבור צורה, ותירוצו של רב אשי נדחה.

הגמרא חוזרת לתירוץ הקודם. מסיקה הגמרא: **אֶלָּא מְחַוְּרִתָּא** – ברור הדבר, **כִּדְשַׁנְיָי מַעִיקָּרָא** – כפי התירוץ שתירץ רב יוסף בריה דרב סלא חסידא בתחילה. כלומר, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סובר שקרבן הפסול בגופו טעון עיבור צורה, והברייתא ששנינו בה שקרבן פסח שנשחט ונודע שמתו בעליו או משכו ידיהם ׳ישרף מיד׳, דעת **יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא,** וטעמו מפני שהקרבן נעשה שלמים מאליו בלי עקירה, וכששחטו ׳לשם פסח׳ הרי זה קרבן אחר שנשחט לשם פסח ופסולו בגופו, ודעתו היא שקרבן הפסול בגופו אינו טעון עיבור צורה.

הדרן עלך אלו דברים

מכתב כללי

ב״ה, מוצאי שבת-קודש כ״ה אלול,
יום ראשון לפרשת האזינו,
ה׳תשמ״ג. ברוקלין, נ.י.

אל כל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

עם כניסתנו לשבוע של ראש השנה, אשר לפי הקביעות של השנה הרי הוא השבוע של פרשת האזינו,

ובהמשך למכתב מיום ערב ש״ק ח״י אלול שבו דובר על קביעות ראש-השנה באשר לימים בשבוע (השנה: יום חמישי ויום ששי),

נתעכב כאן על הפרשה השבועית בתורה, שיש לה השנה שייכות מיוחדת לראש-השנה, ועל מספר הוראות מכך באשר למעשה בפועל, שהרי ״המעשה הוא העיקר״.

* * *

פרשת האזינו פותחת במלים: ״האזינו השמים גו׳ ותשמע הארץ גו׳״.

שמים וארץ נבראו ביום הראשון למעשה בראשית (כ״ה אלול), וידועה השאלה מדוע ראש-השנה, שמציינים אותו כי ״זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון״, נקבע ביום הששי למעשה בראשית (אחד בתשרי), וידוע ההסבר לכך, כי ביום הששי נברא אדם הראשון, ורק אז הושלמה והסתיימה כל הבריאה, וכל הברואים למן היום הראשון, ו״הכל הולך אחר החיתום״, אחר הסיום.

מוצאי שבת-קודש: התחלת ימי הסליחות. ולהעיר, אשר שבת שייך במיוחד לתשובה (שלימות הסליחה) – ע״פ ב״ר ספכ״ב: כך היא כוחה של תשובה כו׳ מזמור שיר ליום השבת. ושבת אותיות תשב (אגה״ת ספ״י. ד״ה לך הוי׳ הצדקה לרבנו הזקן. וראה כש״ט (הוצאת קה״ת) הוספות סי׳ קיח: תשובה איז שבת ו״ה כו׳. ובלק״א להה״מ (הוצאת קה״ת) סקכ״ו ד״ה איתא במדרש (הנ״ל) נת׳ השייכות גם לתשרי. ולהעיר מד״ה מזמור שיר ליוה״ש – לאדהאמ״צ (ברוקלין, ה׳תשט״ז).

- ולהעיר, מספר לקט יושר – והוא ספר הנהגות דהמחבר תרומת הדשן – חאו״ח ע׳ קיז: וי״ל לעולם עומדין [התחלת אמירת סליחות] ביום ראשון משום שהוא סמוך לשבת . . כי העם שמחים מחמת מצוות התורה וגם מחמת עונג שבת . . ולכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה. וגם הפייט התחיל במוצאי מנוחה.

לשבוע של ראש-השנה: דבהתחלתה אומרים: במוצאי מנוחה . . זוחלים ורועדים מיום בואך (ר״ה). וביותר עפמש״כ בעטז״ק (לשו״ע או״ח רסתקפ״א) שהם ימי ביקור עצמי (דוגמת קרבן) דר״ה (וכדי שיהי׳ לעולם יום קבוע – מקדימים ליום א׳. לבוש שם).

פרשת האזינו: ולהעיר מהידוע בענין לימוד האזינו ע״י כאו״א כו׳ (ראה סה״ש תש״א ס״ע 56. ס׳ התולדות מהר״ש ע׳ 74. ס׳ זכרונות פכ״ט מהמהר״ל מפראג בזה).

הפרשה השבועית . . שייכות . . לראש-השנה: ראה של״ה תושב״כ ר״פ וישב. ולהעיר מתורת אדה״ז: מן בעדאַרף לעבן מיט דער צייט . . מיט פרשת השבוע כו׳ (״היום יום״ ב׳ חשון. סה״ש תש״ג ע׳ 29 ואילך).

״המעשה הוא העיקר״: אבות פ״א מי״ז.

שמים וארץ נבראו . . (כ״ה אלול): ויק״ר רפכ״ט. יל״ש עה״פ פנחס כט, א (רמז תשפב). וראה פדר״א רפ״ח ובהגהות הרד״ל שם. – ולא רק שמים וארץ נבראו ביום ראשון אלא כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון (פרש״י עה״פ בראשית א, יד).

ראש-השנה . . ביום הששי למעשה בראשית . . ההסבר לכך: ראה ר״ן לר״ה טז, א. חדא״ג מהרש״א שם. בחיי עה״פ בראשית א, ג. פסיקתא דר״כ פיסקא כג (בחודש השביעי). לקו״ת נצבים מז, כ. המשך תרס״ו ע׳ כ. המשך ר״ה תרצ״ה בתחלתו (סה״מ קונטרסים ח״ב שיח, ב). ד״ה זה היום תש״ד. תש״ט. ועוד. וראה לקו״ש ח״ט ס״ע 410 ואילך. שם ע׳ 438 ואילך. וראה סי׳ האריז״ל תפלת מוסף לר״ה ד״ה היום הרת עולם.

״זה היום . . ליום ראשון״: תפלת מוסף דר״ה – ר״ה כז, א. וראה ד״ה זה באוה״ת דרושים לר״ה.

ו״הכל הולך אחר החיתום״: ראה גם ברכות יב, א.

מכתב כללי

בפירוט יתר: האדם, שנברא אחרון לכל הנבראים, הוא המטרה הסופית של כל הבריאה והוא "בחיר הנבראים", וכן – דוקא על ידי התנהגותו (לפי רצון הבורא) הוא מביא שלימות בכל חלקי הבריאה,

כפי שהתורה מספרת שמיד לאחר שאדם הראשון נברא, הוא דרש והשפיע שכל הבריאה תכיר ותקבל על עצמה את עול מלכותו של בורא העולם, על ידי דרישתו (בליווי היותו דוגמא חיה): "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו" – הביא שלימות הן באשר ל"השמים וכל צבאם" והן באשר ל"הארץ וכל צבאיה".

מכאן נובעות שורה של הוראות אשר כל ראש-השנה, יום הזכרון, מזכיר אותן, ואשר השנה הן מודגשות יותר.

* * *

אחת ההוראות היא:

כאשר אדם מתבונן בבריאה של "שמים וארץ וכל צבאם" הוא מגיע למסקנא: "מה גדלו מעשיך ה'" ו"מה רבו מעשיך ה'", ועלול הוא לחשוב: מה חשוב כל-כך אופן התנהגותו בכלל, ופרטי ההתנהגות בפרט, שהתורה – תורת חיים ותורת אמת – הזהירה כל-כך על כל פרט ואפילו פרט שבפרט?

- בא, איפוא, הפסוק הראשון בפ' האזינו ומדגיש כי כאשר יהודי "מדבר", הרי "האזינו השמים ותשמע הארץ" – הדברים נשמעים ועושים רושם ומשפיעים הן בשמים והן בארץ.

ולמרות שבפרשתנו מדובר על משה רבנו, רועה ישראל, הרי הוא אבל "רועה ישראל", וידוע כי "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא לששים ריבוא נשמות" (התפשטותו של משה רבנו היא בכל דור ודור – מחדש – לשש מאות אלף נשמות), שכל אחת מהן כוללת נשמות פרטיות רבות. לכל יהודי, בכל דור, יש ניצוץ של משה רבנו בנשמתו, ובמיוחד כשיהודי מדבר, וכל-שכן כשהוא מתנהג, לפי תורת משה, "תורה צוה לנו משה".

כך גם בטילה הטענה, אם יש מי שטוען אותה, כי התנהגות לפי התורה ומצוותיה קשורה בקשיים, ולא פעם גם בנסיונות. שכן, מאחר שדיבור, ועל אחת כמה וכמה – מעשה, משפיע בשמים ובארץ – איזה ערך יש לכל הקשיים והנסיונות בהשוואה לעומת זאת?

* * *

האדם . . המטרה הסופית של כל הבריאה: ראה חדא"ג מהרש"א לר"ה כז, א: האדם הי' תכלית של כל הבריאה וכאילו לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם. ב"ר רפי"ד: שהי' גמר חלתו של עולם. ירושלמי שבת פ"ב ה"ו: דמו של עולם, חלה טהורה לעולם הי', נרו של עולם. ולהעיר ממארז"ל: כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה (ברכות ו, סע"ב. שבת ל, ב. וראה פיה"מ להרמב"ם בהקדמתו ד"ה אח"כ ראה). וראה סה"מ תרכ"ז ע' שט ואילך. – ולהעיר מחזקוני ורמב"ן בראשית (א, לא) שדוקא בקשר לבריאת האדם נאמר טוב מאד.

"בחיר הנבראים": ראה זח"ג (מח, א). ובזח"א (לד, ב): דכד בעא קוב"ה למברי אדם אזדעזעו כל עילאין ותתאין. וראה לקוטי לוי"צ לזח"א ע' ח. עבודת הקודש ח"ג פ"ג-ד.

כפי שהתורה מספרת: פדר"א פי"א. זח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור. וראה גם תקו"ז תנ"ו (צ, ב).

"בואו . . עושנו": תהלים צה, ו.

"מה גדלו . . "מה רבו: תהלים צב, ו. שם קד, כד.

הזהירה כל-כך על כל פרט: ראה קו"א לתניא רד"ה דוד זמרות קרית להו.

ולמרות שבפרשתנו מדובר על משה רבנו: וראה תניא פמ"ד (ס"ג, א): ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא.

משה רבנו, רועה ישראל: ראה שמו"ר פ"ב, ב.

"אתפשטותא . . לששים ריבוא נשמות": ת"ז תי' סט (קיב, א. קיא, א). אגה"ק בסוף הביאור לסי' ז"ד.

שכל אחת מהן כוללת נשמות פרטיות: תניא פל"ז (מח, א).

לכל יהודי . . ניצוץ של משה רבנו: תניא רפמ"ב.

"תורה צוה לנו משה": ברכה לג, ד.

מכתב כללי

כפי שדובר פעמים רבות בקשר ליהדות, הרי הסדר הוא שעל האדם תחלה לפעול עם עצמו, ולא פחות מאשר עם סביבתו, ורק לאחר מכן עם סביבתו. ואכן אנו רואים כי גם באשר לאדם עצמו הוא מתחיל את יומו בהצהרה: "מודה אני לפניך מלך" כו', בהכרה ובתודה להקב"ה כ"מלך", והחלטה לשרת את המלך, בקבלת עול מלכותו, כל היום.

ודבר זה מודגש במיוחד בימי ראש-השנה, ימי ה"הכתרה" השנתית של הבורא יחד עם חידוש קבלת עול מצוותיו, כמוזכר במכתב הקודם, וביתר הרחבה בהזדמנויות אחרות.

כאשר קביעות ראש-השנה היא, כמו השנה, בשבוע של פ' האזינו מודגשת בכך נקודה נוספת: שבכל עניני ההתנהגות של האדם צריך להיות הסדר: "האזינו השמים" – תחלה, ולאחר מכן – "ותשמע הארץ", שכן הסדר של התורה אף הוא תורה (הוראה).

פירוש הדבר – נוסף על המשמעות הפשוטה המובנת מאליה כנ"ל – שכל המצוות, גם אלה שהשכל האנושי ה"ארצי" מחייב, על האדם לעשותם לא משום שהוא מבין, או חש, שהוא צריך לעשותן, אלא במצוות מלך, משום שהקב"ה ציווה עליהן. מובן גם כי כאשר הוא עושה על פי שכל או רגש אנושי הרי הוא מוציא את המצוה ממסגרותיה האלקיות, האין-סופיות, והוא מכניס אותה למסגרות מוגבלות של שכל או רגל אנושי, ולפיכך אין המצוה יכולה להיעשות בשלימות.

לדוגמא: כשיהודי נותן צדקה הוא צריך לעשות זאת לא משום שיש לו לב אנושי רך, שאז הוא נותן צדקה רק לפי מדת רוך לבו, למרות שהנזקק זקוק ליותר. אך כאשר הוא עושה זאת כדי לקיים מצות המלך, הוא עושה המצוה כדרוש, ואפילו אם יש לו לב האבן, רחמנא ליצלן, והדבר הוא היפוכו של טבעו.

* * *

עוד הוראה ולקח נובעים מן ההבדל שבמשמעויות המלים "האזינו" ו"תשמע": לשתיהן המשמעות של ציות, הקשבה ושמיעה, אך "האזינו" הוא ביטוי המתייחס לדברים הנשמעים מקרוב (כביטוי "דבר באזני", במובן של לחישה באוזן, "האזינו" מלשון "אזנים"), ו"תשמע" מתייחס לדברים הנשמעים מרחוק.

לפי משמעות זו של שתי מלים אלה היה מתאים יותר להשתמש בסדר הפוך: ביחס לשמים הרחוקים – "שמעו", וביחס לארץ שהיא קרובה – "האזיני", כפי שאנו מוצאים זאת במקום אחר.

תחלה לפעול עם עצמו . . לאחר מכן עם סביבתו: להעיר, מב"מ קז, סע"ב (וש"נ): קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים.

מתחיל את יומו: ובלשון אדה"ז: מיד שניעור משנתו (שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ה. מהדו"ב שם ס"ו. סידור אדה"ז במקומו).

הסדר של התורה . . תורה: ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו. לקו"ד כרך א ח, א. כרך ד תשמו, א. ועד להלכה בפועל שכו"כ הלכות נלמדות מהסדר שבמשנה "מחלוקת ואח"כ סתם" או להיפך (יבמות מב, ב. ב"ק קב, א וראה תוד"ה אין סדר למשנה (ב"ק שם)). וראה אנציקלופדיא תלמודית ערך הלכה כסתם משנה (כרך ט' ע' שנו ואילך).

תורה (הוראה): זח"ג נג, ב.

שכל המצוות . . צריך לעשותן . . במצוות מלך: ראה גם סה"מ ה'ש"ת ע' 91. ובכ"מ. – ולהעיר מהל' יסוה"ת להרמב"ם פ"ח ה"ג: אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה. ואפילו בנוגע לבני נח בז' מצוות שלהם (הל' מלכים פ"ח הי"א).

שהנזקק זקוק ליותר: ואם נפשי' מרתי' (רגילות שלו) צריך להוסיף שיהי' לו בשר ויין (ירושלמי סוף פאה). וראה כתובות סז, ב: אפילו סוס כו'. טושו"ע יו"ד ר"ס ר"נ.

"האזינו" . . מקרוב . . ו"תשמע" . . מרחוק: ספרי עה"פ.

האזינו" מלשון "אזנים"): ראב"ע עה"פ. ועוד.

- יש כאן, איפוא, ההוראה וההדגשה שכאשר אצל יהודי מאירים דבריו של משה והוא אומר וחוזר עליהם – הסדר הוא הפוך: למרות שבענינים גשמיים, אברים וחושים גופניים וכיוצא באלה, אין היהודים – ממבט ראשון – שונים מן הלא-יהודים, הרי משום העובדה שיש ליהודי נשמה, שהיא חלק אלקה ממעל ממש, הרי הענינים השמימיים – קרובים, והענינים הארציים – רחוקים: האזינו – השמים, ותשמע – הארץ.

ורק לאחר מכן ומאוחר יותר הוא יורד אל ה"ארץ", לעסוק בענינים הארציים מקרוב, כדי לפעול בהם, שהכסף יהיה לכסף של צדקה, עור הבהמה יהיה לקלף שעליו נכתבות פרשיות התפילין, וכך הלאה.

וגם זה קשור ובא לידי ביטוי בהכתרת – "שתמליכוני עליכם" – מלך ישראל, והוא נהי' ל"מלך על כל הארץ". שכל העולם מסביב, שעדיין אינו קרוב כל-כך לאלקות, נעשה ל"דירה לו יתברך", כדוגמת הכתרת הבורא שנעשתה על-ידי אדם הראשון בראש השנה הראשון של בריאת העולם.

* * *

ויהי רצון שכל הכתוב לעיל יתקבל למעלה וגם למטה, החל בכך שכל הברכות מטל השמים ומשמני הארץ, הן ברוחניות והן בגשמיות, יבואו למטה באופן של קירוב, והם באים עוד לפני המצופה, ובאופן של "מלכתחלה אריבער" (- מלכתחילה – מעל ומעבר).

ושכל זה יקרב עוד יותר את הגשמת היעוד "כי אתה תנחל בכל הגוים", שנראה עין בעין כי הקב"ה הוא שופט כל הארץ ושולט על כל העמים,

וכל זה יִכָּלֵל ויהווה חלק של כתיבה וחתימה טובה, בטוב הנראה והנגלה, לכל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה

מנחם שניאורסאהן

במקום אחר: ישעי' א, ב. וראה ספרי ר"פ האזינו. ולהעיר אשר משה הוא נשמה דאצילות ולא פסיק טעמא (זח"א קכ, ב. ח"ג קלח, ב. קפז, ב. תו"א ד"ה ואלה המשפטים וביאורו. תו"ח ד"ה זה הא'. ובכ"מ) וישעי' (והמרכבה שראה) דבריאה, ראשית התהוות היש (סידור עט, א. ביאוה"ז לאדהאמ"צ בשלח לט, סע"ד. ד"ה מגילה נקראת – אוה"ת מג"א (הוספות) ע' מג ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' עה ואילך. וראה לקו"ש ח"ט ע' 204 הע' 1-4). – וכאו"א מבנ"י יש לו נשמה שנתת בי (אצילות – אלא שאח"כ) אתה בראת (תו"א משפטים עז, א. לקו"ת דברים א, א. המשך תרס"ו ע' קכ. תע"ב-ג. תפט ואילך. ובכ"מ). וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 415 סעי' ב ואילך.

חלק אלקה ממעל ממש: תניא רפ"ב.

שהכסף . . צדקה . . עור . . התפילין: ראה תניא פל"ז.

"**מלכתחילה אריבער**": פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש – אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"ץ ח"א ע' תריז.

"**כי אתה תנחל בכל הגויים**": פב, ח.

בס"ד. שיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

א. נתבאר לשון רז"ל[1] בנוגע לעשי"ת "עשרה ימים שבין ראש השנה ליום־הכפורים" (שלכאורה הוא סתירה מיני' ובי', שהרי "בין[2] ר"ה ליוהכ"פ" ישנם רק שבעה ימים)[3] - שבר"ה ויוהכ"פ ישנם ב' ענינים: עיקר ענינם, שמצד זה הם למעלה מהימים "שבין ר"ה ליוהכ"פ", וענין התשובה שבהם, שמצד זה נכללים גם הם ב"עשרת ימי תשובה"; וגם ענין התשובה שבהם הוא באופן נעלה יותר - מתוך שמחה (ולכן בר"ה[4] אין אומרים וידויים[5] כו') - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס[6] בלקו"ש חכ"ט ע' 203 ואילך.

ב. ובפרטיות יותר:

בר"ה יש גם דרגת התשובה שבכל עשי"ת, אבל כיון שאז מאירה גם דרגא נעלית יותר בתשובה, הרי דרגת התשובה שבכל עשי"ת היא באופן ד"שרגא בטיהרא מאי אהני"[7], שלכן אינה תופסת מקום ואינה נרגשת כלל, ובמילא אין מקום לכל הענינים שבאים מצד דרגא זו, כמו אמירת וידוי.

ורק לאחר ר"ה, כשמתחילים הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, שאז ישנה רק הדרגא התחתונה דתשובה - אזי "תופסים" ("מ'כאַפּט זיך") שענין זה הי' כבר בשני הימים הקודמים (ימי ר"ה), אלא שבר"ה לא ידעו זאת, מצד העדר תפיסת מקום לגבי הדרגא הנעלית שבתשובה.

ג. אך עדיין אינו מובן:

כיון שבר"ה ויוהכ"פ מאירה מדריגה נעלית ביותר של תשובה, א"כ, מהו הצורך שתהי' בהם גם מדריגת התשובה דעשי"ת (כדמוכח מזה שנקראים "עשרת ימי תשובה"), אלא שתהי' באופן שאינה תופסת מקום - לכאורה הי' מספיק שיהיו ז' ימי תשובה (הימים ש"בין ר"ה ליוהכ"פ") בלבד, ללא ר"ה ויוהכ"פ, שבהם ישנה מדריגת התשובה שלמעלה ממדריגת התשובה המאירה בכל עשי"ת?

והביאור בזה:

החילוק בין ר"ה ויוהכ"פ לשאר ימי התשובה הוא בדוגמת החילוק בין אתכפיא לאתהפכא: בר"ה ויוהכ"פ, שהם ימים טובים ואינם ימות החול - העבודה היא בבחי' אתהפכא, משא"כ עבודת שאר ימי התשובה היא בבחי' אתכפיא.

וע"פ המדובר בשבת שלפנ"ז[8] שיש מעלה באתכפיא על אתהפכא, יובן הטעם שבחי' העבודה דעשי"ת (אתכפיא) ישנה גם בר"ה, אף שהעבודה של ר"ה מצ"ע היא נעלית יותר (אתהפכא) - כי מצד המעלה שבאתכפיא לגבי אתהפכא, צ"ל בר"ה גם העבודה דאתכפיא בשלימותה (עם מעלתה לגבי העבודה דאתהפכא).

זאת ועוד:

לאחרי שבר"ה ישנה (לא רק העבודה שבבחי' אתהפכא, אלא) גם העבודה שבבחי' אתכפיא, הנה בבוא היום הראשון של ימי התשובה (שלאחרי ר"ה), שאז "חוזר וניעור" ענין העבודה שבבחי' אתכפיא

---

1) ר"ה יח, א. וש"נ.

2) כפירוש תיבת "בין" ברוב המקומות בש"ס — שאינו כולל את ב' הקצוות.

3) ראה גם תו"מ חל"ז ס"ע 245 ואילך. וש"נ.

4) נוסף על היותו יו"ט, כמ"ש בנוסח התפלה, קידוש וברכת המזון "יום טוב מקרא קודש הזה", ועד ש"מצוה לאכול ולשתות ולשמוח בראש השנה" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תקצז), ולא לערוך תעניות וסיגופים של תשובה [אף שיש דעות שמותר להתענות בר"ה, עכ"פ ביום (שם ס"ה), שלכן יש חילוקי דינים בנוגע למי ששכח ח"ו יעלה ויבוא בברכת המזון (ראה שם סקפ"ח ס"י)].

5) וכמ"ש רבנו הזקן בסידורו ש"אין לומר* בר"ה אבינו מלכנו שיש בו הזכרת חטא או עון כגון אבינו מלכנו חטאנו כו'" — למרות שענין התשובה הוא חרטה על העבר, שצריכה להיות גם בדיבור, "וידוי דברים", כמ"ש הרמב"ם (ריש הל' תשובה) — כיון שהתשובה דר"ה היא בדרגא נעלית יותר.

6) בשילוב שיחת ו' תשרי שנה זו.

7) חולין ס, ב.

8) שיחת ש"פ נצו"י תשכ"ו הערה 100 (תו"מ חמ"ז ע' 349).

*) לא רק "אין **צריך** לומר", אלא "אין לומר".

(שבר"ה היתה בבחי' ביטול והעדר תפיסת מקום, כנ"ל) - אזי העבודה היא קלה הרבה יותר, כיון שכבר נפעל בר"ה הענין ד"כל התחלות קשות"[9] גם לגבי העבודה דאתכפיא. ומה גם שלאחרי מעלת העבודה דר"ה בבחי' אתהפכא, אזי העבודה דאתכפיא (בעשי"ת) היא קלה יותר.

ד. ובנוגע לפועל:

יש לדעת, שעתה - בעשרת ימי תשובה - העבודה דאתכפיא היא בנקל הרבה יותר, שהרי נוסף על המעלה שבעשי"ת מצד עצמם, ניתוסף בזה הן מצד העבודה בבחי' אתכפיא שהתחילה כבר בר"ה, והן מצד מעלת העבודה דר"ה עצמו בבחי' אתהפכא.

וכמדובר כמ"פ[10], שכיון שבין ר"ה ליוהכ"פ יש שבעה ימים, שבהם מוכרחים להיות כל שבעת ימות השבוע - הרי יום ראשון בשבוע דעשי"ת מתקן את כל ימי ראשון של השנה שעברה, ועד"ז בשאר ימי השבוע; וכן בנוגע לסלילת־דרך על ימי השנה הבאה, שגם הם יהיו באופן של תשובה, עד לאופן התשובה דר"ה.

ומעלה יתירה בקביעות שנה זו - שמיד ובסמיכות לר"ה חל יום השבת, ששייך לענין התשובה, כידוע[11] ש"שבת" אותיות "תשב", עד שהתשובה דשבת היא תשובה עילאה[12], שיש בה גם המעלה שהיא בשמחה[13], ומיום השבת זה ממשיכים את העבודה דתשובה עילאה (שהיא בשמחה) על כל השנה כולה.

וע"פ המבואר שתשובה עילאה הו"ע התורה[14] - הרי זה צריך להתבטא בלימוד התורה, ועד לאופן של יגיעה, הן בלימוד הנגלה והן בלימוד החסידות (כמבואר בהלכות ת"ת לרבנו הזקן[15] שכל אדם חייב ללמוד את כל פרד"ס התורה), ועד שתהי' שנה מבורכת בלימוד התורה וקיום המצוות.

וכאשר "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"[16] - אזי יקויים סיפי' דקרא, "ונתתי גשמיכם בעתם וגו' ועץ השדה יתן פריו", וכל שאר הברכות המנויות בפרשה, בתורה שבכתב, וביתר אריכות - בתורה שבעל־פה, "חטים ככליות כו'"[17], ועד לסיום ותכלית ועילוי של כל הברכות - "ואולך אתכם קוממיות"[18], בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

ה. ע"פ האמור לעיל, יובן בתוספת ביאור מאמר מאדמו"ר הצ"צ ד"ה דרשו הוי' בהמצאו, שאמרו בשבת תשובה[19].

ובהקדמה - שהפסוק[20] "דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" שייך לשבת תשובה, שהרי יש דעה - ע"פ הפסיקתא - שבשבת תשובה מפטירין "דרשו הוי' בהמצאו"[21]. ואפילו לפי מנהגנו, שמפטירין בשבת זו "שובה ישראל"[22], ועל שם זה נקראת השבת בשם "שבת שובה"[23], מ"מ, שייך פסוק זה לעשי"ת, כדאיתא בגמרא[1]: "דרשו ה' בהמצאו .. אלו עשרה ימים שבין ראש־השנה ליום־הכפורים".

במאמר הנ"ל מביא הצ"צ מדברי השל"ה[24], "אשר ארבעים יום מר"ח אלול עד יוהכ"פ הם ימי רצון, ומ"מ, עשי"ת שהם לבסוף הם רצויים יותר", שהרי עליהם נאמר "דרשו ה' בהמצאו גו'".

וההסברה בזה - דלכאורה, הרי כל הארבעים יום מר"ח אלול עד יוהכ"פ הם ימי רצון, כמארז"ל[25]

---

9) מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה.
10) ראה שיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה תשכ"ג סי"ג (תו"מ חל"ה ע' 41). וש"נ.
11) תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר ספכ"ב.
12) תניא אגה"ת ספ"י.
13) שם ספי"א.
14) שם ספ"ח ואילך.
15) פ"א ה"ד.
16) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י עה"פ.
17) תענית כג, רע"א. וש"נ.
18) שם, יג.
19) תרי"ח — נדפס באוה"ת דרושי שבת שובה ע' א'תסא ואילך.
20) ישעי' נה, ו.
21) ראה תוס' מגילה לא, ריש ע"ב. אבודרהם בסדר הפרשיות וההפטרות. טור או"ח סו"ס תכח.
22) הושע יד, ב.
23) ראה לקו"ש חי"ד ע' 144. וש"נ.
24) סוף מסכת ר"ה.
25) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. ועוד.

"מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון" (משא"כ האמצעיים היו שלא ברצון), כיון שאז כבר נתכפר להם חטא העגל, "סלחתי כדברך"[26], ולא עוד אלא שעי"ז ניתוסף בענין התורה "כפליים לתושי"[27],

- וכמדובר כמ"פ[28] שהפירוש ד"כפליים" הוא לא רק ב"פ ככה, אלא כמ"פ ככה, ועד באין ערוך, כדאיתא בגמרא[29] "אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד", ואילו ע"י לוחות האחרונות ישנם כ"ד ספרי תנ"ך, וכל התושבע"פ - ספרא וספרי ומכילתא וכו'[30], ועד ל"עלמות אין מספר, אלו ההלכות"[31], שזהו"ע שבאין־ערוך - כדברי רבנו הזקן[32], ש"אחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים, שהוא חלק אחד מני אלף אלפים, אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל אין כנגדו שום ערך במספרים, שאפי' אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלף אלפי אלפים ורבוא רבבות" -

וא"כ, מהי מעלתם המיוחדת של עשרת ימי תשובה דוקא?

ומבאר הצ"צ[33], ש"אני לדודי ודודי לי ס"ת הם ד' יודין", שהם ד' יודין דשם ע"ב,

- כידוע בענין השמות: מ"ה, ב"ן, ס"ג וע"ב, ששם מ"ה הוא הגימטריא דשם הוי' במילוי אלפי"ן (יו"ד ה"א וא"ו ה"א), ושם ע"ב הוא הגימטריא דשם הוי' במילוי יודי"ן (יו"ד ה"י וי"ו ה"י), שאז יש בו ד' יודי"ן -

וכשם שיש חילוק בד' היודי"ן בין עצם היו"ד לג' היודי"ן שהם בהמילוי, כמו"כ יש חילוק בין עשי"ת לשלושים ימי חודש אלול - ש"היו"ד ימים דעשי"ת הם גבוהים הרבה יותר מג' היודין הקודמים", בדוגמת מעלת עצם היו"ד לגבי היודי"ן שהם בהמילוי.

ו. והענין בזה:

החילוק בין עצם היו"ד לג' היודי"ן של המילוי הוא - שג' היודי"ן של המילוי אינם נמצאים תמיד, שהרי ג' יודי"ן אלו הם רק כאשר שם הוי' הוא במילוי יודי"ן, משא"כ כאשר שם הוי' הוא במילוי אלפי"ן או במילוי וא"וין. ואילו עצם היו"ד נשאר קיים לעולם, ללא חילוק באיזה אופן יהי' המילוי.

וזהו ענין בחי' "איתן" - כמבואר בקונטרס לימוד החסידות[34] בענין "משכיל לאיתן האזרחי"[35], שפירושו קשה חזק וישן (והיינו, שהקושי והחוזק הוא מפני היושן, שזהו"ע שם ע"ב, שאינו מחודש), וקאי על בחי' היחידה שבנפש, שזוהי נקודת היהדות שיש בכאו"א מישראל, שהיא תמיד בתוקפה ואינה משתנית לעולם, ועז"נ[36] "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר[37] ועמך גו' מעשה ידי להתפאר".

וזוהי המעלה המיוחדת של עשי"ת לגבי ימי חודש אלול - בדוגמת מעלת עצם היו"ד דשם הוי', בחי' איתן, בחי' היחידה שבנפש, היינו, שהתשובה דעשי"ת היא מבחי' איתן, לשון יושן, ע"ד כללות ענין התשובה שקדמה לעולם[38] - בנוגע ל"עולם גדול", ועד"ז בנוגע ל"עולם קטן"[39].

ז. ועוד מבאר הצ"צ במאמר הנ"ל[33] בענין המ"ם יום:

מצינו בקרבן תודה שהיו בו ארבעים חלות - שלושים חלות מצה ועשרה חלות של חמץ[40]. והרי ידוע, שענין המצה רומז על ביטול, ואילו חמץ רומז על ישות ומציאות, שזהו ענינו של היצר הרע, שממנו באים כל הענינים שהם היפך הקדושה, שנקרא "שאור שבעיסה"[41]. וזוהי המעלה המיוחדת שבקרבן תודה שהיו בה עשרה חלות של חמץ - שעי"ז "גם החמץ יכול להתברר ולהתעלות".

---

26) שלח יד, כ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. וש"נ.
27) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.
28) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 84. וש"נ.
29) נדרים כב, ב.
30) ראה שמו"ר שם.
31) שה"ש ו, ח ובשהש"ר עה"פ.
32) תניא פמ"ח (סז, ב).
33) שם ע' א'תסב.
34) פ"ג (אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' שלה). וראה גם סה"מ תרפ"ח ע' קכא. תש"ג ס"ע 72 ואילך. סה"ש תש"ג ע' 135.
35) תהלים פט, א.
36) סנהדרין ר"פ חלק.
37) ישעי' ס, כא.
38) ראה פסחים נד, א. ועוד.
39) תנחומא פקודי ג. ועוד.
40) מנחות עז, ב. הובא בפרש"י עה"ת צו ז, יב.
41) ברכות, יז, א.

וממשיך הצ"צ: "ועד"ז י"ל ענין למ"ד יום של אלול ועשרת ימי תשובה, שבעשי"ת אלו יכול גם החמץ שהוא היצה"ר, שאור שבעיסה, להתעלות וליכלל באלקות כו'".

והיינו, שכיון שענינם של עשרת ימי תשובה הוא בחי' איתן, שאינו משתנה לעולם - יש בכחם לברר גם את ענין החמץ עד שיתהפך לקדושה, שזהו כללות החידוש בענין התשובה שצ"ל "באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום"[42], ששם פועלים ענין הבירור, עד ש"זדונות נעשו לו כזכיות"[42].

ח. אבל לכאורה עדיין אינו מובן:

כיון שנמצאים כבר לאחרי כל העבודה דחודש אלול, והולכים ומתקרבים לקראת יום־הכפורים, שבו "דומים למלאכים"[43] - איך יתכן שבעשי"ת יהי' אצל איש ישראל ענין של חמץ, הרומז על ישות ומציאות, שיצטרך לבררו עתה?!

אך הענין יובן ע"פ המבואר לעיל (ס"ג) במעלת האתכפיא על האתהפכא:

הן אמת שעומדים כבר לאחרי עבודת חודש אלול, שאז - כדברי רבנו הזקן בלקוטי תורה[44] - המלך נמצא בשדה, ואז "רשאין (וכ"ק מו"ח אדמו"ר מוסיף[45]: ויכולין) כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות", כך, שהוא עצמו נתברר כבר, אבל אעפ"כ, נשארה עדיין מציאות של חמץ וישות בעולם, שהרי דוקא לעתיד לבוא תהי' המעלה ד"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"[46], אבל עתה - אפילו לאחרי עבודת חודש אלול - עדיין ישנם חמץ וישות בעולם; ומהעולם - מתגנב ("כאַפּט זיך אַריין") החמץ גם אליו.

ובהכרח לומר כן גם מצד פשטות הענינים - שהרי בודאי לא נוטלים מאיש ישראל את ענין הבחירה. וגם ביוהכ"פ ש"דומים למלאכים" - הרי זה רק באופן ש"דומים" בלבד. ולפועל, יש עדיין צורך לברר את העולם, שזוהי תכלית הכוונה - לא רק לברר את עצמו, אלא לברר גם את העולם, ולעשות ממנו דירה לו יתברך[47].

ובירור זה הוא בעשרת ימי תשובה דוקא, שענינם הוא בחי' איתן שאינו משתנה, ולכן יש בכחו לברר גם את היפך הקדושה - "באותו פרק, באותו מקום", "זדונות נעשו לו כזכיות".

וזהו ג"כ ענין קרבן תודה (שחלקו הוא חמץ) - ענין התשובה, לברר את היפך הקדושה ולהפכו לקדושה, וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר הגאולה[48] בענין "וכל החיים יודוך סלה", ש"חיים" הוא ר"ת של כל אלו החייבים בקרבן תודה: "חולה, ים, יסורים, מדבר", שתוכנם הו"ע התשובה - שהרע נהפך לטוב.

ט. וזוהי ההוראה לכאו"א מישראל:

אף שבעשי"ת עוסק הוא בעניני העולם פחות מאשר בשאר ימות השנה, וא"כ, עלול לחשוב שאין ביכלתו לפעול כ"כ בעולם ולקרב יהודי אחר כו' - הנה על כך אומרים לו, שאדרבה, עיקר העבודה של עשי"ת היא - לברר את העולם ולהפוך אותו לענין של קדושה.

וע"י עבודה זו מבררים גם את הנפש הבהמית, באופן שלא זו בלבד ש"עונה אמן בעל כרחו"[49], אלא ברצונו, כיון שמהפכים אותו לקדושה, "בכל לבבך[50] - בשני יצריך"[51].

ועד שע"י התשובה באה הגאולה - "אם ישראל עושין תשובה נגאלין"[52], "מיד הן נגאלין"[53], בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו.

---

42) יומא פו, ב.
43) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"י ס"ט. סתרי"ט ס"ט. וש"נ.
44) פ' ראה לב, ב.
45) סד"ה לך אמר לבי ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 167. ה'תש"י ע' 285).
46) זכרי' יג, ב.
47) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.
48) ד"ה ברוך הגומל דש"פ פנחס תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' ריא ואילך).
49) שבת קיט, ב.
50) ואתחנן ו, ה.
51) ספרי ופרש"י עה"פ. משנה ברכות נד, א.
52) סנהדרין צז, ב.
53) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

* * *

י. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה שיר המעלות ממעמקים.

* * *

יא. ידוע מ"ש השל"ה[54] (כמובא כמ"פ בתורת החסידות[55], אף שתורת החסידות עצמה היא גם מקור) שפרשת השבוע קשורה ושייכת לעניני השבוע. וכפי שפירשו חסידים את פתגם רבנו הזקן שצריכים "לחיות עם הזמן" - שהכוונה היא שיש ללמוד הוראה מפרשת השבוע[56].

ובכן: התחלת פרשת השבוע - פרשת האזינו (שאף שנקראת ע"ש התיבה הראשונה שבפרשה (כפי שמצינו במשנה[57] ובגמרא[58] שקורין לפרשיות ע"ש התחלתן[59]), הרי היא כוללת את הפרשה כולה) - היא: "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי".

המשך השיחה - הביאור בפירוש הספרי[60] "לפי שהי' משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים, ולפי שהי' רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ", בשייכות לכאו"א מישראל, שענינים רוחניים ("שמים") צריכים להיות אצלו באופן של קירוב[61], וענינים גשמיים ("ארץ") באופן של ריחוק, וכן בנוגע ל"שמים" ו"ארץ" בעבודת השם גופא[62] - שלימוד התורה ("שמים") צ"ל בבחי' קירוב, השגה ותענוג, וקיום המצוות ("ארץ") צ"ל בבחי' ריחוק, קבלת עול מלכות שמים[63] (ומ"ש ישעי' "שמעו שמים והאזיני ארץ"[64], "רחוק מן השמים .. קרוב לארץ", הרי זה לפי שלעת"ל יהי' "מעשה גדול"[65]); והשייכות לעשרת ימי תשובה, שענינם תשובה עילאה[66] ("שמים"[67]) - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 204 ואילך[68], חי"ד ע' 143 ואילך[69] וחל"ד ע' 200 ואילך[70].

[בסיום הענין אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

---

54) חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

55) אוה"ת וישב רסח, א. וראה גם אג"ק חכ"ז ע' שב. תו"מ חכ"ז ע' 241 הערה 3.

56) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

57) מגילה ספ"ג. ועוד.

58) שם לא, א ואילך. ועוד.

59) ראה גם תו"מ חמ"א ע' 264 הערה 16.

60) ריש פרשתנו.

61) וכמשנ"ת במאמר דשבת שלפנ"ז (ד"ה כי המצוה הזאת דש"פ נצו"י בתחלתו (תו"מ חמ"ז ע' 330)), שמ"ש "כי קרוב אליך הדבר מאד" (נצבים ל, יד) קאי על מצות התשובה, והיינו, שאפילו מצות התשובה שהיא למעלה מתומ"צ, ולכן יש בכחה לכפר על חסרון בתומ"צ, "לא נפלאת היא גו' ולא רחוקה היא", אלא "קרוב גו' מאד", ועאכו"כ שכן הוא בנוגע לשאר התומ"צ.

62) שהרי המדובר כאן הוא אודות שמים וארץ של משה (והיינו, שאפילו הענינים הרוחניים של משה — דרגא הכי נעלית — צריכים להיות בקירוב לכאו"א מישראל, ואפילו הענינים הגשמיים של משה צריכים להיות אצל כאו"א מישראל בבחי' ריחוק), שכל עניניו הם בבחי' קדושה ורוחניות, אלא שברוחניות וקדושה גופא ישנם בחי' שמים ובחי' ארץ.

ולדוגמא: העבודה ד"בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו), אף שגדלה מעלתה כו', מ"מ, להיותה באופן של התעסקות בעניני העולם, הרי היא בבחי' "ארץ" לגבי העבודה ד"קדש עצמך במותר לך" (יבמות כ, א), שהיא בבחי' "שמים", למעלה מהתעסקות עם עניני העולם.

ולהעיר, שהענין ד"בכל דרכיך דעהו" אינו אלא מדברי סופרים, ואילו הענין ד"קדש עצמך במותר לך" הוא מדאורייתא (כמ"ש רבנו הזקן — תניא ספכ"ז. פ"ל).

63) ולהעיר, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (עירובין לא, א. וש"נ).

ואף שיש מצוה באכילת בשר שמן ויין ישן בשבת ויו"ט (ראה רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"ב), שזהו לכאורה ענין של תענוג — הרי אסור שענין זה יהי' מצד התענוג שבדבר, אלא אדרבה, רק מצד הקדושה (וכידוע הסיפור אודות הבעש"ט, שראה "שור" חבוש "שטריימל" ואוכל בשר כו' (סה"מ תרח"ץ ע' רז. וש"נ)).

64) ישעי' א, ב.

65) וטעם הדבר — כי לעת"ל יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ולא יהי' ההעלם שמצד הדברים הגשמיים, ובמילא לא יהי' ג"כ ההעלם שבענין המעשה, מצד שייכותו לענינים הגשמיים.

66) והיינו, שאף שבדרך כלל צ"ל תחלה תשובה תתאה ורק לאח"ז באים לתשובה עילאה (כמבואר בתניא אגה"ת (פ"ח ואילך)), מ"מ, בעשי"ת צ"ל תשובה עילאה בקירוב [וע"ד מ"ש רבנו הזקן בתניא (ספמ"ג), שלפעמים, "דרך מקרה והוראת שעה", צ"ל מלכתחילה תשובה מאהבה (שהו"ע תשובה עילאה), ועל זה "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת" (ע"ז יו"ד, סע"ב. וש"נ), דהיינו, ללא הקדמת תשובה תתאה], ורק לאח"ז צ"ל גם תשובה תתאה (וכמבואר בקונטרס עץ החיים מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (פ"ז ואילך) שצ"ל ב' המדריגות).

67) שהרי תשובה עילאה שייכת ללימוד התורה ("שמים"), משא"כ תשובה תתאה שייכת לקיום המצוות ("ארץ"). ובסגנון הלקו"ת (בלק עג, ב ואילך) — שתשובה תתאה הו"ע "סור מרע ועשה טוב", ותשובה עילאה היא בדרגא נעלית יותר (והו"ע "בקש שלום גו'").

68) בשילוב שיחות שבת תשובה; ו' תשרי תשכ"ח.

69) בשילוב שיחת שבת תשובה תשכ"ב.

70) בשילוב שיחת ו' תשרי תשמ"ז.

והוראה מכל האמור - שאצל כאו"א מישראל צ"ל לימוד התורה שנרגש אצלו שהתורה היא חיותו, כמשל הדגים שבים שחיותם היא בהיותם במים דוקא[71], ולכן הלימוד הוא מתוך תענוג, וכמארז"ל[72] "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ", כיון שלימוד התורה צ"ל מתוך תענוג דוקא, ועד שאפילו הנפש השכלית מתענגת בלימוד התורה, ובאופן של יגיעה, וכל זה בנוגע לכללות פרד"ס התורה - הן בלימוד הנגלה והן בלימוד החסידות.

וכאשר העבודה היא מתוך תענוג ומתוך שמחה - ה"ה פורצת את הגבלות העולם ("ברעכט דורך די וועלט"), אבל לא באופן של שבירה ("ברעכן"), אלא כדרכה של תורה - שבדרכי נועם עושים לו ית' דירה בתחתונים.

וכאמור לעיל (ס"ד) - שכאשר "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה" (מתוך תענוג), אזי "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה גו'",

- וגם ענין זה נכלל ב"האזינו השמים גו' ותשמע הארץ", שהרי הפירוש בזה הוא גם שמשה דיבר ל"שמים" ול"ארץ" שימשיכו גשמיות לבנ"י[73] (כמארז"ל[74] "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה כו'") -

עד לקיום היעוד "ואולך אתכם קוממיות", בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

* * *

יב. כנהוג בכל התוועדות ללמוד פסוק חומש עם פרש"י. ובפרט בשבת זו, שהיא השבת הראשונה בשנה, שזוהי ההתחלה על כל השנה כולה - הרי בודאי צריך להיות כן.

ובכן: חלק הפרשה השייך יותר ליום השבת הוא משביעי, ועאכו"כ ממפטיר, החל מהפסוק הראשון (שהוא לא רק "התחלה" בלבד, אלא גם "ראש", שכולל את כל שאר הענינים הנמשכים ממנו) - "וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר"[75].

יג. הביאור בפרש"י, "בג' מקומות[76] נאמר בעצם היום הזה .. בנח .. במצרים .. אף כאן במיתתו של משה .. לפי שהיו ישראל אומרים .. אותו אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים .. אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום כו'" (דלכאורה הי' לו לפרש רק הפסוק שבפרשתנו, כמו בפ' נח[77], ויתרה מזו - לא לפרש מאומה, כמו בפ' בא שסומך על פירושו בפ' נח[78]) - שבשלמא בנח ובמצרים, להיותם רשעים, היו מוכנים לעשות היפך רצון ה', אבל הדור שנכנסו לארץ, בודאי לא יעמדו נגד רצון ה' (ולכן לא מסיים רש"י "כל מי שיש בו כח למחות יבוא וימחה"), ורק מזה ש"בג' מקומות נאמר בעצם היום הזה", מוכח, ש"אף כאן .. היו ישראל אומרים .. אין אנו מניחין כו'", והיינו, שעי"ז שימנעו ממשה לעלות להר ("ומת בהר גו'"[79]) ביום שנגזר עליו למות, אזי בדרך ממילא תתבטל הגזירה[80] דפטירת משה (משא"כ בנח ובמצרים, שלהיותם רשעים, לא היו בטוחים שהכניסה לתיבה

71) ראה ברכות סא, ב.

72) ע"ז יט, א.

73) ראה ספרי ופרש"י ריש פרשתנו.

74) ראה ב"ר פ"י, ו. זח"א רנא, א (בהשמטות). ח"ב קעא, ב.

75) לב, מח.

76) ראה גם מכתב ימי חנוכה שנה זו (אג"ק חכ"ד ריש ע' רסג).

77) ואף שבפ' נח עדיין לא למד התלמיד ב"חדר" הכתוב "בעצם היום הזה" שנאמר ביצי"מ ופטירת משה, ולכן יש מקום לפרשם רק בפרשתנו — הרי מסגנון לשון רש"י "בג' מקומות נאמר בעצם היום הזה .. בנח .. במצרים .. אף כאן כו'", משמע, שכל ההכרח לפירושו כאן הוא בגלל שכן הוא הפירוש בשאר המקומות, וטעמא בעי — מאי אולמי' האי מהאי.

78) ואם משום שפ' האזינו רחוקה ביותר מפ' נח — הרי גם פ' בא היא בספר אחר (ולא בספר בראשית).

79) שם, נ.

80) אבל בודאי לא עלה בדעתם למנוע את הפטירה עצמה (כמו בני דורו של נח, שבדרך הטבע היו יכולים למנוע את כניסתו לתיבה, וכן המצריים שבדרך הטבע היו יכולים למנוע יציאת בנ"י ממצרים, כשם שעד עתה היו משעבדים את בנ"י שהתייראו מהם כו') — שהרי זה דבר שאינו בידי בשר ודם, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר ההילולא (סה"מ תש"י ע' 118): "מי הוא היודע עתו וזמנו".

והיציאה ממצרים תהי' בזמן המדוייק שאמר הקב"ה, הנה כדי למנוע זאת, היו צריכים לשבור את התיבה ולהרוג את בנ"י[81]). ורש"י מפרט הטובות שעשה משה לישראל - דכיון שיש חיוב שלא להיות כפויי טובה, עליהם לעשות כל מה שביכלתם כדי למנוע פטירת משה (ולכן נזכרו רק הטובות שמהם נהנים בנ"י גם ביום עליית משה להר).

ובפנימיות הענינים[82]: רש"י אינו מסיים "כל מי שיש בו כח למחות כו'", כי האמת היא שיש בכחם של בנ"י למחות ולבטל הגזירה, כיון שכח התשובה יכול לבטל גזר דין "אע"ג שנחתם"[1]. והטעם שלא ביטלו זאת הוא לפי שזה נוגע בעצם הקיום של בנ"י - "בעצם היום הזה". וההוראה בעבודה, שסיבת ההעלם דבחי' משה שבכאו"א היא כדי שיתייגע להתגבר על ההעלם והסתר, ועי"ז יגלה את ה"עצם" שבו - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ט ע' 339 ואילך.

* * *

יד. כיון שיום הש"ק הזה בא מיד לאחרי ר"ה, והתוועדות זו היא בהמשך לר"ה - יחלקו עתה "כוס של ברכה" מהתוועדות ר"ה,

ואח"כ יתפללו תפלת מנחה, ויקראו בפרשת "וזאת הברכה אשר ברך משה",

ויה"ר שיקויימו כל ברכותיו של משה, עד להברכה "וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו"[83], שיוסף הוא בחי' צדיק עליון, עד כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ש"הוא המשביר לכל עם הארץ"[84], בבני חיי ומזוני, וכולם - באופן של "רויחי".

[לאחר חלוקת כוס של ברכה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "בני היכלא"].

---

81) ולא היתה להם עצה אחרת: בנוגע לדורו של נח — למנוע את המבול עי"ז שיחזרו בתשובה — לא רצו... ובנוגע למצריים — לאחרי עשר המכות כו', כבר לא יוכלו לשעבדם, ולאידך, להשאירם במצרים ולפרנסם — לא הי' כדאי להם...

82) כידוע שבפירוש רש"י מרומז גם "יינה של תורה", שהוא פנימיות התורה.

83) ברכה לג, יג.

84) מקץ מב, ו.

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' א

וְכן סברו בני הישיבה **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – שדעת כל התנאים [חוץ ממי שאמר בפירוש לא כן, כדלהלן], וכן דעת התנא של משנתנו, שאין **הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת** – על החלק שנאכל מן הקרבן, אלא רק על הדם הנזרק על המזבח, ועל קמצים של מנחות הקרבים על המזבח. והטעם שסברו כן, הוא משום **דְּלֵיבָא תַּנָּא דְּשָׁמְעַת לֵיהּ דְּאָמַר** – שאין תנא שלמדנו מדבריו שהוא סובר שהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת, **אֶלָּא** רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בלבד, **דְּתַנְיָא,** רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת.

ומשום שסברו בני הישיבה שמשנתנו סוברת שטומאה דחויה בציבור ואי אפשר להקריב בטומאה רק משום ריצוי הציץ, וסברה גם שאין הציץ מרצה על האוכלים, שאלו, **נִימָא** מַתְנִיתִין – האם נאמר שמשנתנו היא **דְּלָא** כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שסובר שאם בשר הקרבן נטמא או אבד, אין זורקים את דמו. ומביאה הגמרא את דברי רבי יהושע: **דְּתַנְיָא,** נאמר (דברים יב כז) 'וְעָשִׂיתָ עוֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל', ונחלקו תנאים בדרש הפסוק, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שיש ללמוד ממה שנאמר 'הבשר והדם', שזריקת הדם והקרבת הבשר תלויים זה בזה, **שֶׁאִם** אֵין דָּם הקרבן ראוי לזריקה כגון שנאבד, **אֵין** בָּשָׂר הקרבן קרב, וכן **אִם** אֵין הַבָּשָׂר ראוי להקרבה או לאכילה אֵין זורקים את הדָּם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מותר לזרוק את הדָּם, **אַף עַל פִּי** שֶׁאֵין הַבָּשָׂר ראוי, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל מִזְבַּח ה'', ומשמע שזריקת הדם אינה תלויה בבשר, ואף כשאין הבשר ראוי זורקים את הדם, **וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים** – וביצד אני דורש את תחילת הפסוק שנאמר 'וְעָשִׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם', יש לדורשו כך, שהקיש הפסוק בשר לדם, לוֹמַר לְךָ, מַה דָּם – שכשם שהדם נתינתו על המזבח היא בִּזְרִיקָה, **אַף** בָּשָׂר צריך ליתנו על המזבח בִּזְרִיקָה, **הֲוֵי אוֹמֵר** – ולמדנו מכך, שלוּל [–חלל, ריוח] קָטָן יֵשׁ בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ, והכהן המסדר את האברים על המזבח, עומד על הכבש וזורקם על מערכת העצים, לקיים מצות זריקה.

הגמרא מבארת את דבריהם של רבי יהושע ורבי אליעזר. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי** יְהוֹשֻׁעַ **נַמִּי** – ואף על רבי יהושע יש לשאול, **הָכְתִיב** – הרי נאמר בפסוק גם 'וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ', ומשמע שהדם נזרק גם כשאין הבשר ראוי, ואיך יפרש רבי יהושע את דברי הפסוק הללו. משיבה הגמרא: **אָמַר** לְךָ רבי יהושע, **הָא** כְּתִיב **נַבִּיהּ** – הרי נאמר בסמוך לכך 'וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל', ומשמע, שמה שנאמר 'ודם זבחיך ישפך', אינו אלא כשהבשר קיים וראוי לאכילה, ואף בזה כוונת הפסוק היא לתלות את זריקת הדם באכילת הבשר, ולהשמיענו שאם אין הבשר ראוי לאכילה, אין זורקים את הדם.

לקוטי שיחות פרשת האזינו שבת תשובה כרך יד

א. עה"פ "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ" אי' בספרי: "לפי שהי' משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים, ולפי שהי' רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ".

והנה מובן, דכמו שבכל עניני התורה (מלשון הוראה[1]) ישנה הוראה לכל או"א מישראל, כן גם בדבר זה, "שהי' משה קרוב לשמים" – הוראה בזה לכאו"א בעבודתו[2], והיינו כי כיון שב"כל[3] נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כי הוא משבעה רועים כו' כללות כולם" לכן כאו"א יכול להגיע עכ"פ "לאפס קצהו ושמץ מנהו"[4] מדרגות משה שהתורה הודיעה אודותם לנו, ובנדו"ד – להיות "קרוב לשמים". וכיון שיכול להגיע – מובן שמחוייב להשתדל בזה שהרי עבודת האדם צ"ל "כמאן דבעי למעבד"[5].

וצלה"ב: איך הוא ביכולת כאו"א להגיע להיות "קרוב לשמים"? ולא עוד אלא שמחוייב להגיע לזה?!

גם צלה"ב: דובר כמ"פ[6], אשר תוכנה של כל סדרה שקוראים בתורה, שייך הוא להזמן שקוראים אותה. שמזה מובן בנדו"ד, כי הוראה האמורה – שעל האדם להיות "קרוב לשמים" – שייכת במיוחד להזמן שקוראים פ' האזינו – שבכו"כ שנים (כבשנה זו) קוראים אותה בעשי"ת (שבת תשובה)[7].

וצ"ל, מהי השייכות דהוראה זו – להזמן דעשי"ת בכלל, ושבת תשובה בפרט?

ב. ויובן בהקדים שהשבת שבין ר"ה ליוהכ"פ נקרא בשם "שבת תשובה" ועפ"י הידוע[8] דהשם של כל דבר מורה על תוכנו וחיותו של הדבר, מובן שתוכנו של שבת זה הו"ע התשובה.

ואף שבפשטות נקרא כן להיותו א' מעשרת ימי תשובה; אמנם, מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הנה מזה שקבעו שמו של היום – "שבת תשובה", מובן כי שייכותו לענין התשובה היא לא רק בזה שהוא יום א' מעשרת ימי תשובה, אלא גם מצד ענין השבת שבו: להיותו השבת של העשי"ת, יש בו מעלה מיוחדת בענין התשובה, יתירה על שאר הימים מעשי"ת.

וגם להדיעה[9] שהשם הוא "שבת שובה" (ולא "שבת תשובה") – שלכאורה נקרא כן ע"ש ההפטרה המתחלת "שובה ישראל"[10],

הרי מזה גופא שקבעו ההפטרה "שובה ישראל" – שתוכנה ענין התשובה – לשבת זה, מובן ששבת זה שייך במיוחד לענין התשובה.

וכדמוכח גם מהמובא בפוסקים[11] ד"נוהגין שאין נער אומר ההפטרה שובה ישראל" – אף שכל ימות השנה אומר גם קטן ההפטרה.

כי קביעות ההפטרה ד"שובה ישראל" בשבת זה אינה מצד שייכות ההפטרה להפרשה שקוראים בתורה (כברוב ההפטרות), אלא מצד התוכן של הזמן שהוא ענין התשובה[12].

ומכיון שכן, הרי מובן שאין מקום לקטן – שפטור מכל המצות[13] וממילא אין שייך אצלו

---

1) זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק.

2) ובפרט עפ"י הידוע בענין לימוד האזינו ע"י כאו"א כו' (ראה סה"ש תש"א ס"ע 56, ס' התולדות מהר"ש ע' 74. ס' זכרונות פכ"ט ממהר"ל מפראג בזה).

3) תניא רפמ"ב.

4) תניא פמ"ד.

5) ראה כתובות סז, א.

6) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב. אוה"ת ר"פ נצבים. ועוד.

7) ובשאר השנים חל בהד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות. ולהעיר מסיפור הידוע שפעם למחרת יוהכ"פ אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע "איצטער ערשט דאַרפן תשובה טאָן" (הובא ונתבאר בהקדמה לקונ' צז – נדפס בסה"מ תש"ט ולקמן ע' 400). וראה לקמן הערה 31.

8) ראה או"ת (להה"מ נ"ע) ס"פ בראשית ד, ב ואילך. שעהיוה"א פ"א.

9) ס' המנהגים (לר' יצחק אייזיק טירנא – מנהגי עשי"ת). מטה משה (עניני עשי"ת אות תתלג). מטה אפרים (סתר"ב סעי' מ). וכן הובא השם בשו"ע אדמוה"ז סרפ"ד ס"ח. סתכ"ט ס"ב. אבל בסתקפ"ב ס"ד הובא בשם "שבת תשובה". וכ"ה בס' האגור (הל' ר"ה אות תתכב). מהרי"ל (הל' עשי"ת), שיירי כנה"ג (לטור סי' תר"ב). וכן נרשם בכי"ק רבותינו נשיאינו על הדרושים דשבת זה שראיתי.

ב' הדיעות הובאו בס' נהג כצאן יוסף (עניני שבת תשובה).

10) ראה בס' המנהגים ומט"מ שבהערה הקודמת.

11) מהרי"ל שם. שיירי כנה"ג שם. מט"מ שם (הובא במג"א או"ח סרפ"ב סקי"ב). שו"ע אדמוה"ז סרפ"ד ס"ח בשם "ויש נוהגין".

12) ראה שו"ע או"ח סי' תכח ס"ח וברמ"א שם.

13) חגיגה ב, סע"ב.

ואף בקטן שהגיע לחנוך – הרי זה מצותי' דאב לחנך בנו, אבל הקטן עצמו פטור (הל' ת"ת לאדמוה"ז בתחלתו).

(שלימות) ענין התשובה[14] - שיאמר ההפטרה ד"שובה ישראל"[15].

ועפ"ז י"ל, שהשבת נקרא "שבת שובה" לא רק ע"ש תחלת ההפטרה, אלא (גם, ובעיקר) מצד תוכנו של השבת שהו"ע התשובה (שבסיבתה קוראין הפטרה זו).

ונמצא, דגם לדיעה זו הרי השם "שבת שובה" מורה על שייכותו המיוחדת של שבת זה לענין התשובה.

וצ"ל: מהי השייכות המיוחדת בין שבת זה (מצד ענין השבת שבו) לענין התשובה?

ג. והביאור בכ"ז:

ידוע פירוש אדמוה"ז[16] על מאמר רז"ל[17] (בהחילוק שבין התשובה דכל השנה להתשובה דעשי"ת) "הא (בעשי"ת) ביחיד, הא (כל השנה) בציבור" – שהתשובה דעשי"ת היא מצד בחי' "יחיד" שבאדם – יחידה שבנפש, והתשובה דכל השנה היא מצד בחי' "ציבור" שבאדם – עשרה כחות הפנימיים.

וב' בחי' אלו בתשובה [א) מצד עשרה כחות הנפש, ב) מצד יחידה שבנפש] מתאימות לב' המדריגות שבתשובה: א) תשובה תתאה – שענינה לתקן עוונותיו של האדם, ב) תשובה עילאה – שענינה[18] בכללות "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"[19], דביקות הנשמה בשרשה ומקורה[20].

והביאור בזה:

כללות העבודה דתומ"צ היא התקשרות האדם לאלקות מצד כחות הפנימיים שלו[21]. וכשעובר ר"ל על א' ממצות התורה, נעשה עי"ז חסרון ופגם בהתקשרות הכחות שלו להקב"ה. ומכיון שמצד הכחות הפנימיים שלו נעשה נפרד מאלקות, לכן בכדי לחזור ולקשרם לאלקות, צריך לעורר עצם נפשו שלמעלה מהכחות הפנימיים; כי החטאים אינם פועלים חלישות בהתקשרות עצם נפשו לאלקות[22], ולכן ביכולתו לחזור ולקשר גם את הכחות שלו להקב"ה[23].

אמנם, מכיון שענינה של תשובה זו הוא למלאות הפגם והחסרון של הכחות פנימיים, הרי בהכרח לומר שהיא ממדריגה בנפש שיש לה שייכות להכחות, והחסרון בהם – על ידי עוונות – "תופס מקום אצלה"; ז.א. דתשובה זו, אף שגם היא באה מצד עצם נפשו שלמעלה מהכחות פנימיים, אבל היא ממדרי' בנפש שכבר נמשכה להיות בחי' שרש ומקור אל הכחות, ולא עצם הנפש ממש[24].

אבל בחי' יחידה – עצם הנפש שלמעלה מלהיות שרש ומקור אל הכחות – היא למעלה

וגם לדעת התוס' (ברכות מח, א ד"ה עד שיוכל) דהקטן נקרא "מחוייב בדבר מדרבנן" – מובן שאין לומר שבו החיוב בשלמותו.

14) רמ"א או"ח סו"ס שמג. שו"ע אדה"ז שם.

ומה ש"מ"מ טוב לו שיקבל ע"ע איזה דבר לתשובה ולכפרה" (רמ"א ואדמוה"ז שם) – מובן שאי"ז שלימות ענין התשובה (שלכן די "איזה דבר") ובפרט שי"ל דאין ענינה של תשובה זו למנוע עונש (דכיון שעשה העבירה בעת קטנותו, הרי לאו בר עונשין הוא); אלא להסיר הלכלוך והפגם דמעשה החטא (נתבאר בארוכה בהתוועדות דש"פ בלק תש"ל (נדפס בלקוטי ביאורים לתניא (להר"י שי' קאָרף) ח"ב ע' רסה ואילך)).

15) בשו"ע אדה"ז (או"ח סרפ"ד ס"ח): "ויש נוהגין כבוד וסלסול במרכבה כו' שלא יפטיר אלא גדול ויש נוהגין כן גם בשבת תשובה". ומשמע שהוא מטעם חשיבות (ראה מטה אפרים סתר"ב סעי' מ: ויש לקרות להפטורה זו איש חשוב).

- אבל הרי זוהי החשיבות (ע"ד חשיבות התשובה על שאר המצוה. להעיר מלקו"ת ד"ה כי המצוה הזאת).

16) לקו"ת תבא מג, סע"ד. ובחנה אריאל האזינו (מד, ב): בזה"ל שמענו בליאדי כאן ליחיד הוא בחי' תשובה דיחידה ליחידו ש"ע כאן לצבור לבחי' הג' קווין דמדות עכ"ל. – ולהעיר דאף דמפרש שם "והמדות נק' צבור ורבים כי רבים ג' היינו ג' קווין דמדות"

בנדו"ד הרי הכוונה (כפשוטה) לעשרה (מישראל). ומש"כ "דמדות" – עיי"ש שהכוונה מוחין דגדלות הנמשכים במדות עליונות.

17) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א.

18) אגה"ת פ"ח ואילך. לקו"ת ר"פ האזינו.

19) קהלת יב, ז.

20) ראה לקו"ת נצבים (מו, סע"ד) דב' בחי' תשו"ת ותשו"ע הם ב' בחי' ממלא וסובב שבנפש. ובלקו"ת ראה (כז, א) ושה"ש (מט, סע"ב. נא, א) דתשובה עילאה הוא גילוי בחי' יחידה.

21) ועד"ז ההמשכה שע"י קיום המצות הוא "לאתקנא רזא דשמי'" – המשכת אורות בכלים דע"ס כי "רמ"ח פיקודין אינון רמ"ח איברין דמלכא" (ראה תו"א סז, ד. לקו"ת נצבים מה, ב. ובכ"מ).

22) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1151.

23) ועד"ז למעלה (ראה לעיל הערה 21), ד"מאחר שפגם בשם הוי' ע"י שחיסר מצוה כו' והתשובה היא באה לתקן ולהמשיך הוי', לכך צ"ל התשובה מגעת למעלה מעלה לבחי' אנכי הוא עצמותו ית' להמשיך בחי' הוי' משם למלאות הפגם והחסרון" (לקו"ת נצבים שם, ג־ד. וראה לקו"ת אחרי כו, ג. דרמ"צ מצות וידוי ותשובה. ובכ"מ).

24) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1145 (ובהנסמן שם) דתשובה מכיון שענינה הוא לתקן הענינים דהיפך רצון העליון הרי גם היא שייכת לבחי' רצון (אלא שבזה גופא היא מגעת בעומק הרצון, בבעל הרצון) ולא בעצמותו ממש.

לגמרי מענין החטאים[25]. והתשובה מצד בחי׳ זו אינה על חטאים ועוונות, אלא ענינה העלי׳ מחיל אל חיל בדביקות הנשמה בשרשה ומקורה.

וזוהי מעלתה של התשובה דעשי״ת על התשובה של כל השנה – העבודה דתשובה עילאה, מצד בחי׳ יחידה שבנפש.

ד. והנה, דוגמת ב׳ בחי׳ אלו בתשובה, הם בכללות ב׳ אופני העבודה דימות החול ודיום השבת:

בימות החול הרי עיקר עבודת האדם היא עבודת הבירורים, ע״י הל״ט מלאכות ועובדין דחול, שענינם לברר עניני רשות ולהעלותם לקדושה[26].

ודוגמתה בעבודת התשובה היא בחי׳ תשו״ת – העבודה עם הכחות הפנימיים שלו, שהיו נפרדים מאלקות, לחזור ולקשרם לקדושה.

אבל ביום השבת המלאכה אסורה, כי מצד עליית העולמות ביום השבת, הרי האדם הוא למעלה מעניני העולם (ועבודת הבירורים); ועבודתו אז היא העלי׳ מדרגא לדרגא בקדושה גופא[26].

ובדרגות התשובה, עבודת יום השבת היא תשו״ע[27] - דביקות ועליית הנשמה לשרשה ומקורה.

ובזה יש לבאר העילוי בעבודת התשובה של שבת תשובה על עבודת התשובה דשאר הימים מעשי״ת:

כמדובר כמ״פ, הנה הז׳ ימים שבין ר״ה ויוהכ״פ הם כנגד ז׳ ימי השבוע של כל השנה, דבכל יום מז׳ ימים אלו בו התשובה והתיקון על אותו היום בשבוע של כל שבועות השנה (דהיינו ביום א׳ הוא התשובה והתיקון על כל יום א׳ דכל השנה, ביום ב׳ על כל יום ב׳ דכל השנה וכו׳)[28].

ועפ״ז מובן, דאף שבכללות הרי כל עשי״ת ענינם תשו״ע, כנ״ל, בכ״ז, מאחר שימי החול דעשי״ת ענינם התיקון על העבודה דימות החול של כל השנה, אין זו אמיתית ושלימות העבודה דתשו״ע.

25) ראה אוה״ת בראשית כרך ו ע׳ 2090 בסופו.
26) תו״א יג, א. סה, ב־ג. קיג, א. לקו״ת בלק עב, א ואילך. ועוד.
27) אגה״ת פ״י. לקו״ת שבת שובה סו, ג. ועוד.
28) ראה ש׳ הכוונות דרושי ר״ה (לפני דרוש הא׳).

משא״כ ביום השבת דז׳ ימים אלו, שבו התשובה והתיקון הוא על העבודה דיום השבת של כל השנה, הרי עבודת יום זה היא השלימות בהעבודה דתשו״ע.

ה. עפ״י כהנ״ל יש לבאר השייכות של דרשת הספרי – משה הי׳ ״קרוב לשמים״ (כנ״ל ס״א) – לשבת תשובה:

ב׳ הבחינות – ״ארץ״ ו״שמים״ בנפש האדם, הם בכלל – הכחות פנימיים ועצם הנשמה: הכחות פנימיים שבאים בהתלבשות באברי הגוף, הם בחי׳ ״ארץ״ שבאדם; ועצם הנשמה, בחי׳ יחידה, שבבחי׳ מקיף על הגוף, היא בחי׳ ״שמים״ שבאדם[29].

ולכן ב׳ הבחינות שבתשובה [א) תשו״ת – מצד הכחות פנימיים, ב) תשו״ע – מצד בחי׳ יחידה] מתאימות לב׳ הבחינות ״ארץ״ (תשו״ת) ו״שמים״ (תשו״ע)[30].

ועפ״י המבואר לעיל (ס״ג) אשר התשובה דעשי״ת בכלל ושבת תשובה בפרט היא העבודה דתשו״ע, הנה מובן כי בימים אלו על האדם להיות ״קרוב לשמים״ – העבודה דתשו״ע[31].

ובזה יובן איך שביכולת כל אדם להגיע למדריגה זו ד״קרוב לשמים״.

והביאור: זה שעבודת עשי״ת היא תשו״ע, אינו בא מצד האדם העובד, אלא מצד כח שנותנים מלמעלה. וכדרשת חז״ל[17] עה״פ[32] ״דרשו הוי׳ בהמצאו גו׳ בהיותו קרוב״ – ״אלו עשרה ימים שבין ר״ה ליוהכ״פ״, דבימים אלו הרי הקב״ה ״קרוב״ –

29) לקו״ת שה״ש ד״ה כי כאשר השמים החדשים (מט, ג).
30) לקו״ת שם (שם, ב־ג) וביאורו (נ, ג ואילך).
31) ראה לקו״ת שם (נ, סע״ב־ג).
ועד״ז בד׳ ימים שבין יוהכ״פ לסוכות (ראה לעיל הערה 7), הרי מובן שהתשובה היא באופן נעלה עוד יותר (שהרי מעלין בקודש). ולכאו׳ חידוש גדול הוא לומר שהיא למע׳ מהתשובה דעשי״ת ויוהכ״פ, וכהלשון (ראה הערה הנ״ל): ״איצטער ערשט דאַרפן תשובה טאָן״. וצ״ע בכ״ז.
[מה שלא נתבארה מעלה זו* דד׳ ימים אלו בפירוש בש״ס ופוסקים – י״ל שהוא ע״ד המבואר בנוגע להקפות שלא נזכרו בתושב״כ ולא בש״ס כו׳ (לקו״ת סוכות פ, ג. סידור אדה״ז רסט, ב)].
32) ישעי׳ נה, ו.

* כ״א רק שאז אין עוונות כי טרודים במצות (ויק״ר פ״ל, ז. ועוד).

"קירוב המאור אל הניצוץ"[33], שזה פועל על ה"ניצוץ" שיימשך (זאָל זיך ציען) למקורו – המאור.

ולכן אף שבכל ימות השנה צ"ל העבודה בסדר והדרגה – מקודם תשו"ת, ורק אח"כ להגיע לתשו"ע, הרי בעשי"ת יש נתינת כח מלמעלה לכאו"א שיוכל להגיע להיות "קרוב לשמים" – תשו"ע.

ומעלה מיוחדת בקביעות אשר שבת תשובה בא תיכף אחרי ר"ה, ושבוע הימים בין ר"ה ליוהכ"פ מתחיל ביום השבת – דכיון דשבת "מיני' מתברכין כולא יומין"[34], ה"ז נתינת כח מיוחד שגם העבודה דכל שאר העשי"ת תהי' במדריגת תשו"ע דיום השבת.

(משיחות שבת תשובה תשכ"ב, תשכ"ז)

33) ד"ח יג, רע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה ספ"ה.

34) זח"ב סג, ב. פח, א.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' ב

רבינא, סובר שאופן צליה זה מְצָמֵית צָמִית – מכווץ את הורידים והדם נבלע בהם, וּמַאן דְּשָׁרֵי – רב אחא, סובר שאש הגחלים מִישְׁאַב שָׁאִיב – שואב את הדם החוצה. וְהַלְכָתָא כרב אחא, שאש הגחלים מִישְׁאַב שָׁאִיב את הדם החוצה.

הגמרא מביאה מחלוקת בין רב אחא לרבינא בענין אומצא דאסמיק: אמר רב אחא, הַאי אוּמְצָא דְּאַסְמִיק – חתיכת בשר שנצרר בה הדם ויש בה אדמימות, וצלה אותה, חַלְיֵיהּ – המוהל היוצא ממנה כשחותכה, אָסִיר – אסור משום דם. אבל אם אותה אומצא לֵא אַסְמִיק – אין מראיה אדום, וצלה אותה, חַלְיֵיהּ שָׁרֵי – המוהל היוצא ממנה אינו דם אלא סתם שומן ומותר. רַבִינָא אָמַר, אֲפִילּוּ באומצא שלֵא אַסְמִיק, נַמִי חַלְיֵיהּ – גם היא המוהל היוצא ממנה אָסִיר, משום שאִי אֶפְשָׁר דְּלִית בָּהּ – שאי אפשר שלא יהיה בה, שׁוּרַיְיקֵי דְּמָא – גידים של דם, ולכך היא עצמה מותרת באכילה אבל המוהל היוצא ממנה אסור.

הגמרא מביאה מנהג האמוראים בנידון זה של אומצא דאסמיק: אָמַר לֵיהּ מַר בַּר אַמֵּימַר לְרַב אַשִׁי, אַבָּא – אמימר, מְנַמַּע לֵיהּ גַּמּוּעֵי – היה גומע את המוהל היוצא מאומצא שלא התאדמה, ולא היה חושש לאסור משום גידי דם. אִיכָּא דְּאָמְרֵי – ויש שהיו אומרים, כך היה מעשה, רַב אַשִׁי גּוּפֵיהּ – עצמו, מְנַמַּע לֵיהּ גַּמּוּעֵי – היה גומע את המוהל.

הגמרא מביאה מנהג האמוראים בחליטת בשר: אָמַר לֵיהּ מַר בַּר אַמֵּימַר לְרַב אַשִׁי, אַבָּא – אמימר, הַאי חַלָּא [–חומץ] דְּחָלִיט בֵּיהּ חָדָא זִימְנָא – שהיה חולט בו פעם אחת את הבשר אחר צלייתו כדי להוציא את דמו, תּוּ לֵא תָּאנֵי חָלִיט בֵּיהּ – שוב לא היה שונה וחולט בו פעם שנית, משום שאחר חליטה אחת תש כוחו.

שואלת הגמרא: מַאי שְׁנָא מֵחַלָּא מַתְמְהָא – ומה בין זה לחומץ שהוא חלש מעיקרו, דְּחָלְטִינַן בֵּיהּ – שמותר לחלוט בו. משיבה הגמרא: הָתָם – שם בחומץ שהוא חלש מעיקרו, אִיתֵיהּ

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' א

התחתון מצננו, אִי אֶפְשָׁר דְּלֵא בָּלַע פּוּרְתָּא – לא יתכן שלא בלע מעט מן החלב, ואם כן, קְלִיפָּה מִיהָא נִיכְּעֵי – לכל הפחות יהיה צריך קליפה, ומדוע אמרה הברייתא שדי בהדחה. משיבה הגמרא: אֶלָּא, אִימָא – תאמר ותגרוס בדברי הברייתא כך, אם נפל בשר חַם לְתוֹךְ חלב צוֹנֵן, קוֹלֵף – מסיר כדי קליפה מהבשר, ואם צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן, מֵדִיחַ, ובאמת לא אמרה הברייתא מדיח, אלא בצונן לתוך צונן, אבל חם לתוך צונן, אכן צריך קליפה.

הגמרא מבארת אופן שבו אף כשנפל צונן לתוך צונן בולעים הם זה מזה: אָמַר מַר – הובא לעיל בברייתות, שצוֹנֵן שנפל לְתוֹךְ צוֹנֵן, מֵדִיחַ את המאכל המותר או את הבשר שנפל בחלב, ומותר לאוכלו, שכיון שהעליון והתחתון שניהם צוננים, אינם בולעים זה מזה. אָמַר רַב הוּנָא, לֵא שָׁנוּ שצונן שנפל לתוך צונן די בהדחה, אֶלָּא כְּשֶׁלֹּא מִלְּחוֹ למאכל, אֲבָל אם מִלְּחוֹ, ונפלו האיסור וההיתר או הבשר והחלב זה לתוך זה, אָסוּר – נאסר ההיתר או הבשר והחלב, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, מְלִיחַ חֲרֵי הוּא כְּרוֹתֵחַ – מאכל מלוח, אף כשהוא צונן דינו כרותח, שמאכל הנוגע בו דינו כמאכל שנגע במאכל רותח. ועוד הלכה אמר שמואל: שְׁכָבוּשׁ – מאכל שנשרה בחומץ, חֲרֵי הוּא כְּמְכוּשָׁל, שהשרייה בחומץ היא כבישול, ואם השרה חתיכה של היתר יחד עם חתיכה של איסור בתוך חומץ, או שהשרה דבר איסור בתוך חומץ, או שנתן בשר וחלב בחומץ, הרי זה כמו שנתבשלו זה עם זה, ונאסר ההיתר.

רבא מבאר מה נחשב 'מליח': אָמַר רָבָא, הָא – הלכה זו דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, שְׁמָלִיחַ חֲרֵי הוּא כְּרוֹתֵחַ (וכו'), לֵא אָמְרָן – לא נאמרה אֶלָּא בדבר שֶׁלֹּא – שאינו נָאֱכָל מֶחֱמַת רוב מִלְּחוֹ, שמלחו כל כך עד שנפגם קצת טעמו, ואין ראוי לאוכלו אלא לאחר שידיחנו במים, אֲבָל אם לא מלחו כל כך, והוא נָאֱכָל מֶחֱמַת מִלְּחוֹ, כלומר, שאין מליחותו מעכבת את אכילתו, לֵא אמר שמואל שדינו כרותח.

הגמרא מביאה מעשה שהורו בו הלכה כדברי שמואל: הָהוּא בַּר גּוֹזְלָא דְּנָפַל לְכַדָּא דְּכַמְכָא – מעשה אירע, ונפל בשר גוזל לתוך כד של כותח, שהוא מאכל מלוח שמעורב בו חלב, והיה הבשר צונן, ונשאלה השאלה האם יש לחשוש שבלע הבשר מטעם החלב שבכותח מפני שהכותח מלוח, ולאוסרו, או שאין לחשוש לכך. שַׁרְיֵיא – התירו רַב חִינְנָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִמקום הנקרא פִּשְׁרוֹנְיָא באכילה, שסבר שאף שהכותח מלוח הוא, אין דינו כרותח. אָמַר על כך רָבָא, מָאן חַכִּים לְמִישְׁדָּא מִילְּתָא כִּי הָא – מי חכם להתיר דבר כזה, אִי לָאו – אם לא רַב חִינְנָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִפִּשְׁרוֹנְיָא, דְּגַבְרָא רַבָּה הוּא – שאדם גדול הוא, וטעמו להתיר הוא, דְּאָמַר לָךְ, כִּי אָמַר [–כשאמר] שְׁמוּאֵל מְלִיחַ חֲרֵי הוּא כְּרוֹתֵחַ, לא אמר כן אלא במליח שֶׁאֵין נָאֱכָל מֶחֱמַת מִלְּחוֹ, אבל הַאי – כותח זה, נָאֱכָל מֶחֱמַת מִלְּחוֹ הוא, שהרי כך היא הדרך לאוכלו, ולכן אינו נחשב כרותח.

מוסיפה הגמרא לפרש: וְהָנֵי מִילֵּי – ודברים אלו, שבשר שנפל לכותח, מותר, אינם אמורים אלא כשהבשר חַי, שאינו מבושל או צלוי, אֲבָל אם היה הבשר צָלִי, כְּעֵי קְלִיפָּה – צריך לקולפו סביב סביב, מפני שנבלע מטעם החלב בבשר עד כדי קליפה. וְלֵא אָמְרָן – ולא אמרו דין זה שצלי שנפל לכותח די בקליפה, אֶלָּא דְּלִית בֵּיהּ פִּילֵי – כשאין בו בקעים, אֲבָל אִית בֵּיהּ פִּילֵי – אבל אם יש בו בקעים כולו אָסוּר, שעל ידי הבקעים מתפשט החלב בכולו. וְאִי הבשר שנפל לכותח נצלה כשהוא מִתּוּבָּל בְּתִבְלֵי [–בתבלינים] אָסוּר כולו, מפני שהתבלינים המתבשלים עמו מרככים אותו, וכשהוא נופל לכותח, התבלינים שואבים את הכותח, ומבליעים אותו בכל הבשר.

הגמרא דנה אם ריח דבר האסור באכילה הנדבק במאכל אחר, אוסר את אותו המאכל באכילה: אָמַר רַב,

לה

"עדן, נהר, קדם" - ר"ת "ענק", ועבד כשיוצא לחפשי צריך ליתן לו הענקה

ונהר יצא מעדן להשקות את הגן, ו"קדם" הוא המקום שבו נטוע הגן כמ"ש[1] ויטע כו' גן עדן מקדם.

עדן, נהר, קדם, ר"ת ענ"ק.

עדן, הוא חכמה[2].

נהר, בינה[3].

קדם, דעת, ועיין במאורי אור מע' קדם.

והיינו, עדן נהר, הוא מוחי חכמה ובינה.

קדם, הוא הב' מוחין עטרין[4] דחסד וגבורה שבדעת[5], קד"ם מספרו ב' פעמים ע"ב.

ע"ב א', הוא הוי' במילוי יודין[6], מספר חס"ד.

וע"ב ב', הוא הוי' באחוריים[7], שמספרו ע"ב, והוא בחי' גבורה, כי גבורה הוא בחי' אחוריים[8] לגבי חסד.

ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל באיוב בפסוק[9] עבים סתר[10] לו ולא יראה, ובמאורי אור מע'[11] עבים, תראה שם שע"ב הוא גבורה.

ובקהלת יעקב מע' ע"ב[12], דחסד הוי' דיודי"ן, ואחוריים דהוי' ע"ב הוא גבורה.

הרי שענק רומז על מוחין.

והנה עבד כשיוצא לחפשי צריך ליתן לו הענקה, כמ"ש[13] הענק תעניק לו, ופרש"י בחומש לשון עדי בגובה ובמראית העין דבר שיהא ניכר שהטיבות לו.

והר' אבן עזרא[14] פירש עשה לו תפארת.

הנה תפילין הוא בחי' ענקים דקדושה, הנקראים פאר[15].

וזהו המשכת[16] הד' מוחין, חכמה, בינה, חסד וגבורה.

והם בגובה ובמראית העין וכמ"ש[17] על תפילין[18] וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך.

וזהו דביציאת מצרים הי' הענקה דכתוב בו[19] וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלקיך וגו'.

דצריך להעניק את העבד היוצא לחפשי.

לחפשי[20] הוא מספר חכמ"ה בינ"ה חס"ד גבור"ה במכוון.

והוא הד' מוחין[21] דתפילין. תפילין של ראש ותפילין של יד.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קיח ואילך

---

1) בראשית ב, ז.

2) ראה תורה אור פרשת וארא נז, א. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קפה. ה'תשי"א עמוד צה.

3) ראה הביאור לעיל סימן לד הערה 2.

4) בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד קסה מבאר הטעם דנקראים "עטרין (כתרים) דחסד וגבורה שבדעת וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת, הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בבחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן".

5) כידוע שמבחי' "דעת" מתחלק לחסד מימין, וגבורה משמאל. ראה דרך מצותיך – מצות תפילין – עמוד יז, ב.

6) והוא: יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י = 72, ע"ב מספר חס"ד.

7) פירוש: יהו"ה באחוריים: י' (10) , + י"ה (15), + יה"ו (21) , + יהו"ה (26) = 72.

8) ראה לקוטי תורה מהאריז"ל דניאל (ד) וז"ל: הנה כל סוד אחוריים סוד דינים ע"ש. עץ חיים שער אנ"ך פ"ג. (ראה לעיל סימן יב הערה 3 בסופו).

9) איוב כב, יד.

10) וז"ל: הנה עננים הם החסדים, לכן עניני כבוד היו בשביל אהרן הכהן איש החסד, אבל עבים הם הגבורות... וזהו עבים ע"ב י"ם שהוא הנוקבא הנק' ים שהיא לוקחת הגבורות לבנינה. (מלכות נק' ים – ראה לקוטי תורה פרשת צו יד, ב).

11) וז"ל: עבים מצד הגבורות ע"ב י"ם, הם הגבורות השייכים למלכות הנק' ים.

12) וז"ל: במערכת עבים כתב וז"ל: עבים דא מיכאל וגבריאל סבא משפטים צ"ח ע"ב, והטעם כי מיכאל בחינת ע"ב דחסד הוי' דיודי"ן, וגבריאל הוא אחוריים דהוי' גימטריא ע"ב, והוא בחינת גבורה וכו'.

13) דברים טו, יד. (ראה שם פניני לוי יצחק עה"ת. ופרשת בא (יג, ט)).

14) וז"ל שם: העניק תעניק לו: הטעם עשה לו תפארת, מגזרת (משלי א, ט) וענקים לגרגרותיך.

15) ראה ברכות יא. אָבֵל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר שנא' (יחזקאל כד, יז) פארך חבוש עליך. רש"י: וכיון דבעו פאר, ואבל מתגולל בצערו בעפר אין זה פאר. ועיין שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סימן כ"ה הלכה ט. ראה גם לקמן סימן רכג.

16) ראה ברכות ו, א "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש".

17) והיו לטטפת בין עיניך, וגם על של ראש כתיב וראו וגו'.

18) דברים כח, י.

19) שם טו, טו.

20) לחפש"י בגי' 428, וכן חכמ"ה (73), + בינ"ה (67), + חס"ד (72), + גבור"ה (218) = 428.

21) וזהו שמיד אחר יציאת מצרים בא מצות תפילין בפרשת בא (יג, ט).

חוברת לה

[אחרי ט"ו בשבט תשי"ג]

שני אופנים של שלילת חופש

מבלי שארצה בכך, חולפות בראשי מחשבות מן העבר. אומרים שאסור לחטוא גם במחשבה.

זה עתה היה ט"ו שבט[292]. יום זה הזכיר לי הרבה. המאורעות אינם נשכחים כלל, וה"אבידה" — אפשר שהיא מורגשת עוד יותר.

אני זוכרת כיצד סיפר לי בעלי ז"ל את הדברים הבאים:

בפעם הראשונה שהסירו מעליו את השמירה, לאחר אחד־עשר חודשים במאסר (היה זה ב־1940, באלמא־אטא), ואמרו לו שבאפשרותו ללכת לאן שירצה, ובלבד שלא יצא מתחום מדינת קזחסטאן — היה זה בעיניו חופש שאין כדוגמתו. הוא לא יכול היה לתאר לעצמו מצב שבו איש אינו עוקב אחריו ואיש אינו בוחן את מעשיו.

נפשו חשקה כל־כך לחלוק שמחה זו עם מישהו, ובוודאי היו עולים במוחו רעיונות רבים לשיחה תורנית בעניין זה, אבל לא היה שם אפילו יהודי אחד שניתן היה לומר לו דבר־תורה, ושוב היה על בעלי לחנוק את הרצון בתוכו, אם־כי באופן אחר[293].

הוא סיפר לי זאת חדשיים לאחר־מכן, וגם אז חווה זאת מחדש בעוצמה רבה.

הטרגדיה של אובדן הכתבים

חייו של בעלי היו טרגדיה, והמצב שלאחר הסתלקותו — טראגי אף הוא.

הוא כתב כל־כך הרבה בימי חייו; ובכן — אלפי גליונות נייר כתובים נשארו בחדר עבודתו שבביתנו, שנחרב על־ידי היטלר, ואילו את שאר כתבי החסידות והקבלה משש שנות נדודיו, דהיינו עד שבועיים לפני הסתלקותו[294] — השארתי במוסקבה[295], שם נלקחו ממני הכתבים והונחו במקומות מסתור[296]. מי יודע היכן הם עתה?

---

292) ראה לעיל ע' 000 ובהערה 56 שם.

293) כלומר: שוב נשללה ממנו האפשרות למלא את רצונו, אבל לא בגלל כפייה מבחוץ (כמו עד אז), אלא בגלל העדר היכולת למלא את רצונו במצב זה.

294) ראה גם לעיל ע' 000.

295) ראה גם לעיל ע' 000 ובהערה 24. ע' 000 [ג' שבט].

296) ראה גם מכתב ו' כסלו תשח"י; ג' טבת תש"כ (אג"ק חט"ז ע' קכח; חי"ט ע' קיז ואילך).

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' א

1 רבה שאומרים 'כבולעו כך פולטו'. ששנינו במשנתנו: **נוֹתֵן אֶת**
2 **כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ**, ויש לשאול, **מַאי טַעֲמָא** – מה הטעם
3 שאין חוששים לכך שדם הכרעיים והבני מעיים נבלע בבשר
4 החיצון, **לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן** – האם לא משום שאנו אומרים
5 '**כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ**', וכפי שהבשר החיצון בולע את הדם כך הוא
6 גם פולט אותו, ולכן אין הוא נאסר. ומוכח שאומרים 'כבולעו כך
7 פולטו'. דוחה הגמרא: **אָמְרֵי** – אמרו בני הישיבה, **שָׁאנֵי הָתָם** –
8 שונה הדין בקרבן פסח ואין משם ראיה, שהרי הפסח תלוי בתנור
9 באופן שפתח בית שחיטתו למטה, ומעתה **כֵּיוָן דְּאִיכָּא בֵּית**
10 **הַשְּׁחִיטָה דִּמְחַלְחֵל** – שיש את מקום השחיטה שהוא פתוח ויכול
11 לצאת ממנו הדם,

לב, כ – ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם

א. בילקוט האזינו אמרו חז"ל, כי דור תהפוכות המה, הכנסתי אתכם לארץ ישראל, אמרתי לא תהו גולין ממנו לעולם, כיון שאמרתם אין לנו חלק בדוד אמרתי ישראל גלו יגלו מעל אדמתו.

צריך ביאור למה ע"י שאמרו אין לנו חלק בדוד גלו.

דבמשנה פ"ק דגיטין (יא:) האומר תן גט זה לאשתי ושחרור זה לעבדי, עד שלא בא לידם יכול לחזור בשתיהן משום דחוב הוא לעבד ואשה לצאת מיד בעלה ורבו דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים חוזר בגט אשה ולא בעבד, שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין אלא בפניו ואם רצה שלא לזון עבדו רשאי ושלא לזון אשתו אינו רשאי והוה חוב לאשה לצאת מיד בעלה ויכול לחזור, אבל לעבד זכות ואינו יכול לחזור.

ופריך (שם יב.) ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשי עמי ואינו זנך, ומשני הכא במאי עסקינן דא"ל צאי מעשה ידיך במזונתיך, דכוותה גבי אשה דא"ל צאי מעשה ידיך במזונתך אמאי לא, אשה בדלא ספקא עבדא נמי בלא ספקי עבדא דנהום כרסי' לא שוי למרא למאי מבעי וכו' ואם מספקא באשה וא"ל צאי מעשה ידיך במזונתך רשאי, מספקת מאי למימרא מהו דתימא כל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל, פירש"י צנועה ואין דרכה לצאת ולסבב בעיר אחרת אחר מלאכה להשתכר, כגון אשה שגלה לעיר מקלט, ושם אין אדם מכירה להביא לה מלאכה לביתה בעלה חייב לפרנסה קמ"ל דאם ספקי יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך.

ובפרק הערל (יבמות עז.) שדנו לפסול דוד שבא מרות המואבי' וסברו אפילו מואבית לא יבא בקהל ע"ד אשר לא קדמו בלחם ומים והתירוהו לבא לקהל שאין דרכו של אשה לקדם בלחם ומים משום כל כבודה בת מלך פנימה.

ולסברה זו אין בידו ית' כביכול להגלנו מארץ ישראל שלא לפרנסתינו שהשפע יורד לארץ ישראל וחוץ לארץ ניזון מתמצית, ותו בחוץ לארץ שאין לנו נחלה שדה וכרם אין בידינו להשיג פרנסתינו כי אם ע"י יגיעה וטירחא יתירא לשוטט במקומות אחרים שאנחנו בגדר אשה להקב"ה כביכול וכל כבודה בת מלך פנימה.

וזה ביאר המדרש הכנסתי אתכם לארץ ישראל אמרתי לא יגלו ממנו לעולם שאתם בגדר אשה, וכ"כ בת מלך פנימה, ואם יגלו יצטרכו לשוטט למקומות אחרים אחר פנסתם, אבל כיון שאמרתם אין לנו חלק בדוד וגליתם דעתכם דאין כל כבודה בת מלך פנימה ורציתם לפסלו, אמרתי גלו יגלו מעל אדמתו, שאוכל לומר צאו מעשה ידיכם במזונותיכם אף שתצטרכו לשוטט אחר המחי' וכלכלה לית דחש לכל כבודה בת מלך פנימה, הקב"ה דן מדה במדה לפי סברתו ודעתו.

אבי שלום

המשך מעמוד ג

אכן ע"י חסד וצדקה בארץ – **פזר נתן לאביונים, שמשפיע ומחי' למאן דלית לי' מגרמי', עי"ז גורם שיומשך וישרה אוא"ס למטה ממש, ויהי' חסד דרועא ימינא בעולם עשי' ממש. כי להיות תחיית המתים שיקום הגוף מהקבר ויחי', צריך להיות התגלות למטה ממש, לכן נאמר על זה צדקתו עומדת לעד**– כי הצדקה שעושים ישראל עומדת בפ"ע עד לעתיד, ואז יבוא בהתגלות".

עוד ענין מבואר בלקו"ת[1] מעלת נתינת הצדקה: שעל ידה זוכים ל"**קרנו תרום בכבוד**" – דקרן היא בדוגמת קרן זווית שמחברת ב' כתלים, וכמו"כ מלכות דאצילות נקראת קרן ע"ש שמחברת אצילות עם בריאה (הפרטיים והכללים, ועד למעלה מהצמצום). והפירוש "**תרום בכבוד**" – שהמלכות תתרומם ותקבל מהכתר. היינו, מאוא"ס שלמעלה מהשתלשלות. כי מצד סדר השתלשלות אי אפשר שיומשך עד למטה, כי אם מצד הכתר דוקא שלמעלה מהשתלשלות, דכל הגבוה ביותר יורד למטה יותר.

---

1) אמור לד, ד.

◆ יום ראשון כ"ו אלול ◆

לב (א) הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

א אַצִּיתוּ שְׁמַיָּא וֶאֱמַלֵּל וְתִשְׁמַע אַרְעָא אִמְרֵי פֻמִּי:

רש"י◄ **הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם** • שֶׁאֲנִי מַתְרֶה בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, וְתִהְיוּ אַתֶּם עֵדִים בַּדָּבָר שֶׁכָּךְ אָמַרְתִּי לָהֶם שֶׁאַתֶּם תִּהְיוּ עֵדִים, וְכֵן "וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ". וְלָמָּה הֵעִיד בָּהֶם שָׁמַיִם וָאָרֶץ? אָמַר מֹשֶׁה: 'אֲנִי בָּשָׂר וָדָם, לְמָחָר אֲנִי מֵת, אִם יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: לֹא קִבַּלְנוּ עָלֵינוּ הַבְּרִית, מִי בָא וּמַכְחִישָׁם'? לְפִיכָךְ הֵעִיד בָּהֶם שָׁמַיִם וָאָרֶץ, עֵדִים שֶׁהֵם קַיָּמִים לְעוֹלָם. וְעוֹד, שֶׁאִם יִזְכּוּ, יָבוֹאוּ הָעֵדִים וְיִתְּנוּ שְׂכָרָם: הַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָּם, וְאִם יִתְחַיְּבוּ תִּהְיֶה בָּהֶם יַד הָעֵדִים תְּחִלָּה: (לעיל יא) "וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ", וְאַחַר כָּךְ: "וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה", עַל יְדֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחות ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשח"י)

הַהוֹרָאָה מִזֶּה בַּעֲבוֹדָה הִיא:

שָׁמַיִם - קָאֵי עַל יוֹשְׁבֵי אֹהֶל, וְאָרֶץ - עַל בַּעֲלֵי עֵסֶק. וּצְרִיכָה לִהְיוֹת הִתְכַּלְּלוּת שְׁנֵי הָעִנְיָנִים.

יוֹשְׁבֵי אֹהֶל צְרִיכִים לֵידַע שֶׁ"כָּל הָאוֹמֵר אֵין לִי אֶלָּא תּוֹרָה אֲפִלּוּ תּוֹרָה אֵין לוֹ", אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם קִיּוּם הַמִּצְוֹת, כִּי הַלִּמּוּד צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת דַּוְקָא, תַּלְמוּד גָּדוֹל שֶׁהַתַּלְמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה.

וּבַעֲלֵי עֵסֶק, שֶׁעִקַּר עֲבוֹדָתָם בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, צְרִיכִים לֵידַע שֶׁמְּכָרַחַת לִהְיוֹת קְבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה בְּכָל יוֹם, עַל-כָּל-פָּנִים פֶּרֶק אֶחָד שַׁחֲרִית וּפֶרֶק אֶחָד עַרְבִית.

הַחִלּוּק אֵינוֹ אֶלָּא מַהוּ **עִקָּר** עִנְיָנָם, שֶׁבְּקַו **זֶה** צָרִיךְ לְהַדֵּר יוֹתֵר, אֲבָל אֵצֶל שְׁנֵיהֶם צְרִיכִים לִהְיוֹת שְׁנֵי הַקַּוִּין.

וּכְמוֹ כֵן עוֹבְדֵי הַוְיָ' בְּנִשְׁמָתָם וְעוֹבְדֵי הַוְיָ' בְּגוּפָם:

עוֹבְדֵי הַוְיָ' בְּנִשְׁמָתָם - אַף שֶׁעִקַּר עֲבוֹדָתָם הִיא מִצַּד הַנְּשָׁמָה, צְרִיכִים הֵם לְהִתְעַסֵּק גַּם עִם הַגּוּף - הַמְּשֻׁכָּה לְמַטָּה; וְעוֹבְדֵי הַוְיָ' בְּגוּפָם צְרִיכִים לְהִתְעַסֵּק גַּם בִּשְׁמִיעָה וּקְלִיטַת ("הערן און דערהערן") אוֹר הַנְּשָׁמָה - הַעֲלָאָה לְמַעְלָה.

וּכְמוֹ כֵן בְּכָל מִצְוָה בִּפְרָט, צָרִיךְ לִהְיוֹת מַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה עִם כַּוָּנַת הַמִּצְוָה, כִּי מִצְוָה בְּלֹא כַּוָּנָה כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק י"ט פרשת האזינו)

הַסִּבָּה בִּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים לְכָךְ שֶׁבְּפָרָשַׁת נִצָּבִים, כְּשֶׁמְּדַבֵּר עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בִּכְלָל, דַּי בְּעֵדוּת כְּסִימָן וְזִכָּרוֹן, וְאִלּוּ בְּפָרָשָׁתֵנוּ, לְגַבֵּי הַבְּרִית, יֵשׁ צֹרֶךְ בְּעֵדוּת מַמָּשׁ, הִיא: לְגַבֵּי קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְמַעֲשֶׂה לֹא יִתָּכֵן שֶׁיְּהוּדִי, חַס וְשָׁלוֹם, יַכְחִישׁ, וּבְמֵזִיד לֹא יְקַיֵּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת. רַק יִתָּכֵן שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת וְ"נִדְמָה לוֹ" שֶׁ"עוֹדֶנּוּ בְּיַהֲדוּתוֹ". וְלָכֵן, דַּי לְשֵׁם כָּךְ בְּסִימָן **וְתִזְכֹּרֶת**. וְעֵדוּת זוֹ הִיא בִּשְׁתֵּי צוּרוֹת: "כַּאֲשֶׁר תִּקְרֶה אֶתְכֶם הָרָעָה יִהְיוּ עֵדִים שֶׁאֲנִי הִתְרֵיתִי בָּכֶם בְּכָל זֹאת". כְּלוֹמַר, הָעֵדִים מַזְכִּירִים שֶׁהָרָעָה בָּאָה עֵקֶב אִי־קִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְכָךְ נִזְכַּר הַיְּהוּדִי שֶׁהוּא מִתְנַתֵּק עַל־יְדֵי כָּךְ מֵאֱלֹקוּת.

וְהַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִיָּה הִיא, שֶׁ"שָּׁמַיִם וְאָרֶץ עַצְמָן" מְעוֹרְרִים **לְקַיֵּם** אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.

לְעֻמַּת זֹאת בְּפָרָשָׁתֵנוּ מְדֻבָּר עַל **בְּרִית**, שֶׁאֵינָנָּה רַק עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה לְמַעֲשֶׂה, אֶלָּא בְּעִקָּר עַל יֶתֶר הִתְחַזְּקוּת בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְכָל פְּרָטֵיהֶן, וּלְשֵׁם כָּךְ אֵין דַּי בְּסִימָן וְאוֹת, אֶלָּא יֵשׁ צֹרֶךְ בְּעֵדוּת מַמָּשׁ.

וְהַסִּבָּה לְכָךְ הִיא: הַבְּרִית לְהִתְחַזְּקוּת בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מִתְבַּצַּעַת עַל־יְדֵי גִּלּוּי כֹּחַ מְסִירוּת הַנֶּפֶשׁ הַקַּיָּם אֵצֶל יִשְׂרָאֵל. וְגִלּוּי זֶה נַעֲשָׂה בְּאֶמְצָעוּת עִנְיָן הָעֵדוּת: הָעֵדוּת, כְּפִי שֶׁמְּבֹאָר בְּהַרְחָבָה אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן, הִיא עַל דָּבָר נִסְתָּר, וְאִלּוּ עַל דָּבָר גָּלוּי אֵין צֹרֶךְ בְּעֵדוּת, וְגַם עַל דָּבָר שֶׁעָשׂוּי לְהִתְגַּלּוֹת אֵין צֹרֶךְ בְּ"עֵדוּת גְּמוּרָה". רַק עַל דָּבָר נִסְתָּר לַחֲלוּטִין יֵשׁ צֹרֶךְ בְּעֵדִים, שֶׁרַק עַל־יָדָם הוּא מִתְגַּלֶּה.

וּלְפִיכָךְ, כְּדֵי לְגַלּוֹת אֶת כֹּחַ מְסִירוּת הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹבֵעַ מִדַּרְגַּת הַ"יְחִידָה" שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא נִסְתֶּרֶת בְּיוֹתֵר, מֵעַל לְגִילוּיִם, יֵשׁ צֹרֶךְ בְּעֵדוּת מַמָּשׁ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק י"ט עמוד 336 – מתוך 'לקראת שבת')

ב' כִּתֵּי עֵדִים – שָׁמַיִם וָאָרֶץ

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם . . וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם – שֶׁאֲנִי מַתְרֶה בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, וְתִהְיוּ אַתֶּם עֵדִים בַּדָּבָר, שֶׁכָּךְ אָמַרְתִּי לָהֶם שֶׁאַתֶּם תִּהְיוּ עֵדִים, וְכֵן וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ" (לב, א. ובפירוש רש"י).

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מֵאַחַר וְ"עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים יָקוּם דָּבָר", צְרִיכָה הָעֵדוּת לִהְיוֹת כְּאַחַת וּבְאוֹתוֹ הָאֹפֶן, וְאֵיךְ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יָכְלוּ לִהְיוֹת עֵדִים, בְּשָׁעָה שֶׁלַּשָּׁמַיִם אָמַר בִּלְשׁוֹן הַאֲזִינוּ, וְלָאָרֶץ בִּלְשׁוֹן וְתִשְׁמַע?

[בְּסִפְרִי תֵּרֵץ שֶׁמִּטַּעַם זֶה אָמַר יְשַׁעְיָה "שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אָרֶץ" דְּבָזֶה הִשְׁוָם: דְּגַם בַּשָּׁמַיִם יֵשׁ לְשׁוֹן שְׁמִיעָה וְגַם בָּאָרֶץ לְשׁוֹן הַאֲזָנָה].

וְהִנֵּה קָשְׁיָא זוֹ תֵּרֵץ רַשִׁ"י בְּהַעֲתִּיקוֹ מִן הַפָּסוּק אֶת הַתֵּבוֹת "הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם" וּמְפָרֵשׁ "וְתִהְיוּ אַתֶּם עֵדִים בַּדָּבָר" – דְּמַשְׁמַע שֶׁהַשָּׁמַיִם לְבַדָּם יִתְּנוּ עֵדוּת גְּמוּרָה. דְּבַשָּׁמַיִם עַצְמָם יָשְׁנוֹ רִבּוּי (כמו שמצינו בפירוש רש"י ואתחנן ד, לה: שבעה רקיעים, ועוד) וְהֵם יִתְּנוּ עֵדוּת גְּמוּרָה לְבַדָּם. וּמִלְּבַד זֹאת גַּם "וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ", וְכִלְשׁוֹן רַשִׁ"י "וְכֵן וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ" וְגַם הָאָרֶץ הַכְּלוּלָה מֵהַרְבֵּה אֲרָצוֹת, יִתְּנוּ עֵדוּת גְּמוּרָה. וְאִם־כֵּן יֶשְׁנָם אָכֵן שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים, כַּת אַחַת בִּלְשׁוֹן "הַאֲזָנָה" וְכַת אַחֶרֶת בִּלְשׁוֹן "שְׁמִיעָה". **אבן עזרא**

(ב) יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב:

ב יִבַּסֵּם כְּמִטְרָא אוּלְפָנִי יִתְקַבַּל כְּטַלָּא מֵימְרִי כְּרוּחֵי מִטְרָא דְּנָשְׁבִין עַל דִּתְאָה וּכִרְסִיסֵי מַלְקוֹשָׁא דִּי עַל עִשְׂבָּא:

רש"י◄ **יַעֲרֹף כַּמָּטָר •** זוֹ הִיא הָעֵדוּת שֶׁתָּעִידוּ, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר בִּפְנֵיכֶם, תּוֹרָה שֶׁנָּתַתִּי לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא חַיִּים לְעוֹלָם, כַּמָּטָר הַזֶּה שֶׁהוּא חַיִּים לָעוֹלָם (ספרי), כַּאֲשֶׁר יַעַרְפוּ הַשָּׁמַיִם טַל וּמָטָר. **יַעֲרֹף •** לְשׁוֹן יַטִּיף, וְכֵן (תהלים סה) "יִרְעֲפוּן דָּשֶׁן", (לקמן לג) "יַעַרְפוּ טָל". **תִּזַּל כַּטַּל •** (ספרי) שֶׁהַכֹּל שְׂמֵחִים בּוֹ, לְפִי שֶׁהַמָּטָר יֵשׁ בּוֹ עֲצָבִים לַבְּרִיּוֹת (סְפָרִים אֲחֵרִים: יֵשׁ עֲצָבִים בּוֹ), כְּגוֹן הוֹלְכֵי דְּרָכִים וּמִי שֶׁהָיָה בּוֹרוֹ מָלֵא יַיִן. **כִּשְׂעִירִם •** לְשׁוֹן רוּחַ סְעָרָה, כְּתַרְגּוּמוֹ: 'כְּרוּחֵי מִטְרָא', מַה הָרוּחוֹת הַלָּלוּ מַחֲזִיקִין אֶת הָעֲשָׂבִים וּמְגַדְּלִין אוֹתָם, אַף דִּבְרֵי תּוֹרָה מְגַדְּלִין אֶת לוֹמְדֵיהֶן. **וְכִרְבִיבִים •** טִפֵּי מָטָר. וְנִרְאָה לִי עַל שֵׁם שֶׁיּוֹרֶה כַּחֵץ נִקְרָא רָבִיב, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר: (בראשית כא) "רוֹבֶה קַשֶּׁת". **דֶּשֶׁא •** ארברי"ץ (גראזגוויכס), עֲטִיפַת הָאָרֶץ מְכֻסָּה בְּיֶרֶק. **עֵשֶׂב •** קֶלַח אֶחָד קָרוּי עֵשֶׂב, וְכָל מִין וּמִין לְעַצְמוֹ קָרוּי עֵשֶׂב. **אבן עזרא**

(ג) כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:

ג אֲרֵי בִּשְׁמָא דַיְיָ אֲנָא מְצַלֵּי הָבוּ רְבוּתָא קָדָם אֱלָהָנָא:

רש"י◄ **כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא •** הֲרֵי 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן 'כַּאֲשֶׁר', כְּמוֹ (ויקרא כג): "כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ", כְּשֶׁאֶקְרָא וְאֶזְכֹּר שֵׁם ה', אַתֶּם הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ וּבָרְכוּ שְׁמוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ שֶׁעוֹנִין: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ", אַחַר בְּרָכָה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ (תענית טז).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (התוועדויות תשמ"ב חלק א עמוד 106 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עֲנִיַּת בָּרוּךְ שֵׁם – בַּמִּקְדָּשׁ

כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:

כְּשֶׁאֶקְרָא וְאַזְכִּיר שֵׁם ה' . . מִכָּאן אָמְרוּ שֶׁעוֹנִין בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ אַחַר בְּרָכָה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ (לב, ג. ובפירוש רש"י).

הִנֵּה בְּסִפְרִי שָׁנִינוּ: מִנַּיִן שֶׁעוֹנִין אָמֵן אַחַר הַמְּבָרֵךְ, תַּלְמוּד לוֹמַר הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ. וְצָרִיךְ לְהָבִין טַעְמוֹ שֶׁל רַשִׁ"י - הַמְּפָרֵשׁ

אבן עזרא על התורה

א הַאֲזִינוּ. כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי בְּסִפְרִי, כִּי מִלַּת הַאֲזִינוּ מִגִּזְרַת אֹזֶן. כְּאִילוּ אָמַר, הַטּוּ אֹזֶן. וּכְבָר הוֹדַעְתִּיךָ, שֶׁהַגָּאוֹן אָמַר כִּי טַעַם **הַשָּׁמַיִם.** הַמַּלְאָכִים: וְטַעַם **הָאָרֶץ.** אַנְשֵׁי הָאָרֶץ. אוֹ עֵדוּת הַגֶּשֶׁם הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם, וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ. וְהַנָּכוֹן בְּעֵינַי, כִּי הָעִיקָּר בַּעֲבוּר הֱיוֹתָם עוֹמְדִים לְעוֹלָם. וְכֵן שָׁמְעוּ הָרִים. גַּם אֶבֶן יְהוֹשֻׁעַ. וְשָׁם כָּתוּב, כִּי הִיא שָׁמְעָה. וּכְבָר רָמַזְתִּי לְךָ עַל נִשְׁמַת הָאָדָם שֶׁהִיא אֶמְצָעוּת בֵּין הַגְּבוֹהִים לַשְּׁפָלִים, וְהִיא תְּדַמֶּה הַכֹּל עַל צוּרַת הֵיכָלָהּ. וְאַף כִּי לְהָבִין גַּם הַיּוֹשֶׁבֶת בַּהֵיכָל. עַל כֵּן תַּגְבִּיהַּ הַשְּׁפָלִים, וְתַשְׁפִּיל הַגְּבוֹהִים:

ב יַעֲרֹף. מִגִּזְרַת יַעֲרֹף מִזְבְּחוֹתָם. כְּטַעַם יֵרַד: **לִקְחִי.** מַה שֶּׁיִּקַּח אֶחָד מִמֶּנּוּ כְּטַעַם לִמּוּד. וְכֵן, כִּי לֶקַח טוֹב: **כִּשְׂעִירִם.** הַנָּכוֹן בְּעֵינַי, שֶׁהֵם דַּקִּים: **וְכִרְבִיבִים.** מִגִּזְרַת רַב, וּשְׁנֵיהֶם שְׁמוֹת הַתֹּאַר. וְהָעֵד, כִּי עֵשֶׂב חָזָק מִדֶּשֶׁא. וְיֵשׁ אוֹמֵר, כִּי שְׂעִירִים מִגִּזְרַת שֵׂעָר. וַאֲחֵרִים אָמְרוּ, מִגִּזְרַת סַעֲרַת ה'. וְאִם הוּא בְּשִׁי"ן, וְכֵן וַיִּשְׁתַּעַר עָלָיו, כְּמוֹ וַיִּסְתַּעַר עָלָיו. גַּם יִתְּכֵן שֶׁאֵין לוֹ אָח בַּמִּקְרָא. וְהִנֵּה הַטַּעַם כָּפוּל, כְּדֶרֶךְ כָּל הַנְּבוּאוֹת לְחִזּוּק. וְעִיקַּר הַטַּעַם שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה שֶׁיְּהִיוּ דְּבָרָיו כְּטַל וּכְמָטָר שֶׁלֹּא יָשׁוּבוּ רֵיקָם, כִּי אִם הִרְוּוּ אֶת הָאָרֶץ, כִּי כֵּן כָּתוּב. וְהַטַּעַם, שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹת הַשּׁוֹמְעִים, כְּמַעֲשֵׂה הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ לְהוֹלִידָהּ וּלְהַצְמִיחָהּ:

פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא - דְּפֵרֵשׁ שֶׁהָבוּ גֹּדֶל לֵאלֹקֵינוּ קָאֵי עַל אֲמִירַת בָּרוּךְ שֵׁם אַחַר בְּרָכָה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, וְלֹא כְּפֵרוּשׁ הַסִּפְרִי דְּקָאֵי עַל כָּל בְּרָכָה, הַמַּתְאִים לִכְאוֹרָה יוֹתֵר בְּפַשְׁטוּת הַכְּתוּבִים, שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ בָּהֶם אוֹדוֹת בְּרָכָה מְיֻחֶדֶת בַּמִּקְדָּשׁ?

גַּם צָרִיךְ לְהָבִין - לְפֵרוּשׁוֹ - הַשַּׁיָּכוּת דְּפָסוּק זֶה הַמְדַבֵּר אוֹדוֹת בְּרָכָה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, לְדִבְרֵי מֹשֶׁה בְּפָרָשַׁת הַאֲזִינוּ?

וְיֵשׁ לְבָאֵר בָּזֶה: דְּלִכְאוֹרָה קָשֶׁה, הֲרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הִזְכִּיר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל "שֵׁם ה'" רִבּוּי פְּעָמִים בְּמֶשֶׁךְ הָאַרְבָּעִים שָׁנָה, וּמַדּוּעַ חִכָּה עַד יוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן - בְּפָרָשַׁת הַאֲזִינוּ, לוֹמַר לָהֶם שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת "הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ"? וּמִזֶּה לָמַד שֶׁכָּאן מְדַבֵּר עַל הַזְכָּרַת ה' בְּאֹפֶן מְיֻחָד שֶׁלֹּא הָיְתָה לִפְנֵי זֶה, הַזְכָּרַת ה' בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ שֶׁהָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ, דְּעַל זֶה עוֹנִים בָּרוּךְ שֵׁם.

וְלָכֵן אָמַר זֹאת לָהֶם בְּיוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן קֹדֶם הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ, כִּי קִיּוּם צִוּוּי זֶה שַׁיָּךְ רַק לְאַחַר הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

(מה־שאין־כן במשכן הרי כתב רש"י "שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה שם, וזהו בית הבחירה" דוקא ולא במשכן וכו'.) **אבן עזרא**

(ד) הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא׃

ד תַּקִּיפָא דְשָׁלְמִין עוֹבָדוֹהִי אֲרֵי כָּל אֹרְחָתֵהּ דִּינָא אֱלָהָא מְהֵימְנָא דְּמִן קֳדָמוֹהִי עַוְלָה לָא נָפֵק דְּמִן קֳדָם זַכַּי וְקַשִׁיט הוּא׃

רס"י◄ **הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ** • אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חָזָק, כְּשֶׁמֵּבִיא פֵּרָעֲנוּת עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, לֹא בְּשֶׁטֶף הוּא מֵבִיא כִּי אִם בְּדִין, כִּי תָּמִים פָּעֳלוֹ. **אֵל אֱמוּנָה** • לְשַׁלֵּם לַצַּדִּיקִים צִדְקָתָם לָעוֹלָם הַבָּא, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁמְּאַחֵר אֶת תַּגְמוּלָם, סוֹפוֹ לְאַמֵּן אֶת דְּבָרָיו. **וְאֵין עָוֶל** • אַף לָרְשָׁעִים מְשַׁלֵּם שְׂכַר צִדְקָתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. **צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא** • הַכֹּל מַצְדִּיקִים עֲלֵיהֶם אֶת דִּינוֹ, וְכָךְ רָאוּי וְיָשָׁר לָהֶם. צַדִּיק מִפִּי הַבְּרִיּוֹת, וְיָשָׁר הוּא וְרָאוּי לְהַצְדִּיקוֹ. **אבן עזרא**

(ה) שִׁחֵת לוֹ לֹא בָנָיו מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל׃

ה חֲבִילוּ לְהוֹן לָא לֵהּ בְּנָיָא דִי פְלָחוּ לְטַעֲוָתָא דְרָא דְאַשְׁנִיוּ עוֹבָדוֹהִי וְאִשְׁתַּנִּיוּ׃

רס"י◄ **שִׁחֵת לוֹ וְגוֹ'** • כְּתַרְגּוּמוֹ: חֲבִילוּ לְהוֹן וְלָא לֵיהּ. **בָּנָיו מוּמָם** • בָּנָיו הָיוּ, וְהַשְּׁחָתָה שֶׁהִשְׁחִיתוּ הִיא מוּמָם. **בָּנָיו מוּמָם** • מוּמָם שֶׁל בָּנָיו הָיָה וְלֹא מוּמוֹ. **דּוֹר עִקֵּשׁ** • עָקוּם וּמְעֻקָּל, כְּמוֹ: "וְאֶת כָּל הַיְשָׁרָה יְעַקֵּשׁוּ", וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה: 'חֵלְדָּה שֶׁשְּׁנֵיהָ עֲקוּמוֹת וַעֲקוּשׁוֹת'. **וּפְתַלְתֹּל** • אנטורטיליי"ש (פערדרעהט, פערוויקקעלט), כַּפְתִּיל הַזֶּה שֶׁגּוֹדְלִין אוֹתוֹ וּמַקִּיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגִּדִּיל. **פְּתַלְתֹּל** • מִן הַתִּבּוֹת הַכְּפוּלוֹת, כְּמוֹ: יְרַקְרַק, אֲדַמְדָּם, סְחַרְחַר, סְגַלְגַּל. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

ג הָבוּ גֹדֶל. שָׁב אֶל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, כַּאֲשֶׁר פֵּירַשְׁתִּיו. וְכֵן, יְהַלְלוּהוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃

ד וְהֵחֵל **הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ.** לְהוֹדִיעַ כִּי כָּל מַה שֶּׁאִירַע לְיִשְׂרָאֵל, בַּעֲבוּר מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הָיָה: וְטַעַם **הַצּוּר.** שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד כְּצוּר. וְאַל תִּתְמַהּ, כִּי כֵן יֹאמַר הַכָּתוּב, כְּאַרְיֵה יִשְׁאַג. כִּי לֹא יוּכַל הַמְדַבֵּר לְדַמּוֹת מַעֲשֵׂי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי אִם אֶל מַעֲשָׂיו, כִּי הַכֹּל מַעֲשָׂיו. וְכֵן, צוּר לְבָבִי, כְּמוֹ מִשְׁעָן וְתוֹקֵף וַעֲמִידָה. וְיֵשׁ אוֹמֵר, מִלְּשׁוֹן צוּרָה. וְכֵן, וְצוּרָם לְבִלּוֹת שְׁאוֹל. וְעִיקָּר, שֶׁאֵין לוֹ עֶצֶם מְקַבֵּל, רַק הוּא צוּר קַדְמוֹן. וְהָרִאשׁוֹן נָכוֹן בְּעֵינַי: **תָּמִים פָּעֳלוֹ.** כִּי כָּל מְפֻעָל, פּוֹעֵל חָסֵר. בַּעֲבוּר הִצְטָרְכוֹ לַאֲשֶׁר הוּא לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, לְבַד מִפֹּעַל הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד. וְהַכֹּל (שְׁנַיִם) (בס' מ"ח גרס שונים) חוּץ מִיּוֹצֵר הַכֹּל: **כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט.** שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ, רַק הֵם עַל מִשְׁפָּט אֶחָד. וְזוֹ הִיא הַתְּחָלָה (הַתְחָלָה). וְכָל הַנִּבְרָאִים, יִשְׁתַּנּוּ מַעֲשֵׂיהֶם כְּפִי צָרְכֵיהֶם. וּמַעֲשֵׂי הַשֵּׁם (לְכְבוֹדוֹ) (בס' הנ"ל גרס לבדו) בִּגְבוּרָה, כְּפִי הַחָכְמָה. וְאֵין לִטְעוֹן מֵעֲמִידַת הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי סוֹדוֹ בָּרוּר בְּמִלַּת וְיָרַח בְּעֶמֶק אַיָּלוֹן, כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּי בִּמְקוֹמוֹ: **אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל.** הוּא לְבַדּוֹ, יֵשׁ לוֹ גְּבוּרַת אֱמֶת. כִּי כָּל גְּבוּרָה בַּגִּבּוֹרִים, הוּא מִקֶּרֶה מִיַּד אַחֵר. וְהַטַּעַם, אַחַר שֶׁהוּא אֵל אֱמוּנָה, לֹא יִתְּכֵן שֶׁיַּעֲשֶׂה עָוֶל. וְיִתָּכֵן לִהְיוֹת, וְאֵין עָוֶל בִּדְרָכָיו. אוֹ מִלַּת אֵל, מוֹשֶׁכֶת עַצְמָהּ וְאַחֶרֶת עִמָּהּ: **צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא.** בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר שִׁחֵת לוֹ, אָמַר כִּי צִדְקָתוֹ שִׁחֲתוּ עִם נִפְתָּל. וְהִנֵּה הוּא לְבַדּוֹ יָשָׁר, וְיוֹשֶׁר הַיָּשָׁר לְתַקֵּן הַמְּעֻוָּת. עַל כֵּן טַעַם לוֹ, בַּעֲבוּר שֶׁהָיוּ לוֹ בִּתְחִלָּה׃

ה לֹא בָנָיו. אֵלֶּה שֶׁאָמְרוּ שֶׁאֵינָם בָּנָיו. וְכֵן, בָּנִים לֹא אֵמוּן בָּם. וְהַטַּעַם, שֶׁלֹּא יוֹדוּ שֶׁהוּא בְּרָאָם. וְאִם יוֹדוּ בַּפֶּה, לֹא יוֹדוּ בַּלֵּב. וְהָעֵד, שֶׁלֹּא יָרְאוּ מֵהַשֵּׁם. וְלָמַ"ד לוֹ, מִשֶּׁרֶת עַצְמוֹ וְאַחֵר עִמּוֹ. וְהוּא לְמוּמָם. וְהַטַּעַם, בַּעֲבוּר מוּמָם, שֶׁהוּא דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל. **וּפְתַלְתֹּל.** מִתְחַזֵּק וּמִתְנַצֵּחַ בְּעִקְּשׁוּתוֹ. וְכֵן נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים. יֵשׁ אוֹמֵר, כִּי טַעַם שִׁחֵת לוֹ, כְּמוֹ שִׁחֲתוּ לָהֶם. וְהַטַּעַם, לְנַפְשָׁם. וְאַל תִּתְמַהּ בַּעֲבוּר שֶׁהַמִּלָּה לְשׁוֹן יָחִיד, כִּי כֵּן מִשְׁפַּט הַלָּשׁוֹן. הֲלֹא תִּרְאֶה, זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם, בִּינוּ שְׁנוֹת דּוֹר וָדוֹר. וְהַנָּכוֹן בְּעֵינַי, שֶׁהוּא כֵּן, שִׁחֵת לַשֵּׁם. וְהַטַּעַם, הִשְׁחָתַת דַּרְכֵי הַשֵּׁם הַנִּטּוּעִים, וְהַחֻקִּים שֶׁצִּוָּה. כְּאִילוּ אָמַר, שִׁחֵת לוֹ דּוֹר עִקֵּשׁ, שֶׁהֵם לֹא בָּנָיו, וְזֶהוּ מוּמָם. וְהָעֵד, כִּי כֵּן פֵּירוּשׁוֹ, הַבָּא אַחֲרָיו, וְהוּא הַלָּה' תִּגְמְלוּ זֹאת. וּכְבָר פֵּירַשְׁתִּי טַעַם הַהֵ"א בְּסֵפֶר מֹאזְנַיִם׃

(ו) הַ לְיהוָה תִּגְמְלוּ־זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא־
הוּא אָבִיךָ קָנֶךָ הִוא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ:

ו הָא קֳדָם יְיָ אַתּוּן גָּמְלִין דָּא עַמָּא דְּקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא וְלָא חַכִּימוּ הֲלָא הוּא אֲבוּךְ וְאַתְּ דִּי לֵהּ הוּא עָבְדָךְ וְאַתְקְנָךְ:

רש"י◄ **הַלְה' תִּגְמְלוּ־זֹאת** • לְשׁוֹן תִּימַהּ, וְכִי לְפָנָיו אַתֶּם מַעֲצִיבִין, שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִיפָּרַע מִכֶּם, וְשֶׁהֵטִיב לָכֶם בְּכָל הַטּוֹבוֹת?. **עַם נָבָל** • שֶׁשָּׁכְחוּ אֶת הֶעָשׂוּי לָהֶם. **וְלֹא חָכָם** • לְהָבִין אֶת הַנּוֹלָדוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהֵטִיב וּלְהָרַע. **הֲלוֹא־הוּא אָבִיךָ קָנֶךָ** • שֶׁקִּנָּאַךְ, שֶׁקִּנְּנָךְ בְּקַן הַסְּלָעִים וּבְאֶרֶץ חֲזָקָה, שֶׁתִּקֶּנְךָ בְּכָל מִינֵי תַּקָּנָה. **הוּא עָשְׂךָ** • אֵמָּה בָּאֵמוֹת. **וַיְכֹנְנֶךָ** • אַחֲרֵי כֵן בְּכָל מִינֵי בָּסִיס וָכַן, מִכֶּם כֹּהֲנִים, מִכֶּם נְבִיאִים וּמִכֶּם מְלָכִים, כְּרָךְ שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 65)

הַלְה' תִּגְמְלוּ זֹאת (לב, ו) הָאוֹת הֵ"א שֶׁל תֵּבַת הַלְה', שֶׁהִיא תֵּבָה שֶׁל אוֹת אַחַת, מוֹרָה עַל אַחְדוּת. וְאוֹת זוֹ מוֹפִיעָה בְּהֶקְשֵׁר שְׁלִילִי דַּוְקָא (עַם נָבָל וְלֹא חָכָם), כִּי הַכַּוָּנָה הִיא לִפְעֹל אַחְדוּת בְּמָקוֹם שֶׁל הִתְחַלְּקוּת דַּוְקָא. וְכַיָּדוּעַ, שֶׁתַּכְלִית הַכַּוָּנָה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּלוֹמַר: שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים כְּפִי שֶׁהֵם בְּמַצָּב שֶׁל תַּחְתּוֹנִים (לֹא כְּפִי שֶׁמִּתְעַלִּים לָעֶלְיוֹנִים) יִהְיוּ דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ. **אבן עזרא**

◆ יום שני כ"ז אלול ◆

(ז) זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר וָדֹר שְׁאַל אָבִיךָ
וְיַגֵּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ־לָךְ:

ז אִדְכַּר יוֹמִין דְּמִן עָלְמָא אִסְתַּכַּל בִּשְׁנֵי דַּר וְדַר שְׁאַל אֲבוּךְ וִיחַוִּי לָךְ סָבָיךְ וְיֵימְרוּן לָךְ:

רש"י◄ **זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם** • מֶה עָשָׂה בָּרִאשׁוֹנִים שֶׁהִכְעִיסוּ לְפָנָיו. **בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר** • דּוֹר אֱנוֹשׁ, שֶׁהֵצִיף עֲלֵיהֶם מֵי אוֹקְיָנוֹס, וְדוֹר הַמַּבּוּל שֶׁשְּׁטָפָם. דָּבָר אַחֵר: לֹא נְתַתִּם לְבַבְכֶם עַל שֶׁעָבַר. **בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר** • לְהַכִּיר לְהַבָּא, שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהֵטִיב לָכֶם וּלְהַנְחִיל לָכֶם יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וְהָעוֹלָם הַבָּא. **שְׁאַל אָבִיךָ** • אֵלּוּ הַנְּבִיאִים שֶׁנִּקְרְאוּ אָבוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵלִיָּהוּ: "אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל". **זְקֵנֶיךָ** • (קידושין לב) אֵלּוּ הַחֲכָמִים. **וְיֹאמְרוּ־לָךְ** • הָרִאשׁוֹנוֹת. **אבן עזרא**

(ח) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת
עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ח בְּאַחֲסָנָא עִלָּאָה עַמְמַיָּא בְּפָרְשׁוּתֵהּ בְּנֵי אֲנָשָׁא קַיִּים תְּחוּמֵי עַמְמַיָּא לְמִנְיַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ **בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם** • כְּשֶׁהִנְחִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמַכְעִיסָיו אֶת חֵלֶק נַחֲלָתָם, הֵצִיפָם וּשְׁטָפָם. **בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם** • כְּשֶׁהֵפִיץ דּוֹר הַפַּלָּגָה הָיָה בְּיָדוֹ לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם וְלֹא עָשָׂה כֵן, אֶלָּא "יַצֵּב גְּבוּלוֹת עַמִּים", קִיְּמָם וְלֹא אִבְּדָם. **לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • בִּשְׁבִיל מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֲתִידִין לָצֵאת מִבְּנֵי שֵׁם, וּלְמִסְפַּר שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּרְדוּ לְמִצְרַיִם, הִצִּיב גְּבוּלוֹת עַמִּים שִׁבְעִים לָשׁוֹן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת שמחת תורה תשט"ו – תורת מנחם התוועדויות יג עמ' 83)

יַצֵּב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (לב, ח) הַקֶּשֶׁר בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִגְבוּלוֹת עַמִּים הוּא, שֶׁעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבָרֵר אֶת אַרְצוֹת הָעַמִּים, הֵינוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם. כֵּיצַד עוֹשִׂים זֹאת? - עַל יְדֵי זֶה שֶׁ"אֶחָד מִכֶּם גּוֹלֶה לְבַרְבְּרָיָא . . דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁגִּלִּיתֶם כֻּלְּכֶם". זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל "צְדָקָה עֲשָׂה הַקָּבָּ"ה עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּזְּרָן לְבֵין הָאֻמּוֹת": אֵין צֹרֶךְ שֶׁכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַגִּיעוּ לְכָל

אבן עזרא על התורה

ו **נָבָל**. בְּמַעֲשָׂיו: **וְלֹא חָכָם**. בַּלֵּב. וְהִנֵּה כֻּלּוֹ חָסֵר, בְּמַחְשָׁבָה וּבְמַעֲשֶׂה: **אָבִיךָ**. בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר שֶׁאֵינָם בָּנָיו: **קָנֶךָ**. כְּטַעַם ה' קָנָנִי: **הוּא עָשְׂךָ**. תִּקָּנְךָ: **וַיְכֹנְנֶךָ**. לְקַבֵּל הַתִּיקוּן:

ז **יְמוֹת**. עִם יָמַי, שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת. וְכֵן **שְׁנוֹת**, עִם שְׁנַי: **עוֹלָם**.זְמַן שֶׁעָבַר: **שְׁאַל אָבִיךָ**. בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר זְכוֹר, אִם שָׁכַחְתָּ מַה שֶּׁסִּפְּרוּ לְךָ אֲבוֹתֶיךָ, שְׁאַל אוֹתָם: **וְיַגֵּדְךָ**. כְּמוֹ וְיַגֶּד לְךָ. וְכֵן, כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי. בָּנַי יְצָאוּנִי: **זְקֵנֶיךָ**. הַטַּעַם כָּפֵל, כִּי כֵן דֶּרֶךְ צַחוּת:

מָקוֹם בָּעוֹלָם, אֶלָּא דַּי בִּיהוּדִי אֶחָד ("אֶחָד מִכֶּם"). וְלִפְעָמִים, כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי נִמְצָא בְּפִנָּה שׁוֹמֵמָה, מִתְעַבֶּרֶת בּוֹ נִשְׁמַת צַדִּיק, וַאֲפִילוּ נִשְׁמוֹת הָאָבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְבָרֵר אֶת הַמָּקוֹם הַהוּא. **אבן עזרא**

(ט) **כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:** ט אֲרֵי חֻלָּקָא דַיְיָ עַמֵּהּ יַעֲקֹב עֲדַב אַחֲסַנְתֵּהּ:

רש"י◄ **כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ** • לָמָּה כָּל זֹאת? לְפִי שֶׁהָיָה חֶלְקוֹ כָּבוּשׁ בֵּינֵיהֶם וְעָתִיד לָצֵאת. וּמִי הוּא חֶלְקוֹ? עַמּוֹ, וּמִי הוּא עַמּוֹ? **יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ** • וְהוּא הַשְּׁלִישִׁי בָּאָבוֹת, הַמְּשֻׁלָּשׁ בְּשָׁלֹשׁ זְכֻיּוֹת: זְכוּת אֲבִי אָבִיו, וּזְכוּת אָבִיו, וּזְכוּתוֹ, חֲרֵי שָׁלֹשׁ, כַּחֶבֶל הַזֶּה שֶׁהוּא עָשׁוּי בְּג' גְּדִילִים. וְהוּא וּבָנָיו הָיוּ לוֹ לְנַחֲלָה, וְלֹא יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם, וְלֹא עֵשָׂו בְּנוֹ שֶׁל יִצְחָק. **אבן עזרא**

(י) **יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ:** י סַפִּיק צָרְכֵּיהוֹן בְּאַרְעָא מַדְבְּרָא וּבֵית צַחֲנָא אֲתַר דִּי לֵית מַיָא אַשְׁרְנוּן סְחוֹר סְחוֹר לִשְׁכִנְתֵּהּ אַלֵּפְנוּן פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא נְטָרְנוּן כְּבָבַת עֵינֵיהוֹן:

רש"י◄ **יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר** • אוֹתָם מָצָא לוֹ נֶאֱמָנִים בְּאֶרֶץ מִדְבָּר, שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם תּוֹרָתוֹ וּמִלְּכוּתוֹ וְעֵלּוֹ, מַה שֶּׁלֹּא עָשׂוּ יִשְׁמָעֵאל וְעֵשָׂו, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לג) "וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן". **וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן** • אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה, מְקוֹם יְלָלַת תַּנִּינִים וּבְנוֹת יַעֲנָה, אַף שָׁם נִמְשְׁכוּ אַחַר הָאֱמוּנָה, וְלֹא אָמְרוּ לְמֹשֶׁה: 'הֵיאָךְ נֵצֵא לַמִּדְבָּרוֹת, מְקוֹם צִיָּה וּשְׁמָמוֹן'? כָּעֵנָן שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה ב) "לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר". **יְסֹבְבֶנְהוּ** • שָׁם סִבְּבָם וְהִקִּיפָם בַּעֲנָנִים וְסִבְּבָם בִּדְגָלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְסִבְּבָם בְּתַחְתִּית הָהָר, שֶׁכָּפָהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית. **יְבוֹנְנֵהוּ** • שָׁם, בְּתוֹרָה וּבִינָה. **יִצְּרֶנְהוּ** • מִנָּחָשׁ, שָׂרָף, וְעַקְרָב וּמִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. **כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ** • הוּא הַשָּׁחוֹר שֶׁבָּעַיִן שֶׁהַמָּאוֹר יוֹצֵא הֵימֶנּוּ. וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם: "יִמְצָאֵהוּ", 'יַסְפִּיקֵהוּ כָּל צָרְכּוֹ בַּמִּדְבָּר', כְּמוֹ: (במדבר יא) "וּמָצָא לָהֶם", (יהושע יז) "לֹא יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר". **יְסֹבְבֶנְהוּ** • 'אַשְׁרְנוּן סְחוֹר סְחוֹר לִשְׁכִנְתֵּהּ', אֹהֶל מוֹעֵד בָּאֶמְצַע וְאַרְבָּעָה דְּגָלִים לְד' רוּחוֹת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ממאמר ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשי"ז)

וּלְהָבִין זֶה בָּעֲבוֹדָה, הִנֵּה כְּתִיב יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ, וְקָאֵי עַל מַה שֶׁכָּתוּב לְעֵיל מִינֵּיהּ כִּי חֵלֶק הֲוָיָ' עַמּוֹ, הַיְנוּ שֶׁפָּסוּק זֶה קָאֵי עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ, שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אִישׁוֹן עֵינוֹ. וְיוּבָן זֶה עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל בְּהָאָדָם לְמַטָּה, שֶׁעִנְיַן הָרְאִיָּה הוּא עַל יְדֵי אִישׁוֹן שֶׁבָּעַיִן, שֶׁהוּא הַשָּׁחוֹר שֶׁבָּעַיִן. וּכְמוֹ כֵן לְמַעְלָה יֵשׁ בְּחִינַת עֵינֵי הֲוָיָ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שִׁבְעָה אֵלֶּה עֵינֵי הֲוָיָ' הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ, וּכְתִיב כִּי הֲוָיָ' עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ, דְּקָאֵי עַל הַמַּלְאָכִים דִּבְחִינַת דְּכוּרָא (מְשׁוֹטְטִים) וּבְחִינַת נוּקְבָא (מְשׁוֹטְטוֹת), שֶׁהֵם כֵּלִים וּלְבוּשִׁים, וְהֵם שְׁלוּחֵי הַהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה, דְּכֵיוָן שֶׁלְּמַטָּה אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְקַבֵּל הָאוֹר כְּמוֹ שֶׁהוּא, לָכֵן נַעֲשָׂה הַמְשָׁכַת הָאוֹר עַל יְדֵי הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם שְׁלוּחֵי הַהַשְׁפָּעָה. וְיוּבָן זֶה עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל בָּאָדָם לְמַטָּה, שֶׁהָעֵינַיִם הֵם מְצַמְצְמִים אֶת אוֹר הָרְאִיָּה, שֶׁהֵרֵי אוֹר הָרְאִיָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הוּא בְּלִי גְּבוּל, וְלֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּתְצַמְצֵם לִרְאוֹת אֵיזֶה דָּבָר גַּשְׁמִי, וְהָעֵינַיִם הֵם מְצַמְצְמִים אֶת אוֹר הָרְאִיָּה. וְזֶה מָכְרָח גַּם כֵּן מֵהַלְּשׁוֹן סַגִּי נָהוֹר, הַיְנוּ שֶׁאוֹר הָרְאִיָּה מִצַּד עַצְמוֹ הוּא בְּרִבּוּי יוֹתֵר, וּבִכְדֵי שֶׁיִּתְצַמְצֵם לִרְאוֹת אֵיזֶה דָּבָר גַּשְׁמִי הוּא עַל יְדֵי צִמְצוּם הָעֵינַיִם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּעֵינַיִם לְבוּשִׁים וּקְרוּמִים שֶׁהֵם מַלְבִּישִׁים וּמְצַמְצְמִים אֶת אוֹר הָרְאִיָּה, וְכַאֲשֶׁר נָחְסָר מֵהַלְּבוּשִׁים וּקְרוּמִים עַל יְדֵי רִבּוּי הַשִּׁמּוּשׁ בָּהֶם וְהַדּוֹמֶה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה עָצֶם אוֹר הָרְאִיָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא, שֶׁהוּא בְּרִבּוּי יוֹתֵר, וְזֶהוּ סַגִּי נָהוֹר, שֶׁלָּכֵן אֵין בִּיכָלְתּוֹ לְהִתְצַמְצֵם לִרְאוֹת דָּבָר גַּשְׁמִי. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוּבָן לְמַעְלָה, שֶׁעֶצֶם הָאוֹר כְּמוֹ שֶׁהוּא אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת עַל יָדוֹ עִנְיַן הַהַשְׁגָּחָה לְמַטָּה, לְפִי שֶׁהָאוֹר הוּא בְּרִבּוּי בְּיוֹתֵר, וְכֵיוָן שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא שֶׁהָעוֹלָמוֹת יִשְׁאֲרוּ בִּמְציאוּתָם וְלֹא יִתְבַּטְּלוּ, וּכְמוֹ שֶׁהֵם

אבן עזרא על התורה

ח בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם. אָמְרוּ הַמְּפָרְשִׁים, עַל דּוֹר הַפַּלְגָּה שֶׁנִּפְצָה כָּל הָאָרֶץ. כִּי אָז גָּזַר יְהֹוָה שֶׁהוּא גּוֹיִם לְיִשְׂרָאֵל. וְהוּא שֶׁתַּסְפִּיק לְמִסְפָּרָם. עַל כֵּן, לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **יַעֲקֹב.** יֵשׁ אוֹמֵר, שֶׁהוּא שֵׁם הַפּוֹעֵל. כְּמוֹ, הִנֵּה לֹא יָדַעְתִּי דַּבֵּר. וְיֵשׁ אוֹמֵר, שֶׁהוּא פּוֹעֵל עָתִיד, תַּחַת פּוֹעֵל עָבָר. כְּמוֹ, יַעֲשׂוּ עֵגֶל בְּחוֹרֵב. וְהַנָּכוֹן בְּעֵינַי, כִּי שְׁאַל אָבִיךָ, רַמֵּז לַמְּבִינִים. וְכֵן זְקָנֶיךָ. וְהַטַּעַם, כְּמוֹ אֲשֶׁר חֶלֶק ה' אֱלֹהֶיךָ. כִּי לְכָל חֵלֶק לְמַטָּה, חֵלֶק לְמַעְלָה: וְטַעַם **לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל, כִּי צוּרַת יַעֲקֹב אָבִינוּ חָקוּקָה בְּכִסֵּא הַכָּבוֹד, וְהוּא סוֹד גָּדוֹל. וְהָעֵד, כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ. וְזוֹ הִיא הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה, שֶׁלֹּא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי. עַל כֵּן אָמַר, הַלֵּה' תִּגְמְלוּ זֹאת, עַם נָבָל וְלֹא חָכָם, שֶׁנָּפַל מִמַּעֲלָתוֹ בְּאִוַּלְתּוֹ. וְזֶה טַעַם, אָבִיךָ קָנֶךָ. כִּי קָנָהוּ לִכְבוֹדוֹ, וַיַּלְמִדֵהוּ. כַּאֲשֶׁר יָפְרֹשׁ, כַּמַּעֲשֶׂה הָאָב עִם הַבֵּן:

ט חֶבֶל. כְּמוֹ גּוֹרָל. כְּמוֹ חֲבָלִים. כִּי בַּחֶבֶל יָמוֹדוּ הָאָרֶץ:

בִּמְצִיאוּתָם יְמֻשַׁךְ בָּהֶם הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה, לָכֵן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁהָאוֹר יִתְצַמְּצֵם, וְהַצִּמְצוּם הוּא עַל יְדֵי עֵינֵי הַוָּיָ' מְשׁוֹטְטִים וְהַוָּיָ' עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת, דְּקָאֵי עַל הַמַּלְאָכִים, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים וְכֵלִים הַפּוֹעֲלִים שִׁנּוּי בְּהָאוֹר אוֹ שֶׁמַּעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים עַל הָאוֹר, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הָאוֹר לְמַטָּה. וּבְהֶכְרֵחַ לוֹמַר דְּעֵינֵי הַוָּיָ' קָאֵי עַל הַמַּלְאָכִים וְלֹא עַל הַנִּשְׁמוֹת, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שִׁבְעָה אֵלֶּה עֵינֵי הַוָּיָ' הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים, וּבִנְשָׁמוֹת יֵשׁ רַק ב' עֵינַיִם, כִּדְאִיתָא בְּסֵפֶר יְצִירָה בְּעִנְיַן הַשִּׁבְעָה שְׁעָרִים שֶׁהֵם ב' עֵינַיִם ב' אָזְנַיִם ב' נִקְבֵי הָאַף וְהַפֶּה, הֵינוּ שֶׁהָעֵינַיִם הֵם רַק שְׁתַּיִם, וּמֵאַחַר שֶׁאוֹמֵר שִׁבְעָה אֵלֶּה עֵינֵי הַוָּיָ', בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁקָּאֵי עַל הַמַּלְאָכִים, שֶׁעַל־יָדָם הִיא הַהַשְׁגָּחָה לְמַטָּה. אָמְנָם, כָּל זֶה הוּא בִּכְלָלוּת הָעוֹלָמוֹת, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּתִיב יְצָרָנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ, וְהֵינוּ שֶׁבְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֶשְׁנָהּ הַשְׁגָּחָה נַעֲלֵית יוֹתֵר (אַ טִיפָּעְרָע הַשְׁגָּחָה), שֶׁאֵינָהּ עַל יְדֵי כֵּלִים אוֹ לְבוּשִׁים, אֶלָּא מִבְּחִינַת כֹּחַ הָרְאִיָּה עַצְמוֹ. **אבן עזרא**

(יא) כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ:

יא כְּנִשְׁרָא דְּמְחִיש לְקִנֵּהּ עַל בְּנוֹהִי מִתְחוֹפֵף פָּרִיס גַּדְפּוֹהִי מְקַבֵּלְהוֹן מְנַטֵּלְהוֹן עַל תְּקוֹף אֶבְרוֹהִי:

רש"י◄ **כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ** • נָהֲגָם בְּרַחֲמִים וּבְחֶמְלָה כַּנֶּשֶׁר הַזֶּה רַחֲמָנִי עַל בָּנָיו, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְקִנּוֹ פִּתְאֹם, עַד שֶׁהוּא מְקַשְׁקֵשׁ וּמְטָרֵף עַל בָּנָיו בִּכְנָפָיו בֵּין אִילָן לְאִילָן, בֵּין שׁוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, כְּדֵי שֶׁיֵּעוֹרוּ בָּנָיו וִיהֵא בָּהֶן כֹּחַ לְקַבְּלוֹ. **יָעִיר קִנּוֹ** • יְעוֹרֵר בָּנָיו. **עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף** • אֵינוֹ מַכְבִּיד עַצְמוֹ עֲלֵיהֶם, אֶלָּא מְחֹפֵף, נוֹגֵעַ וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ, אַף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, (איוב לז) שַׁדַּי לֹא מְצָאנוּהוּ שַׁגִּיא כֹּחַ, כְּשֶׁבָּא לִיתֵּן תּוֹרָה, לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם מֵרוּחַ אַחַת אֶלָּא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן, וְאָתָה מֵרִבְבוֹת קֹדֶשׁ", (חבקוק ג) "אֱלֹהַּ מִתֵּימָן יָבֹא", זוֹ רוּחַ רְבִיעִית. **יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ** • כְּשֶׁבָּא לִיטֹּל מִמְּקוֹם לְמָקוֹם, אֵינוֹ נוֹטְלָן בְּרַגְלָיו כִּשְׁאָר עוֹפוֹת, לְפִי שֶׁשְּׁאָר עוֹפוֹת יְרֵאִים מִן הַנֶּשֶׁר, שֶׁהוּא מַגְבִּיהַּ לָעוּף וּפוֹרֵחַ עֲלֵיהֶם, לְפִיכָךְ נוֹשְׂאָן בְּרַגְלָיו מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר, אֲבָל הַנֶּשֶׁר אֵינוֹ יָרֵא אֶלָּא מִן הַחֵץ, לְפִיכָךְ נוֹשְׂאָן עַל כְּנָפָיו, אוֹמֵר: 'מוּטָב שֶׁיִּכָּנֵס הַחֵץ בִּי וְלֹא יִכָּנֵס בְּבָנַי', אַף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים", כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצָּרִים אַחֲרֵיהֶם וְהִשִּׂיגוּם (חוֹנִים) עַל הַיָּם, הָיוּ זוֹרְקִים בָּהֶם חִצִּים וְאַבְנֵי בַּלִּיסְטְרָאוֹת, מִיָּד: "וַיִּסַּע מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים וְגוֹ', וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וְגוֹ'". (שמות יד) **אבן עזרא**

(יב) יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר:

יב יְיָ בִּלְחוֹדוֹהִי עֲתִיד לְאַשְׁרָיוּתְהוֹן בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא וְלָא יִתְקַיַּם קָדָמוֹהִי פָּלְחַן טַעֲוָן:

רש"י◄ **ה' בָּדָד** • ה' – בָּדָד לָבֶטַח נְהָגָם בַּמִּדְבָּר. **וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר** • לֹא הָיָה כֹּחַ בְּאֶחָד מִכָּל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְהַרְאוֹת כֹּחוֹ וּלְהַלָּחֵם עִמָּהֶם. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּהוּ עַל הֶעָתִיד, וְכֵן תִּרְגֵּם אונְקְלוֹס. וַאֲנִי אוֹמֵר דִּבְרֵי תוֹכָחָה הֵם לְהָעִיד הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וּתְהֵא הַשִּׁירָה לָהֶם לְעֵד, שֶׁסּוֹפָן לִבְגֹּד וְלֹא יִזְכְּרוּ הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה לָהֶם, וְלֹא הַנּוֹלָדוֹת שֶׁהוּא עָתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְיַשֵּׁב הַדָּבָר לְכָאן וּלְכָאן, וְכָל הָעִנְיָן מוּסָב עַל "זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם, בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר", כֵּן עָשָׂה לָהֶם, וְכֵן עָתִיד לַעֲשׂוֹת, כָּל זֶה הָיָה לָהֶם לִזְכֹּר. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

י יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר. פֵּירוּשׁ, אָבִיךָ קָנְךָ: וְטַעַם יִמְצָאֵהוּ. כִּי בַּמִּדְבָּר נִכְנַס הַכָּבוֹד עִמָּם. וְעוֹד, כִּי הָיוּ בַּמִּדְבָּר כְּאִישׁ תּוֹעֶה בַּמִּדְבָּר, לֹא עָבַר בּוֹ אִישׁ. כִּי כֵּן כָּתוּב, וּבְמִדְבַּר תֹּהוּ: יְלֵל. מָקוֹם יְלֵלַת חַיּוֹת כְּתַנִּים, וּבְנוֹת יַעֲנָה. שֶׁיָּשׁוֹם הַשּׁוֹמֵעַ מִקּוֹלָם: יְסוֹבְבֶנְהוּ. עַל הָעֲנָנִים: יְבוֹנְנֶהוּ. הַתּוֹרָה: יִצְּרֶנְהוּ. מִן הָאוֹיְבִים: כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ. כְּבָר פֵּירַשְׁתִּי, אִישׁוֹן: וְטַעַם עֵינוֹ. כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. וְהַטַּעַם, שֶׁיִּשְׁמְרֵם מִכָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב:

יא כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. פּוֹעֵל יוֹצֵא. וְהַטַּעַם, שֶׁיּוֹלִיכֵם מִמָּקוֹם אֶל מָקוֹם: גּוֹזָלָיו. הֵם הַקְּטַנִּים. וְכֵן, וְתוֹר וְגוֹזָל. וּמִלַּת גּוֹזָל, שֵׁם כְּלָל, עִם שֵׁם כְּנוּי הָאֶפְרוֹחִים, כְּמוֹ צִפּוֹר: יְרַחֵף. בְּנָסְעָם, מִגְּזֵרַת מְרַחֶפֶת. וְכֵן, הֶעָנָן עֲלֵיהֶם בְּנָסְעָם: יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ. יִקַּח כָּל גּוֹזָל וְגוֹזָל, עַד שֶׁיִּשָּׂאֵהוּ עַל אֶבְרָתוֹ, כִּי אֵין בּוֹ כֹּחַ לָעוּף. וְזֶה פֵּירוּשׁוֹ. רַק פֵּירוּשׁ עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים, דָּבֵק עִם וָאָבִיא אֶתְכֶם אֵלָי. וְהַטַּעַם, שֶׁיָּצְאוּ בְּיַד רָמָה, וּבָאוּ בְּמִהֵרָה אֶל הַר סִינַי. כְּטַעַם, מִי אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶנָה:

יב בָּדָד יַנְחֶנּוּ. הַשֵּׁם לְבַדּוֹ. כְּטַעַם, עַל פִּי ה' יַחֲנוּ וְיִסָּעוּ. וְאֵין עִם הַשֵּׁם שֻׁתָּף. וְיִתְּכֵן לִהְיוֹת בָּדָד עַל יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ, הֵן עַם לְבָדָד יִשְׁכּוֹן: וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר. עִם יִשְׂרָאֵל. וְהָעֵד עַל זֶה הַפֵּירוּשׁ, יַקְנִיאֵהוּ בְּזָרִים:

◆ יום שלישי כ"ח אלול ◆

(יג) יַרְכִּבֵהוּ עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי
וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר:

יג אַשְׁרִינוּן עַל תָּקְפֵּי אַרְעָא וְאוֹכְלִנוּן בִּזַּת סָנְאֵיהוֹן וִיהַב לְהוֹן בִּזַּת שַׁלִּיטֵי קְרָוִין וְנִכְסֵי יָתְבֵי כְּרַכִּין תַּקִּיפִין:

רש"י◄ **יַרְכִּבֵהוּ עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ** • כָּל הַמִּקְרָא כְּתַרְגּוּמוֹ. **יַרְכִּבֵהוּ וְגוֹ'** • עַל שֵׁם שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. **וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי** • אֵלּוּ פֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקַּלִּים לָנוּב וּלְהִתְבַּשֵּׁל מִכָּל פֵּרוֹת הָאֲרָצוֹת. **וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע** • מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לִבְנוֹ בְּסִיכְנִי: 'הָבֵא לִי קְצִיעוֹת מִן הֶחָבִית'. הָלַךְ וּמָצָא הַדְּבַשׁ צָף עַל פִּיהָ, אָמַר לוֹ: 'זוֹ שֶׁל דְּבַשׁ הִיא', אָמַר לוֹ: 'הַשְׁקַע יָדְךָ לְתוֹכָהּ וְאַתָּה מַעֲלֶה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָהּ' (ספרי). **וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר** • (מנחות פה) אֵלּוּ זֵיתִים שֶׁל גּוּשׁ חָלָב. **בָּמֳתֵי אָרֶץ** • לְשׁוֹן גֹּבַהּ. **שָׂדָי** • לְשׁוֹן שָׂדֶה. **חַלְמִישׁ צוּר** • תָּקְפּוֹ וְחָזְקוֹ שֶׁל סֶלַע. כְּשֶׁאֵינוֹ דָבוּק לַתֵּבָה שֶׁלְּאַחֲרָיו נָקוּד 'חֶלְמִישׁ', וּכְשֶׁהוּא דָבוּק נָקוּד 'חַלְמִישׁ'.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (אגרות קדש כז עמ' קטז)

יַרְכִּיבֵהוּ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ (לב, יג) **עַל שֵׁם שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת** (רש"י) זֶה עַתָּה קִבַּלְתִּי יְדִיעָה . . מִשּׁוּבוֹ שֶׁל מַר לְאַרְצֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבָּא מֵאֶרֶץ הָרִים וּגְבָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, הֲרֵי . . אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁשּׁוּבוֹ . . בּוֹדַאי יֵשׁ בָּזֶה עֲלִיָּה בְּכָל הַמּוּבָנִים, הֵן בְּגַשְׁמִם וְהֵן בְּרוּחַ, שֶׁזֶּה בָּזֶה תָּלוּי. וּבִפְרָט בְּנוֹגֵעַ לַיְּהוּדִים, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּנוֹגֵעַ לְגוֹי קָדוֹשׁ הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ. וּבְיֶתֶר שְׂאֵת עַל פִּי תּוֹרַת הַחֲסִידוּת, אֲשֶׁר תַּכְלִית כָּל עֲבוֹדַת הָאָדָם הִיא הַגְּבָרַת הַצּוּרָה עַל הַחֹמֶר וְהָרוּחָנִיּוּת עַל הַגַּשְׁמִיּוּת. **אבן עזרא**

(יד) חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם־חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים
בְּנֵי־בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם־חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם־עֵנָב
תִּשְׁתֶּה־חָמֶר:

יד יְהַב לְהוֹן בִּזַּת מַלְכֵיהוֹן וְשַׁלִּיטֵיהוֹן עִם עֹתַר רַבְרְבֵיהוֹן וְתַקִּפֵיהוֹן עַמָּא דְּאַרְעֲהוֹן וְאַחֲסַנְתְּהוֹן עִם בִּזַּת חֵילֵיהוֹן וּמַשְׁרְיָתְהוֹן וְדַם גִּבָּרֵיהוֹן אִיתְּשַׁד כְּמַיָּא:

רש"י◄ **חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן** • זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ד) "עֲשָׂרָה בָקָר בְּרִיאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן". **עִם־חֵלֶב כָּרִים** • זֶה הָיָה בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ו) "וְאוֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן". **חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה** • זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ד) "וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה וְגוֹ'". **וְדַם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חָמֶר** • בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים (עמוס ו) "הַשֹּׁתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן". **חֶמְאַת בָּקָר** • הוּא שׁוּמָן הַנִּקְלָט מֵעַל גַּבֵּי הֶחָלָב. **וַחֲלֵב צֹאן** • חֶלֶב שֶׁל צֹאן, וּכְשֶׁהוּא דָבוּק נָקוּד 'חֲלֵב' בַּחֲטַף פַּתָּח, כְּמוֹ (שמות כג) "בַּחֲלֵב אִמּוֹ". **כָּרִים** • כְּבָשִׂים. **וְאֵילִים** • כְּמַשְׁמָעוֹ. **בְּנֵי־בָשָׁן** • שְׁמֵנִים הָיוּ. **כִּלְיוֹת חִטָּה** • חִטִּים שְׁמֵנִים כַּחֵלֶב כְּלָיוֹת, וְגַסִּין כְּכוּלְיָא. **וְדַם־עֵנָב** • הָיָה שׁוֹתֶה עֵנָב וְטוֹעֵם יַיִן חָשׁוּב. **חֶמֶר** • יַיִן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי. **חָמֶר** • אֵין זֶה שֵׁם דָּבָר, אֶלָּא לְשׁוֹן מְשֻׁבָּח בַּטַּעַם, וּוינו"ש בְּלַעַ"ז (ווייניכט). וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ אַחַר תַּרְגּוּם שֶׁל אוּנְקְלוֹס: 'אַשְׁרִינוּן עַל תָּקְפֵּי אַרְעָא וְגוֹ'". **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

יג יַרְכִּיבֵהוּ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ. אֶרֶץ כְּנַעַן, שֶׁהִיא אֶמְצָעִית כָּל הַיִּשּׁוּב. וַיַּרְכִּיבֵהוּ, לְשׁוֹן צַחוּת: **בָּמוֹתֵי.** בְּיָו"ד, לֹא יִשְׁתַּנֶּה מִגְּזֵרַת עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִּדְרוֹךְ. וְאֵין כְּמוֹהוּ וְאֶת (רְשָׁעִים) (במ"ח גרס עשיר) בָּמוֹתָיו: **תְּנוּבוֹת.** כְּמוֹ פְּרִי. מִגְּזֵרַת חַיִל כִּי יָנוּב: **שָׂדָי.** תֹּאַר הַשֵּׁם, עַל מִשְׁקַל חָכָם. וְהַיּוּ"ד תַּחַת הֵ"א, כְּיָו"ו שֶׁלּוּ הָיִיתִי. וְהָעֵד, יַעֲלוּז שָׂדַי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן יָחִיד: **וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע.** דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ יַעַטְפוּ הֶהָרִים עָסִיס. וְהַטַּעַם, רוֹב הַדְּבָשׁ וְהַשֶּׁמֶן. כִּי מֵאֶרֶץ כְּנַעַן יוּבָלוּ, כִּי כֵן כָּתוּב: **מֵחַלְמִישׁ צוּר.** רָפֶה הַלָּמֵ"ד, כִּי הוּא דָּבֵק. וְהִנֵּה הוּא הֵפֶךְ מִצּוּר הַחַלְמִישׁ. וְכֵן חַרְבוֹת צוּרִים. עִם צוּר חַרְבוֹ: **יד חֶמְאַת בָּקָר.** רוֹב הַבָּשָׂר. **וַחֲלֵב צֹאן.** לוּלֵי הַקַּבָּלָה, הָיָה זֶה הַכָּתוּב חוֹזֵק לִדְבַר הֶחָלָב שֶׁהִזְכַּרְתִּי בִּמְקוֹמוֹ. אוֹ טַעַם חֵלֶב כָּרִים, הַחֵלֶב הַשָּׁמֵן וְהַטּוֹב. כְּמוֹ, כֹּל חֵלֶב יִצְהָר: **בְּנֵי בָשָׁן.** שֶׁגָּדֵל בְּהַר הַבָּשָׁן: **חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה.** דֶּרֶךְ מָשָׁל. כִּי הַחֵלֶב עַל הַכְּלָיוֹת. גַּם גַּרְגִּיר הַחִטָּה, דּוֹמֶה לְאַחַת הַכְּלָיוֹת: **וְדַם עֵנָב.** הַיַּיִן. וְהִנֵּה הִיא רִבַּת דְּבַשׁ וְשֶׁמֶן וּבָשָׂר וְלֶחֶם וְיַיִן וְכָל פְּרִי. וְזֶהוּ תְּנוּבוֹת שָׂדָי. וְיֵשׁ אוֹמֵר, כִּי דְּבָשׁ דְּבַשׁ תְּמָרִים: **חָמֶר.** כְּמוֹ יַיִן. וְכֵן כֶּרֶם חָמֶר. וְתַי"ו תִּשְׁתֶּה, לְנֹכַח. וְהַטַּעַם, כְּמִדַּבֵּר לַחֲבֵרוֹ, כָּל כָּךְ הוּא רַב, שֶׁתִּשְׁתֶּה חֵמֶר בְּכָל עֵת. וְיֵשׁ אוֹמֵר, כִּי עֵנָב לְשׁוֹן נְקֵבָה. וְאֵינֶנּוּ כָּלוּם, כִּי הָיָה רָאוּי לִהְיוֹת הַתַּי"ו פַּתָּח, עַד שֶׁיֵּצֵא לַאֲחֵרִים. וְיֵשׁ אוֹמֵר, עַל לְשׁוֹן קְהִלָּה. כִּי יִשְׂרָאֵל, לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה. וְזֶה קָרוֹב מְעַט:

(טו) **וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַּ עָשָׂהוּ וַיְנַבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ׃**

טו וְעַתַּר יִשְׂרָאֵל וּבְעַט אַצְלַח תְּקוֹף קְנָא נִכְסִין וּשְׁבַק פָּלְחַן אֱלָהָא דְּעָבְדֵהּ וְאַרְגֵּז קֳדָם תַּקִּיפָא דְּפָרְקֵהּ׃

רש"י◄ **עָבִיתָ** • לְשׁוֹן עֲבִי. **כָּשִׂיתָ** • כְּמוֹ "כִּסִּיתָ", לְשׁוֹן: (איוב טז) "כִּי כִסָּה פָנָיו בְּחֶלְבּוֹ", כְּאָדָם שֶׁשָּׁמֵן מִבִּפְנִים וּכְסָלָיו נִכְפָּלִים מִבַּחוּץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שם) "וַיַּעַשׂ פִּימָה עַלֵּי כָסֶל". **כָּשִׂיתָ** • יֵשׁ לָשׁוֹן קַל בִּלְשׁוֹן 'כִּסּוּי', כְּמוֹ: (משלי יב) "וְכֹסֶה קָלוֹן עָרוּם", וְאִם כָּתַב 'כִּשִּׂיתָ' דָּגוּשׁ, הָיָה נִשְׁמַע כִּסִּיתָ אֶת אֲחֵרִים, כְּמוֹ: (איוב טו) "כִּי כִסָּה פָנָיו". **וַיְנַבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ** • גִּנָּהוּ וּבִזָּהוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ח) "אַחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה' וְגוֹ'", אֵין נִבּוּל גָּדוֹל מִזֶּה. **אבן עזרא**

(טז) **יַקְנִאֻהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת יַכְעִיסֻהוּ׃**

טז אַקְנִיאוּ קָדָמוֹהִי בְּפָלְחָן טַעֲוָן בְּתוֹעֲבָתָא אַרְגִּיזוּ קָדָמוֹהִי׃

רש"י◄ **יַקְנִאֻהוּ** • הִבְעִירוּ חֲמָתוֹ וְקִנְאָתוֹ. **בְּתוֹעֵבֹת** • בְּמַעֲשִׂים תְּעוּבִים כְּגוֹן מִשְׁכַּב זָכוּר וּכְשָׁפִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "תּוֹעֵבָה". **אבן עזרא**

(יז) **יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלֹהַּ אֱלֹהִים לֹא יָדָעוּם חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם׃**

יז דַּבָּחוּ לְשֵׁדִין דְּלֵית בְּהוֹן צָרוּף דַּחֲלָן דְּלָא יְדָעֵנוּן חַדְתָּא די מִקָּרִיב אִתְעַבִּידָא לָא אִתְעַסָּקוּ בְּהוֹן אֲבָהָתְכוֹן׃

רש"י◄ **לֹא אֱלֹהַּ** • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'דְּלֵית בְּהוֹן צָרוּף', אִלּוּ הָיָה בָּהֶם צָרוּף לֹא הָיְתָה קִנְאָה כְּפוּלָה כְּמוֹ עַכְשָׁו. **חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ** • (ספרי) אֲפִלּוּ הָאוּמּוֹת לֹא הָיוּ רְגִילִים בָּהֶם, נָכְרִי שֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָם, הָיָה אוֹמֵר: 'זֶה צֶלֶם יְהוּדִי'. **לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם** • לֹא יָרְאוּ מֵהֶם, לֹא עָמְדָה שַׂעֲרָתָם מִפְּנֵיהֶם. דֶּרֶךְ שַׂעֲרוֹת הָאָדָם לַעֲמֹד מֵחֲמַת יִרְאָה, כָּךְ נִדְרָשׁ בַּסִּפְרֵי. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ עוֹד "שְׂעָרוּם", לְשׁוֹן (ישעיה יג) "וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם", שְׂעִירִים הֵם שֵׁדִים, לֹא עָשׂוּ אֲבוֹתֵיכֶם שְׂעִירִים הַלָּלוּ. **אבן עזרא**

(יח) **צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ׃**

יח דַּחֲלָא תַּקִּיפָא דִּבְרָאָךְ אִתְנְשֵׁיתָא שְׁבַקְתָּא פָּלְחַן אֱלָהָא דְּעָבְדָךְ׃

רש"י◄ **תֶּשִׁי** • תִּשְׁכַּח. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: כְּשֶׁבָּא לְהֵטִיב לָכֶם, אַתֶּם מַכְעִיסִין לְפָנָיו וּמַתִּישִׁים כֹּחוֹ מִלְּהֵטִיב לָכֶם. **אֵל מְחֹלְלֶךָ** • מוֹצִיאֲךָ מֵרֶחֶם, לְשׁוֹן (תהלים כט) "יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת", (שם מח) "חִיל כַּיּוֹלֵדָה". **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

טו וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן. יִשְׂרָאֵל. וְיִתְּכֵן לִהְיוֹת מִגִּזְרַת יָשָׁר. וְהַטַּעַם שָׁמַן זֶה שֶׁהָיָה יָשָׁר. וְיֵשׁ אוֹמֵר, שֶׁהוּא מִגִּזְרַת אֲשׁוּרֶנּוּ. וְהָרִאשׁוֹן הוּא הַיָּשָׁר בְּעֵינַי. וְהָעֵד, שֶׁהוּא לְשׁוֹן יָחִיד: **וַיִּבְעָט.** כְּמוֹ לָמָּה תִּבְעָטוּ. לְפִי טַעַם הַמָּקוֹם: **שָׁמַנְתָּ.** וְלֹא חָשְׁבוּ לֵאמֹר לְנַפְשׁוֹ: **עָבִיתָ.** כְּמוֹ, קָטְנִי עָבָה: **כָּשִׂיתָ.** יֵשׁ אוֹמֵר, שֶׁהוּא כְּמוֹ כִּסָּה פָנָיו בְּחֶלְבּוֹ. כִּי יִמָּצֵא מֵהַבְּנְיָן הַקַּל. וַאֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁהוּא כְּמוֹ תָּעִיתִי כְּשֶׂה אוֹבֵד. וְזֶה (ס"א לא) יִמָּצֵא בְּאֶחָד מֵהַפְּעָלִים. וְהַנָּכוֹן בְּעֵינַי, שֶׁאֵין לַמִּלָּה הַזֹּאת אָח. וְטַעְמָהּ, כְּמוֹ בָּעַטְתָּ: **וַיִּטֹּשׁ.** מִצְוֹת אֱלֹהָיו: **וַיְנַבֵּל.** בְּמַחְשָׁבָה וּבַפֶּה. וְהַנָּכוֹן, שֶׁחִלֵּל הַשֵּׁם שֶׁלֹּא הוֹשִׁיעוֹ, הוּא סִבֵּב. עַל כֵּן כָּתוּב צוּר יִשְׁעָתוֹ. גַּם זֶה הַפָּסוּק, עַל פֵּירוּשׁ הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ:

טז יַקְנִאֻהוּ. בְּמַחְשַׁבְתָּם. כְּמוֹ, לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם: **בְּזָרִים.** בֵּאלֹהִים זָרִים: **בְּתוֹעֵבוֹת.** הֵם אֱלִילִים:

יז לַשֵּׁדִים. כְּמוֹ לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זוֹנִים. עַל כֵּן פֵּירֵשׁ רַבִּי יִצְחָק בֶּן שָׁאוּל נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן, לֹא שְׂעָרוּם אֲבוֹתֵיכֶם, מִגִּזְרַת לַשְּׂעִירִים. לָמֵ"ד לַשֵּׁדִים, מוֹשֶׁכֶת עַצְמָהּ וְאַחֶרֶת עִמָּהּ. וְכֵן הוּא, לַשֵּׁדִים וּלְלֹא אֱלוֹהַּ. וּלְפִי דַּעְתִּי, שֶׁאֵין צוֹרֶךְ. רַק פֵּירוּשׁוֹ, לַשֵּׁדִים שֶׁאֵינָם אֱלֹהִים. וְנִקְרְאוּ שֵׁדִים, עַל טַעַם אֵמִים מִשּׁוֹד הַדַּעַת: **אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם.** וְאִיךְ חָשְׁבוּ שֶׁהֵם אֱלֹהִים, וְלֹא יָדְעוּ זֶה בְּרִאָיָה. וְזֹאת מִלַּת יְדִעוּם, וְלֹא בְּהַעְתָּקָה. וְזֶהוּ, לֹא שְׂעָרוּם אֲבוֹתֵיכֶם: **חֲדָשִׁים מִקָּרוֹב בָּאוּ.** מִיָּמִים מְעַטִּים, אֵינָם קַדְמוֹנִים. אֲפִילוּ אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא יְדָעוּם: **שְׂעָרוּם.** פֵּירוּשׁ לֹא שָׂעֲרוּ מֵהֶם. מִגִּזְרַת, וְיִשְׂתָּעֵר עָלָיו. כְּטַעַם, תִּסְמַר שַׂעֲרַת בְּשָׂרִי. וְקָרוֹב הוּא מִגִּזְרַת סְעָרָה. וְאִם הוּא בְּסָמֵ"ךְ. וְכָמוֹהוּ, בָּנֵי יְצָאוּנִי, יָצְאוּ מִמֶּנִּי. חֲזַקְתַּנִי וַתּוּכָל, חָזַקְתָּ מִמֶּנִּי. וְהִנֵּה טַעְמוֹ, וְלֹא פָּחֲדוּ מֵהֶם:

יח צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי. דִּבֵּר הַנָּבִיא וְתָמַהּ, אֵיךְ שָׁכַחְתָּ אֲשֶׁר יְלָדְךָ, וְעָבַדְתָּ חֲדָשִׁים. גַּם זֶה צוּר יְלָדְךָ, כְּמוֹ הַבִּיטוּ אֶל צוּר חוּצַבְתֶּם. כְּאִילוּ מְמֻנּוּ הָיָה, כִּי הַכֹּל בִּגְבוּרַת הַשֵּׁם. כְּמוֹ, רוֹקַע הָאָרֶץ מֵאִתִּי. וְהַתֵּימָהּ מִתּוֹעֵי לֵב, בַּעֲבוּר אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ. וְשָׁכַחוּ זֶה הַכָּתוּב. תֶּשִׁי, כְּמוֹ לֹא תִּנָּשֶׁה. וְהַנַּח הַנֶּעְלָם אַחַר הַתַּי"ו, תַּחַת הַדָּגֵשׁ שֶׁהוּא אָלֶף הַבְּלוּעַ, וְהַיּוּ"ד תַּחַת הֵ"א. וְכֵן אַל תִּמָּחִי. וּבָאוּ שְׁנֵיהֶם מִלְּעֵיל, לְהַפְרִישׁ בֵּין זָכָר לִנְקֵבָה בַּפְּעָלִים, שֶׁהָאוֹת הָאַחֲרוֹן הֵ"א נָח. וְהַנָּכוֹן

◆ יום רביעי כ"ט אלול ◆

(יט) וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: **אבן עזרא**

יט וּגְלֵי קֶדֶם יְיָ וּתְקֵף רָגְזֵה מִדְּאַרְגִּיזוּ קָדָמוֹהִי בְּנִין וּבְנָן:

(כ) וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם
כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא־אֵמֻן בָּם:

כ וַאֲמַר אֶסְלַק שְׁכִנְתִּי מִנְּהוֹן גְּלֵי קֶדָמַי מָא יְהֵי בְּסוֹפֵיהוֹן אֲרֵי דָרָא דְּאַשְׁנִיוּ אִנּוּן בְּנַיָּא דְּלֵית בְּהוֹן הֵימָנוּ:

רש"י◀ **מָה אַחֲרִיתָם** • מַה תַּעֲלֶה בָּהֶם בְּסוֹפָם. **כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה** • מְהַפְּכִין רְצוֹנוֹ לְכַעַס. **לֹא־אֵמֻן בָּם** • אֵין גִּדּוּלֵי נְכָרִים בָּהֶם, כִּי הוֹרִיתִים דֶּרֶךְ טוֹבָה וְסָרוּ מִמֶּנָּה. **אֵמֻן** • לְשׁוֹן (אסתר ב) "וַיְהִי אוֹמֵן", נודריטור"ה בְּלַעַז"ז (ערציהען). דָּבָר אַחֵר: "אֵמֻן", לְשׁוֹן אֱמוּנָה כְּתַרְגּוּמוֹ, אָמְרוּ בְּסִינַי "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", וּלְשָׁעָה קַלָּה בִּטְּלוּ הַבְטָחָתָם וְעָשׂוּ הָעֵגֶל. **אבן עזרא**

(כא) הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא־אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי
אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם:

כא אִנּוּן אַקְנִיאוּ קֳדָמַי בְּלָא דַּחֲלָא אַרְגִּיזוּ קֳדָמַי בְּפָלְחַן טַעֲוָן וַאֲנָא אַקְנִנּוּן בְּלָא עַם בְּעַמָּא טַפְשָׁא אַרְגֵּזְנוּן:

רש"י◀ **קִנְאוּנִי** • הִבְעִירוּ חֲמָתִי. **בְּלֹא־אֵל** • בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אֱלֹהַּ. **בְּלֹא־עָם** • בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁאֵין לָהֶם שֵׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה כג) "הֵן אֶרֶץ כַּשְׂדִּים זֶה הָעָם לֹא הָיָה", וּבְעֵשָׂו הוּא אוֹמֵר: (עובדיה א) "בָּזוּי אַתָּה מְאֹד". **בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם** • אֵלּוּ הַכּוֹפְרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים יד) "אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים". **אבן עזרא**

(כב) כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית
וַתֹּאכַל אֶרֶץ וְיִבְלָהּ וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים:

כב אֲרֵי קִדּוּם תַּקִּיף כְּאֶשָּׁא נְפַק מִקֳּדָמַי בִּרְגַז וְשֵׁצֵי עַד שְׁאוֹל עֲרָאִית וְאָסַף אַרְעָא וַעֲלַלְתַּהּ וְשֵׁצִית עַד סְעָפֵי טוּרַיָּא:

רש"י◀ **קָדְחָה** • בְּעֵרָה. **וַתִּיקַד** • בָּכֶם עַד הַיְסוֹד. **וַתֹּאכַל אֶרֶץ וִיבֻלָהּ** • אַרְצְכֶם וִיבוּלָהּ. **וַתְּלַהֵט** • יְרוּשָׁלַיִם הַמְיֻסֶּדֶת עַל הֶהָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם קכה) "יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ". **אבן עזרא**

(כג) אַסְפֵּה עָלַי מוֹ רָעוֹת חִצַּי אֲכַלֶּה־בָּם:

כג אָסֵף עֲלֵיהוֹן בִּישִׁין מַכְתָּשַׁי אֶשֵּׁצִי בְּהוֹן:

רש"י◀ **אַסְפֵּה עָלַי מוֹ רָעוֹת** • אֲחַבֵּר רָעָה עַל רָעָה, לְשׁוֹן (ישעיה כט) "סְפוּ שָׁנָה עַל שָׁנָה", (לעיל כט) "סְפוֹת הָרָוָה", (ירמיה ז) "עוֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל זִבְחֵיכֶם". דָּבָר אַחֵר "אַסְפֵּה", אֲכַלֶּה, כְּמוֹ (בראשית יט) "פֶּן תִּסָּפֶה". **חִצַּי אֲכַלֶּה־בָּם** • כָּל חִצַּי אַשְׁלִים בָּהֶם, וּקְלָלָה זוֹ לְפִי הַפֶּרְעָנוּת לִבְרָכָה הִיא: חִצַּי כָּלִים וְהֵם אֵינָם כָּלִים.

אבן עזרא על התורה

בְּעֵיני, כִּי הַיּוּ"ד נוֹסֵף. וְהוּא עַל מִשְׁפָּט, אַל תַּט מֵאִמְרֵי פִי: מְחוֹלְלֶךָ. כְּמוֹ יְלָדְךָ. וְהִנֵּה אֵל שֶׁהוּא גִּבּוֹר וְתַקִּיף, כְּמוֹ צוּר. וְיִתְּכֵן הֱיוֹת גִּזְרַת מְחוֹלְלֶךָ, מַחִיל. כְּמוֹ, הָרָה תַּקְרִיב לֶלֶדֶת תָּחִיל. גַּם כֵּן כָּתוּב, וַיִּנְאָץ הַשָּׁקֵד. אוֹ הוּא פּוֹעֵל עוֹמֵד:

יט בָּנָיו וּבְנוֹתָיו. אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, כִּי גַּם (במ"ח הם) קִטְרוּ לַעֲבוֹדַת גִּילוּלִים:

כ וַיֹּאמֶר. הַשֵּׁם אֶל לִבּוֹ. אוֹ אֶל הַמַּלְאָכִים: **אַסְתִּירָה.** כְּדֶרֶךְ לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. וְכֵן אֲעָלִים עֵינַי. וְהַטַּעַם, כַּאֲשֶׁר יְבַקְּשׁוּנִי לֹא יִמְצָאוּ עֵזֶר: **אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם.** יֵשׁ אוֹמֵר, כִּי אֲנִי אַסְתִּיר פָּנַי מֵהֶם, בַּעֲבוּר שֶׁאֲנִי רוֹאֶה מַה יַּעֲשׂוּ בְּאַחֲרוֹנָה. וְהַנָּכוֹן שֶׁהוּא כְּמַשְׁמָעוֹ, עַד שֶׁאֶרְאֶה מַה יַּעֲשׂוּ בַּצַּר לָהֶם: **כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת.** דָּבֵק עִם אַסְתִּירָה פָּנַי: **תַּהְפֻּכֹת.** שֶׁנֶּהְפְּכוּ לַעֲבוֹד אֱלֹהִים זוּלָתִי. וְהֵם הָיוּ בָּנַי, כִּי אֲנִי יְלִידְתִּים. וְהִנֵּה אֵין אֱמוּנָה בָּהֶם. וְהוּא שֵׁם אוֹ תֹּאַר, כִּי אֵין בָּהֶם אִישׁ אֱמוּנִים. כִּי מְצָאנוּ, כִּי פַּסּוּ אֱמוּנִים. כְּנֶגֶד חָסִיד. גַּם שׁוֹמֵר אֱמוּנִים:

כא קִנְאוּנִי. קַל הַצִּי"ן, לְהָקֵל עַל הַלָּשׁוֹן: **בְּלֹא אֵל.** הַטַּעַם, שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ לְהַצִּיל: **בְּהַבְלֵיהֶם.** וְלֹא בִּדְבַר אֱמֶת: **אַקְנִיאֵם.** מֵהַבִּנְיָן הַכָּבֵד הַנּוֹסָף. וְהוּא יֵצֵא לִשְׁנֵי פְּעוּלִים: **בְּלֹא עָם.** שֶׁלֹּא הֵם עַמִּי. וְהִנֵּה פֵּירוּשוֹ, אֵיךְ יַכְנִיסֵם שֶׁיָּבִיא עֲלֵיהֶם לְבַדָּם צָרוֹת מְשׁוּנוֹת, וְיוֹתֵר מֵהַכֹּל גּוֹי נָבָל, שֶׁהַכְּסִיל וְהַנָּבָל אֵינֶנּוּ יוֹדֵעַ. וְעַל כֵּן יַהֲרוֹג וְלֹא יַחְמוֹל:

כב קָדְחָה. הַקְנָאָה. אוֹ זֹאת שֶׁיַּעֲשׂוּ. כִּי מָצָאנוּ זֹאת הַמִּלָּה יוֹצֵאת, כְּמוֹ כִּי אֵשׁ קִדַּחְתֶּם בְּאַפִּי. וְיִתָּכֵן לִהְיוֹת קָדְחָה, כְּמוֹ נִקְדְּחָה. כְּמוֹ, כָּל אֵלֶּה חֻבְּרוּ נֶחְבְּרוּ. כָּל זֶה כִּנּוּי לַחָרוֹן הָאַף: **עַד שְׁאוֹל תַּחְתִּית.** כְּטַעַם גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל אַרְצָהּ: **וַתֹּאכַל אֶרֶץ.** יִשְׂרָאֵל: **וַתְּלַהֵט.** מִגִּזְרַת לַהַט הַחֶרֶב: **הָרִים.** הָרֵי יִשְׂרָאֵל:

חִצַּי אֲכַלֶּה בָם (לב, כג) **חִצַּי כָּלִים וְהֵם אֵינָם כָּלִים** (רש"י) **חִצַּי** (לְמוּטָב) - הַיְנוּ אַהֲבָה וְיִרְאָה. **וְהֵם אֵינָם כָּלִים** - בִּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ (בִּתְמִיהָה)? וְכַמְּבֹאָר בַּחֲסִידוּת עַל הַפָּסוּק אֲנִי הֲוָיָ' לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, שֶׁיֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּא: אֵיךְ מִתְבּוֹנֵן יְהוּדִי בַּאֲנִי הֲוָיָ' לֹא שָׁנִיתִי בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְלֹא מַגִּיעַ לִכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ? וְעַל דֶּרֶךְ תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, שֶׁזֶּה חֶסֶד מֵה' שֶׁאָדָם נִשְׁאָר חַי אַחַר הַתְּפִלָּה. אָמְנָם, הֶעְדֵּר כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא לְטוֹבָה, שֶׁהֲרֵי תַּכְלִית הַכַּוָּנָה הִיא נְשָׁמָה בְּגוּף דַּוְקָא. וְאַדְרַבָּה, אַהֲבַת ה' וְיִרְאַת ה' מוֹסִיפוֹת חַיּוּת בַּנְּשָׁמָה בְּגוּף. **אבן עזרא**

(כד) מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן־בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח־בָּם עִם־חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר:

כד נְפִיחֵי כָפָן וַאֲכוּלֵי עוּף וּכְתִישֵׁי רוּחִין בִּישָׁן וְשֵׁן חֵיוַת בָּרָא אֶגְרֵי בְהוֹן עִם חֲמַת תַּנִּינַיָּא דְזָחֲלִין בְּעַפְרָא:

רש"י◄ **מְזֵי רָעָב** • אוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם: 'נְפִיחֵי כָפָן', וְאֵין לִי עֵד מוֹכִיחַ עָלָיו. וּמִשְּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן מִטּוּלוֹשָׁ"א שֶׁמַּעְתִּי: שְׂעִירֵי רָעָב, אָדָם כָּחוּשׁ מְגַדֵּל שֵׂעָר עַל בְּשָׂרוֹ. **מְזֵי** • לְשׁוֹן אַרַמִּי: שֵׂעָר, מֶזְיָא, דַּהֲוָה מְהַפֵּךְ בְּמֶזְיָא. **וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף** • הַשֵּׁדִים נִלְחָמוּ בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ה) "וּבְנֵי רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוּף", וְהֵם שֵׁדִים. **וְקֶטֶב מְרִירִי** • וּכְרִיתוּת שֵׁד שֶׁשְּׁמוֹ מְרִירִי. קֶטֶב — כְּרִיתָה, כְּמוֹ (הושע יג) "אֵהִי קָטְבֵךְ שְׁאוֹל". **וְשֶׁן־בְּהֵמוֹת** • (ספרי) מַעֲשֶׂה הָיָה וְהָיוּ הָרְחֵלִים נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין. **חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר** • אֶרֶס נְחָשִׁים הַמִּתְהַלְּכִים עַל גְּחוֹנָם עַל הֶעָפָר, כַּמַּיִם הַזּוֹחֲלִים עַל הָאָרֶץ. זְחִילָה, לְשׁוֹן מְרוּצַת הַמַּיִם עַל הֶעָפָר, וְכֵן כָּל מְרוּצַת דָּבָר הַמְּשַׁפְּשֵׁף עַל הֶעָפָר וְהוֹלֵךְ. **אבן עזרא**

(כה) מִחוּץ תְּשַׁכֵּל־חֶרֶב וּמֵחֲדָרִים אֵימָה גַּם־בָּחוּר גַּם־בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם־אִישׁ שֵׂיבָה:

כה מִבָּרָא תִּתַּכֵּל חַרְבָּא וּמִתְּנַיָּא חַרְגַּת מוֹתָא אַף עוּלֵּמַיְהוֹן אַף עוּלֵּמָתְהוֹן יָנְקֵיהוֹן עִם אֱנַשׁ סָבֵיהוֹן:

רש"י◄ **מִחוּץ תְּשַׁכֵּל־חֶרֶב** • מִחוּץ לָעִיר תְּשַׁכְּלֵם חֶרֶב גְּיָסוֹת. **וּמֵחֲדָרִים אֵימָה** • כְּשֶׁבּוֹרֵחַ וְנִמְלָט מִן הַחֶרֶב, חַדְרֵי לִבּוֹ נוֹקְפִים עָלָיו מֵחֲמַת אֵימָה, וְהוּא מֵת וְהוֹלֵךְ בָּהּ. דָּבָר אַחֵר: "וּמֵחֲדָרִים אֵימָה", שֶׁבַּבַּיִת תִּהְיֶה אֵימַת דֶּבֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה ט) "כִּי עָלָה מָוֶת בְּחַלּוֹנֵינוּ", וְכֵן תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס. (ספרי) דָּבָר אַחֵר: "מִחוּץ תְּשַׁכֵּל־חֶרֶב", עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ בַּחוּצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה יא) "וּמִסְּפַר חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם שַׂמְתֶּם מִזְבְּחוֹת לַבֹּשֶׁת". **וּמֵחֲדָרִים אֵימָה** • עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ח) "אֲשֶׁר זִקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ אִישׁ בְּחַדְרֵי מַשְׂכִּיתוֹ". **אבן עזרא**

(כו) אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם:

כו אֲמָרִית אֶחוּל רָגְזִי עֲלֵיהוֹן וֶאֱשֵׁצְנוּן אֲבַטֵּל מִבְּנֵי אֱנָשָׁא דּוּכְרָנֵיהוֹן:

רש"י◄ **אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם** • אָמַרְתִּי בְּלִבִּי אַפְאֶה אוֹתָם. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ "אַפְאֵיהֶם", אֶשִּׁיתֵם פֵּאָה, לְהַשְׁלִיכָם מֵעָלַי הֶפְקֵר, וְדֶגְמָתוֹ מָצִינוּ בְּעֶזְרָא: (נחמיה ט) "וַתִּתֵּן לָהֶם מַמְלָכוֹת וַעֲמָמִים וּתְחַלְּקֵם לִפְאָה", לְהֶפְקֵר, וְכֵן חִבְּרוֹ מְנַחֵם. וְיֵשׁ פּוֹתְרִים אוֹתוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ: 'יֵחוּל רָגְזִי עֲלֵיהוֹן', וְלֹא יִתָּכֵן, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לִכְתֹּב: 'אַאַפְאֵיהֶם', א' אַחַת לְשִׁמּוּשׁ, וְאַחַת לִיסוֹד, כְּמוֹ: "אַאַזְּרֵךָ", (ישעיה מה) "אַאַמִּצְכֶם בְּמוֹ פִי", (איוב טז) וְהָא' הַתִּיכוֹנָה אֵינָהּ

אבן עזרא על התורה

כג אַסְפֶּה. יֵשׁ אוֹמֵר, כְּמוֹ אוֹסִיף. וְהַנָּכוֹן, כְּמוֹ אֲכַלֶּה. מִגִּזְרַת הָאַף תִּסְפֶּה. וְאִם הוּא מִבִּנְיָן אַחֵר. וְהַטַּעַם, שֶׁלֹּא תִּשָּׁאֵר רָעָה שֶׁלֹּא תְּבִיאֵם. וְדִמָּה הַדַּעוֹת, לְחִצִּים. תָּבֹאנָה פִּתְאוֹם, וְאֵין יְכוֹלֶת לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם:

כד מְזֵי רָעָב. כְּמוֹ שְׂרוּפֵי רָעָב. מִגִּזְרַת לְמֻזָּא לְאַתּוּנָא: **וּלְחוּמֵי רֶשֶׁף.** אֲכוּלֵי עוּף. כְּמוֹ וּבְנֵי רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוּף. וְהַנָּכוֹן בְּעִינַי, שֶׁהִזְכִּיר הָאַרְבָּעָה הַשְּׁפָטִים הָרָעִים, וְהֵם רָעָב. וְזֶהוּ מְזֵי רָעָב. וּלְחוּמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי זֶה הַדֶּבֶר. וְשֶׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם, חַיָּה. וְחֶרֶב, מִחוּץ תְּשַׁכֵּל חֶרֶב. וְהִנֵּה יִהְיֶה פֵּירוּשׁ רֶשֶׁף, כְּמוֹ רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵי אֵשׁ. וְהַטַּעַם, שֶׁיִּתְחַמֵּם הָאֲוִיר. וְקֶטֶב, כְּמוֹ הַכְרָתָה: מְרִירוּת בָּאֲוִיר, כְּמוֹ כִּמְרִירֵי יוֹם. וְכֵן כָּתוּב, מִקֶּטֶב יָשׁוּד צָהֳרָיִם. כְּמוֹ הַדֶּבֶר. וּלְחוּמֵי רֶשֶׁף כְּמוֹ אֲכוּלֵי. וְכֵן רַבִּים: **עִם חֲמַת זוֹחֲלֵי עָפָר.** לִנְשׁוֹךְ. וְהַחֵמָה, כִּנּוּי לִנְשִׁיכָה. וְטַעַם עָפָר, כְּמוֹ הַשְּׂרָפִים. וּמִלַּת זוֹחֲלֵי, מִיִּרְאָה. כִּי כָּל רוֹאָם, יִירָאֵם. כְּטַעַם הָאֵימִים. כִּי יֵשׁ תּוֹאַר הַשֵּׁם. וַחֲבֵרוֹ, בֶּאֱלִיהוּא בֶּן בַּרַכְאֵל:

כה גַּם בַּחוּר. דָּבֵק עִם תְּשַׁכֵּל חֶרֶב: וְטַעַם **גַּם.** כְּמִשְׁפַּט הַלָּשׁוֹן, כַּאֲשֶׁר פֵּירַשְׁתִּי. וְהִנֵּה חִבֵּר הַכֹּל, בַּחוּרִים וְגַם בְּתוּלוֹת, זְקֵנִים עִם נְעָרִים:

רְאוּיָה בּוֹ כְּלָל. וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם אַחַר לְשׁוֹן הַבְּרַיְתָא הַשְּׁנוּיָה בַּסִּפְרֵי, הַחוֹלֶקֶת תֵּבָה זוֹ לִשְׁלֹשָׁה תֵּבוֹת: אָמַרְתִּי אַף אֵי הֵם, אָמַרְתִּי בְּאַפִּי: ״אֶתְּנֵם כְּאִלּוּ אֵינָם, שֶׁיֹּאמְרוּ רוֹאֵיהֶם עֲלֵיהֶם: אַיֵּה הֵם׳?״. **אבן עזרא**

(כז) לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת: **אבן עזרא**

כז אִלּוּלְפוֹן רָגְזָא דְּסָנְאָה כְּנִישׁ דִּילְמָא יִתְרַבְרַב בְּעֵל דְּבָבָא דִּילְמָא יֵימְרוּן יְדָנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלָא מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת כָּל דָּא:

(כח) כִּי־גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:

כח אֲרֵי עַם מְאַבְּדֵי עֵצָה אִנּוּן וְלֵית בְּהוֹן סוּכְלְתָנוּ:

פירש״י וכז–כח◄ **לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר** • אִם לֹא שֶׁכַּעַס הָאוֹיֵב כָּנוּס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאִם יוּכַל לָהֶם וַיַּשְׁחִיתֵם, יִתְלֶה הַגְּדֻלָּה בּוֹ, וּבֵאלֹהָיו, וְלֹא יִתְלֶה הַגְּדֻלָּה בִּי, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״פֶּן יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ״, יְנַכְּרוּ הַדָּבָר לִתְלוֹת גְּבוּרָתָם בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁאֵין הַגְּדֻלָּה שֶׁלּוֹ. **פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה וְגוֹ׳, כִּי** • אוֹתוֹ גּוֹי. **אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה** • שֶׁאִלּוּ הָיוּ חֲכָמִים יַשְׂכִּילוּ זֹאת: ״אֵיכָה יִרְדֹּף וְגוֹ׳״. **אבן עזרא**

◆ יום חמישי א׳ תשרי ◆

(כט) לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם:

כט אִלּוּ חַכִּימוּ אִסְתַּכָּלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָא יְהֵי בְּסוֹפֵיהוֹן:

רש״י◄ **יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם** • יִתְּנוּ לֵב לְהִתְבּוֹנֵן לְסוֹף פֵּרְעָנוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. **אבן עזרא**

(ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רְבָבָה אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיהוָה הִסְגִּירָם:

ל אֶכְדֵּין יִרְדּוֹף חַד אַלְפָא וּתְרֵין יֶעֱרְקוּן לְרִבּוֹתָא אֶלָּהֵן אֲרֵי תַּקִּיפְהוֹן מְסָרְנוּן וַיְיָ אֲשְׁלֵמְנוּן:

רש״י◄ **אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד** • מִמֶּנּוּ אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל. **אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַה׳ הִסְגִּירָם** • מְכָרָם וּמְסָרָם בְּיָדֵנוּ, דילבר״ר בְּלַעַ״ז (איבערגעבען)◆

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת אחרון של פסח תשי״ז – תורת מנחם התוועדויות יט עמ׳ 323)

כִּי צוּרָם מְכָרָם וַה׳ הִסְגִּירָם (לב, ל) הַשִּׁמְדוֹת ל״ע שֶׁהָיוּ בְּדוֹרֵנוּ - לֹא הָיוּ מִצַּד כֹּחָם שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי אֵין לְגוֹי שִׁלְטָה עַל יְהוּדִי, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ. וְהַגַּע בְּעַצְמְךָ: אִם בַּעֲצֵי הַמִּקְדָּשׁ הַגַּשְׁמִי וַאֲבָנָיו לֹא שָׁלַט הָאוֹיֵב, כַּכָּתוּב טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ - כָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר שֶׁאֵין לוֹ שִׁלְטָה בְּמִקְדָּשׁ רוּחָנִי (וְשֶׁכַּנְתִּי בְתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד). אֶלָּא **צוּרָם** מְכָרָם וַה׳ הִסְגִּירָם - מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. וְהִנֵּה כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר אָמַר פַּעַם, שֶׁאֵין לְהַצְדִּיק אֶת ה׳ יוֹתֵר מִדַּאי . . . אֲבָל כְּתִיב ״אוֹדְךָ ה׳ כִּי אָנַפְתָּ בִּי״, הֵינוּ שֶׁלְּעָתִיד יוֹדוּ לַה׳ עַל הַ״אָנַפְתָּ״. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

כו אַפְאֵיהֶם. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם שָׁלֹשׁ מִלּוֹת. וְהַנָּכוֹן, שֶׁאֵין לוֹ רֵיעַ. וְטַעְמוֹ, כְּמוֹ אַשְׁחִיתֵם. בַּעֲבוּר שֶׁיֵּשׁ אַחֲרָיו, אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם. וְהִנֵּה כּוּלָּם יָמוּתוּ. וְאִילוּ הָיָה כְּדַעַת הַמְדַקְדְּקִים, שֶׁהַטַּעַם אַפִּיצֵם בְּכָל פֵּאָה, לֹא יִדְבַּק הַטַּעַם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַחְרִיבֵם בְּאַפִּי. וְהִנֵּה טַעְמוֹ, אַכְרִיתֵם כְּמוֹ אַשְׁבִּיתֵם. וְיָבֹא הַטַּעַם כָּפוּל. וְזֶה נָכוֹן, לוּלֵי אָלֶ״ף אַפֵּיהֶם, שֶׁהָיָה רָאוּי לִהְיוֹת אַנְפֵּיהֶם. וְהַטַּעַם, אֶאֱנַף בָּם. וְהָרִאשׁוֹן נָכוֹן: וְטַעַם **אָמַרְתִּי.** כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, אָמַרְתִּי בְּלִבִּי:

כז אָגוּר. אֶפְחַד, מִגְּזֵרַת וַיָּגָר מוֹאָב. וְהַמְתַרְגֵּם אָמַר, מִגְּזֵרַת אָגְרָה בַּקָּצִיר. וְהַנָּכוֹן, שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן תִּגְרָה. וְהַכָּתוּב דִּבֵּר כְּדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם, לְהָבִין הַשּׁוֹמְעִים: **יְנַכְּרוּ.** הֵפֶךְ יַכִּירוּ. כְּמוֹ, וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם: **פָּעַל כָּל זֹאת.** עַל הַשְּׁבָטִים:

כח כִּי גוֹי אוֹבַד עֵצוֹת. הַנָּכוֹן, שֶׁזֶּה הַגּוֹי הֵם צְרֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִלַּת אֹבַד, שֵׁם הַתֹּאַר. וְהִיא סְמוּכָה, עַל כֵּן נִפְתַּח הַבֵּי״ת. וְיָדוּעַ, כִּי מִלַּת אֹבַד מֵהַפְּעָלִים הָעוֹמְדִים. רַק פֵּירוּשׁ עֵצוֹת, שֵׁב אֶל אֹבַד. כְּמוֹ, נוֹבֶלֶת עָלֶיהָ. וְכֵן, וְתֹאבְדוּ דֶּרֶךְ, שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶל דֶּרֶךְ. וְהִנֵּה הִשְׂכִּיל הַמְתַרְגֵּם, שֶׁאָמַר מְאַבְּדֵי עֵצָה:

כט לוּ חָכְמוּ. אִילוּ הָיוּ חֲכָמִים, שֶׁיַּשְׂכִּילוּ כִּי הַשֵּׁם פָּעַל כָּל זֹאת לְיִשְׂרָאֵל, בַּעֲבוּר עֲוֹנָם, אָז יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם. כִּי כֵּן יַעֲשֶׂה הַשֵּׁם בַּעֲבוּר עֲוֹנָם:

ל אֵיכָה יִרְדּוֹף. הַטַּעַם, לוּ חָכְמוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּשְׂכִּילוּ אֵיךְ יִרְדּוֹף אֶחָד מֵהַצָּרִים אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל, אֵין זֶה כִּי אִם בַּעֲבוּר שֶׁעֲזָבָם צוּרָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אֵיךְ הָיוּ יִשְׂרָאֵל בִּתְחִלָּה רוֹדֵף אֶחָד מֵהֶם אֶלֶף, וְעַתָּה נָחְלְשׁוּ: **כִּי צוּרָם מְכָרָם.** כְּמוֹ, נִתָּנָם. וְכֵן, יִמְכֹּר ה׳ אֶת סִיסְרָא. וְהַטַּעַם כְּאִילוּ נִתָּנָם, בִּשְׁכַר מַעֲשֵׂיהֶם. וְהִנֵּה הִיא מְכִירָה מַמָּשׁ: **הִסְגִּירָם.** כְּטַעַם, יִסְגּוֹר עַל אִישׁ. אוֹ כְּמוֹ, וְלָנוּ הִסְגִּירוֹ:

(לא) כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֹיְבֵינוּ פְּלִילִים:

לא אֲרֵי לָא כְתָקְפָּנָא תָּקְפְּהוֹן וּבַעֲלֵי דְבָבָנָא הֲווֹ דַיָּנָנָא:

רש״י◄ **כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם** • כָּל זֶה הָיָה לָהֶם לָאוֹיְבִים לְהָבִין שֶׁהַשֵּׁם הִסְגִּירָם, וְלֹא לָהֶם וְלֵאלֹהֵיהֶם הַנִּצָּחוֹן, שֶׁהֲרֵי עַד הֵנָּה לֹא יָכְלוּ כְּלוּם אֱלֹהֵיהֶם כְּנֶגֶד צוּרֵנוּ, כִּי לֹא כְּסַלְעֵנוּ סַלְעָם, כָּל צוּר שֶׁבַּמִּקְרָא לְשׁוֹן סֶלַע. **וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים** • וְעַכְשָׁו אוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים אוֹתָנוּ, שֶׁהֲרֵי צוּרֵנוּ מִכָּרָנוּ לָהֶם (סִפְּרִים אֲחֵרִים: הֲרֵי שֶׁצּוּרֵנוּ מְכָרָנוּ לָהֶם). **אבן עזרא**

(לב) כִּי־מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם וּמִשַּׁדְמֹת עֲמֹרָה עֲנָבֵמוֹ עִנְּבֵי־רוֹשׁ אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ:

לב אֲרֵי כְּפַרְעֲנוּת עַמָּא דִּסְדוֹם פַּרְעֲנוּתְהוֹן וְלָקוּתְהוֹן כְּעַם עֲמֹרָה מָחָתְהוֹן בִּישִׁין כְּרֵשֵׁי חֵוְיָן וְתַשְׁלָמַת עוֹבָדֵיהוֹן כִּמְרָרוּתְהוֹן:

רש״י◄ **כִּי־מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם** • מוּסָב לְמַעְלָה: אָמַרְתִּי בְּלִבִּי אַפְּאֵיהֶם וְאַשְׁבִּית זִכְרָם — לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂה סְדֹם וַעֲמוֹרָה. **שַׁדְמֹת** • שְׂדֵה תְּבוּאָה, כְּמוֹ: (חבקוק ג) ״וְשַׁדְמוֹת לֹא עָשָׂה אֹכֶל״, (מלכים ב כג) ״בְּשַׁדְמוֹת קִדְרוֹן״. **עִנְּבֵי־רוֹשׁ** • עֵשֶׂב מַר. **אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ** • מַשְׁקֶה מַר רָאוּי לָהֶם, לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם פַּרְעָנוּתָם, וְכֵן תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: ׳וְתַשְׁלָמַת עוֹבָדֵיהוֹן כִּמְרָרוּתְהוֹן׳.

(לג) חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר:

לג הָא כְּמָרַת תַּנִּינַיָּא כֹּס פַּרְעֲנוּתְהוֹן וּכְרֵישׁ פְּתָנֵי חֵוְיָן אַכְזְרָאִין:

רש״י◄ **חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳הָא כְּמָרַת תַּנִּינַיָּא כֹּס פַּרְעֲנוּתְהוֹן׳, הִנֵּה כִּמְרִירוּת נְחָשִׁים כּוֹס מִשְׁתֵּה פַּרְעָנוּתָם. **וְרֹאשׁ פְּתָנִים** • כּוֹסָם, שֶׁהוּא אַכְזָר לַנָּשׁוּךְ. אוֹיֵב אַכְזָרִי יָבֹא וְיִפְרַע מֵהֶם. **אבן עזרא**

(לד) הֲלֹא־הוּא כָּמֻס עִמָּדִי חָתוּם בְּאֹצְרֹתָי:

לד הֲלָא כָּל עוֹבָדֵיהוֹן גְּלָן קֳדָמַי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצָרַי:

רש״י◄ **הֲלֹא־הוּא כָּמֻס עִמָּדִי** • כְּתַרְגּוּמוֹ, כִּסְבוּרִים הֵם שֶׁשָּׁכַחְתִּי מַעֲשֵׂיהֶם? כֻּלָּם גְּנוּזִים וּשְׁמוּרִים לְפָנַי. **הֲלֹא־הוּא** • פְּרִי גַּפְנָם וּתְבוּאַת שַׁדְמוֹתָם כָּמוּס עִמָּדִי. **אבן עזרא**

(לה) לִי נָקָם וְשִׁלֵּם לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם וְחָשׁ עֲתִדֹת לָמוֹ:

לה קֳדָמַי פַּרְעָנוּתָא וַאֲנָא אֲשַׁלֵּם לְעִדָּן דְּיִגְלוֹן מֵאַרְעָהוֹן אֲרֵי קָרִיב יוֹם תְּבָרְהוֹן וּמַבַּע דְּעָתִיד לְהוֹן:

רש״י◄ **לִי נָקָם וְשִׁלֵּם** • עִמִּי נָכוֹן וּמְזֻמָּן פַּרְעָנוּת נָקָם וְשִׁלֵּם לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם. הַנָּקָם יְשַׁלֵּם לָהֶם גְּמוּלָם. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים ״וְשִׁלֵּם״, שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ ׳וְשָׁלוֹם׳, וְהוּא מִגְּזֵרַת (ירמיה ה): ״וְהַדִּבֵּר אֵין בָּהֶם״, כְּמוֹ וְהַדִּבּוּר. וְאֵימָתַי אֲשַׁלֵּם לָהֶם? — **לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם** • כְּשֶׁתִּתּוֹם זְכוּת אֲבוֹתָם, שֶׁהֵן סְמוּכִים עָלָיו. **כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם** • כְּשֶׁאֶרְצֶה לְהָבִיא עֲלֵיהֶם יוֹם אֵידָם, קָרוֹב וּמְזֻמָּן לְפָנַי לְהָבִיא עַל יְדֵי שְׁלוּחִים הַרְבֵּה. **וְחָשׁ עֲתִדֹת לָמוֹ** • וּמַהֵר יָבֹאוּ הָעֲתִידוֹת לָהֶם. **וְחָשׁ** • כְּמוֹ (ישעיה ה) ״יְמַהֵר יָחִישָׁה״. עַד כָּאן הֵעִיד עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה דִּבְרֵי תּוֹכָחָה לִהְיוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד, כְּשֶׁתָּבֹא עֲלֵיהֶם הַפֻּרְעָנוּת יֵדְעוּ שֶׁאֲנִי הוֹדַעְתִּים מֵרֹאשׁ, מִכָּאן וָאֵילָךְ הֵעִיד עֲלֵיהֶם דִּבְרֵי תַּנְחוּמִין שֶׁיָּבֹאוּ עֲלֵיהֶם כִּכְלוֹת הַפֻּרְעָנוּת, כְּכָל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעְלָה: (לעיל ל) ״וְהָיָה כִי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וְגוֹ׳ וְשָׁב ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְגוֹ׳״. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

לא כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם. דִּבְרֵי מֹשֶׁה. פֵּירוּשׁ, כִּי גּוֹי אוֹבֵד עֵצוֹת. וְהַטַּעַם, כִּי צוּרֵנוּ מְכָרָנוּ, וְאֵין לָהֶם צוּר כְּצוּרֵנוּ, וְלֹא הֵם טוֹבִים מִמֶּנּוּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר, וְלֹא אוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים וְגוֹ׳. כְּמוֹ, וְלֹא לָמַדְתִּי חָכְמָה וְגוֹ׳. וְיֵשׁ אוֹמֵר, שֶׁהוּא כֵּן וְאוֹיְבֵינוּ יוֹדוּ כֵּן. לָכֵן אֵינֶנּוּ דָּבֵק עִם מִגֶּפֶן סְדוֹם: **וּמִשַּׁדְמֹת.** כָּפוּל. וְכֵן אַשְׁכְּלוֹת מְרוֹרוֹת:

לג חֲמַת. וְהִנֵּה הַיַּיִן, כְּסֵם חֲמַת הַתַּנִּינִים בְּחֵמָה: **וְרֹאשׁ פְּתָנִים.** כְּמוֹ, עַל חוּר פֶּתֶן. וְאִם הוּא בְּאָלֶ״ף, הוּא כַּחֲבֵרָיו בְּרֵי״ר: **אַכְזָר.** תַּקִּיף. וְהָאָלֶ״ף נוֹסֵף, כְּאָלֶ״ף אֶצְבַּע וְאֶזְרוֹעַ:

לד הֲלֹא הוּא כָּמוּס עִמָּדִי. דִּבְרֵי הַשֵּׁם. יֵשׁ אוֹמֵר, עַל הַגְּזֵרוֹת. וְהַקָּרוֹב אֵלַי, שֶׁהוּא יַיִנָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ פְּתָנִים, הוּא שָׁמוּר עַד שֶׁיִּשְׁתּוּהוּ. וּמִלַּת כָּמוּס, מִטַּעַם הַמָּקוֹם יְדוּעָה, כִּי אֵין לָהּ מִשְׁפָּחָה: **חָתוּם בְּאוֹצְרוֹתַי.** שֶׁלֹּא תִּגַּע בּוֹ יָד, רַק הוּא שָׁמוּר לָהֶם לְהִנָּקֵם מֵהֶם:

לה לִי נָקָם וְשִׁלֵּם. שֵׁם, כְּמוֹ הֲלֹא אֶת הַקְּטֹר. וְהַטַּעַם, לִי הַנָּקָם וְלִי הַשִּׁלֵּם, לְשַׁלֵּם לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם: **לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם.** וְהַטַּעַם, שֶׁיִּפְּלוּ וְלֹא יוּכְלוּ לַעֲמוֹד: וְטַעַם

(לו) כִּי־יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנָחָם כִּי יִרְאֶה כִּי־אָזְלַת יָד וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב:

לו אֲרֵי יְדִין יְיָ דִּינָא דְעַמֵּהּ וּפֻרְעָנוּת עַבְדּוֹהִי צַדִּיקַיָּא יִתְפְּרַע אֲרֵי גְּלֵי קָדָמוֹהִי דִּבְעִדָּן דִּתְתְּקַף עֲלֵיהוֹן מָחַת סָנְאָה יְהוֹן מִטַּלְטְלִין וּשְׁבִיקִין:

רס״י ◄ **כִּי־יָדִין ה׳ עַמּוֹ** • כְּשֶׁיִּשְׁפֹּט אוֹתָם בְּיִסּוּרִין הַלָּלוּ הָאֲמוּרִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ (איוב לו) ״כִּי בָם יָדִין עַמִּים״, יַיֵּסֵר עַמִּים. ׳כִּי׳ זֶה אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳דְּהָא׳ לָתֵת טַעַם לַדְּבָרִים שֶׁל מַעְלָה, אֶלָּא לְשׁוֹן תְּחִלַּת דִּבּוּר, כְּמוֹ (ויקרא כה) ״כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ״, כְּשֶׁיָּבֹאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הַלָּלוּ וְיִתְנַחֵם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל עֲבָדָיו לָשׁוּב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם. **יִתְנָחָם** • לְשׁוֹן הֵפֶךְ מַחֲשָׁבָה לְהֵטִיב אוֹ לְהָרַע. **כִּי יִרְאֶה כִּי־אָזְלַת יָד** • כְּשֶׁיִּרְאֶה כִּי יַד הָאוֹיֵב הוֹלֶכֶת וְחוֹזֶקֶת מְאֹד עֲלֵיהֶם וְאֶפֶס בָּהֶם עָצוּר וְעָזוּב. **עָצוּר** • נוֹשֵׁעַ עַל יְדֵי עוֹצֵר וּמוֹשִׁיעַ שֶׁיַּעֲצֹר בָּהֶם. **עָזוּב** • עַל יְדֵי עוֹזֵב. וְעוֹצֵר הוּא הַמּוֹשִׁיעַ הָעוֹצֵר בָּעָם שֶׁלֹּא יֵלְכוּ מְפֻזָּרִים בְּצֵאתָם לַצָּבָא עַל הָאוֹיֵב, בִּלְשׁוֹן לַעַ״ז מיינטינדו״ר. **עָצוּר** • הוּא הַנּוֹשָׁע בְּמַעֲצוֹר הַמּוֹשִׁיעַ. **עָזוּב** • מְחֻזָּק, כְּמוֹ (נחמיה ג) ״וַיַּעַזְבוּ אֶת יְרוּשָׁלִַם עַד הַחוֹמָה״, (ירמיה מט) ״אֵיךְ לֹא עֻזְּבָה עִיר תְּהִלָּה״. **אבן עזרא**

(לז) וְאָמַר אַי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסָיוּ בוֹ:

לז וְיֵימַר אָן דַּחֲלָתְהוֹן תַּקִּיפָא דַּהֲווֹ רְחִיצִין בֵּהּ:

רס״י ◄ **וְאָמַר** • הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עֲלֵיהֶם. **אַי אֱלֹהֵימוֹ** • עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁעָבְדוּ. **צוּר חָסָיוּ בוֹ** • הַסֶּלַע שֶׁהָיוּ מִתְכַּסִּין בּוֹ מִפְּנֵי הַחַמָּה וְהַצִּנָּה, כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ בְּטוּחִין בּוֹ לְהָגֵן עֲלֵיהֶם מִן הָרָעָה. **אבן עזרא**

(לח) אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:

לח דִּי תְּרַב נִכְסָתְהוֹן הֲווֹ אָכְלִין שָׁתָן חֲמַר נִסְכֵּיהוֹן יְקוּמוּן כְּעַן וִיסַעֲדוּנְכוֹן יְהוֹן עֲלֵיכוֹן מָגֵן:

רס״י ◄ **אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ** • הָיוּ אוֹתָן אֱלֹהוּת אוֹכְלִים, שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִים לִפְנֵיהֶם וְשׁוֹתִים יֵין נְסִיכָם. **יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה** • אוֹתוֹ הַצּוּר יִהְיֶה לָכֶם מַחֲסֶה וּמִסְתּוֹר. **אבן עזרא**

(לט) רְאוּ ׀ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל:

לט חֲזוֹ כְּעַן אֲרֵי אֲנָא אֲנָא הוּא וְלֵית אֱלָהּ בַּר מִנִּי אֲנָא מֵמִית וּמְחַיֵּה מָחֵינָא וְאַף מַסֵּינָא וְלֵית מִן יְדִי מְשֵׁזֵב:

רס״י ◄ **רְאוּ עַתָּה** • הָבִינוּ מִן הַפֻּרְעָנוּת שֶׁהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם וְאֵין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שֶׁאוֹשִׁיעֲכֶם וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדִי. **אֲנִי אֲנִי הוּא** • אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וַאֲנִי לְהָרִים. **וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי** • עוֹמֵד כְּנֶגְדִּי לִמְחוֹת. **עִמָּדִי** • דֵּגְמָתִי וְכָמוֹנִי. **וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל** • הַפּוֹשְׁעִים בִּי. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

לְעֵת. כְּמוֹ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה. וְהוּא סוֹד גָּדוֹל: **כִּי קָרוֹב.** וְאַל יַחְשְׁבוּ כִּי הַנְּקָמָה תִּהְיֶה בְּזַרְעָם: **וְחָשׁ עֲתִידוֹת לָמוֹ.** וְחָשׁ כָּל אֶחָד מֵהֶם מֵהֲעֲתִידוֹת, כְּמוֹ בָּנוֹת צְעָדָה. אוֹ חָשׁ יוֹם עֲתִידוֹת. וְהָרִאשׁוֹן נָכוֹן. וּמִלַּת חָשׁ, מֻשְׁגָּיִים: **וְטַעַם עֲתִידוֹת.** הָרָעוֹת הֶעָתִידוֹת לָבֹא עֲלֵיהֶם:

לו **כִּי יָדִין ה׳ עַמּוֹ.** יִקַּח דִּין עַמּוֹ מֵהֶם. כְּמוֹ, שָׁפְטֵנִי אֱלֹהִים וְרִיבָה רִיבִי: **יִתְנָחֵם.** פֵּירַשְׁתִּיו: **אָזְלַת יָד.** אֹזְלַת יַד יִשְׂרָאֵל. וְהַטַּעַם, הַכֹּחַ. וְהַתָּי״ו תַּחַת הֵ״א, כִּי גַּם שְׁתֵּיהֶן סִימָנֵי הַנְּקֵבָה. וְכֵן, וְשַׁבָּת לַנָּשִׁיא: **וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב.** כַּאֲשֶׁר יִהְיוּ הַנִּשְׁבִּים רַבִּים, יִלָּקְחוּ מֵהֶם וַיַּעֲזוֹבוּ מֵהֶם. וְעַתָּה כְּמַעַט יֹאבַד הַכֹּל:

לז **וְאָמַר.** הָאוֹיֵב: **צוּר חָסָיוּ בוֹ.** כַּאֲשֶׁר פֵּירַשְׁתִּי:

לח **יֹאכֵלוּ.** כְּדִבְרֵי הָאוֹיְבִים, שֶׁחָשְׁבוּ כִּי הָעוֹלוֹת מַאֲכָל לַשֵּׁם. וְכֵן בִּלְשׁוֹן רַבִּים כְּדִבְרֵיהֶם. עַל כֵּן כָּתוּב, אֲנִי אֲנִי הוּא לְבַדִּי אֶחָד, וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי: **יֵין נְסִיכָם.** כְּמוֹ, וְנִסְכּוֹ יַיִן. וְיִהְיוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת. יֵשׁ אוֹמֵר, יַיִן מַלְכָּם, כְּמוֹ נְסִיכֵי מִדְיָן. כִּי הַמַּלְאָךְ הָיָה נוֹתֵן יַיִן הָעוֹלָה. וְהָרִאשׁוֹן קָרוֹב אֵלַי: **וְיַעְזְרוּכֶם.** כְּמוֹ בְּרַכְנוּכֶם. וְאִם תֹּאמְרוּ שֶׁהוּא אֶחָד, יַסְתִּירְכֶם מֵהַצָּרוֹת הַבָּאוֹת:

לט **רְאוּ אֲנִי אֲנִי.** פַּעֲמַיִם, כְּמוֹ אָנֹכִי אָנֹכִי. אוֹ כִּי אֲנִי הוּא וְלֹא אֲשַׁנֶּה. וְהוּא הַנָּכוֹן, כִּי אֵין עִמּוֹ פּוֹעֵל. אֲנִי הוּא שֶׁהֲמַתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲחַיֶּה אוֹתָם. וְהִנֵּה הֵם לֹא נִצּוֹלוּ, וְאֵין מַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדִי. גַּם אַתֶּם מִיָּדִי עַד עֲשׂוֹתִי אֶת הַמִּשְׁפָּט בָּכֶם. וְרַבִּים אוֹמְרִים, כִּי מִזֶּה הַכָּתוּב נִלְמוֹד חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְהָעֵד,

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום ראשון של ראש השנה שמואל א פרק א־ב

א א וַיְהִי֩ אִ֨ישׁ אֶחָ֜ד מִן־הָרָמָתַ֗יִם צוֹפִים֙ מֵהַ֣ר אֶפְרַ֔יִם וּשְׁמ֖וֹ אֶלְקָנָ֑ה בֶּן־יְרֹחָ֥ם בֶּן־אֱלִיה֖וּא בֶּן־תֹּ֑חוּ
בֶּן־צ֖וּף אֶפְרָתִֽי׃ ב וְלוֹ֙ שְׁתֵּ֣י נָשִׁ֔ים שֵׁ֥ם אַחַ֖ת חַנָּ֑ה וְשֵׁ֣ם הַשֵּׁנִ֔ית פְּנִנָּ֖ה וַיְהִ֣י לִפְנִנָּ֑ה יְלָדִ֔ים וּלְחַנָּ֖ה
אֵ֥ין יְלָדִֽים׃ ג וְעָלָה֩ הָאִ֨ישׁ הַה֜וּא מֵעִירוֹ֗ מִיָּמִ֤ים יָמִ֙ימָה֙ לְהִשְׁתַּחֲוֹ֣ת וְלִזְבֹּ֔חַ לַיהוָ֖ה צְבָאֹ֑ות בְּשִׁלֹ֔ה
וְשָׁ֣ם שְׁנֵֽי־בְנֵ֤י עֵלִי֙ חָפְנִ֣י וּפִנְחָ֔ס כֹּהֲנִ֖ים לַיהוָֽה׃ ד וַיְהִ֣י הַיּ֗וֹם וַיִּזְבַּ֤ח אֶלְקָנָה֙ וְנָתַ֣ן לִפְנִנָּ֔ה אִשְׁתּ֖וֹ
וּלְכָל־בָּנֶ֥יהָ וּבְנוֹתֶ֖יהָ מָנֹֽות׃ ה וּלְחַנָּ֥ה יִתֵּ֖ן מָנָ֣ה אַחַ֑ת אַפַּ֗יִם כִּֽי־אֶת־חַנָּ֤ה אָהֵב֙ וַיהוָ֔ה סָגַ֖ר רַחְמָֽהּ׃
ו וְכִעַסַּתָּ֥הּ צָרָתָ֖הּ גַּם־כַּ֑עַס בַּעֲב֗וּר הַרְעִמָ֤הּ כִּֽי־סָגַ֙ר֙ יְהוָ֔ה בְּעַ֖ד רַחְמָֽהּ׃ ז וְכֵ֣ן יַעֲשֶׂ֔ה שָׁנָ֥ה בְשָׁנָ֖ה
מִדֵּ֣י עֲלֹתָ֑הּ בְּבֵ֣ית יְהוָ֔ה כֵּ֣ן תַּכְעִסֶ֔נָּה וַתִּבְכֶּ֖ה וְלֹ֥א תֹאכֵֽל׃ ח וַיֹּ֣אמֶר לָ֔הּ אֶלְקָנָ֥ה אִישָׁ֖הּ חַנָּ֑ה לָ֣מָּה
תִבְכִּ֔י וְלָ֥מָּה לֹ֖א תֹאכְלִ֑י וְלָ֣מָּה יֵרַ֔ע לְבָבֵ֖ךְ הֲלֹ֥וא אָנֹכִ֛י טֹ֥וב לָ֖ךְ מֵעֲשָׂרָ֥ה בָנִֽים׃ ט וַתָּ֣קָם חַנָּ֗ה אַחֲרֵ֤י
אָכְלָה֙ בְשִׁלֹ֔ה וְאַחֲרֵ֖י שָׁתֹ֑ה וְעֵלִ֤י הַכֹּהֵן֙ יֹשֵׁ֣ב עַל־הַכִּסֵּ֔א עַל־מְזוּזַ֥ת הֵיכַ֖ל יְהוָֽה׃ י וְהִ֥יא מָ֣רַת נָ֑פֶשׁ
וַתִּתְפַּלֵּ֖ל עַל־יְהוָ֔ה וּבָכֹ֥ה תִבְכֶּֽה׃ יא וַתִּדֹּ֣ר נֶ֔דֶר וַתֹּ֣אמַר יְהוָ֔ה צְבָאֹ֖ות אִם־רָאֹ֣ה תִרְאֶ֣ה בְעֳנִ֣י אֲמָתֶ֗ךָ
וּזְכַרְתַּנִּ֤י וְלֹֽא־תִשְׁכַּח֙ אֶת־אֲמָתֶ֔ךָ וְנָתַתָּ֥ה לַאֲמָתְךָ֖ זֶ֣רַע אֲנָשִׁ֑ים וּנְתַתִּ֥יו לַיהוָ֖ה כָּל־יְמֵ֣י חַיָּ֑יו וּמוֹרָה֙
לֹא־יַעֲלֶ֣ה עַל־רֹאשׁ֔וֹ׃ יב וְהָיָ֕ה כִּֽי־הִרְבְּתָ֥ה לְהִתְפַּלֵּ֖ל לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה וְעֵלִ֖י שֹׁמֵ֥ר אֶת־פִּֽיהָ׃ יג וְחַנָּ֣ה הִ֔יא
מְדַבֶּ֥רֶת עַל־לִבָּ֖הּ רַ֣ק שְׂפָתֶ֑יהָ נָּעֹ֥ות וְקוֹלָ֖הּ לֹ֣א יִשָּׁמֵ֑עַ וַיַּחְשְׁבֶ֥הָ עֵלִ֖י לְשִׁכּֽוֹרָה׃ יד וַיֹּ֣אמֶר אֵלֶ֔יהָ עֵלִ֖י
עַד־מָתַ֣י תִּשְׁתַּכָּ֑רִין הָסִ֥ירִי אֶת־יֵינֵ֖ךְ מֵעָלָֽיִךְ׃ טו וַתַּ֣עַן חַנָּ֔ה וַתֹּ֣אמֶר לֹ֔א אֲדֹנִ֖י אִשָּׁ֣ה קְשַׁת־רוּחַ֑ אָנֹ֕כִי
וַיַּ֥יִן וְשֵׁכָ֖ר לֹ֣א שָׁתִ֑יתִי וָאֶשְׁפֹּ֥ךְ אֶת־נַפְשִׁ֖י לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃ טז אַל־תִּתֵּ֥ן אֶת־אֲמָתְךָ֖ לִפְנֵ֣י בַת־בְּלִיָּ֑עַל
כִּֽי־מֵרֹ֥ב שִׂיחִ֖י וְכַעְסִ֣י דִבַּ֑רְתִּי עַד־הֵֽנָּה׃ יז וַיַּ֣עַן עֵלִ֔י וַיֹּ֖אמֶר לְכִ֣י לְשָׁלֹ֑ום וֵאלֹהֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל יִתֵּ֣ן
אֶת־שֵׁלָתֵ֔ךְ אֲשֶׁ֥ר שָׁאַלְתְּ מֵעִמּֽוֹ׃ יח וַתֹּ֣אמֶר תִּמְצָ֣א שִׁפְחָתְךָ֗ חֵן֙ בְּעֵינֶ֔יךָ וַתֵּ֣לֶךְ הָאִשָּׁ֔ה לְדַרְכָּ֖הּ

אבן עזרא על התורה

שֶׁאָמַר בִּתְחִלָּה אָמִית, וְאַחַר כָּךְ אֲחַיֶּה. וְכֵן, ה' מֵמִית וּמְחַיֶּה. וְהָעֵד, ה' מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיָּעַל. וַאֲחֵרִים אָמְרוּ, מִפָּסוּק וְאַךְ אֶת דִּמְכֶם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם. גַּם, וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ. כִּי הִיא חַיֶּיךָ בָּעוֹלָם הַבָּא, וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה. לְמַעַן יִיטַב לָךְ. וְרַבֵּינוּ הַאי ז"ל אָמַר, כִּי לֹא הוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ דְּבַר הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי הָיָה יָדוּעַ בְּהַעְתָּקָה. וּלְפִי דַּעְתִּי, שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לַכֹּל, לֹא לְאֶחָד לְבַדּוֹ. וּדְבַר הָעוֹלָם הַבָּא, לֹא יָבִינוּ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף, כִּי עָמוֹק הוּא. וּשְׂכַר הָעוֹלָם הַבָּא, תָּלוּי בִּדְבַר הַנְּשָׁמָה. וְהִנֵּה הוּא חֵלֶף עֲבוֹדַת הַלֵּב וַעֲבוֹדָתוֹ, לְהִתְבּוֹנֵן מַעֲשֵׂה הַשֵּׁם. כִּי הֵם הַסּוּלָּם לַעֲלוֹת בּוֹ אֶל מַעֲלַת דַּעַת הַשֵּׁם שֶׁהוּא הָעִיקָּר. וְהִנֵּה גַּם הַתּוֹרָה בֵּיאָרָה לַמַּשְׂכִּיל, דְּבַר עֵץ הַחַיִּים. וְהִנֵּה יֵשׁ כֹּחַ לְנַצֵּחַ הַכְּרוּבִים. וְהָאוֹכֵל מֵעֵץ הַחַיִּים וְחַי לְעוֹלָם כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. וְכֵן בְּמִזְמוֹר לִבְנֵי קֹרַח, שִׁמְעוּ זֹאת כָּל הָעַמִּים. וְהַסּוֹד, אַךְ אֱלֹהִים יִפְדֶּה נַפְשִׁי מִיַּד שְׁאוֹל כִּי יִקָּחֵנִי סֶלָה. וְכֵן, אַחַר כָּבוֹד תִּקָּחֵנִי. וְהִנֵּה עִם שְׁנֵיהֶם לְקִיחָה, כַּאֲשֶׁר עִם דְּבַר חֲנוֹךְ וְאֵלִיָּהוּ. וְאַחַר שֶׁאָמַר וְיֵקַר פִּדְיוֹן נַפְשָׁם, אֵיךְ אָמַר יִפְדֶּה נַפְשִׁי. וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין:

וַתֹּאכַל וּפָנֶיהָ לֹא־הָיוּ־לָהּ עוֹד: יט וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְהוָה וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתָם
הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת־חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֵהָ יְהוָה: כ וַיְהִי לִתְקֻפּוֹת הַיָּמִים וַתַּהַר חַנָּה וַתֵּלֶד בֵּן
וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מֵיהוָה שְׁאִלְתִּיו: כא וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכָל־בֵּיתוֹ לִזְבֹּחַ לַיהוָה
אֶת־זֶבַח הַיָּמִים וְאֶת־נִדְרוֹ: כב וְחַנָּה לֹא עָלָתָה כִּי־אָמְרָה לְאִישָׁהּ עַד יִגָּמֵל הַנַּעַר וַהֲבִאֹתִיו וְנִרְאָה
אֶת־פְּנֵי יְהוָה וְיָשַׁב שָׁם עַד־עוֹלָם: כג וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁהּ עֲשִׂי הַטּוֹב בְּעֵינַיִךְ שְׁבִי עַד־גָּמְלֵךְ
אֹתוֹ אַךְ יָקֵם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה וַתֵּינֶק אֶת־בְּנָהּ עַד־גָּמְלָהּ אֹתוֹ: כד וַתַּעֲלֵהוּ עִמָּהּ
כַּאֲשֶׁר גְּמָלַתּוּ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וְאֵיפָה אַחַת קֶמַח וְנֵבֶל יַיִן וַתְּבִאֵהוּ בֵית־יְהוָה שִׁלֹו וְהַנַּעַר נָעַר:
כה וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת־הַפָּר וַיָּבִאוּ אֶת־הַנַּעַר אֶל־עֵלִי: כו וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי חֵי נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי אֲנִי הָאִשָּׁה
הַנִּצֶּבֶת עִמְּכָה בָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה: כז אֶל־הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי וַיִּתֵּן יְהוָה לִי אֶת־שְׁאֵלָתִי
אֲשֶׁר שָׁאַלְתִּי מֵעִמּוֹ: כח וְגַם אָנֹכִי הִשְׁאִלְתִּיהוּ לַיהוָה כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שָׁאוּל לַיהוָה
וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁם לַיהוָה: **ב** א וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמַר עָלַץ לִבִּי בַּיהוָה רָמָה קַרְנִי בַּיהוָה רָחַב פִּי
עַל־אֹיְבָי כִּי שָׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ: ב אֵין־קָדוֹשׁ כַּיהוָה כִּי־אַיִן בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ: ג אַל־תַּרְבּוּ
תְדַבְּרוּ גְבֹהָה גְבֹהָה יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דֵּעוֹת יְהוָה וְלוֹ נִתְכְּנוּ עֲלִלוֹת: ד קֶשֶׁת גִּבֹּרִים חַתִּים
וְנִכְשָׁלִים אָזְרוּ חָיִל: ה שְׂבֵעִים בַּלֶּחֶם נִשְׂכָּרוּ וּרְעֵבִים חָדֵלוּ עַד־עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים
אֻמְלָלָה: ו יְהוָה מֵמִית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיָּעַל: ז יְהוָה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר מַשְׁפִּיל אַף־מְרוֹמֵם:
ח מֵקִים מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם־נְדִיבִים וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם כִּי לַיהוָה מְצֻקֵי
אֶרֶץ וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל: ט רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמוּ כִּי־לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר־אִישׁ:
י יְהוָה יֵחַתּוּ מְרִיבָו עָלָיו בַּשָּׁמַיִם יַרְעֵם יְהוָה יָדִין אַפְסֵי־אָרֶץ וְיִתֵּן־עֹז לְמַלְכּוֹ וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ:

◆ יום שישי ב׳ תשרי ◆

(מ) כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם:

מ אֲרֵי אַתְקֵנִית בִּשְׁמַיָּא בֵּית שְׁכִנְתִּי וַאֲמָרִית קַיָּם אֲנָא לְעָלְמִין:

רש״י◄ כִּי אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי • כִּי בַּחֲרוֹן אַפִּי אֶשָּׂא יָדִי אֶל עַצְמִי בִּשְׁבוּעָה. וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הוּא, [כְּמוֹ חַי אָנִי נְאֻם ה׳ אִם לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנָי (במדבר יד יח) אַף כָּאן] אֲנִי נִשְׁבָּע ״חַי אָנֹכִי״. **אבן עזרא**

(מא) אִם־שַׁנּוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי
אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלִמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם:

מא אִם עַל חַד תְּרֵין כְּחֵזוּ בְּרַקָּא מִסּוֹף שְׁמַיָּא וְעַד סוֹף שְׁמַיָּא תִּתְגְּלֵי חַרְבִּי וְתִתְקֵף בְּדִינָא יְדִי אָתֵיב פֻּרְעָנוּתָא לְסָנְאַי וּלְבַעֲלֵי דְּבָבַי אֲשַׁלֵּם:

אבן עזרא על התורה

מ כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי. שְׁבוּעָה בְּדָבָר קַיָּם. וְאֶשָּׂא, כְּמוֹ וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם. וּמִלַּת אֶשָּׂא, כְּדֶרֶךְ בֶּן אָדָם, לְהָבִין אֶת הַשּׁוֹמְעִים: חַי אָנֹכִי. כַּאֲשֶׁר אֲנִי חַי, כֵּן אֶעֱשֶׂה זֶה:

רש״י◂ **אִם־שַׁנּוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי •** אִם אֲשַׁנֵּן אֶת לַהַב חַרְבִּי, כְּמוֹ (יחזקאל כא) ״לְמַעַן הֱיוֹת לָהּ בָּרָק״, פלנדו״ר (גלאנץ). **וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי •** לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים בְּאוֹיְבֵי שֶׁהֵרֵעוּ לָכֶם, אֲשֶׁר אֲנִי קָצַפְתִּי מְעַט וְהֵמָּה עָזְרוּ לְרָעָה. דָּבָר אַחֵר: ״וְתֹאחֵז יָדִי״, אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט לְהַחֲזִיק בָּהּ וְלִנְקֹם נָקָם. **אָשִׁיב נָקָם וְגוֹ׳ •** לְמִדּוּ רַבּוֹתֵינוּ בָּאַגָּדָה, מִתּוֹךְ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, שֶׁאָמַר ״וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי״, לֹא כְּמִדַּת בָּשָׂר־וָדָם מִדַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם זוֹרֵק חֵץ וְאֵינוֹ יָכֹל לַהֲשִׁיבוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זוֹרֵק חִצָּיו וְיֵשׁ בְּיָדוֹ לַהֲשִׁיבָן כְּאִלּוּ אוֹחֲזָן בְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי בָּרָק הוּא חִצּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן ״בְּרַק חַרְבִּי, וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי״, וְהַמִּשְׁפָּט הַזֶּה לְשׁוֹן פֵּרְעָנוּת הוּא, בְּלַעַ״ז יושטיצא״ה. **אבן עזרא**

(מב) **אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פֹּרְעוֹת אוֹיֵב:**

מב אֲרַבִּי גִּירַי מִדְּמָא וְחַרְבִּי תִּקְטוֹל בְּעַמְמַיָּא מִדַּם קְטִילָן וְשִׁבְיָן לְאַעְדָּאָה כִּתְרִין מֵרֵישׁ סָנְאָה וּבְעֵל דְּבָבָא:

רש״י◂ **אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם •** הָאוֹיֵב. **וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר •** בְּשָׂרָם. **מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה •** זֹאת תִּהְיֶה לָהֶם מֵעֲוֹן דַּם חַלְלֵי (ספרים אחרים: חַלְלֵי דָּם) יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שֶׁשָּׁבוּ מֵהֶם. **מֵרֹאשׁ פֹּרְעוֹת אוֹיֵב •** מִפֶּשַׁע תְּחִלַּת פִּרְצַת הָאוֹיֵב, כִּי כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִפְרָע מֵהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, הוּא פּוֹקֵד עֲלֵיהֶם עֲוֹנָם וַעֲוֹנוֹת אֲבוֹתֵיהֶם מֵרֵאשִׁית פִּרְצָה שֶׁפָּרְצוּ בְּיִשְׂרָאֵל. **אבן עזרא**

(מג) **הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: פ**

מג שַׁבְּחוּ עַמְמַיָּא עַמֵּהּ אֲרֵי פֻּרְעָנוּת עַבְדּוֹהִי צַדִּיקַיָּא יִתְפְּרַע וּפֻרְעָנוּת יָתִיב לְסָנְאוֹהִי וִיכַפַּר עַל אַרְעֵהּ וְעַל עַמֵּהּ:

רש״י◂ **הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ •** לְאוֹתוֹ הַזְּמַן יְשַׁבְּחוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֶת יִשְׂרָאֵל: ׳רְאוּ מַה שִּׁבְחָהּ שֶׁל אֻמָּה זוֹ שֶׁדָּבְקוּ בַּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל הַתְּלָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הָיוּ בְּטוּבוֹ וּבְשִׁבְחוֹ׳. **כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם •** שְׁפִיכוּת דְּמֵיהֶם, כְּמַשְׁמָעוֹ. **וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו •** עַל הַגְּזֵל וְעַל הֶחָמָס, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (יואל ד) ״מִצְרַיִם לְשַׁמָּה תִּהְיֶה, וֶאֱדוֹם לְמִדְבַּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה מֵחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה״, וְאוֹמֵר (עובדיה א) ״מֵחֲמַס אָחִיךָ יַעֲקֹב וְגוֹ׳״. **וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ •** וִיפַיֵּס אַדְמָתוֹ וְעַמּוֹ עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם, וְשֶׁעָשָׂה לָהֶם הָאוֹיֵב. **וְכִפֶּר •** לְשׁוֹן רְצוּי וּפִיּוּס, כְּמוֹ (בראשית לב) ״אֲכַפְּרָה פָנָיו״, ׳אַנְחִינֵהּ לְרַגְזֵהּ׳. **וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ •** וּמַה הִיא אַדְמָתוֹ? עַמּוֹ. כְּשֶׁעַמּוֹ מִתְנַחֲמִים, אַרְצוֹ מִתְנַחֶמֶת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים פה) ״רָצִיתָ ה׳ אַרְצֶךָ״, בְּמָה רָצִיתָ אַרְצֶךָ? ״שַׁבְתָּ שְׁבוּת יַעֲקֹב״. בְּפָנִים אֲחֵרִים הִיא נִדְרֶשֶׁת בַּסִּפְרִי, וְנֶחְלְקוּ בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה, רַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ כֻּלָּהּ כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּי נְחֶמְיָה דּוֹרֵשׁ כֻּלָּהּ כְּנֶגֶד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. רַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁהּ כְּלַפֵּי יִשְׂרָאֵל: ״אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם״, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי עַד ״וְלֹא ה׳ פָּעַל כָּל זֹאת״. ״כִּי גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה״ — אִבְּדוּ תּוֹרָתִי, שֶׁהִיא לָהֶם עֵצָה נְכוֹנָה. ״וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה״ — לְהִתְבּוֹנֵן ״אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד״ מִן הָאֻמּוֹת ״אֶלֶף״ מֵהֶם, אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם, ״כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרָם״, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי עַד תַּכְלִיתוֹ. וְרַבִּי נְחֶמְיָה דּוֹרֵשׁהּ כְּלַפֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: ״כִּי גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה״, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי תְּחִלָּה, עַד ״וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים״: **כִּי מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם •** שֶׁל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. **וּמִשַּׁדְמוֹת עֲמֹרָה וְגוֹ׳ •** וְלֹא יָשִׂימוּ לִבָּם לִתְלוֹת הַגְּדֻלָּה בִּי. **עֲנָבֵמוֹ עִנְּבֵי־רוֹשׁ •** הוּא שֶׁאָמַר: ״לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר״, עַל יִשְׂרָאֵל לְהַרְעִילָם וּלְהַמְרִירָם. לְפִיכָךְ ״אַשְׁכִּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ״, לְהַלְעִיט אוֹתָם עַל מַה שֶׁעָשׂוּ לְבָנַי: **חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם •** מוּכָן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מַה שֶׁעוֹשִׂין לָהֶם: **כָּמֵס עִמָּדִי •** אוֹתוֹ הַכּוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים עה) ״כִּי כוֹס בְּיַד ה׳ וְגוֹ׳״: **לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם •** כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה כו) ״תִּרְמְסֶנָּה רָגֶל״: **כִּי־יָדִין ה׳ עַמּוֹ •** בְּלָשׁוֹן זֶה מְשַׁמֵּשׁ ״כִּי יָדִין״, בִּלְשׁוֹן ׳דְּהָא׳, וְאֵין יָדִין לְשׁוֹן יִסּוּרִין, אֶלָּא כְּמוֹ: ׳כִּי יָרִיב אֶת רִיבָם מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם, כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת יָד וְגוֹ׳״: **וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ •** וְהָאוֹיֵב

אבן עזרא על התורה

מא אִם שַׁנּוֹתִי. מִפְּעָלֵי הַכֶּפֶל. כְּמוֹ, וְחַנּוֹתִי לִבְנֵי בִטְנִי. מִגִּזְרַת חֵן שָׁנוּן: **וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי.** הַחֶרֶב מִשְׁפַּט גִּבּוֹר מִלְּחָמָה: **אָשִׁיב נָקָם.** טַעַם אָשִׁיב, כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵן אֲשַׁלֵּם:

מב מִדַּם חָלָל. פֵּירוּשׁ אַשְׁכִּיר: וְטַעַם וְשִׁבְיָה. הַפְּצוּעִים: **מֵרֹאשׁ.** פֵּירוּשׁ תֹּאכַל בָּשָׂר: וְטַעַם מֵרֹאשׁ. לְהַתִּיז הָרֹאשׁ: **פֹּרְעוֹת.** כְּמוֹ בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת. גַּם קַדְמוֹנֵינוּ אָמְרוּ, הַנִּפְרָע:

יאמַר: ״אֵי אֱלֹהֵימוֹ״, שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר טִיטוּס הָרָשָׁע כְּשֶׁגִּדֵּר אֶת הַפָּרֹכֶת, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (מיכה ז) ״וְתֵרֶא אוֹיַבְתִּי וּתְכַסֶּהָ בוּשָׁה, הָאוֹמְרָה אֵלַי אַיֵּוֹ ה׳ אֱלֹהָיִךְ״: **רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי וְגוֹ׳** • אָז יְגַלֶּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יְשׁוּעָתוֹ וְיֹאמַר: ״רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא״, מֵאִתִּי בָּאת עֲלֵיהֶם הָרָעָה, וּמֵאִתִּי תָּבֹא עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה. **וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל** • מִי שֶׁיַּצִּיל אֶתְכֶם מִן הָרָעָה אֲשֶׁר אָבִיא עֲלֵיכֶם: **כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי** • כְּמוֹ ״כִּי נָשָׂאתִי״, תָּמִיד אֲנִי מַשְׂרֶה מְקוֹם שְׁכִינָתִי בַּשָּׁמַיִם, כְּתַרְגּוּמוֹ. אֲפִלּוּ חַלָּשׁ לְמַעְלָה וְגִבּוֹר לְמַטָּה, אֵימַת הָעֶלְיוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁגִּבּוֹר מִלְּמַעְלָה וְחַלָּשׁ מִלְּמַטָּה. **יָדִי** • מְקוֹם שְׁכִינָתִי, כְּמוֹ (במדבר ב) ״אִישׁ עַל יָדוֹ״, וְהָיָה בְּיָדִי לְהִפָּרַע מִכֶּם, אֲבָל אָמַרְתִּי שֶׁחַי אָנֹכִי לְעוֹלָם, אֵינִי מְמַהֵר לִפְרֹעַ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לִי שָׁהוּת בַּדָּבָר, כִּי אֲנִי חַי לְעוֹלָם, וּבְדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים אֲנִי נִפְרָע מֵהֶם, וְהַיְכֹלֶת בְּיָדִי לִיפָּרַע מִן הַמֵּתִים וּמִן הַחַיִּים. מֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לָמוּת, מְמַהֵר נִקְמָתוֹ לִיפָּרַע בְּחַיָּיו, כִּי שֶׁמָּא יָמוּת הוּא אוֹ אוֹיְבוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֲבָל אֲנִי חַי לְעוֹלָם וְאִם יָמוּתוּ הֵם וְאֵינִי נִפְרָע בְּחַיֵּיהֶם, אֶפְרַע בְּמוֹתָם: **אִם שַׁנּוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי** • הַרְבֵּה ״אִם״ יֵשׁ שֶׁאֵינָם תְּלוּיִים, כְּשֶׁאֲשַׁנֵּן בְּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה. **אבן עזרא**

״בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – ״השמים כסאי״ עד והי׳ מידי חודש בחדשו גו׳״, ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ״ק מורי וחמי אדמו״ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע״.

התוועדויות חלק א תשמ״ה עמוד 351

הפטרה ליום שני של ראש השנה ירמיה פרק לא

א כֹּה אָמַר יְהוָה מָצָא חֵן בַּמִּדְבָּר עַם שְׂרִידֵי חָרֶב הָלוֹךְ לְהַרְגִּיעוֹ יִשְׂרָאֵל: ב מֵרָחוֹק יְהוָה נִרְאָה
לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ עַל־כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד: ג עוֹד אֶבְנֵךְ וְנִבְנֵית בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד תַּעְדִּי
תֻפַּיִךְ וְיָצָאת בִּמְחוֹל מְשַׂחֲקִים: ד עוֹד תִּטְּעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שֹׁמְרוֹן נָטְעוּ נֹטְעִים וְחִלֵּלוּ: ה כִּי יֵשׁ־יוֹם
קָרְאוּ נֹצְרִים בְּהַר אֶפְרָיִם קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: ו כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה רָנּוּ לְיַעֲקֹב
שִׂמְחָה וְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשְׁמִיעוּ הַלְלוּ וְאִמְרוּ הוֹשַׁע יְהוָה אֶת־עַמְּךָ אֵת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל:
ז הִנְנִי מֵבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבַּצְתִּים מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ בָּם עִוֵּר וּפִסֵּחַ הָרָה וְיֹלֶדֶת יַחְדָּו קָהָל
גָּדוֹל יָשׁוּבוּ הֵנָּה: ח בִּבְכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם אוֹלִיכֵם אֶל־נַחֲלֵי מַיִם בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לֹא יִכָּשְׁלוּ
בָּהּ כִּי־הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאֶפְרַיִם בְּכֹרִי הוּא: ט שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה גוֹיִם וְהַגִּידוּ בָאִיִּים מִמֶּרְחָק
וְאִמְרוּ מְזָרֶה יִשְׂרָאֵל יְקַבְּצֶנּוּ וּשְׁמָרוֹ כְּרֹעֶה עֶדְרוֹ: י כִּי־פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ:

אבן עזרא על התורה

מג הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ. אָז יִשְׂבְּחוּהוּ, כַּאֲשֶׁר יִקּוֹם הַשֵּׁם דָּמָם. וְיֵשׁ אוֹמֵר, מִגְּזֵרַת וַתַּעֲבוֹר הָרִנָּה. וְהַטַּעַם הַכָּרוּז. וְהִכְרִיזוּ עֲלֵיהֶם בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּהְיוּ: **וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ.** יֵשׁ אוֹמֵר שֶׁהוּא חָסֵר יָ״ו. וְהַטַּעַם, וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ וְעַמּוֹ. וּבְדָרֶשׁ, כִּי הָאָרֶץ תִּכָּפֵר בְּעַד עַמּוֹ. גַּם הוּא נָכוֹן בַּטַּעַם, רַק אֵינוֹ מִטַּעַם הַמָּקוֹם. וְעוֹד, כִּי הָאֲדָמָה לְשׁוֹן נְקֵבָה, וְהַהֵ״א הָעֵד הַנֶּאֱמָן, וְתַחְתָּיו הַתֵּי״ו. וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ וְכַפָּרָה. וּלְפִי דַּעְתִּי, שֶׁפֵּירוּשׁוֹ שֶׁהָעָם יְכַפֵּר עַל הָאֲדָמָה. כִּי כֵן מָצָאנוּ, אֲבָנִים שֶׁחָקוּ מַיִם. גַּם נִמְצָא כִּפּוּר בְּלֹא מִלַּת עַל, כְּמוֹ וְחִטָּאתָ אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ. וְהַטַּעַם, כִּי יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ נְקָמָה בַּגּוֹיִם, וְהֵם יְכַפְּרוּ עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּעֲבוּר הַדָּם שֶׁשּׁוּפַךְ בָּהּ. כְּמוֹ וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר. וְהוּא דִּבֵּר בְּטַעַם הַמָּקוֹם. אוֹ פֵּירוּשׁ וְכִפֵּר, כְּמוֹ וְטִהֵר. וּכְמוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ. וְכֵן אָמַר יְחֶזְקֵאל עַל סוֹף הַמִּלְחָמוֹת, וְטִהֲרוּ אֶת הָאָרֶץ. וְהִנֵּה יִשְׂרָאֵל יְטַהֲרוּהָ:

יא וּבָאוּ֙ וְרִנְּנוּ֔ בִּמְרוֹם־צִיּ֖וֹן וְנָהֲרוּ֑ אֶל־טּ֖וּב יְהוָ֣ה עַל־דָּגָ֗ן וְעַל־תִּירֹ֤שׁ וְעַל־יִצְהָר֙ וְעַל־בְּנֵי־צֹ֣אן וּבָקָ֔ר
וְהָיְתָ֥ה נַפְשָׁ֖ם כְּגַ֣ן רָוֶ֑ה וְלֹא־יוֹסִיפוּ֙ לְדַאֲבָ֣ה עֹ֔וד: יב אָ֣ז תִּשְׂמַ֤ח בְּתוּלָה֙ בְּמָח֔וֹל וּבַח֖וּרִים וּזְקֵנִ֑ים
יַחְדָּ֗ו וְהָפַכְתִּ֤י אֶבְלָם֙ לְשָׂשׂ֔וֹן וְנִחַמְתִּ֖ים וְשִׂמַּחְתִּ֑ים מִיגוֹנָֽם: יג וְרִוִּיתִ֤י נֶפֶשׁ֙ הַכֹּהֲנִ֔ים דָּשֶׁ֖ן
אֶת־טוּבִ֑י יִשְׂבְּעוּ֙ נְאֻ֣ם־יְהוָ֔ה: יד כֹּ֣ה אָמַ֔ר יְהוָ֖ה קוֹל֙ בְּרָמָ֣ה נִשְׁמָ֔ע נְהִ֥י בְכִ֖י תַּמְרוּרִ֑ים רָחֵ֣ל מְבַכָּ֔ה
עַל־בָּנֶ֖יהָ מֵאֲנָ֣ה לְהִנָּחֵ֑ם עַל־בָּנֶ֖יהָ כִּ֥י אֵינֶֽנּוּ: טו כֹּ֣ה אָמַ֔ר יְהוָ֖ה מִנְעִ֣י קוֹלֵ֑ךְ מִבֶּ֣כִי וְעֵינַ֔יִךְ מִדִּמְעָ֖ה
כִּי֙ יֵ֣שׁ שָׂכָ֔ר לִפְעֻלָּתֵ֖ךְ נְאֻ֣ם־יְהוָ֑ה וְשָׁ֖בוּ מֵאֶ֥רֶץ אוֹיֵֽב: טז וְיֵ֣שׁ־תִּקְוָ֔ה לְאַחֲרִיתֵ֖ךְ נְאֻ֣ם־יְהוָ֑ה וְשָׁ֖בוּ בָנִ֥ים
לִגְבוּלָֽם: יז שָׁמוֹעַ֙ שָׁמַ֣עְתִּי אֶפְרַ֔יִם מִתְנוֹדֵ֖ד יִסַּרְתַּנִ֑י וָאִוָּ֣סֵר כְּעֵגֶ֔ל לֹ֥א לֻמָּ֖ד הֲשִׁיבֵ֣נִי וְאָשׁ֑וּבָה כִּ֥י
אַתָּ֖ה יְהוָ֥ה אֱלֹהָֽי: יח כִּי־אַחֲרֵ֣י שוּבִ֔י נִחַמְתִּ֖י וְאַחֲרֵ֣י הִוָּדְעִ֑י סָפַ֣קְתִּי עַל־יָרֵ֔ךְ בֹּשְׁתִּ֖י וְגַם־נִכְלַמְתִּ֑י כִּֽי
נָשָׂ֥אתִי חֶרְפַּ֖ת נְעוּרָֽי: יט הֲבֵן֩ יַקִּ֨יר לִ֜י אֶפְרַ֗יִם אִם֙ יֶ֣לֶד שַׁעֲשׁוּעִ֔ים כִּי־מִדֵּ֥י דַבְּרִ֖י בּ֑וֹ זָכֹ֣ר אֶזְכְּרֶ֗נּוּ
עוֹד֙ עַל־כֵּ֣ן הָמְ֔וּ מֵעַ֖י לּ֑וֹ רַחֵ֥ם אֲרַחֲמֶ֖נּוּ נְאֻ֥ם־יְהוָֽה:

◆ שבת קודש ג׳ תשרי ◆

(מד) וַיָּבֹ֣א מֹשֶׁ֗ה וַיְדַבֵּ֤ר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי֙ הַשִּׁירָ֣ה הַזֹּ֔את
בְּאָזְנֵ֖י הָעָ֑ם הֽוּא֙ וְהוֹשֵׁ֣עַ בִּן־נ֔וּן:

מד וַאֲתָא מֹשֶׁה וּמַלִּיל יָת כָּל פִּתְגָמֵי תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא קֳדָם עַמָּא הוּא וְהוֹשֵׁעַ בַּר נוּן:

רש״י◄ **הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן •** (סוטה יג) שַׁבָּת שֶׁל דִּיוּזְגֵי הָיְתָה, נִטְלָה רְשׁוּת מִזֶּה וְנִתְּנָה לָזֶה. הֶעֱמִיד לוֹ מֹשֶׁה מְתֻרְגְּמָן לִיהוֹשֵׁעַ, שֶׁיְּהֵא דּוֹרֵשׁ בְּחַיָּיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: ׳בְּחַיֵּי רַבְּךָ לֹא הָיָה לְךָ לְהָרִים רֹאשׁ׳. וְלָמָּה קוֹרְאֵהוּ כָּאן ׳הוֹשֵׁעַ׳? לוֹמַר שֶׁלֹּא זָחָה דַּעְתּוֹ עָלָיו, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הִשְׁפִּיל עַצְמוֹ כַּאֲשֶׁר מִתְּחִלָּתוֹ (ספרי)◆

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כט עמ׳ 201)

הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן (לב, מד) **וְלָמָּה קוֹרְאֵהוּ כָּאן הוֹשֵׁעַ . . שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה הִשְׁפִּיל עַצְמוֹ כַּאֲשֶׁר מִתְּחִלָּתוֹ** (רש״י) כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי זוֹכֶה לִגְדֻלָּה, גְּדֻלּוּת שֶׁל שְׂרָרָה אוֹ גַּדְלוּת בְּעִנְיָן אַחֵר, שֶׁזּוֹכֶה לִבְרָכוֹת נַעֲלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם - הוּא עָלוּל לַחֲשֹׁב, שֶׁמִּזֶּה גּוּפָא שֶׁהוּא זָכָה לְכָךְ, סִימָן שֶׁהוּא רָאוּי לַדָּבָר, וּכְתוֹצָאָה מִכָּךְ תִּהְיֶה אֲצִלוּ תְּנוּעָה שֶׁל הִרְחָבַת הַדַּעַת וּרוֹמְמוּת. לוֹמְדִים אָנוּ מֵיהוֹשֵׁעַ, שֶׁאַדְרַבָּה: דַּוְקָא מִי שֶׁזּוֹכֶה לִגְדֻלָּה צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּתְחִלָּתוֹ. וְזֶהוּ גַּם הַכְּלִי לְכָךְ שֶׁהַגְּדֻלָּה תִּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ. **אבן עזרא**

(מה) וַיְכַ֣ל מֹשֶׁ֔ה לְדַבֵּ֖ר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִ֣ים הָאֵ֑לֶּה אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵֽל:

מה וְשֵׁצִי מֹשֶׁה לְמַלָּלָא יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

אבן עזרא על התורה

מד וַיָּבֹא מֹשֶׁה. לְהוֹרוֹת כִּי אַחַר שֶׁהָלַךְ אֶל כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט וְצִיָּם בְּבוֹאוֹ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְשָׁם נִקְהֲלוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָז דִּבֵּר הַשִּׁירָה הַזֹּאת: **הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן.** כְּמוֹ אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. גַּם זֹאת לְהַגְדִּיל מַעֲלַת יְהוֹשֵׁעַ, לְעֵינֵי הַכֹּל. וּקְרָאוֹ הַכָּתוּב הוֹשֵׁעַ, בַּשֵּׁם שֶׁהָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל יוֹדְעִין אוֹתוֹ. כִּי מִי יָדַע שֶׁכִּנָּה שְׁמוֹ מֹשֶׁה יְהוֹשֵׁעַ, כִּי אִם קְרִיאֵי מוֹעֵד לְבַדָּם. וְדֶרֶךְ הַדְּרָשׁ יְדוּעָה:

(מו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׂימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תְּצַוֻּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

מו וַאֲמַר לְהוֹן שַׁוּוּ לִבְּכוֹן לְכָל פִּתְגָמַיָּא דִּי אֲנָא מַסְהֵד בְּכוֹן יוֹמָא דֵּין דִּי תְּפַקְּדוּן יָת בְּנֵיכוֹן לְמֵעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא:

רש״י◂ **שִׂימוּ לְבַבְכֶם •** צָרִיךְ אָדָם שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו, וְאָזְנָיו וְלִבּוֹ מְכַוָּנִים לְדִבְרֵי תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל מ) ״בֶּן אָדָם רְאֵה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע וְשִׂים לִבְּךָ וְגוֹ׳״, וַהֲרֵי דְּבָרִים קַל־וָחֹמֶר, וּמַה תַּבְנִית הַבַּיִת, שֶׁהוּא נִרְאֶה לָעֵינַיִם וְנִמְדָּד בְּקָנֶה, צָרִיךְ אָדָם שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו וְאָזְנָיו וְלִבּוֹ מְכוּוָּנִים לְהָבִין — דִּבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁהֵן כַּהֲרָרִין הַתְּלוּיִן בִּשְׂעָרָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

(מז) כִּי לֹא־דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

מז אֲרֵי לָא פִּתְגָם רֵקָא הוּא מִנְּכוֹן אֲרֵי הוּא חַיֵּיכוֹן וּבְפִתְגָמָא הָדֵין תּוֹרְכוּן יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא תַּמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש״י◂ **כִּי לֹא־דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם •** לֹא לְחִנָּם אַתֶּם יְגֵעִים בָּהּ, כִּי הַרְבֵּה שָׂכָר תָּלוּי בָּהּ, ״כִּי הוּא חַיֵּיכֶם״. דָּבָר אַחֵר: אֵין לְךָ דָּבָר רֵיקָן בַּתּוֹרָה שֶׁאִם תִּדְרְשֶׁנּוּ שֶׁאֵין בּוֹ מַתַּן שָׂכָר, תֵּדַע לְךָ שֶׁכֵּן אָמְרוּ חַז״ל: (בראשית לז) ״וַאֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע, וְתִמְנַע הָיְתָה פִּילֶגֶשׁ וְגוֹ׳״, לְפִי שֶׁאָמְרָה: ׳אֵינִי כְּדַאי לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה, הַלְוַאי וְאֶהְיֶה פִּילַגְשׁוֹ׳, וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְהוֹדִיעַ שִׁבְחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהָיוּ שַׁלְטוֹנִים וּמְלָכִים מִתְאַוִּים לִידָּבֵק בְּזַרְעוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחות שמחת תורה תשכ״ב – תורת מנחם התוועדויות לב עמ׳ 128)

וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים (לב, מז) **הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמְּבוֹאוֹת הַמְּטֻנָּפוֹת לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע . . אִם הָיָה קוֹרֵא וּבָא, פּוֹסֵק . . עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים** (ברכות כד, ב) יֵשׁ לִתְמֹהַּ, הֵיכָן נִרְמְזָה הֲלָכָה זוֹ בַּפָּסוּק. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה דִּבּוּר עִנְיָנוֹ רִבּוּי - הַסְבָּרָה וְהִתְחַלְּקוּת לִפְרָטִים. וּמִזֶּה, שֶׁ״דָּבָר״ לְשׁוֹן יָחִיד (בְּנִגּוּד לְ״שִׂימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים״, לְשׁוֹן רַבִּים), מוֹרֶה עַל שְׁלִילַת הַדִּבּוּר, אֲבָל לֹא שְׁלִילָה מְחֻלֶּטֶת, שֶׁאָז אֵין זֶה דִּבּוּר כְּלָל, אֶלָּא הַפְסָקָה בְּאֶמְצַע הַדִּבּוּר. וְהֵיכָן מָצִינוּ שֶׁיֵּשׁ לְהַפְסִיק אֶת הַדִּבּוּר בַּתּוֹרָה - בְּמִי שֶׁלּוֹמֵד בַּדָּרוֹ וּבָא לְמָבוֹא שֶׁאֵינוֹ נָקִי. **אבן עזרא**

(מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

מח וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין לְמֵימָר:

רש״י◂ **וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה •** בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר ״בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה״: נֶאֱמַר בְּנֹחַ (שם ז) ״בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְגוֹ׳״, בְּמַרְאִית אוֹרוֹ שֶׁל יוֹם, לְפִי שֶׁהָיוּ בְּנֵי דּוֹרוֹ אוֹמְרִים: ׳בְּכָךְ וְכָךְ, אִם אָנוּ מַרְגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אָנוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ לִיכָּנֵס בַּתֵּבָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אָנוּ נוֹטְלִין כַּשִּׁילִין וְקַרְדֻּמּוֹת וּמְבַקְּעִין אֶת הַתֵּבָה׳. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: ׳הֲרֵינִי מַכְנִיסוֹ בַּחֲצִי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִמְחוֹת, יָבֹא וְיִמְחֶה׳. בְּמִצְרַיִם נֶאֱמַר: (שמות יב) ״בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה׳״, לְפִי שֶׁהָיוּ מִצְרִיִּים אוֹמְרִים: ׳בְּכָךְ וְכָךְ אִם אָנוּ מַרְגִּישִׁין בָּהֶם, אֵין אָנוּ מַנִּיחִין אוֹתָם לָצֵאת, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אָנוּ נוֹטְלִין סִיָּפוֹת וּכְלֵי זַיִן וְהוֹרְגִין לָהֶם׳. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: ׳הֲרֵינִי מוֹצִיאָן בַּחֲצִי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ לִמְחוֹת, יָבֹא וְיִמְחֶה׳. אַף כָּאן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נֶאֱמַר: ״בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה״, לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: ׳בְּכָךְ וְכָךְ אִם אָנוּ מַרְגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אָנוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ, אָדָם שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהֵגִיז לָנוּ אֶת הַשְּׂלָו, וְהֶעֱלָה לָנוּ אֶת הַבְּאֵר, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֵין אָנוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ׳. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: ׳הֲרֵינִי מַכְנִיסוֹ בַּחֲצִי הַיּוֹם וְכוּ׳״.

אבן עזרא על התורה

מז **כִּי הוּא חַיֵּיכֶם.** כְּטַעַם, יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים. וְעוֹד, שֶׁתִּהְיוּ בְּאֶרֶץ טוֹבָה וְלֹא בְּגָלוּת:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יט פרשת האזינו)

הַהוֹרָאָה הַנִּלְמֶדֶת מִכָּךְ לַעֲבוֹדַת ה׳ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הִיא:

בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי קַיֶּמֶת "בְּחִינַת" מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, כְּפִי שֶׁמְּסַבִּיר אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן בְּהַרְחָבָה בַּתַּנְיָא. יָכֹל אֵפוֹא הַיְּהוּדִי לִטְעוֹן: אִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה שֶׁאֶלְמַד תּוֹרָה וַאֲקַיֵּם מִצְוֹת, מַדּוּעַ הוּא קָבַע שֶׁבְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁבְּנַפְשׁוֹ תִּהְיֶה בְּהֶעְלֵם, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁנִּיתַּן לַחְשׁוֹב שֶׁאֵין הִיא קַיֶּמֶת כְּלָל חַס־וְשָׁלוֹם, וּבְגָלוּי חָשִׁים רַק אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית?

הַתְּשׁוּבָה עַל כָּךְ הִיא, שֶׁזּוֹהִי טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי דַּוְקָא כָּךְ מִתְהַוֶּה הָעִנְיָן שֶׁל "**בְּעָצֶם** הַיּוֹם הַזֶּה": רַק כַּאֲשֶׁר מְשִׁקַּעַת כָּאן **עֲבוֹדָה** - כַּאֲשֶׁר הַיְּהוּדִי עָמֵל כְּדֵי לְהָסִיר אֵת הַהַסְתָּרָה הַקַּיֶּמֶת בּוֹ וּבְעוֹלָם בִּכְלָל - רַק אָז מִתְגַּלֶּה הָ"עֶצֶם", עַצְמִיּוּתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי, וְאָז רוֹאִים שֶׁהַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר הוּא רַק הֶכְנָה לְהִתְעַלּוּת הַבָּאָה לְאַחֲרֵיהֶם, לִגְאֻלָּה עַל־יְדֵי בְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, וּמִגְּאֻלָּה פְּרָטִית לִגְאֻלָּה כְּלָלִית, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה הוּא גּוֹאֵל רִאשׁוֹן הוּא גּוֹאֵל אַחֲרוֹן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק י״ט עמוד 343 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

עִכּוּב מִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה

וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, נֶאֱמַר בְּנֹחַ . . בְּמִצְרַיִם נֶאֱמַר . . בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נֶאֱמַר.. (לב, מח. ובפירוש רש״י).

וְצָרִיךְ לְהָבִין, בִּשְׁלֹמָא בְּנֹחַ חָשְׁבוּ בְּנֵי דּוֹרוֹ לַעֲצֹר אֶת נֹחַ מִלְּהִכָּנֵס לַתֵּבָה, וְכֵן הַמִּצְרִיִּים חָשְׁבוּ לִמְנוֹעַ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָצֵאת מֵאַרְצָם, אֲבָל אֵיךְ חָשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְנֹעַ מִיתָה, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בְּכֹחָם?

וְיֵשׁ לְבָאֵר בָּזֶה: מִצִּוּוּי הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה, וּבְיוֹם שֶׁ"הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי", הֵבִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּיתָתוֹ תְּלוּיָה בַּעֲלִיָּה לְהַר הָעֲבָרִים בְּיוֹם זֶה שֶׁמָּלְאוּ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו, וְלָכֵן חָשְׁבוּ שֶׁאִם מֹשֶׁה לֹא יִהְיֶה בְּיוֹם זֶה בָּהָר, תִּתְבַּטֵּל הַגְּזֵרָה. (ועל־דרך מה שכתב רש״י שאחרי כיבוש ארץ סיחון ועוג, חשב משה שהותר הנדר).

עֶצֶם הַקִּיּוּם דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל – "יוֹם הַזֶּה"

וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (לב, מח)

וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהַטַּעַם שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל אֵין אָנוּ מַנִּיחִים אוֹתוֹ, אַף שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה עַל פְּטִירַת מֹשֶׁה, הוּא מִשּׁוּם שֶׁמִּיתַת מֹשֶׁה הוּא עִנְיָן הַשַּׁיָּךְ לַצִּבּוּר, וּתְשׁוּבַת הַצִּבּוּר יְכוֹלָה לְבַטֵּל גְּזַר דִּין, אַף־עַל־פִּי שֶׁנֶּחְתַּם (ראש השנה יח, א).

וְהַטַּעַם שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הִצְלִיחוּ בֶּאֱמֶת לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה, מְרַמֵּז הַפָּסוּק בְּאָמְרוֹ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, דְּ"הַיּוֹם הַזֶּה" פְּטִירַת מֹשֶׁה נוֹגֵעַ בְּעֶצֶם הַקִּיּוּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

שֶׁכֵּן כַּמְּבֹאָר בְּסְפָרִים (מגלה עמוקות ועוד), אִלּוּ מֹשֶׁה הָיָה מַכְנִיס אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לִהְיוֹת גָּלוּת אַחַר־כָּךְ, וּמִמֵּילָא הֶעְנֵשׁ לֹא הָיָה בְּאֹפֶן שֶׁל "שְׁפֹךְ הַקְּבָ"ה חֲמָתוֹ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים" אֶלָּא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חַס־וְשָׁלוֹם, וּמִטַּעַם זֶה הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת "עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים". **אבן עזרא**

(מט) עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר־נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה:

מט סַק לְטוּרָא דַּעֲבָרָאֵי הָדֵין טוּרָא דִּנְבוֹ דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב דִּי עַל אַפֵּי יְרֵחוֹ וַחֲזֵי יָת אַרְעָא דִּכְנַעַן דִּי אֲנָא יָהֵב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא:

(נ) וּמֻת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־מֵת אַהֲרֹן אָחִיךָ בְּהֹר הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו:

נ וּמוּת בְּטוּרָא דִּי אַתְּ סָלֵק לְתַמָּן וְאִתְכְּנֵשׁ לְעַמָּךְ כְּמָא דְּמִית אַהֲרֹן אֲחוּךְ בְּהוֹר טוּרָא וְאִתְכְּנִישׁ לְעַמֵּהּ:

רש״י◄ **כַּאֲשֶׁר־מֵת אַהֲרֹן אָחִיךָ** • בְּאוֹתָהּ מִיתָה שֶׁרָאִיתָ וְחָמַדְתָּ אוֹתָהּ, שֶׁהִפְשִׁיט מֹשֶׁה אֶת אַהֲרֹן בֶּגֶד רִאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוֹ לְאֶלְעָזָר, וְכֵן שֵׁנִי וְכֵן שְׁלִישִׁי, וְרָאָה בָּנוֹ בִּכְבוֹדוֹ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: ׳אַהֲרֹן אָחִי, עֲלֵה לַמִּטָּה׳! וְעָלָה, ׳פְּשֹׁט יָדֶיךָ׳! וּפָשַׁט, ׳פְּשֹׁט רַגְלֶיךָ׳! וּפָשַׁט, ׳עֲצֹם עֵינֶיךָ׳! וְעָצַם, ׳קְמֹץ פִּיךָ׳! וְקָמַץ, וְהָלַךְ לוֹ. אָמַר מֹשֶׁה אַשְׁרֵי מִי שֶׁמֵּת בְּמִיתָה זוֹ. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

מח בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. הַיּוֹם שֶׁאָמַר הַשִּׁירָה: **נ וּמוּת.** לְתַקֵּן עַצְמוֹ, כִּי הוּא יִקָּבוֹר אֶת עַצְמוֹ, כַּאֲשֶׁר אֲפָרֵשׁ. וּכְבָר רָמַזְתִּי מַה שֶׁאָמַר אֶחָד מֵחַכְמֵי הַדּוֹר, בְּמִלַּת וַיֵּאָסֶף:

(נא) עַל֨ אֲשֶׁר מְעַלְתֶּ֜ם בִּ֗י בְּתוֹךְ֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל בְּמֵ֥י מְרִיבַ֖ת קָדֵ֑שׁ מִדְבַּר־צִ֖ן עַל֙ אֲשֶׁ֣ר לֹא־קִדַּשְׁתֶּ֔ם אוֹתִ֖י בְּתוֹךְ בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃

נא עַל דִּי שַׁקַרְתּוּן בְּמֵימְרִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי מַצּוּת רְקָם מַדְבְּרָא דְצִן עַל דִּי לָא קַדִּשְׁתּוּן יָתִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש״י◄ **עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי •** גְּרַמְתֶּם לִמְעֹל בִּי. **עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי •** גְּרַמְתֶּם לִי שֶׁלֹּא אֶתְקַדֵּשׁ, אָמַרְתִּי לָכֶם: (במדבר כ) ״וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע״, וְהֵם הִכּוּהוּ, וְהֵצְרְכוּ לְהַכּוֹתוֹ פַּעֲמַיִם, וְאִלּוּ דִּבְּרוּ עִמּוֹ וְנָתַן מֵימָיו בְּלֹא הַכָּאָה, הָיָה מִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: ׳וּמַה הַסֶּלַע הַזֶּה שֶׁאֵינוֹ לְשָׁכָר וְלֹא לְפֻרְעָנוּת, אִם זָכָה אֵין לוֹ מַתַּן שָׂכָר, וְאִם חָטָא אֵינוֹ לוֹקֶה, כָּךְ מְקַיֵּם מִצְוֹת בּוֹרְאוֹ, אָנוּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן׳?. **אבן עזרא**

(נב) כִּֽי־מִנֶּ֥גֶד תִּרְאֶ֖ה אֶת־הָאָ֑רֶץ וְשָׁ֣מָּה לֹ֔א תָּבֹ֖וא אֶל־הָאָ֥רֶץ אֲשֶׁר־אֲנִ֖י נֹתֵ֥ן לִבְנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃

נב אֲרֵי מִקֳּבֵל תֶּחֱזֵי יָת אַרְעָא וּלְתַמָּן לָא תֵעוּל לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ פ פ

רש״י◄ **כִּי מִנֶּגֶד •** מֵרָחוֹק. **תִּרְאֶה וְגוֹ׳ •** כִּי אִם לֹא תִּרְאֶנָּה עוֹד בְּחַיֶּיךָ. **וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא •** כִּי יָדַעְתִּי כִּי חֲבִיבָה הִיא לְךָ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לְךָ: ׳עֲלֵה וּרְאֵה׳: **אבן עזרא**

נ״ב פסוקים, כל״ב סימן. חסלת פרשת האזינו

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע״פ שי למורא

א) בְּיוֹם הִצִּיל ה׳ אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו, לְעֵת זִקְנָתוֹ לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ עָלָיו כָּל צָרוֹתָיו וְנִצַּל מִכֻּלָּם. פֵּרוּשׁ אַחַר, בְּכָל עֵת שֶׁבָּאָה עָלָיו צָרָה וְנִצַּל מִמֶּנָּה הָיָה שָׁר הַשִּׁירָה הַזֹּאת. **וּמִכַּף שָׁאוּל,** לְפִי שֶׁהָיָה אוֹיְבוֹ וְרוֹדְפוֹ מִכֻּלָּם, הִזְכִּירוֹ לְחוּד. **ב) סַלְעִי,** חָזָק, כְּמוֹ סֶלַע חָזָק. **וּמְצָדָתִי,** מִבְצָרִי. **וּמְפַלְטִי לִי,** מְפַלֵּט אוֹתִי עִם צְבָא יִשְׂרָאֵל בַּמִּלְחָמָה. וְגַם בִּהְיוֹתִי לְבַדִּי. **ג) צוּרִי,** חָזָק, כְּמוֹ צוּר וְסֶלַע. **קֶרֶן יִשְׁעִי,** הוּא לִי לְעֵזֶר כְּמוֹ קֶרֶן לְבַעַל הַקַּרְנַיִם. **מִשְׂגַּבִּי,** סוֹמֵךְ אוֹתִי. **וּמְנוֹסִי,** שֶׁהָיִיתִי נָס אֵלָיו לְעֶזְרָה. **מֵחָמָס,** מֵאַנְשֵׁי חָמָס. **ד) מְהֻלָּל אֶקְרָא ה׳ וגו׳,** כַּאֲשֶׁר אֲנִי קוֹרֵא אֶל ה׳ בְּהַלֵּל, אָז אֲנִי נוֹשֵׁעַ. **ה) אֲפָפֻנִי,** סְבָבוּנִי. **מִשְׁבְּרֵי מָוֶת,** צָרוֹת שׁוֹבְרוֹת מוֹבִילוֹת אֶל מָוֶת. פֵּרוּשׁ אַחֵר, גַּלֵּי מָוֶת. **נַחֲלֵי בְלִיַּעַל,** גְּיָסוֹת שׁוֹטְפוֹת כְּנַחַל, מֵאַנְשֵׁי בְלִיַּעַל. **יְבַעֲתֻנִי,** יַבְעִיתוּ וְיַחֲרִידוּ אוֹתִי. **ו) חֶבְלֵי שְׁאוֹל,** מַכְאוֹבֵי מָוֶת. ״חֶבְלֵי״, כְּמוֹ ״חֶבְלֵי יוֹלֵדָה״ (הושע יג,יג). **קִדְּמֻנִי,** בָּאוּ לְפָנַי. **ח) וַיִּתְגָּעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ,** גַּעַשׁ וְרָעַד וְרַעַשׁ תְּקָפוּ אֶת אוֹיְבֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. **מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ,** שֶׁהִרְעִישׁ הקב״ה גַּם אֶת צְבָא הַשָּׁמַיִם בִּשְׁבִילוֹ. **כִּי חָרָה לוֹ,** כַּאֲשֶׁר חָרָה לוֹ עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְנִקַּם מֵהֶם נִקְמָתִי. **ט) עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ,** הוּא עִנְיַן כַּעַס. כְּמוֹ ״אִם עָשַׁן אַף ה״ (דברים כט,יט). **תֹּאכֵל,** תִּשְׂרֹף אֶת הַקָּמִים עָלַי. **י) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֶד,** נָטָה אֶת הַשָּׁמַיִם לְמַטָּה לָאָרֶץ וְיָרַד עֲלֵיהֶם לְהִתְקָרֵב אֶל שׂוֹנְאֵי לְהַכּוֹת בָּהֶם. כְּלוֹמַר שֶׁהָיָה מְמַהֵר לְהַפְרַע מֵהֶם. **וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו,** שֶׁיָּרַד בְּעַב הֶעָנָן לִהְיוֹת מוּכָן לְהַפְרַע מִשּׂוֹנְאֵי. **יא) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיָּעָף וגו׳,** הוּא מָשָׁל עַל מְהִירוּתוֹ לָבוֹא לְעֶזְרָה. **יב) וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבוֹתָיו סֻכּוֹת,** שָׂם אֶת הַחֹשֶׁךְ סְבִיבוֹתָיו

הפטרה לפרשת האזינו לשנים מקרא ואחד תרגום

בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּ֤ר דָּוִד֙ לַיהוָ֔ה אֶת־דִּבְרֵ֥י הַשִּׁירָ֖ה הַזֹּ֑את בְּיוֹם֙ הִצִּ֣יל יְהוָ֔ה אֹתֹ֖ו מִכַּ֥ף כָּל־אֹיְבָ֖יו וּמִכַּ֥ף שָׁאֽוּל׃ ב וַיֹּ֕אמֶר יְהוָ֖ה סַלְעִ֑י וּמְצָדָתִ֖י וּמְפַלְטִי־לִֽי׃ ג אֱלֹהֵ֣י צוּרִ֔י אֶֽחֱסֶה־בּ֖ו מָגִנִּ֑י וְקֶ֣רֶן יִשְׁעִ֔י מִשְׂגַּבִּ֥י וּמְנוֹסִ֖י מֹשִׁיעִ֑י מֵחָמָ֥ס תֹּשִׁיעֵֽנִי׃ ד מְהֻלָּ֣ל אֶקְרָ֔א יְהוָ֖ה וּמֵאֹיְבַ֥י אִוָּשֵֽׁעַ׃ ה כִּ֣י אֲפָפֻ֔נִי מִשְׁבְּרֵ֥י מָ֖וֶת נַחֲלֵ֣י בְלִיָּ֑עַל יְבַעֲתֻֽנִי׃ ו חֶבְלֵ֣י שְׁאֹ֔ול סַבֻּ֖נִי קִדְּמֻ֥נִי מֹקְשֵׁי־מָֽוֶת׃ ז בַּצַּר־לִ֖י אֶקְרָ֑א יְהוָ֔ה וְאֶל־אֱלֹהַ֖י אֶקְרָ֑א וַיִּשְׁמַ֥ע מֵהֵיכָלֹ֖ו קֹולִ֑י וְשַׁוְעָתִ֖י בְּאָזְנָֽיו׃ ח וַיִּתְגָּעַ֥שׁ וַתִּרְעַ֖שׁ הָאָ֑רֶץ מֹוסְדֹ֣ות הַשָּׁמַ֔יִם יִרְגָּ֖זוּ וַיִּתְגָּעֲשׁ֥וּ כִּי־חָרָ֖ה לֹֽו׃ ט עָלָ֣ה עָשָׁ֗ן בְּאַפֹּ֔ו וְאֵ֥שׁ מִפִּ֖יו תֹּאכֵ֑ל גֶּֽחָלִ֥ים בָּעֲרֹ֖ו מִמֶּֽנּוּ׃ י וַיֵּ֣ט שָׁמַ֔יִם וַיֵּ֖רֶד וַעֲרָפֶ֥ל תַּֽחַת־רַגְלָֽיו׃ יא וַיִּרְכַּ֣ב עַל־כְּרוּב֮ וַיָּעָף֒ וַיֵּרָא֙ עַל־כַּנְפֵ֣י רוּחַ׃ יב וַיָּ֣שֶׁת חֹ֔שֶׁךְ סְבִיבֹתָ֖יו סֻכֹּ֑ות

אבן עזרא על התורה

נא אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתֶּם. פֵּרַשְׁתִּיו: **נב אֶל הָאָרֶץ.** פֵּירוּשׁוֹ וְשָׁמָּה:

סְבִיבֹתָיו סֻכּוֹת חַשְׁרַת־מָיִם עָבֵי שְׁחָקִים: יג מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ
גַּחֲלֵי־אֵשׁ: יד יַרְעֵם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:
טו וַיִּשְׁלַח חִצִּים וַיְפִיצֵם בָּרָק וַיָּהֹם: טז וַיֵּרָאוּ אֲפִיקֵי יָם יִגָּלוּ
מוֹסְדוֹת תֵּבֵל בִּגַּעֲרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ: יז יִשְׁלַח
מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים: יח יַצִּילֵנִי מֵאֹיְבִי עֹז מִשֹּׂנְאַי
כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי: יט יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי:
כ וַיֹּצֵא לַמֶּרְחָב אֹתִי יְחַלְּצֵנִי כִּי־חָפֵץ בִּי: כא יִגְמְלֵנִי יְהוָה
כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא
רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לְנֶגְדִּי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר
מִמֶּנָּה: כד וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי: כה וַיָּשֶׁב יְהוָה
לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו: כו עִם־חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם־גִּבּוֹר
תָּמִים תִּתַּמָּם: כז עִם־נָבָר תִּתָּבָר וְעִם־עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל: כח וְאֶת־
עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל: כט כִּי־אַתָּה נִירִי
יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי: ל כִּי בְכָה אָרוּץ גְּדוּד בֵּאלֹהַי
אֲדַלֵּג־שׁוּר: לא הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן
הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר
מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיַּתֵּר תָּמִים דַּרְכִּי:
לד מְשַׁוֶּה רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל־בָּמֹתַי יַעֲמִידֵנִי: לה מְלַמֵּד יָדַי
לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי: לו וַתִּתֶּן־לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ
וַעֲנָוָתְךָ תַּרְבֵּנִי: לז תַּרְחִיב צַעֲדִי תַּחְתָּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי:
לח אֶרְדְּפָה אֹיְבַי וָאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָם:
לט וָאֲכַלֵּם וָאֶמְחָצֵם וְלֹא יְקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי: מ וַתַּזְּרֵנִי
חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי: מא וְאֹיְבַי תַּתָּה לִּי עֹרֶף
מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם: מב יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם:
מג וְאֶשְׁחָקֵם כַּעֲפַר אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת אֲדַקֵּם אֶרְקָעֵם:
מד וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא־יָדַעְתִּי

לְסִבָּה לְהֵגֵן עָלָיו. כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ" (שמות יד,כ) שֶׁהָיָה מַפְסִיק בֵּין הַמִּצְרִים לְיִשְׂרָאֵל. **חַשְׁרַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים,** קִשּׁוּר הַמַּיִם בְּעָנְנֵי הַשָּׁמַיִם, מֵהֶם בָּא הַחֹשֶׁךְ. **יג) מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ וגו',** מִתּוֹךְ הָאוֹר שֶׁלְּפָנָיו אֲשֶׁר חֻפְּצוֹ לְהָאִיר וּלְהוֹשִׁיעַ לִי, מִזֶּה עַצְמוֹ בָּעֲרוּ גַּחֲלֵי אֵשׁ בְּאוֹיְבַי. **יד) יַרְעֵם,** יִתֵּן בָּהֶם רְעָמִים. **טו) וַיָּהֹם,** עָשָׂה בָּהֶם מְהוּמָה. **טז) וַיֵּרָאוּ אֲפִיקֵי יָם,** וְנִרְאוּ מַעֲמַקֵּי הַיָּם. כְּלוֹמַר, נִתְגַּלּוּ דְּבָרִים סְתוּמִים וְנִפְלָאִים. **יִגָּלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל,** נִתְגַּלּוּ הַיְסוֹדוֹת הָעֲמֻקִּים שֶׁל יְשׁוּב הָעוֹלָם. **יז) יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים,** כְּלוֹמַר, שֶׁהִצִּילָהוּ מִצָּרוֹת רַבּוֹת. **יח) מֵאוֹיְבִי עֹז,** מֵאוֹיְבִי שֶׁהָיָה חָזָק. **כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי,** מִאֲשֶׁר הִתְחַזְּקוּ מִמֶּנִּי. **יט) יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי,** בְּיוֹם שֶׁהָיָה קוֹרֶה לִי מִקְרֶה רָע הָיוּ אוֹיְבַי מַקְדִּימִים לָבוֹא עָלַי. **כא) כְּבֹר יָדַי,** כְּפִי שֶׁיָּדַי בְּרוּרוֹת וּנְקִיּוֹת מֵעָוֹל. **כג) כִּי כָל מִשְׁפָּטָיו לְנֶגְדִּי,** כִּי כָּל מִשְׁפְּטֵי תּוֹרָתוֹ לְנֶגֶד עֵינַי תָּמִיד לְהִתְנַהֵג לְפִיהֶם. **כה) כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו,** כְּבָרִירוּתִי אֲשֶׁר הִיא לְנֶגֶד עֵינָיו. **כו) גִּבּוֹר תָּמִים,** כְּמוֹ "גֶּבֶר תָּמִים". **תִּתַּמָּם,** אַתָּה נוֹהֵג עִמּוֹ בִּתְמִימוּת. **כז) עִם נָבָר תִּתָּבָר,** עִם אִישׁ בְּרוּר וְנָקִי, תִּתְנַהֵג בִּבְרִירוּת. **וְעִם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל,** וְעִם אִישׁ הַמִּתְנַהֵג בְּעִקְּמִימוּת, תָּבוֹא עָלָיו בְּדַרְכּוֹ הַנִּפְתֶּלֶת וְהַמְעֻקָּמֶת. **כח) עַם עָנִי,** מֻכְנָע בְּעָנִי. **וְעֵינֶיךָ עַל רָמִים תַּשְׁפִּיל,** וְתִתֵּן עֵינְךָ עַל הַמִּתְגָּאִים לְהַשְׁפִּילָם. **כט) כִּי אַתָּה נִירִי,** כִּי אַתָּה תָּאִיר לִי כְּנֵר. **יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי,** יָאִיר לִי אֶת הַחֹשֶׁךְ, כְּלוֹמַר, יוֹצִיאֵנִי מִן הַצָּרָה. **ל) כִּי בְכָה אָרוּץ גְּדוּד,** כִּי בְּעֶזְרָתְךָ אָרוּץ אֶל גְּדוּדֵי הַגּוֹיִם. **אֲדַלֵּג שׁוּר,** אֶקְפֹּץ עַל הַחוֹמוֹת שֶׁל עָרֵי אוֹיְבַי לְבַדְּשָׁם. **לא) תָּמִים דַּרְכּוֹ,** לְגָמוֹל לְאִישׁ כְּמִפְעָלוֹ. **צְרוּפָה,** נְקִיָּה מִפְּסֹלֶת, כְּכֶסֶף צָרוּף. **לג) מָעוּזִּי חָיִל,** מְחַזֵּק אוֹתִי בְּכֹחַ. **וַיַּתֵּר תָּמִים דַּרְכִּי,** וְהִתִּיר וּפָתַח דַּרְכִּי בַּמִּלְחָמָה בְּאֹפֶן תָּמִים וְשָׁלֵם, שֶׁלֹּא נֶחְסַר אֶחָד מֵאַנְשֵׁי בַּמִּלְחָמָה. **לד) מְשַׁוֶּה רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת,** מַשִּׂים רַגְלַי קַלּוֹת לָרוּץ אַחַר הָאוֹיֵב, כְּאַיָּלָה זוֹ שֶׁרָצָה מַהֵר. **וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִידֵנִי,** וְהֶעֱמִיד אוֹתִי עַל גְּבֹהֵי וּגְדֻלָּתִי. **לה) וְנִחַת קֶשֶׁת נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי,** וְגִדְרָכָה קֶשֶׁת נְחוּשָׁה עַל יְדֵי זְרוֹעוֹתַי. "קֶשֶׁת נְחוּשָׁה" הוּא כִּנּוּי לְקֶשֶׁת עֲשׂוּיָה מִמַּתֶּכֶת חֲזָקָה וּגְמִישָׁה. **לו) מָגֵן יִשְׁעֶךָ,** יִשְׁעֲךָ הָיָה לִי לְמָגֵן. **וַעֲנָוָתְךָ תַּרְבֵּנִי,** הָעֲנָוָה שֶׁבְּךָ לְהַשְׁגִּיחַ בִּי, עָשְׂתָה אוֹתִי כְּאִלּוּ הָיִיתִי עִם רַב. **לז) תַּרְחִיב צַעֲדִי וגו',** הִרְחַבְתָּ פְּסִיעוֹתַי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְעֲדוּ רַגְלַי. כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא נָפַלְתִּי בִּידֵי שׂוֹנְאַי. **מ) וַתַּזְּרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה,** אָזַרְתָּ אוֹתִי בְּכֹחַ לְהִלָּחֵם. **תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי,** וְאֶת שׂוֹנְאַי תַּפִּיל לִכְרַע תַּחְתַּי. **מא) תַּתָּה לִי עֹרֶף,** נָתַתָּ אוֹתָם שֶׁיָּנוּסוּ וְיַהַפְכוּ לִי

עֹרֶפֶם. **מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם,** וְגַם מְשַׂנְאַי יָנוּסוּ, וְעִם כָּל זֶה אַשִּׂיגֵם וְאַכְרִיתֵם. **מב) יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ וגו',** כְּמוֹ "יִשְׁעוּ אֶל ה' וְלֹא עָנָם וְאֵין מוֹשִׁיעַ", כִּי הֵם רְשָׁעִים וְקוֹרְאִים אֶל ה' וְלִבָּם לֹא נָכוֹן עִמּוֹ. **אֲדַקֵּם אֶרְקָעֵם,** אֶעֱשֶׂה אוֹתָם דַּק דַּק וַאֲרַדֵּד אוֹתָם עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. **מד) מֵרִיבֵי עַמִּי,** מֵאַנְשֵׁי מִלְחַמְתִּי אֲשֶׁר בִּבְנֵי עַמִּי הַלּוֹחֲמִים נֶגְדִּי. **תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם,** שְׁמַרְתָּנִי מִיַּד כֻּלָּם עַד שֶׁהֵבֵאתָנִי לִהְיוֹת לְרֹאשׁ גּוֹיִם. **עַם לֹא יָדַעְתִּי,** עַמִּים אֲשֶׁר הֵם מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה.

מה) לִשְׁמוֹעַ אֹזֶן יִשָּׁמְעוּ לִי, מִפְּנֵי מִשְׁמַע אָזְנֵיהֶם בִּלְבַד, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנַי, יִהְיוּ נִשְׁמָעִים לִי. מו) בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ, אוֹיְבֵי הַגּוֹיִם יִבֹּלוּ וְיִכָּמְשׁוּ. וַיַּחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם, וְיִהְיוּ חֲגֻרִים בְּרַגְלֵיהֶם מַמָּה שֶׁיִּהְיוּ סְגוּרִים בְּיָדִי בְּכֶבְלֵי בַרְזֶל. מז) וְיָרֵם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי, וְהָאֱלֹהִים שֶׁהוּא תֹּקֶף יִשְׁעִי הוּא רָם עַל כָּל רָמִים, וְלָכֵן לֹא אִירָא מֵאוֹיְבַי. מח) הָאֵל הַנּוֹתֵן נְקָמוֹת לִי, הַנּוֹקֵם נִקְמָתִי. מט) וּמוֹצִיאִי מֵאוֹיְבָי, וּמוֹצִיאֵנִי מֵאוֹיְבַי. וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי, וּמִן הַקָּמִים עָלַי תַּגְבִּיהֵנִי. נ) מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ, מְגַדֵּל יְשׁוּעוֹת הוּא לְמַלְכּוֹ, שֶׁכְּשֶׁם שֶׁאָדָם נָם בְּמִגְדַּל־עֹז וְהוּא נִצּוֹל מֵאוֹיְבָיו, כְּמוֹ כֵן נִסְתַּי אֵלָיו וְנוֹשַׁעְתִּי מֵאוֹיְבַי. וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ, כְּלוֹמַר, לֹא כַּעֲבוּר תַּשְׁלוּם גְּמוּל, כִּי אִם בְּחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לִמְשִׁיחוֹ שֶׁהוּא דָּוִד הַמֶּלֶךְ. וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְדָוִד, כֵּן יַעֲשֶׂה לְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם.

יַעֲבְדֻנִי: מה בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמֹעַ אֹזֶן יִשָּׁמְעוּ לִי: מו בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מז חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרֹם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי: מח הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמֹת לִי וּמֹרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי: מט וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: נ עַל־כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר: נ מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֵׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

הפטרה לפרשת האזינו לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה לקמן עמ' קסג

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' ב

1 שֶׁאֲפָאָהּ עִם צָלִי [–בשר צלוי] בַּתַּנּוּר, בלי שנגעו זה בזה, אָסוּר
2 לְאָכְלָהּ בְּכוּתְּחָא [–כותח, מאכל שמעורב בו חלב], משום שריח
3 הבשר נבלע בפת, והרי זה כמו שנבלע טעמו של הבשר בפת.
4 מספרת הגמרא: הַהִיא בִּינִיתָא דְּאִיטְּוָוא בַּהֲדֵי בִּישְׂרָא – אירע מעשה
5 ונצלה דג יחד עם בשר בתנור אחד, בלי שנגעו זה בזה. אַסְרָהּ רָבָא
6 מִמְּקוֹם הנקרא פְּרָזִיקְיָא, לְמֵיכְלֵיהּ בְּכוּתְּחָא – לאכול את הדג
7 בכותח, משום שריח הבשר נבלע בדג, והרי זה כמו שנבלע טעם
8 הבשר בדג. מַר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר, דג זה שנצלה יחד עם בשר, אֲפִילּוּ
9 אכילתו בְּמִילְחָא – במלח, בלי כותח, נַמִּי – גם כן אָסוּרָה, מִשּׁוּם
10 דְּדג שנבלע בו בשר, אכילתו קַשְׁיָא – עלולה לגרום לְרֵיחָא – לריח
11 הפה, וּלְדָבָר אַחֵר – ולצרעת.
12 נאמר בתורה בפרשת פסח שני (במדבר ט י–יא) 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה
13 טָמֵא לָנֶפֶשׁ וגו' וְעָשָׂה פֶּסַח לה', בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם'
14 וגו', ולמדנו שהטמא אינו מקריב את הפסח, אלא נדחה לפסח שני.
15 אולם דרשו בגמרא (לעיל סו) מתיבת 'איש', 'איש נדחה ואין ציבור
16 נדחים', שאם רוב הקהל טמאים קרב הפסח בטומאה. וכן הדין
17 בשאר קרבנות שקבוע להם זמן, שדוחים את הטומאה. במשנתנו
18 יבואר שבקרבנות הבאים בטומאה חלוק דין פסח משאר קרבנות,
19 ששאר הקרבנות אינם נאכלים בטומאה, אבל פסח אף נאכל
20 בטומאה.
21 חֲמִשָּׁה דְּבָרִים – חמשה קרבנות ציבור, בָּאִין בְּטוּמְאָה – קרבים
22 בטומאה, ויוצאים הציבור ידי חובתן, וְאולם אֵינָן נֶאֱכָלִין בְּטוּמְאָה.
23 ואלו הן, הָעוֹמֶר – מנחת העומר הבאה בששה עשר בניסן להתיר
24 אכילה מהתבואה החדשה. וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם – מנחת שתי הלחם הבאה
25 בחג השבועות להתיר הבאת מנחות למקדש מהתבואה החדשה.
26 וְלֶחֶם הַפָּנִים – שתים עשרה חלות שהיו מסדרים על השולחן
27 במקדש. וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר – שני כבשי קרבן שלמים הקרבים
28 בשבועות יחד עם שתי הלחם. וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים – שעיר עזים
29 הקרב בראש חודש. אלו הם הקרבנות הקרבים בטומאה, אך אינם
30 נאכלים בטומאה, אבל קרבן הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטוּמְאָה, כגון שהיו רוב
31 הקהל טמאים, נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה, והטעם שחלוק משאר הקרבנות,
32 משום שֶׁלֹּא בָּא ציווי התורה על קרבן הפסח מִתְּחִילָּתוֹ, אֶלָּא
33 לַאֲכִילָה – אלא כדי שיאכלוהו, שכן נאמר בו (שמות יב ד) 'אִישׁ לְפִי
34 אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה', ואם כן כשהתירה התורה להקריבו
35 בטומאה ודאי התירה אף את אכילתו בטומאה.

גמרא

36
37 שנינו במשנתנו, חמשה דברים באין בטומאה, הגמרא דנה איזה
38 קרבן ממעטת המשנה במנין 'חמשה'. מבררת הגמרא: חֲמִשָּׁה –
39 כלומר, מנין הקרבנות שנקט התנא, לְמַעוּטֵי מַאי – מהו הקרבן
40 שאינו בא בטומאה שהתכוין התנא למעטו במנין זה. משיבה
41 הגמרא: לְמַעוּטֵי חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר – קרבן חגיגה הקרב בחמשה
42 עשר בניסן, שאינו קרב בטומאה, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא – שהיה
43 עולה בדעתך לומר, שמכֵּיוָן דְּקרבן חגיגה קָרְבַּן צִיבּוּר הוּא,
44 וּקְבִיעָא לֵיהּ מוֹעֵד – וקבוע לו זמן להקרבתו בימי החג, תִּדְחֵי
45 טוּמְאָה – תדחה טומאה מפניו ויקרב אף בטומאה, קָא מַשְׁמַע לָן –
46 משמיענו התנא שאין הדבר כן, אלא אינו דוחה את הטומאה.
47 והטעם הוא, שהרי כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שֶׁכְּעָה – שאם לא
48 הביאו ביום טוב הראשון יכול להשלים ולהביאו כל ימות הפסח,
49 לכך לֹא דָּחֲיָא שַׁבָּת כשחל יום טוב הראשון בשבת, אלא מקריבים
50 אותו בשאר ימות החג, וּמִדְּשַׁבָּת לֹא דָּחֲיָא – וכשם שאינה דוחה
51 את השבת, כך לֹא דָּחֲיָא טוּמְאָה.
52 שואלת הגמרא: וְנִיתְנֵי נַמִּי – וישנה התנא במשנה גם את שְׂעִירֵי
53 הָרְגָלִים – שעירי חטאת הקרבים בשלושת הרגלים, שבאים
54 בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, כשאר קרבנות שקבוע להם זמן.
55 משיבה הגמרא: הָא תָּנָא לֵיהּ – התנא כבר שנה דין זִבְחֵי שַׁלְמֵי
56 צִבּוּר, שהם קרבנות מבעלי חיים שנזרק דמם על המזבח,
57 והשמיענו באלו שאינם נאכלים בטומאה והוא הדין לשאר
58 הקרבנות מבעלי חיים הדומים להם.
59 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן יש ללמוד את כל הקרבנות שהם
60 בעלי חיים מזבחי שלמי צבור, שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים נַמִּי לֵיתְנֵי –
61 גם לא היה צריך התנא לשנות, דְּהָא תָּנָא – שהרי כבר שנה
62 במשנה דין זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר.
63 מתרצת הגמרא: אָמְרֵי – אמרו בני הישיבה,

שיעורי תהלים לשבוע פרשת האזינו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ו אלול פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק ופרקים עו-עח	**יום רביעי - כ"ט אלול** פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קנ ופרקים פה-פז
יום שני - כ"ז אלול מפרק קכ עד סוף פרק קלד ופרקים עט-פא	**יום חמישי - א' תשרי** פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים פח-צ
יום שלישי - כ"ח אלול מפרק קלה עד סוף פרק קלט ופרקים פב-פד	**יום שישי - ב' תשרי** פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים צא-צג
שבת קודש - ג' תשרי פרק כ מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים צד-צו	

יום ראשון כ"ו אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכו, וזהו רחבה מצותך... עד עמ' קכו, מנוחה כו':

להלן, חוזר רבנו הזקן לפרש הפסוק "רחבה מצותך מאד", שלעיל פירש המלה "**מצותך**" שהכוונה היא למצות הצדקה הנקראת "מצותך" (המצוה שלך), המצוה של הקדוש ברוך הוא. כעת יפרש המלה "**רחבה**", שמצות הצדקה היא כלי ושטח רחב, שתוכל להתלבש בה ההתגלות של "אור אין סוף" שתהיה בזמן התחייה. ובלשון רבינו הזקן: **וְזֶהוּ "רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד", הִיא מִצְוַת הַצְדָקָה, שֶׁהִיא כְּלִי וְשֶׁטַח רָחָב מְאֹד, לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ הֶאָרַת – וְהתגלות, אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב:** – בפיוט ראש השנה: "**לְבוּשׁוֹ צְדָקָה**"), – שצדקה היא לבוש לקבלת "אור אין סוף" ברוך הוא, **אֲשֶׁר יָאִיר לֶעָתִיד בִּבְחִינַת כְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית בְּחֶסֶד חִנָּם** – של הקדוש ברוך הוא, **כְּ"אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא"** – על ידי עבודת האדם למטה בענין חסד וצדקה, **זוֹ, הַנִּקְרֵאת "דֶּרֶךְ ה'"**. – וכנזכר לעיל (בתחילת האגרת) שלמרות שישנה התעוררות מלמטה על ידי עבודת הצדקה – בכל זאת זה "חסד חנם". שכן, לאמיתו של דבר התעוררות האדם מלמטה אינה בערך כלל שהיא תעורר התעוררות כזו למעלה של התגלות אלקית בלתי מוגבלת כזו, אלא זה חסד חנם, והצדקה היא **כלי** בלבד **לקבלת** חסד זה והתגלות זו. **וְזֶהוּ לְשׁוֹן "מְאֹד"**, – "רחבה מצותך מאד", **שֶׁהוּא כְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית.** – שמצות הצדקה היא כלי רחב בלי גבול ותכלית לקבלת ההתגלות האלקית שהיא בלי גבול ותכלית. **אֲבָל** – התחלת הפסוק "רחבה מצותך מאד" היא: "**לְכָל תְּכֵלָה - רָאִיתִי קֵץ**", "**תְּכֵלָה**" - **הִיא מִלְּשׁוֹן "כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ" שֶׁבְּנַן עֵדֶן,** – הרי לכך ראיתי קץ, שיש לה קץ וגבול, **שֶׁהִיא בִּבְחִינַת "קֵץ" וְתַכְלִית וְצִמְצוּם כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,** – שהאור המאיר בגן עדן הוא מבחינת "ממלא כל עלמין", שהוא אור מוגבל ומצומצם. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של כ"ק רבינו, מפרש את שלשת הענינים של "קץ", "תכלית" ו"צמצום", שהם בשלשת בחינות **האור** המאיר בגן עדן, וכן מסביר מדוע המלה "קץ" כתובה בפירוש בפסוק, "לכל תכלה ראיתי קץ", ולא הענין של "תכלית" ו"צמצום". **ו"לְכָל תְּכֵלָה"** – לכל סוגי הגעגועים וכלות הנפש, כיוון שמדובר כאן אודות כלות הנפש והגעגועים שבגן עדן דוקא – מדוע, איפוא, הוא אומר "**לכל** תכלה"? – **הוּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת גַּן־עֵדֶן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּלִקּוּטֵי הַשַּׁ"ס מֵהָאַר"י זַ"ל בְּפֵרוּשׁ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[42]**: "תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה כו'"**, – לא בעולם הזה ולא בעולם הבא", מפרש האריז"ל, שהכוונה היא, **שֶׁעוֹלִים תָּמִיד מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה בְּהַשָּׁגַת הַתּוֹרָה שֶׁאֵין לָהּ סוֹף כו'**, – ואין להם מנוחה לעמוד במדריגה אחת, אלא הם עולים תמיד ממדריגה למדריגה, **עַד אַחַר הַתְּחִיָּה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם** – אז, **מְנוּחָה כו'**: – כמו אחרי זמן התחייה הנקרא "יום שכולו שבת **ומנוחה**"[43], שכן, יתגלה אז אור מעצמות "אין סוף" ברוך הוא, שאין בו שום התחלקות של מדריגות, הרי שלא שייך אז שום עליה ממדריגה למדריגה, אלא זה ענין של מנוחה ועונג מעצמות "אור אין סוף" ברוך הוא.

אגרת הקדש

וזהו רחבה מצותך מאד היא מצות הצדקה שהיא כלי ושטח רחב מאד להתלבש בה הארת אור א"ס ב"ה (וכמ"ש לבושו צדקה) אשר יאיר לעתיד בבחינת בלי גבול ותכלית בחסד חנם באתערותא דלתתא זו הנק' דרך ה' וזהו לשון מאד שהוא בלי גבול ותכלית. אבל לכל תכלה ראיתי קץ תכלה היא מלשון כלות הנפש שבג"ע שהיא בבחי' קץ ותכלית וצמצום כנ"ל ולכל תכלה הוא לפי שיש כמה וכמה מעלות ומדרגות ג"ע זה למעלה מזה עד רום המעלות כמ"ש בלקוטי הש"ס מהאריז"ל בפי' מארז"ל ת"ח אין להם מנוחה כו' שעולים תמיד ממדרגה למדרגה בהשגת התורה שאין לה סוף כו' עד אחר התחי' שיהיה להם מנוחה כו':

יום שני כ"ז אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכו, יח כתיב מה יפית... עד עמ' 252, בלק"א.

יח. כבר הוזכר לעיל כמה וכמה פעמים, שהאגרות קודש (ש"בני הגאון המחבר" קבעו ב"אגרת הקודש" כחלק מספר ה"תניא") נכתבו רובן ככולם כעניני התעוררות לעבודה בפועל[1] ובמיוחד בענין הצדקה בהקשר ל"כולל חב"ד", להחזיק בעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל. בהתאם לכך הרי אגרת שלמראית עין לא נראה שמדובר בה אודות ענין של עבודה בפועל או של צדקה, ראוי להשתדל למצוא את הקשר שבין הענין אודותו מדובר באגרת הקודש לעבודה בפועל בכלל ולצדקה בפרט, ואם הדבר אפשרי – גם את ההמשך של אותה אגרת קודש למה שדובר באגרת הקודמת, ואשר לכן קבעו בני הגאון המחבר אגרת זו אחרי האגרת שלפניה[2].

באגרת הקודש סימן ח"י מסביר רבנו הזקן שני סוגים כלליים באהבת ה' – סוג אחד של אהבה הבאה מלמעלה ואין בכוח עבודת האדם להגיע

---

42. סוף ברכות. **43.** סוף מסכת תמיד. **1.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל' הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע: להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון". **2.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי נסדרו לא ע"פ סדר הזמן שנכתבו כ"א ע"פ סדר הענינים (סה"ש תש"ה ע' 110)".

אליה, שכן היא רק ענין של מתנה מלמעלה, וזו היא בחינת ומדריגת "אהבה בתענוגים" שהיא מעין עולם הבא (שם "נהנין מזיו השכינה"), כלומר, אהבה זו יש בה משום הנאה ותענוג מאלקות. סוג שני של אהבה – אהבה של צמאון ותשוקה לאלקות, אליה יש בכוח האדם להגיע על ידי עבודתו והתבוננותו.

אגרת הקדש

יח כתיב מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. הנה ב' מיני אהבות הן הא' אהבה בתענוגים דהיינו שמתענג על ה' עונג נפלא בשמחה רבה ועצומה שמחת הנפש וכלותה בטעמה כי טוב ה' ונעים נעימות עריבות עד להפליא מעין עוה"ב ממש שנהנין כו' וע"ז כתיב שמחו צדיקים בה' ולא כל אדם זוכה לזה וזו היא בחינת כהנא ברעותא דלבא שבזוה"ק וע"ז נאמר עבודת מתנה וגו' והזר הקרב וגו' כי אין דרך להשיגה ע"י יגיעת בשר כמו

שייכות אגרת הקודש הזו לאגרת הקודמת (סימן יז), ובמילא מה היא מוסיפה בעבודה בפועל בכלל ולגבי ענין הצדקה במיוחד – יכול להיות שהיא: הרי באגרת הקודש הקודמת בא ליד ביטוי המעלה הנעלית של עבודת הצדקה, שבעשיית מצות צדקה, יש באמת לאדם העושה, בשעת מעשה, גם מגן־עדן וגם מעולם הבא, מזמן התחייה (שכן, בגן עדן יתגלו ה"פירות" בלבד – הארה דהארה של המצוה, ובעולם הבא (בזמן התחייה) תתגלה ה"קרן", השכר של המצוה עצמה). שבענין ההתגלות, שהאדם "יקח" אותו בענין של הבנה ובאופן של השגת המהות שהוא מבין את המהות של האלקות שבמצוה – הרי זה יהיה רק בגן עדן ובעולם הבא. אך, עצם הענין יש לאדם בשעה שהוא מקיים את המצוה (שהוא מתחבר על ידי כך ("מצוה" מלשון "צוותא וחיבור") עם עצמות "אין סוף" ברוך הוא, מצווה המצוה). שלכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה **מכל** חיי עולם הבא"[3], שעצם עשיית תשובה ומעשים טובים (שעל ידי הקדמת התשובה, המעשים של המצוות הם – טובים ומאירים[4]) בעולם הזה טוב יותר מאשר **כל** הבחינות והמדריגות של עולם הבא.

אך, כל זה הוא באופן של "העלם", שאין האדם חש בכך, ואין זה בגילוי בנפשו. באגרת הקודש זו – סימן ח"י – יסביר רבנו הזקן שני סוגים אלה באהבה, שאהבה היא הרי ענין של התגלות בנפש (הרגש הנפש באופן של התגלות), סוג אחד של אהבה ("אהבה בתענוגים") הוא התגלות שיש לה שייכות להתגלות שתהיה לעתיד לבוא בתחיית המתים, שכן כיוון שיהיה אז "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה"[5], ההנאה והתענוג מ"שכר מצוה" שיתגלה אז, לכן אהבה זו היא "אהבה **בתענוגים**", אהבה מלווה בענין של תענוג, וכפי שהוא אכן מזכיר, שזה "מעין עולם הבא ממש שנהנין כו'" (מזיו השכינה). האהבה השניה, שהיא באופן של כוסף ותשוקה (שהוא רוצה להיות דבוק באלקות), היא התגלות ומעין הגילוי שבגן עדן, שם קיים "תכלה", כוסף ותשוקה, בקץ וגבול (כפי שהסביר באגרת הקודש הקודמת את הפסוק[6] "לכל תכלה ראיתי קץ", שלכוסף ולכליון שבגן־עדן יש קץ וגבול), כך, שלא זו בלבד שיש ליהודי בשעה שהוא מקיים את המצוה, עצם ענין ההתקשרות עם הקדוש־ברוך־הוא (מצווה המצוה) שזה הרי באופן של העלם; אלא יכול גם שתהיה לו **התגלות** מכך בנפשו – גם מההתגלות שהיא מעין הגילוי שב"גן עדן", וגם (אפילו) התגלות שהיא מעין הגילוי של לעתיד לבוא בתחיית המתים.

שכן, למרות שלא כל אחד יכול להגיע ל"אהבה בתענוגים" שהיא ענין של מתנה מלמעלה – מדובר הרי בחסידות[7] בענין "גביע הכסף" שטמן יוסף "באמתחת בנימין" ש"יוסף" זה מדריגת צדיקים, ו"בנימין" – מדריגת בינונים (ו"מדת הבינוני" היא הרי "מדת **כל** אדם")[8], ו"גביע הכסף" הוא מדריגת "אהבה בתענוגים" ("כסף" מלשון "נכסוף נכספת"[9]) השייך ליוסף, הרי זה יורד לפעמים גם לבנימין (לבינונים), אלא באופן של "הטמין", שהוא עצמו אינו יודע מכך; וכפי שרבנו הזקן אומר בפרק י"ד בחלקו הראשון של ספר ה"תניא", שגם על העבודה של "שמחו צדיקים בה"[10], צריכה להיות השתדלות. שכן, יכול להיות שזה יהיה אצלו באופן של "עיבור" של נשמת צדיק. כך, שגם האהבה של "אהבה בתענוגים" שהיא מעין ההתגלות של עולם הבא ושל זמן התחייה – יכול להיות שתהיה ביהודי התגלות מעין זו על ידי אופן של שלימות בקיום המצוות, שהוא מקיים מצוות בחיות של אהבת ה'.

כְּתִיב: – כתוב[11]: **"מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ, אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים"**[12]. – מה יפית ומה נעמת להתחבר אתך על ידי "אהבה בתענוגים", על ידי אהבה שיש בה משום הנאה ותענוג בדביקות של האהבה, שלא באופן שהאוהב **מחפש** את הנאהב ורוצה להיות דבוק בו, אלא שהוא כבר דבוק בנאהב ויש לו תענוג מהדביקות ומהאהבה. **הִנֵּה ב' מִינֵי** – וסוגי **אַהֲבוֹת הֵן,** – באהבה ישנן מדריגות מרובות, אך באופן כללי ישנם שני סוגים כלליים: **הָא'** - **"אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים", דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְעַנֵּג עַל ה' עֹנֶג נִפְלָא, בְּשִׂמְחָה רַבָּה וַעֲצוּמָה, שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ וּכְלוֹתָהּ, בְּטַעֲמָהּ כִּי טוֹב ה' וְנָעִים, נְעִימוּת עֲרֵבוּת עַד לְהַפְלִיא,** – לא נעימות ועריבות של השגה שמשיגים, אלא באופן של "פלא", שלמעלה מהשגה, **מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא מַמָּשׁ, שֶׁ** – בעולם הבא הרי צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ו־**נֶּהֱנִין כו',** – ומתענגים מאלקות, **וְעַל זֶה** – על אופן האהבה בתענוג ושמחה מאלקות, **כְּתִיב:** – כתוב[53]: **"שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה'";** – שבצדיקים ישנו אופן התענוג ושמחה באלקות, **וְלֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת "כַּהֲנָא** – כהנים שעבודתם היא בבחינת **בִּרְעוּתָא דְּלִבָּא" שֶׁבַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[13], – העבודה בכהנים היתה באופן של "חשאי", שלא בשיר ורצוא של כוסף ותשוקה וכליון כפי שזה היה אצל הלויים, האופן של חשאי ו"רעותא דלבא" הוא רצון עצמי של **פנימיות** הלב, **וְעַל זֶה נֶאֱמַר**[14]: **"עֲבוֹדַת מַתָּנָה וְגוֹ'** – אתן את כהנתכם – שבחינת הכהונה ("אהבה בתענוגים") היא באופן של מתנה מלמעלה, **וְהַזָּר הַקָּרֵב וְגוֹ'"**[15]. – לאופן זה של עבודה, זה לגביו היפך החיים. שכן, אין הוא שייך לזה, **כִּי אֵין דֶּרֶךְ לְהַשִּׂיגָהּ עַל־יְדֵי יְגִיעַת בָּשָׂר, כְּמוֹ הַיְּרָאָה, שֶׁשּׁוֹאֲלִין**

---

3. אבות פ"ד מי"ז. **4.** לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ. **5.** ברכות יז, א. **6.** תהלים קיט, צו. **7.** לקו"ת מסעי ד"ה לבאר ענין המסעות אות ב'. **8.** לעיל ח"א ר"פ י"ד. **9.** ויצא לא, ל. **10.** תהלים צז, יב. **11.** שיר השירים ז, ז. **12.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' רבים - תו"א תולדות ח, א באריכות (בקיצור בסה"מ תקס"ח לאדה"ז)". **13.** ראה זח"ג קעז, ב. **14.** קרח יח, ז. **15.** שם.

עָלֶיהָ: "יָגֵעְתָּ בְּיִרְאָה", וְ"אוּי לְבָשָׂר שֶׁלֹּא נִתְיַגֵּעַ בְּיִרְאָה", – להגיע ל"יראה", **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'רֵאשִׁית חָכְמָה'**[16], **וּכְתִיב בְּיִרְאָה:** – לגבי "יראה" כתוב[17]: **"אִם תְּבַקְשֶׁנָּה כַּכֶּסֶף וְגוֹ'",** – וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'", **מְלַמֵּד שֶׁצְּרִיכָה** – ה"יראה", **יְגִיעָה רַבָּה וַעֲצוּמָה כְּמְחַפֵּשׂ אַחַר אוֹצָרוֹת.** – כנזכר בפרק מ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכמו מי שמחפש אוצר שבודאי טמון בקרקע, שאז אין הוא מתעייף בעבודת החפירה, בידעו בוודאות שהאוצר נמצא במעמקי האדמה – כך על יהודי לחפש, לחפור, עד שיגיע לאוצר של יראת שמים שנמצא בודאי ב"בינת הלב" של כל יהודי. ברם, כל האמור הוא ביחס לענין של "יראה", שאפילו לגבי המדריגה העליונה ביותר ביראה, "יראה עילאה" (עליונה), גם כן שייך להתייגע ולהשתדל להגיע אליה. שכן, על ידי יגיעה הוא בוודאי יגיע אליה. **אֲבָל אַהֲבָה רַבָּה זוֹ [אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים], נוֹפֶלֶת לָאָדָם מֵאֵלֶיהָ מִלְּמַעְלָה בְּלִי שֶׁיָּכִין וִיכַוֵּן לָהּ,** – אך, היא באה **אַךְ וְרַק אַחַר שֶׁנִּתְיַגֵּעַ בְּ"יִרְאַת הָרוֹמְמוּת",** – במדריגה העליונה שב"יראה", שהוא ירא מפני רוממותו של הקדוש ברוך הוא, **וְ** – אחרי ש – **הִגִּיעַ לְתַכְלִית מַה שֶּׁיּוּכַל לְהַשִּׂיג מִמֶּנָּה** – מיראת הרוממות, **לְפִי בְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ** – שאחד בהתאם לשורש נשמתו יכול להגיע למדריגה זו ביראה, ושני – למדריגה עליונה יותר, הרי, אם הוא כבר הגיע למדריגה העליונה ביותר שבכוחו להגיע – **אֲזַי מְמַיֶּלָּא בָּאָה הָ"אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים" מִלְּמַעְלָה, לְשָׁכֹן וּלְהִתְיַחֵד עִם הַיִּרְאָה, כִּי "דַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לְחַזֵּר כּוֹ",** – על אשה[18] **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים.** – ב"תניא" חלק ראשון, פרק מ"ג, שאהבה נקראת "איש" ו"זכר", ויראה נקראת "אשה יראת ה'"[19] – כוונת מאמר רבותינו ז"ל זה: "דרכו של איש לחזור על אשה" בעבודה היא, שדרך בחינת אהבה זו היא לחזור ולהגיע היכן שישנה "יראה".

אגרת הקדש

היראה ששואלין עליה יגעת ביראה ואוי לבשר שלא נתייגע ביראה כמ"ש בר"ח וכתיב ביראה אם תבקשנה ככסף וגו' מלמד שצריכה יגיעה רבה ועצומה כמחפש אחר אוצרות. אבל אהבה רבה זו [אהבה בתענוגים] נופלת לאדם מאליה מלמעלה בלי שיכין ויכוון לה אך ורק אחר שנתייגע ביראת הרוממות והגיע לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה לפי בחינת נשמתו אזי ממילא באה האהבה בתענוגים מלמעלה לשכון ולהתייחד עם היראה כי דרכו של איש לחזור כו' כמ"ש בלק"א.

יום שלישי כ"ח אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 252, והשנית היא אהבה... עד עמ' קכז, דעהו:

וְהַשֵּׁנִית – הסוג השני **הִיא אַהֲבָה וְתַאֲוָה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְאַוָּה וְאוֹהֶבֶת וַחֲפֵצָה לְדָבְקָה בַּה', לְצָרֵר** – להיות קשור, **בִּצְרוֹר הַחַיִּים, וְקִרְבַת אֱלֹהִים טוֹב לָהּ מְאֹד, וּבוֹ** – בקרבה אל האלקים, **תַּחְפֹּץ,** – חפצה ורצונה הפנימי הוא רק להיות קרוב אל הקדוש ברוך הוא, **וְרַע לָהּ מְאֹד לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ חַס־וְשָׁלוֹם, לִהְיוֹת מְחִצָּה שֶׁל בַּרְזֶל מֵהַחִיצוֹנִים** – מהקליפות שהן היפך הקדושה, **מַפְסֶקֶת** – בינו לבין אלקות **חַס־וְשָׁלוֹם.** – מחיצה כזו מתהווה מענינים שהם היפך רצון העליון, הרי רע הדבר במאד שיהיה כך חס־ושלום. כלומר, באהבה שהוא רוצה להיות קרוב להקדוש ברוך הוא, כלולה גם יראה, שלא להיות רחוק חס־ושלום מאלקות. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג וכו' ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של כ"ק רבינו, מסביר את הלשונות "מתאוה", "אוהבת", "חפיצה" ו"לדבקה" במדריגות שונות של הנשמה כפי שהן בארבעת העולמות: "מתאוה" – בעשיה, "אוהבת" – ביצירה, וכו'. **וְאַהֲבָה זוֹ הִיא מוּסְתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל,** – של כל אחד מישראל, **אֲפִלּוּ פְּרִשָׁעִים,** – כפי שמוסבר בפרוטרוט בפרק י"ח וי"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שאהבה מסותרת זו ישנה גם ברשעים, **וּמִמֶּנָּה** – מהאהבה המסותרת, **בָּאָה לָהֶם** – לרשעים, **הַחֲרָטָה.** – החרטה שישנה ברשעים אחרי עשיית עבירה (כמאמר חכמינו ז"ל: "רשעים מלאים חרטה") – באה מאהבה מסותרת זו. אלא, אם כך הדבר, שיש להם אהבה זו להקדוש ברוך הוא – מדוע, איפוא, הם רשעים? אומר על כך רבנו הזקן להלן: **אַךְ מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוּסְתֶּרֶת וְנֶעֱלָמָה בִּבְחִינַת גָּלוּת בַּגּוּף - הֲרֵי הַקְּלִפָּה יְכוֹלָה לִשְׁלֹט עָלֶיהָ, וְזֶהוּ רוּחַ שְׁטוּת הַמַּחֲטִיא לָאָדָם**[20]. – ה"רוח שטות" מכסה ומסתירה על אהבה זו, שלא יחוש שעל

אגרת הקדש

והשנית היא אהבה ותאוה שהנפש מתאוה ואוהבת וחפיצה לדבקה בה' לצרור בצרור החיים וקרבת אלהים טוב לה מאד ובו תחפוץ ורע לה מאד להתרחק ממנו ית' ח"ו להיות מחיצה של ברזל מהחיצונים מפסקת ח"ו ואהבה זו היא מוסתרת בלב כלל ישראל אפילו ברשעים וממנה באה להם החרטה אך מפני שהיא מוסתרת ונעלמה בבחינת גלות בגוף הרי הקליפה יכולה לשלוט עליה וזהו רוח שטות המחטיא לאדם

---

16. צ"ע מקומו. **17.** משלי ב, ד ואילך. **18.** קידושין ב, ב. **19.** משלי לא, א. **20.** סוטה ג, א.

ידי החטא הוא מתרחק וניתק מהקדוש ברוך הוא, **וְעַל כֵּן**, – ולכן, **עֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ הִיא, לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְגַּבֵּר עַל הַקְּלִיפָּה בְּכֹל מִכֹּל כֹּל.** – בכל הענינים, **דְּהַיְנוּ, מִתְּחִלָּה לְגָרְשָׁהּ** – ראשית דבר לגרש את הקליפה, **מֵהַגּוּף לְגַמְרֵי,** – שלא תהיה לה שום שליטה על אברי הגוף, **מִמַּחֲשָׁבָה** – שלא יחשוב שום ענינים שהם היפך רצון ה', שזה ענין של קליפה, **דִּבּוּר** – שלא ידבר שום דיבורים שהם היפך רצון ה', **וּמַעֲשֶׂה** – שלא יעשה שום מעשים שהם היפך רצון ה', **שֶׁ** – שלשה ענינים אלה הם **בְּמֹחַ וְלָשׁוֹן וּרְמ"ח אֵבָרִים,** – שהמוח לא יחשוב, הלשון לא תדבר והאברים לא יעשו שום ענינים של קליפה. **וְאַחַר כָּךְ יוּכַל גַּם כֵּן לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אָסִיר בְּחֹזֶק יָד,** – אחרי שלא ירשה לקליפה להתלבש בגופו, להישמר בענינים של סור מרע, שלא לחשוב ולא לדבר ולא לעשות ענינים של קליפה (ענינים שהם היפך רצון ה'), יוכל גם לגלות את ה"אהבה המסותרת", שתתבטא בגלוי בענינים של **עשה טוב**, שהמוח יחשוב בגדלות ה', דבר שיביא אותו לחוש בגלוי אהבה לה', ובאהבה זו ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור ובמעשה, **דְּהַיְנוּ, לִהְיוֹת חָזָק וְאַמִּיץ לִבּוֹ כַּגִּבּוֹרִים, לִהְיוֹת הָאַהֲבָה הַמְסֻתֶּרֶת נִגְלֵית בְּגִלּוּי רַב בְּכָל כֹּחוֹת חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּגּוּף.** – כלומר, **הָעִקָּר בְּשֵׂכֶל וּבְמַחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ** – שכן, השכל עוזר הרי לגילוי האהבה, וכשהאהבה היא בהתגלות – מביא הדבר להתאמתות האהבה בשאר האברים, **שֶׁהַשֵּׂכֶל יַחֲשׁוֹב וְיִתְבּוֹנֵן תָּמִיד כְּפִי שִׂכְלוֹ וְהַשְׂכָּלָתוֹ כַּבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, אֵיךְ שֶׁהוּא חַיֵּי הַחַיִּים בִּכְלָל** – בעולם, **וְחַיֵּי נִשְׁמָתוֹ בִּפְרָט,** – הנשמה היא הרי חיי האדם, והקדוש־ברוך־הוא החיים של הנשמה, **וְעַל כֵּן** – ולכן, **יִכְסֹף וְיִתְאַוֶּה לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ וְקָרוֹב אֵלָיו, כֹּסֶף טִבְעִי, כְּבֵן הַכּוֹסֵף** – המשתוקק **לִהְיוֹת תָּמִיד אֵצֶל אָבִיו, וּכְמוֹ אֵשׁ הָעוֹלָה תָּמִיד בְּטִבְעָהּ לְמָקוֹרָהּ.** – כפי שהסביר בפרק י"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שטבע האש הוא שהיא נמשכת תמיד למעלה לשרשה, **וְכָל מַה שֶּׁיַּתְמִיד לַחֲשֹׁב בְּשִׂכְלוֹ כֹּסֶף זֶה** – השתוקקות **זו, כָּכָה יִתְגַּבֵּר וְיִתְפַּשֵּׁט כֹּסֶף זֶה גַּם בְּפִיו וּבְכָל אֵבָרָיו לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְדָבְקָה בָהֶם** – על ידן, **בַּה' מַמָּשׁ, דְּאוֹרַיְיתָא וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כֻּלָּא חַד**[21]. – כי, תורה והקדוש ברוך הוא הם דבר אחד, ולכן תשפיע אהבה זו במוחו ובפיו ובשאר אברים, ללמוד תורה ולקיים מצוות באהבה זו. **וְעַל כֹּסֶף זֶה** – על אהבה זו, **שֶׁבְּגִלּוּי רַב כְּתִיב:** – כתוב[22]: **"צָמְאָה נַפְשִׁי וְגוֹ'"**, – לאלקים, **כְּאָדָם הַצָּמֵא לְמַיִם וְאֵין לוֹ תַּעֲנוּג עֲדַיִן כְּלָל.** – כשהוא מרווה את צמאונו, יש לו תענוג; אך, בהיותו צמא, אין לו שום תענוג, אלא צמאון חזק – כך אהבה זו היא ענין של צמאון לאלקות, לא אהבה שיש בה תענוג תוך כדי השגת דביקות באלקות, כפי שהדבר במדריגה הראשונה של "אהבה בתענוגים", אלא כאן מדובר בצמאון לאלקות. **וְגַם**[23] **עַל כֹּסֶף זֶה וְאַהֲבָה זוֹ הַמּוּסְתֶּרֶת בָּנוּ, אָנוּ מַעֲתִּירִים** – אנו מתפללים **לַה' לִהְיוֹת בְּעֶזְרֵנוּ, לְהוֹצִיאָהּ מִמַּסְגֵּר,** – כלומר, למרות שאהבה זו איננה ענין שעל האדם לזכות שיעניקו לו אותה מלמעלה, שכן עצם אהבה זו ישנו בכל אחד מישראל, וגילוי אהבה זו תלוי הרי בעבודתו ובהתבוננותו – בכל זאת גם על אהבה זו מתפללים אל הקדוש ברוך הוא שיעזור להתגלותה ולהוציא אותה מההעלם אל הגילוי, **וְשֶׁיִּהְיֶה הַלֵּב מָלֵא מִמֶּנָּה לְבַדָּהּ, וְלֹא תִּכָּנֵס צָרָתָהּ בְּבֵיתָהּ** – שלא תשרור בלב שום אהבה אחרת ותאוה שהן נגד האהבה להקדוש ברוך הוא, **שֶׁהִיא** – ה"צרה" היא **תַּאֲוַת עוֹלָם הַזֶּה,** – שהתאוה היא ניגוד לאהבת ה', **רַק שֶׁתִּהְיֶה הִיא** – בלבד, **עֲקֶרֶת הַבַּיִת** – בעלת הבית, השליטה היחידה של הלב, **לְמָשָׁל בְּצָרָתָהּ וּלְגָרְשָׁהּ הַחוּצָה מִמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה עַל־כָּל־פָּנִים, הֲגַם שֶׁלֹּא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ לְגַמְרֵי מִלִּבּוֹ,** – שלא תהיה לו שום תאוה בלב, שכן, אהבה זו היא

אגרת הקדש

וע"כ עבודת האדם לקונו היא להתחזק ולהתגבר על הקליפה בכל מכל כל דהיינו מתחלה לגרשה מהגוף לגמרי ממחשבה דו"מ שבמוח ולשון ורמ"ח אברים ואח"כ יוכל ג"כ להוציא ממסגר אסיר בחוזק יד דהיינו להיות חזק ואמיץ לבו בגבורים להיות האהבה המסותרת נגלית בגילוי רב בכל כחות חלקי הנפש שבגוף דהיינו העיקר בשכל ובמחשבה שבמוח שהשכל יחשב ויתבונן תמיד כפי שכלו והשכלתו בבורא יתברך איך שהוא חיי החיים בכלל וחיי נשמתו בפרט וע"כ יכסוף ויתאוה להיות דבוק בו וקרוב אליו כוסף טבעי כבן הכוסף להיות תמיד אצל אביו וכמו אש העולה למעלה תמיד בטבעה למקורה וכל מה שיתמיד לחשוב בשכלו כוסף זה ככה יתגבר ויתפשט כוסף זה גם בפיו ובכל אבריו לעסוק בתורה ומצות לדבקה בהם בה' ממש דאורייתא וקוב"ה כולא חד ועל כוסף זה שבגילוי רב כתיב צמאה נפשי וגו' כאדם הצמא למים ואין לו תענוג עדיין כלל וגם על כוסף זה ואהבה זו המוסתרת בנו אנו מעתירים לה' להיות בעזרנו להוציאה ממסגר ושיהיה הלב מלא ממנה לבדה ולא תכנס צרתה בביתה שהיא תאות עוה"ז רק שתהיה היא עקרת הבית למשול בצרתה ולגרשה החוצה ממחדו"מ עכ"פ הגם שלא יוכל לשלחה לגמרי

---

21. ראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. **22.** תהלים מב, ג. **23.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוכרח להוסיף זה כאן - לתרץ מש"כ ס"ד שזה הגילוי נעשה לא ע"י התבוננות כ"א ע"י תפלה וצדקה. - ועפ"ז יש בעבודה זו גם שייכות לצדקה".

הרי ב"בינונים", בהם קיימת בלב התאוה של הנפש הבהמית, אלא שהוא לא נותן שתעלה במחשבה דיבור ומעשה (כפי שהוסבר למעלה בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), **עַל־כָּל־פָּנִים תִּהְיֶה הִיא מֻסְתֶּרֶת בִּבְחִינַת גָּלוּת וְעַבְדוּת לַעֲקֶרֶת הַבַּיִת גְּבִרְתָּהּ**, – היא האהבה לאלקות, שבמקום שהאהבה לאלקות תהיה "**אהבה מסותרת**" ובבחינת גלות – תהיה התאוה של הנפש הבהמית מסותרת ובבחינת גלות, **לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ** – בתאוה, **לְדְבָרִים הֶכְרֵחִים לָהּ לְבַד, כַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה**, – שכדי שהנפש האלקית תתקיים בגוף ותוכל לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שהאדם יאכל וישתה – הרי שישתמש ברצון הנפש הבהמית לענינים גשמיים, לבצע רצון הנפש האלקית בענינים של תורה ועבודת ה', **כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[24]: **"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ":** – בכל הדרכים **שלך** תדע את (ותהיה קשור אל) הקדוש ברוך הוא, כלומר, מדובר, אודות "דרכיך", הדרכים והענינים הגשמיים של האדם. אך, שיהיה בזה "דעהו", הדעת וההתקשרות באלקות, משתמשת הרי הנפש האלקית ברצון של הנפש הבהמית כדי שיהיה "דעהו"[25].

אגרת הקדש

מלבו עכ"פ תהיה היא מוסתרת בבחי' גלות ועבדות לעקרת הבית גברתה להשתמש בה לדברים הכרחים לה לבד כאכילה ושתיה כדכתיב בכל דרכיך דעהו:

יום רביעי כ"ט אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכז, יט עוטה אור... עד עמ' 254, דאצילות.

יט. אגרת הקודש זו – סימן יט – מתיחסת לפסוק[1]: "עוטה אור כשלמה". ידוע[2], שפסוק זה מדבר אודות תורה, שהיא ממוצע בין "אור אין סוף" לבין עולמות. שכן, "אור אין סוף" הוא הרי ענין של "**אין סוף**" (בלי גבול), ועולמות הם בעלי גבול, במילא זקוקים לממוצע על ידו תהיה התהוות העולמות וההשפעה בעולמות. הממוצע ביניהם הוא – תורה. כן ידוע[3], שכל ממוצע מן ההכרח שתהיינה בו משתי המדריגות שהוא מחברן, לכן יש בתורה שתי הבחינות "אור" ו"שלמה": "אור" של תורה הוא פנימיות התורה, שהיא ענין של אין סוף (בלי גבול), "ארוכה מארץ מדה"[4]; ו"שלמה" שהיא **לבוש** – היא הענין של גליא דתורה (התורה הנגלית), שיש בה גבול ושיעור, יש לה שייכות לעולמות. באגרת זו מסביר רבנו הזקן שבנגלה דתורה יש בהעלם את הענין הנעלה יותר של "אור", פנימיות התורה, וכן מסביר את ההבדל בין השגה של תורה לבין השגה של נבואה.

אגרת הקדש

יט עוטה אור כשלמה וגו'. הנה בלקוטי תורה של האריז"ל פ' כי תשא ופ' ויקרא כתב כי השגת מרע"ה לא היתה בבחינת פנימיות דחכמה עילאה הנקרא אבא דאצי' וכ"ש בספירת הכתר שלמעלה ממנה הנקרא א"א כ"א בבחי' אחוריים דחכמה המלובשת בבינה המתלבשת בז' ספירות תחתונות שנק' ז"א סוד התורה ומתפשטת

"**עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה וְגוֹ'**". – הכוונה, שהאור מתלבש ומסתתר בלבוש. ורבנו הזקן יסביר שאור התורה שלמעלה מהתגלות מתעטף ומתלבש בלבוש והעלם. **הִנֵּה, בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה שֶׁל הָאַר"י זַ"ל פָּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא וּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא כָּתַב**[5], **כִּי הַשָּׂגַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם לֹא הָיְתָה בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת דְּחָכְמָה עִלָּאָה**, – פנימיות החכמה העליונה, **הַנִּקְרָא "אַבָּא דַּאֲצִילוּת"**, – שכן, ב"חכמה עילאה" ישנן מדריגות שהן למעלה מ"חכמה דאצילות", כמו חכמה שבכתר וחכמה דאדם קדמון וכדומה – והוא מפרש, שמה שהוא אומר שהשגת משה רבנו לא היתה בפנימיות החכמה העליונה, אין הכוונה רק למדריגות החכמה שלמעלה מ"אצילות", אלא גם בפנימיות החכמה העליונה שב"אצילות" (כפי ש"חכמה עילאה" נקראת "אבא דאצילות"), **וְכָל־שֶׁכֵּן בִּסְפִירַת הַכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה**, – מ"חכמה", **הַנִּקְרָא "אֲרִיךְ אַנְפִּין"**, – הרי בודאי שלא היתה לו השגה בזה, שכן "אריך אנפין" הוא הרי בחינה של "אריך", אריכות בלי גבול; ונשמה המלובשת בגוף שהוא בעל גבול – אין בכוחה להשיג ענין של בלי גבול, **כִּי אִם** – משה השיג, **בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם** – החיצוניות, **דְּחָכְמָה** – אין זו הפנימיות ועצם מדריגת ה"חכמה", כי אם החיצוניות שיש לה כבר שייכות לירידה במדריגות שלמטה מ"חכמה", **הַמְלֻבֶּשֶׁת**[6] **בִּבִינָה, הַמִּתְלַבֶּשֶׁת** – "בינה" מתלבשת **בְּז' סְפִירוֹת תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת "זְעֵיר אַנְפִּין"**, – ענין של "זעיר", קטנות וצמצום והגבלה, אלו הן שבע המדות הנקראות בשם "**מדות**", מלשון "מדה" ושיעור. שכן, זה כבר כפי ש"אור אין סוף" מתלבש בענין של מדה ושל שיעור להיות מקור לעולמות, **סוֹד הַתּוֹרָה**, – "חכמה עילאה" (עליונה) כפי שהיא יורדת (על ידי "בינה") בשבע המדות – זה הסוד של ענין

---

24. משלי ג, ו. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "וכפס"ד השו"ע או"ח סרל"א בארוכה". **25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "עצ"ע מהי השייכות **להכתוב** מה יפית גו'?! וי"ל ע"פ המבואר בתו"ח שם הטעם להיופי והנועם ובאופן **דהפלאה** (מה גו' ומה גו') - מובן שאהב"ת היא כמבואר באגה"ק כאן (וכן בנוגע לאהמ"ס - שלכן אין בה ההפלאה דיופי ונועם)". **1.** תהלים קד, ב. **2.** ראה יהל אור (רשימות הצ"צ) עה"פ. **3.** ראה לקו"ש חי"ט ע' 11 ואילך. וש"נ. **4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "איוב יא, ט. **5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "עיי"ש היטב איך ללמוד כהנ"ל באגה"ק - ממ"ש בל"ת, ואיך שנלמד דוקא **בצירוף** הנא' בכ"ת וביקרא". **6.** בתניא שלפנינו: "המלובשת", אבל ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל כבפנים.

התורה, שההלכות והדינים של התורה, כשר ופסול, חייב וזכאי, טמא וטהור, באים מהמדות: כשר, זכאי וטהור – ממדת החסד. פסול, חייב וטמא – ממדת הגבורה, וכו', **וּמִתְפַּשֶּׁטֶת עַד סוֹף ד' סְפִירוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן: נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת,** – שבמדות עצמן, ספירות אלו אינן עצמיות המדות, כי אם הענפים של מדות חסד, גבורה, תפארת, להוריד ולממש את המדות "חסד", "גבורה", "תפארת", **וְשָׁם הָיְתָה הַשָּׁנַת נְבוּאָתוֹ** – של משה רבנו, **בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, דְּהַיְנוּ מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת,** – דוקא בספירות אלו, שענינן להוריד את ההשפעה מהספירות העליונות יותר בעולמות שלמטה מ"אצילות" – שם דוקא היתה יכולה להיות ואכן היתה השגת הנבואה של משה רבנו בפנימיות ועצמיות ספירות אלו, **אֲבָל לְמַעְלָה מִנֶּצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת לֹא הָיְתָה לוֹ שוּם הַשָּׁגָה בַּפְּנִימִיּוּת, כִּי אִם בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם** – החיצוניות, **דְּחָכְמָה הַמְלֻבֶּשֶׁת**[74] **בַּבִּינָה, הַמְלֻבָּשֶׁת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת תּוֹךְ פְּנִימִיּוּת דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת,** – רק שם היתה לו השגה בפנימיות. הרבי מציין ב"הערות ותיקונים" השאלה: מה מחדש רבנו הזקן בחזרו עוד הפעם על הענין של אחוריים דחכמה המתלבש בבינה, המתלבשת בנהי"ם; הרי אמר זאת כבר לפני זה? ויש לציין שכאן אין רבנו הזקן מזכיר את ההתלבשות בשאר המדות כנזכר לעיל, אלא ההתלבשות שבבינה ובנהי"ם בלבד. **בְּסוֹד** – שאומר במדרש[7]: **"נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה - תּוֹרָה"**, – "חכמה" כפי שהיא יורדת במדריגה תחתונה ביותר, עד שהיא רק כמעין ודוגמא למדריגת ה"חכמה" (שזה ענין של "נובלות") – זהו ענין התורה. הרי משמעות הדבר היא, שהתורה איננה העצמיות של "חכמה עילאה" (עליונה), כי אם ה"נובלות" והחיצוניות של "חכמה עילאה"; שכן רק זה יכול לרדת בהתגלות גמורה, בבחינת תורה שהיא ענין של התגלות, בחינת נגלה דתורה, **שֶׁהִיא** – תורה היא **בִּבְחִינַת "זְעֵיר אַנְפִּין"**, – כנזכר לעיל, ענין של קטנות וצמצום וגבול, **וּכְדִכְתִיב:** – וכמו שכתוב[8]: **"וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי, וּפָנַי** – הפנימיות, **לֹא יֵרָאוּ"**, – פסוק זה נאמר על משה רבנו, שכן, גם משה רבנו יכול היה לראות רק בחינת "אחוריים" ולא הפנימיות והעצמיות של ה"חכמה" שלמעלה, **עַיֵּן שָׁם** – ב"לקוטי תורה" של האריז"ל, **וּבְשַׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק א. וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַפְלִיא; הֲרֵי נֶאֱמַר**[9]**: "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה"**, – שמשה רבנו השיג במדריגות הגבוהות ביותר בנבואה, **וְאֵיךְ הִשִּׂיג הָאַר"י זַ"ל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְדָרַשׁ כַּמָּה דְּרוּשִׁים בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, אֲפִלּוּ בִּסְפִירוֹת וּמַדְרֵגוֹת רַבּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה וְכִתֶּר דַּאֲצִילוּת?** – שישנם "דרושים" מרובים בקבלת האריז"ל לא רק בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא גם בפנימיות המדריגות שלמעלה מ"חכמה" דאצילות, ואפילו מ"כתר" דאצילות; הרי, כיוון שהאריז"ל אומר על משה רבנו שלא השיג בנבואתו בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא רק באחוריים של "חכמה", כפי ש"חכמה" יורדת בהתלבשות וכו' – הרי, שהאריז"ל השיג יותר מאשר משה רבנו?! ב"לקוטי הגהות" ל"תניא"[10] מובא כאן לשון "חידושי הריטב"א"[11]: "מעשה מרכבה העליונה הקדושה שלא נסתכלו בה נביאים מעולם וסודה ידועה לבעלי האמת" – מעשה המרכבה העליונה ("מרכבה" שלמעלה מ"אצילות", שכן, יש ענין ה"מרכבה" בעולם ה"בריאה", ו"מרכבה" בעולם ה"אצילות", וישנו ענין ה"מרכבה" למעלה מ"אצילות"), הרי מעשה מרכבה **העליונה** (שלמעלה מעולם ה"אצילות"), שהנביאים מעולם לא הסתכלו בה, (לא השיגו אותה בנבואתם), וסודה ידועה לבעלי האמת, אלה המקובלים היודעים חכמת הקבלה הנקראת "חכמת האמת".

אגרת הקדש

עד סוף ד' ספירות התחתונות שהן נהי"מ ושם היתה השגת נבואתו בבחי' פנימיות דהיינו מבחי' פנימיות דנהי"מ. אבל למעלה מנהי"מ לא היתה לו שום השגה בפנימיות כ"א בבחי' אחוריים דחכמה המלובשת בבינה המלובשת ומתפשטת תוך פנימיות דנהי"מ בסוד נובלות חכמה שלמעלה תורה שהיא בבחי' ז"א וכדכתיב וראית את אחורי ופני לא יראו ע"ש ובשער הנבואה פ"א. ולכאורה יש להפליא הרי נאמר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ואיך השיג האריז"ל יותר ממנו ודרש כמה דרושים בבחי' פנימיות אפילו בספירות ומדרגות רבות שלמעלה מהחכמה וכתר דאצילות.

יום חמישי א' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 254, אך הענין הוא... עד עמ' קכח, האותיות.

אַךְ הָעִנְיָן הוּא פָּשׁוּט וּמוּבָן לַכֹּל, שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין הַשָּׁגַת חַכְמֵי הָאֱמֶת כְּרַשְׁבַּ"י וְהָאַר"י זַ"ל, שֶׁהִיא הַשָּׁגַת חָכְמָה וָדַעַת, וּבֵין הַשָּׁגַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם וּשְׁאָר הַנְּבִיאִים – שהשיגו, **בִּנְבוּאָה**[12], **הַמְכֻנָּה בַּכָּתוּב בְּשֵׁם "רְאִיָּה" מַמָּשׁ:** – שעל ידי "ראיה" רואים את "מהות" הדבר,

אגרת הקדש

אך הענין הוא פשוט ומובן לכל שיש הפרש גדול בין השגת חכמי האמת כרשב"י והאריז"ל שהיא השגת חכמה ודעת ובין השגת מרע"ה ושאר הנביאים בנבואה המכונה בכתוב בשם ראיה ממש וראית את

---

7. ב"ר פי"ז, ז. 8. תשא לג, כג. 9. ברכה לד, י. 10. קה"ת תשל"ג. 11. לסוכה כח, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ

ואילו בהשגה של חכמה ודעת מבינים רק את "מציאות" הדבר (ולא מהותו). על כך, שנבואה נקראת "ראיה", מביא רבנו הזקן ראיות ממה שכתוב במשה רבנו: "**וְרָאִיתָ אֶת אַחֹרָי**", – ולא רק במשה רבנו (שמדריגת הנבואה שלו היתה הגבוהה ביותר) כתוב הלשון "ראיה", אלא גם בישעיה הנביא כתוב[13]: "**וָאֶרְאֶה אֶת ה'**", – ואפילו לפני מתן תורה, באברהם אבינו, כבר כתוב גם כן הלשון "ראיה" בנבואתו: "**וַיֵּרָא אֵלָיו ה'**"[14]. – כתוב הרי לשון "ראיה", שהיא ראיית המהות ממש. **וְאַף שֶׁ**– הלשון "ראיה" בענין הנבואה **זֶהוּ דֶּרֶךְ מָשָׁל**, – "ראיה" זה **משל** על נבואה, **וְאֵינָהּ רְאִית עַיִן בָּשָׂר גַּשְׁמִי מַמָּשׁ, מִכָּל־מָקוֹם, הַנִּמְשָׁל צָרִיךְ לִהְיוֹת דּוֹמֶה לַמָּשָׁל**, – וכיוון שבמשל הכוונה היא ראיית מהות הדבר, כפי שרואים בעין הגשמית, כך גם בנמשל (ראיית הנבואה) צריכה להיות הכוונה, סוג כזה של ראיה רוחנית

ה"לוקחת" את המהות של המדריגה האלקית שרואים בנבואה, **וּכְתַרְגּוּם: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'"** - **"וְאִתְגַּלְיָא לֵיהּ וְכוּ'", שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת, שֶׁנִּגְלָה אֵלָיו**[15] **הַנֶּעְלָם בָּרוּךְ־הוּא** – נעלם ונסתר, למעלה מהתגלות, **בְּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת.** – "התגלות" משמעותה, שזה נקלט גם בדרגה הנמוכה יותר, על דרך כמו בראיה גשמית, שלא כמו בשמיעה הקולטת רק דבר רוחני, שהרוחני אינו יכול להיקלט במדריגה התחתונה יותר של ראיה, הוא נשאר בידיעה רוחנית בלבד, ומשמעות הדבר שאין זה בהתגלות לגבי הדרגה התחתונה יותר. ואילו "התגלות" פירושה – שזה נקלט גם בדרגה התחתונה יותר, שכן, הדבר הוא בהתגלות, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּהַשָּׂגַת חַכְמֵי הָאֱמֶת**, – המקובלים, **שֶׁלֹּא נִגְלָה אֲלֵיהֶם**[16] **חָנֵוֶ"ה הַנֶּעְלָם בָּרוּךְ־הוּא**[17] **בְּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת, רַק שֶׁהֵם מַשִּׂיגִים תַּעֲלוּמוֹת חָכְמָה הַנֶּעְלָם** [נֶסַח אַחֵר: **בַּנֶּעְלָם**] – על דרך "שמיעה" הקולטת דבר רוחני, שה"רוחני" נשאר אז ברוחניותו והשמיעה וההשגה "לוקחת" אותו ברוחניותו, כך הם קולטים בהשגתם את הענין שהוא נעלם ונפלא, אך לא שהענין הנעלם מתגלה אליהם בהתגלות של ירידה למדריגתם. **וּמִפְּלָא מֵהֶם. וְלָכֵן אָמְרוּ:** – חכמינו ז"ל[18]: **"חָכָם עָדִיף מִנָּבִיא", שֶׁיָּכוֹל** – החכם, **לְהַשִּׂיג בְּחָכְמָתוֹ לְמַעְלָה מַמַּדְרֵגוֹת שֶׁיּוּכְלוּ לֵירֵד לְמַטָּה בְּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת לִנְבִיאִים בְּמַרְאֵה נְבוּאָתָם**[19], – שכן, כיוון שאל הנביאים, צריך הדבר לרדת למטה באופן של ראיה, הרי המדריגות הגבוהות ביותר – על דרך שנזכר לעיל, הפנימיות של "חכמה עילאה" (עליונה) – אי אפשר להן לרדת למטה בהתגלות, **כִּי לֹא יוּכְלוּ לֵירֵד וּלְהִתְגַּלּוֹת אֲלֵיהֶם**, – לנביאים ב"מראה הנבואה", **רַק מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן**: – ספירות **נֵצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת, שֶׁהֵן הֵן הַיּוֹרְדוֹת תָּמִיד וּמִתְגַּלּוֹת מֵהַמַּשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל בְּבְחִינַת מֹחִין וְחַיּוּת, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן**, – כידוע ללומדי תורת הקבלה, **שֶׁהַנֵּצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן** – של המדריגה העליונה יותר, שזו המדריגה התחתונה ביותר של המדריגה העליונה, **מִתְלַבְּשִׁים בַּתַּחְתּוֹן** – במדריגה התחתונה יותר, **לְהַחֲיוֹתוֹ, שֶׁהֵן הֵן כְּלֵי הַהַשְׁפָּעָה וְהוֹרָדַת הַחַיּוּת מֵהָעֶלְיוֹן לַתַּחְתּוֹן** – מהמדריגה העליונה יותר למדריגה התחתונה יותר, **בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַמַּדְרֵגוֹת, וְלָכֵן גַּם כֵּן הֵן הֵן הַמִּתְגַּלּוֹת לַנְּבִיאִים בְּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת מַמָּשׁ**, – כפי שהדבר בענין הנבואה, כנזכר לעיל, שזה יורד אליהם באופן של התגלות. **וּכְתוֹכָן** – בספירות נצח־הוד־יסוד־מלכות, **מְלֻבָּשׁ אוֹר** – ספירת **הַבִּינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֲכָנַת הָאֱלֹהוּת מֵאוֹר** [נֶסַח אַחֵר: **וְאוֹר**] **אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא**, – או לפי הנוסח השני, בחצאי ריבוע – הבנת האלקות ואור אין סוף ברוך הוא, שגם "אור אין סוף" ברוך הוא יורד בהבנה זו, **וּכְתוֹכָהּ** – ב"בינה", **מְלֻבָּשִׁים אֲחוֹרִים דְּחָכְמָה, שֶׁהִיא** – "חכמה" היא, **מַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֲכָנָה בָּאֱלֹהוּת בָּרוּךְ־הוּא, כִּי שֵׁם "חָכְמָה" מוֹרֶה עַל מְקוֹר הַשֵּׂכֶל וְהַהֲכָנָה.** – כנזכר בפרק י"ח בחלק הראשון של ספר ה"תניא",

אגרת הקדש

אחורי ואראה את ה' וירא אליו ה' ואף שזהו דרך משל ואינה ראיית עין בשר גשמי ממש. מ"מ הנמשל צ"ל דומה למשל וכתרגום וירא אליו ה' ואתגליא ליה וכו' שהוא בחי' התגלות שנגלה אליו הנעלם ב"ה בבחי' התגלות משא"כ בהשגת חכמי האמת שלא נגלה אליהם הוי' הנעלם ב"ה בבחי' התגלות רק שהם משיגים תעלומות חכמה הנעלם [נ"א בנעלם] ומופלא מהם ולכן אמרו חכם עדיף מנביא שיכול להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיוכלו לירד למטה בבחי' התגלות לנביאים במראה נבואתם כי לא יוכלו לירד ולהתגלות אליהם רק מדרגות התחתונות שהן נהי"מ שהן הן היורדות תמיד ומתגלות מהמשפיע להמקבל בבחי' מוחין וחיות כידוע לי"ח שהנהי"מ של העליון מתלבשים בתחתון להחיותו שהן הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון בכל העולמות והמדרגות ולכן ג"כ הן הן המתגלות לנביאים בבחי' התגלות ממש ובתוכן מלובש אור הבינה שהיא בחי' הכנת האלהות מאור [נ"א ואור] א"ס ב"ה ובתוכה מלובשים אחוריים דחכמה שהיא מדרגה שלמעלה מהשכל וההכנה באלהות ב"ה כי שם חכמה מורה

השגתם ב"השגת חכ' ודעת" השיגו בכתר וכו'". **13.** ישעי' ו, יא. **14.** וירא יח, א. **15.** ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א "אליו הוי' הנעלם". **16.** ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי' כאן שצ"ל: עליהם, ומעיר ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערות שם וז"ל: כן הוא בכת"י המעתיק (גוף כתי"ק הצ"צ אינו). ואולי טעה וצ"ל: **אליהם**. וכמו"ש באגה"ק לפנ"ז: **אליו**. **17.** ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי' כאן שצ"ל: הוי' בבחי' (בלי תיבות "הנעלם ב"ה"). **18.** ב"ב יב, א. **19.** הערת

שהמלה "חכמה" היא "כח מה"[20], דבר שאינו בר הבנה והשגה בשכל, **וְלָכֵן אָמְרוּ בַּזֹּהַר, דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקַת"**, – תורה באה מחכמה, בזוהר בשלח (סב, א) נאמר שאורייתא (תורה) באה מ"חכמה עילאה" (עליונה), וכך גם בזוהר חוקת (קפב, א) ואתחנן (רסא, א) ובעוד מקומות, **כִּי טַעֲמֵי מִצְוֹת לֹא נִתְגַּלּוּ**, – כענין של שכל ושל הבנה, **וְהֵם לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֲבָנָה**, – למעלה מ"חכמה". **וְגַם כְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁנִּתְגַּלָּה וְנִתְפָּרֵשׁ אֵיזֶה טַעַם הַמּוּבָן לָנוּ לְכָאוֹרָה - אֵין זֶה הַטַּעַם הַמּוּבָן לָנוּ לְבַדּוֹ תַּכְלִית** – סוף, **הַטַּעַם** – של המצוה, **וּגְבוּלוֹ**, – שנאמר שכאן מסתיים הטעם ואין לו עומק יותר, **אֶלָּא בְּתוֹכוֹ** – בתוך הטעם, **מְלֻבָּשׁ פְּנִימִיּוּת וְתַעֲלוּמוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֲבָנָה.** – בשיחה קדושה[21] הסביר פעם הרבי, שרבנו הזקן מדייק בלשון שאין זה "תכלית הטעם", אין זה סוף **הטעם** של המצוה, כלומר, שלא זו בלבד שאין זה תכלית המצוה עצמה, אלא זה אפילו לא תכלית **הטעם** של המצוה, שכן ענינה האמיתי של מצוה הוא הרצון העליון שלמעלה לגמרי מטעם, שלכן הרי עיקר קיום המצוות הוא כדי לקיים רצון הקדוש ברוך הוא. וכפי שכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" כותב בספרו "דרך מצותיך" (הנקרא גם "ספר **טעמי** המצוות, כי הוא ספר של **טעמים** על מצוות) מיד במצוה הראשונה[22], שעיקר הכוונה הנדרשת בקיום מצוה היא, לכוון בעשיית המצוה שכך ציוונו בורא העולם לעשות, ושידע האדם שבאותו מעשה הוא מקיים ציוויו ורצונו של הקדוש־ברוך־הוא, למרות שאין הוא יודע את המכוון והמטרה של המצוה, והוא אומר שם להלן שמה שמובן משהו מטעם המצוה (כמו על דרך הקבלה והחסידות, החקירה והדרוש) אין זה באמת רק רמז של הענין, וכטיפה מים האוקיינוס, ויתירה מזו באין־ערוך ממש, שכן האדם שלבוש בחומר (הגוף) אי אפשר לו להשיג רוחניות, ומשה רבנו שכבר למעלה משלשת אלפים שנה בגן־עדן והולך תמיד מחיל אל חיל בעומק השגת טעמי המצוות, ועל כל אלה (מה שמשה רבנו משיג) כתוב[23] "לכל תכלה ראיתי קץ" (שלהשגה ולכליון של גן עדן יש קץ וגבול), ואילו המצוה עצמה "רחבה מצותך מאד" היא "רחבה", בלי גבול, שכן יש בה גבוה וגבוה יותר[24]. מה שהוא אומר שרק "**באיזהו מקומן**" נתגלה טעם המצוה, שלכאורה ישנן הרי הרבה מצוות של "משפטים" ו"עדות", שיש בהן טעם גלוי, והן רוב המצוות. כיצד, איפוא, הוא אומר שרק **באי אלה** מצוות נתגלה טעמן? מובא על כך ב"לקוטי ביאורים" על "תניא" (להרב קארף שי') בשם הרבי, שגם **באותן** מצוות יש טעם רק למצוה **בכלל**, ואילו פרטיה המרובים של המצוה – לא נתגלה טעמם, כמו, למשל, מצות תפילין, שהמצוה בכלל יש לה טעם, שיהיה "לאות על ידיך"[25], ואילו פרטיה הרבים של מצות תפילין: שתהיינה מרובעות, ארבע פרשיות בארבעה "בתים" בשל ראש, ובשל יד "בית" אחד בלבד, רצועות שחורות, וכדומה – כל אלה אין להם טעם בגלוי. **וְכֵן בְּכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַנְּבִיאִים, הַכְּתוּבִים בַּתְּנַ"ךְ,** – שכל דיבור של נבואה שבתנ"ך הוא נבואה לכל הדורות, לא רק לאותו זמן שהנבואה נאמרה בו[26], **הֵן דִּבְרֵי תּוֹכֵחָה** – שנביאים הוכיחו את בני ישראל בדבר ה' של נבואה שנתגלה אליהם, שאז הרי אין זה שהנביא מוכיח את בני ישראל, כי אם הקדוש־ברוך־הוא מוכיח את בני ישראל על ידי הנביא, **וְהֵן סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת** – אם הסיפור מופיע בתורה או בנביאים או בכתובים, הרי אמת הדבר שזה כפשוטו, שכך אירע, אך כיוון שזה נקבע בתורה, משמעותו הוא ענין נצחי לכל הזמנים, **מְלֻבָּשִׁים בְּתוֹכָם** – בדברי התוכחה ובסיפורי המעשיות, **בְּחִינַת חָכְמַת אֱלֹהוּת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֲבָנָה, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ מַעְנְיַן הַ"קְּרִי" וְהַ"כְּתִיב"**, – מילים בתנ"ך שיש הבדל בין איך שכותבים אותן לבין איך שקוראים אותן, **כִּי הַ"קְּרִי"** – איך שקוראים את המלה, **הוּא לְפִי הַהֲבָנָה הַנִּגְלֵית לָנוּ, וְהַ"כְּתִיב"** – איך שכותבים את המלה, **הוּא לְמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהַהֲבָנָה, שֶׁתֵּבָה זוֹ כִּכְתִיבָתָהּ** – כפי שנכתבה, **אֵין לָהּ לְבוּשׁ בְּבְחִינַת הַהֲבָנָה, וּבְקִרְיָאָתָהּ בַּפֶּה - יֵשׁ לָהּ לְבוּשׁ.** – של הבנה, שמבינים את המלה לפי תוכנו הפשוט של הענין. כמו למשל, "הוא עשנו ולא (ולו) אנחנו עמו וצאן מרעיתו"[27], שהכתיב הוא "ולא" (באל"ף) שהכוונה היא "ואין", והקרי הוא

אגרת הקדש

על מקור השכל וההבנה ולכן אמרו בזהר דאורייתא מחכמה נפקת כי טעמי מצות לא נתגלו והם למעלה מהשכל וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו אלא בתוכו מלובש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה וכן בכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה לנביאים הכתובים בתנ"ך הן דברי תוכחה והן סיפורי מעשיות מלובש בתוכם בחינת חכמת אלהות שלמעלה מהשכל וההבנה כנראה בחוש מענין הקרי והכתיב כי הקרי הוא לפי ההבנה הנגלית לנו והכתיב הוא למעלה מהשכל וההבנה שתיבה זו ככתיבתה אין לה לבוש בבחינת ההבנה ובקריאתה בפה יש לה לבוש

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ בהשגתם, כנ"ל". **20.** זח"ג כח, א. **21.** ש"פ וישב ה'תשכ"ד. **22.** ד, ב. **23.** תהלים קיט, צו. נתבאר לעיל סימן יז. **24.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "להעיר מהמשנה (ברכות לג ב): האומר... אשר במו"נ ח"ג פמ"ח פי' טעם המצוה דשה"ק [דשילוח הקן] כדי לקבוע... ובפיה"מ כ' הרמב"ם עצמו שהיא מצוה ש'אין לו טעם'!". **25.** ואתחנן ו, ח. **26.** ראה מגילה יד, א. **27.** תהלים ק, ג. וראה ב"ר רפ"ק.

אגרת הקדש

וכן הענין באותיות גדולות שבתנ"ך שהן מעלמא עילאה ומאירות משם בגילוי בלי לבוש כשאר האותיות.

"ולו" (בוא"ו) שהכוונה היא "ואליו" – הרי הקרי "ולו" (ואליו) יש לו לבוש לפי פשטות הענין, שמדובר כאן: "כי הוא עשנו" – "ולו אנחנו", ואליו אנו מיוחדים בתור "עמו וצאן מרעיתו"; ואילו הכתיב הוא "ולא" (באל"ף) "ואין", הרי במשמעותו העמוקה יש לכך יותר, בספירת ה"בינה", **וּמְאֵירוֹת מִשָּׁם בְּגִלּוּי בְּלִי לְבוּשׁ כְּשְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת.**

יום שישי ב' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכח, והנה בחי' חכמת... עד עמ' 256, מהאריז"ל:

אגרת הקדש

והנה בחי' חכמת אלהות ב"ה המלובשת בתרי"ג מצות התורה נק' בשם בחינת אחוריי' דחכמה כי כל אחוריים שבספירות הן מדרגות החיצונות והתחתונות במעלה שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה להתלבש בברואים להחיותם ובחי' הפנים היא הספירה עצמה המיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד כגון ד"מ ספירת חכמה שהיא מיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד כי הקב"ה וחכמתו אחד (כמ"ש לעיל) ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ית' למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית ומתלבש בהם נק' אחוריים ונק' ג"כ בחי' עשיה שבאצי' פי' עד"מ כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו ה' מדרגות זו למטה מזו שהן בחי' השכל והמדות ומחשבה ודבור ומעשה והמעשה היא התחתונה שבכולם

וְהִנֵּה, בְּחִינַת חָכְמַת אֱלֹהוּת בָּרוּךְ־הוּא הַמְלֻבֶּשֶׁת בְּתַרְיַ"ג – 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה - נִקְרֵאת בְּשֵׁם "בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם דְּחָכְמָה", – חיצוניות ה"חכמה". לעיל אמר רבנו הזקן, שמה שהשיג משה רבנו בנבואה, בספירת ובחינת ה"חכמה", הוא רק "אחוריים דחכמה", ולאחר מכן אמר, שגם מה שתורה "מחכמה נפקת" (באה מבחינת "חכמה") זה גם כן בחינת "אחוריים" של חכמה, שגם "אחוריים דחכמה" הוא ענין שלמעלה משכל ומהבנה – אומרים לכן שתורה באה מחכמה, וכן הוא אומר שחכמת אלקות המלובשת בתרי"ג מצוות – היא גם כן בחינת אחוריים של חכמה, **כִּי כָּל אֲחוֹרַיִם שֶׁבַּסְּפִירוֹת הֵן מַדְרֵגוֹת הַחִיצוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת בְּמַעֲלָה שֶׁבַּסְּפִירָה זוֹ, מַה שֶׁיּוּכְלוּ לֵירֵד וּלְהִתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּבְּרוּאִים לְהַחֲיוֹתָם; וּבְחִינַת הַפָּנִים,** – הבחינה הפנימית של הספירה, **הִיא הַסְּפִירָה עַצְמָהּ הַמְיֻחֶדֶת בְּמַאֲצִילָהּ אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד. כְּגוֹן דֶּרֶךְ מָשָׁל, סְפִירַת חָכְמָה** – אודותה מדובר כאן, **שֶׁהִיא מְיֻחֶדֶת בְּמַאֲצִילָהּ אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְחָכְמָתוֹ אֶחָד (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל),** – בפרק ב' ובפרק נ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", **וּמַה שֶּׁמֵּאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט מֵחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם בַּעֲלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית,** – יש להם גבול וסוף, **וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם** – בפנימיות, שכן "מאיר" ו"מתפשט" יכול הרי להיות באופן של "מקיף", שהאור אינו מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מאיר ומתפשט, ואינו מתאחד בו, ואילו "התלבשות" היא הרי, שהאור מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש ומתאחד אתו. הרי, אם הנבראים שבהם מתלבש האור, הם בעלי גבול ותכלית, אי אפשר הרי להיות שהאור המתלבש בהם יהיה אור שבבחינת בלי גבול – כפי שהדבר בספירה עצמה שהיא מאוחדת במאציל בתכלית היחוד, וכשם שהמאציל הוא "אין סוף" ו"בלי גבול", כך גם הספירה היא בבחינת "בלי גבול", הרי מה שמאיר ומתפשט **ומתלבש** בנבראים **נִקְרָא "אֲחוֹרַיִם",** – החיצוניות של הספירה ולא הספירה עצמה, **וְנִקְרָא גַּם כֵּן בְּחִינַת "עֲשִׂיָּה שֶׁבַּאֲצִילוּת"[30].** – ה"אחוריים" והחיצוניות של ספירת ה"חכמה" (ש"חכמה" היא הרי הבחינה של "אצילות") נקרא בחינת **העשיה** שב"אצילות" – בחינה של "אצילות" שיכולה לרדת למטה. **פֵּרוּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁבָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּנִשְׁמָתוֹ ה' מַדְרֵגוֹת, זוֹ לְמַטָּה מִזּוֹ, שֶׁהֵן בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת וּמַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהַמַּעֲשֶׂה הִיא** – המדריגה **הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבַּכֻּלָּם,** – גילוי הנפש שישנו ב"מעשה" הוא במדריגה פחותה בהרבה מאשר בשאר הבחינות שעל ידן הנפש

---

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"א קכ, ב. אוה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים עה"פ. וש"נ. **29.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל עיין פירש"י שם". **30.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ה בהדפוסים שראיתי. ולכאורה הול"ל עשי' שבחכמה. ואולי אפ"ל שכאן מדבר בהחילוק דגבול ובל"ג - בי"ע ואצילות - תורתך - תורה דאציל', שלמדתנו - תורה דבריאה, ולכן מדגיש שבאצי'. והשייכות שבין זל"ז - דבל"ג דאצי' ה"ה הא דאצי' הוא חכ' (יו"ד שבשם) ובי"ע שאר הספירות".

מתגלה, שֶׁהַחַיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מֵהַנְּשָׁמָה וּמְלֻבָּשׁ בְּכֹחַ הַמַּעֲשֶׂה, הוּא כְּאַיִן לְגַבֵּי הַחַיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה וּמְלֻבָּשׁ בְּכֹחַ הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא – כוח הדיבור, הוא כְּאַיִן לְגַבֵּי הַחַיּוּת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה – מהנשמה, וּמְלֻבָּשׁ בְּמַחֲשָׁבָה וּמִדּוֹת וְשֵׁכֶל – כל אלה מאוחדים עם הנפש. שכן, אפילו מחשבה שהיא "לבוש" לנפש, היא, אבל, לבוש המאוחד עם הנפש, והיא קיימת תמיד כשם שהנפש עצמה קיימת תמיד, ואילו דיבור ומעשה הם "לבושים נפרדים", מהנפש, (שלכן אפילו בדיבור הרי "עת לדבר ועת לחשות מלדבר"[31]), ובהם גופא, "מעשה" נפרד הרבה יותר מהנפש מאשר דיבור, כֵּן עַל־דֶּרֶךְ־זֶה מַמָּשׁ – כמו שהדבר במשל של הנפש, הִיא בְּחִינַת חָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, מַה שֶּׁיּוּכַל לְהִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה (לְהַשְׁפִּיעַ) [לְהִתְלַבֵּשׁ] בְּתַחְתּוֹנִים כֻּלָּם, – שכן, הרי "כולם בחכמה עשית"[32], הכל נתהווה על ידי "חכמה", הרי ש"חכמה" מתלבשת בכל הנבראים, ואיזו בחינה של "חכמה" יכולה להתלבש בכל הנבראים הֵם[33] כְּאַיִן לְגַבֵּי בְּחִינַת פָּנִים – פנימיות ה"חכמה", הַמְיֻחָד בַּמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא, דְּכֻלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב, – שכן, הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב לכלום – הרי שהבחינה שהיא "קמי" (מאוחדת אתו) – היא לגביו כלא כלום. וְהַהַשְׁפָּעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים כֻּלָּם שֶׁהֵם בַּעֲלֵי גְּבוּל וְתַכְלִית - נֶחְשֶׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם כְּכִיכּוֹל לְגַבֵּי הַמַּאֲצִיל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁנֶּחְשֶׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם לְשֵׂכֶל הָאָדָם הַמַּשְׂכִּיל הַמְצֻמְצָם בְּאֵיזֶה עֲשִׂיָּה גַּשְׁמִיּוּת וְחָמְרִית מַמָּשׁ. וְלָכֵן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, שֶׁהִשִּׂיג עַד אֲחוֹרַיִם דְּחָכְמָה, – כנזכר לעיל, זָכָה שֶׁתִּנָּתֵן עַל יָדוֹ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא – התורה, היא "נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה", פֵּרוּשׁ מַה שֶּׁנּוֹבֵל מִמֶּנָּה וְיוֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹרָה גַּשְׁמִיּוּת שֶׁלָּנוּ, שֶׁעִקָּרָהּ וְתַכְלִיתָהּ – של תורה, הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה בְּפֹעַל וּמַעֲשֶׂה מַמָּשׁ, כְּמַאֲמַר[34]: "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", – וכפי שהגמרא אומרת בעירובין[35] על כך: "היום לעשותם ולא למחר לעשותם", שזמן קיום המצוות הוא דווקא היום, בעולם הזה. וְ"גָדוֹל תַּלְמוּד שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה"[36], – הרי שהגדלות של תלמוד (לימוד) היא מפני שזה מביא לעשיית המצוות, הרי שהתכלית היא – קיום המצוות, וְ"הַלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת - נֹחַ לוֹ שֶׁנֶּהְפְּכָה שִׁלְיָתוֹ וְכוּ'"[37], – ולא היה נברא, וְכָל אָדָם מֻכְרָח לְהִתְגַּלְגֵּל עַד שֶׁיְּקַיֵּם כָּל הַתַּרְיַ"ג – 613, מִצְוֹת בְּפֹעַל מַמָּשׁ, כַּנּוֹדָע מֵהָאָר"י זַ"ל[38]: – ב"יהל אור" להרבי ה"צמח צדק", על תהלים, עמוד 369, מביא על אגרת קודש זו: רבנו הזקן מתחיל את האגרת בפסוק "עוטה אור כשלמה", ובאגרת חסר הביאור על פסוק זה, אלא מההקדמה מסתבר ש"אחוריים דחכמה" הנקרא "נובלות חכמה שלמעלה תורה", זה ה"שלמה" (הלבוש) ונגלה דתורה, ובחינת פנימיות אבא (פנימיות החכמה) היא טעמי תורה, (שבעיקרו זה יתגלה בביאת המשיח, כפי שרש"י אומר על הפסוק[39], "ישקני מנשיקות פיהו", שמשיח יגלה טעמי תורה, ומעין זה היא התגלות החסידות שהיא הכנה למשיח, על דרך שטועמים ממאכלי השבת – בערב שבת)[40]. והוא (ממשיך ה"צמח צדק" ב"יהל אור") ה"אור" המלובש ב"שלמה". שכן, זה האור שנברא ביום ראשון ש"גנזו לצדיקים", והיכן גנזו – בתורה[41], וזהו "פנימיות יסוד אבא", כפי שהרמ"ז אומר בפרשת בהעלותך[42]. וה"צמח צדק" מציין שם מהסידור במאמר "ועשו להם ציצית"[43].

אגרת הקדש

שהחיות המתפשט מהנשמה ומלובש בכח המעשה הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלובש בכח הדבור שהוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלובש במחשבה ומדות ושכל כן עד"ז ממש היא בחי' חכמתו ית' מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע) [להתלבש] בתחתונים כולם הם כאין לגבי בחינת פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמיה כלא חשיב וההשפעה לכל הנבראים כולם שהם בעלי גבול ותכלית נחשבת ירידה וצמצום כביכול לגבי המאציל א"ס ב"ה עד"מ כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל האדם המשכיל המצומצם באיזה עשיה גשמיות וחומרית ממש ולכן משה רבינו ע"ה שהשיג עד אחוריים דחכמה זכה שתנתן ע"י התורה שהיא נובלות חכמה שלמעלה פי' מה שנובל ממנה ויורד למטה ומתלבש בתורה גשמיות שלנו שעיקרה ותכליתה הוא קיום המצות ל"ת ועשה בפועל ומעשה ממש כמאמר היום לעשותם וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה והלומד שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו וכו' וכל אדם מוכרח להתגלגל עד שיקיים כל התרי"ג מצות בפועל ממש כנודע מהאריז"ל:

---

31. ראה קהלת ג, ז. **32.** תהלים קד, כד. **33.** ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל הוא. **34.** ואתחנן ז, יא. **35.** כב, א. **36.** קידושין מ, ב. **37.** ירושלמי שבת פ"א ה"א. **38.** ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד ובהנסמן שם בציונים ומ"מ. **39.** שה"ש א, ב. **40.** ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ובהנסמן בהערות שם. **41.** לקו"ש ח"י ע' 10 ובהנסמן שם. **42.** ח"ג קסב, א. **43.** סידור עם דא"ח (קה"ת, תשכ"ה).

יום שבת קודש ג' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכט, האותיות הנגלות לנו... עד עמ' קכט, כנודע:

האגרת הבאה, דיבור המתחיל "האותיות הנגלות" היא מהאגרות שנוספו בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי שכותב ר' אשר מניקולייב ב"מודעה רבה", שנוספו "השמטות מהאגה"ק"[44].

המשך אגרת זו לאגרת הקודמת הוא, שכן, באגרת הקודמת מדובר איך שרק הבחינות "נהי"ם" – נצח, הוד, יסוד, מלכות – של המשפיע נמשכות במקבל, ובסוף אגרת זו (דיבור המתחיל "האותיות הנגלות") מוסבר גם כן אותו תוכן[45], שרק האחוריים והחיצוניות של בחינות נה"י – נצח, הוד, יסוד – של העליון, נמשכות בתחתון.

אגרת הקדש

האותיות הנגלות לנו הן במעשה דבור ומחשבה. דמעשה הן תמונת האותיות שבכתב אשורי שבס"ת. ואותיות הדבור נחקקות בהבל וקול המתחלק לכ"ב חלקים שונים זה מזה בצורתן. שהיא הברת ומבטא הכ"ב אותיות בכל לשון. כי אין הפרש בין לה"ק ובין שאר לשונות במהות הברת האותיות כ"א בצירופן. ואותיות המחשבה הן ג"כ בכל לשון שאדם מחשב תיבות ואותיות הלשון שהן כ"ב לבד. רק שבמחשבה יש בה ג' מיני בחי' אותיות. שהרי כשרואה בס"ת תמונת האותיות הן מצטיירות במחשבתו וזה נקרא בחינת עשי' שבמחשבה. וכן כאשר שומע אותיות הדבור הן נרשמות במחשבתו ומהרהר בהן וזה נקרא בחינת דבור שבמח' ובחי' יצירה. ואותיות המחשבה לבדה בלי הרהור אותיות הדבור נק' מח' שבמחשבה. בחי' בריאה. והנה אותיות הדבור ממש הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמח'. ואף שלפעמים מדבר אדם ומהרהר בדבר אחר. הרי אינו יכול לדבר כ"א אותן דבורים וצירופים

הָאוֹתִיּוֹת[46] **הַנִּגְלוֹת לָנוּ, הֵן: בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה. דְּמַעֲשֶׂה,** – אותיות ה"מעשה", הבאות בכתב ובמעשה, **הֵן תְּמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבִּכְתָב אֲשׁוּרִי שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה.** – כפי שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל אות מכ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח וחיות פרטי מיוחד שאיננה נמשכת באות אחרת, ולכן יש לכל אות בכתיבתה (בכתב אשורי של ספר תורה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים באותה אות, ובכתב ספר תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן, **וְאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר נֶחְקָקוֹת בְּהֶבֶל וְקוֹל, הַמִּתְחַלֵּק לְכ"ב חֲלָקִים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה בְּצוּרָתָן, שֶׁהִיא הֲבָרַת וּמִבְטָא הַכ"ב אוֹתִיּוֹת בְּכָל לָשׁוֹן**[47]**, כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבֵין שְׁאָר לְשׁוֹנוֹת בְּמָהוּת הֲבָרַת** – ביטוי, **הָאוֹתִיּוֹת, כִּי אִם בְּצֵרוּפָן**[48]**.** – בצירוף האותיות קיים הבדל בין שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל הלשונות. **וְאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, הֵן גַּם כֵּן בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאָדָם מְחַשֵּׁב תֵּבוֹת** – הלשון, **וְאוֹתִיּוֹת הַלָּשׁוֹן, שֶׁהֵן כ"ב לְבַד. רַק שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה, יֵשׁ בָּהּ ג' מִינֵי בְּחִינוֹת אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁרוֹאֶה בְּסֵפֶר תּוֹרָה תְּמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת - הֵן מִצְטַיְּרוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ,** – בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, **וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "עֲשִׂיָּה שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה";** – כפי ש"מחשבה" מהרהרת ענין של מעשה, אותיות של מעשה וכתב, ו–עשיה של השתלשלות בריאה־יצירה־עשיה, **וְכֵן כַּאֲשֶׁר שׁוֹמֵעַ אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר - הֵן נִרְשָׁמוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּמְהַרְהֵר בָּהֶן, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "דִּבּוּר שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה"** – איך שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של דיבור, **וְ** – זוהי **בְּחִינַת "יְצִירָה";** – שכן, מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה" ש"בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"[49] הוא כנגד "מחשבה דיבור ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת "בריאה", דיבור – בחינת "יצירה", ומעשה – בחינת "עשיה". ואם כן "מחשבה" היא הרי – בחינת "בריאה", ואילו כשהוא מהרהר במחשבה אותיות של דיבור, הרי זה **דִּבּוּר** שבמחשבה – בחינת "יצירה" שבבריאה). **וְאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה לְבַדָּהּ בְּלִי הִרְהוּר אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר - נִקְרָא "מַחֲשָׁבָה שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה", בְּחִינַת "בְּרִיאָה". וְהִנֵּה, אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מַמָּשׁ,** – לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, **הֵן מִתְהַוּוֹת וּמְקַבְּלוֹת חִיּוּתָן מֵאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ עַצְמָן שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה. וְאַף שֶׁלִּפְעָמִים מְדַבֵּר אָדָם וּמְהַרְהֵר** – בשעת מעשה, **בְּדָבָר אַחֵר** – ולכאורה אין אותיות הדיבור מקבלות אז חיות מאותיות המחשבה, שכן, הוא הרי אינו מהרהר בענין שהוא מדבר, **הֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר** – כשאין הוא מהרהר במה שהוא מדבר, **כִּי אִם אוֹתָן דִּבּוּרִים וְצֵרוּפִים** – של מלים, **שֶׁבְּבָר דִּבְּרָם וְהָיוּ**

---

44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר שמצינו שאדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ)". **45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "דוגמא - עפמש"נ ומבשרי אחזה אלוקה איך שזהו באדם - במחדו"מ". **46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "בכהנ"ל יל"ע באמ"ב ש' הק"ש פל"ב בי' שלכאורה באו"א קצת. וי"ל". **47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' - תמונתן - מתעלמות בתמונות אחרות)". **48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "צ"ע מה שייך צירופן להברתן דהוצרך לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשה"ק (עאכו"כ - בשינוי) - ומבאר שזהו בצירופן". **49.** ישעי' מג, ז.

אגרת הקדש

שכבר דברם והיו במחשבתו פעמים רבות מאד ונשאר בדיבורים וצירופים אלו הרשימו מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. וזהו בחי' אחוריים וחיצוניות נה"י מפרצוף העליון שנכנס בתחתון להיות לו בחי' מוחין וחיות כנודע:

בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד, וְנִשְׁאַר בְּדִבּוּרִים וְצֵרוּפִים אֵלּוּ הָרְשִׁימוּ – הרושם, מֵהַמַּחֲשָׁבָה שֶׁנִּכְנְסָה בָּהֶם פְּעָמִים רַבּוֹת. – הרי שהרושם של אותן אותיות המחשבה, הוא החיות של אותיות דיבור אלו. וְזֶהוּ – כפי שהדבר ב"ספירות", בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם וְחִיצוֹנִיּוּת נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד מִ"פַּרְצוּף הָעֶלְיוֹן" שֶׁנִּכְנַס בַּתַּחְתּוֹן, – מפרצוף המדריגה העליונה שנכנס במדריגה התחתונה, לִהְיוֹת לוֹ בְּחִינַת מוֹחִין וְחַיּוּת, כַּנּוֹדַע:

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' א

הפסח הָרִאשׁוֹן בארבעה עשר בניסן, וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הפסח הַשֵּׁנִי בארבעה עשר באייר.

גמרא

במשנה נתבארו האופנים שבהם עושים את הפסח בטומאה. הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר אופן נוסף, וכן טעם הדבר שעושים כולם את הפסח בטומאה: תָּנוּ רַבָּנַן, חֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְמֵאִין, וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת – סכיני השחיטה והמזרקים שמקבלים וזורקים בהם את הדם טְהוֹרִין, אוֹ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִין, וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין, וַאֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל וְכֹהֲנִים טְהוֹרִין וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין], יַעֲשׂוּ כל הצבור כולו את הפסח בְּטוּמְאָה, לפי שֶׁאֵין קָרְבַּן צִיבּוּר הבא בטומאה חָלוּק במעשהו בין המקריבים, שחלקם יעשוהו בטומאה וחלקם בטהרה, אלא כיון שקרבן רוב הצבור בא בטומאה אף היחידים יעשוהו בטומאה].

שנינו בברייתא שאם כלי השרת טמאים עושים כולם את הפסח בטומאה, ומשמע שאף אם מקצת מהקהל טמאים גם הם עושים בטומאה ולא נדחים לפסח שני, מבארת הגמרא שדין זה אינו בכל אופני הטומאה שנטמאו כלי השרת. אומרת הגמרא: אָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא שָׁנוּ – לא נשנה דין זה שעושים אף הטמאים את הפסח בטומאה, אֶלָּא שֶׁנִּטְמָא הַסַּכִּין של השחיטה] בְּאדם או כלי טֻמְאַת מֵת – שנגע במת ונעשה אב הטומאה, שבאופן זה נעשה גם הסכין אב הטומאה, משום דְּרַחֲמָנָא אָמַר – שהתורה אמרה בפרשת טומאת מת, בדין טומאת מגע המת (במדבר יט טז) 'וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל חֶרֶב אוֹ בְּמֵת וגו' יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים', הקיש חרב לחלל [–מת], ללמד שחֶרֶב חֲרֵי הוּא בַּחֲלָל, כלומר, כלי מתכת הנטמא במת נעשה טמא כטומאת מי שנגע בו, ומכיון שהסכין הוא אב הטומאה קָא מְטַמֵּא לְגַבְרָא – הרי הוא מטמא את האדם השוחט בו, ונמצא דְּמַעִיקָּרָא כִּי מִיתְעַבִּיד – שמתחילה [–משעת שחיטה] כשנעשה הקרבן, בְּטוּמְאַת הַגּוּף דְּכָרֵת קָא מִיתְעַבִּיד – נעשה על ידי אדם טמא שיש עונש כרת על כניסתו לעזרה בטומאה, וכיון שנדחה איסור טומאה החמור בפסח זה, נדחה לגמרי ויעשו את הפסח בין הטהורים ובין הטמאים]. אֲבָל נִטְמָא הַסַּכִּין בְּטוּמְאַת שֶׁרֵץ, ואינו אלא ראשון לטומאה, דְּכָשֵׁר הוּא דְּמִטַּמֵּיא לֵיהּ – שהבשר הוא זה שנטמא מהסכין, לְגַבְרָא לֹא מְטַמֵּיא לֵיהּ – אבל האדם השוחט לא נטמא ממנו, כי ראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין, טְהוֹרִין עָבִיד – הטהורים יעשו את הפסח, ויאכלו את בשר הפסח שנטמא, טְמֵאִין לֹא עָבִיד – אבל הטמאים לא יעשו את הפסח וידחו לפסח שני, כי מוּטָב שיֵּאָכֵל בשר הפסח בְּטוּמְאַת בָּשָׂר – כשהבשר טמא אבל האדם האוכלו טהור, שאכילה זו אסורה כְּלָאו, וְאַל יֵאָכֵל הַבָּשָׂר בְּטוּמְאַת הַגּוּף של האדם האוכלו שֶׁהאיסור הוּא בְּכָרֵת].

מוכיחה הגמרא מדברי רב חסדא: אַלְמָא קָסָבַר – מוכח שסובר רַב חִסְדָּא, טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר – כלומר, אף שהתירה התורה לצבור להביא קרבן בטומאה בקושי התירה, ואינו היתר גמור אלא כאשר אין אפשרות להביאו בטהרה, ויש לחזר כמה שאפשר אחר עשיית הפסח בטהרה או שיעשה בטומאה יותר קלה, ולכך אף שהפסח בא בטומאת בשר אין להביאו בטומאת הגוף החמורה. מוסיפה הגמרא: וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק, טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר, וכשנטמא הסכין בטומאת שרץ, אותם הטמאים בטומאת הגוף אינם עושים את הפסח בטומאה אלא נדחים לפסח שני, כדברי רב חסדא.

הגמרא מביאה דעה החולקת על רב חסדא ורבי יצחק וסוברת שמדובר אף בטומאת שרץ. אומרת הגמרא: וְרָבָא אָמַר, גם בנטמא הסכין בטומאת שרץ שלא נטמא אלא הבשר, אֲפִילּוּ טְמֵאִין נַמִּי עָבְדִי – גם עושים את הפסח עם הטהורים. מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מהו הטעם, הלא לא הותרה בפסח זה טומאה שיש בה כרת. משיבה הגמרא: דִּכְתִיב (ויקרא ז יט) בדין טומאת בשר קדשים, 'וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף, וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר', הקיש הכתוב דין טומאת הגוף לטומאת בשר, ללמד שכָּל הֵיכָא – כל מקום דְּלֹא קָרֵינַן בֵּיהּ – שלא מתקיים בבשר קדשים תחילת הפסוק 'וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל', שמותר לאוכלו בטומאת הבשר, כגון כאן שבשר הפסח נטמא ונדחית הטומאה בצבור בטומאת הבשר, לֹא קָרֵינַן בֵּיהּ – לא מתקיים בו גם סוף הפסוק 'וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר' – ולא טמא, אלא יאכל אף בטומאת הגוף]. וְכָל הֵיכָא דְּקָרֵינַן בֵּיהּ – וכל מקום שמתקיים בבשר קדשים תחילת הפסוק 'וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל', שאסור לאכלו בטומאת הבשר, קָרֵינַן בֵּיהּ אף את סוף הפסוק 'וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר', ויש לאכול בשר זה בטהרת הגוף.

שנינו במשנה שבנטמא רוב הקהל עושים את הפסח בטומאה, מבררת הגמרא מה הדין כשנטמאו מחצית הקהל: אִיתְּמַר – נאמר בבית המדרש, חֲרֵי שֶׁהָיוּ קהל יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה מהם טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה מהם טְמֵאִין, רַב אָמַר, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה הרי הוא כְּרוֹב, וְרַב כַּהֲנָא אָמַר, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב. מבארת הגמרא: רַב אָמַר מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה כְּרוֹב – כל מחצה מהם חשוב כרוב, ולכך הַלָּלוּ – הטהורים עוֹשִׂין לְעַצְמָן בטהרה, שהרי כשרוב הקהל טהורים אין רשאים הטהורים לעשות את הפסח בטומאה, וְהַלָּלוּ – הטמאים עוֹשִׂין לְעַצְמָן בטומאה ואין נדחים לפסח שני, כיון שנחשבים כרוב וכשרוב הקהל טמאים עושים את הפסח בטומאה]. וְרַב כַּהֲנָא אָמַר, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב, הלכך טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן בטהרה, וּטְמֵאִין נידונין במיעוט ונדחים מפסח ראשון, וְעוֹשִׂין אֶת הפסח הַשֵּׁנִי.

אִיבָּא דְּאָמְרִי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, אָמַר רַב כַּהֲנָא, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב ואף לא כמיעוט, ולכן טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן בטהרה,

יום ראשון

יום ראשון — **כו אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: האזינו, פ׳ ראשונה עם פירש״י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. עו־עח.
תניא: אך הענין . . . ״קכח״ האותיות.

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שרי׳, מליחה, הדחה. ענינם בעבודה: שרי׳ – ווייקען זיך אין דברי הרב, מליחה – יחידות, הדחה – ניגון.

סֵדֶר הֶכְשֵׁר בָּשָׂר לַאֲכִילָה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דַּם הָאָסוּר הוּא: שְׁרִיָּה, מְלִיחָה, הֲדָחָה. עִנְיָנָם בַּעֲבוֹדָה: שְׁרִיָּה – לְהַשְׁרוֹת עַצְמוֹ בְּדִבְרֵי הָרֶב, מְלִיחָה – יְחִידוּת, הֲדָחָה – נִגּוּן.

יום שני

יום שני — **כז אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: האזינו, שני עם פירש״י.
תהלים: קכ־קלד. עט־פא.
תניא: והנה בחי׳ . . . ״256״ ושכל.

מדברי קודש רבינו הזקן: ישראל גוי אחד בארץ, דער עם ישראל אויך אין דער ערדישער וועלט איז פארבונדען מיט ה׳ אחד, השי״ת מאַכט פון רוחניות גשמיות, און דער עם ישראל מאַכט פון גשמיות רוחניות.

מִדִּבְרֵי קֹדֶשׁ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: ״יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ״. עַם יִשְׂרָאֵל, גַּם בְּאַרְצִיּוּת הָעוֹלָם, קָשׁוּר הוּא עִם ה׳ אֶחָד. ה׳ יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה מֵהָרוּחָנִיּוּת גַּשְׁמִיּוּת, וְעַם יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה מֵהַגַּשְׁמִיּוּת רוּחָנִיּוּת.

יום שלישי

יום שלישי — **כח אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: האזינו, שלישי עם פירש״י.
תהלים: קלה־קלט. פב־פד.
תניא: כן עד״ז . . . . ״256״ מהאריז״ל.

ברכת ד׳ היא תעשיר, בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: דער אויבערשטער ב״ה בלייבט ניט קיין בעל חוב, פאר יעדער גוטער זאך וואָס א איד טוט, צאָלט ער במיטב מיט בני חיי ומזוני רויחי .

״בִּרְכַּת ה׳ הִיא תַּעֲשִׁיר״, בִּכְלָל וּבִפְרָט לְהַנּוֹתֵן מֵעִתּוֹ וּמִזְּמַנּוֹ לַעֲסֹק בְּצָרְכֵי צִבּוּר בְּעִנְיְנֵי צְדָקָה וְחִזּוּק הַיַּהֲדוּת, וּכְמַאֲמָר: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא נִשְׁאַר בַּעַל חוֹב. עֲבוּר כָּל דָּבָר טוֹב שֶׁיְּהוּדִי עוֹשֶׂה, מְשַׁלֵּם הוּא בְּ׳מִיטַב׳, בְּבָנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי [=בְּבָנִים, חַיִּים, וּפַרְנָסָה בְּרֶוַח].

יום רביעי

יום רביעי — **כט אלול, ערב ר״ה** — ה׳תש״ג

סְלִיחוֹת בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר, וְאֵין בְּפִילַת אַפַּיִם. הַתָּרַת נְדָרִים, וּבַעֲשָׂרָה. עֵרוּב תַּבְשִׁילִין.

שיעורים. חומש: האזינו, רביעי עם פירש״י.
תהלים: קמ־קנ. פה־פז.
תניא: האותיות הנגלות . . . כנודע.

יום הולדת את הצ״צ – שנת תקמ״ט.

היום יום . . .

מפתגמי רבינו הזקן: מען האָט גאָר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען.

יוֹם הֻלֶּדֶת אֶת הַ"צֶּמַח צֶדֶק" – שְׁנַת תקמ"ט.
מִפִּתְגָּמֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: אֵין לָנוּ שׁוּם מֻשָּׂג, עַד כַּמָּה יָקָר אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא גּוּפוֹ שֶׁל יְהוּדִי.

יום חמישי

יום חמישי — **א תשרי, א דר"ה** — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: האזינו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א־ט. פח־צ.
תניא: כ. איהו . . . ־258־ בלה"ק.

בִּרְכַּת הַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת: שֶׁל יוֹם הַזִּכָּרוֹן. שֶׁהֶחֱיָנוּ. אֵין כּוֹפְלִין "לְעֵלָּא" בַּקִּדּוּשׁ, לְבַד מִנְּעִילָה. לְדָוִד גו' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ גו' – קוֹדֶם עָלֵינוּ. בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם: תִּקְעוּ, כִּי חֹק. וְאֵין אוֹמְרִים "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי", וְ"אַתְּקִינוּ". לְתַשְׁלִיךְ: מְנַעֲרִים שׁוּלֵי הַטַּלִּית קָטָן.
"יְהִי רָצוֹן" שֶׁעַל הַתַּפּוּחַ – אַחַר הַבְּרָכָה וְקוֹדֶם הָאֲכִילָה. אוֹכְלִים רֹאשׁ אַיִל, אֲבָל אֵין אוֹמְרִים "יְהִי רָצוֹן" כִּי אִם עַל הַתַּפּוּחַ.

יום שישי

יום ששי — **ב תשרי, ב דר"ה** — ה'תש"ד

לְאֵל עוֹרֵךְ דִּין – בִּתְפִלַּת מוּסָף.

שיעורים. חומש: האזינו, ששי עם פירש"י.
תהלים: י־יז. צא־צג.
תניא: והגם שהיש . . . . ־קל־ עילתו.

בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים הוֹדוּ, אֲבָל אוֹמְרִים פָּתַח אֵלָיָהוּ.

מַה שֶּׁכָּתוּב בַּסִּדּוּר שַׁעַר הַקְּרִיאַת שְׁמַע דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "לְהָבִין הַהֶפְרֵשׁ" (ע"ד עַמּוּד א), שֶׁקֹּדֶם תְּקִיעַת שׁוֹפָר אוֹמְרִים "אָנָּא בְּכֹחַ", פֵּרוּשׁוֹ: בְּדֶרֶךְ כְּלָל הֵם הַכַּוָּנוֹת מֵהַפְּסוּקִים שֶׁרָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁלָּהֶם שֵׁם שֵׁנִי מִשֵּׁם מ"ב, אָמְנָם יֵשׁ שֶׁמְּכַוְּנִים הַתֵּבוֹת "אָנָּא בְּכֹחַ כו'" בְּמַחֲשָׁבָה, אֲבָל אֵין אוֹמְרִים הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבוֹת. וְהָעוֹסֵק בְּכַוָּנוֹת צָרִיךְ לִלְמֹד הָעִנְיָנִים בָּרוּר בְּכִתְבֵי הָאָרִיז"ל, וְאָז כַּוָּנָתוֹ רְצוּיָה.

שבת קודש

שבת — **ג תשרי ש"ת** — ה'תש"ד

מַתְחִילִין "מִזְמוֹר לְדָוִד" וְלֹא "לְכוּ נְרַנְּנָה", וְכֵן בְּכָל שַׁבָּת מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב.
הַפְּטוֹרָה: שׁוּבָה – יְכַשְּׁלוּ בָם. מִי אֵל כָּמוֹךָ – מִימֵי קֶדֶם.

שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יחכב. צדצו.
תניא: אך נשמת . . . 260 בבי"ע.

בִּיחִידוּת הַ"צֶּמַח צֶדֶק" אֵצֶל רַבֵּנוּ הַזָּקֵן ב תֵּצֵא בְּשִׁשִּׁי בֶּאֱלוּל תקס"ד סִפֵּר לוֹ רַבֵּנוּ: שַׁבָּת פָּרָשַׁת תָּבוֹא תקכ"ח אָמַר מוֹרִי וְרַבִּי (הָרַב הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ) – תּוֹרָה, וְהַתְחָלָתָהּ "וְשַׁבְתָּ עַד הַוָ"י אֱלֹקֶיךָ", וּבֵאֵר כִּי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה צְרִיכָה לִהְיוֹת עַד אֲשֶׁר הַוָ"י, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת, יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ, אֱלֹקִים בְּגִימַטְרִיָּא הַטֶּבַע, בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים. כָּל הַחֲבָרִיָּא קַדִּישָׁא הָיוּ בְּהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה מִתּוֹרָה הַהִיא. הָרַב הַצַּדִּיק ר' מְשׁוּלָם זוּסְיָא מֵאַנִיפּאָלִי אָמַר, כִּי הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְמַעֲלַת תְּשׁוּבָה כָּזוֹ, וְעַל כֵּן יְחַלֵּק אֶת הַתְּשׁוּבָה לַחֲלָקִים, כִּי תְּשׁוּבָה רָאשֵׁי תֵּבוֹת: ת, תָּמִים תִּהְיֶה עִם הַוָ"י אֱלֹקֶיךָ. ש, שִׁוִּיתִי הַוָ"י לְנֶגְדִּי תָּמִיד. ו, וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ. ב, בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ. ה, הַצְנֵעַ לֶכֶת עִם ה' אֱלֹקֶיךָ.

כְּשֶׁסִּפֵּר לִי אָדוֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַּׁ"בַּ] אֶת הַנַּ"ל, סִיֵּם: תֵּבַת "תְּשׁוּבָה" צְרוּפָה מֵחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, אֲשֶׁר כָּל אוֹת הוּא דֶּרֶךְ וְאֹפֶן בַּעֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה – וּבֵאֵר בַּאֲרִיכוּת חֲמִשָּׁה הָאֲפָנִים – וְכֻלָּם בָּאִים מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה.

נגעים נסתרים

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"ג

הלכות טומאת צרעת פרק ו, הלכה א: אֵלּוּ מְקוֹמוֹת בָּאָדָם שֶׁאֵין מִתְטַמְּאִין בְּבֶהֶרֶת: תּוֹךְ הָעַיִן, וְתוֹךְ הָאֹזֶן... שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ, וְכָל אֵלּוּ אֵינוֹ עוֹר גָּלוּי, אֶלָּא מֵהֶן שֶׁאֵינוֹ עוֹר וּמֵהֶן שֶׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֶּה וְאֵינוֹ גָּלוּי.

להלן (פ"ט ה"ב) כתב הרמב"ם: "אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו (בית השחי) של נגוע... שנאמר לכל מראה עיני הכהן". ונשאלת השאלה: מדוע כאן לומד הרמב"ם שהכהן אינו צריך לראות את המקומות המכוסים מהכתוב 'בעור בשרו', ואילו להלן למד זאת מ'לכל מראה עיני הכהן'?

ואמנם יש שכתבו שכאן אין כוונת הרמב"ם ללמוד מהכתוב 'בעור בשרו' את דין מקומות הנסתרים אלא רק את המקומות שאינם בכלל עור, ולגבי המקומות הנסתרים לא הביא לימוד, וסמך על דבריו להלן (תוספות אנשי שם נגעים ו, ח).

אך מלשון הרמב"ם נראה שכוונתו למעט מהכתוב 'בעור בשרו' גם מקומות הנסתרים, כפי שמצינו בגמרא (קדושין כה, א) לגבי טבילה שאין המים צריכים להגיע ללשונו, שנאמר 'ורחץ את בשרו במים' – "מה בשרו מאיבראי (מבחוץ) – אף כל מאיבראי", היינו שרק חלקי הגוף החיצוניים נקראים 'בשר', וגם הכתוב 'בעור בשרו' האמור בטומאה מלמד שהמקומות החיצוניים נטמאים ולא הפנימיים. וחוזרת השאלה: מדוע להלן הביא דרשה אחרת?

ויש לבאר:

בהלכה זו מדובר על מקומות נסתרים לגמרי כתוך העין והאוזן, ואלו מתמעטים מ'בעור בשרו' מאחר ואינם נחשבים 'בשר', אך להלן מדובר על בית השחי שאינו מכוסה מצד עצמו אלא ידי האדם מכסות אותו, וכאשר האדם מרים את ידיו הוא נראה, ורק בדרך ההילוך הרגילה הידיים מסתירות אותו, וכיון שאינו נחשב כמקום נסתר מצד עצמו אינו מתמעט מ'בעור בשרו', אלא לומדים מ'לכל מראה עיני הכהן' שמאחר ואינו נראה במבט רגיל אינו מטמא (משנת הדעת, בירורי הלכה ב).

ויש הבדל בין שני המקומות - לגבי אצילי ידיו כתב הרמב"ם "אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו של נגוע", ומשמע שאין צריך לבדוק שם, אך אם נראה שם נגע הרי הוא טמא, כי הדין זה אמור לגבי אופן הבדיקה של הכהן ולא לגבי עצם הנגע. אך כאן, לגבי תוך האוזן והעין, כתב "שאין מתטמאין בבהרת" כלל, כי הפסוק 'בעור בשרו' ממעט את המקומות הנסתרים מעצם טומאת נגעים (ראה ארץ חיים נגעים סי' ה).

מאיזו עיר משלחים את המצורע?

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"ג

הלכות טומאת צרעת פרק י, הלכה ז: דִּין הַמְּצֹרָע שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מוֹשָׁב לְבַדּוֹ חוּץ לָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ. וְדָבָר זֶה בָּעֲיָרוֹת הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כתב הרע"ב (כלים פ"א מ"ז) שהמצוה היא בעיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון (וראה פיה"מ להרמב"ם ערכין פ"ט מ"ו) כי במצורע נאמר "מחוץ למחנה מושבו", והכוונה חוץ למחנה ישראל, וכשכבש יהושע את הארץ קידש את העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל.

והנה, בספר מלכים (ב. ז, ג) מסופר אודות ארבעה אנשים מצורעים שישבו בפתח שער העיר, כי שולחו מהעיר שומרון "כדין המצורע, כמו שנאמר 'מחוץ למחנה מושבו'" (רש"י ומצוד"ד שם).

ובתוספות רעק"א (כלים פ"א מ"ז) הביא קושית חכם אחד: העיר שומרון לא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שהרי נבנתה בידי עמרי, כנאמר (מלכים א.טז, כד) "ויקן את ההר שומרון... ויקרא את שם העיר אשר בנה... שומרון". ואם כן, מדוע נשלחו המצורעים מחוץ לעיר?

ותירץ: בתרגום יונתן על פסוק זה נאמר "וזבין ית כרכא דשומרון", היינו שעמרי קנה את העיר שהיתה קיימת אלא שחיזק וביסס אותה ונתן לה את שמה 'שומרון', ואפשר לומר שכן היתה מוקפת חומה מימות יהושע בו נון.

אך הגר"י עטלינגר (בנין ציון החדשות סי' ס) הקשה על זה:

הרי בגמרא (סנהדרין קב, ב) נאמר "מפני מה זכה עמרי למלכות? מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל", ומזה מובן שבנה את העיר וקודם לכן לא היתה קיימת!

ולכן לדעתו הוצאת המצורעים לא היתה מדין התורה לשלח את המצורע אלא משום שעמרי רצה להשוות את העיר שומרון לירושלים, כנאמר ב'תנא דבי אליהו' (פרק ט), שכאשר בנה את העיר אמר: "כשם שירושלים למלכי יהודה, כך שומרון למלכי ישראל" ומטעם זה שלחו את המצורעים מן העיר ולא משום שהיתה מוקפת חומה.

ביטול ציפור מצורע שנשחטה

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"ג

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ז: הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. וּמֵאֵימָתַי תֵּאָסֵר? מִשְּׁעַת שְׁחִיטָתָהּ.

לדעת רש"י (קדושין נז, א ד"ה משעת שחיטה) רק הציפור השחוטה נאסרת משעת שחיטה, אבל הציפור המשולחת מותרת, ואילו לדעת התוספות (שם, ד"ה משעת) משעת שחיטת הציפור השניה, גם הציפור המשולחת נאסרת עד שילוחה (ואי אפשר לקדש בה את האשה), ומוכיחים זאת מלשון המשנה (שם) "המקדש... בציפורי מצורע... אינה מקודשת", היינו ששתי הציפורים אסורות בהנאה (משנה למלך לעיל ה"א).

והנה, בהלכות מאכלות אסורות (פט"ז ה"ז) כתב הרמב"ם

"בעלי חיים חשובין הן ואינן בטלין, לפיכך... צפור מצורע השחוטה [שנתערבה] באלף צפרים... כולן אסורין בהנאה". וצריך להבין: הרי לדברי הרמב"ם כאן, ציפור מצורע אינה אסורה אלא משעת שחיטתה, ואז כבר איננה בעל חי ומדוע אינה בטלה?

ומבאר הגרי"ש נתנזון (שו"מ תליתאה, ב, סי' מד):

כתב ה'איסור והיתר' (הביאו הרמ"א יו"ד סי' קי ס"ב) שבעלי חיים שהם במידה הראויה להתכבד אינם בטלים אף לאחר שחיטתם, ולפי זה יש לומר שלדעת הרמב"ם ציפור מצורע אינה בטילה כי היא 'חתיכה הראויה להתכבד', ולענין זה אין הבדל אם היא בחיים או לאחר שחיטה (ולא כדברי הט"ז (שם סק"ב) שחשיבות בעלי חיים היא מצד חיותם, ואף שהם קטנים ואינם 'ראויים להתכבד' אינם בטלים).

וה'אחיעזר' נקט שלשיטת הרמב"ם חשיבות ציפורי המצורע היא מצד היותם בעלי חיים (כדברי הט"ז הנ"ל). ומה שכתב הרמב"ם שציפור מצורע שנתערבה באלף ציפורים כולן אסורות בהנאה, מדובר שהציפור נתערבה כשהיתה בחיים. ואף שאחר כך שחטוה (במזיד), אינה בטילה, כי בתחילה כשנתערבה היתה בחיים.

הפינוי ומטרתו

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"ג

הלכות טומאת צרעת פרק יד, הלכה ד: וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת, אֲפִלּוּ חֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי קָנִים, וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא הַכֹּהֵן וְיִכָּנֵס וְיִרְאֶה הַנֶּגַע.

לדעת רבי יהודה (נגעים פי"ב מ"ה) יש לפנות מהבית גם דברים שאינם מקבלים טומאה "אפילו חבילי עצים ואפילו חבילי קנים" ונחלקו עליו תנאים, ולדעתם אין לפנות מהבית אלא דברים המקבלים טומאה. ופסק הרמב"ם כדעת רבי יהודה. אך לגופו של דבר יש לעיין מדוע באמת צריך לפנות דברים שאינם מקבלים טומאה?

והנה, בגמרא (מו"ק ז, ב ואילך) נחלקו גם האם אפשר ללמוד מדין זה של "ופנו את הבית" למקרים אחרים, ומבואר שלדעת רבי יהודה אין ללמוד מכך "דחידוש הוא, דהא עצים ואבנים בעלמא לא מטמאו והכא מטמאו". ומפרשים התוספות (ד"ה דהא): "עצים ואבנים לאו דוקא, דהא תנן במסכת נגעים לרבי יהודה אפילו חבילי קש וחבילי תבן";

"ולפי זה אין הפינוי לרבי יהודה משם דברים שאין מקבלין טומאה, אלא דס"ל לרבי יהודה חידוש חידשה התורה בנגעים, דאפילו מה שאינו מקבל טומאה בשאר טומאות - מיטמא הוא בבית המנוגע" (משנה אחרונה נגעים שם).

אבל ה'משנה למלך' (כאן) הקשה על זה מדין "חבילי קש וחבילי עצים... שאין מסככין בהן" רק מצד גזירה מדרבנן (סוכה יב, א) ואם בבית המנוגע חידשה תורה שגם חבילי קש מקבלים טומאה, היה אסור לסכך בהן מן התורה, כי אין מסככין בדבר המקבל טומאה!

ולכן מפרש שגם לדעת רבי יהודה אין הפינוי משום טומאה (כי חבילי עצים אינם מקבלים טומאה) "ומה שאמר הכתוב ופנו את הבית היא גזרת מלך שגזר שכשיבוא הכהן תהיה פנויה, שהרי אין שום תכלית לפנות חבילי עצים.. והרי זה מכלל החוקים".

אכילת תרומה וקדשים בטומאה

יום חמישי א' דראש השנה ה'תשע"ד

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק א, הלכה ז: רָאָה לֹבֶן וְאָדָם כְּאֶחָד – שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַקֳּדָשִׁים, אֲבָל אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל כִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו; שֶׁנֶּאֱמַר: מִזָּכָר עַד נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ – עַד שֶׁיִּהְיֶה הַטָּמְאָה טָמְאַת זָכָר וַדַּאי אוֹ טָמְאַת נְקֵבָה וַדָּאִית.

אנדרוגינוס הוא ספק איש וספק אשה ולכן כשראה מראה לבן אינו טמא בוודאי, כי איש נטמא במראה לבן ולא אשה, ומאחר שטומאתו מספק אין שורפים תרומה וקדשים שנגע בהם. אך אם ראה מראה לבן ואדום כאחד, טמא בוודאי (כי אם הוא איש נטמא בלובן ואם הוא אשה נטמא באודם) ושורפים את התרומה והקדשים שנגע בהם, ומכל מקום אם נכנס למקדש או אכל קדשים אינו חייב, כי מהכתוב 'מזכר עד נקבה תשלחו' לומדים שלא די בעצם הידיעה שטמא אלא צריך לדעת בוודאות האם זו טומאת זכר או טומאת נקבה.

ואף שהפסוק מדבר על ביאת טמא למקדש, אך הרמב"ם לומד מכך גם איסור אכילת טמא בקדשים.

אמנם, משמע שלגבי איסור אכילת תרומה חייב גם אם לא ידוע אם זו טומאת זכר או נקבה, שכן תחילה מתייחס הרמב"ם לתרומה וקדשים כאחד ("שורפין עליהם את התרומה ואת הקדשים") וכאן התייחס רק לקדשים ולא לתרומה. ויש להבין, מדוע לא נלמד גם זאת מאיסור ביאה למקדש בטומאה?

ויש לחלק:

איסור אכילת טמא בתרומה נובע מכך שבאכילתו מטמא את התרומה, ולכן טמא האוכל תרומה שכבר נטמאה קודם אינו חייב שהרי לא טימא אותה באכילתו. אך איסור אכילת קדשים בטומאה נובע מהאיסור לעבוד במקדש בטומאה, ואכילת קדשים נחשבת כעבודה, וחייב גם כשאכל קדשים שכבר נטמאו קודם.

ולכן, איסור אכילת קדשים נלמד מאיסור ביאה למקדש בטומאה, כי בשניהם יסוד האיסור הוא על האדם, ועל כך חידש הכתוב שחייב רק כאשר טומאתו ידועה בוודאות, אך איסור אכילת תרומה בטומאה הוא משום שמטמא אותה באכילתו, ולענין זה אין חילוק אם טומאת האדם ידועה או לא, שהרי בכל אופן התרומה נטמאה בוודאי.

(זכר יצחק סי' נה)

בין 'טבול יום' ל'טבולת יום' יום שישי ב' דראש השנה ה'תשע"ד

הלכות מטמאי משכב ומושב, פרק ה הלכה ד: יוֹלֶדֶת שֶׁטָּבְלָה... הֲרֵי הִיא טְבוּלַת יוֹם בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים... אֲבָל לְקָדָשִׁים הֲרֵי הִיא כְּרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה... כְּמִי שֶׁנָּגַע בְּנֵדָה אוֹ בְּטְמֵא מֵת.

יולדת שעברו ימי טומאתה – שבעה ימים לזכר וארבעה עשר לנקבה – וטבלה, הרי היא טהורה. אך עד מלאות ימי טהרה – ארבעים יום לזכר ושמונים לנקבה – דינה כ'טבול יום' (טמא שטבל ועדיין לא העריב שמשו), הנחשב כ'שני לטומאה' ואינו מטמא את החולין.

אך לענין קדשים החמירו חכמים שיהא דינה כ'ראשון לטומאה', "כמי שנגע בנדה או בטמא מת", ואם תיגע בקדשים תעשה אותם 'שני לטומאה' (נדה פ"י משנה ו, וברע"ב שם).

ומקשה ה'תוספות יום טוב' (שם):

בהלכות אבות הטומאות (פ"י ה"ג) כותב הרמב"ם: "נגע טבול יום במשקין של קודש, טימאן והרי הן רביעי לטומאה". והרי זו סתירה לדבריו כאן שיולדת שהיא 'טבולת יום ארוך' (רש"י עה"ת ויקרא יב, ד) דינה כ'ראשון לטומאה', ונגיעתה במאכל קודש תעשה אותו 'שני'!

אלא יש לחלק בין יולדת בימי הטוהר לשאר 'טבולי יום':

חכמים החמירו ונתנו דין 'ראשון לטומאה' רק ביולדת, כי ימי הטוהר שלה נמשכים זמן רב וכדי להתרחק מחשש טומאת קדשים, נתנו לה דין 'ראשון לטומאה' אם תיגע בקדשים. מה שאין כן ב'טבול יום' ליום אחד לא חששו חכמים כל כך, וגזרו שנגיעתו תטמא את הקדשים רק כ'רביעי לטומאה' (חדושי מהרי"ח נדה שם).

מדרס הזב שבת קודש האזינו ג' תשרי ה'תשע"ג

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ט, הלכה ד: הַזָּב וְהַטָּהוֹר שֶׁיָּשְׁבוּ בִּסְפִינָה קְטַנָּה הַיְכוֹלָה לְהָמִיט בְּאָדָם אֶחָד... אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּגְדֵיהֶן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה - הֲרֵי בִּגְדֵי הַטָּהוֹר טְמֵאִים מִדְּרָס, וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק, שֶׁמָּא דָּרַס הַזָּב עֲלֵיהֶן.

מקור הלכה זו במשנה (זבים פ"ג מ"א) ופירשו הר"ש והרע"ב שבספינה קטנה שאינה יציבה כל כך, יכול הטהור להכריע ולהעלות את הזב כלפי מעלה, וכאשר הזב שוכב ונשען על בגדי הטהור, נטמאים הבגדים טומאת מדרס.

[וטומאה זו אינה אלא בבגדי הטהור הראויים למשכב הזב, ולכן טמאים מדרס (אב הטומאה), אבל האדם עצמו אינו נעשה מדרס לזב, אלא כל זמן שהזב נישא על הטהור הרי הוא אב הטומאה ומטמא בגדים, אבל לאחר שפירש מן הזב אינו אלא ראשון לטומאה]

אבל הרמב"ם מפרש ש"בגדי הטהור טמאין מדרס" רק מספק "שמא דרס הזב עליהם", כי בספינה קטנה יש לחשוש שידרכו זה על זה.

ומדוע לא פירש הרמב"ם שטומאת הבגדים היא משום שהטהור מכריע את הזב, והזב שמעליו נחשב כשוכב על הבגדים?

והביאור:

הזב מטמא משכב ומושב רק כאשר רוב גופו נישא עליהם (לעיל פ"ז ה"ג). ולכן, זב הרוכב על בהמה ותחת ארבע כפות רגליה מונחים ארבעה בגדים, אין הבגדים מקבלים טומאה, כיון שהבהמה יכולה לעמוד על שלש רגלים בלבד "ונמצאת הרביעית מסייעת, ומסייע אין בו ממש" (שם ה"ו), וכל אחת מרגלי הבהמה נידונית כרגל רביעית ואינה מטמאת.

לפי זה מובן מדוע לא פירש הרמב"ם שבגדי הטהור טמאים משום שהטהור יכול להכריע את הזב, כי היות והכרעת הטהור את הזב יכולה להיות בלא בגדיו, נמצא שהאדם הוא הנושא את רובו של הזב, ובגדיו אינם אלא כמסייע שאין בו ממש, ואינם מקבלים טומאת מדרס.

(משנה אחרונה, זבים פ"ג מ"א)

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' ב

הברייתא המסייעת לרב. שואלת הגמרא: **וּלְרַב כַּהֲנָא**, בין ללשון הראשון שטמאים עושים בשני ובין ללשון השני שטמאים אינם עושים כלל, **הָא דְּתַנְיָא** בברייתא המסייעת לדברי רב, **הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֶצָּה טְהוֹרִין וּמֻחֶצָּה טְמֵאִין, הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן**, הֵיכִי מְתָרֵיץ לָהּ – היאך יישב רב כהנא ברייתא זו.

משיבה הגמרא: **אָמַר** [–ישיב] **לָךְ רַב כַּהֲנָא, תַּנָּאֵי הִיא** – דין זה במחלוקת תנאים הוא, **אִיבָּא לְמַאן דְּאָמַר** – יש תנא הסובר שמֻחֶצָּה **עַל מֻחֶצָּה נדון כְּרוֹב**, וכך סובר התנא של ברייתא זו ולכן עושין לעצמן, **וְאִיבָּא לְמַאן דְּאָמַר** – ויש תנא הסובר שמֻחֶצָּה **עַל מֻחֶצָּה אֵינוֹ נדון כְּרוֹב**, ואין הטמאים עושים את הראשון, וכך סובר התנא שאמר לעיל שאין הטמאים עושים בראשון וכדעתו סובר רב כהנא.

הגמרא הביאה לעיל ברייתא הסוברת כדעת רב שבמחצה על מחצה הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, ולא הביאה אלא את תחילת דבריה, ועתה מביאה הגמרא את כל הברייתא, בה מבואר מהו גדר מחצה על מחצה ורוב, וכן שיטות נוספות בדין פסח הבא בטומאה: **גּוּפָא** – נשוב לעצם דברי הברייתא ונבאר אותם. **הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֶצָּה טְהוֹרִין וּמֻחֶצָּה טְמֵאִין, הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן**, במה דברים אמורים כשהיו מחצה על מחצה בצמצום, אבל אם **הָיוּ טְמֵאִין עוֹדְפִין עַל הַטְּהוֹרִין אֲפִילּוּ אֶחָד**, הרי זה רוב טמאים **וַיַּעֲשׂוּ כולם בְּטוּמְאָה**, אף הטהורים, **לְפִי שֶׁאֵין קָרֵבָן צִיבּוּר** הבא בטומאה **חָלוּק** במעשהו בין המקריבים, אלא כולם יעשוהו כאחד בטומאה, כך היא שיטת תנא קמא. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מַתְיָא אוֹמֵר, אֵין** הטמא **הַיָּחִיד מַכְרִיעַ אֶת הַצִּיבּוּר לְטוּמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר** במצות הפסח (דברים טז ה),

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ו אלול ה'תשע"ג – ג' תשרי ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"ג

הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

פֶּרֶק ה

א. מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ מַכָּה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ, וְנִפְשַׁט הָעוֹר מֵחֲמַת הַמַּכָּה - אִם הָיְתָה הַמַּכָּה מֵחֲמַת הָאֵשׁ, כְּגוֹן שֶׁנִּכְוָה בְּגַחֶלֶת אוֹ בְּרֶמֶץ [- אפר] אוֹ בְּבַרְזֶל שֶׁלִּבְּנוֹ בָּאֵשׁ וּכְאֶבֶן שֶׁלִּבְּנָהּ בָּאֵשׁ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - חֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת 'מִכְוָה'. וְאִם הָיְתָה הַמִּכְוָה שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הָאֵשׁ - בֵּין שֶׁלָּקָה בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, בֵּין שֶׁהָיְתָה הַמִּכְוָה מֵחֲמַת חֲלִי הַגּוּף, כְּגוֹן גָּרָב אוֹ חֲזָזִית [- מיני פריחות] שֶׁהִפְסִיד הָעוֹר, אוֹ שַׁחֶפֶת וְקַדַּחַת אוֹ דַּלֶּקֶת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן שֶׁהִשְׁחִיתוּ הָעוֹר - חֲרֵי זֶה נִקְרָא 'שְׁחִין'.

ב. לִבֵּן שֶׁפּוּד וְהִכָּה בּוֹ - אִם הָיָה רֹאשׁוֹ מְבֹרָז [מעוגל], חֲרֵי זוֹ מִכְוָה; וְאִם הָיָה רֹאשׁוֹ חַד, חֲרֵי זֶה סָפֵק אִם הִיא מִכְוָה אוֹ שְׁחִין. לָקָה בְּמֵי טְבֶרְיָה, אוֹ בְּגֶפֶת [פסולת זיתים], וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - חֲרֵי זֶה שְׁחִין.

ג. הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה - כָּל זְמַן שֶׁהֵן מַכּוֹת טְרִיּוֹת - הֵן הַנִּקְרָאִין 'מוֹרְדִין', וְאֵינָם מְטַמְּאִים בִּנְגָעִים כְּלָל. חָיוּ הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה, וְנִתְרַפְּאוּ רִפּוּי גָּמוּר - אַף עַל פִּי שֶׁהַמָּקוֹם צַלֶּקֶת, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר הָעוֹר - חֲרֵי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דָּבָר, וּמִתְטַמְּאִין בִּשְׁלֹשָׁה סִימָנִין [שער לבן, מחיה ופשיון], וְיֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד. הִתְחִילוּ הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה לִחְיוֹת וּלְהִתְרַפְּאוֹת, וְנַעֲשֹׂת עֲלֵיהֶן קְלִפָּה [- קרום] כִּקְלִפַּת הַשּׂוּם - זוֹ הִיא "צָרֶבֶת הַשְּׁחִין" הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, וּ"מִחְיַת מִכְוָה" הָאֲמוּר שָׁם; וּמִטַּמְּאוֹת בִּשְׁנֵי סִימָנִין: בְּשֵׂעָר לָבָן אוֹ בְּפִשְׁיוֹן, וְאֵין בָּהֶן הֶסְגֵּר אֶלָּא שָׁבוּעַ אֶחָד. כֵּיצַד? בַּהֶרֶת שֶׁהָיְתָה בְּצָרֶבֶת הַשְּׁחִין אוֹ בְּמִחְיַת הַמִּכְוָה - אִם הָיָה בָהּ שֵׂעָר לָבָן, יַחְלִיט. לֹא הָיָה בָהּ שֵׂעָר לָבָן - יַסְגִּיר שָׁבוּעַ אֶחָד, וְיִרְאֶה בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ: אִם נוֹלַד בָּהּ שֵׂעָר לָבָן, אוֹ פָּשַׁת - יַחְלִיט. וְאִם לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם, יִפְטֹר; פָּשַׁת לְאַחַר הֶפְטֵר, אוֹ נוֹלַד בָּהּ שֵׂעָר לָבָן - יַחְלִיט.

ה. הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה; לְפִיכָךְ חִלְּקָן הַכָּתוּב, לוֹמַר שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין זֶה לָזֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין לְעוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא בַּהֶרֶת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשָׁה לְתוֹכָן. כֵּיצַד? הָיָה שְׁחִין בְּצַד הַמִּכְוָה, וּבַהֶרֶת כְּגְרִיס בִּשְׁתֵּיהֶן [יחד] - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; הָיְתָה בְּאַחַת מֵהֶן, וּפָשַׁת לַשְּׁנִיָּה, אוֹ שֶׁפָּשַׁת לְעוֹר הַבָּשָׂר - טָהוֹר. הָיְתָה בַּהֶרֶת בְּעוֹר הַבָּשָׂר, וּפָשַׁת לְאַחַת מֵהֶן - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן. הָיָה בְּתוֹךְ כַּפּוֹ [- כף ידו] צָרֶבֶת שְׁחִין כְּגְרִיס, וּבָהּ בַּהֶרֶת כְּגְרִיס - יַסְגִּיר; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְשֵׂעָר לָבָן וְלֹא לְפִשְׁיוֹן - שֶׁמָּא יִוָּלֵד לוֹ שְׁחִין אַחֵר בְּצִדָּהּ, וְתִפְּשֶׂה לְתוֹכוֹ.

ו. שְׁחִין שֶׁנַּעֲשָׂה מִכְוָה, בִּטְּלָה מִכְוָה אֶת הַשְּׁחִין; וּמִכְוָה שֶׁנַּעֲשָׂת שְׁחִין, בִּטֵּל שְׁחִין אֶת הַמִּכְוָה. אִם אֵין יָדוּעַ אִם שְׁחִין הָיוּ אוֹ מִכְוָה - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם; שֶׁשְּׁנֵיהֶם סִימָן אֶחָד, וְטַמְּאָה אַחַת; וְלֹא חִלְּקָן הַכָּתוּב, אֶלָּא לוֹמַר שֶׁאֵינָן מִצְטָרְפִין.

ז. הִסְגִּירוֹ בְּבַהֶרֶת שֶׁבַּשְּׁחִין, וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ נַעֲשָׂה עוֹר הַבָּשָׂר [- התרפא], אוֹ שֶׁהִסְגִּירוֹ בְּעוֹר הַבָּשָׂר, וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ נַעֲשָׂה שְׁחִין - יֵרָאֶה כַּתְּחִלָּה [כחדש].

ח. מִי שֶׁנָּשַׁר כָּל שֵׂעַר רֹאשׁוֹ - בֵּין מֵחֲמַת חֹלִי, בֵּין מֵחֲמַת מַכָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְגַדֵּל שֵׂעָר, בֵּין שֶׁאָכַל דְּבָרִים הַמַּשִּׁירִין אֶת הַשֵּׂעָר, אוֹ סָךְ דְּבָרִים שֶׁהִשִּׁירוּ שְׂעָרוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁרָאוּי לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, הוֹאִיל וְאִבֵּד כָּל שֵׂעַר רֹאשׁוֹ עַתָּה, חֲרֵי זֶה נִקְרָא 'קֵרֵחַ', אוֹ 'גִּבֵּחַ'; אִם נָשַׁר שְׂעָרוֹ מִן הַקָּדְקֹד [גובה הראש] וּלְמַטָּה שׁוֹפֵעַ לַאֲחוֹרָיו, עַד פִּקָּה [חוליה] שֶׁל צַוָּאר - נִקְרָא 'קֵרֵחַ'; וְאִם נָשַׁר מִן הַקָּדְקֹד וּלְמַטָּה שׁוֹפֵעַ לְפָנָיו, עַד כְּנֶגֶד פַּדַּחְתּוֹ [מצחו] - נִקְרָא 'גִּבֵּחַ'.

ט. הַקֵּרֵחַת וְהַגִּבֵּחַת - מִטַּמְּאוֹת בִּשְׁנֵי סִימָנִין, בְּמִחְיָה וּבִפְשִׁיוֹן, וְיֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: "כְּמַרְאֵה צָרַעַת, עוֹר בָּשָׂר". וּלְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן שֵׂעָר, אֵין הַשֵּׂעָר הַלָּבָן סִימַן טֻמְאָה בָּהֶן. וְכֵיצַד מִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי סִימָנִין וּבִשְׁנֵי שְׁבוּעוֹת? שֶׁאִם הָיְתָה בַּהֶרֶת בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בְּגַבַּחְתּוֹ - אִם הָיְתָה בָהּ מִחְיָה, יַחְלִיט. לֹא הָיְתָה בָהּ מִחְיָה, יַסְגִּיר וְיִרְאֶה בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ: אִם נוֹלְדָה בָהּ מִחְיָה אוֹ פִּשְׁיוֹן - יַחְלִיט. לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם, יַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי: פָּשַׁת אוֹ שֶׁנּוֹלַד בָּהּ מִחְיָה, יַחְלִיט. לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם, יִפְטֹר; וְאִם פָּשַׁת אוֹ נוֹלַד בָּהּ מִחְיָה לְאַחַר הֶפְטֵר, יַחְלִיט.

י. הַקֵּרֵחַת וְהַגִּבֵּחַת, אֵינָן מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ" - מְלַמֵּד שֶׁהֵן שְׁתַּיִם, וְאֵין פּוֹשׁוֹת מִזּוֹ לָזוֹ, וְלֹא לִשְׁאָר עוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא בַּהֶרֶת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשָׁה לְתוֹכָן.

יא. הַקֵּרֵחַת אוֹ הַגִּבֵּחַת אוֹ הַזָּקָן שֶׁנִּקְרַח, וְנַעֲשָׂה בָּהֶן שְׁחִין אוֹ מִכְוָה - מִטַּמְּאִין בִּשְׁחִין וּבְמִכְוָה כְּעוֹר הַבָּשָׂר; שֶׁהָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן שֶׁנִּקְרְחוּ - כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין בִּשְׂעָר לָבָן. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן, קֹדֶם שֶׁיִּצְמַח בָּהֶן הַשֵּׂעָר וַעֲדַיִן לֹא הֶעֱלוּ שֵׂעָר מֵעוֹלָם, וְכֵן הַדִּלְדּוּלִין [גידולים] שֶׁבָּרֹאשׁ וְשֶׁבַּזָּקָן - חֲרֵי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר, וּמִתְטַמְּאִין בִּשְׁלֹשָׁה סִימָנִין וּשְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכֵן זָקָן הָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס - עַד שֶׁלֹּא הֶעֱלוּ שֵׂעָר, חֲרֵי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר; וְאִם

הֶעֱלוּ שֵׂעָר, חֲרֵי הֵן כִּזְקַן הָאִישׁ - שֶׁמִּתְטַמֵּא בִּנְתָקִים [קרחת] כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא בְּבַהֶרֶת.

פֶּרֶק ו

א. אֵלּוּ מְקוֹמוֹת בָּאָדָם שֶׁאֵין מִתְטַמְּאִין בְּבַהֶרֶת: תּוֹךְ הָעַיִן, וְתוֹךְ הָאֹזֶן, וְתוֹךְ הַחֹטֶם, וְתוֹךְ הַפֶּה, וְהַקְּמָטִין שֶׁבַּבֶּטֶן, וְהַקְּמָטִין שֶׁבַּצַּוָּאר, וְתַחַת הַדַּד, וּבֵית הַשֶּׁחִי, וְכַף הָרֶגֶל, וְהַצִּפֹּרֶן, וְהָרֹאשׁ וְהַזָּקָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שֵׂעָר, וְהַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה הַמּוֹרְדִין [- הטריים]. כָּל אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת - אֵין מִתְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, וְאֵין מִצְטָרְפִין [לשיעור] בִּנְגָעִים, וְלֹא הַנֶּגַע פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן, וְאֵין מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה, וְאֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן [מליטהר], שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ", וְכָל אֵלּוּ אֵינוֹ עוֹר גָּלוּי, אֶלָּא מֵהֶן שֶׁאֵינוֹ עוֹר, וּמֵהֶן שֶׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֶּה וְאֵינוֹ גָלוּי. וְאָדָם הַשָּׁפָתַיִם נִדּוֹן כְּבֵית הַסְּתָרִים [אברים פנימיים], וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ב. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן שֶׁנָּשַׁר כָּל שְׂעָרָן, וְהַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה שֶׁהֶעֱלוּ צָרֶבֶת [קרום] - מִתְטַמְּאִין בְּבַהֶרֶת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאֵינָן מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה [לשיעור נגע], וְאֵין נֶגַע עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן, וְאֵין מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה; אֲבָל מְעַכְּבִין אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן [מליטהר].

ג. בַּהֶרֶת הַסְּמוּכָה [- צמודה] לָרֹאשׁ אוֹ לָעַיִן וְלָאֹזֶן וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אוֹ לִשְׁחִין אוֹ לְמִכְוָה - טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר" - שֶׁיִּהְיֶה כָּל שֶׁחוּצָה לַנֶּגַע כְּעוֹר הַבָּשָׂר, וְרָאוּי לְפִשְׁיוֹן [להתפשט בעור הבשר].

ד. אֵלּוּ בֶּהָרוֹת טְהוֹרוֹת: גּוֹי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת, וְנִתְגַּיֵּר, הָיְתָה בְּעֵבֶר, וְנוֹלַד, בַּקֶּמֶט, וְנִגְלָה [נפשט], בָּרֹאשׁ וּבַזָּקָן כְּשֶׁהָיָה בָּהֶן שֵׂעָר, וְנִקְרְחוּ וְנָשַׁר כָּל הַשֵּׂעָר וְנִתְגַּלְּתָה הַבַּהֶרֶת, הָיְתָה בַּשְּׁחִין וּבַמִּכְוָה כְּשֶׁהֵן מוֹרְדִין [טריים], וְהֶעֱלוּ צָרֶבֶת - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת. וְכֵן אִם הָיְתָה הַבַּהֶרֶת בָּרֹאשׁ אוֹ בַּזָּקָן קֹדֶם שֶׁיַּעֲלוּ שֵׂעָר מֵעוֹלָם, וְהֶעֱלוּ שֵׂעָר וְהָלַךְ הַשֵּׂעָר, אוֹ שֶׁהָיְתָה הַבַּהֶרֶת בָּעוֹר, וְנַעֲשָׂה מְקוֹמָהּ שְׂחִין אוֹ מִכְוָה וְחָיוּ וַחֲרֵי הִיא בְּעוֹר הַבָּשָׂר - אַף עַל פִּי שֶׁתְּחִלָּתָהּ וְסוֹפָהּ טָמֵא - הוֹאִיל וְהָיְתָה טְהוֹרָה בֵּינְתַּיִם, חֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה. נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן [אחר השינויים האמורים] - בֵּין שֶׁהֵעֵזּוּ [הלבינו יותר] בֵּין שֶׁכָּהוּ, יֵרָאוּ כַּתְּחִלָּה [כבהרת חדשה]. כֵּיצַד? גּוֹי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת כִּקְרוּם בֵּיצָה, וּלְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר נַעֲשָׂת כַּשֶּׁלֶג, אוֹ שֶׁהָיְתָה כַּשֶּׁלֶג, וּלְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר נַעֲשָׂת כִּקְרוּם בֵּיצָה - תֵּרָאֶה כַּתְּחִלָּה. וְכֵן בְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד, וּבְקֶמֶט שֶׁנִּגְלָה, וּבְרֹאשׁ וּבְזָקָן שֶׁנִּקְרְחוּ, וּבִשְׂחִין וּבְמִכְוָה שֶׁחָיוּ - אִם נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵי אוֹתָן הַבֶּהָרוֹת, יֵרָאוּ כַּתְּחִלָּה; וְאִם לֹא נִשְׁתַּנּוּ, חֲרֵי הֵן טְהוֹרוֹת.

ה. כָּל סְפֵק נְגָעִים, חוּץ מִשְּׁנֵי הַסְּפֵקוֹת שֶׁמָּנִינוּ כְּבָר - טָהוֹר, עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטֻמְאָה [- לא נטמא בוודאות]; אֲבָל מִשֶּׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה, סְפֵקוֹ טָמֵא. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ אֵצֶל כֹּהֵן, בָּזֶה בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וּבָזֶה כְּסֶלַע, הִסְגִּירָן, וּבְסוֹף הַשְּׁבוּעַ וַחֲרֵי בָזֶה כְּסֶלַע וּבָזֶה כְּסֶלַע, עֵדוּת - הַפְּשִׁיוֹן וְעוֹד - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין; חָזְרוּ שְׁנֵיהֶם לִהְיוֹת כְּסֶלַע, שֶׁחֲרֵי הָלַךְ הַפְּשִׁיוֹן מֵאֶחָד מֵהֶן - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה הוּא - שְׁנֵיהֶם בְּטֻמְאָתָן, עַד שֶׁיַּחְזְרוּ שְׁנֵיהֶם לִהְיוֹת כִּגְרִיס. וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ: 'מִשֶּׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה, סְפֵקוֹ טָמֵא'. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת, וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן שֶׁקָּדַם אֶת הַבַּהֶרֶת, וְשֵׂעָר לָבָן שֶׁהֶפְכָּתוּ [שנעשה ע"י -] הַבַּהֶרֶת, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ זֶה שֶׁקָּדַם מִזֶּה שֶׁנֶּהְפַּךְ - אִם מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר נִסְתַּפֵּק לוֹ, חֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאִם אַחַר הֶחְלֵט, חֲרֵי זֶה טָמֵא, אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ שֵׂעָר אֶחָד מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה הָלַךְ - אִם הַשֵּׂעָר שֶׁהָיָה סִימַן טֻמְאָה, אוֹ הַשֵּׂעָר הָאַחֵר.

ז. מִי שֶׁבָּא אֵצֶל כֹּהֵן, וְרָאָהוּ שֶׁהוּא צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר, וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ עַד שֶׁלֹּא פְּטָרוֹ, נוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה - חֲרֵי זֶה יַחְלִיט; וְכֵן אִם רָאָהוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה, וְקֹדֶם שֶׁיַּחְלִיטוֹ וְיֹאמַר לוֹ 'טָמֵא אַתָּה', הָלְכוּ לָהֶם סִימָנֵי טֻמְאָה - אִם הָיָה בַּתְּחִלָּה אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, יַסְגִּיר; וְאִם הָיָה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ לְאַחַר הֶפְטֵר, יִפְטֹר אוֹתוֹ.

פֶּרֶק ז

א. מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וְהֶחְלֵט בְּאֶחָד מִסִּימָנֵי טֻמְאָה בֵּין בַּתְּחִלָּה [כשראהו הכהן] בֵּין אַחַר הֶסְגֵּר, אוֹ שֶׁהֻסְגַּר, וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ וְנִהְפַּךְ לָבָן, בֵּין שֶׁנֶּהְפַּךְ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר בֵּין מִתּוֹךְ הֶחְלֵט - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; אֲבָל אִם הֻסְגַּר, וְלֹא נוֹלַד לוֹ סִימַן טֻמְאָה, וּלְאַחַר הֶפְטֵר פָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ - חֲרֵי זֶה טָמֵא מֵחְלָט.

ב. הַבָּא בַּתְּחִלָּה, וְהוּא כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן - אִם הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה [בשר בריא] אוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת, מַחְלִיטִין [מטמאין] אוֹתוֹ. אִם אֵין שָׁם סִימָנֵי טֻמְאָה, מַסְגִּירִין אוֹתוֹ שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן: נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר לָבָן, אוֹ מִחְיָה - מַחְלִיטוֹ. לֹא נוֹלַד בּוֹ כְּלוּם, מַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי: לֹא נוֹלַד סִימַן טֻמְאָה - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁדִּין בַּהֶרֶת זוֹ הַגְּדוֹלָה, כְּדִין בַּהֶרֶת קְטַנָּה. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר לָבָן שֶׁנּוֹלַד בּוֹ, וְהִשְׁחִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, [או -] וְהִקְצִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, נִסְמַךְ [נצמד] הַשְּׁחִין [מכה] לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׁחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶת אַחַת מֵהֶן, אוֹ שֶׁחִלְּקָן הַשְּׁחִין וּמִחְיַת [קרום] הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה [כוויה] וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק [פריחה] - חֲרֵי זֶה טָהוֹר. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן אַחֵר, אוֹ מִחְיָה - חֲרֵי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁבָּא כֻּלּוֹ לָבָן בַּתְּחִלָּה. אֶחָד שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ כְּאַחַת, וְאֶחָד שֶׁפָּשְׁתָה וּפָרְחָה מְעַט מְעַט עַד שֶׁהִלְבִּין כֻּלּוֹ - אִם מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ מִתּוֹךְ הֶחְלֵט, טָהוֹר; וְאִם אַחַר - בֵּין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁוַּדַּאי פָּשָׁה הַנֶּגַע בָּזֶה - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ הִיא הַבַּהֶרֶת שֶׁפָּשְׁתָה - חֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּוָּדַע בְּאֵיזֶה נֶגַע טִמְּאוֹ.

ו. מִשֶּׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה, סְפֵקוֹ טָמֵא. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ אֵצֶל כֹּהֵן, בָּזֶה בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וּבָזֶה בַּהֶרֶת כְּסֶלַע, וְהִסְגִּירָן, וּבְסוֹף הַשְּׁבוּעַ וַחֲרֵי בָזֶה כְּסֶלַע וּבָזֶה כְּסֶלַע וְעוֹד - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין; חָזְרוּ שְׁנֵיהֶם לִהְיוֹת כְּסֶלַע, שֶׁחֲרֵי הָלַךְ הַפְּשִׁיוֹן מֵאֶחָד מֵהֶן - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה הוּא - שְׁנֵיהֶם בְּטֻמְאָתָן, עַד שֶׁיַּחְזְרוּ שְׁנֵיהֶם לִהְיוֹת כִּגְרִיס. וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ: 'מִשֶּׁנִּזְקַק לְטֻמְאָה, סְפֵקוֹ טָמֵא'. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת, וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן שֶׁקָּדַם אֶת הַבַּהֶרֶת, וְשֵׂעָר לָבָן שֶׁהֶפְכָּתוּ [שנעשה ע"י -] הַבַּהֶרֶת, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ זֶה שֶׁקָּדַם מִזֶּה שֶׁנֶּהְפַּךְ - אִם מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר נִסְתַּפֵּק לוֹ, חֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאִם אַחַר הֶחְלֵט, חֲרֵי זֶה טָמֵא, אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ שֵׂעָר אֶחָד מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה הָלַךְ - אִם הַשֵּׂעָר שֶׁהָיָה סִימַן טֻמְאָה, אוֹ הַשֵּׂעָר הָאַחֵר.

ז. מִי שֶׁבָּא אֵצֶל כֹּהֵן, וְרָאָהוּ שֶׁהוּא צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר, וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ עַד שֶׁלֹּא פְּטָרוֹ, נוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה - חֲרֵי זֶה יַחְלִיט; וְכֵן אִם רָאָהוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה, וְקֹדֶם שֶׁיַּחְלִיטוֹ וְיֹאמַר לוֹ 'טָמֵא אַתָּה', הָלְכוּ לָהֶם סִימָנֵי טֻמְאָה - אִם הָיָה בַּתְּחִלָּה אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, יַסְגִּיר; וְאִם הָיָה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ לְאַחַר הֶפְטֵר, יִפְטֹר אוֹתוֹ.

מתוך מהדורת חזק

הֶפְטֵר, טָמֵא; וְאִם בַּתְּחִלָּה, יַסְגִּיר. אֶחָד שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ מַרְאֶה אֶחָד, אוֹ שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ לָבָן בְּאַרְבָּעָה מַרְאוֹת שֶׁבַּלֶּבֶן וּבְאַרְבָּעָה שֶׁבַּפָּתוּךְ [מעורבין באדמומיות] - הַכֹּל מִצְטָרְפִין, בֵּין לְטַהֲרוֹ בֵּין לְטַמְּאוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת כִּגְרִיס, וּבָהּ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה, וְהֶחְלַט בַּמִּחְיָה [- נטמא משום המחיה], וּפָרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ, וְאַחַר כָּךְ הָלְכָה הַמִּחְיָה, אוֹ שֶׁהָלְכָה הַמִּחְיָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן. נוֹלְדָה בּוֹ מִחְיָה - טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי, יִטְמָא"; וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה כַּעֲדָשָׁה מְרֻבַּעַת אוֹ יָתֵר. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת, וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן, וְהֶחְלַט בַּשֵּׂעָר [- משום השיער], וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁשֵּׂעָר לָבָן בִּמְקוֹמוֹ עוֹמֵד, טָהוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי, יִטְמָא" - בְּמִחְיָה מִתְטַמֵּא זֶה שֶׁנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ לָבָן אַחַר הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הֶסְגֵּר, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא בְּשֵׂעָר לָבָן. הֶחְלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן [- משום התפשטות הבהרת], וְאַחַר כָּךְ פָּשְׁתָה וּפָרְחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר; וְאִם נִרְאֵית בּוֹ מִחְיָה, טָמֵא.

ד. אַף רָאשֵׁי אֵבָרִים שֶׁאֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת, מִטַּמְּאִין וּמְעַכְּבִין אֶת הַנֶּהְפֵּךְ כֻּלּוֹ לָבָן. כֵּיצַד? מֶחְלָט אוֹ מֻסְגָּר שֶׁהִלְבִּין כֻּלּוֹ בְּצָרַעַת, חוּץ מִכַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי - אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ, אוֹ בְּרֹאשׁ חָטְמוֹ, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי הוּא בְּטֻמְאָתוֹ. וְכֵן זֶה שֶׁנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ לָבָן, וְטָהַר - אִם חָזַר בּוֹ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי, אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵבָרִים - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט. נֶהְפַּךְ כֻּלּוֹ לְמַרְאֵה צָרַעַת חוּץ מִכַּעֲדָשָׁה, אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵבָרִים שֶׁנֶּהְפַּךְ לְבֹהַק [- פריחה] - הֲרֵי זֶה טָמֵא מֻחְלָט, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת", לֹא הַבֹּהַק. אֲפִלּוּ הָיָה מִקְצָת הָעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי, וּמִקְצָתָהּ בֹּהַק - הֲרֵי זֶה סִימַן טֻמְאָה. נֶהְפַּךְ כֻּלּוֹ לְמַרְאֵה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחַר כָּךְ חָזַר בּוֹ בָּשָׂר כְּמַרְאֵה הַבֹּהַק - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ בָּשָׂר חַי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי", לֹא בֹּהַק. חָזַר בּוֹ כַּעֲדָשָׁה, מִקְצָתָהּ בָּשָׂר חַי וּמִקְצָתָהּ בֹּהַק - אֵינוֹ סִימַן טֻמְאָה, וַהֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ.

ה. כָּל שֶׁמֵּא שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ, טָהַר; נִתְגַּלָּה מִמֶּנּוּ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי, נִטְמָא; חָזַר וְנִתְכַּסָּה בְּצָרַעַת, טָהַר; חָזַר וְנִתְגַּלָּה, נִטְמָא; אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים. הִתְחִיל הַבָּשָׂר הַחַי לְהִתְגַּלּוֹת, וַהֲרֵי הוּא מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, וְהַצָּרַעַת מִתְמַעֶטֶת - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ, עַד שֶׁתִּתְמַעֵט הַבַּהֶרֶת מִכִּגְרִיס.

ו. כָּל [מקום] הָרָאוּי לִטַּמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת, מְעַכֵּב אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן [מליטהר, אם במקומו לא נהפך]; וְכָל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִטַּמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת, אֵינוֹ מְעַכֵּב. כֵּיצַד? פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, אֲבָל לֹא בָּרֹאשׁ וּבַזָּקָן, בַּשְּׁחִין וּבַמִּכְוָה הַמּוֹרְדִין [טריים], אוֹ שֶׁנִּשְׁאַר פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי סָמוּךְ לַשְּׁחִין וְלַמִּכְוָה הַמּוֹרְדִין, וְלָרֹאשׁ וְלַזָּקָן - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. חָזַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן וְנִקְרְחוּ, וְכֵן אִם חָיוּ הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וְהֶעֱלוּ צָרֶבֶת [קרום] - הֲרֵי זֶה טָמֵא, עַד שֶׁתִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּהֶן; שֶׁהֲרֵי הֵן רְאוּיִין לְבַהֶרֶת. הָיוּ בוֹ שְׁתֵּי בֶּהָרוֹת, אַחַת יֵשׁ בָּהּ סִימַן טֻמְאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וּפָרְחָה הַטְּהוֹרָה לְטֻמְאָה, וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מֻחְלָט בְּטֻמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַטְּהוֹרָה הִיא שֶׁפָּרְחָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָיוּ אַחַת בִּשְׂפָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה וְאַחַת בִּשְׂפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה [- בשתי שפתיו], אוֹ בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו, אוֹ בִּשְׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וּכְשֶׁהֵן נִדְבָּקִין זֶה לָזֶה נִרְאִין שְׁתֵּי הַבֶּהָרוֹת כְּבַהֶרֶת אַחַת - הוֹאִיל וּפָרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָהוֹר.

ז. יֵשׁ מַרְאֶה נִגְעוֹ לַכֹּהֵן, וְנִשְׂכָּר מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים לְהַרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחֵר, וְיֵשׁ מַרְאֶה וּמִסְפִּיד. כֵּיצַד? מִי שֶׁהָיָה מֻחְלָט, וְהָלְכוּ לָהֶם סִימָנֵי טֻמְאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתוֹ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר; וְאִלּוּ קָדַם וְהֶרְאָה לַכֹּהֵן, וּפִטְּרוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּהָפֵךְ, וְנֶהְפַּךְ אַחַר הֶפְטֵר - הָיָה מֻחְלָט, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת, וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתוֹ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא, וְצָרִיךְ הֶסְגֵּר; וְאִלּוּ קָדַם וְהֶרְאָה לַכֹּהֵן, וְהִסְגִּירוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּהָפֵךְ, וְנֶהְפַּךְ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר - הָיָה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"ג

פֶּרֶק ח

א. נִגְעֵי הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן - הוּא שֶׁיִּפֹּל הַשֵּׂעָר שֶׁבָּהֶן מֵעִקָּרוֹ, וְיִשָּׁאֵר מְקוֹם הַשֵּׂעָר פָּנוּי; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'נֶתֶק'. וְאֵין נֶתֶק פָּחוֹת מִכִּגְרִיס [=חצי פול] הַמְרֻבָּע - בֵּין שֶׁהָיָה מַרְאֵהוּ עָמֹק, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה עָמֹק; וְלֹא נֶאֱמַר "עָמֹק" בִּנְתָקִין, אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: מַה מַּרְאֶה עָמֹק [הוא] בִּידֵי שְׁמַיִם, אַף נֶתֶק הַמִּטַּמֵּא בִּידֵי שָׁמַיִם; לְהוֹצִיא שֶׁנִּתְקוֹ אָדָם, שֶׁהוּא טָהוֹר. וְהָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שֶׁהֶעֱלָה זְקָנָם שֵׂעָר, הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְתָקִים.

ב. הַנְּתָקִים מִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי סִימָנִים - בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק, וּבִפְשִׁיוֹן [- התפשטות הנתק]; וְיֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכָל זֶה מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. כֵּיצַד? מִי שֶׁנּוֹלַד לוֹ נֶתֶק בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בִּזְקָנוֹ - אִם הָיָה בוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת צְהֻבִּין דַּקִּין אוֹ יָתֵר, וְאֵין שָׁם בַּנֶּתֶק שֵׂעָר שָׁחֹר כְּלָל - יַחְלִיט [יטמאהו הכהן]. לֹא הָיָה בוֹ שֵׂעָר, לֹא שָׁחֹר וְלֹא צָהֹב - יַסְגִּיר שְׁבוּעַ אֶחָד, וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק, אוֹ שֶׁפָּשָׂה הַנֶּתֶק - יַחְלִיט; נוֹלְדוּ בוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחֹרוֹת, יִפְטֹר אוֹתוֹ. לֹא פָּשָׂה, וְלֹא נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר שָׁחֹר וְלֹא שֵׂעָר צָהֹב - יְגַלֵּחַ סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק, וְלֹא יְגַלֵּחַ הַנֶּתֶק [- רצועה סביב הנתק], וַיַּסְגִּיר שְׁבוּעַ שֵׁנִי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי: אִם פָּשָׂה הַנֶּתֶק, אוֹ נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק - יַחְלִיט; לֹא נוֹלַד בּוֹ כְּלוּם, יִפְטֹר; שֶׁאֵין בִּנְתָקִין הֶסְגֵּר יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְאִם אַחַר שֶׁפִּטְּרוֹ נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב, אוֹ פָּשָׂה - יַחְלִיט.

ג. כֵּיצַד מְגַלְּחִין אֶת הַנֶּתֶק? מְגַלֵּחַ חוּצָה לוֹ, וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר הַפִּשְׁיוֹן. וְתִגְלַחְתּוֹ

כְּשֵׁרָה בְּכָל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִתְגַּלָּח", וְכֵן כְּשֵׁרָה בְּכָל דָּבָר. וַאֲפִלּוּ הָיָה נָזִיר, הֲרֵי זֶה מְגַלֵּחַ. הִסְגִּירוֹ וְלֹא גִּלְּחוֹ - הֲרֵי זֶה מֻסְגָּר.

ד. "שֵׂעָר צָהֹב" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, הוּא שֶׁיִּהְיֶה כְּתַבְנִית [-כדוגמת] הַזָּהָב. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר "דַּק", הוּא שֶׁיִּהְיֶה קָצָר [משאר השערות]; אֲבָל אִם הָיָה אָרֹךְ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָהֹב כְּתַבְנִית הַזָּהָב, אֵינוֹ סִימַן טֻמְאָה.

ה. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הַצְּהֻבּוֹת הַדַּקּוֹת - סִימַן טֻמְאָה. בֵּין שֶׁהָיוּ זוֹ בְּצַד זוֹ, בֵּין שֶׁהָיוּ מְרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ, בֵּין שֶׁהָיוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק, בֵּין שֶׁהָיוּ בְּסוֹף הַנֶּתֶק, בֵּין שֶׁקָּדַם הַנֶּתֶק אֶת הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב, בֵּין שֶׁקָּדַם הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב אֶת הַנֶּתֶק - הֲרֵי הֵן סִימַן טֻמְאָה; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ נִטָּלוֹת בְּזוּג [מספריים], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּשֵּׂעָר הַלָּבָן.

ו. הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר הַמַּצִּיל [- מטהר] בְּנְתָקִים, אֵין פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְאֵינָן מַצִּילוֹת, עַד שֶׁיִּהְיוּ אֲרֻכָּן כְּדֵי לָכֹף רֹאשָׁן לְעִקָּרָן - בֵּין שֶׁהָיוּ זוֹ בְּצַד זוֹ, בֵּין שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרוֹת; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק, וְיִשָּׁאֵר מִן הַנֶּתֶק פָּנוּי בֵּין הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר שֶׁבְּתוֹכוֹ וּבֵין הַשֵּׂעָר שֶׁחוּצָה לוֹ, כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. אֲבָל אִם נִשְׁאֲרוּ הַשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת הַשְּׁחֹרוֹת בְּצַד הַנֶּתֶק בְּסוֹפוֹ [- בקצהו] - אֵינָן מַצִּילוֹת. כֵּיצַד מַצִּילוֹת? שֶׁאִם נִשְׁאַר בְּתוֹךְ הַנֶּתֶק שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחֹרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בַּנֶּתֶק שֵׂעָר צָהֹב דַּק אוֹ שֶׁפָּשָׁה, הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר צָהֹב אוֹ בִּפְשִׁיּוֹן, וְצָמַח בַּנֶּתֶק שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחֹרוֹת - טָהַר הַנֶּתֶק. וּמַצִּילוֹת מִיַּד הַפִּשְׁיּוֹן וּמִיַּד הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב - בֵּין שֶׁצָּמְחוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק, בֵּין שֶׁצָּמְחוּ בְּסוֹפוֹ; שֶׁהַצּוֹמֵחַ [אחר החלט] מַצִּיל בְּכָל מָקוֹם, וְהַנִּשְׁאָר [- שלא נשר] אֵינוֹ מַצִּיל עַד שֶׁיִּהְיֶה רָחוֹק מִן הַקָּמָה [- שער הבריא] שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת.

ז. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שֶׁצָּמְחוּ אַחַת שְׁחֹרָה וְאַחַת לְבָנָה אוֹ צְהֻבָּה, אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה - אֵינָן מַצִּילוֹת.

ח. נֶתֶק שֶׁהֶחְלַט [נטמא] בְּשֵׂעָר צָהֹב אוֹ בִּפְשִׁיּוֹן, וְנוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר שָׁחֹר וְטָהַר - אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּוָּלֵד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אַחֵר, אוֹ יִפְשֶׁה פִּשְׁיוֹן אַחֵר מֵאַחַר שֶׁהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִרְפָּא הַנֶּתֶק- טָהוֹר הוּא" - כֵּיוָן שֶׁנִּרְפָּא הַנֶּתֶק - טָהַר, אַף עַל פִּי שֶׁסִּימָנֵי טֻמְאָה [שמחמתם נטמא] בִּמְקוֹמָן.

ט. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר צָהֹב - בֵּין שֶׁהֶחְלִיטוֹ בַּתְּחִלָּה, בֵּין שֶׁהֶחְלִיטוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, אוֹ שֶׁהֶחְלִיטוֹ אַחַר הַפְּטוּר - וְהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב, וְנוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אַחֵר, אוֹ שֶׁנּוֹלַד לוֹ פִּשְׁיוֹן - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן אִם הֶחְלִיטוֹ בִּפְשִׁיוֹן - בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, אוֹ אַחַר הֶפְטֵר - וְהָלַךְ הַפִּשְׁיוֹן, וְחָזַר פִּשְׁיוֹן אַחֵר, אוֹ שֶׁנּוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה; עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר סִימַן טֻמְאָה, אוֹ עַד שֶׁיִּצְמַח בּוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחֹרוֹת.

י. שְׁנֵי נְתָקִים זֶה בְּצַד זֶה, וְשֶׁטָּה [שורה] שֶׁל שֵׂעָר שָׁחֹר מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן, וְנִפְרַץ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר, וְנִתַּק מִמָּקוֹם אֶחָד - הֲרֵי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה; שֶׁהַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר הַנִּשְׁאָר בֵּינֵיהֶן, הֲרֵי הוּא בְּצַד [בקצה] הַנֶּתֶק. נִפְרְצָה הַשִּׁטָּה מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי הַנִּשְׁאָר מִן הַשִּׁטָּה [הרי הוא] בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק. וְכַמָּה יִהְיֶה בְּכָל פִּרְצָה מֵהֶן? אֵין פָּחוֹת מִמָּקוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת; וְאִם הָיְתָה פִּרְצָה מִמָּקוֹם אֶחָד כִּגְרִיס - הֲרֵי זֶה טָמֵא; שֶׁהַפִּרְצָה עַצְמָהּ נֶתֶק אַחֵר, וַהֲרֵי שֵׂעָר שָׁחֹר בְּצִדּוֹ, וְאֵינוֹ כָּנוּס לְתוֹכוֹ. נֶתֶק שֶׁהַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר מַקִּיפוֹ, וְנֶתֶק אַחֵר מַקִּיף אֶת הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר - נִפְרַץ הַשֵּׂעָר שֶׁבֵּינֵיהֶם מִמָּקוֹם אֶחָד, טָמֵא; שֶׁהַנֶּתֶק הַפְּנִימִי לֹא נִצּוֹל - שֶׁהֲרֵי הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר בְּצִדּוֹ, לֹא בְּתוֹכוֹ. נִפְרַץ הַשֵּׂעָר מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה פִּרְצָה כִּגְרִיס; שֶׁהֲרֵי הַנֶּתֶק הַפְּנִימִי וְהַחִיצוֹן נַעֲשׂוּ נֶתֶק אֶחָד, וְשֵׂעָר שָׁחֹר בָּאֶמְצַע - וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה הַפִּרְצָה כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אוֹ יֹתֵר.

יא. נֶתֶק שֶׁהָיָה חוּט [קטע דק נגוע] יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נְתָקִין שֶׁהָיָה חוּט יוֹצֵא מִזֶּה לָזֶה - אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַחוּט הַנָּתוּק [הנגוע בנתק] כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - זוֹקְקָן לִטַּמֵּא בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק וּבְפִשְׁיוֹן [אם נהיה בו נטמא], וּמַצִּילָן בַּצּוֹמֵחַ בּוֹ [שער שחור]; אֲבָל שֵׂעָר שָׁחֹר הַנִּשְׁאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינוֹ מַצִּיל, עַד שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב הַחוּט כִּגְרִיס.

יב. מִי שֶׁהָיָה בְּרֹאשׁוֹ נֶתֶק כִּגְרִיס, וּפָשָׁה וְנִתַּק כָּל רֹאשׁוֹ, וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם שֵׂעָר כְּלָל, אֶלָּא פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, בֵּין שֶׁנִּתַּק כֻּלּוֹ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הַפְּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "קֵרֵחַ הוּא, טָהוֹר הוּא". וְכֵן אִם הָיָה הַנֶּתֶק בִּזְקָנוֹ, וְנִתַּק כָּל זְקָנוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, קַבָּלָה הִיא [ממשה רבינו], שֶׁאִם הָלַךְ כָּל שֵׂעַר הַזָּקָן - טָהוֹר, וְיִתְטַמֵּא עוֹר הַזָּקָן שֶׁנִּקְרַח בְּנִגְעֵי עוֹר הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יג. הַבָּא בַּתְּחִלָּה וְכָל רֹאשׁוֹ נָתוּק, אוֹ כָּל זְקָנוֹ נָתוּק - יַסְגִּיר שָׁבוּעַ אֶחָד: אִם נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב, יַחְלִיט. לֹא נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב, יַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי: אִם נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק, טָמֵא. לֹא נוֹלַד לוֹ, יִפְטַר; נוֹלַד לוֹ אַחַר הַפְּטוּר שֵׂעָר צָהֹב, הֲרֵי זֶה מֻחְלָט. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר שָׁחֹר, הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הַבָּא כֻּלּוֹ נָתוּק רֹאשׁ אוֹ זָקָן, וְנוֹלַד לוֹ שֵׂעָר שָׁחֹר - טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; הָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחֹר - טָמֵא מִשּׁוּם פִּשְׁיוֹן.

יד. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן - אֵין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, וְאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין מִזֶּה לָזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא", מְלַמֵּד שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין שְׁנַיִם. וְאֵיזֶה הוּא זָקָן? מִן הַפֶּרֶק שֶׁל לְחִי הָעֶלְיוֹן עַד פִּקָּה [חוליה] שֶׁל גַּרְגֶּרֶת [גרון]. מוֹתֵחַ אֶת הַחוּט מֵאֹזֶן לְאֹזֶן - כֹּל שֶׁמִּן הַחוּט וּלְמַעְלָה, הֲרֵי הוּא מִכְּלַל הָרֹאשׁ; וּמִן הַחוּט וּלְמַטָּה, מִכְּלַל הַזָּקָן.

פֶּרֶק ט

א. הַכֹּל מִתְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, אֲפִלּוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ וְהָעֲבָדִים; אֲבָל לֹא גּוֹיִם, וְלֹא גֵּר תּוֹשָׁב [גוי שקיבל ז' מצוות]. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין לִרְאוֹת [לבדוק] אֶת הַנְּגָעִים; וְכָל הַנְּגָעִים אָדָם רוֹאֶה, חוּץ מִנִּגְעֵי עַצְמוֹ.

מתוך מהדורת חזק

ב. אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל כְּשֵׁרִין לִרְאוֹת נְגָעִים, הַטַּמְאָה וְהַטָּהֳרָה תְּלוּיָה בַּכֹּהֵן. כֵּיצַד? כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִרְאוֹת [- אינו בקי] - הֶחָכָם רוֹאֵהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ: 'אֱמֹר טָמֵא', וְהַכֹּהֵן אוֹמֵר: 'טָמֵא'; 'אֱמֹר טָהוֹר', וְהַכֹּהֵן אוֹמֵר 'טָהוֹר'; 'הַסְגִּירוֹ', וְהוּא מַסְגִּירוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע". אֲפִלּוּ הָיָה הַכֹּהֵן קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה - הֶחָכָם אוֹמֵר לוֹ, וְהוּא מַחְלִיט אוֹ מַסְגִּיר אוֹ פּוֹטֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַכֹּהֵן סוֹמֵךְ עַל דִּבְרֵי הֶחָכָם; אֲבָל אִם הָיָה הַכֹּהֵן רוֹאֶה, וְסוֹמֵךְ עַל עַצְמוֹ - אָסוּר לוֹ לִרְאוֹת נֶגַע מִן הַנְּגָעִים, עַד שֶׁיּוֹרֶנּוּ רַבּוֹ, וְיִהְיֶה בָּקִי בְּכָל הַנְּגָעִים וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן, בְּנִגְעֵי אָדָם כֻּלָּן, וּבְנִגְעֵי בְגָדִים וּבְנִגְעֵי בָתִּים.

ג. כֹּהֵן שֶׁטִּמֵּא אֶת הַטָּהוֹר, אוֹ טִהֵר אֶת הַטָּמֵא - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "טָמֵא הוּא, וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן", "טָהוֹר הוּא, וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן". וּמְצֹרָע שֶׁנִּרְפָּא - בֵּין מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר בֵּין מִתּוֹךְ הֶחְלֵט, אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה שָׁנִים - חֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ, עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ הַכֹּהֵן: 'טָהוֹר אַתָּה'.

ד. אֵין הַכֹּהֵן רַשַּׁאי לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא, עַד שֶׁיְּהוּא עֵינָיו בַּנֶּגַע וּבְעוֹר הַבָּשָׂר שֶׁחוּצָה לוֹ; וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְטַהֵרוֹ, עַד שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו בִּמְקוֹם הַנֶּגַע וּבְעוֹר הַבָּשָׂר שֶׁחוּצָה לוֹ. וְכֹהֵן שֶׁרָאָה אֶת הַנֶּגַע בַּתְּחִלָּה - הוּא שֶׁרוֹאֵהוּ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי; וְהוּא שֶׁמַּסְגִּירוֹ, אוֹ מַחְלִיטוֹ, אוֹ פּוֹטְרוֹ. מֵת הַכֹּהֵן שֶׁרָאָהוּ תְּחִלָּה, אוֹ שֶׁחָלָה - רוֹאֵהוּ כֹּהֵן אַחֵר; וְאֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לְטַמְּאוֹ בְּפִשְׁיוֹן - שֶׁאֵין יוֹדֵעַ אִם פָּשָׂה אוֹ לֹא פָּשָׂה, אֶלָּא רִאשׁוֹן. וְנֶאֱמָן כֹּהֵן לוֹמַר: 'נֶגַע זֶה פָּשָׂה', וְ'נֶגַע זֶה לֹא פָּשָׂה', וְ'שֵׂעָר לָבָן זֶה קָדַם אֶת הַבַּהֶרֶת', אוֹ 'בַּהֶרֶת זוֹ קָדְמָה אֶת שֵׂעָר לָבָן'.

ה. חָלָל [- כהן פסול] פָּסוּל לִרְאִיַּת נְגָעִים - שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים", בְּכִהוּנָם. אֲבָל בַּעֲלֵי מוּמִין כְּשֵׁרִים לִרְאִיַּת נְגָעִים - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוּמָה [עיור], וַאֲפִלּוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו. וַאֲפִלּוּ כֹּהֵן שֶׁכֵּהָה [נחלש] מְאוֹר עֵינָיו, לֹא יִרְאֶה אֶת הַנְּגָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן".

ו. אֵין רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים אֶלָּא בַּיּוֹם - בֵּין לְהַסְגִּיר, בֵּין לְהַחְלִיט, בֵּין לִפְטֹר; שֶׁחֲרֵי בְּכָל הָעִנְיָן הוּא אוֹמֵר: "בַּיּוֹם", "וּבַיּוֹם". וְאֵין רוֹאִין לֹא בְּשַׁחֲרִית, וְלֹא בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְלֹא בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא בְּיוֹם הַמְעֻנָּן - לְפִי שֶׁכֵּהָה נִרְאִית עַנָּה; וְלֹא בַּצָּהֳרַיִם - לְפִי שֶׁעַנָּה נִרְאִית כֵּהָה. וְאֵימָתַי רוֹאִין? בְּשָׁעָה רְבִיעִית וּבַחֲמִישִׁית וּבַשְּׁמִינִית וּבַתְּשִׁיעִית, בֵּין בְּנִגְעֵי אָדָם, בֵּין בְּנִגְעֵי בְגָדִים וּבָתִּים.

ז. בְּכָל יוֹם רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים, חוּץ מִשַּׁבָּת וְיוֹם טוֹב. חָל יוֹם שְׁבִיעִי לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב, מַעֲבִירִין [דוחים] לְאַחֲרָיו; וְיֵשׁ בַּדָּבָר לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר: שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת זֶה, שֶׁהוּא יוֹם הָרָאוּי לְהַרְאוֹת, טָמֵא, וּלְמָחָר יֵלְכוּ לָהֶם סִימָנֵי טֻמְאָה; וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר, וּלְמָחָר יֵרָדוּ לוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה. וְאֵין דָּנִין אוֹתוֹ, אֶלָּא בִּשְׁעַת רְאִיָּתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

ח. חָתָן שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע, נוֹתְנִין לוֹ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה; וְכֵן אִם נִרְאָה בִּבְגָדָיו אוֹ בְּבֵיתוֹ, אֵין רוֹאִין אוֹתָן עַד אַחַר הַמִּשְׁתֶּה. וְכֵן בְּרֶגֶל, נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְצִוָּה הַכֹּהֵן, וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת"; אִם הִמְתִּינָה תּוֹרָה לְדִבְרֵי הָרְשׁוּת, שֶׁלֹּא יִטָּמְאוּ כֵּלָיו - קַל וָחֹמֶר לְדַבַּר מִצְוָה.

ט. אֵין מַסְגִּירִין וְלֹא מַחְלִיטִין [מטמאין] וְלֹא פּוֹטְרִין אֶלָּא בְּיוֹם שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ כַּתְּחִלָּה [- לראשונה לפני הכהן], אוֹ בַּשְּׁבִיעִי, אוֹ בְּיוֹם שְׁלִשָּׁה עָשָׂר בַּנְּגָעִים שֶׁמַּסְגִּירִין בָּהֶן שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לְמִנְיַן שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן וּלְמִנְיַן שָׁבוּעַ שֵׁנִי בְּכָל הַנְּגָעִים, בֵּין נִגְעֵי אָדָם, בֵּין נִגְעֵי בְגָדִים וּבָתִּים.

י. אֵין מַסְגִּירִין בְּתוֹךְ יְמֵי הֶסְגֵּר, וְלֹא מַחְלִיטִין בְּתוֹךְ יְמֵי הֶסְגֵּר אִם נוֹלַד לוֹ סִימָן הֶחְלֵט, וְלֹא מַחְלִיטִין אֶת הַמַּחְלָט אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא מַסְגִּירִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ יְמֵי חֲלוּטוֹ אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר שֶׁרָאוּי לְהַסְגִּיר. אֲבָל אִם הָיוּ בוֹ שְׁנֵי נְגָעִים, וְרָאָה זֶה וְחָזַר וְרָאָה זֶה - חֲרֵי זֶה מֻתָּר לוֹמַר לוֹ: 'חֲרֵי אַתָּה מֻסְגָּר בָּזֶה וּמֻחְלָט בָּזֶה', אוֹ 'מֻחְלָט בָּזֶה וּמֻסְגָּר בָּזֶה', בֵּין בַּתְּחִלָּה, בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי; וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נְגָעִים כְּאַחַת, בֵּין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע".

יא. נָגוּעַ שֶׁבָּא לְכֹהֵן לִרְאוֹתוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ: 'לֵךְ וָשׁוּב', אֶלָּא נִזְקָק לוֹ מִיָּד. בָּאוּ לְפָנָיו שְׁנַיִם - רוֹאֶה אֶת הָרִאשׁוֹן, מַסְגִּירוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ, וְחוֹזֵר וְרוֹאֶה אֶת הַשֵּׁנִי.

יב. אֵין הַכֹּהֵן זָקוּק לְבַקֵּשׁ [לחפש] תַּחַת אֲצִילֵי [זרועות] יָדָיו שֶׁל נָגוּעַ [בית השחי], אוֹ בֵּין פַּחְדָּיו [אשכיו], אוֹ בְּתוֹךְ הַקְּמָטִים, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם נֶגַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן". וְכֵן בְּהוֹפֵךְ כֵּלוֹ לָבָן. וְכֵיצַד יַעֲמֹד לִפְנֵי הַכֹּהֵן? אִם אִישׁ הוּא - נִרְאֶה עָרֹם, וְעוֹמֵד כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק זֵיתִים; וְאִם אִשָּׁה הִיא - נִרְאֵית עֲרֻמָּה, וְיוֹשֶׁבֶת כְּעוֹרֶכֶת, [או -] וְכִמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ, [או -] וּכְאוֹרֶגֶת בְּעוֹמְדִים [כאריגה בעמידה], שֶׁמַּגְבַּהַּת אֶת יָדָהּ הַיְמָנִית עַד שֶׁיִּגָּלֶה בֵּית הַשֶּׁחִי. אִם הָיָה הַנֶּגַע נִרְאֶה בָּהֶם בִּזְמַן שֶׁהֵם עֲרֻמִּים כָּךְ, חֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם אֵינוֹ נִרְאֶה בָּהֶם כְּשֶׁהֵם עֲרֻמִּים כָּךְ, אֵין נִזְקָקִין לוֹ. וּכְשֵׁם שֶׁהָאָדָם נִרְאֶה לְנִגְעוֹ, כָּךְ הוּא נִרְאֶה לְתִגְלַחְתּוֹ [כשיטהר]; שֶׁאִם לֹא יֵרָאֶה שֵׂעָר בְּכָל בְּשָׂרוֹ כְּשֶׁיַּעֲמֹד עָרֹם כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק, אוֹ כְּשֶׁתֵּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרֻנוּ - חֲרֵי זוֹ תִּגְלַחַת כְּשָׂרָה; וְאֵין הַכֹּהֵן זָקוּק לְחַפֵּשׂ בִּשְׂאָר מְקוֹמוֹת, שֶׁמָּא נִשְׁאָר בָּהֶן שֵׂעָר - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְגַלֵּחַ הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

פֶּרֶק י

א. הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה, בֵּין כֻּלָּן בֵּין מִקְצָתָן, אוֹ הַכּוֹוֶה אֶת הַמִּחְיָה כֻּלָּהּ אוֹ מִקְצָתָהּ, אוֹ הַקּוֹצֵץ הַנֶּגַע כֻּלּוֹ מִבְּשָׂרוֹ אוֹ מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הַבַּיִת - בֵּין קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא לַכֹּהֵן, בֵּין בְּתוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ בְּתוֹךְ הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הֶפְטֵר - חֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשֵּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד, וְלַעֲשׂוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם - תִּשְׁמְרוּ", וְלֹא שֶׁיִּתְלֹשׁ אוֹ יָקֵץ. אֲבָל אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיּוֹעִילוּ [ישפיעו] מַעֲשָׂיו; וְאִם לֹא הוֹעִילוּ, אֵינוֹ לוֹקֶה.

כֵּיצַד? הָיְתָה בוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שֶׁלֹּשׁ שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת, וְתָלַשׁ אַחַת, כָּוָה קְצָת הַמִּחְיָה, וְנִשְׁאַר מִמֶּנָּה כַּעֲדָשָׁה - אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא טָמֵא כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן]. וְכֵן הַמְגַלֵּחַ אֶת הַנֶּתֶק - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ"; וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּגַלֵּחַ כָּל הַנֶּתֶק בְּתַעַר. וּמֵתֶר לַמְּצֹרָע לִשָּׂא בְּמוֹט עַל כְּתֵפוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַצָּרַעַת, וְלִקְשֹׁר הַסִּיב עַל רַגְלוֹ, וְאִם הָלְכוּ סִימָנֵי טֻמְאָה, הָלְכוּ; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְכָךְ.

ב. הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה, אוֹ שֶׁכָּוָה אֶת הַמִּחְיָה, עַד שֶׁלֹּא בָּא אֵצֶל כֹּהֵן - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; וְכֵן אִם עָשָׂה כֵּן בִּימֵי הֶסְגֵּר, הֲרֵי זֶה טָהוֹר לְאַחַר יְמֵי הֶסְגֵּר. וְאִם תְּלָשָׁן אַחַר שֶׁהֻחְלַט בְּהֶן, הֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה; וְאֵין לוֹ טָהֳרָה עַד שֶׁתִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ, אוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעֵט בַּהֲרוֹתוֹ מִכִּגְרִיס.

ג. מִי שֶׁנִּקְצָצָה בַּהֲרוֹתוֹ כֻּלָּהּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, טָהוֹר; קְצָצָהּ בְּכַוָּנָה - אִם קָצַץ כָּל הַבָּשָׂר הַחַי הַמַּקִּיף אוֹתָהּ, אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה - אֵין לוֹ טָהֳרָה עוֹלָמִית; קְצָצָהּ בְּצִמְצוּם [בדיוק רק אותה] - אֵין לוֹ טָהֳרָה עוֹלָמִית, עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכֻלּוֹ.

ד. הַתּוֹלֵשׁ שַׂעֲרָה לְבָנָה אַחַת, וְנָשְׁרָה הַשְּׁנִיָּה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; הָיוּ שָׁלֹשׁ, תָּלַשׁ שְׁתַּיִם וְנָשְׁרָה אַחַת - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ. הָיְתָה בוֹ מִחְיָה [בשר חי] כַּעֲדָשָׁה - כָּוָה חֶצְיָהּ וְהָלַךְ חֶצְיָהּ, הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הָיְתָה יְתֵרָה מִכַּעֲדָשָׁה - כָּוָה הַמּוֹתָר וְהָלַךְ כַּעֲדָשָׁה, הֲרֵי זֶה טָהוֹר; כָּוָה כַּעֲדָשָׁה וְהָלַךְ הַמּוֹתָר, הֲרֵי זֶה טָמֵא.

ה. מִי שֶׁהָיְתָה בַּהֶרֶת בְּעָרְלָתוֹ - יִמּוֹל, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ; שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה [של מילה] דּוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה בְּכָל מָקוֹם. וְאִם מָל, וְהָלַךְ בְּעוֹר הָעָרְלָה סִימָן שֶׁהָיָה מֻחְלָט בּוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב בְּקָרְבַּן מְצֹרָע.

ו. מִצְוַת עֲשֵׂה לִהְיוֹת הַמְּצֹרָע הַמֻּחְלָט מְכֻסֶּה רֹאשׁ כָּל יְמֵי חֲלוּטוֹ [טומאתו], וְעוֹטֶה עַל שָׂפָם כְּאָבֵל, וּפוֹרֵם [קורע] בְּגָדָיו, וּמוֹדִיעַ הָעוֹבְרִין עָלָיו שֶׁהוּא טָמֵא - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע וְגוֹ'"; אֲפִלּוּ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּצְטָרַע - פּוֹרֵם וּפוֹרֵעַ, שֶׁעֲשֵׂה דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְאָסוּר בִּשְׁאִילַת שָׁלוֹם כָּל יְמֵי חֲלוּטוֹ כְּאָבֵל - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה", שֶׁיִּהְיוּ שְׂפָתָיו דְּבוּקוֹת; אֲבָל קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וְדוֹרֵשׁ [בתורה]. וְאָסוּר לְכַבֵּס וּלְסַפֵּר כָּל יְמֵי חֲלוּטוֹ. וְנוֹהֵג בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. וַהֲרֵי הוּא מֻתָּר בִּרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנִעְיַלַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְזוֹקֵף אֶת מִטָּתוֹ כִּשְׁאָר הָעָם [ולא הופכה].

ז. דִּין הַמְּצֹרָע, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מוֹשָׁב לְבַדּוֹ חוּץ לָעִיר - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ"; וְדָבָר זֶה - בָּעֲיָרוֹת הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד.

ח. הַמְּצֹרַעַת אֵינָהּ פּוֹרַעַת, וְאֵינָהּ פּוֹרֶמֶת, וְלֹא עוֹטָה עַל שָׂפָם; אֲבָל יוֹשֶׁבֶת הִיא חוּץ לָעִיר, וּמוֹדִיעָה לַאֲחֵרִים שֶׁהִיא טְמֵאָה. וְלֹא הַמְּצֹרָעִין בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַמְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם חַיָּבִין לְהוֹדִיעַ לַכֹּל שֶׁהֵן טְמֵאִין, כְּדֵי שֶׁיִּפְרְשׁוּ מֵהֶן - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְטָמֵא טָמֵא, יִקְרָא", הַטָּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא טָמֵא.

ט. וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס [- ספקי זכר או נקבה] פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְעוֹטֶה עַל שָׂפָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.

י. אֶחָד מְצֹרָע מֻסְגָּר וְאֶחָד מְצֹרָע מֻחְלָט [שווים הם] לְעִנְיַן טֻמְאָה; וְאֵין בֵּין מְצֹרָע מֻסְגָּר לִמְצֹרָע מֻחְלָט, אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה וְתִגְלַחַת וְצִפָּרִים - שֶׁהַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר, פָּטוּר מִן הַתִּגְלַחַת וּמִן הַצִּפָּרִים, וְהַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט, חַיָּב בְּתִגְלַחַת וְצִפָּרִים. אֲבָל שְׁמֵאַת שְׁנֵיהֶם שָׁוָה לְכָל דָּבָר.

יא. הַמְּצֹרָע - אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת; מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּכְלֵי חֶרֶשׂ בְּאֲוִיר, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַשָּׂא, וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלּוּ [אם מונחים הם -] תַּחַת הָאֶבֶן [שעליה הוא דורך] כְּזָב וּכְזָבָה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטָהֵר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [ממשה רבינו] לָמְדוּ, שֶׁטָּהֵר מִלְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. וְאֶחָד הַמֻּחְלָט וְאֶחָד הַמֻּסְגָּר בְּכָל אֵלּוּ.

יב. חֵמְרָה יְתֵרָה יֵשׁ בִּמְצֹרָע - שֶׁהוּא מְטַמֵּא בְּבִיאָתוֹ לְבַיִת, בֵּין בִּימֵי הֶחְלֵט בֵּין בִּימֵי הֶסְגֵּר. כֵּיצַד? נִכְנַס לְבַיִת - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהֶם, וְנַעֲשׂוּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ" - מַה הוּא טָמֵא, אַף מוֹשָׁבוֹ טָמֵא. הָיָה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן, וְעָבַר אָדָם טָהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נִטְמָא. הָיָה הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן, וְעָבַר הַמְּצֹרָע תַּחְתָּיו - לֹא טִמְּאָהוּ; וְאִם עָמַד - נִטְמָא, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה לוֹ מוֹשָׁב; סָפֵק עָמַד, סָפֵק לֹא עָמַד - טָהוֹר. הִכְנִיס הַמְּצֹרָע רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבַיִת, נִטְמָא כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ. נִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת - עוֹשִׂין לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּרְחָבָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנַס רִאשׁוֹן וְיוֹצֵא אַחֲרוֹן; כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מוֹשָׁבוֹ לְבַדּוֹ, וְלֹא יַעֲמֹד עִם הָעָם בְּעֵרְבּוּב וִיטַמֵּא אוֹתָם.

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"ג

פֶּרֶק יא

א. טָהֲרַת מְצֹרָע, מִצְוַת עֲשֵׂה; וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֶׁיִּטְהַר, מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכֵיצַד מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָע? מֵבִיא מִזְרָק [ספל] שֶׁל חֶרֶשׂ חָדָשׁ - וְקַבָּלָה הִיא [ממשה רבינו] שֶׁיִּהְיֶה חָדָשׁ - וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית מַיִם חַיִּים הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ אוֹתָן מֵי חַטָּאת; וְשִׁעוּר זֶה, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמֵבִיא שְׁתֵּי צִפָּרִים דְּרוֹר טְהוֹרוֹת, לְשֵׁם טָהֲרַת צָרַעַת - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקַח לַמִּטַּהֵר". וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה [הבריאה] שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן עַל הַמַּיִם שֶׁבִּכְלִי חֶרֶשׂ, וּמְמַצֶּה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַדָּם נָכָר בַּמַּיִם. וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה, בְּפָנָיו; וְדָבָר זֶה, קַבָּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֶרֶז - וּמִצְוָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה אָרְכּוֹ אַמָּה, וְעָבְיוֹ כִּרְבִיעַ כֶּרַע [רגל] מִכַּרְעֵי הַמִּטָּה; וְאֵזוֹב שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם לְזַי [- נוסף], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ - אֵין פָּחוֹת מִטֶּפַח; וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת [צמר צבוע], מִשְׁקָלוֹ שֶׁקֶל - וְאִם טָעֲמוֹ [טבל צמר אחר בצבע], פְּסָלוֹ, כִּצְבִיעַת הַתְּכֵלֶת [של ציצית]. וְכָל

הַשִּׁעוּרִין, הֲלָכָה. וְלוֹקֵחַ עִם שְׁלָשְׁתָּן הַצִּפּוֹר הַחַיָּה. וְאַרְבַּעַת מִינִין אֵלּוּ, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב שֶׁנִּתְקַלְּפוּ, פְּסוּלִין. וְכוֹרֵךְ הָאֵזוֹב עִם הָאֶרֶז בְּלָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, וּמַקִּיף [- מצמיד] לָהֶן רָאשֵׁי אֲגַפִּים וְרֹאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צִפּוֹר הַחַיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבַּעְתָּן בַּמַּיִם שֶׁבִּכְלִי וּבַדָּם שֶׁעֲלֵיהֶן, וּמַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל אַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּמְשַׁלֵּחַ אֶת הַצִּפּוֹר. וְכֵיצַד מְשַׁלְּחָהּ? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לַחוֹמָה, וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לַיָּם וְלֹא לָעִיר וְלֹא לַמִּדְבָּר - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחוּץ לָעִיר, אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה"; שִׁלְּחָהּ וְחָזְרָה - חוֹזֵר וּמְשַׁלְּחָהּ, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים. וְאַחַר כָּךְ מְגַלֵּחַ הַכֹּהֵן אֶת הַמְּצֹרָע. כֵּיצַד מְגַלְּחוֹ? מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנִּרְאֶה, אֲפִלּוּ בֵּית הַשֶּׁחִי וּבֵית הָעֲרָוָה, וּשְׂאָר כָּל בְּשַׂר הַגּוּף - עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה [קרח] כִּדְלַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת כָּל שְׂעָרוֹ". אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו"? לְרַבּוֹת כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, וּלְמַעֵט שֵׂעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹטֶם לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה. וְאַחַר כָּךְ מְכַבֵּס בְּגָדָיו, וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא בְּבִיאָה [בכניסה לבית], וּמִלְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. וְיִכָּנֵס לִפְנִים מִן הַחוֹמָה [של העיר], וּמוֹנֶה שִׁבְעַת יָמִים. וְהוּא אָסוּר בְּשִׁבְעַת הַיָּמִים בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחוּץ לְאָהֳלוֹ", מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה; וְהַמְּצֹרַעַת, מֻתֶּרֶת בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

ב. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הָאֵלּוּ, עֲדַיִן הוּא אַב הַטֻּמְאָה, מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא; שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי . . וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹ'", מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים; וּכְשֵׁם שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּמַגָּע, כָּךְ מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע - שֶׁכָּל הַמְטַמֵּא בְּגָדִים, מְטַמֵּא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ הַכֹּהֵן תִּגְלַחַת שְׁנִיָּה, כְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה; וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו, וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא אֲחֵרִים. וַהֲרֵי הוּא כְּכָל טְבוּלֵי יוֹם, וְאוֹכֵל בְּמַעֲשַׂר; הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ, אוֹכֵל בִּתְרוּמָה; הֵבִיא כַּפָּרָתוֹ, אוֹכֵל בַּקֳּדָשִׁים כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

ג. כְּשֶׁהוּא מְגַלֵּחַ בִּשְׁתֵּי הַתִּגְלָחוֹת, אֵינוֹ מְגַלֵّחַ אֶלָּא בְּתַעַר; וְאִם גִּלַּח שֶׁלֹּא בְּתַעַר, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵינוֹ מְגַלְּחוֹ אֶלָּא כֹּהֵן. וְאִם שִׁיֵּר שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה, וְגִלְּחָן בַּשְּׁנִיָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא תִּגְלַחַת אַחַת בִּלְבַד, וַהֲרֵי הִיא רִאשׁוֹנָה. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְטָהֳרַת הַמְּצֹרָע.

ד. תִּגְלְחוֹת הַמְּצֹרָע וּטְבִילָתוֹ וְהַזָּאָתוֹ, אֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ; וּשְׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו, מְעַכְּבִים.

ה. שְׁחִיטַת הַצִּפּוֹר וְהַתִּגְלַחַת וְהַהַזָּיָה, בַּיּוֹם; וּשְׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. [מעשים -] אֵלּוּ, בַּאֲנָשִׁים; וּשְׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו, בֵּין בַּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלּוּ, בְּכֹהֲנִים; וּשְׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו, בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרְאֵל.

ו. טָהֳרַת מְצֹרָע זוֹ - נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת; וְכֹהֵן שֶׁטִּמְּאוֹ, מִצְוָה לְטַהֲרוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: "לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ". וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין לְטַהֵר אֶת הַמְּצֹרָע - אֲפִלּוּ זָב, וַאֲפִלּוּ טְמֵא מֵת; וְאֵין מְצֹרָע מְטַהֵר מְצֹרָע. וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצֹרָעִין כְּאַחַת, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת [- בבת אחת].

ז. עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת שֶׁטָּהֵר בָּהֶן מְצֹרָע זֶה, מְטַהֵר בָּהֶן מְצֹרָעִים אֲחֵרִים. וְכֵן צִפּוֹר הַמִּשְׁתַּלַּחַת, מֻתָּר לְטַהֵר בָּהּ מְצֹרָעִים אֲחֵרִים מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה; וּמֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. אֲבָל הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה, אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה; וּמֵאֵימָתַי תֵּאָסֵר? מִשָּׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. שְׁחָטָהּ, וְאֵין שָׁם אֵזוֹב וְלֹא עֵץ אֶרֶז וְלֹא שְׁנֵי תּוֹלַעַת - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה; שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה, שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. וְהָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [ממשה רבינו] לָמְדוּ, שֶׁזֶּה לְרַבּוֹת הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה; וְנֶאֱמַר: "טְהוֹרָה תֹּאכֵלוּ" - הָא אַחֶרֶת, לֹא תֹּאכֵלוּ; וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה.

ח. אֵין לוֹקְחִין שְׁתֵּי הַצִּפָּרִים מִצִّפָּרֵי עִיר הַנִּדַּחַת, וְלֹא מִצִּפָּרִים שֶׁהֶחְלִיפָן בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא מִצִּפָּרִים שֶׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוָתָן שֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בְּמַרְאֶה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן [- קנייתם] כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁווֹת, אוֹ שֶׁלָּקַח אַחַת מֵהֶן הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר - כְּשֵׁרוֹת. לָקַח שְׁתֵּי צִפָּרִים לְשֵׁם אִישׁ, כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה, כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִישׁ; לְקָחָן לְטַהֵר בָּהֶן בַּיִת מְנֻגָּע, כְּשֵׁרוֹת לְטַהֲרַת אָדָם; לְקָחָן לְאָדָם, כְּשֵׁרוֹת לְבַיִת הַמְנֻגָּע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקַח לְמְטַהֵר".

ט. שָׁחַט אַחַת מֵהֶן, וְנִמְצֵאת שֶׁלֹּא דְּרוֹר - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה; שָׁחַט הָאַחַת, וְנִמְצֵאת טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה.

י. נִשְׁפַּךְ הַדָּם, מַנִּיחִין אֶת הַמִּשְׁתַּלַּחַת עַד שֶׁתָּמוּת; מֵתָה הַמִּשְׁתַּלַּחַת - יִשָּׁפֵךְ הַדָּם, וְיִקַּח שְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת.

פֶּרֶק יב

א. צָרַעַת בְּגָדִים - כִּגְרִיס [=חצי, של פול], כְּצָרַעַת אָדָם; אֲבָל פָּחוֹת מִכִּגְרִיס, טָהוֹר. וּשְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה יֵשׁ בָּהֶן - יְרַקְרַק, וַאֲדַמְדַּם, וְהַפִּשְׁיוֹן [התפשטות הצרעת]; וּשְׁלָשְׁתָּם מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה. יְרַקְרַק - הוּא הַיָּרֹק שֶׁבַּיְּרָקִין, שֶׁהוּא יָרֹק הַרְבֵּה כִּכְנַף הַטַּוָּס וּכְהוּצִי [ענפי] דֶּקֶל; וַאֲדַמְדַּם - הוּא הָאָדֹם שֶׁבָּאֲדֻמִּים, שֶׁהוּא אָדֹם הַרְבֵּה כִּזְהוֹרִית [צמר אדום] יָפָה. וּשְׁנֵי מַרְאוֹת אֵלּוּ, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה [לשיעור]. בְּמַרְאֶה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, מַסְגִּירִין אֶת הַבֶּגֶד. וְאִם עָמַד בְּמַרְאֶה זֶה שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת, מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין; וְכֵן אִם פָּשָׂה, מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ שִׁבְעַת יָמִים, וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֶה: אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטוֹ, וְשׁוֹרֵף אֶת כָּל הַבֶּגֶד. וְאִם לֹא פָּשָׂה וְעָמַד בְּמַרְאֵהוּ, אוֹ שֶׁפָּשָׂה וְכָהָה [נחלש] מִשְּׁנֵי הַמַּרְאוֹת שֶׁהֵסְגִּר בָּהֶן, אוֹ שֶׁהוֹסִיף הַמַּרְאֶה לְהַאְדִּים וּלְהוֹרִיק וְלֹא פָּשָׂה - יְכַבֵּס מְקוֹם הַנֶּגַע, וַיַּסְגִּיר שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית. וּבְסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רוֹאֶה: אִם כָּהָה לְמַרְאֶה שְׁלִישִׁי - הֲרֵי זֶה טָעוּן כִּבּוּס, וְטָהוֹר. וְאִם נִשְׁתַּנָּה

הַנֶּגַע מִמַּה שֶׁהָיָה - כְּגוֹן שֶׁהָיָה יְרַקְרַק וְנַעֲשָׂה אֲדַמְדַּם, אוֹ אֲדַמְדַּם וְנַעֲשָׂה יְרַקְרַק - קוֹרֵעַ מְקוֹם הַנֶּגַע, וְשׁוֹרֵף מַה שֶּׁקָּרַע, וְתוֹפֵר מַטְלִית בַּמָּקוֹם שֶׁקָּרַע, וּפוֹטֵר שְׁאָר הַבֶּגֶד; וּמְכַבְּסוֹ כֻּלּוֹ כִּבּוּס שֵׁנִי, וּמִטְּבִילוֹ וְטָהֵר. וְאִם עָמַד בַּמַּרְאֶה שֶׁהֶסְגֵּר בּוֹ בַּתְּחִלָּה - יַחְלִיטוֹ, וְיִשְׂרֹף אֶת כֻּלּוֹ.

ב. נֶגַע שֶׁהָיָה יְרַקְרַק, וּפָשָׂה אֲדַמְדַּם, אוֹ אֲדַמְדַּם, וּפָשָׂה יְרַקְרַק - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן.

ג. נֶגַע שֶׁהָיָה בְּאֶמְצָעוֹ מָקוֹם נָקִי בְּלֹא נֶגַע, וּפָשָׂה לוֹ הַנֶּגַע - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן, עַד שֶׁיִּפְשֶׂה לַחוּץ; שֶׁאֵין פִּשְׁיַת הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פִּשְׁיוֹן, בֵּין בְּאָדָם בֵּין בִּבְגָדִים וּבְתִּים.

ד. הַפִּשְׁיוֹן הַסָּמוּךְ [לנגע] בְּנִגְעֵי בְגָדִים, כָּל שֶׁהוּא [הוי סימן טומאה]; וְהָרָחוֹק אוֹ הַחוֹזֵר, כִּגְרִיס. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁהֶסְגֵּר, וְנוֹלַד בּוֹ נֶגַע אַחֵר כִּגְרִיס רָחוֹק מִן הַנֶּגַע שֶׁהֶסְגֵּר בּוֹ - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן וְיִשָּׂרֵף; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכִּגְרִיס, אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר בּוֹ נֶגַע כִּגְרִיס - יִשָּׂרֵף. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁפָּשָׂה בּוֹ הַנֶּגַע אַחַר שֶׁנִּפְטַר, יִשָּׂרֵף.

ה. כְּשֶׁמְּכַבֵּס אֶת מְקוֹם הַנֶּגַע בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - צָרִיךְ לְכַבֵּס מְעַט מִן הַבֶּגֶד שֶׁחוּצָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע"; וְכָל נִגְעֵי בְגָדִים, כְּשֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן, מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שִׁבְעַת סַמְמָנִין [חומרי כביסה] שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם [של נידה], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה.

ו. בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ מְקוֹם הַנֶּגַע, וְתָפַר מַטְלִית כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר נֶגַע כִּגְרִיס עַל הַבֶּגֶד - מַתִּיר אֶת הַמַּטְלִית וּמַצִּילָהּ, וְשׁוֹרֵף שְׁאָר הַבֶּגֶד; חָזַר הַנֶּגַע עַל הַמַּטְלִית, שׁוֹרֵף אֶת הַכֹּל.

ז. הַטּוֹלֶה מִן הַמֶּסְגָּר [עושה טלאי מבגד מוסגר] עַל הַטָּהוֹר [בבגד טהור], וְחָזַר נֶגַע עַל הַבֶּגֶד [הראשון] - שׁוֹרֵף אֶת הַמַּטְלִית [- הטלאי]. חָזַר עַל הַמַּטְלִית - הַבֶּגֶד הָרִאשׁוֹן הַמֶּסְגָּר יִשָּׂרֵף, וְהַמַּטְלִית תְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַבֶּגֶד שֶׁהִיא תְּפוּרָה בּוֹ בְּסִימָנִין [יטמא בסימני המטלית]; אִם עָמַד בְּעֵינוֹ שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת, אוֹ פָּשָׂה - שׁוֹרְפִין הַכֹּל.

ח. בֶּגֶד שֶׁבָּא כֻּלּוֹ בַּתְּחִלָּה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, מַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ אַחַר שָׁבוּעַ; אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת, יִשָּׂרֵף. אֲבָל בֶּגֶד שֶׁהִסְגִּירוֹ, וּפָשָׂה הַנֶּגַע בְּכֻלּוֹ וְנַעֲשָׂה יְרַקְרַק וַאֲדַמְדַּם, אוֹ שֶׁפִּטָּרוֹ, וְאַחַר שֶׁפִּטָּרוֹ בָּא כֻּלּוֹ יְרַקְרַק וַאֲדַמְדַּם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. כָּנַס וּפָשָׂה, יִשָּׂרֵף.

ט. בֶּגֶד שֶׁהָיוּ מוֹכִין [חוטין] יוֹצְאִין עַל פָּנָיו מִן הָאֲרִיג, כְּגוֹן סָגוֹס שֶׁל צֶמֶר, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - אֵינוֹ מִטַּמֵּא עַד שֶׁיֵּרָאֶה הַנֶּגַע בַּמּוֹכִין וּבָאֲרִיג עַצְמוֹ [בשניהם]. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּבְגָדִים: "בִּקְרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ" - קָרַחְתּוֹ, אֵלּוּ הַשְּׂחָקִים [- ישנים]; גַּבַּחְתּוֹ, אֵלּוּ הַחֲדָשִׁים.

י. הַבְּגָדִים הַצְּבוּעִין, אֵינָן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁהָיוּ צְבוּעִין בִּידֵי אָדָם, בֵּין בִּידֵי שָׁמַיִם - עַד שֶׁיִּהְיוּ לְבָנִים. בֶּגֶד שֶׁשְּׁתִיתוֹ [- שתי] צָבוּעַ וְעֶרְבּוֹ [- ערב] לָבָן, עֶרְבּוֹ צָבוּעַ וְשִׁתְּיוֹ לָבָן - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנִּרְאֶה [- הבולט לעין].

פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִן הָאֲרִיג, אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

יא. בֶּגֶד שֶׁאָרַג בּוֹ פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע, וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִימוֹ לְשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר.

יב. הַתּוֹפֵר מַטְלִיּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, וְעָשָׂה מֵהֶם בֶּגֶד - הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁהַתָּפוּר כְּאָרוּג, וְכֻלּוֹ בֶּגֶד אֶחָד הוּא.

יג. בֶּגֶד שֶׁהוּא מַטְלִיּוֹת מַטְלִיּוֹת, מֵהֶן צְבוּעִין וּמֵהֶן לְבָנִים, וְנִרְאָה נֶגַע בַּלָּבָן שֶׁלּוֹ - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ: אִם עָמַד שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - נִטְמָא כֻּלּוֹ, וְשׁוֹרֵף כֻּלּוֹ; וְכֵן אִם פָּשָׂה [התפשט] הַנֶּגַע בְּמַטְלִית לְבָנָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם צָבוּעַ. הָיָה כֻּלּוֹ צָבוּעַ, וּבוֹ פַּס אֶחָד לָבָן אֲפִלּוּ כִּגְרִיס, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - יַסְגִּיר; שֶׁאִם עָמַד בְּעֵינָיו, וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא כָּהָה [נחלש] שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף.

פֶּרֶק יג

א. אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים אֶלָּא בִּגְדֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים [פשתן] בִּלְבַד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין רַךְ בֵּין קָשֶׁה; אַף הָעוֹר הַצָּבוּעַ בִּידֵי שָׁמַיִם [בטבעו] מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהַלְּבָדִים [בגד צמר שנתחבר בכתישה] כִּבְגָדִים, וּמִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. וְהָאֹהָלִים מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים - בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עוֹר.

ב. כָּל הַבְּגָדִים שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, חוּץ מִבִּגְדֵי גוֹיִם; הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן הַגּוֹיִם [ויש בהם נגע], יֵרָאוּ [לכהן] בַּתְּחִלָּה. בֶּגֶד שֶׁהוּא כִּלְאַיִם מִן הַצֶּמֶר וְהַפִּשְׁתִּים, מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ג. צֶמֶר גְּמַלִּים וְצֶמֶר רְחֵלִים שֶׁטְּרָפָן זֶה בָּזֶה - אִם רֹב מִן הַגְּמַלִּים, אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; וְאִם רֹב מִן הָרְחֵלִים, מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; מֻחָצָה לְמֻחֶצָה, מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהוּא הַדִּין בְּפִשְׁתָּן וְקַנַּבֵּס [צמח דומה לפשתן] שֶׁטְּרָפָן זֶה בָּזֶה. וְרָחֵל בַּת עֵז, אֵין צֶמֶר שֶׁלָּהּ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. בֶּגֶד שֶׁהָיָה שְׁתִיוֹ פִּשְׁתָּן וְעֶרְבּוֹ קַנַּבֵּס, אוֹ שְׁתִיוֹ קַנַּבֵּס וְעֶרְבּוֹ פִּשְׁתָּן - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; וְכֵן אִם הָיָה שְׁתִיוֹ אוֹ עֶרְבּוֹ פִּשְׁתָּן אוֹ צֶמֶר, וְהַשְּׁאָר נוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ד. הָעוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד, אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְכֵן הָעוֹר כְּשֶׁהוּא גֹּלֶם, קֹדֶם שֶׁיֵּעָשֶׂה מִמְּנוּ כֵּלִים - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּלִי הָעוֹר"; וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן [- ללא בית קיבול] בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן [- עם בית קיבול], כָּל שֶׁהֵן - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

ה. עוֹרוֹת חַיָּה שֶׁבַּיָּם, אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים; חִבֵּר לָהֶם מִן הַגָּדֵל בָּאָרֶץ, אֲפִלּוּ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה [רצועה] שֶׁל צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים, אוֹ עוֹר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה מְעֻבָּדִין כָּל שֶׁהֵן, וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים; וְהוּא, שֶׁיְּחַבְּרֵנוּ לוֹ כְּדֶרֶךְ חִבּוּרֵי בְגָדִים לְטֻמְאָה [שתי תפירות].

ו. כָּל כְּלֵי הָרָאוּי לְהִתְטַמֵּא בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת - אַף עַל פִּי

שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּמִדְרַס הַזָּב, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - חֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; כְּגוֹן קֶלַע [מפרש] שֶׁל סְפִינָה, וְהַפָּרֹכֶת, וּשְׁבִיס [צעיף] שֶׁל שְׁבָכָה [כיסוי ראש], וּמִטְפְּחוֹת סְפָרִים, וְהָאַבְנֵט, וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֹחַב כְּגְרִיס - חֲרֵי אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאָר הַכֵּלִים, כְּגוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת. הַחֵמֶת [נוד] וְהַתַּרְמָל [ילקוט], נִרְאִין כְּדַרְכָּן; וּפוֹשֶׁה הַנֶּגַע מִתּוֹכָן לַאֲחוֹרֵיהֶן, וּמֵאֲחוֹרֵיהֶן לְתוֹכָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִכְּלֵי הָעוֹר הַכְּפוּלִין.

ז. סָדִין הַמְקַמָּט - מַפְשִׁיטִין אֶת הַקֶּמֶט, וְרוֹאִין אֶת נִגְעוֹ. **ח.** הַשְּׁתִי וְהָעֵרֶב [חוטים המיוחדים לשתי וערב], בֵּין שֶׁל צֶמֶר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתָּן - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים מִיָּד מִשֶּׁיִּטְווּ [הוכנו לתפירה], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִבֵּן הַפִּשְׁתָּן וְלֹא שָׁלַק [השרה] הַצֶּמֶר. וְכַמָּה יִהְיֶה בִּפְקַעַת [- כדור חוטים] שֶׁל טְוִי, וְתִטַּמֵּא בִּנְגָעִים? כְּדֵי לֶאֱרֹג מִמֶּנָּה שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ שְׁתִי וָעֵרֶב, בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ שְׁתִי, בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ עֵרֶב; הָיְתָה הַפְּקַעַת מְקֻבֶּצֶת מִחוּטִים פְּסוּקִין [חתוכים], אֵינָהּ מִטַּמְּאָה בִּנְגָעִים.

ט. שְׁתֵּי פְּקָעִיּוֹת שֶׁהֵן מְעֹרֹות [מחוברות] זוֹ בָּזוֹ בְּחוּט, וְכֵן הַשְּׁתִי שֶׁמְּקֻצָּתוֹ לָפוּף עַל הַכֹּבֶד [קרש האריגה] הָעֶלְיוֹנָה וּמִקְּצָתוֹ לָפוּף עַל הַכֹּבֶד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דַּפֵּי [חלקי] חָלוּק שֶׁהֵן מְעֹרֹות בְּחוּט אֶחָד, וְנִרְאֶה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵהֶן - הַשֵּׁנִי טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁחוּט אֶחָד מְחַבֵּר בֵּינֵיהֶן; נִרְאֶה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמַּסֶּכֶת [חוט הערב], וּבִשְׁתִּי הָעוֹמֵד [לאריגה] - אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָת הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד וּמִקְּצָתוֹ בַּשְּׁתִי, חֲרֵי זֶה טָמֵא. נִרְאֶה הַנֶּגַע בַּשְּׁתִי הָעוֹמֵד לְבַדּוֹ, הָאָרִיג טָהוֹר; נִרְאֶה בָּאָרִיג לְבַדּוֹ, הַשְּׁתִי הָעוֹמֵד טָהוֹר. נִרְאֶה בַּסָּדִין, שׁוֹרֵף אֶת הַנִּימִין [חוטים היוצאים]; נִרְאֶה בַּנִּימִין, הַסָּדִין טָהוֹר; פָּשָׁה [התפשט] מִן הַנִּימִין לַסָּדִין, הַסָּדִין טָמֵא.

י. חָלוּק שֶׁנִּרְאֶה בּוֹ נֶגַע, מַצִּיל אֶת הָאִמְרִיּוֹת [בד שבשפת הבגד] שֶׁבּוֹ; אֲפִלּוּ הָיְתָה הָאִמְרָה צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים - מַצִּילָה, וְאֵינָהּ נִשְׂרֶפֶת.

יא. בֶּגֶד מֻסְגָּר שֶׁצְּבָעוֹ, אוֹ מָכְרוֹ לְגוֹי - טָהוֹר; וְכֵן אִם נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים, כֻּלָּן טְהוֹרִין. קִצְּצוֹ וְעָשָׂהוּ מוֹכִין [- חתיכות דקות] פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר, וּמֻתָּר בַּהֲנָיָתוֹ; הָיְתָה בָּהֶן אַחַת שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, וְנִרְאֶה בָּהּ נֶגַע - הִיא לְבַדָּהּ טְמֵאָה.

יב. בֶּגֶד מֻחְלָט שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּם טְמֵאִין, וְיִשָּׂרְפוּ; אֲפִלּוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים. וְכֵן אִם קִצְּצוֹ, וְעָשָׂהוּ מוֹכִין - חֲרֵי הֵם טְמֵאִין, וְאָסוּר בַּהֲנָיָתָן.

יג. אֶחָד בֶּגֶד אוֹ כְּלִי עוֹר אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב, הַמֻּסְגָּר אוֹ הַמֻּחְלָט לְעִנְיַן טֻמְאָה - חֲרֵי הוּא אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּאָדָם מִצָּרַע, לְכָל דָּבָר: מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְבִיאָה [- בכניסה לבית], וְעוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלּוּ מִתַּחַת הָאֶבֶן. כֵּיצַד? בֶּגֶד מְנֻגָּע, אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב אוֹ כְּלִי עוֹר הַמְנֻגָּעִין, שֶׁהִכְנִיס מֵהֶן אֲפִלּוּ כַּזַּיִת לְבַיִת טָהוֹר - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, וְנַעֲשׂוּ כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכֵן מִשְׁכָּב אוֹ מוֹשָׁב שֶׁהָיָה מֻנָּח תַּחַת הָאֶבֶן, וְהִנִּיחַ כַּזַּיִת מֵהֶן לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמּוֹשָׁב.

יד. מַטְלִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ [אצבעות] - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ כַּזַּיִת - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רֻבָּהּ לְבַיִת טָהוֹר, טִמְּאַתּוּ; הָיָה בָהּ כַּמָּה זֵיתִים - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס מִמֶּנָּה כַּזַּיִת לְבַיִת טָהוֹר, נִטְמָא. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשִּׁעוּרִין, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי - חֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "לְכָל נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק, וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת", הִקִּישׁ נִגְעֵי אָדָם לְנִגְעֵי בְגָדִים וּבָתִּים, וְהִשְׁוָה הַמִּצְרָע לְמֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת": מָה הַמֵּת בְּכַזַּיִת, אַף אֵלּוּ בְּכַזַּיִת.

טו. בְּגָדִים הַמְנֻגָּעִין - מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר, בֵּין שֶׁהָיְתָה חוֹמָה בֵּין שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת; וְזֶה חֹמֶר בִּבְגָדִים מִבָּאָדָם [שמשתלח רק מעיר מוקפת].

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"ג

פֶּרֶק יד

א. צָרַעַת בָּתִּים, [שיעורה] כִּשְׁנֵי גְרִיסִין [חצאי פולין] זֶה בְּצַד זֶה; נִמְצָא רֹחַב הַנֶּגַע כְּמוֹ מְקוֹם צְמִיחַת שֵׁשׁ שְׂעָרוֹת בַּגּוּף, וְאָרְכּוֹ כִּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׂעָרוֹת בְּרִבּוּעַ; וְהַפָּחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה בְּבָתִּים, טָהוֹר. וְכָל הַשִּׁעוּרִין, הֲלָכָה [למשה מסיני].

ב. שְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה יֵשׁ בְּבָתִּים - מַרְאֵה יְרַקְרַק, וּמַרְאֵה אֲדַמְדַּם, וְהַפִּשְׁיוֹן; וְכֻלָּן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה. וּשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. וּפִשְׁיוֹן הַסָּמוּךְ [צמוד לנגע], כָּל שֶׁהוּא; וְהָרָחוֹק, כִּגְרִיס; אֲבָל הַחוֹזֵר אַחֲרֵי הַטּוֹחַ [בעפר כדלקמן], כִּשְׁנֵי גְרִיסִין.

ג. אֵין נִגְעֵי בָתִּים מְטַמְּאִין, עַד שֶׁיִּהְיֶה מַרְאֵה הַנֶּגַע שָׁפָל [עמוק] מִן הַקִּיר - שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁקַעֲרוּרֹת", שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹקְעוֹת בַּקִּירוֹת. וּבִשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת [ירקרק ואדמדם] מַסְגִּירִין אוֹ מַחְלִיטִין [מטמאים]. וּבְפִשְׁיוֹן נוֹתְצִין; וְאִם פָּשָׂה אַחֲרֵי הַטּוֹחַ, נוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ד. כְּשֶׁיֵּרָאֶה נֶגַע בַּבַּיִת - אֲפִלּוּ חָכָם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה נֶגַע וַדַּאי, לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר: 'נֶגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת', אֶלָּא אוֹמֵר לַכֹּהֵן: "כְּנֶגַע נִרְאָה לִי". "וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת" - אֲפִלּוּ חֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי קָנִים; וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא הַכֹּהֵן, וְיִכָּנֵס וְיִרְאֶה אֶת הַנֶּגַע.

ה. וּבַיִת אָפֵל, אֵין פּוֹתְחִין בּוֹ חַלּוֹנוֹת לִרְאוֹת אֶת נִגְעוֹ; אֶלָּא אִם אֵין הַנֶּגַע נִרְאֶה בּוֹ, חֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאַחַר שֶׁיִּרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע, יֵצֵא, וְיַעֲמֹד עַל פֶּתַח הַבַּיִת בְּצַד הַמַּשְׁקוֹף, וַיַּסְגִּיר אוֹ יַחְלִיט אוֹ יִפְטֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת, וְהִסְגִּיר" - לֹא שֶׁיַּסְגִּיר וְהוּא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ [שלו], אוֹ בְּתוֹךְ בַּיִת הַמְנֻגָּע, אוֹ תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף, אֶלָּא בְּצַד פִּתְחוֹ. וְאִם עָמַד תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף אוֹ שֶׁהָלַךְ לְבֵיתוֹ, וְהִסְגִּיר - חֲרֵי זֶה מֻסְגָּר.

ו. אֵין הַבַּיִת מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה לוֹ אַרְבָּעָה כְּתָלִים; וְהוּא

מתוך מהדורת חזק

בְּנוּי בָּאָרֶץ בַּאֲבָנִים וְעָפָר וְעֵצִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֵצָיו, וְאֵת כָּל עֲפַר". אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה עָגֹל, אוֹ בַּעַל שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים, אוֹ בַּעַל חֲמִשָּׁה, אוֹ שֶׁהָיָה בָּנוּי בִּסְפִינָה, אוֹ תָּלוּי עַל אַרְבַּע קוֹרוֹת [שבתקרה] - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; הָיָה בָּנוּי עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדִים, מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ז. כַּמָּה אֲבָנִים יִהְיוּ בוֹ? אֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנָה - שְׁתֵּי אֲבָנִים בְּכָל כֹּתֶל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כָּל כֹּתֶל רָאוּי לְנֶגַע; שֶׁאֵין הַבַּיִת מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים, עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ כִּשְׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים - שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנָּגַע". וְכַמָּה עֵצִים יִהְיוּ בוֹ? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף [לעכב הדלת]; וְעָפָר - כְּדֵי לָתֵת בֵּין פַּצִּים לַחֲבֵרוֹ [בין שורות אבנים]. אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מִשְּׁעוּרִין אֵלּוּ, אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ח. הַלְּבֵנִים וְהַשַּׂיִשׁ, אֵינָם חֲשׁוּבִין כַּאֲבָנִים. בַּיִת שֶׁאֶחָד מִצִּדָּיו מְחֻפֶּה בְּשַׂיִשׁ, וְאֶחָד בְּסֶלַע, וְאֶחָד בַּאֲבָנִים, וְאֶחָד בְּעָפָר - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ט. בַּיִת שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר כַּשִּׁעוּר, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע, וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא לוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר.

י. בַּיִת שֶׁסִּכְּכוֹ בִּזְרָעִים, בִּטְלָן [מדין אוכל]; הוֹאִיל וּמְשַׁמְּשִׁין תַּשְׁמִישׁ עֵץ, הֲרֵי הֵם כְּעֵץ, וְאִם נִטְמָא הַבַּיִת, נִטְמְאוּ עִמּוֹ טֻמְאָה חֲמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יא. יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָה לָאָרֶץ, אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים - שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם", וּירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְּקָה לִשְׁבָטִים; וּבְתֵּי הַגּוֹיִם שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

יב. הַלּוֹקֵחַ בָּתִּים מִן הַגּוֹיִם [ויש בהם נגע], יֵרָאֶה [לכהן] בַּתְּחִלָּה.

יג. בַּיִת שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד גּוֹי וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, צִדּוֹ אֶחָד בָּאָרֶץ וְצִדּוֹ אֶחָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וּשְׁאָר כָּל הַבָּתִּים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין צְבוּעִין בִּידֵי אָדָם, בֵּין צְבוּעִין בִּידֵי שָׁמַיִם.

יד. בֵּית הָאִשָּׁה, בֵּית הַשֻּׁתָּפִין, בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דִּירָה לַחַזָּנִין אוֹ לַתַּלְמִידִים - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

טו. קִירוֹת [בהם תולים -] הָאֲבוּס וְקִירוֹת הַמְּחִיצָה [- סככה לבהמה] שֶׁבַּבַּיִת - אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

פֶּרֶק טו

א. נִגְעֵי בָתִּים - יֵשׁ בָּהֶם הֶסְגֵּר שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה עָשָׂר יוֹם; שֶׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן, וְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן; נִמְצָאתָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁאִם צָרַךְ [צריך] לִשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת - רוֹאֵהוּ בַּשְּׁבִיעִי, וּבְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר. וְהֶסְגֵּר בָּתִּים שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת, אֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה; וְכֵן רֹב דִּינֵי נִגְעֵי בָתִּים, דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן [ממשה רבינו].

ב. וְכָל הַדִּינִין הַמְּפֹרָשִׁין בָּהֶם בַּתּוֹרָה וּבְדִבְרֵי קַבָּלָה, כָּךְ הֵם: כְּשֶׁיָּבוֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הַנֶּגַע שׁוֹקֵעַ יָרֵקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ - יַסְגִּיר שִׁבְעַת יָמִים; וַאֲפִלּוּ מְצָאוֹ כֻּלּוֹ בַּתְּחִלָּה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, יַסְגִּיר. וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם כָּהָה [נחלש] הַנֶּגַע, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָלַךְ לוֹ הַנֶּגַע - קוֹלֵף מְקוֹם הַנֶּגַע בִּלְבַד, וְהַבַּיִת טָהוֹר; מְצָאוֹ שֶׁעָמַד בְּעֵינָיו, וְלֹא פָּשָׂה [- התפשט] - מַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וּבְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רוֹאֵהוּ: אִם כָּהָה הַנֶּגַע, אוֹ הָלַךְ לוֹ - קוֹלֵף מְקוֹם הַנֶּגַע, וּמְטַהֵר אֶת הַבַּיִת בְּצִפָּרִים. וְאִם מָצָא הַנֶּגַע שֶׁפָּשָׂה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, אוֹ עָמַד בְּעֵינָיו - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע, וּמַקְצֶה [מקלף] אֶת הֶעָפָר אֶל מִחוּץ לָעִיר, וְטָח אֶת כָּל הַבַּיִת, וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר, רוֹאֵהוּ: אִם חָזַר בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת; וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ הַנֶּגַע, מְטַהֲרוֹ בְּצִפָּרִים. וְכָל זְמַן שֶׁיַּחֲזֹר בּוֹ הַנֶּגַע כְּדֶם שֶׁיְּטַהֲרוֹ בְּצִפָּרִים - הֲרֵי זֶה יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ נֶגַע אַחֵר שֶׁטִּהֲרוֹ בְּצִפָּרִים, יֵרָאֶה כַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע, וְקוֹצֶה הֶעָפָר חוּץ לָעִיר, וְטָח אֶת כָּל הַבַּיִת, וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי, וְרוֹאֵהוּ: אִם מָצָא בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת; וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ נֶגַע, מְטַהֲרוֹ בְּצִפָּרִים. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ נֶגַע קֹדֶם טָהֲרָה בְּצִפָּרִין - יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ נֶגַע אַחֵר שֶׁטִּהֲרוֹ בְּצִפָּרִים, יֵרָאֶה כַּתְּחִלָּה.

ג. כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע, אֵינוֹ חוֹלֵץ פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי אֲבָנִים, וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲבָנִים מִצַּד זֶה [של הבית], וּמֵבִיא לְצַד זֶה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת"; וְלֹא עָפָר מִצַּד זֶה, וּמֵבִיא לְצַד זֶה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָפָר אַחֵר יִקַּח". וְאֵינוֹ טָח בְּסִיד, אֶלָּא בְּעָפָר - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָפָר אַחֵר יִקַּח, וְטָח אֶת הַבַּיִת". וְאֵינוֹ מֵבִיא אֶבֶן אַחַת תַּחַת שְׁתַּיִם שֶׁחָלַץ, וְלֹא שְׁתַּיִם תַּחַת אֶבֶן אַחַת חָלוּצָה, אֶלָּא מֵבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שְׁתַּיִם; וְיֵשׁ לוֹ לְהָבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שָׁלֹשׁ.

ד. הָיָה הַכֹּתֶל בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין, וּשְׁנֵיהֶן קוֹצִין אֶת הֶעָפָר, וּשְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אֲבָנִים אֲחֵרוֹת; אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת [שבו הנגע] לְבַדּוֹ מֵבִיא אֶת הֶעָפָר [לטוח] - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָפָר אַחֵר יִקַּח, וְטָח אֶת הַבַּיִת", אֵין חֲבֵרוֹ מִטַּפֵּל עִמּוֹ בְּטִיחָה.

ה. אֶבֶן שֶׁבְּזָוִית [חלקה בבית המנוגע וחלקה בבית אחר] - בִּזְמַן שֶׁהוּא חוֹלֵץ, חוֹלֵץ אֶת כֻּלָּהּ; וּבִזְמַן שֶׁהוּא נוֹתֵץ, נוֹתֵץ אֶת שֶׁלּוֹ וּמַנִּיחַ אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְיֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִם תִּהְיֶה זוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, כְּמוֹ יָד [- בית־יד] לָאֶבֶן שֶׁלּוֹ.

ו. בַּיִת שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע, וְהָיְתָה עֲלִיָּה עַל גַּבָּיו - נוֹתֵן [מחשיב] אֶת הַקּוֹרוֹת [של התקרה] לָעֲלִיָּה [וטהורות]; נִרְאָה בָּעֲלִיָּה, נוֹתֵן אֶת הַקּוֹרוֹת לַבַּיִת. לֹא הָיְתָה עֲלִיָּה עַל גַּבָּיו - אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרוֹ, כֻּלָּן נִתָּצִין עִמּוֹ; וּמַצִּיל אֶת הַמַּלְבֵּנִין וְאֶת סְרִיגֵי [שבכות שמניחים על -] הַחַלּוֹנוֹת.

ז. הַלּוֹקֵחַ אֲבָנִים מִבַּיִת מֻסְגָּר, וּבָנָה אוֹתָן בְּבַיִת טָהוֹר -

[אם] חָזַר הַנֶּגַע לַמֶּסְגָּר, חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבַּטָּהוֹר. נִרְאָה נֶגַע עַל הָאֲבָנִים שֶׁבָּנָה, הַמֶּסְגָּר יִנְתֵּץ; וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ בְּנֶגַע זֶה, כְּדִין כָּל בַּיִת שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע כַּתְּחִלָּה.

ח. כֵּיצַד מְטַהֲרִין אֶת הַבַּיִת הַמְנֻגָּע אַחַר הַחֲלִיצָה וְהַטִּיחָה? מֵבִיא מַיִם חַיִּים בִּכְלִי חֶרֶשׂ, וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת, כְּטַהֲרַת אָדָם שֶׁבֵּאַרְנוּ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁבְּאָדָם מַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים לְאַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּבְבַיִת מַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל הַמִּשְׁקוֹף שֶׁל בַּיִת מִבַּחוּץ; וּשְׁאָר כָּל מַעֲשֵׂיהֶן שָׁוִין.

פֶּרֶק טז

א. בַּיִת הַמְנֻגָּע, אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת: כָּל הַנּוֹגֵעַ בּוֹ, יִטְמָא. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁחוֹלְצִין מִמֶּנּוּ אַחַר הֶסְגֵּר, אוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר שֶׁל בַּיִת כְּשֶׁנּוֹתְצִין אוֹתוֹ - כֻּלָּן אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת; וְכָל כַּזַּיִת מֵהֶן, מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְּבִיאָה. כֵּיצַד? אִם נִכְנַס מֵהֶן כַּזַּיִת לְבַיִת טָהוֹר, נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת מֵאָדָם וְכֵלִים - שֶׁכֻּלָּן מְטַמְּאִין בְּבִיאָה, כְּאָדָם מְצֹרָע. וְכֻלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה; וְאִם שְׂרָפָם, וְעָשָׂה מֵהֶם סִיד - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "צָרַעַת מַמְאֶרֶת" - תֵּן בּוֹ מְאֵרָה [- קללה], וְאַל תֵּהָנֶה בּוֹ. וְכֻלָּן - מְשַׁלְּחִין אוֹתָם חוּץ לָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מַקֶּפֶת חוֹמָה.

ב. בַּיִת מֻסְגָּר [- לצורך בדיקה] - אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִתּוֹכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ, יִטְמָא עַד הָעָרֶב". אֲבָל הַמֻּחְלָט [שנטמא] - מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ וּמֵאֲחוֹרָיו; שֶׁהַנּוֹגֵעַ בּוֹ מֵאֲחוֹרָיו - טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "צָרַעַת מַמְאֶרֶת . . בַּבַּיִת, טָמֵא הוּא" - וְכִי טָהוֹר הָיָה?! אֶלָּא הוֹסִיף לוֹ טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ טָמֵא, וִיטַמֵּא מֵאֲחוֹרָיו. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַנֶּגַע בַּמֶּסְגָּר, מְטַמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן.

ג. אֶחָד הַמֻּסְגָּר וְהַמֻּחְלָט, לְטַמֵּא בְּבִיאָה. כֵּיצַד? בַּיִת שֶׁהָיָה מֵסַךְ [מכסה] עַל גַּבֵּי בַּיִת מְנֻגָּע, בֵּין מֻחְלָט בֵּין מֻסְגָּר, אוֹ אֵילָן שֶׁהוּא מֵסֵךְ עָלָיו - הָעוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן, אוֹ הַנִּכְנָס לַבַּיִת הַחִיצוֹן - טָמֵא; שֶׁהֲרֵי הוּא וְהַבַּיִת הַטָּמֵא תַּחַת אֹהֶל אֶחָד. וְכֵן אֶבֶן מְנֻגַּעַת הַנִּכְנֶסֶת לְאֹהֶל, וְהֵנִּחָה שָׁם - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בְּאֹהֶל. הָיְתָה מֻנַּחַת תַּחַת הָאִילָן, וְהַטָּהוֹר עוֹבֵר - נִטְמָא; הָיָה הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן, וְעָבַר אָדָם בְּאֶבֶן מְנֻגַּעַת - לֹא טִמְּאָהוּ; וְאִם הִנִּיחָהּ שָׁם, טִמְּאָהוּ; שֶׁמּוֹשַׁב הַמְנֻגָּע - כָּמוֹהוּ, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, בֵּין אֲבָנִים וְעֵצִיו וַעֲפָרוֹ.

ד. הַמַּאֲהִיל בְּיָדוֹ עַל אֶבֶן מְנֻגַּעַת, אוֹ שֶׁהֱאֱהִילָה עָלָיו - טָהוֹר, עַד שֶׁיִּגַּע.

ה. טָהוֹר שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנֻגָּע דֶּרֶךְ אַחוֹרָיו, אֲפִלּוּ נִכְנַס כֻּלּוֹ חוּץ מֵחָטְמוֹ - טָהוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת"; דֶּרֶךְ בִּיאָה טִמְּאָה תּוֹרָה.

ו. טָהוֹר שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבַיִת טָמֵא, נִטְמָא. וְכֵן טַלִּית טְהוֹרָה שֶׁהִכְנִיס מִמֶּנָּה שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ לְבַיִת טָמֵא, נִטְמֵאת. וְכֵן כְּלִי חֶרֶשׂ שֶׁהִכְנִיס אֲוִירוֹ לְבַיִת טָמֵא, נִטְמָא. אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים, עַד שֶׁיַּכְנִיס רֹב הַכְּלִי; וּמִשֶּׁיַּכְנִיס רֹב הַכְּלִי, נִטְמָא מִיָּד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֵלִים [בגדים] שֶׁנִּכְנְסוּ חֲלוּצִין [- אינם לבושים על אדם]. אֲבָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנֻגָּע, וְהוּא לָבוּשׁ בִּבְגָדָיו, וְסַנְדָּלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו - הֲרֵי הָאָדָם טָמֵא מִיָּד; וּבְגָדָיו טְהוֹרִים, עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שָׁם כְּדֵי שֶׁיָּסֵב אָדָם וְיֹאכַל כְּשָׁלֹשׁ בֵּיצִים פַּת חִטִּים בְּלִפְתָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת, יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו; וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת, יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו" - וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁאֵין בְּגָדָיו מִתְטַמְּאִין, עַד שֶׁיֹּאכַל שָׁם?! אֶלָּא לִתֵּן שִׁעוּר לַשּׁוֹכֵב כְּאוֹכֵל. וְאֶחָד הַשּׁוֹכֵב, אוֹ הַיּוֹשֵׁב, אוֹ הָעוֹמֵד - אִם שָׁהָה כְּדֵי לֶאֱכֹל שִׁעוּר הָאֲכִילָה הָאֲמוּרָה, נִטְמְאוּ בְּגָדָיו.

ז. מִי שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנֻגָּע, וְכֵלָיו עַל כְּתֵפוֹ, וְסַנְדָּלוֹ וְטַבַּעְתּוֹ בְּכַפָּיו - הוּא וְהֵם טְמֵאִין מִיָּד; שֶׁאֵינוֹ מַצִּיל מִלְּטַמֵּא מִיָּד, אֶלָּא כֵּלִים שֶׁהוּא לָבוּשׁ בָּהֶם. וְכֵן הַגּוֹי וְהַבְּהֵמָה שֶׁהָיוּ לְבוּשִׁין בְּכֵלִים, וְנִכְנְסוּ לְבַיִת הַמְנֻגָּע - נִטְמְאוּ הַכֵּלִים מִיָּד; אֲבָל הַגּוֹי אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כַּבְּהֵמָה.

ח. מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּבַיִת מְנֻגָּע, וּפָשַׁט יָדָיו חוּץ לַבַּיִת, וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו - אִם שָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת הַשִּׁעוּר - נִטְמְאוּ הַטַּבָּעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בַּחוּץ. וְכֵן הָעוֹמֵד בַּחוּץ, וּפָשַׁט יָדוֹ לְבַיִת מְנֻגָּע - נִטְמְאוּ יָדָיו בִּלְבַד מִיָּד. וְאִם שָׁהוּ שָׁם כְּדֵי אֲכִילַת הַשִּׁעוּר, נִטְמְאוּ טַבְּעוֹתָיו; וְאִם לֹא שָׁהוּ, טְהוֹרוֹת.

ט. כָּל הַמַּצִּיל בְּצָמִיד פָּתִיל [- כיסוי מהודק] בְּאֹהֶל הַמֵּת, מַצִּיל מִכֻּסֶּה [- כיסוי כל שהוא] בְּבַיִת מְנֻגָּע; וְכָל הַמַּצִּיל מִכֻּסֶּה בְּאֹהֶל הַמֵּת - אֲפִלּוּ הָיָה מְגֻלֶּה בְּבַיִת הַמְנֻגָּע, הֲרֵי זֶה טָהוֹר. כֵּיצַד? כְּלֵי חֶרֶשׂ אוֹ כְּלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וְכֵלִים בְּתוֹכָם, וְהָיוּ מְכֻסִּין בְּבַיִת הַמְנֻגָּע - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מֻקָּפִין צָמִיד פָּתִיל, הֵם וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָם טְהוֹרִין. הַבּוֹר וְהַחַדּוּת [- בור בנוי ע"ג הקרקע] שֶׁבַּבַּיִת הַמְנֻגָּע - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְגֻלִּין, כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכָם טְהוֹרִין.

י. הַצָּרַעַת - הוּא שֵׁם הָאָמוּר בְּשֶׁתָּפוּת, כּוֹלֵל עִנְיָנִים הַרְבֵּה שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה; שֶׁהֲרֵי לְבֶן עוֹר הָאָדָם, קָרוּי 'צָרַעַת'; וּנְפִילַת מִקְצָת שְׂעַר הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן, קָרוּי 'צָרַעַת'; וְשִׁנּוּי עֵין הַבְּגָדִים אוֹ הַבָּתִּים, קָרוּי 'צָרַעַת'. וְזֶה הַשִּׁנּוּי הָאָמוּר בִּבְגָדִים וּבְבָתִּים שֶׁקְּרָאתִּוּ תּוֹרָה 'צָרַעַת' בְּשֶׁתָּפוּת הַשֵּׁם - אֵינוֹ מִמִּנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶלָּא אוֹת וָפֶלֶא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְהַזְהִירָם מִלָּשׁוֹן הָרָע. שֶׁהַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע, מִשְׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ. אִם חָזַר בּוֹ, יִטְהַר הַבַּיִת; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁהֵתֵּץ הַבַּיִת - מִשְׁתַּנִּין כְּלֵי הָעוֹר שֶׁבְּבֵיתוֹ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְשׁוֹכֵב עֲלֵיהֶם. אִם חָזַר בּוֹ, יִטְהָרוּ; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׂרְפוּ, מִשְׁתַּנִּין הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. אִם חָזַר בּוֹ, יִטְהָרוּ; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׂרְפוּ - מִשְׁתַּנֶּה עוֹרוֹ וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מַבְדָּל וּמְפֻרְסָם לְבַדּוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׂיחַת רְשָׁעִים, שֶׁהִיא הַלָּצוּת וְלָשׁוֹן הָרָע. וְעַל עִנְיָן זֶה הוּא מַזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאוֹמֵר: "הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת . . זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם, בַּדֶּרֶךְ"; הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: הִתְבּוֹנְנוּ

מָה אֵרַע לְמִרְיָם הַנְּבִיאָה, שֶׁדִּבְּרָה בְּאָחִיהָ שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים, וְגִדְּלַתּוּ עַל בִּרְכֶּיהָ, וְסִכְּנָה בְּעַצְמָהּ לְהַצִּילוֹ מִן הַיָּם; וְהִיא לֹא דִּבְּרָה בִּגְנוּתוֹ, אֶלָּא טָעָת, שֶׁהִשְׁוָתוּ לִשְׁאָר נְבִיאִים. וְהוּא לֹא הִקְפִּיד עַל כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד". וְאַף עַל פִּי כֵן, מִיָּד נֶעֱנְשָׁה בְּצָרַעַת. קַל וָחֹמֶר לִבְנֵי אָדָם הָרְשָׁעִים הַטִּפְּשִׁים, שֶׁמַּרְבִּים לְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת. לְפִיכָךְ, רָאוּי לְמִי שֶׁרָצָה לְכַוֵּן אָרְחוֹתָיו, לְהִתְרַחֵק מִישִׁיבָתָם וּמִלְּדַבֵּר עִמָּהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתָּפֵס אָדָם בְּרֶשֶׁת רְשָׁעִים וְסִכְלוּתָם. וְזֶה הוּא דֶּרֶךְ יְשִׁיבַת הַלֵּצִים הָרְשָׁעִים: בַּתְּחִלָּה מַרְבִּין בְּדִבְרֵי הֲבַאי, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקוֹל כְּסִיל, בְּרֹב דְּבָרִים"; וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין לְסַפֵּר בִּגְנוּת הַצַּדִּיקִים, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "תֵּאַלַּמְנָה שִׂפְתֵי שֶׁקֶר, הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק"; וּמִתּוֹךְ כָּךְ יִהְיֶה לָהֶם הֶרְגֵּל לְדַבֵּר בַּנְּבִיאִים וְלָתֵת דֹּפִי בְּדִבְרֵיהֶם, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים, וּבוֹזִים דְּבָרָיו, וּמִתַּעְתְּעִים בִּנְבִיאָיו"; וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין לְדַבֵּר בֵּאלֹהִים וְכוֹפְרִין בָּעִקָּר, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְחַפְּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל ה' אֱלֹהֵיהֶם". וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בָּהֶם: "שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם, וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ". מִי גָּרַם לָהֶם לָשִׂית בַּשָּׁמַיִם פִּיהֶם? לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְכָה תְּחִלָּה בָּאָרֶץ. זוֹ הִיא שִׂיחַת הָרְשָׁעִים שֶׁגּוֹרֶמֶת לָהֶם יְשִׁיבַת קְרָנוֹת, וִישִׁיבַת כְּנֵסִיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ, וִישִׁיבַת בָּתֵּי מִשְׁתָּאוֹת עִם שׁוֹתֵי שֵׁכָר. אֲבָל שִׂיחַת כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל וְצַדִּיקֵיהֶם אֵינָהּ אֶלָּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְדִבְרֵי חָכְמָה; וּלְפִיכָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזֵר עַל יָדָם, וּמְזַכֶּה אוֹתָם בָּהּ - שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז נִדְּבְרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיַּקְשֵׁב ה', וַיִּשְׁמָע, וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו, לְיִרְאֵי ה' וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

יום ה' א' תשרי ה'תשע"ד

הִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹות עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין טֻמְאַת נִדָּה; (ב) דִּין טֻמְאַת יוֹלֶדֶת; (ג) דִּין טֻמְאַת זָבָה; (ד) דִּין טֻמְאַת זָב. וּבֵאוּר מִצְוֹות אֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעְתָּן אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת; מְטַמְּאִין כֵּלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמֶרְכָּב מִתַּחְתָּיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אַב טֻמְאָה, וּמְטַמֵּא מַדָּף [- דבר שמעליו -] עַל גַּבָּיו.

ב. אֶחָד זָבָה קְטַנָּה [שראתה דם זיבות יום או יומיים] וְאֶחָד זָבָה גְּדוֹלָה [שראתה שלושה ימים], וְאֶחָד זָבָה מְחֻמַּת עַצְמָהּ אוֹ מֻחְמַת אֹנֶס, וְאֶחָד זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת אוֹ בַּעַל שָׁלֹשׁ - טֻמְאַת כֻּלָּן שָׁוָה לְטַמֵּא אֲחֵרִים.

ג. קְטַנָּה בַּת יוֹם אֶחָד - מְטַמְּאָה בְּנִדָּה; בַּת עֲשָׂרָה יָמִים - בְּזִיבָה; בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ד. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד - מְטַמֵּא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גֵּרִים וַעֲבָדִים וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בְּנִדָּה וּבְזִיבָה.

ה. סְרִיס [בידי] אָדָם סְרִיס חַמָּה [- מלידה], מְטַמְּאִין בְּזִיבָה כִּשְׁאָר הַבְּרִיאִין.

ו. אֵין הָאִשָּׁה מְטַמְּאָה בִּלְבָדָן, וְלֹא הָאִישׁ בְּאָדָם; אֶלָּא הָאִשָּׁה בְּאָדָם, וְהָאִישׁ בִּלְבָדָן.

ז. טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס [- ספקי זכר או נקבה], נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי הָאִישׁ וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה: מְטַמְּאִין בִּלְבָדָן כְּאִישׁ, וּבְאָדָם כְּאִשָּׁה. וְטַמְּאָתָן בְּסָפֵק; לְפִיכָךְ, אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל טֻמְאַת [כניסת] מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו [- אכילת קדשים]. רָאָה לֹבֶן וְאָדֹם כְּאֶחָד, שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים; אֲבָל אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִזָּכָר עַד נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ", עַד שֶׁתִּהְיֶה הַטֻּמְאָה טֻמְאַת זָכָר וַדַּאי אוֹ טֻמְאַת נְקֵבָה וַדַּאי. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּלֹבֶן וְאָדֹם שֶׁלּוֹ [של הספק] כְּאַחַת, אֵינוֹ חַיָּב עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו; נָגַע הוּא [הספק] עַצְמוֹ בְּלֹבֶן וְאָדֹם שֶׁרָאָה, הֲרֵי זֶה חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

ח. דַּם הַנִּדָּה, אוֹ דַּם הַזָּבָה, אוֹ דַּם הַיּוֹלֶדֶת - מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא, בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִדָּוָה בְּנִדָּתָהּ, וְהַזָּב"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁמַּדְוֶהָ כָּמוֹהָ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה, שֶׁחֲמִשָּׁה דָּמִים טְמֵאִים בָּאִשָּׁה; אֲבָל אִם רָאָתָה דָּם יָרֹק - הֲרֵי הוּא טָהוֹר, וְאֵינוֹ כְּמוֹ רֵקָהּ וּשְׁאָר מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנָּהּ, שֶׁהָרֹק מִתְעַגֵּל וְיוֹצֵא, וְזֶה שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד.

ט. אִשָּׁה שֶׁיָּצָא הַוָּלָד מִדָּפְנָהּ [- ילדה ניתוח קיסרי], וְיוֹצֵא עִמּוֹ דָּם מִן הַדֹּפֶן - הֲרֵי אוֹתוֹ הַדָּם אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת, כְּדַם הַנִּדָּה וְהַלֵּדָה וְהַזִּיבָה; שֶׁהַמָּקוֹר, מְקוֹמוֹ טָמֵא. וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה, עַד שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה דָּם דֶּרֶךְ הָרֶחֶם.

י. מְקוֹר הָאִשָּׁה שֶׁנֶּעֱקַר וְנָפַל לָאָרֶץ, הָאִשָּׁה טְמֵאָה טֻמְאַת עֶרֶב; וְכֵן מָקוֹר שֶׁהֵזִיעַ [הוציא] כִּשְׁתֵּי טִפֵּי מַרְגָּלִיּוֹת, הָאִשָּׁה טְמֵאָה טֻמְאַת עֶרֶב. אֲבָל אֵינָהּ נִדָּה, עַד שֶׁתִּרְאֶה אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה דָּמִים הַמְטַמְּאִין אוֹתָהּ.

יא. הֵזִיעָה טִפָּה אַחַת - הֲרֵי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מְחוּץ לַמָּקוֹר.

יב. זוֹבוֹ שֶׁל זָב - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּזָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "זוֹבוֹ, טָמֵא הוּא"; וּמְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְכָל שֶׁהוּא. רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב - אֵינָהּ מְטַמֵּאָה בְּמַשָּׂא, וַהֲרֵי הִיא כְּשִׁכְבַת זֶרַע, בֵּין מֵאִישׁ גָּדוֹל, בֵּין מִקָּטָן. וְכֵן הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמּוֹשָׁבוֹת שֶׁיָּשַׁב עֲלֵיהֶן מִשֶּׁרָאָה רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד שֶׁרָאָה הַשְּׁנִיָּה - טְהוֹרִין; שֶׁאֵינוֹ קָרוּי זָב אֶלָּא אַחַר רְאִיָּה שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְחֵסְרֵי כַּפָּרָה. רָאָה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם, אֵין טָמֵא אֶלָּא הַמֵּסִיט [- מזיז] טִפָּה אַחֲרוֹנָה.

יג. רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרָע, מְטַמֵּאָה בְּמַשָּׂא - שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב", הֲרֵי הַצָּרוּעַ כְּזָב גָּמוּר; מַה זָּב גָּמוּר, זוֹבוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא - אַף מִצְרָע, רְאִיָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה מְטַמֶּאָה בְּמַשָּׂא.

יד. רֵקוֹ שֶׁל זָב וּמֵימֵי רַגְלָיו וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ - כָּל אֶחָד מִשְּׁלָשְׁתָּן אַב טֻמְאָה, דִּין תּוֹרָה; וּמְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא, בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא; חֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּרֹק: "וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר"; וּמֵימֵי רַגְלָיו וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶן צִחְצוּחֵי [- טיפות] זִיבָה כָּל שֶׁהוּא.

טו. וְאֶחָד זָב, וְאֶחָד נִדָּה וְיוֹלֶדֶת וְזָבָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן, רֵקוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו אַב טֻמְאָה כְּזָב; וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ 'הַזָּב' - אֶחָד הַזָּב, וְאֶחָד שְׁאָר הָאַרְבָּעָה.

טז. תִּשְׁעָה מַשְׁקִין בְּזָב: שְׁלֹשָׁה מֵהֶן אַב טֻמְאָה, וְהֵן - רֵקוֹ, וּמֵימֵי רַגְלָיו, וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ. וְכָל אֶחָד מֵאֵלּוּ מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּשְׁלֹשָׁה מֵהֶן כִּוְלַד הַטֻּמְאָה, וְאֵלּוּ הֵן - דִּמְעַת עֵינוֹ, וְדַם מַגֵּפָתוֹ [- מכתו], וַחֲלֵב הָאִשָּׁה. כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין שֶׁאֵין מְטַמְּאִין אָדָם, אֲבָל מְטַמְּאִין כֵּלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּשְׁלֹשָׁה מֵהֶן טְהוֹרִין, וְאֵלּוּ הֵן - זֵעָתוֹ, וְלֵחָה סְרוּחָה הַיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְהָרְאִי [- צואה]. חֲרֵי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה מִן הַזָּב וַחֲבֵרָיו, כְּמוֹתָן מִשְּׁאָר הָאָדָם. כִּיחוֹ וְנִיעוֹ [- ליחות מהגרון] וְרִירוֹ וּמֵי הָאַף שֶׁלּוֹ - חֲרֵי הֵן כְּרֵקוֹ לְכָל דָּבָר, וּבִכְלַל הָרֹק הֵם חֲשׁוּבִין. דָּם הַיּוֹצֵא מִפִּי אַמָּה [- אבר המילה], וְדָם הַשּׁוֹתֶת מִפִּיו - חֲרֵי הֵם בִּכְלַל דַּם מַגֵּפָתוֹ; הָיָה מוֹצֵץ וְיֹרֵק דָּם - חֲרֵי זֶה טָמֵא כְּרֹק, שֶׁהַדָּם שֶׁיִּמְצֵץ אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא צִחְצוּחֵי רֹק.

פֶּרֶק ב

א. דַּם נִדָּה וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת, מְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ. אֲבָל זוּבוֹ שֶׁל זָב, וְרֵקוֹ, וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ - אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהוּא לַח; אֲבָל אִם יָבֵשׁ יוֹתֵר מִדַּי, אֵינוֹ מְטַמֵּא. וְעַד כַּמָּה? אִם שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת, וְחוֹזֵר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה - חֲרֵי זֶה מְטַמֵּא כְּלַח; אִם הָיוּ הַמַּיִם פּוֹשְׁרִין בִּתְחִלָּתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן פּוֹשְׁרִין בְּסוֹפָן. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, דִּבְרֵי קַבָּלָה [ממשה רבינו].

ב. פִּשְׁתָּן שֶׁטְּוָוּתוּ נִדָּה, הַמְּסִיטוֹ טָהוֹר; וְאִם הָיָה לַח - חֲרֵי זֶה מְטַמֵּא, מִפְּנֵי רֹק פִּיהָ.

ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיו עַל פִּי הַכּוֹס, וְנִמְלַךְ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹתוֹ - הַמַּסִיט אֶת הַכּוֹס טָהוֹר; שָׁתָה מִמֶּנּוּ הַזָּב כָּל שֶׁהוּא - הַמְּסִיטוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֵה פִּי הַזָּב.

ד. זָב שֶׁנָּשַׁךְ אֶת הַפַּת וְאֶת הַבָּצָל, הַמְּסִיטָן טָהוֹר; נָשַׁךְ אֶת הַקִּישׁוּת וְאֶת הַמְּלָפְפוֹן - הַמְּסִיטָן טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֵה פִּי הַזָּב הַמִּתְעָרֵב בָּהֶן.

ה. קְלִפֵּי פוּלִין וּקְלִפֵּי תּוּרְמוּסִין שֶׁקְּצָצָן [- קילף בפיו] הַגּוֹי - הַמְּסִיטָן טָמֵא; שֶׁכָּל הַגּוֹיִם כִּזְבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. הַקְּלִפִּין שֶׁבַּשְּׁוָקִין, הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר הָרֹב.

ו. דָּם טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם - אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו [של הדם], הַכֹּל טָהוֹר; נִתְעָרֵב בְּדָם טָהוֹר אוֹ בְּיַיִן, רוֹאִין אוֹתוֹ [את הדם הטהור והיין] כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. וְכֵן רֹק טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם - אִם הָיָה קָשׁוּר [- סמיך] כִּבְרִיָּתוֹ, חֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם נִמְחָה בַּמַּיִם - אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו, הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעָרֵב בְּרֹק אַחֵר, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. וְכֵן מֵי רַגְלֵי טָמֵא מֵאִלּוּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּמַיִם - אִם בָּטְלוּ מַרְאֵיהֶן, הַכֹּל טָהוֹר; וְאִם לָאו, טָמֵא. נִתְעָרְבוּ בְּיַיִן, אוֹ בְּמֵי רַגְלַיִם טְהוֹרִין - רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ הֵן מַיִם. נִתְעָרְבוּ בְּמֵי רַגְלַיִם שֶׁל גּוֹיִם, הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. כֵּיצַד? עוּקָה אוֹ כְּלִי גָּדוֹל שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל וְגוֹיִם מְטִילִין שָׁם מֵי רַגְלֵיהֶם - אִם רֹב גּוֹיִם, הַכֹּל טָמֵא; וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל טָהוֹר; מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, הַכֹּל טָמֵא. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב מֵי רַגְלֵי גּוֹי זֶה, בְּמֵי רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב.

ז. שׁוֹאֲלִין [כלים של -] מֵי רַגְלַיִם מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נִדּוֹת הֵן - שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס מֵי רַגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נִדּוֹת.

ח. חֶרֶשׁ שֶׁהָיָה הַזָּב אוֹ הַזָּבָה מְטִילִין בּוֹ מֵי רַגְלֵיהֶן, וְכִבְּסוֹ [- שטפו] - פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, חֲרֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁכִּבְּסוֹ בָּהֶן טְמֵאִין; וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ בְּמַיִם בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ בְּמֵימֵי רַגְלַיִם; שֶׁחֲרֵי לֹא נִשְׁאַר בּוֹ לַחְלוּחִית מִמֵּימֵי רַגְלַיִם הָרִאשׁוֹנִים.

ט. זָבָה שֶׁנֶּעֱקְרוּ [ולא יצאו מגופה] מֵימֵי רַגְלֶיהָ בְּסוֹף שִׁבְעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְיָרְדָה וְטָבְלָה, וְהֵטִילָה מַיִם אַחַר הַטְּבִילָה - חֲרֵי הֵן סָפֵק אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין, וְזָבָה הָיְתָה, אוֹ אַחַר יְצִיאָה, שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכֵן גּוֹיָה שֶׁנֶּעֱקְרוּ מֵימֵי רַגְלֶיהָ, וְנִתְגַּיְּרָה וְטָבְלָה, וְהֵטִילָה מַיִם אַחַר שֶׁטָּבְלָה - חֲרֵי זֶה סָפֵק אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין, וַחֲרֵי הֵם כְּמֵי רַגְלֵי הַנָּכְרִי, אוֹ אַחַר יְצִיאָה, וַחֲרֵי הֵן כְּמֵימֵי רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִין.

י. הָעֲבָדִים מְטַמְּאִין בְּזִיבָה וּבְנִדָּה וּבְלֵדָה, כְּיִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַגּוֹיִם אֵין מְטַמְּאִין, לֹא בְּזִיבָה וְלֹא בְּנִדּוֹת וְלֹא בְּלֵדָה - דִּין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם: אִישׁ אִישׁ, כִּי יִהְיֶה זָב" - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בְּזִיבָה, לֹא הַגּוֹיִם. וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם שֶׁיִּהְיוּ טְמֵאִים כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת; וְהוּא - שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה, וְהַנְּקֵבָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה; אֲבָל הַקְּטַנִּים לְמַטָּה מִזְּמַן זֶה, לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם טֻמְאָה - שֶׁעִקַּר הַגְּזֵרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תִּינוֹק יִשְׂרָאֵל רָגִיל אֵצֶל הַגּוֹי בְּמִשְׁכַּב זְכוּר, וּפָחוֹת מִזְּמַן זֶה, אֵין בִּיאָתָן בִּיאָה. בְּעֵת שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶן, לֹא גָּזְרוּ עַל שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁלָּהֶן; אֶלָּא שִׁכְבַת זַרְעוֹ שֶׁל גּוֹי טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ טֻמְאָה? כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁטֻּמְאָתָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - שֶׁחֲרֵי הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁאִלּוּ הָיוּ זָבִין דִּין תּוֹרָה, הָיְתָה שִׁכְבַת זַרְעָן אַב טֻמְאָה כְּשִׁכְבַת זֶרַע הַזָּב; וּמֵאַחַר שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁטֻּמְאָתָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לִשְׂרֹף עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁזּוּבוֹ שֶׁל גּוֹי, וְדַם נִדָּה אוֹ דַּם זִיבָה וְלֵדָה שֶׁל גּוֹיָה, וְהַגּוֹי וְהַגּוֹיָה עַצְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן נְקִיִּים מִדַּם וְזוֹב, וְרֹק הַגּוֹיִם, וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶם, וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן, וּבוֹעֵל גּוֹיָה - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אַב טֻמְאָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים; לְפִיכָךְ, אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה.

מתוך מהדורת חזק

וְכֻלָּן מְטַמְּאִים אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמְּאִין אָדָם בְּמַשָּׂא - כְּמוֹ הַזָּב לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁהַטֻּמְאָה מִדִּבְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. וְדַם הַנִּכְרִית, כְּרֶקָּה וּמִימֵי רַגְלֶיהָ - מְטַמֵּא לַח, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא יָבֵשׁ.

פֶּרֶק ג

א. בּוֹעֵל נִדָּה - כְּנִדָּה, שֶׁהוּא אָב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה; מְטַמֵּא כֵּלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וּמְטַמֵּא בְּהֶסֵּט [הזזה], וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב כְּנִדָּה.

ב. אֵין מִשְׁכָּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ, כְּמִשְׁכַּב נִדָּה וּמֶרְכָּבָהּ; שֶׁהַמִּשְׁכָּב וְהַמֶּרְכָּב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נִדָּה - אָב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת, וּמִשְׁכַּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ - וְלַד טֻמְאָה, כְּכֵלִים שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן, שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין אָדָם וְלֹא כֵּלִים, אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד. וְלָמָּה נִגְרְעָה טֻמְאַת מִשְׁכָּבוֹ מִטֻּמְאַת מִשְׁכָּבָהּ? מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹעֵל נִדָּה: "וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו, וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים", וְנֶאֱמַר בּוֹ: "וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו, יִטְמָא". מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר "וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְטַמֵּא מִשְׁכָּב? וְלָמָּה נֶאֱמַר "וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא"? מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [ממשה רבינו] לָמְדוּ, שֶׁהַכָּתוּב נִתְּקוֹ מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה, מִלְּטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים, וּתְלָאוֹ בְּטֻמְאָה קַלָּה, שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁכָּבוֹ וָלָד, וְלֹא יְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד, כִּשְׁאָר וַלְדוֹת הַטֻּמְאוֹת.

ג. אֶחָד הַבָּא עַל הַנִּדָּה, אוֹ עַל הַזָּבָה, אוֹ עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם [- ראתה זיבות יום או יומיים], אוֹ עַל הַיּוֹלֶדֶת - בֵּין כְּדַרְכָּן בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּן, אֶחָד הַמַּעֲרֶה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר, בֵּין גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקָּטַנָּה, בֵּין קָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַבּוֹעֵל בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְהַנִּבְעֶלֶת בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד; אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן, אֵינוֹ נִטְמָא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּנִדָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא וָלָד וְאֵינוֹ אָב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב, הֲרֵי הוּא כְּנוֹגֵעַ בּוֹ; וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בַּזָּב, אוֹ הַנִּבְעָל מִן הַזָּב.

ד. הַנִּדָּה, וְהַזָּבָה, וְשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם, וְהַיּוֹלֶדֶת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָת דָּם - כֻּלָּן מִטַּמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ מֵעֵת לְעֵת, אוֹ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה [- מהבדיקה האחרונה]; וְזֶה הוּא נִקְרָא 'מֵעֵת לְעֵת' שֶׁבַּנִּדָּה. כֵּיצַד? אִשָּׁה שֶׁהָיְתָה טְהוֹרָה, וְאֵין לָהּ וֶסֶת [- קביעות], וּבָדְקָה עַצְמָהּ בְּשַׁחֲרִית וּמְצָאָה טָהוֹר, וּבַחֲצִי הַיּוֹם בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמְצָאָה דָּם - הֲרֵי כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשָׂת מִשְּׁעַת פְּקִידָה [- בדיקה] רִאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה הַשֵּׁנִיָּה, טְמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ. וְכֵן אִם בָּדְקָה הַיּוֹם וּמְצָאָה טָהוֹר, וּלְאַחַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בָּדְקָה וּמְצָאָה דָּם - הֲרֵי כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשָׂת מֵעֵת שֶׁמָּצְאָה דָּם עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת לְמַפְרֵעַ טְמֵאוֹת. וְעַד [- בד הבדיקה] שֶׁלְּאַחַר הַתַּשְׁמִישׁ, הֲרֵי הוּא כִּפְקִידָה; וְשֶׁלְּפְנֵי הַתַּשְׁמִישׁ - אֵינוֹ כִּפְקִידָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בּוֹדֶקֶת בּוֹ יָפֶה.

ה. אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת, וְרָאָת דָּם בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ [- טמאה מכאן ואילך], וְאֵינָהּ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ. הִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ וְלֹא בָּדְקָה עַצְמָהּ, וּלְאַחַר יָמִים בָּדְקָה וּמְצָאָה דָּם - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ, וַהֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת נִדָּה מִשְּׁעַת וִסְתָּהּ; וְזוֹ הִיא טֻמְאַת וִסְתוֹת הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם. וְאִם מָצְאָה עַצְמָהּ טְהוֹרָה כְּשֶׁבָּדְקָה אַחַר הַוֶּסֶת - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה.

ו. כָּל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת - תַּרְגִּישׁ בְּעַצְמָהּ מְפַהֶקֶת, אוֹ מִתְעַטֶּשֶׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת [כואבת] פִּי כְרֵשָׂהּ וְשִׁפּוּלֵי מֵעֶיהָ, אוֹ אוֹחֶזֶתְהָ צַמְרוּרִית [צמרמורת], אוֹ רֹאשָׁהּ כָּבֵד עָלֶיהָ, אוֹ אֵבָרֶיהָ כְּבֵדִין, וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. יֵשׁ אִשָּׁה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בְּעֵת שֶׁיַּתְחִיל בָּהּ מִקְרֶה מֵאֵלּוּ, מִיָּד בִּתְחִלָּתוֹ; וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁמַּתִּין בְּמִקְרֶה זֶה שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם, וְאַחַר כָּךְ תִּרְאֶה הַדָּם בְּסוֹף הַוֶּסֶת. הָיְתָה לְמוּדָה [רגילה] לִרְאוֹת בִּתְחִלַּת הַוֶּסֶת, כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשָׂת בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְמֵאוֹת; הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה בְּסוֹף הַוֶּסֶת, כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשָׂת בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְהוֹרוֹת; וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת, אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת, עַד עֵת שֶׁמָּצְאָה דָּם.

ז. הָרוֹאָה כֶּתֶם [של דם] - טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ, עַד עֵת הַפְּקִידָה [הבדיקה האחרונה]. וְכֵן הַבֶּגֶד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם, טָמֵא לְמַפְרֵעַ; עַד כַּמָּה? עַד שֶׁתֹּאמַר: 'בָּדַקְתִּי הֶחָלוּק הַזֶּה, וְלֹא הָיָה עָלָיו כֶּתֶם'. אֲפִלּוּ כִּבְּסָה אוֹתוֹ, וְלֹא בָּדְקָה - טָמֵא מִקֹּדֶם הַכִּבּוּס לְמַפְרֵעַ, עַד שְׁעַת הַפְּקִידָה. וַאֲפִלּוּ נִמְצָא הַכֶּתֶם לַח - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ, עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: מִיָּמִים הָיָה שָׁם, וְעַתָּה נָפְלוּ עָלָיו מַיִם וְנַעֲשָׂה לַח.

ח. וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁדַּיָּן שְׁעָתָן [- שטמאות רק מכאן ולהבא] - כִּתְמָן כִּרְאִיָּתָן, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אוֹתָן לְמַפְרֵעַ. כָּל אֵלּוּ הַנָּשִׁים הַמִּטַּמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ - בֵּין רוֹאָה דָּם בֵּין מוֹצְאָה כֶּתֶם, מְטַמְּאוֹת מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב לְמַפְרֵעַ לְטַמֵּא אָדָם וּבְגָדִים; וְכֵן רֶקֶן וּמִימֵי רַגְלֵיהֶן, טְמֵאִין לְמַפְרֵעַ. וַאֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶשׂ הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל [כיסוי מהודק], מְטַמְּאוֹת אוֹתוֹ לְמַפְרֵעַ; אֲבָל אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַבּוֹעֵל לְמַפְרֵעַ מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בִּלְבַד. וְכָל הָרוֹאָה כֶּתֶם - הַבּוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם, טָמֵא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה.

ט. מְעַבֶּרֶת שֶׁהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וְהֶחְזִירָהּ - אִמּוֹ טְמֵאָה לִדָּה. וְטַמְאַת יוֹלֶדֶת יָד, וְטַמְאַת מֵעֵת לְעֵת אוֹ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה לְמַפְרֵעַ כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ, וְטֻמְאַת וִסְתוֹת, וְטֻמְאַת כְּתָמִים - הַכֹּל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק. לְפִיכָךְ, אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, אֶלָּא תּוֹלִין; וְכֵן חֵלֵין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאֵלּוּ, תּוֹלִין. אֲבָל הַנַּעֲשִׂים עַל טָהֳרַת הַתְּרוּמָה, וְחֵלֵין הַטְּבוּלִין לְחַלָּה [שלא הופרשה מהם חלה] - אֵין מִטַּמְּאִין בְּכָל אֵלּוּ הַטֻּמְאוֹת שֶׁהֵן מִדִּבְרֵיהֶם. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁכָּל אַחַת מֵאֵלּוּ הַנָּשִׁים, וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן, וְרֶקָן וּמִימֵי רַגְלֵיהֶן, וּבוֹעֵל רוֹאָה כֶּתֶם מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם, וּבוֹעֵל יוֹלֶדֶת מֵאַחַר שֶׁיָּצָא הָאֵבֶר וְחָזַר - כֻּלָּן אֲבוֹת טֻמְאוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

מתוך מהדורת חזק

יום ו' ב' תשרי ה'תשע"ד

פֶּרֶק ד

א. אַרְבַּע נָשִׁים שֶׁהֵן דַּיָּן שֶׁעָתָן [טמאות רק מכאן ולהבא] וְאֵינָן מִטַּמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ; וְאֵלּוּ הֵן - מְעֻבֶּרֶת, וּמְנִיקָה, וּבְתוּלָה, וּזְקֵנָה. אֵיזוֹ הִיא מְעֻבֶּרֶת? מִשֶּׁיַּכִּיר עֻבָּרָהּ [- ג' חודשים]. הָיְתָה בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת וְרָאָת דָּם, וְאַחַר כָּךְ הִפִּילָה רוּחַ [- שלפוחית ריקה] אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ וָלָד - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ, וְדַיָּהּ שֶׁעָתָהּ; רָאָת דָּם, וְאַחַר כָּךְ הֵכִּיר עֻבָּרָהּ - הֲרֵי זוֹ מִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ [- מעת לעת], כְּכָל הַנָּשִׁים. אֵיזוֹ הִיא מְנִיקָה? כָּל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַלֵּדָה; אֲפִלּוּ מֵת בְּנָהּ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אוֹ שֶׁגְּמָלַתּוּ, אוֹ נְתָנַתּוּ לִמְנִיקָה - דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ. אֲבָל אַחַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְנִיקָה וְהוֹלֶכֶת - הֲרֵי זוֹ מִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ, כְּכָל הַנָּשִׁים. אֵיזוֹ הִיא בְּתוּלָה? כָּל שֶׁלֹּא רָאָת דָּם מִיָּמֶיהָ; בְּתוּלַת דָּמִים אָמְרוּ, לֹא בְּתוּלַת בְּתוּלִים [שלא נבעלה]. כֵּיצַד? אֲפִלּוּ נִשֵּׂאת וְרָאָת דָּם מֵחֲמַת נִשּׂוּאִין [- בעילה], אוֹ יָלְדָה וְרָאָת דָּם מֵחֲמַת לֵדָה - עֲדַיִן הִיא בְּתוּלָה לְעִנְיַן טֻמְאָה, וְדַיָּהּ שֶׁעָתָהּ. אֵיזוֹ הִיא זְקֵנָה? כֹּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים סָמוּךְ לִזְקֻנוּתָהּ, וְלֹא רָאָת דָּם. וְאֵיזֶה הוּא סָמוּךְ לִזְקֻנוּתָהּ? כֹּל שֶׁחַבְרוֹתֶיהָ קוֹרְאִין לָהּ 'זְקֵנָה' בִּפְנֶיהָ, וְאֵינָהּ מַקְפֶּדֶת. עָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְרָאָתָה, וְחָזְרָה וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת אֲחֵרוֹת אוֹ פָּחוֹת אוֹ יָתֵר וְרָאָת - הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וּמִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ.

ב. בְּתוּלָה שֶׁרָאָת דָּם, אֲפִלּוּ שׁוֹפַעַת [שותתת דם] כָּל שִׁבְעָה אוֹ דוֹלֶפֶת [טיפין טיפין] - הֲרֵי זֶה פַּעַם אַחַת; רָאָת דָּם וּפָסַק, וְחָזְרָה וְרָאָתָה - הֲרֵי זוֹ שְׁתֵּי פְּעָמִים.

ג. תִּינֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת [לפני גיל י"ב], וְרָאָת דָּם - פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ; רָאָת פַּעַם שְׁלִישִׁית, מִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים [ללא ראיה], וְאַחַר כָּךְ רָאָתָה - דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים, וְאַחַר כָּךְ רָאָתָה - דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים, וְרָאָתָה - מִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ.

ד. תִּינֹקֶת שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת [מגיל י"ב], וְרָאָת - פַּעַם רִאשׁוֹנָה, דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ; שְׁנִיָּה, מִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְאַחַר כָּךְ רָאָתָה - דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים, וְאַחַר כָּךְ רָאָתָה - מִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ.

ה. מְעֻבֶּרֶת וּמְנִיקָה וּזְקֵנָה וּבְתוּלָה שֶׁהִגִּיעוּ לִרְאוֹת, שֶׁרָאוּ רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה - דַּיָּן שֶׁעָתָן; רָאוּ פַּעַם שְׁנִיָּה - מִטַּמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ כְּכָל הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם רָאוּ הָרִאשׁוֹנָה בְּאֹנֶס - אַף הַשְּׁנִיָּה, דַּיָּן שֶׁעָתָן.

ו. מְעֻבֶּרֶת אוֹ מְנִיקָה שֶׁרָאָת דָּם, וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְאַחַר כָּךְ רָאָת - דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים, וְרָאָת פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לִרְאִיָּה רִאשׁוֹנָה - מִטַּמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ. הָרוֹאָה דָּם אַחַר דַּם טֹהַר [- דם יולדת עד מ' יום לילדת זכר ופ' לנקיבה] בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת, דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ. וְכָל שֶׁדַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מִטַּמְּאָה לְמַפְרֵעַ, צְרִיכָה לְהִיוֹת בּוֹדֶקֶת עַצְמָהּ תָּמִיד; וְכָל אִשָּׁה הַמַּרְבָּה לִבְדֹּק, מְשֻׁבַּחַת - חוּץ מִן הַנִּדָּה וְיוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טֹהַר, שֶׁאֵין הַבְּדִיקָה מוֹעֶלֶת לָהֶן כְּלוּם.

ז. חֲכָמִים תִּקְּנוּ לָהֶן לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת בּוֹדְקוֹת עַצְמָן בְּכָל יוֹם בְּשַׁחֲרִית, מִפְּנֵי טְהָרוֹת שֶׁל עַרְבִית [- שנגעו בהן אתמול], וּבְעַרְבִית, מִפְּנֵי טְהָרוֹת שֶׁל שַׁחֲרִית; וְכָל אוֹכֶלֶת תְּרוּמָה, בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה שֶׁאוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה. וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבֶרֶת [- הולכת] לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתָהּ, מִפְּנֵי הַטְּהָרוֹת; אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסֶקֶת בִּטְהָרוֹת, אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעְלָהּ - שֶׁכָּל הַנָּשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן וֶסֶת, בְּחֶזְקַת טָהֳרָה לְבַעֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה.

ח. חֶזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפִרְקָן [- זמן ראייתן] - בְּחֶזְקַת טָהֳרָה, וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן. אֲבָל מִשֶּׁהִגִּיעוּ לְפִרְקָן - צְרִיכוֹת בְּדִיקָה, וְנָשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן.

ט. הַחֵרֶשֶׁת, וְהַשּׁוֹטָה, וּמִי שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתָּהּ כְּאֵלּוּ - אִם יֵשׁ לָהֶן פִּקְחוֹת מְתַקְּנוֹת אוֹתָן [הבודקות ומכינות אותן לטבילה], הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה.

י. כָּל הַכְּתָמִים הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל, בְּחֶזְקַת טֻמְאָה; וְהַבָּאִים מִבֵּין הַגּוֹיִם, טְהוֹרִין. וְהַנִּמְצָאִים בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל, טְהוֹרִין - שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ לְהַשְׁלִיךְ כִּתְמֵיהֶן, אֶלָּא מַצְנִיעִין אוֹתָן; לְפִיכָךְ, כָּל הַכְּתָמִין הַנִּמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם, טְהוֹרִין - חוּץ מִן הַנִّמְצָאִים בְּחֹרִים וּסְבִיבוֹת בֵּית הַטֻּמְאוֹת [- מקום מיוחד לנידות]. וְכֻלָּן, טֻמְאָתָן בְּסָפֵק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יא. כָּל הַכְּתָמִים הַטְּמֵאִין, מַעֲבִירִין עַלֵּיהֶן שִׁבְעָה סַמְמָנִין [לבדוק אולי הם צבע]; וְאַחַר כָּךְ, בֵּין עָבַר הַכֶּתֶם בֵּין לֹא עָבַר, מַטְבִּילוֹ וְטָהוֹר - שֶׁאִם לֹא עָבַר כְּלָל, הֲרֵי הוּא צֶבַע; וְאִם עָבַר אוֹ כָּהָה [נחלש], הֲרֵי זֶה כֶּתֶם, וּמֵאַחַר שֶׁעָבְרוּ עָלָיו הַסַּמְמָנִין, כְּבָר בָּטֵל אַף עַל פִּי שֶׁרִשּׁוּמוֹ נִכָּר. וַאֲפִלּוּ כֶּתֶם שֶׁל דַּם נִדּוּת וַדַּאי - כֵּיוָן שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִים, בָּטֵל; וּמַטְבִּילוֹ, וְעוֹשֶׂה עַל גַּבָּיו טְהָרוֹת.

יב. בֶּגֶד שֶׁאָבַד בּוֹ הַכֶּתֶם - מַעֲבִיר עַל כָּל הַבֶּגֶד שִׁבְעָה סַמְמָנִים, וּמַטְבִּילוֹ. אָבְדָה בּוֹ שִׁכְבַת זֶרַע - אִם הָיָה [בגד] חָדָשׁ, בּוֹדְקוֹ בְּמַחַט; וְאִם הָיָה שָׁחוּק [משומש], בּוֹדְקוֹ בַּחַמָּה [בשמש].

יג. בֶּגֶד שֶׁהָיָה עָלָיו כֶּתֶם, וְהִטְבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גַּבָּיו טְהָרוֹת, וְאַחַר כָּךְ הֶעֱבִיר עַל הַכֶּתֶם שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִים, וְלֹא עָבַר - הֲרֵי זֶה צֶבַע, וְהַטְּהָרוֹת שֶׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ פַּעַם אַחֶרֶת. וְאִם עָבַר הַכֶּתֶם, אוֹ כָּהָה עֵינוֹ [נחלש מראהו] - הֲרֵי זֶה כֶּתֶם, וְהַטְּהָרוֹת טְמֵאוֹת, שֶׁהֲרֵי הִקְפִּיד עַל הַכֶּתֶם לַהֲסִירוֹ; וְצָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ פַּעַם אַחֶרֶת לְטַהֲרוֹ.

יד. כֶּתֶם שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שֵׁשֶׁת סַמְמָנִים, וְלֹא עָבַר, וְאַחַר כָּךְ הֶעֱבִיר עָלָיו צַאבּוֹן [- סבון], וְעָבַר - הֲרֵי הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו טְמֵאוֹת; אַף עַל פִּי שֶׁהַצַּאבּוֹן מַעֲבִיר הַצֶּבַע, הוֹאִיל וְלֹא הֶעֱבִיר שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִין, הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת כֶּתֶם, וְשֶׁמָּא אִלּוּ הֶעֱבִיר הַשְּׁבִיעִי, הָיָה עוֹבֵר. הֶעֱבִיר עָלָיו

מתוך מהדורת חזק

שִׁבְעָה סַמְמָנִים, וְלֹא עָבַר, וְחָזַר וְהֶעֱבִירָן פַּעַם שְׁנִיָּה, וְעָבַר - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו בֵּין תִּכְבֹּסֶת רִאשׁוֹנָה לִשְׁנִיָּה, טְהוֹרוֹת; וְכָל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו אַחַר תִּכְבֹּסֶת שְׁנִיָּה, טְמֵאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מַקְפִּיד עָלָיו, וְרוֹצֶה לְהוֹצִיא רִשּׁוּמוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא, עַד שֶׁיְּבַטְּלוֹ וְיַטְבִּילוֹ. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה, שִׁבְעָה הַסַּמְמָנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם מַה הֵם, וְהֵיאַךְ מַעֲבִירִין אוֹתָם.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמֵּתָה, וְיָצָא מִמֶּנָּה דָּם - מְטַמֵּא מִשּׁוּם כֶּתֶם, כְּדַם הַנִּדָּה; שֶׁהַמָּקוֹר, מְקוֹמוֹ טָמֵא. אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא הַדָּם אַחַר שֶׁמֵּתָה, וְאֵין כָּאן נִדָּה, הוֹאִיל וּמִמָּקוֹם טָמֵא יָצָא, מְטַמֵּא טֻמְאַת כְּתָמִים. וְאִם הָיָה בוֹ רְבִיעִית - מְטַמֵּא בְּאֹהֶל, וּמְטַמֵּא מִשּׁוּם כֶּתֶם.

פֶּרֶק ה

א. הַזָּב, וְהַזָּבָה, וְהַנִּדָּה, וְהַיּוֹלֶדֶת - לְעוֹלָם הֵן בְּטֻמְאָתָן, וּמְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים וּמִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב, עַד שֶׁיִּטְבֹּל; אֲפִלּוּ נִתְאַחֲרוּ כַּמָּה שָׁנִים בְּלֹא רְאִיַּת טֻמְאָה, וְלֹא טָבְלוּ - הֲרֵי הֵן בְּטֻמְאָתָן.

ב. יוֹלֶדֶת שֶׁלֹּא טָבְלָה אַחַר שִׁבְעָה לְזָכָר, וְאַרְבָּעָה עָשָׂר לִנְקֵבָה - כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ יְמֵי טֹהַר [עד מ' יום לליידת זכר ופ' לנקבה] - הֲרֵי הוּא כְּדַם הַנִּדּוּת, וּמְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ; לֹא תָּלָה הַכָּתוּב בְּיָמִים בִּלְבַד, אֶלָּא בְּיָמִים וּטְבִילָה.

ג. יוֹלֶדֶת שֶׁיָּרְדָה לִטְבֹּל מִטֻּמְאָה לִטָּהֲרָה, וְנֶעֱקַר מִמֶּנָּה דָּם בִּירִידָתָהּ, וְיָצָא חוּץ לְבֵין הַשִּׁנַּיִם [- מקום מסויים ברחם] - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה; וְאֵין הַטְּבִילָה מוֹעֶלֶת לְדָם זֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הוּא בִּבְשָׂרָהּ. וְאִם נֶעֱקַר מִמֶּנָּה בַּעֲלִיָּתָהּ מִן הַמִּקְוֶה - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דַּם טֹהַר, וְהַטְּבִילָה מוֹעֶלֶת לְכָל הַדָּם הַמִּבְלָע בָּאֲבָרִים, וּמְשִׁימָה אוֹתוֹ דַּם טֹהַר.

ד. יוֹלֶדֶת שֶׁטָּבְלָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר, וְאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל נְקֵבָה, אוֹ אַחַר סְפִירַת שִׁבְעַת יְמֵי נְקִיִּים אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּזוֹב - הֲרֵי הִיא בְּכָל יְמֵי טֹהַר שֶׁלָּהּ, כְּטָמֵא שֶׁטָּבַל וַעֲדַיִן לֹא הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ. וַהֲרֵי הִיא כִּטְבוּל יוֹם, בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים. וְאֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת בְּסוֹף יְמֵי טֹהַר, אֶלָּא בְּמִשְׁלַם הַיָּמִים [- כשימלאו ימי הטוהר] - הֲרֵי הִיא כִּטְבוּל יוֹם שֶׁהֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִיא כִּטְבוּל יוֹם? לְעִנְיַן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר; אֲבָל לְקָדָשִׁים, הֲרֵי הִיא כְּרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה שֶׁעֲדַיִן לֹא טָבַל, אֶלָּא כְּמִי שֶׁנָּגַע בְּנִדָּה אוֹ בְּטֻמָּא מֵת וְכֵיוֵּצָא בָּהֶן. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַיּוֹלֶדֶת, בְּתוֹךְ יְמֵי טֹהַר - אוֹכֶלֶת בְּמַעֲשֵׂר וּפוֹסֶלֶת אֶת הַתְּרוּמָה כִּטְבוּל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם נָפַל מֵרֶקָּהּ וּמִדַּם טָהֳרָתָהּ עַל כִּכַּר שֶׁל תְּרוּמָה - הֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ; שֶׁמַּשְׁקֶה טְבוּל יוֹם טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר; וּמְטַמֵּא אֶת הַקָּדָשִׁים כְּוֶלֶד הַטֻּמְאוֹת, עַד שֶׁתַּשְׁלִים יְמֵי טֹהַר וּתְהִי טְהוֹרָה לַכֹּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִיא צְרִיכָה טְבִילָה בַּסּוֹף, וְאַחַר כָּךְ תִּגַּע בַּקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת לַאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

ה. יוֹלֶדֶת שֶׁהִיא מְצֹרַעַת, וְטָבְלָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר אוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל נְקֵבָה - הֲרֵי דַּם טָהֳרָה שֶׁלָּהּ טָמֵא, כְּרֶקָּהּ וּכְמֵימֵי רַגְלֶיהָ, וְכֻלָּן כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין; שֶׁכָּל הַטְּמֵאִין, מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן כְּמַשְׁקִין שֶׁהֵן נוֹגְעִין בָּהֶן - חוּץ מִן הַזָּב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהֲרֵי שְׁלִשָּׁה מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ אֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. זָבָה קְטַנָּה [אשה שראתה זיבה יום או יומיים] שֶׁטָּבְלָה בְּיוֹם הַשִּׁמּוּר שֶׁלָּהּ [יום אחרי הראיה] אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה - הֲרֵי מַגְּעָהּ וּבְעִילָתָהּ תְּלוּיִין [עומדים בספק]: אִם נִגְמַר הַיּוֹם, וְלֹא רָאָת - כָּל שֶׁנִּגְעָה בּוֹ טָהוֹר, וּבוֹעֲלָהּ טָהוֹר וּפָטוּר; וְאִם רָאָת דָּם אַחַר שֶׁטָּבְלָה - כָּל טְהָרוֹת שֶׁעָשָׂת טְמֵאוֹת, וְעוֹשָׂה [מטמאה] מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וּבוֹעֲלָהּ חַיָּב חַטָּאת. טָבְלָה בְּלֵיל הַשִּׁמּוּר קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר - הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁלֹּא טָבְלָה, וַעֲדַיִן עוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

ז. הָרוֹאָה דָּם בְּיוֹם אַחַד עָשָׂר [של ימי זיבתה], וְטָבְלָה לְעֶרֶב לֵיל שְׁנֵים עָשָׂר - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת זָבָה גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה.

ח. טָבְלָה בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה - אַף עַל פִּי שֶׁאֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ {עַד} לָעֶרֶב - אִם שִׁמְּשָׁה, בּוֹעֲלָהּ טָהוֹר; וּמִשְׁכָּבָהּ וּמֶרְכָּבָהּ טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי שֶׁרָאָת דָּם בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר אַחַר הַטְּבִילָה - מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּחִלַּת נִדָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שָׁם בְּאִסּוּר נִדָּה, וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְיוֹם אַחַד עָשָׂר. לְפִיכָךְ, אֵינָהּ צְרִיכָה לִשְׁמֹר יוֹם שְׁנֵים עָשָׂר, אֶלָּא טוֹבֶלֶת וְעוֹסֶקֶת בִּטְהָרוֹת. אֲבָל הָרוֹאָה דָּם בָּעֲשִׂירִי - טוֹבֶלֶת בְּיוֹם אַחַד עָשָׂר, וּמְשַׁמֶּרֶת אוֹתוֹ; שֶׁאִם תִּרְאֶה בּוֹ דָּם אַחַר טְבִילָה - נִטְמְאוּ כָּל טָהֳרוֹת שֶׁעָשָׂת, וְנִטְמָא בּוֹעֲלָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת זָבָה גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שָׁם בְּנִדָּה.

ט. זָב וְזָבָה גְּדוֹלָה [זב שראה יומיים וזבה שראתה שלושה] שֶׁטָּבְלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלָּהֶן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - לֹא יִתְעַסְּקוּ בִּטְהָרוֹת עַד לָעֶרֶב; שֶׁמָּא יִרְאוּ טֻמְאָה, וְיִסְתְּרוּ שִׁבְעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטָּהָרוֹת טְמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם עוֹשִׂין מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב לְמַפְרֵעַ - אֵין מְטַמְּאִין כְּלֵי חֶרֶשׂ בְּהֶסֵּט מֵאַחַר שֶׁטָּבְלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ וְרָאוּ טֻמְאָה וְסָתְרוּ הַכֹּל; וְכָל כְּלֵי חֶרֶשׂ שֶׁהֵסִיטוּ עַד שֶׁלֹּא רָאוּ, טָהוֹר.

פֶּרֶק ו

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַזָּב וַחֲבֵרָיו מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמֶרְכָּב. וְהַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב אֶחָד הוּא; וְלָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמִּשְׁכָּב - הָרָאוּי לִשְׁכִיבָה, וְהַמּוֹשָׁב - הָרָאוּי לִישִׁיבָה. וּבֵין שֶׁיָּשַׁב עַל הַמִּשְׁכָּב, אוֹ שֶׁשָּׁכַב עַל הַמּוֹשָׁב - טִמְּאָהוּ; לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מָקוֹם 'מִשְׁכָּב'

לְבַד, וְהוּא הַדִּין לְמוֹשָׁב. וְאֵיזֶה הוּא מֶרְכָּב? זֶה הָרָאוּי לִרְכִיבָה, כְּגוֹן מַרְדַּעַת הַחֲמוֹר וְטַפִּיטַן [- שטיח] הַסּוּס.

ב. הַמִּשְׁכָּב וְהַמֶּרְכָּב - כָּל אֶחָד מֵהֶן אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה, מְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמְּאִין אָדָם בְּמַשָּׂא. וּמַה בֵּין מִשְׁכָּב לְמֶרְכָּב? שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב - אִם הָיָה אָדָם, וְנָגַע בִּבְגָדִים וּבִשְׂאָר כֵּלִים עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו [- עדיין נוגע במשכב ומרכב] - הֲרֵי זֶה טְמְאָן, וְעָשָׂה אוֹתָן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה; וְהַנּוֹגֵעַ בְּמֶרְכָּב - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים וְלֹא כֵלִים, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמִּשְׁכָּב אוֹ אֶת הַמֶּרְכָּב - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בְּגָדִים וּשְׂאָר כֵּלִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו. וּמִנַּיִן שֶׁבְּטֻמְאַת מֶרְכָּב חֵלֶק מַגָּעוֹ מִמַּשָּׂאוֹ, וּבְמִשְׁכָּב לֹא חֵלֶק? שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁכָּב: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ - יְכַבֵּס בְּגָדָיו", וּבְמֶרְכָּב הוּא אוֹמֵר: "וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזָּב - יִטְמָא, וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו - יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ "יְכַבֵּס בְּגָדָיו"; מְלַמֵּד, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ. וְנֶאֱמַר: "וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם - יְכַבֵּס בְּגָדָיו" - אֶחָד הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְכָּב אוֹ הַנּוֹשֵׂא מִשְׁכָּב, מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת, וּמִשְׁכָּבָן וְרֶקֶן וּמִימֵי רַגְלֵיהֶן, וְדַם נִדָּה וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת, וְזוֹבוֹ שֶׁל זָב - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אָב. וְאָדָם שֶׁנָּגַע בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ אוֹ נְשָׂאוֹ - מְטַמֵּא בְּגָדִים וּשְׂאָר כֵּלִים בִּשְׁעַת נְגִיעָתוֹ אוֹ בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ; שֶׁכָּל הַמְטַמֵּא אָדָם, מְטַמֵּא כְּלֵי חֶרֶשׂ; וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם, אֵינוֹ מְטַמֵּא כְּלֵי חֶרֶשׂ. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל טָמֵא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "יְכַבֵּס בְּגָדָיו" - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בְּגָדִים שֶׁיִּגַּע בָּהֶן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה כָּמוֹהוּ; וּמְטַמֵּא שְׂאָר הַכֵּלִים כִּבְגָדִים, חוּץ מִכְּלֵי חֶרֶשׂ - שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא פֵּרֵשׁ. וְכָל טָמֵא שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ "יְכַבֵּס בְּגָדָיו" - הֲרֵי הוּא עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ, כְּאַחַר שֶׁפֵּרֵשׁ; שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וָלָד; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם, וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ. לִפִיכָךְ, הַנּוֹגֵעַ בְּמֶרְכָּב, אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ; וְהַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְכָּב, מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. כָּל הַכֵּלִים שֶׁיִּנָּשְׂאוּ [ימצאו] לְמַעְלָה מִן הַזָּב [אע"פ שאינן נוגעין בו], הֵן הַנִּקְרָאִין 'מַדָּף'. וְהֵן כֻּלָּן כְּכֵלִים שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן - שֶׁהֵן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, וְאֵינָן מְטַמְּאִין לֹא אָדָם וְלֹא כֵלִים; אֲבָל מְטַמְּאִין אֲכָלִין וּמַשְׁקִים, כִּשְׂאָר וַלְדוֹת הַטֻּמְאָה. וְטֻמְאַת מַדָּף, מִדִּבְרֵיהֶם [מדרבנן].

ד. הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת וְהַמְּצֹרָע שֶׁמֵּתוּ - הֲרֵי הֵן מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב אַחַר מִיתָתָן, כְּשֶׁהָיוּ כְּשֶׁהֵן חַיִּין, עַד שֶׁיִּמּוֹק [ירקב] הַבָּשָׂר; וְטֻמְאָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְעַלֵּף אֶחָד מֵאֵלּוּ, וִידַמּוּ שֶׁמֵּת, וְהוּא עֲדַיִן לֹא מֵת. נִמְצָא מִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן שֶׁלְּאַחַר מִיתָה, אַב טֻמְאָה שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל נָכְרֵי שֶׁמֵּת, אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב; שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהוּא חַי אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ה. כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ 'טֻמְאַת מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב', אֵינוֹ שֶׁיִּגַּע [בידיו] הַטָּמֵא בַּמִּשְׁכָּב אוֹ בַּמֶּרְכָּב שֶׁיִּנָּשֵׂא עֲלֵיהֶם; אֶלָּא אֲפִלּוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת לְמַעְלָה מִן הַכְּלֵי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב, וְנִשָּׂא הַזָּב עַל הָאֲבָנִים מִלְּמַעְלָה - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב, וְנַעֲשָׂה אַב טֻמְאָה. אֲפִלּוּ אֶלֶף מִשְׁכָּב אוֹ מֶרְכָּב זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְאֶבֶן עַל הָעֶלְיוֹן, וְיָשַׁב אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמְאוּ הַכֹּל. וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּב הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ, אוֹ הַמִּשְׁכָּב שֶׁלְּמַעְלָה [העליון] - אִם נָגַע בּוֹ [- באבן] בִּשְׁעַת שְׁכִיבָתוֹ, כָּל אֶחָד מֵהֶם אַב הַטֻּמְאָה. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב לְמַטָּה, וְאֶבֶן עַל גַּבָּיו, וָאֲכָלִין וּמַשְׁקִין וְכֵלִים וְאָדָם עַל גַּב הָאֶבֶן, זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה - כֻּלָּן טְמֵאִין, וְרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאֶחָד כְּלֵי אוֹ אֹכֶל אוֹ מַשְׁקֶה אוֹ אָדָם הַנּוֹגֵעַ בַּזָּב, אוֹ כְּלֵי אוֹ אֹכֶל אוֹ מַשְׁקֶה אוֹ אָדָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה עַל הָאֶבֶן שֶׁעַל גַּבָּיו - הַכֹּל וְלַד הַטֻּמְאָה; וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כֵלִים, חוּץ מִן הָאָדָם שֶׁעַל גַּבֵּי הַזָּב - שֶׁעַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו, מְטַמֵּא שְׂאָר כֵּלִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. הָאֲכָלִין וְהַמַּשְׁקִין וְהַכֵּלִים שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לֹא לְמִשְׁכָּב וְלֹא לְמֶרְכָּב שֶׁהָיוּ לְמַטָּה, וְיָשַׁב הַזָּב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ עֲלֵיהֶן לְמַעְלָה, וְלֹא נָגַע בָּהֶן - כֻּלָּן טְהוֹרִין; אֲבָל אִם הָיָה הָאָדָם לְמַטָּה וְהַזָּב לְמַעְלָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בּוֹ, הֲרֵי זֶה טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא זָב, כְּכָל נוֹשֵׂא דָּבָר שֶׁמְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא, שֶׁהַנּוֹשֵׂא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה מִן הַזָּב, טָמֵא; בֵּין אָדָם, וּבֵין כֵּלִים הָעֲשׂוּיִין לְמִשְׁכָּב וּלְמוֹשָׁב וּלְמֶרְכָּב, בֵּין שְׂאָר כָּל הַכֵּלִים, בֵּין אֲכָלִין בֵּין מַשְׁקִין - הַכֹּל רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכָל שֶׁיִּהְיֶה לְמַטָּה מִן הַזָּב, וְלֹא יִגַּע בּוֹ - טָהוֹר; חוּץ מִן הָאָדָם, אוֹ כְּלֵי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב; אֶלָּא שֶׁהָאָדָם - רִאשׁוֹן, וְהַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִים לְמוֹשָׁב אוֹ לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב - אַב הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יום ש"ק ג' תשרי ה'תשע"ד

פֶּרֶק ז

א. הַזָּב מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב וְאֶת הַמּוֹשָׁב וְהַמֶּרְכָּב בַּחֲמִשָּׁה דְּרָכִים - עוֹמֵד, יוֹשֵׁב, שׁוֹכֵב, נִתְלָה, וְנִשְׁעָן. כֵּיצַד? כְּלֵי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב, אֲפִלּוּ הָיָה תַּחַת הָאֶבֶן - אִם עָמַד אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאֶבֶן, אוֹ יָשַׁב עָלֶיהָ, אוֹ שָׁכַב אוֹ נִשְׁעָן עָלֶיהָ, אוֹ נִתְלָה בָּהּ - הוֹאִיל וְנִתְנַשֵּׂא עַל הַכְּלֵי הַזֶּה מִכָּל מָקוֹם, נִטְמָא וְנַעֲשָׂה אָב. וְכָל אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה דְּרָכִים אֵלּוּ, הוּא הַנִּקְרָא 'מִדְרָס' בְּכָל מָקוֹם.

ב. וְכֵן הַמִּשְׁכָּב וְהַמֶּרְכָּב מְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים - בַּחֲמִשָּׁה דְּרָכִים אֵלּוּ שֶׁמָּנִינוּ, וּבְמַגָּע, וּבְמַשָּׂא. כֵּיצַד? מִשְׁכָּב אוֹ מֶרְכָּב שֶׁדָּרַס עָלָיו הַזָּב, וְנִטְמָא בְּמִדְרָסוֹ - הַנּוֹגֵעַ בּוֹ אוֹ הַנּוֹשְׂאוֹ, טָמֵא. וְכֵן הַיּוֹשֵׁב עָלָיו, אוֹ הָעוֹמֵד, אוֹ הַשּׁוֹכֵב, אוֹ הַנִּתְלֶה, אוֹ הַנִּשְׁעָן - אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה אֶבֶן מַבְדֶּלֶת בֵּין הַטָּהוֹר וּבֵין הַמִּדְרָס, הֲרֵי זֶה נִטְמָא,

שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַיֹּשֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב - יִטְמָא".
מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [ממשה רבינו] לָמְדוּ, שֶׁמָּקוֹם שֶׁהַזָּב יוֹשֵׁב
וּמְטַמֵּא, אִם יָשַׁב שָׁם הַטָּהוֹר - נִטְמָא; מָה הַזָּב מְטַמֵּא
מֶרְכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחַת הָאֶבֶן - אַף הַטָּהוֹר מִתְטַמֵּא מִן
הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב שֶׁהוּא מִתַּחַת הָאֶבֶן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין
הַזָּב שָׁם עַל הַמִּשְׁכָּב. וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס
- מְטַמֵּא בְּגָדִים כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו [- עדיין נוגע
בהם], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. אֵין הַזָּב מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב, עַד שֶׁיְּנַשֵּׁא רֻבּוֹ עַל
הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמּוֹשָׁב אוֹ הַמֶּרְכָּב; וְכֵן הַטָּהוֹר שֶׁדָּרַס עַל
מִדְרָס הַזָּב - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מֵחֲמַת הַמִּדְרָס, עַד שֶׁיְּנַשֵּׁא רֻבּוֹ
עָלָיו. אֲבָל אִם נִשָּׂא מְעוּטוֹ - הוֹאִיל וְלֹא נָגַע, הֲרֵי זֶה
טָהוֹר. כֵּיצַד? מִקְצַת הַטָּמֵא עַל הַמִּשְׁכָּב, וּמִקְצַת הַטָּהוֹר
עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב - הַמִּשְׁכָּב טָהוֹר, וְהַטָּהוֹר שֶׁנִּשָּׂא מִקְצָתוֹ
עָלָיו טָהוֹר. הַטָּמֵא שֶׁנִּשָּׂא רֻבּוֹ עַל מִקְצַת הַמִּשְׁכָּב אוֹ
הַמֶּרְכָּב, נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב כֻּלּוֹ וְהַמֶּרְכָּב כֻּלּוֹ; וְכֵן הַטָּהוֹר
שֶׁנִּשָּׂא רֻבּוֹ עַל מִקְצַת הַמִּדְרָס - נִטְמָא, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא
נִשָּׂא אֶלָּא עַל מִקְצַת הַמּוֹשָׁב.

ד. זָב שֶׁהָיָה מֻטָּל עַל חֲמִשָּׁה סַפְסָלִין שֶׁהֵן מֻנָּחִין לְאָרְכָּן
- טְמֵאִין, שֶׁהֲרֵי נִשָּׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן; הָיוּ מֻנָּחִין
לְרָחְבָּן - טְהוֹרִין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשָּׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן.
וְאִם יָשַׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְמֵאִים; שֶׁמָּא נִתְהַפֵּךְ
עֲלֵיהֶם, וְנִמְצָא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד. הָיָה מֻטָּל עַל שִׁשָּׁה כֵּלִים
הָעֲשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב, שְׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנַיִם, וּשְׁתֵּי רַגְלָיו עַל
שְׁנַיִם, וְרֹאשׁוֹ עַל אֶחָד, וְגוּפוֹ עַל אֶחָד - אֵין טָמֵא מִשּׁוּם
מִשְׁכָּב אֶלָּא זֶה שֶׁתַּחַת גּוּפוֹ, שֶׁהֲרֵי נִשָּׂא רֻבּוֹ עָלָיו; עָמַד
עַל שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת, רַגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרַגְלוֹ שְׁנִיָּה עַל
הַשֵּׁנִי - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין.

ה. הָיָה יוֹשֵׁב עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה, וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת
אַרְבַּע רַגְלֵי הַמִּטָּה - כֻּלָּן טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה
לַעֲמֹד עַל שָׁלֹשׁ.

ו. הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע
רַגְלֶיהָ - כֻּלָּן טְהוֹרוֹת. וּמִפְּנֵי מָה הֵן טְהוֹרוֹת? מִפְּנֵי
שֶׁבְּהֵמָה יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שָׁלֹשׁ, וְנִמְצֵאת הָרְבִיעִית מְסַיַּע.
וּמְסַיַּע אֵין בּוֹ מַמָּשׁ. וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לִהְיוֹת מְסַיַּע,
וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אֵיזוֹ יָד וְאֵיזוֹ רֶגֶל הִיא שֶׁלֹּא הָיָה נִשְׁעָן
עָלֶיהָ - הֲרֵי לֹא הֶחְזִקָה [בוודאות] טֻמְאָה בְּאַחַת מֵהֶן;
לְפִיכָךְ כֻּלָּן טְהוֹרוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה מִשְׁכָּב אֶחָד מֻנָּח
תַּחַת שְׁתֵּי יְדֵי הַבְּהֵמָה, אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלֶיהָ, אוֹ תַּחַת יָדָהּ
וְרַגְלָהּ - הֲרֵי זֶה טָמֵא; שֶׁהֲרֵי וַדַּאי נִשָּׂא הַזָּב עַל מִשְׁכָּב
זֶה, שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שְׁתַּיִם.

ז. יָשַׁב הַטָּמֵא עַל קוֹרַת בֵּית הַבַּד - הַכֵּלִים שֶׁבָּעֵקֶל [הסל
שבו הזיתים נסחטים] טְמֵאִים, שֶׁהֲרֵי הֵם רְצוּצִים תַּחַת
הַקּוֹרָה. אֲבָל אִם יָשַׁב עַל מַכְבֵּשׁ [- מיישר הבגדים] שֶׁל
כּוֹבְסִין, הֲרֵי הַכֵּלִים שֶׁתַּחַת לוּחַ הַמַּכְבֵּשׁ טְהוֹרִים; מִפְּנֵי
שֶׁהוּא רָפוּי, וְנִמְצֵאת מִשְׁעֶנֶת הַמַּכְבֵּשׁ עַל רַגְלָיו [של
מכבש], לֹא עַל הַכֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו - שֶׁאִם יִרְצֶה אָדָם לְהַכְנִיס
סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהּ בֵּין הַכֵּלִים [- בגדים] שֶׁתַּחַת הַמַּכְבֵּשׁ וּבֵין
הַמַּכְבֵּשׁ, מַכְנִיס אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

ח. זָב שֶׁדָּרַס עַל כְּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה [- נוצר] לְמִשְׁכָּב אוֹ
לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְמִשְׁכָּב -
הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ [בידיו], הֲרֵי זֶה טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים
לוֹ [כביכול, ליושב עליו:]: 'עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ בִּכְלִי
זֶה' [אינו מיועד לישיבה]. כֵּיצַד? כָּפָה סְאָה [- כלי] וְיָשַׁב
עָלֶיהָ, כָּפָה עֲרֵבָה וְיָשַׁב עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁיָּשַׁב עַל פָּרֹכֶת אוֹ עַל
קֶלַע [- מפרש] שֶׁל סְפִינָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים,
שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו" - הַמְיֻחָד לִישִׁיבָה, לֹא
שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: 'עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ', מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה לֹא
נַעֲשָׂה לִישִׁיבָה. הָיָה הַכְּלִי מְשַׁמֵּשׁ לִישִׁיבָה, עִם [- בנוסף
ל] מְלַאכְתּוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ - הֲרֵי זֶה מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס; כְּגוֹן
הָרְדִיד [צעיף גדול], וְהַחֻלּוּק, וְהַטַּלִּית, וְהַתֶּרְמָל [ילקוט],
וְהַחֵמֶת - שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם לֹא נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּתוֹ
לְמִשְׁכָּב, הֲרֵי הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב [לשכיבה] עִם
[בנוסף ל] מְלַאכְתּוֹ; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וּבְהִלְכוֹת כֵּלִים
אֲבָאֵר כָּל הַכֵּלִים הַמִּטַּמְּאִין בְּמִדְרָס, וְכֵלִים שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין
בְּמִדְרָס, וְאֵיזֶה כְּלִי רָאוּי לִישִׁיבָה, וְאֵיזֶה רָאוּי לִשְׁכִיבָה,
וְאֵיזֶה רָאוּי לִרְכִיבָה.

פֶּרֶק ח

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בִּתְחִלַּת סֵפֶר זֶה, שֶׁאִם הֵסִיט [הזיז] הָאָדָם
אֶת הַטֻּמְאָה שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, נִטְמָא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא;
אֲבָל אִם הֵסִיטָה הַטֻּמְאָה אֶת הָאָדָם, לֹא נִטְמָא.

ב. אֵין בְּכָל אֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת כֻּלָּן, טֻמְאָה שֶׁאִם תָּסִיט אֶת
הָאָדָם הַטָּהוֹר אוֹ אֶת הַכְּלִי הַטָּהוֹר, וּתְטַמֵּא אוֹתָן - אֶלָּא
הַזָּב אוֹ חֲבֵרָיו בִּלְבַד; וְזוֹ הִיא הַטֻּמְאָה הַיְתֵרָה בַּזָּב, שֶׁלֹּא
מָצִינוּ כְּמוֹתוֹ בְּכָל הַתּוֹרָה - שֶׁאִם הֵסִיט אֶת הַטְּהוֹרִין,
טִמְּאָן. כֵּיצַד? הָיְתָה קוֹרָה מֻטֶּלֶת עַל רֹאשׁ הַגָּדֵר, וְאָדָם
טָהוֹר אוֹ כֵּלִים, אֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶשׂ, עַל קְצָתָהּ, וְהֵנִיד הַזָּב אֶת
הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי - הוֹאִיל וְנִתְנַדְנְדוּ מֵחֲמַת הַזָּב, הֲרֵי זֶה כְּמִי
שֶׁנָּגַע בָּהֶן; וְטִמְּאָן, וְנַעֲשׂוּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, דִּין תּוֹרָה. וְאֵין
צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם נָשָׂא הַזָּב אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכֵּלִים,
שֶׁטִּמְּאָן. וְאֶחָד זָב אוֹ זָבָה וְנִדָּה וְיוֹלֶדֶת בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים.
הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁאָדָם הַטָּהוֹר שֶׁהֵסִיט אֶת הַזָּב, נִטְמָא מִשּׁוּם
נוֹשֵׂא זָב; וְהַזָּב שֶׁהֵסִיט אֶת הַטָּהוֹר, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים,
אֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶשׂ - טִמְּאָן, מִפְּנֵי שֶׁנִּדַּת הַזָּב לַאֲחֵרִים כְּאִלּוּ
נָגַע בָּהֶן.

ג. חֹמֶר בְּהֶסֵּט הַזָּב מִמַּגָּעוֹ - שֶׁאִם נָגַע בִּכְלֵי חֶרֶשׂ הַמְּקֻף
צָמִיד פָּתִיל [- כיסוי מהודק], טָהוֹר; וְאִם הֶסִיטוֹ, טִמְּאָהוּ.
וְכֵן כְּלֵי חֶרֶשׂ שֶׁהוּא נָבוּב [חלול] כְּכַדּוּר, וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה
לוֹ פֶּה [פתח], כְּמוֹ לְפָסִין אִירָנִיּוֹת ['מחבתות מחוברות'.
כך נראה החרס בתהליך הייצור] - אִם הֶסִיטָן הַזָּב, טִמְּאָן;
וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם טְהוֹרוֹת בְּאֹהֶל הַמֵּת, שֶׁהֲרֵי הֵם כְּכְלֵי
חֶרֶשׂ מְקֻף צָמִיד פָּתִיל שֶׁפִּתְחוֹ סָתוּם. וְכֵן מַחַט שֶׁהָיְתָה
בְּלוּעָה בְּתוֹךְ הָעֵץ, וְטַבַּעַת הַבְּלוּעָה בְּתוֹךְ הַלְּבֵנָה, וְהֵסִיט

הַזָּב אֶת הָעֵץ אוֹ אֶת הַלְּבֵנָה - נִטְמְאוּ הַכֵּלִים הַבְּלוּעִין שֶׁבְּתוֹכָן; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. זָב שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ לַאֲוִיר כְּלִי חֶרֶשׂ - הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ מִתּוֹכוֹ וְלֹא הֶנִּידוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁאֵין הַנִּדָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מְטַמְּאִין לְאֲבָרִים [- באבריהם בלבד].

ה. זָב שֶׁהָיָה קָנֶה אָחוּז בְּתוֹךְ קֶמְטוֹ [- קמט בגופו], וְהֵסִיט בִּקְצֵה הַקָּנֶה אָדָם אוֹ כֵּלִים - הֲרֵי הֵם טְהוֹרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב, וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמָּיִם"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַכָּתוּב הַזֶּה מְדַבֵּר בְּהֶסֵּט הַזָּב, וְהוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה; מַה נְּגִיעָה בְּיָדָיו וְהַדּוֹמֶה לְיָדָיו מִשְּׁאָר גּוּפוֹ הַגָּלוּי אֵצֶל נְגִיעָה, אַף הֶסֵּטוֹ - עַד שֶׁיָּסִיט בַּגָּלוּי שֶׁבְּגוּפוֹ, לֹא שֶׁיָּסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים [- מקומות מוסתרים בגוף]. הָיָה הַקָּנֶה בְּקֶמְטוֹ שֶׁל טָהוֹר, וְהֵסִיט בּוֹ אֶת הַזָּב - נִטְמָא; שֶׁהַמֵּסִיט אֶת הַטֻּמְאָה כְּנוֹשֵׂא אוֹתָהּ; וּכְשֵׁם שֶׁהַנּוֹשֵׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְחִלַּת סֵפֶר זֶה - כָּךְ הַמֵּסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים טָמֵא.

ו. הַזָּב [שנמצא] בְּכַף מֹאזְנַיִם, וּכְלֵי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב כְּנֶגְדּוֹ בְּכַף שְׁנִיָּה - כָּרַע [הכריע] הַזָּב - הֲרֵי הֵם כְּכֵלִים שֶׁנָּגַע בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי הֶסִיטָן. כָּרְעוּ הֵם - הֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין מִשּׁוּם מִשְׁכָּב, וְנַעֲשׂוּ אָב; שֶׁהֲרֵי נָשְׂאוּ הַזָּב, וּכְאֵלּוּ עָמַד עֲלֵיהֶן. הָיָה בְּכַף שְׁנִיָּה שְׁאָר כֵּלִים, אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין, אוֹ אָדָם - בֵּין שֶׁכָּרְעוּ הֵן בֵּין שֶׁכָּרַע הַזָּב, כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה.

ז. הַזָּב וְהַטָּהוֹר שֶׁיָּשְׁבוּ עַל הַסַּפְסָל אוֹ עַל הַגֶּשֶׁר [גזיר עץ], בִּזְמַן שֶׁהֵן מַחְגִּירִין [- מתנדנדין], אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שֶׁכֹּחוֹ רַע [- חלש], וְהוּא הָאִילָן שֶׁאֵין בָּעֲבִי עִקָּרוֹ [גזעו] כְּדֵי לָחֹק [לחקוק מדה של -] רֹבַע הַקַּב, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסוֹכָה [- ענף] שֶׁכֹּחָהּ רַע, וְהִיא שֶׁהַנַּחְבָּא בָהּ [כשאוחזה בכח ידו] וְדוֹחֵק [מקפל] אוֹתָהּ תָּזוּז [תתקפל] בּוֹ, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסֶלֶם מִצְרִי [- קטן] שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ שֶׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׁ [- גשר] וְעַל הַקּוֹרָה וְעַל הַדֶּלֶת [כשהן מוטין], בִּזְמַן שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין בְּטִיט - הֲרֵי זֶה טָמֵא מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְנַדְנְדִין בָּהֶן, וּכְאִלּוּ הֵסִיט הַזָּב אֶת הַטָּהוֹר שֶׁעִמּוֹ. אֲבָל אִם יָשְׁבוּ בִּסְפִינָה גְּדוֹלָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהָמִיט [- לנוד] בָּאָדָם, אוֹ עַל הַגֶּשֶׁר אוֹ עַל הַסַּפְסָל בִּזְמַן שֶׁאֵינָן מַחְגִּירִין, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאִילָן וּבְסוֹכָה שֶׁכֹּחָן יָפֶה, אוֹ בְּסֶלֶם מִצְרִי הַקָּבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ בְּכֶבֶשׁ וּבְקוֹרָה וּבְדֶלֶת שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין בְּטִיט - אֲפִלּוּ עָלוּ מִצַּד אֶחָד, הֲרֵי זֶה טָהוֹר.

ח. זָב וְטָהוֹר שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד מְגִיפִין [- סוגרים] אֶת הַדֶּלֶת, אוֹ פּוֹתְחִין - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; הָיָה זֶה מֵגִיף וְזֶה פּוֹתֵחַ - נִטְמָא. הֶעֱלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר - אִם הַטָּמֵא הֶעֱלָה אֶת הַטָּהוֹר - טִמְּאָהוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵסִיטוֹ; וְאִם הַטָּהוֹר הֶעֱלָה אֶת הַטָּמֵא - נִטְמָא בְּמַשָּׂא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. זָב וְטָהוֹר שֶׁהָיוּ מַפְשִׁילִין [- מותחים] בַּחֲבָלִים - אִם הָיָה זֶה מוֹשֵׁךְ הֵילָךְ, וְזֶה מוֹשֵׁךְ הֵילָךְ - נִטְמָא. הָיוּ אוֹרְגִין, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, אוֹ טוֹחֲנִין, אוֹ פּוֹרְקִין מִן הַחֲמוֹר, אוֹ טוֹעֲנִין - בִּזְמַן שֶׁמַּשָּׂאן כָּבֵד, הֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם הָיָה מַשָּׂאוֹי קַל, טָהוֹר.

י. טָהוֹר שֶׁהָיָה מַכֶּה אֶת הַזָּב, הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְזָב שֶׁהִכָּה אֶת הַטָּהוֹר, טִמְּאָהוּ; שֶׁאִם יִמְּשֵׁךְ הַטָּהוֹר, הֲרֵי הַטָּמֵא נוֹפֵל, וְנִמְצָא כְּאִלּוּ נִשְׂעַן עָלָיו, וּלְפִיכָךְ אַף בִּגְדֵי הַטָּהוֹר טְמֵאִין.

יא. זָב שֶׁנִּשָּׂא מִקְצָתוֹ עַל הַטָּהוֹר, אוֹ טָהוֹר שֶׁנִּשָּׂא מִקְצָתוֹ עַל הַזָּב - נִטְמָא. כֵּיצַד? אֶצְבָּעוֹ שֶׁל זָב שֶׁהִנִּיחָהּ לְמַעְלָה מִן הַטָּהוֹר, אוֹ טָהוֹר שֶׁהִנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ לְמַעְלָה מִן הַזָּב - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן אֶבֶן אוֹ קוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, הֲרֵי זֶה טָמֵא. וְכֵן חִבּוּרֵי הַזָּב [דברים המחוברים לגופו] שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַטָּהוֹר, אוֹ חִבּוּרֵי טָהוֹר שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַזָּב - הֲרֵי זֶה טָמֵא, וּכְאִלּוּ נָשָׂא כָּל אֶחָד מֵהֶם עַצְמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאֵלּוּ הֵם הַחִבּוּרִים - הַשִּׂנַּיִם, וְהַצִּפָּרְנַיִם, וְהַשֵּׂעָר שֶׁלָּהֶן; וְיֵרֵאָה לִי שֶׁטֻּמְאָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם [מדרבנן].

פֶּרֶק ט

א. דָּבָר שֶׁהָיָה מְחֻבָּר בָּאָרֶץ, אוֹ מְסֻמָּר בְּמַסְמְרִים - אִם הָיָה כֹּחוֹ יָפֶה וְחָזָק, וְהִקִּישׁ [דפק] עָלָיו הַזָּב, וּבְעֵת שֶׁהִקִּישׁ הֵנִיד כְּלִי אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין מִכֹּחַ הַכִּיתוֹ, אוֹ שֶׁהִפִּילָן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְאִם לֹא הָיָה כֹּחוֹ יָפֶה וְחָזָק, אֶלָּא הָיָה מִתְנַדְנֵד, וְהִקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וְהִפִּיל אוֹ הֵנִיד בְּכֹחַ הַכִּיתוֹ כֵּלִים אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין; וּכְאִלּוּ הֶסִיטָן [הזיזם], שֶׁהֲרֵי מִכֹּחוֹ נָפְלוּ. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁנָּפַל מִכֹּחַ הֶסֵּטוֹ, טָמֵא; מִכֹּחַ הָרְעָדָה, טָהוֹר. כֵּיצַד? הִקִּישׁ עַל אִילָן אוֹ סוֹכָה [- ענף] שֶׁכֹּחָן רַע, אוֹ עַל סֶלֶם מִצְרִי [- קטן] שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ עַל קוֹרָה וְדֶלֶת וְכֶבֶשׁ [- גשר, והם משופעים] שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין בְּטִיט, אוֹ שֶׁהִקִּישׁ עַל הַגֶּגֶר [יתד] וְעַל הַמַּנְעוּל וְעַל הַמְּשׁוֹט [של ספינה], וּבְשָׁעָה שֶׁהִקִּישׁ הִפִּיל אֲכָלִין וּמַשְׁקִין אוֹ כֵּלִים - אֲפִלּוּ הֵנִידָן, וְלֹא נָפְלוּ - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין. אֲבָל אִם הִקִּישׁ עַל אִילָן אוֹ עַל סוֹכָה שֶׁכֹּחָן יָפֶה, אוֹ עַל סֶלֶם מִסְמָר, אוֹ עַל כֶּבֶשׁ אוֹ קוֹרָה אוֹ דֶלֶת הַמְחֻבָּרִין בְּטִיט, אוֹ עַל הַמָּרִישׁ [קורה עבה], אוֹ עַל הַתַּנּוּר, וּבְשָׁעָה שֶׁהִקִּישׁ הֵנִיד כֵּלִים אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין - אֲפִלּוּ הִפִּילָן, הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ.

ב. תַּנּוּר שֶׁהָיְתָה הַפַּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהִקִּישׁ עַל הַתַּנּוּר, וְנָפַל כִּכָּר - אֲפִלּוּ הָיָה תְּרוּמָה, הֲרֵי זֶה טָהוֹר; וְאִם הָיָה חָרֵשׂ מִן הַתַּנּוּר מְדֻבָּק בַּכִּכָּר שֶׁנָּפַל - אֲפִלּוּ הָיָה חֹלִין, הֲרֵי זֶה טָמֵא.

ג. אֵין הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב מְטַמֵּא כֵּלִים אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין, אֶלָּא בְּמַגָּע בִּלְבַד; אֲבָל אִם הָיוּ כֵּלִים אוֹ אֲכָלִים וּמַשְׁקִין לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס, אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּדְרָס לְמַעְלָה מֵהֶם - אֲפִלּוּ לֹא הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם אֶלָּא נְיָר - הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בָּהֶם, הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְכֵן אִם הֵסִיט הַמִּשְׁכָּב אֶת הַכֵּלִים אוֹ אֶת הָאֲכָלִין וְהַמַּשְׁקִין, הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין.

ד. הַזָּב וְהַטָּהוֹר שֶׁיָּשְׁבוּ בַּסְּפִינָה הַקְּטַנָּה הַיְכוֹלָה לְהָמִיט

[- לנוד] בְּאָדָם אֶחָד, אוֹ בְּאַסְדָּא [- רפסודה], אוֹ שֶׁרָכְבוּ עַל גַּבֵּי בְהֵמָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּגְדֵיהֶן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, חֲרֵי בִּגְדֵי הַטָּהוֹר טְמֵאִים מִדְּרָס; וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק, שֶׁמָּא דָּרַס הַזָּב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִדָּה שֶׁיָּשְׁבָה עִם הַטְּהוֹרָה בְּמִטָּה - בִּגְדֵיהָ טְמֵאִין מִדְּרָס, חוּץ מִכֹּפַח [- כיפה] שֶׁבְּרֹאשָׁהּ; וְכֵן הַבְּגָדִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַנֵּס [- תורן] שֶׁבַּסְּפִינָה, טְהוֹרִין.

ה. הַנִּדְחָק בְּרַחֲיִם [- מקום הטחינה] שֶׁהַגּוֹי בְּתוֹכָן, אוֹ זָב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - חֲרֵי בִּגְדָיו טְמֵאִין מִדְּרָס. בְּאֵיזוֹ רַחֲיִם אָמְרוּ? בְּרַחֲיִם שֶׁמְּנַדְּנְדִין אֶת הַקַּרְקַע, עַד שֶׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד כָּאן וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְדָבָר בָּרוּר הוּא שֶׁטֻּמְאָה זוֹ בְּסָפֵק - שֶׁמָּא נֶעֱקַר הַטֻּמְאָה, וְדָרַס עַל בִּגְדֵי הַטָּהוֹר.

הִלְכוֹת חֲגִיגָה

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"ג

פֶּרֶק ג

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְהִיל אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטַף, בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה כְּשֶׁיַּעֲלוּ לָרֶגֶל, וְלִקְרוֹת בְּאָזְנֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁהֵן מְזֻרָזוֹת אוֹתָם בְּמִצְוֹת וּמְחַזְּקוֹת יְדֵיהֶם בְּדַת הָאֱמֶת - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים, בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה - בְּחַג הַסֻּכּוֹת, בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת וְגוֹ' הַקְהֵל אֶת הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף, וּגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ . .".

ב. כָּל הַפָּטוּר מִן הָרְאִיָּה, פָּטוּר מִמִּצְוַת הַקְהֵל - חוּץ מִן הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהֶעָרֵל; אֲבָל הַטֻּמְא פָּטוּר מִמִּצְוַת הַקְהֵל - שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל", וְזֶה אֵינוֹ רָאוּי לְבִיאָה [למקדש]. וְהַדָּבָר בָּרוּר, שֶׁהַטֻּמְטוּם [לא ניכר בו מינו] וְהָאַנְדְּרוֹגִינוס [יש בו סימני זכר ונקבה] חַיָּבִין, שֶׁהֲרֵי הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת.

ג. אֵימָתַי הָיוּ קוֹרְאִין? בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת יְמֵי חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שֶׁל שָׁנָה שְׁמִינִית. וְהַמֶּלֶךְ, הוּא שֶׁיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם. וּבְעֶזְרַת הַנָּשִׁים הָיוּ קוֹרְאִין. וְקוֹרֵא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב; וְאִם קָרָא מְעֻמָּד - הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. מֵאֵיכָן הוּא קוֹרֵא? מִתְּחִלַּת חֲמֵשׁ "אֵלֶּה הַדְּבָרִים", עַד סוֹף פָּרָשַׁת "שְׁמַע"; וּמְדַלֵּג לְ"וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", וְגוֹמֵר אוֹתָהּ; וּמְדַלֵּג לְ"עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר", וְקוֹרֵא מִ"עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר" עַל הַסֵּדֶר עַד סוֹף בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת, עַד "מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב", וּפוֹסֵק.

ד. כֵּיצַד הוּא קוֹרֵא? תּוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּכָל יְרוּשָׁלַם, כְּדֵי לְהַקְהִיל אֶת הָעָם; וּמְבִיאִין בִּימָה גְּדוֹלָה, וְשֶׁל עֵץ הָיְתָה, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּאֶמְצַע עֶזְרַת נָשִׁים. וְהַמֶּלֶךְ עוֹלֶה וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ קְרִיאָתוֹ; וְכָל יִשְׂרָאֵל הָעוֹלִים לָחָג, מִתְקַבְּצִין סְבִיבָיו. וְחַזַּן [שמש] הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה, וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לַסְּגָן [של כהן גדול], וְהַסְּגָן נוֹתְנוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל נוֹתְנוֹ לַמֶּלֶךְ - כְּדֵי לְהַדְּרוֹ בְּרֹב בְּנֵי אָדָם. וְהַמֶּלֶךְ מְקַבְּלוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד; וְאִם רָצָה, יָשַׁב. וּפוֹתֵחַ וּמְבָרֵךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ כָּל קוֹרֵא בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְקוֹרֵא הַפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁאָמַרְנוּ עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר, וְגוֹלֵל וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת. וּמוֹסִיף שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: 'רְצֵה ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל', 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ', 'אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים' עַד 'מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים', כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין בַּתְּפִלָּה; הֲרֵי שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת כְּמַטְבֵּעָן [כלשונם הרגיל]. רְבִיעִית - מִתְפַּלֵּל עַל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיַּעֲמֹד, וְחוֹתֵם בָּהּ: 'הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן'; חֲמִישִׁית - מִתְפַּלֵּל עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁתַּעֲמֹד מַלְכוּתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: 'הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל'; שִׁשִּׁית - מִתְפַּלֵּל עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁיִּרְצֶה הָאֵל עֲבוֹדָתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: 'מְקַדֵּשׁ הַכֹּהֲנִים'; שְׁבִיעִית - מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל בָּהּ כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל לְפִי צַּחוּת לְשׁוֹנוֹ, וְחוֹתֵם בָּהּ: 'הוֹשִׁיעַ ה' אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַמְּךָ צְרִיכִין לְהִוָּשַׁע, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'.

ה. הַקְּרִיאָה וְהַבְּרָכוֹת בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת" - בִּלְשׁוֹנָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם לְעוֹזוֹת [אנשים שאינם מבינים לשון הקודש].

(ו.) וְגֵרִים שֶׁאֵינָם מַכִּירִים, חַיָּבִין לְהָכִין לִבָּם וּלְהַקְשִׁיב אָזְנָם לִשְׁמֹעַ בְּאֵימָה וְיִרְאָה וְגִילָה בִּרְעָדָה, כַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ בְּסִינַי. אֲפִלּוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים שֶׁיּוֹדְעִים כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, חַיָּבִין לִשְׁמֹעַ בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה יְתֵרָה. וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹעַ - מְכַוֵּן לִבּוֹ לִקְרִיאָה זוֹ, שֶׁלֹּא קִבְּעָהּ הַכָּתוּב אֶלָּא לְחַזֵּק דָּת הָאֱמֶת; וִירִיאָה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ עַתָּה נִצְטַוָּה בָּהּ, וּמִפִּי הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָהּ - שֶׁהַמֶּלֶךְ שָׁלִיחַ הוּא, לְהַשְׁמִיעַ דִּבְרֵי הָאֵל.

ז. יוֹם הַקָּהֵל שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מְאַחֲרִין אוֹתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי תְּקִיעַת הַחֲצוֹצְרוֹת וְהַתְּחִנּוֹת, שֶׁאֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

מתוך מהדורת חזק

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"ג

הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

יֵשׁ בִּכְלָלָן חָמֵשׁ מִצְוֹות - שְׁתֵּי מִצְוֹות עֲשֵׂה, וְשָׁלֹשׁ מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרוֹת; (ב) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל בְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ג) שֶׁלֹּא יִפָּדֶה הַבְּכוֹר; (ד) לְהַפְרִישׁ מַעֲשַׂר בְּהֵמָה; (ה) שֶׁלֹּא יִגָּאֵל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה. וְכָלַלְתִּי הַמַּעֲשֵׂר עִם הַבְּכוֹר - לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם אֶחָד, וְהַכָּתוּב כִּלָּלוֹ עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶת דָּמָם תִּזְרֹק" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה דַּם מַעֲשַׂר וְדַם בְּכוֹר. וּבֵאוּר מִצְוֹות אֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים, בֵּין בָּאָדָם בֵּין בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה בֵּין בְּמִין הַחֲמוֹר, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁלֵמִים בֵּין שֶׁהָיוּ טְרֵפוֹת [נוטות למות] - שֶׁנֶּאֱמַר: "קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר, פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה"; וְכֻלָּן לַכֹּהֲנִים.

ב. בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר חֲמוֹר - נִפְדִּין, וּפִדְיוֹנָן לַכֹּהֵן; וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה - נִשְׁחָט בָּעֲזָרָה כִּשְׁאָר קָדָשִׁים קַלִּים, זוֹרְקִין דָּמוֹ וּמַקְטִירִין אֵמוּרָיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, וּשְׁאָר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם, וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה . . אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר . . לֹא תִפְדֶּה - קֹדֶשׁ הֵם . . וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ".

ג. בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּא בַּעַל מוּם, בֵּין שֶׁנּוֹלַד בְּמוּמוֹ בֵּין שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם אַחַר שֶׁהָיָה תָּמִים - הֲרֵי הוּא לַכֹּהֵן. אִם רָצָה - אוֹכְלוֹ בְּכָל מָקוֹם, אוֹ מוֹכְרוֹ, אוֹ מַאֲכִילוֹ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה, אֲפִלּוּ לְגוֹי; מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֵלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוּם, פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר וְגוֹ' הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֻנּוּ, כַּצְּבִי וְכָאַיָּל"; וַהֲרֵי הוּא נִכְסֵי כֹּהֵן.

ד. מִצְוָה לְהַקְדִּישׁ בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְיֹאמַר: 'הֲרֵי זֶה קֹדֶשׁ' - שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ"; וְאִם לֹא הִקְדִּישׁוֹ - הֲרֵי זֶה מִתְקַדֵּשׁ מֵאֵלָיו, וּקְדֻשָּׁתוֹ מֵרֶחֶם הִיא.

ה. מִצְוַת בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ. וְאֵין מְבִיאִין בְּכוֹרוֹת מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ . . מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ, וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ" - מִמָּקוֹם שֶׁאַתָּה מֵבִיא מַעֲשַׂר דָּגָן, אַתָּה מֵבִיא בְּכוֹר בָּקָר וְצֹאן; וּמִמָּקוֹם שֶׁאֵין אַתָּה מֵבִיא מַעֲשַׂר דָּגָן, אִי אַתָּה מֵבִיא בְּכוֹר בָּקָר וְצֹאן, אֶלָּא {יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ} (הרי היא כחולין). וְאִם הֵבִיא - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִקְרַב; אֶלָּא יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ.

(ו.) מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, כְּמוֹ מַעֲשַׂר דָּגָן; וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּמֻקְדָּשִׁין, כְּשֶׁהֵן בִּקְדֻשָּׁתָן קֹדֶם שֶׁיִּפָּדוּ, בֵּין קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, בֵּין קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת.

ז. הַכֹּל חַיָּבִין בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, כֹּהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבְּכוֹר לַכֹּהֵן - אִם נוֹלַד בְּכוֹר - מַקְרִיב דָּמוֹ וְאֵמוּרָיו כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאוֹכֵל שְׁאָר הַבָּשָׂר בְּתוֹרַת בְּכוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ וגו'". אֲבָל בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה - כֹּהֲנִים וּלְוִיִּים פְּטוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה.

ח. הַבְּכוֹר [מצוה שיהיה] נֶאֱכָל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם - שֶׁנֶּאֱמַר: "לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה . . וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוּם . . בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ". וּמֵאֵימָתַי מוּנֶה לוֹ [לתחילת שנתו]? אִם תָּם [שלם] הוּא - מוּנֶה לוֹ מִיּוֹם שֶׁמִּינִי, שֶׁהוּא רָאוּי לְהַקְרָבָה. וְאִם נוֹלַד בַּעַל מוּם - מוּנֶה לוֹ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד; וְהוּא, שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו [שהיה בהריון מלא], שֶׁהֲרֵי נִרְאָה [ראוי] לַאֲכִילָה בְּיוֹם לִדָּתוֹ; אֲבָל אִם לֹא יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, מוּנֶה לוֹ מִיּוֹם שִׁמִּינִי.

ט. נוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ; נוֹלַד לוֹ מוּם בְּסוֹף שְׁנָתוֹ - מֵתֶר לְקַיְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁנָּפַל בּוֹ הַמּוּם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְאַחֵר לְאַחַר שְׁנָתוֹ. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי גְּמַר שְׁנָתוֹ, מַשְׁלִימִין לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר אַחַר שְׁנָתוֹ. נוֹלַד לוֹ מוּם אַחַר שְׁנָתוֹ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְיֵאָכֵל.

י. הַבְּכוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה - מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיֵאָכֵל.

יא. וְעַד שֶׁלֹּא נִרְאָה [בו מום] לְהַרְאוֹתוֹ לְחָכָם, רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים. וּמִשֶּׁנִּרְאָה לְהַרְאוֹתוֹ לְחָכָם - אִם נוֹלַד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ; נוֹלַד [המום] אַחַר שְׁנָתוֹ, מְקַיְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם.

יב. שָׁנָה שֶׁל בְּכוֹר - הִיא שְׁנַת לְבָנָה תְּמִימָה, שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם; וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת - נִתְעַבְּרָה לוֹ, וּמוֹנֶה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ. נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנֵי טְלָאִים, אֶחָד בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁל אֲדָר הָרִאשׁוֹן, וְאֶחָד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי - זֶה שֶׁנּוֹלַד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם רִאשׁוֹן בַּאֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה, עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. וְזֶה שֶׁנּוֹלַד בַּחֲצִי אֲדָר רִאשׁוֹן - לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, עַד חֲצִי אֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה; הוֹאִיל וְנוֹלַד בְּחֹדֶשׁ הָעִבּוּר, מוֹנִין אוֹתוֹ לוֹ.

יג. עָבַר וְאִחֵר הַבְּכוֹר לְאַחַר שְׁנָתוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אִם הָיָה תָּם - הֲרֵי זֶה לֹא נִפְסַל, אֶלָּא מַקְרִיבוֹ; וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם, שׁוֹחֲטוֹ בְּכָל מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ, וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ", מַקִּישׁ בְּכוֹר לְמַעֲשַׂר - מַה מַּעֲשַׂר אֵינוֹ נִפְסָל מִשָּׁנָה לַחֲבֵרְתָּהּ, אַף בְּכוֹר אֵינוֹ נִפְסָל מִשָּׁנָה לַחֲבֵרְתָּהּ.

יד. אֵין נוֹתְנִין אֶת הַבְּכוֹר לַכֹּהֵן כְּשֶׁיִּוָּלֵד, שֶׁאֵין זוֹ גְּדֵלָה לַכֹּהֵן, אֶלָּא יִטַּפֵּל בּוֹ בְּעָלָיו עַד שֶׁיִּגְדַּל מְעַט, וְיִתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן. וְעַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִין לְהִטַּפֵּל בַּבְּכוֹר? בְּהֵמָה דַּקָּה, שְׁלֹשִׁים יוֹם; וּבְבַסָּה, חֲמִשִּׁים יוֹם. וְאִם אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן: 'תְּנֵהוּ לִי בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, וַאֲנִי אֲטַפֵּל לְעַצְמִי' - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִתְּנוֹ לוֹ; שֶׁזֶּה כְּמוֹ מְסַיֵּעַ עַל מַתְּנוֹתָיו [- כדי שיתנו לו], וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת, שֶׁהַכֹּהֲנִים הַמְסַיְּעִין בְּבֵית הַגְּרָנוֹת

וּבְבֵית הַמִּטְבָּחַיִם וּבְתוֹךְ הָרוֹעִים - אֵין נוֹתְנִין לָהֶן מַתְּנוֹתֵיהֶן בִּשְׁכָרָן.

טו. הָיָה הַבְּכוֹר בַּעַל מוּם, וְאָמַר לוֹ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה: 'תְּנֵהוּ לִי שֶׁאֹכְלֶנּוּ', אוֹ שֶׁהָיָה תָּמִים, וְאָמַר לוֹ: 'תְּנֵהוּ לִי בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, שֶׁאַקְרִיבֶנּוּ עַתָּה' - הֲרֵי זֶה נוֹתְנוֹ לוֹ. וְיַרְאֶה לִי, שֶׁהַבְּכוֹר נִתָּן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה.

טז. כֹּהֵן שֶׁאָכַל כְּזַיִת מִבְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ, מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ, וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ". וְכֵן זָר שֶׁאָכַל כְּזַיִת מִבְּכוֹר, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקָה [זריקת הדם] בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה - לוֹקֶה; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממשה רבינו] לָמְדוּ, שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה אַף לְזָר שֶׁאָכַל בְּכוֹר, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקָה בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה.

יז. הַבְּכוֹר - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז, לֹא תִפְדֶּה". וְכֵן אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא תָּם - שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד לְקָרְבָּן, אֵין לַכֹּהֵן בּוֹ זְכוּת כְּדֵי לְמָכְרוֹ; וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין בַּיִת [מקדש], הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לַאֲכִילָה, הֲרֵי הוּא מֻתָּר לְמָכְרוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּמִים - בֵּין לְכֹהֵן, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל.

יח. בְּכוֹר בַּעַל מוּם - יֵשׁ לַכֹּהֵן לְמָכְרוֹ בְּכָל זְמַן, בֵּין בִּפְנֵי [בזמן] הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בֵּין חַי בֵּין שָׁחוּט; וּכְשֶׁהוּא מוֹכֵר בְּשַׂר בְּכוֹר בַּעַל מוּם - מוֹכְרוֹ בַּבַּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת לֹא בַּשּׁוּק [שזה זלזול בקדשים], כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ. אֲבָל בְּשַׂר בְּכוֹר תָּמִים אֵינוֹ נִמְכָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּשַׂר קֹדֶשׁ; וְכֹהֲנִים שֶׁנִּמְנוּ [ששותפים -] עַל הַבְּכוֹר, מֻתָּרִין לִשְׁקֹל מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה [חולקים ע"פ משקל חלק מול חלק].

יט. הַמַּפְשִׁיט בְּכוֹר בַּעַל מוּם, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהַפְשִׁיטוֹ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ שֶׁיִּרְצֶה: אִם רָצָה לְהַרְגִּיל [דרך רגליו], מַרְגִּיל. וְכֵן שְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין - אִם רָצָה לְהַפְשִׁיטוֹ מִן הָרֶגֶל, מַפְשִׁיט.

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"ג

פֶּרֶק ב

א. כָּל הַמּוּמִין הַקְּבוּעִין [שאינם עוברים] הַפּוֹסְלִין אֶת הַקֳּדָשִׁים, וְנִפְדִּין עֲלֵיהֶן [-אותם לחולין] - אִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בַּבְּכוֹר, הֲרֵי זֶה נִשְׁחָט עָלָיו בְּכָל מָקוֹם; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ אוֹתָן הַמּוּמִין בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ, וְשֶׁהָרָאוּי מֵהֶן לִהְיוֹת בְּזָכָר - שִׁבְעָה וְשִׁשִּׁים.

ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמָּנִינוּ שָׁם [שאינם מומין אך -] שֶׁאֵין הַקָּרְבָּן מֵהֶן מִן הַמֻּבְחָר, וְאֵין הַקֳּדָשִׁים קְרֵבִין בָּהֶן, וְלֹא נִפְדִּין עֲלֵיהֶן - כָּךְ אֵין הַבְּכוֹר נִשְׁחָט עֲלֵיהֶם, וְלֹא קָרֵב, אֶלָּא יִהְיֶה עוֹמֵד עַד שֶׁיִּוָּלֵד לוֹ מוּם קָבוּעַ. וְכֵן אִם נוֹלַד בַּבְּכוֹר מוּם עוֹבֵר - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נִשְׁחָט בְּכָל מָקוֹם, וְלֹא קָרֵב, אֶלָּא יִהְיֶה רוֹעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם קָבוּעַ, וְיִשָּׁחֵט עָלָיו.

ג. וְכֵן אִם נֶעֱבְרָה בּוֹ עֲבֵרָה [שבא אדם על הבהמה], אוֹ שֶׁהָרַג בְּעֵד אֶחָד, אוֹ עַל פִּי [עדות] הַבְּעָלִים [- ואינו נהרג], אוֹ שֶׁהֻקְצָה [יועד לעבודה זרה], אוֹ נֶעֱבַד [כע"ז] - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ.

ד. יוֹצֵא דֹּפֶן [נולד בניתוח קיסרי], וְהַבָּא אַחֲרָיו - שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכוֹר: הָרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פֶּטֶר רֶחֶם; וְהָאַחֲרוֹן, מִפְּנֵי שֶׁקְּדָמוֹ אַחֵר. אֲפִלּוּ יָצָאת נְקֵבָה דֶּרֶךְ דֹּפֶן, וְזָכָר דֶּרֶךְ רֶחֶם - אֵינוֹ בְּכוֹר.

ה. בְּכוֹר שֶׁהוּא אַנְדְּרַגִּינַס [יש בו סימני זכר ונקבה] - אֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה כְּלָל, וַהֲרֵי הוּא כִּנְקֵבָה; שֶׁאֵין לַכֹּהֵן בּוֹ כְּלוּם, וְעוֹבְדִין בּוֹ וְגוֹזְזִין אוֹתוֹ כִּשְׁאָר הַחֲלִין. נוֹלַד טֻמְטוּם [לא ניכר מינו] - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לִבְעָלָיו, בֵּין שֶׁהֵטִיל מַיִם מִמְּקוֹם זַכְרוּת, בֵּין שֶׁהֵטִיל מִמְּקוֹם נַקְבוּת.

ו. רָחֵל שֶׁיָּלְדָה כְּמִין עֵז, אוֹ עֵז שֶׁיָּלְדָה כְּמִין רָחֵל - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר", עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא שׁוֹר, וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר. וְאִם הָיָה בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי אִמּוֹ - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר, וְהוּא בַּעַל מוּם קָבוּעַ; שֶׁאֵין לְךָ מוּם גָּדוֹל מִשִּׁנּוּי בְּרִיָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ. אֲפִלּוּ פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר, וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי פָּרָה - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר לַכֹּהֵן, הוֹאִיל וּמִין הַחֲמוֹר יֵשׁ בּוֹ דִּין בְּכוֹרָה. אֲבָל אִם יָלְדָה כְּמִין סוּס אוֹ גָּמָל - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי אִמּוֹ, הֲרֵי הוּא סְפֵק בְּכוֹר; לְפִיכָךְ, יֵאָכֵל לִבְעָלָיו. וְאִם תִּפְסוֹ כֹּהֵן, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

ז. הַמַּטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר - הוֹאִיל וְעָשָׂה עֲבֵרָה, קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְאֵינוֹ נִשְׁחָט עַל מוּם זֶה, עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם אַחֵר מֵאֵלּוּ. וְאִם מֵת זֶה הַחוֹטֵא - מֻתָּר לִבְנוֹ לִשְׁחֹט אוֹתוֹ עַל מוּם שֶׁעָשָׂה אָבִיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו.

ח. הִרְגִּיל [גרם] לִבְכוֹר שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם - כְּגוֹן שֶׁנָּתַן דְּבֵלָה [תאנה] עַל אָזְנוֹ עַד שֶׁבָּא כֶּלֶב וּנְטָלָהּ וְחָתַךְ אָזְנוֹ, אוֹ שֶׁהָלַךְ בֵּין בַּרְזֶל וַעֲשָׁשִׁיּוֹת שֶׁל זְכוּכִית כְּדֵי שֶׁתִּקָּטַע יָדוֹ וְנִקְטְעָה, אוֹ שֶׁאָמַר לְגוֹי לְהַטִּיל בּוֹ מוּם - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו. זֶה הַכְּלָל: כָּל מוּם שֶׁנַּעֲשָׂה לְדַעְתּוֹ, אָסוּר לוֹ לִשְׁחֹט עָלָיו; וְאִם נַעֲשָׂה שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו.

ט. אָמַר: 'אִלּוּ נָפַל בִּבְכוֹר זֶה מוּם, הָיִיתִי שׁוֹחֲטוֹ', וְשָׁמַע הַגּוֹי, וְעָשָׂה בּוֹ מוּם - הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו, שֶׁהֲרֵי לֹא נַעֲשָׂה בְּדַעְתּוֹ.

י. רְאִינוּהוּ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַמַּרְגִּיל לְהַטִּיל מוּם, וְנָפַל בּוֹ מוּם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְכַּוֵּן לַמּוּם אוֹ לֹא נִתְכַּוֵּן - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ שְׂעוֹרִים בְּמָקוֹם דָּחוּק מְסֹרָג בְּעֵצִים, וְכֵיוָן שֶׁאָכַל נֶחְלְקָה [נחתכה] שְׂפָתוֹ - אֲפִלּוּ הָיָה חָבֵר [תלמיד חכם], הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הָיָה בְּכוֹר רוֹדֵף אֶת הָאָדָם, וּבְעָטוֹ כְּדֵי לְטָרְדוֹ, וַאֲפִלּוּ

בָּעַט בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁרְדָפוֹ מִקֹּדֶם, וְנַעֲשָׂה בּוֹ מוּם בִּבְעִיטָה זוֹ - הֲרֵי זֶה יִשְׁחֹט עָלָיו.

יב. קְטַנִּים שֶׁהִטִּילוּ מוּם בִּבְכוֹר דֶּרֶךְ שְׂחוֹק, וְכֵן הַגּוֹי שֶׁעָשָׂה לְדַעְתּוֹ - הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו; וְאִם עָשׂוּ כְּדֵי לְהַתִּירוֹ, לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו.

יג. בְּכוֹר שֶׁאָחֲזוֹ דָּם [חלה] - יַקִּיז [דם], וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוּם; וְאִם נַעֲשָׂה בּוֹ מוּם בְּהַקָּזָה זוֹ, הֲרֵי זֶה נִשְׁחָט עָלָיו.

יד. מֵתָר לְהַטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, וְיִשָּׁחֵט עָלָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין שָׁם בַּיִת [מקדש], מִפְּנֵי שֶׁסּוֹפוֹ לְהֵאָכֵל בְּמוּמוֹ; אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אָסוּר.

טו. עֵד שֶׁהֵעִיד מִפִּי עֵד אֶחָד, שֶׁמּוּם זֶה נָפַל שֶׁלֹּא לְדַעַת - נֶאֱמָן; אֲפִלּוּ אִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר: 'בְּפָנַי נָפַל מוּם זֶה מֵאֵלָיו', וְיִשָּׁחֵט עָלָיו.

טז. כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִין לָבוֹא בִּידֵי אָדָם - נֶאֱמָן הָרוֹעֶה עֲלֵיהֶן לוֹמַר: 'מֵאֲלֵיהֶן נָפְלוּ, וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּכַוָּנָה'; וְיִשָּׁחֵט עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הָרוֹעֶה יִשְׂרְאֵלִי, וְהַבְּכוֹר בְּיַד [- של] הַכֹּהֵן. אֲבָל אִם הָיָה הָרוֹעֶה כֹּהֵן, וְהַבְּכוֹר עֲדַיִן הוּא בְּיַד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרְאֵלִיִּים - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן; וְחוֹשְׁדִין אוֹתוֹ, שֶׁמָּא הוּא הִטִּיל בּוֹ מוּם כְּדֵי שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ.

יז. כֹּהֵן שֶׁהֵעִיד לְכֹהֵן אַחֵר, שֶׁמּוּם זֶה מֵאֵלָיו נָפַל - נֶאֱמָן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם, שֶׁמָּא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת זֶה [- משקר, בכדי שיעיד לו חברו כשיצטרך]; שֶׁכָּל הַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִין לְהַטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר כְּדֵי לְאָכְלוֹ בַּחוּץ, וּלְפִיכָךְ אֵין נֶאֱמָנִין עַל יְדֵי עַצְמָם; אֲבָל חֲבֵרוֹ מֵעִיד לוֹ, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֵר. אֲפִלּוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן, מְעִידִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל לֹא אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוּפוֹ.

יח. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בְּיַד כֹּהֵן, וְנָפַל בּוֹ מוּם, וְהֵעִיד עָלָיו עֵד אֶחָד שֶׁזֶּה הַמּוּם מֵאֵלָיו נָפַל, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם מוּם זֶה שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וּבָא הַכֹּהֵן שֶׁהוּא בְּיָדוֹ, וְאָמַר: 'הֲרְאֵיתִי מוּם זֶה לְמֻמְחֶה, וְהִתִּירוֹ לִשְׁחִיטָה' - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין, שֶׁמָּא לֹא הֶרְאָהוּ, וְשֶׁמָּא בְּכוֹר תָּם [שלם] הוּא - שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ לִשְׁחֹט קָדָשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָוֹן כָּרֵת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יט. וְכֵן נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לוֹמַר עַל בְּכוֹר בַּעַל מוּם: 'בְּכוֹר זֶה נִתְּנוֹ לִי יִשְׂרְאֵל בְּמוּמוֹ, וְלֹא נָפַל בִּרְשׁוּתִי' - כְּדֵי לָחֹשׁ לוֹ, שֶׁמָּא הוּא הִטִּילוֹ; שֶׁהַדָּבָר עָשׂוּי לְהִגָּלוֹת, וְהוּא מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יִשְׁאֲלוּ בְּעָלָיו, וְיֹאמְרוּ: 'תָּמִים הָיָה בְּעֵת שֶׁנְּתָנוּהוּ לוֹ'.

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"ג

פֶּרֶק ג

א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה שֶׁנִּתַּן לוֹ הַנָּשִׂיא שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת, וְאָמַר לוֹ: 'הַתֵּר בְּכוֹרוֹת בְּמוּמָן'; אֲפִלּוּ הָיָה מוּם גָּדוֹל וְגָלוּי לַכֹּל, לֹא יַתִּירוּ אֶלָּא מֻמְחֶה שֶׁנָּטַל רְשׁוּת. וְכָל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם [מומחה] רוֹאֶה, חוּץ מִבְּכוֹר עַצְמוֹ.

ב. אִם אֵין שָׁם מֻמְחֶה, וְהָיָה הַמּוּם מִן הַמּוּמִין הַגְּלוּיִין הַמַּבְהָקִין, כְּגוֹן שֶׁנִּסְתָּמֵת עֵינוֹ, אוֹ נִקְטְעָה יָדוֹ, אוֹ נִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ - הֲרֵי זֶה יִשְׁחֹט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת [חכמים שאינם בקיאים]; וְכֵן בְּכוֹר שֶׁיָּצָא לְחוּצָה לָאָרֶץ, וְנָפַל בּוֹ מוּם מַבְהָק - הֲרֵי זֶה נִתָּר עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת.

ג. אֵין רוֹאִין אֶת הַבְּכוֹר לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּהְיֶה כֹּהֵן עִמּוֹ - שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ הַמֻּמְחֶה: 'מוּם הוּא, וּמֻתָּר לִשְׁחֹט עָלָיו', וְיֵלֵךְ וְיִשְׁחָטֶנּוּ לְעַצְמוֹ, וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד לֶאֱכֹל קָדָשִׁים בַּחוּץ, חָשׁוּד הוּא לִגְזֹל מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה חָכָם, וְיָדוּעַ שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ - רוֹאִין לוֹ. הָיָה הַמּוּם גָּלוּי לַכֹּל, כְּגוֹן שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - הוֹאִיל וֶהֱבִיאוֹ לְחָכָם הַמֻּמְחֶה, הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ; לְפִיכָךְ רוֹאִין לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִמּוֹ כֹּהֵן.

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר, וְאַחַר כָּךְ הֶרְאָה אֶת מוּמוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּם גָּלוּי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה בַּשְּׁחִיטָה, כְּגוֹן שֶׁנִּחְתְּכָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מֻמְחֶה, הֲרֵי זֶה אָסוּר; וְיִקָּבֵר כִּבְכוֹר שֶׁמֵּת.

ה. בְּכוֹר שֶׁהָיְתָה לוֹ בֵּיצָה אַחַת וּשְׁנֵי כִּיסִין, וּבְדָקוֹ הַמֻּמְחֶה, וְהוֹשִׁיבוּהוּ עַל הַרְגּוּזוֹ [סוף השדרה] וּמִעֶכוֹ, וְלֹא יָצְאַת בֵּיצָה שְׁנִיָּה, וְהִתִּירוֹ הַמֻּמְחֶה, וְנִשְׁחַט, וְנִמְצְאַת הַשְּׁנִיָּה דְּבוּקָה בַּכִּסְלִים [מעיים] - הֲרֵי זֶה מֵתָּר, הוֹאִיל וּמִעֶכוֹ; אֲבָל אִם לֹא נִמְעַךְ - אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מֻמְחֶה, הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר.

ו. מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה, וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ; וְכַמָּה מְשַׁלֵּם? רְבִיעַ לְדַקָּה, וּמֶחֱצָה לְגַסָּה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יְשַׁלֵּם כָּל דָּמָיו? מִפְּנֵי שֶׁקִּנְסוּ אֶת בַּעַל הַבְּהֵמָה [הגסה], כְּדֵי שֶׁלֹּא יַשְׁהֶה אוֹתָהּ [מלהקריבה טרם יפול בה מום], [ובדקה - נקנס עוד יותר ומקבל פיצוי של רבע בלבד, כדי שלא יעבור על הוראת חז"ל] וְלֹא יְגַדֵּל בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ז. הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לִהְיוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֻמְחֶה גָּדוֹל, וְיָדְעוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁאֵין כְּמוֹתוֹ, וּפָסְקוּ לוֹ שָׂכָר עַל הָרְאִיָּה וְהַבִּקּוּר, בֵּין שֶׁנִּמְצָא בַּעַל מוּם בֵּין שֶׁנִּמְצָא תָּמִים. וְלֹא יִטֹּל שָׂכָר עַל בְּהֵמָה זוֹ, חוּץ מִפַּעַם אַחַת; וְרוֹאֶה אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁמְּבִיאִין אוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חֲשָׁד.

ח. הֶחָשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת לִמְכֹּר אוֹתָן לְשֵׁם חֵלִין - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּשַׂר צְבָאִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דּוֹמֶה לִבְשַׂר הָעֵגֶל. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין [לא מעובדים], אֲפִלּוּ שֶׁל נְקֵבָה, שֶׁמָּא יַחְתֹּךְ זַכְרוּתוֹ, וְיֹאמַר: 'עוֹר נְקֵבָה הוּא'. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר, אֲפִלּוּ מְלֻבָּן; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, צוֹאִי [מלוכלך]. אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָווּי,

וּלְבָדִין [ירעות מחתיכות צמר], וְעוֹרוֹת עֲבוּדִין - שֶׁאֵינוֹ מְעַבֵּד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפַחֵד לַשְׁחוֹתוֹ אֶצְלוֹ, שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ הַדַּיָּנִים, וְיִקְנְסוּ אוֹתוֹ כְּפִי רִשְׁעוֹ.

ט. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמְכָרוֹ, וְנוֹדַע שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ לַמֻּמְחֶה - מַה שֶּׁאָכְלוּ - אָכְלוּ, וַיַּחְזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים; וּמַה שֶּׁלֹּא נֶאֱכַל - יִקָּבֵר, וַיַּחְזִיר אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַדִּין בְּמַאֲכִיל אֶת הַטְּרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִקֶּה וּמִמְכָּר.

י. בְּכוֹר שֶׁנִּמְצָא טְרֵפָה - אִם תָּמִים הוּא [ונשחט במקדש לקרבן], וְנִמְצָא טְרֵפָה אַחַר שֶׁהֻפְּשַׁט - הָעוֹר יִשָּׂרֵף, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, וְהַבָּשָׂר יִקָּבֵר. וְאִם בְּמוּמוֹ נִשְׁחַט - הַבָּשָׂר יִקָּבֵר, וְיֵאוֹתוּ [יהנו] הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ; וְהוּא, שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מֻמְחֶה.

יא. הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכַל בְּשָׂרוֹ כַּהֲלָכָה, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם - כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לֶהָנוֹת בְּעוֹרוֹ, כָּךְ נֶהֱנִין בְּגִזָּתוֹ [צמרו]; אֲבָל כָּל צֶמֶר שֶׁנִּגְזַז מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא חַי, אֲפִלּוּ נָשַׁר - הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה, אֲפִלּוּ נָשַׁר מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם. וַאֲפִלּוּ אַחַר שְׁחִיטָתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אַחַר מִיתָתוֹ - הֲרֵי אוֹתוֹ הַצֶּמֶר שֶׁנָּשַׁר מִמֶּנּוּ מֵחַיִּים, בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד. וְכֵן בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ אֶלָּא עַל הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשַׂר בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בָּאִין לְכַפָּרָה - שֶׁמָּא יַשְׁהֶה אוֹתָן אֶצְלוֹ, כְּדֵי לִקַּח כָּל הַצֶּמֶר שֶׁיִּנְשֹׁר מֵהֶן. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁמִּצְוָה לְאָכְלוֹ בִּשְׁנָתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם.

יב. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בּוֹ צֶמֶר מְדֻבְּלָל [תלוש ומעורב במחובר], וּשְׁחָטוֹ - אֶת שֶׁהוּא נִרְאֶה עִמּוֹ מִן הַגִּזָּה [- שלא ניכר שהיה תלוש], מֻתָּר בַּהֲנָיָה; וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה עִמּוֹ, וְהוּא הַצֶּמֶר שֶׁעִקָּרוֹ הָפוּךְ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ [שב' קצותיו כלפי חוץ] - אָסוּר, שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁנָּשַׁר מֵחַיִּים.

יג. גִּזַּת בְּכוֹר, אֲפִלּוּ בַּעַל מוּם - שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּגִזֵּי חֵלִין, אֲפִלּוּ אַחַת בְּכַמָּה אֲלָפִים - הַכֹּל אֲסוּרִים; הֲרֵי הוּא דָּבָר חָשׁוּב, וּמְקֻדָּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא. הָאוֹרֶג מְלֹא הַסִּיט [- שיעור אריגה] מִצֶּמֶר הַבְּכוֹר בְּבֶגֶד, יִדָּלֵק; מִצֶּמֶר הַמְּקֻדָּשִׁין, מְקֻדָּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא.

יום חמישי א' תשרי ה'תשע"ד

פֶּרֶק ד

א. בְּהֵמַת הַשֵּׁתָּפִין, חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה. לֹא נֶאֱמַר "בִּקְרֻבְךָ וְצֹאנְךָ", אֶלָּא לְמַעֵט שֻׁתָּפוּת הַגּוֹי; שֶׁאִם הָיָה שֻׁתָּף בַּפָּרָה אוֹ בָּעֵבֶר, אֲפִלּוּ הָיָה לַגּוֹי אֶחָד מֵאֶלֶף בָּאִם אוֹ בַּוְּלָד - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. הָיָה לוֹ בְּאֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן אֵבֶר אֶחָד, כְּגוֹן יָד אוֹ רֶגֶל - רוֹאִין: כָּל שֶׁאֵלּוּ יַחְתֵּךְ, יִהְיֶה בַּעַל מוּם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם אֶפְשָׁר שֶׁיַּחְתֵּךְ אֵבֶר הַגּוֹי, וְלֹא יִפָּסֵל - הֲרֵי זֶה חַיָּב בַּבְּכוֹרָה.

ב. הַלּוֹקֵחַ עֵבֶר פָּרָתוֹ שֶׁל נָכְרִי, אוֹ הַמּוֹכֵר עֵבֶר פָּרָתוֹ לְנָכְרִי - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דָּבָר זֶה.

ג. [ישראל] הַמְקַבֵּל בְּהֵמָה מִן הַגּוֹי לִהְיוֹת מְטַפֵּל בָּהּ, וְהַוְּלָדוֹת [יחלקו] בֵּינֵיהֶן, אוֹ נָכְרִי שֶׁקִּבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל כָּזֶה - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל", עַד שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל בְּיִשְׂרָאֵל.

ד. הַמְקַבֵּל צֹאן מִן הַגּוֹי בְּמָמוֹן קָצוּב [- ויתן הישראל הכסף לאחר תקופה], וּפָסַק [סיכם] עִמּוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׂכָר בֵּינֵיהֶן [- אם יתייקרו הבהמות יתחלקו ברווח], וְאִם פִּחֲתוּ [יוזלו], פִּחֲתוּ לְיִשְׂרָאֵל - אַף עַל פִּי שֶׁבִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל הֵן, וַהֲרֵי הֵן כִּקְנָיָנוֹ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמְצָא הַגּוֹי אֶצְלוֹ מָמוֹן לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ, יִגְבֶּה מִן הַבְּהֵמוֹת הָאֵלּוּ וּמִוַּלְדוֹתֵיהֶן - נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחֲרָיוּת עֲלֵיהֶן וְעַל וַלְדוֹתֵיהֶן, וַהֲרֵי יַד הַגּוֹי בָּאֶמְצַע, וּפְטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה, הֵן וּוַלְדוֹתֵיהֶן. אֲבָל וְלַד וְלָדוֹת חַיָּבִין - שֶׁהֲרֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵן, וְאֵין לַגּוֹי עֲלֵיהֶן רְשׁוּת.

ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן מָעוֹת לַגּוֹי, וְקָנָה לוֹ בָּהֶן בְּהֵמָה מִגּוֹי בְּדִינֵיהֶן [בקנין גוי שע"פ התורה - בכסף] - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ, קָנָה וְחַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה; וְכֵן אִם קָנָה הַגּוֹי מִיִּשְׂרָאֵל בְּדִינֵיהֶן, וְנָתַן מָעוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ, קָנָה וּפְטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה.

ו. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר יָלְדָה פָּרָתוֹ, אוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר מִסָּפֵק.

ז. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הַגּוֹי, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּכְּרָה [- ילדה] אוֹ לֹא בִּכְּרָה, וְיָלְדָה אֶצְלוֹ - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ [כשיהיה לו מום] לַבְּעָלִים, וְאֵינוֹ לַכֹּהֵן; שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, עָלָיו הָרְאָיָה.

ח. לָקַח בְּהֵמָה מִנִּיקָה מִן הַגּוֹי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל אַחֶרֶת הִיא מִנִּיקָה, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁיָּלְדָה; וַאֲפִלּוּ הָיָה זֶה שֶׁמְּנִיקָה כְּמוֹ מִין אַחֵר, וַאֲפִלּוּ כְּמִין חֲזִיר - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיא חוֹלֶבֶת [נותנת חלב], פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה - שֶׁרֹב הַבְּהֵמוֹת, אֵינָן חוֹלְבוֹת אֶלָּא אִם כְּבָר יָלְדוּ.

ט. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִיִּשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁבִּכְּרָה, עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ הַמּוֹכֵר שֶׁעֲדַיִן לֹא יָלְדָה; שֶׁאֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שׁוֹתֵק וְגוֹרֵם לוֹ לֶאֱכֹל קָדָשִׁים בַּחוּץ, וּוַדַּאי שֶׁבִּכְּרָה, וּלְפִיכָךְ מְכָרָהּ סְתָם.

י. בְּהֵמָה דַּקָּה שֶׁהִפִּילָה עֵבֶר שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְבָּאֲרָה צוּרָתוֹ הַרְבֵּה וְנִכְּרָה לַכֹּל, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'טִנּוּף' - אִם אָמְרוּ הָרוֹעִים: 'עֵבֶר הוּא, אֶלָּא שֶׁנִּפְסַד' - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וְצָרִיךְ לְהַרְאוֹתוֹ לְרוֹעֶה חָכָם; לְפִיכָךְ, הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הַגּוֹי, אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה, וְיָלְדָה אֶצְלוֹ בְּתוֹךְ שְׁנָתָהּ - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר, שֶׁמָּא טִנּוּף הִפִּילָה בִּרְשׁוּת הַגּוֹי. וְכֵן בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָה [שק העובר] - הֲרֵי זֶה סִימַן וָלָד, שֶׁאֵין שִׁלְיָה בְּלֹא וָלָד; וְנִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וּמֵאֵת לְהַשְׁלִיךְ אוֹתָהּ הַשִּׁלְיָה לַכְּלָבִים - שֶׁאֵין מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוֹרָה אֶלָּא זְכָרִים, וְחֶזְקַת הַנּוֹלָדִים מֶחֱצָה זְכָרִים וּמֶחֱצָה נְקֵבוֹת; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַזָּכָר שֶׁאֵין בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי אִמּוֹ, אֵינוֹ מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוֹרָה. וְנִמְצָא מִעוּט הַנּוֹלָדִים הֵן

הַמִּתְקַדְּשִׁין בַּבְּכוֹרָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְמִעוּט. אֲבָל בְּהֵמַת קָדָשִׁים שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָה - תִּקָּבֵר, שֶׁהַזְּכָרִים בָּהּ כַּנְּקֵבוֹת.

יא. בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁהִפִּילָה חֲרָרַת [חתיכת] דָּם - הֲרֵי זוֹ נִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה; שֶׁחֶזְקָתָהּ שֶׁהַוָּלָד בְּתוֹכָהּ, וְרָבָה עָלָיו הַדָּם, וְהִפְסִידוֹ וּבִטְּלוֹ. וְקוֹבְרִין חֲרָרָה זוֹ כְּמוֹ גֶּפֶל כָּל מְבַכֶּרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּחֲרָרָה זוֹ קְרֻדָּשָׁה; וְלָמָּה קוֹבְרִין אוֹתָהּ? כְּדֵי לְפַרְסֵם הַדָּבָר שֶׁנִּפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה.

יב. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה, שֶׁהַוָּלָד בְּאָדָם נִגְמָר לְאַרְבָּעִים יוֹם, וְהַמַּפֶּלֶת לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים, אֵינוֹ וָלָד. אֲבָל וְלַד בְּהֵמָה - לֹא עָמְדוּ חֲכָמִים עַל מִנְיַן הַיָּמִים שֶׁיִּגָּמֵר בּוֹ; אֲבָל אָמְרוּ, שֶׁהַמַּפֶּלֶת טִנּוּף, אֵינָהּ מִתְעַבֶּרֶת אַחֲרָיו וְלֹא מְקַבֶּלֶת וָלָד אַחֵר לְפָחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

יג. בְּהֵמָה שֶׁיָּצְאַת [לשדה] מְלֵאָה [מעוברת], וּבָאָה רֵיקָנִית - הַבָּא [הנולד] אַחַר כֵּן בְּכוֹר מִסָּפֵק; שֶׁמָּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹטֵר בַּבְּכוֹרָה הִפִּילָה, וְאֵין לְנִפְלֵי בְּהֵמָה פְּטִירַת רֶחֶם עַד שֶׁיִּעְגִּילוּ רֹאשׁ כְּפִקָּה [׳כדור׳ טוויה] שֶׁל [חוט ה]עֵרֶב [חוט טוויה].

יד. מְבַכֶּרֶת הַמְקַשָּׁה לֵילֵד - מְחַתֵּךְ אֵבֶר אֵבֶר, וּמַשְׁלִיךְ לַכְּלָבִים; וְהַבָּא אַחֲרָיו, בְּכוֹר. יָצָא רֻבּוֹ - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וְנִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה. וְאִם חָתַךְ אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ [ולא השליכו לכלב], וְחָתַךְ אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִים רֻבּוֹ - הֲרֵי כָּל הָאֵבָרִים צְרִיכִין קְבוּרָה, וְנִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה; כֵּיוָן שֶׁיָּצָא רֻבּוֹ, בֵּין שֶׁלֵּם בֵּין מְחֻתָּךְ, וְהֲרֵי הוּא לְפָנֵינוּ - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ.

טו. יָצָא שְׁלִישׁ, וּמְכָרוֹ לְגוֹי, וְחָזַר וְיָצָא שְׁלִישׁ אַחֵר - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ, וְנִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה. יָצָא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ דֹּפֶן [הרחם], וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רֶחֶם - אֵינוֹ קָדוֹשׁ; שֶׁהָרֹב הָרִאשׁוֹן לֹא יָצָא דֶּרֶךְ רֶחֶם, וּלְמַפְרֵעַ [- רק אם לכתחילה יצא מהרחם] הוּא מִתְקַדֵּשׁ.

טז. יָצָא מִעוּט אֵבֶר גָּדוֹל, וַהֲרֵי זֶה הֵיוֹצֵא רֻבּוֹ שֶׁל עֻבָּר [והשאר יצא מהדופן] - נִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה, וְיִקָּבֵר הֵיוֹצֵא. יָצָא חֲצִי הָעֻבָּר, וְהוּא רֻבּוֹ שֶׁל אֵבֶר הֵיוֹצֵא - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה, אוֹ לֹא נִפְטֶרֶת; לְפִיכָךְ, הַבָּא אַחֲרָיו - סְפֵק בְּכוֹר.

יז. בְּכוֹר שֶׁכְּרָכוֹ בְּסִיב [סיבי דקל] וְהוֹצִיאוֹ, וְלֹא נָגַע בְּרֶחֶם, אוֹ שֶׁכְּרָכוֹ בְּשִׁלְיַת בְּהֵמָה אַחֶרֶת, אוֹ שֶׁנִּכְרְכָה עָלָיו אַחוֹתוֹ, וְיָצָא - הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בְּרֶחֶם מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר.

יח. הִדְבִּיק שְׁנֵי רְחָמִים זֶה לָזֶה, וְיָצָא מִזֶּה וְנִכְנַס לָזֶה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִפְטֶרֶת מִן הַבְּכוֹרָה הַבְּהֵמָה שֶׁנִּכְנַס בָּהּ הַבְּכוֹר, שֶׁהֲרֵי פָּטַר רֶחֶם, אוֹ לֹא נִפְטֶרֶת, עַד שֶׁיִּפְטֹר רַחֲמָהּ וְלָדָהּ.

יט. נִפְתְּחוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם, וְיָצָא [ולא נגע ברחם] - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִגִּיעַת רֶחֶם מְקַדֶּשֶׁת, אוֹ אֲוִירוֹ.

כ. נֶעֱקְרוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם [ונתלו] בְּצַוָּארוֹ - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם בִּמְקוֹמוֹ מְקַדֵּשׁ, אוֹ מְקַדֵּשׁ אַף חוּץ לִמְקוֹמוֹ.

כא. נִגְמְמוּ [הצטמקו ונעלמו] כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם, אֵינוֹ קָדוֹשׁ. נִפְרַץ מִקְצָתוֹ, וְעוֹמֵד מֵרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ, וְיָצָא דֶּרֶךְ הַפָּרוּץ, אוֹ שֶׁהָיָה הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד, וְיָצָא דֶּרֶךְ הָעוֹמֵד - הֲרֵי זֶה סְפֵק בְּכוֹר.

יום שישי ב' תשרי ה'תשע"ד

פֶּרֶק ה

א. רָחֵל שֶׁלֹּא בִּכְּרָה [לא ילדה מעולם], וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים - אֲפִלּוּ יָצְאוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא קָדַם אֶחָד; הוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה יָצָא רִאשׁוֹן - הַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַכָּחוּשׁ, וְהַשֵּׁנִי סְפֵק בְּכוֹר. מֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם; שֶׁזֶּה הַחַי - סָפֵק הוּא, וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְכֵן אִם יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה - הֲרֵי הַזָּכָר סָפֵק, שֶׁמָּא הַנְּקֵבָה יָצְאַת תְּחִלָּה; לְפִיכָךְ אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם - שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, עָלָיו הָרְאָיָה.

ב. שְׁתֵּי רְחֵלוֹת שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ [יחד] שְׁנֵי זְכָרִים - שְׁנֵיהֶם לַכֹּהֵן [ולא נאמר שאחת ילדה את שניהם]; זָכָר וּנְקֵבָה, הַזָּכָר לַכֹּהֵן. שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - הַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַכָּחוּשׁ, וְהַשֵּׁנִי סְפֵק בְּכוֹר; וְאִם מֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם - שֶׁזֶּה הַזָּכָר הַחַי, סְפֵק בְּכוֹר הוּא, וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. יָלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת - הֲרֵי הַזְּכָרִים סְפֵק בְּכוֹר; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַנְּקֵבָה נוֹלְדָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ הַזָּכָר; לְפִיכָךְ, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם - שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, עָלָיו הָרְאָיָה. אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בִּכְּרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן, וְכָל אֶחָד מֵהֶם סְפֵק בְּכוֹר; הַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַכָּחוּשׁ. מֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם; שֶׁזֶּה הַחַי, סָפֵק הוּא. וְכֵן אִם יָלְדוּ זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם; שֶׁזֶּה הַזָּכָר, סָפֵק בְּכוֹר הוּא.

ג. כָּל בְּכוֹר שֶׁהוּא סָפֵק - דֵּינוֹ שֶׁיִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיֵאָכֵל לִבְעָלָיו. וְאִם תִּפְשׂוֹ הַכֹּהֵן, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ; וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוּמוֹ, אֲבָל אֵינוֹ מַקְרִיבוֹ - שֶׁאֵין מַקְרִיב לְעוֹלָם אֶלָּא בְּכוֹר וַדַּאי, שֶׁמָּא יִשְׁחֹט חֵלֶב בָּעֲזָרָה.

ד. מִי שֶׁהָיָה בְּעֶדְרוֹ מְבַכְּרוֹת וְשֶׁאֵינָן מְבַכְּרוֹת, וְיָלְדוּ וְאֵין שָׁם אָדָם, וְנִכְנַס וּמָצָא אֶת הַמְבַכְּרוֹת מְנִיקוֹת נְקֵבוֹת, וְאֶת שֶׁאֵינָן מְבַכְּרוֹת מְנִיקוֹת זְכָרִים - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ, וּבְנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ; אֶלָּא הֲרֵי הַדָּבָר בְּחֶזְקָתוֹ, שֶׁכָּל אַחַת מְנִיקָה בְּנָהּ.

ה. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ שְׁנֵי זְכָרִים אֵצֶל רוֹעֶה, הָאֶחָד בְּכוֹר וְהַשֵּׁנִי פָּשׁוּט, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - מַנִּיחַ הָרוֹעֶה הַשֵּׁנִי בֵּינֵיהֶן וּמִסְתַּלֵּק; וַהֲרֵי הוּא סְפֵק בְּכוֹר, וּשְׁנֵיהֶן חוֹלְקִין אוֹתוֹ, שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ.

ו. הִפְקִיד בְּכוֹר אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, וְהִנִּיחוֹ בַּעַל הַבַּיִת עִם פָּשׁוּט שֶׁלּוֹ, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה הוּא - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, עָלָיו הָרְאָיָה; וַהֲרֵי הוּא סְפֵק בְּכוֹר. וַאֲפִלּוּ רוֹעֶה כֹּהֵן שֶׁהִנִּיחַ בְּכוֹרוֹ בַּחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת, עִם פָּשׁוּט שֶׁל בַּעַל

הַבַּיִת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, עָלָיו הָרְאָיָה; וְאֵין מוֹצִיאִין מֵחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת, אֶלָּא בִּרְאָיָה - שֶׁהֲרֵי מְדַעַת בַּעַל הַבְּכוֹר הִנִּיחוֹ עִם הַפָּשׁוּט שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

ז. לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַבְּכוֹרוֹת; לְפִיכָךְ, נֶאֱמָן הַיִּשְׂרְאֵלִי לוֹמַר: ״זֶה סְפֵק בְּכוֹר הוּא״, וְרוֹאִין לוֹ מוּמוֹ, וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוּמוֹ.

ח. כָּל הַקֳּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוּם קָבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁן, וְנִפְדּוּ - חַיָּבִין בַּבְּכוֹרָה; וְאִם קָדַם מוּם עוֹבֵר לְהֶקְדֵּשָׁן, אוֹ שֶׁהִקְדִּישָׁן תְּמִימִין וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד לָהֶן מוּם קָבוּעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה; שֶׁהֲרֵי לֹא יָצְאוּ לְחֵלִין לְכָל דָּבָר - מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה.

ט. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית [- תמורתם], הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה; לְפִי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ: ״וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה״, וְלֹא לִסְחוֹרָה, וְאִם תִּהְיֶה חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה - הֲרֵי זֶה מִשְׂתַּכֵּר בַּבְּכוֹר, שֶׁהֲרֵי יָצָא מִתּוֹרַת פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בִּדְבָרִים הָאֲסוּרִים בַּאֲכִילָה; וְכֵן בֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בַּתְּרוּמוֹת. וְכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בַּבְּכוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְמָכְרָם עַל דֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

י. לָקַח [קנה] בְּכוֹר לְמִשְׁתֵּה בְּנוֹ, אוֹ לֶרֶגֶל [לאוכלו בחג], וְלֹא צָרַךְ לוֹ - מֻתָּר לְמָכְרוֹ.

יא. אֵין שָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל שָׁמִין לָהֶן בְּכוֹרוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין. וְשָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לְכֹהֲנִים בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁהֵן עוֹמְדִין לְהֵאָכֵל בְּמוּמָן; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁשָּׁמִין לָהֶן בַּעֲלֵי מוּמִין.

יום שבת קודש ג' תשרי ה'תשע"ד

פֶּרֶק ו

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה מִכָּל בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁיִּוָּלְדוּ לָאָדָם, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה; וְאֵין מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בִּבְקָר וָצֹאן בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְכָל מַעֲשַׂר בָּקָר וָצֹאן וגו׳״.

ב. מַעֲשַׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בְּחֻלִּין, אֲבָל לֹא בְּמֻקְדָּשִׁין; וְנוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת [בזמן המקדש] וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ לַעֲשֹׂר בְּהֵמָה בַּזְּמַן הַזֶּה, וְתִקְּנוּ שֶׁאֵין מְעַשְּׂרִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאכְלוּהוּ תְּמִים, וְנִמְצָא בָא לִידֵי אִסּוּר כָּרֵת שֶׁהוּא שְׁחִיטַת קָדָשִׁים בַּחוּץ. וְאִם עָבַר וְעִשַּׂר בַּזְּמַן הַזֶּה - הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ.

ג. הַכֹּל חַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, כֹּהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִיִּים.

ד. וְדִין מַעֲשַׂר בְּהֵמָה - שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁחָט בָּעֲזָרָה, וְזוֹרְקִין דָּמוֹ זְרִיקָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד [בסיס המזבח], וּמַקְטִירִין אֵמוּרָיו [אבריו]; וּשְׁאָר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים בִּירוּשָׁלַיִם, כִּשְׁאָר קָדָשִׁים קַלִּים. וְאֵין לַכֹּהֲנִים בּוֹ כְּלוּם, אֶלָּא כֵּלוֹ לַבְּעָלִים, כְּפֶסַח. וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם - בֵּין שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם, בֵּין שֶׁהִפְרִישוֹ בִּתְחִלָּה בְּמוּמוֹ - הֲרֵי זֶה נֶאֱכָל בְּכָל מָקוֹם.

ה. מַעֲשַׂר בְּהֵמָה - אָסוּר לִמְכֹּר אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא תָּמִים, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: ״לֹא יִגָּאֵל״; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממשה רבינו] לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא יִגָּאֵל״ - אַף אִסּוּר מְכִירָה בִּכְלָלוֹ, שֶׁאֵינוֹ נִגְאָל וְאֵינוֹ נִמְכָּר כְּלָל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהַמּוֹכֵר מַעֲשַׂר לֹא עָשָׂה כְּלוּם, וְלֹא קָנָה לוֹקֵחַ; וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ לוֹקֶה - כְּמוֹכֵר חֲרְמֵי כֹּהֲנִים שֶׁלֹּא קָנָה לוֹקֵחַ, וּכְמוֹכֵר יָפַת תֹּאַר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

ו. מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [- חכמים], שֶׁאָסוּר לִמְכֹּר אוֹתוֹ בַּעַל מוּם, וַאֲפִלּוּ שָׁחוּט - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִמְכְּרֶנּוּ חַי; לְפִיכָךְ, אֵין שׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּמַּעֲשֵׂר [- לא חולקים במשקל], כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹקְלִין בַּבְּכוֹר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמוֹכֵר.

ז. וּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוּמוֹ [מפני מומו], מֻתָּר לִמְכֹּרוֹ כְּדַרְכּוֹ; מִפְּנֵי הֵשֵׁב אֲבֵדָה לִיתוֹמִים, לֹא גָּזְרוּ עָלָיו.

ח. מַעֲשַׂר שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוּמוֹ - מֻתָּר לִמְכֹּר חֶלְבּוֹ וְגִידָיו וְעוֹרוֹ וְעַצְמוֹתָיו, וְלֹא אָסְרוּ לִמְכֹּר אֶלָּא בְּשָׂרוֹ בִּלְבַד. וְאִם הִבְלִיעַ [כלל] דְּמֵי הַבָּשָׂר בִּדְמֵי הָעוֹר וְהַחֵלֶב וְהַגִּידִין, וּמָכַר הַכֹּל בְּהַבְלָעָה - מֻתָּר; וְאִם הָיוּ דְּמֵי הָעֲצָמוֹת יְקָרִים, וְהִבְלִיעַ דְּמֵי הַבָּשָׂר בִּדְמֵי הָעֲצָמוֹת - מֻתָּר.

ט. הַכֹּל נֶאֱמָנִין עַל מוּמֵי מַעֲשֵׂר, לוֹמַר: ״מוּם זֶה מֵאֵלּוּ בָּא, וְלֹא נַעֲשָׂה לְדַעַת״ [בכוונה]; אֲפִלּוּ אֵלּוּ שֶׁאֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַבְּכוֹר, נֶאֱמָנִין עַל הַמַּעֲשֵׂר. וְרוֹאֶה אָדָם מוּמֵי מַעֲשֵׂר שֶׁלּוֹ, וּמַתִּירוֹ - אִם הָיָה מֻמְחֶה; שֶׁאִם יִרְצֶה, יַטִּיל מוּם בְּכָל עֶדְרוֹ וְאַחַר כָּךְ יְעַשֵּׂר, וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר בַּעַל מוּם מִתְּחִלָּתוֹ.

י. הַלּוֹקֵחַ [קונה] טְלָאִים שֶׁנּוֹלְדוּ בְּשָׁנָה זוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה - הֲרֵי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר; עַד שֶׁיִּוָּלְדוּ בִּרְשׁוּתוֹ. לְפִיכָךְ, הַשֻּׁתָּפִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בַּבְּהֵמוֹת, וְהֵבִיא זֶה מֵאָה טְלָאִים, וְהֵבִיא זֶה מֵאָה טְלָאִים, וְעֵרְבוּ אוֹתָן, וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הֲרֵי הַמֵּאתַיִם פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁכָּל טָלֶה מֵהֶן כְּמָכוּר. וְכֵן הָאַחִים שֶׁיָּרְשׁוּ טְלָאִים מֵאֲבִיהֶן, הֲרֵי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. אֲבָל הַנּוֹלָדִין לָהֶן בְּשֻׁתָּפוּת לְאַחַר מִכָּאן מֵאֵלּוּ הַבְּהֵמוֹת, בֵּין לַשֻּׁתָּפִין בֵּין לָאַחִים - חַיָּבִין בַּמַּעֲשֵׂר. וְכֵן אִם הָיוּ שֻׁתָּפִין בְּמָעוֹת, וְקָנוּ בְּהֵמוֹת מִמְּעוֹת הַשֻּׁתָּפוּת, וְהָאַחִים שֶׁקָּנוּ בְּהֵמוֹת מִמְּעוֹת הַיֶּרֻשָּׁה - הֲרֵי הַנּוֹלָדִין מֵהֶן לְאַחַר מִכָּאן חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר; שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּתָן נוֹלְדוּ, וַהֲרֵי הֵן כְּאִישׁ אֶחָד. חָלְקוּ הָאַחִים וְהַשֻּׁתָּפִין אַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ לָהֶן הַבְּהֵמוֹת בִּרְשׁוּתָן, וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר; שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחָלְקוּ - נַעֲשׂוּ הַכֹּל לְקוּחִין [כדין קונים], וְהַלָּקוּחַ פָּטוּר; וּכְשֶׁחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרֵי נִשְׁתַּתְּפוּ בַּבְּהֵמוֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָלְדוּ לָהֶן בִּרְשׁוּתָן אַחַר שִׁתּוּף זֶה הַשֵּׁנִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁחָלְקוּ גְּדָיִים כְּנֶגֶד גְּדָיִים, וּטְלָאִים כְּנֶגֶד טְלָאִים, וַעֲשָׂרָה כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה - הַכֹּל פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר, וַהֲרֵי הֵם כִּלְקוּחִין.

יא. הָאַחִין וְהַשֻּׁתָּפִין שֶׁחָלְקוּ בַּכְּסָפִים, וְלֹא חָלְקוּ בַּבְּהֵמָה - חַיָּבִין בַּמַּעֲשֵׂר, שֶׁעֲדַיִן לֹא נַעֲשׂוּ הַבְּהֵמוֹת לְקוּחִין; אֲבָל אִם חָלְקוּ הַבְּהֵמוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא חָלְקוּ הַכְּסָפִים, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

יב. הַלּוֹקֵחַ עֲשָׂרָה עֲבָרִין בִּמְעֵי אִמָּן - כֻּלָּן נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּתוֹ נוֹלְדוּ.

יג. כֹּהֵן שֶׁנִּפְלוּ לוֹ [שקיבל] עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת בְּגֶזֶל הַגֵּר [שמת, ואין לו יורשים], פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר - שֶׁמַּתְּנוֹת כְּהֻנָּה, מַתָּנוֹת הֵן; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַנִּתָּן בְּמַתָּנָה - פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר.

יד. הַכֹּל נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר - בֵּין תְּמִימִין בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין, וְכָל אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ; חוּץ מִן הַכִּלְאַיִם [שאביו ואמו לא ממין אחד], וְהַטְּרֵפָה, וְיוֹצֵא דֹּפֶן [נולד בניתוח קיסרי], וּמְחֻסַּר זְמַן [- תוך ז' ימים מלידתו] - שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכֵן הַיָּתוֹם שֶׁמֵּתָה אִמּוֹ, אוֹ נִשְׁחֲטָה עִם לֵדָתוֹ - אֵינוֹ מִתְעַשֵּׂר. וּדְבָרִים אֵלּוּ, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממשה רבינו] הֵן.

טו. אֵין הַלָּקוּחַ פָּטוּר, אֶלָּא אִם כֵּן נִלְקַח אַחַר שֶׁנִּרְאָה [שהיה ראוי] לְהִתְעַשֵּׂר. לְפִיכָךְ, הַלּוֹקֵחַ טְלָאִים בְּתוֹךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַלֵּדָה - כְּשֶׁיִּגִּיעַ זְמַנָּן, חַיָּב לְעַשְּׂרָן; שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין מְחֻסַּר זְמַן רָאוּי לְהִתְעַשֵּׂר - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁלָּקַח עֲבָרִין, וְנוֹלְדוּ בִּרְשׁוּתוֹ.

טז. כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִיא סָפֵק אִם בַּת מַעֲשֵׂר הִיא אוֹ אֵינָהּ בַּת מַעֲשֵׂר - הֲרֵי הִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר; לְפִיכָךְ, טְלָאִים שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן יָתוֹם אוֹ לָקוּחַ [קנוי] וְכֵיוֹצֵא בָהֶן - הֲרֵי כֻּלָּן פְּטוּרִין, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן סָפֵק הוּא.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו אלול ה'תשע"ג – ג' תשרי ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ו אלול ה'תשע"ג

מצות עשה קיב.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ב —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לַעֲשׂוֹת הֶכֵּר בַּמְּצֹרָע כְּדֵי שֶׁיִּפָּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג, מה). וְהָרְאָיָה שֶׁזּוֹהִי מִצְוַת עֲשֵׂה הִיא אָמְרָם בְּסִפְרָא (תזריע): "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (בכהן גדול) "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרוֹם" (שם כא, י), יָכוֹל אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְנֻגָּע? וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ" בְּכָל־אָדָם חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל, תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע" —— אַף כֹּהֵן גָּדוֹל יִהְיוּ בְּגָדָיו פְּרוּמִים, קְרוּעִים, וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ, יְגַדֵּל פֶּרַע (כך נקרא שער הגדל פרא). בָּרוּר, אִם כֵּן, שֶׁפְּרִימָה אוֹ פְּרִיעָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, וְהַכְּלָל הוּא אֶצְלֵנוּ: "כָּל־מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, אִם אַתָּה יָכוֹל לְקַיֵּם אֶת־שְׁנֵיהֶם מוּטָב; וְאִם לָאו יָבוֹא עֲשֵׂה וְיִדְחֶה אֶת־לֹא־תַעֲשֶׂה". וְכֵיוָן שֶׁמָּצָאנוּ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי כֹּהֵן גָּדוֹל אִם נִצְטָרַע פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, הֲרֵי רְאָיָה שֶׁזּוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִמְסַר לָנוּ בַּקַּבָּלָה, שֶׁגַּם שְׁאָר טְמֵאִים צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת לְעַצְמָם הֶכֵּר, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרְשׁוּ בְּנֵי אָדָם מֵהֶם. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "טְמֵא מֵת וּבוֹעֵל נִדָּה וְכָל־הַמְטַמְּאִין אֶת־הָאָדָם מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". עִנְיָנוֹ: כָּל־טָמֵא (שאינו פורם) צָרִיךְ לְהַכְרִיז עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא טָמֵא, וְהוּא: (שצריכין היכר כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצורעת, או בבמצורע ש"יכריז" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שֶׁיָּשִׂים לְעַצְמוֹ הֶכֵּר הַמַּרְאֶה שֶׁהוּא טָמֵא וְשֶׁהַנּוֹגֵעַ בּוֹ נִטְמָא, כְּדֵי שֶׁיִּבָּדְלוּ מִמֶּנּוּ. וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהֶכֵּר זֶה שֶׁל מְצֹרָע אֵין כֻּלּוֹ (כל סימני ההיכרות) חוֹבָה לְנָשִׁים, וְהוּא אָמְרָם (סוטה כג.): "הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת" אֲבָל עוֹטָה (מכסה בבגדיה) עַל שָׂפָם וּמוֹדִיעָה עַל עַצְמָהּ (בהכרזה ממש בפה) כִּשְׁאָר הַטְּמֵאִים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאינה עוטה).

יום שני כ"ז אלול ה'תשע"ג

מצות עשה קי.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְעֶשֶׂר —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁתְּהֵא הַטָּהֲרָה מִן־הַצָּרַעַת עַל יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה הַמְפֹרָשׁ בַּמִּקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — היוצא מגרגירים המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —) וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים וּמַיִם חַיִּים, וְשֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם כֹּל מַה־שֶּׁנִּזְכָּר. וּבַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה עַצְמוֹ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבַּיִת. כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר הַכָּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁמִּינֵי הַדְּבָרִים הַמְטַהֲרִים מִן־הַטֻּמְאָה לְפִי תּוֹרָתֵנוּ, הֵם שְׁלֹשָׁה מִינִים: אֶחָד כְּלָלִי וּשְׁנַיִם הַמְיֻחָדִים לִשְׁנֵי מִינִים מִמִּינֵי הַטֻּמְאוֹת. הַכְּלָלִי —— הוּא הַטָּהֲרָה בַּמַּיִם, שֶׁכָּל־טָמֵא לֹא תֵּשֵׁג לוֹ הַטָּהֲרָה אֶלָּא אַחַר שֶׁיִּטַּהֵר בַּמַּיִם; וְהַמִּין הַשֵּׁנִי —— מֵי נִדָּה (מי הזאה עם אפר הפרה), וְהוּא דָּבָר מְיֻחָד לְטֻמְאַת מֵת; וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים וּמַיִם חַיִּים. וְהוּא דָּבָר מְיֻחָד לַצָּרַעַת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמַר: טָהֳרַת מְצֹרָע הָרִאשׁוֹנָה —— בְּמַסֶּכֶת נְגָעִים (פרק יד).

יום שלישי כ"ח אלול ה'תשע"ג

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקִּי"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוָּה הַמִּצְרָע לְהִתְגַּלֵּחַ, וְהִיא לוֹ הַטָּהֲרָה הַשְּׁנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי — שיעור קטז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים (פרק יד), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח" (ויקרא יד, ט). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ מִקֹּדֶם (מצות עשה צג) אֶת־דִּבְרֵיהֶם (ספרא ויקרא יד, ט): "שְׁלֹשָׁה מְגַלְּחִין וְתִגְלַחְתָּן מִצְוָה: הַנָּזִיר וְהַמְּצֹרָע וְהַלְּוִיִּם". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף נְגָעִים. וְכָאן אֲבָאֵר לְךָ מֵאֵיזֶה טַעַם מָנִינוּ תִּגְלַחַת מְצֹרָע מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ (מצות עשה עז), וְלֹא עָשִׂינוּ כֵּן בַּנָּזִיר אֶלָּא קִבַּעְנוּ תִּגְלַחְתּוֹ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו כְּמִצְוָה אַחַת (מצות עשה צג) — שֶׁהַמְּצֹרָע, אֵין קֶשֶׁר בֵּין תִּגְלַחְתּוֹ לַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו, וְהַתַּכְלִית הַמֻּשָּׂגֶת מִתִּגְלַחְתּוֹ אֵינָהּ הַתַּכְלִית הַמֻּשָּׂגֶת מֵהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמְּצֹרָע, טָהֲרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ (והבאת קרבנותיו למטרה שונה — לאכול קדשים). וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מד:) אָמְרוּ: "מַה בֵּין נָזִיר לִמְצֹרָע? אֶלָּא שֶׁזֶּה טָהֲרָתוֹ תְּלוּיָה בְּיָמָיו (בימי נזרו), כְּלוֹמַר: הַנָּזִיר, וּמְצֹרָע טָהֲרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ": אִם גִּלַּח הַמְּצֹרָע וְנִשְׁלְמָה תִּגְלַחְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה — טָהֹר מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים, וְיִשָּׁאֵר מְחֻסַּר כִּפּוּרִים עַד שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹתָיו כִּשְׁאָר מְחֻסְּרֵי כִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. לָכֵן, תַּכְלִית תִּגְלַחְתּוֹ הִיא טָהֲרָתוֹ מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, בֵּין שֶׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הֵבִיא; וְאִלּוּ תַּכְלִית הַבָּאַת קָרְבְּנוֹתָיו הִיא לְהַשְׁלִים כַּפָּרָתוֹ כִּשְׁאָר מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה, כְּלוֹמַר: זָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ קֹדֶם לָכֵן (מצות עשה עה) אֶת־דִּבְרֵיהֶם: "אַרְבָּעָה מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה", וְשָׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין הַנָּזִיר מְחֻסַּר כַּפָּרָה, אֶלָּא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בִּכְלָלוּתָם (ביחד), כְּלוֹמַר: הַתִּגְלַחַת וַהֲבָאַת קָרְבָּן — מַתִּירִים לוֹ לִשְׁתּוֹת יָיִן. וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מַסְפִּיק בִּלְעָדֵי הַשֵּׁנִי, אֶלָּא הַתִּגְלַחַת קְשׁוּרָה בַּקָּרְבָּן וְהַקָּרְבָּן קָשׁוּר בַּתִּגְלַחַת, וּבְכֻלָּם יַחַד תֵּשֵׁג הַתַּכְלִית הָאַחַת, וְהִיא: שֶׁיֵּתְּרוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי נְזִירוּתוֹ. וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מו.) אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזֶּבַח וְנִמְצָא פָּסוּל — תִּגְלַחְתּוֹ פְּסוּלָה וּזְבָחָיו לֹא עָלוּ לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא מִתְנָאֵי הַזֶּבַח וְהַזֶּבַח מִתְּנָאֶיהָ. וְנִתְבָּאֵר עוֹד בַּתּוֹסֶפְתָּא (נזיר טו.): "שֶׁנָּזִיר שֶׁכָּלוּ (שהסתיימו) יָמָיו אָסוּר לְגַלַּח וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וּלְהִטַּמֵּא לַמֵּתִים" עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תִּגְלַחַת טָהֲרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת, וְהוּא שֶׁיְּגַלַּח פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְיִזְרוֹק שְׂעָרוֹ תַּחַת הַדּוּד וְיַקְרִיב אֶת־הַקָּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּכָּתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאֵם (שחז"ל) בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת 'תִּגְלַחַת'. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ בִּמְקוֹמוֹת בַּמִּשְׁנָה (נזיר פרק ב משנה ה — יא:) (מי שמתבטא בלשון) "הֲרֵינִי נָזִיר וְעָלַי לְגַלַּח נָזִיר (אחר)", הַכַּוָּנָה בָּזֶה: שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹת נָזִיר וַיַּקְרִיבֵם בַּעֲדוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא בִּטּוּי לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכָךְ, שֶׁהֵם חֵלֶק מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְעַל־יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלֵּק דִּין הַנְּזִירוּת וְיִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יָיִן. אֲבָל תִּגְלַחַת טֻמְאָה הֲרֵי הִיא מֵהִלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (מצות עשה צג).

יום רביעי כ"ט אלול ה'תשע"ג

מצות עשה קב. קג.

הַמִּצְוָה הַקּ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בֶּגֶד מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי צָרַעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מִטַּמְּאִים וְאֵיךְ מְטַמְּאִים, מַה מֵּהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרֵפָה אוֹ רְחִיצָה וְטָהֲרָה וְזוּלַת זֶה, מִכֹּל מַה־שֶּׁנֶּאֱמַר בַּכָּתוּב וּמִמַּה שֶׁבָּא בַּקַּבָּלָה (מסכת נגעים פרק יא).

הַמִּצְוָה הַקּ"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בַּיִת מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת בָּתִּים: אֵיזֶה מֵהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כֻּלּוֹ, בַּמֶּה מִטַּמֵּא וְאֵיךְ מְטַמֵּא.

יום חמישי א' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה צט.

הַמִּצְוָה הַצּ"ט — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַנִּדָּה טְמֵאָה [מְטַמְּאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת נִדָּה וְכָל־דִּינֶיהָ.

יום שישי ב' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה ק.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלֶמֶת מֵאָה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַיּוֹלֶדֶת טְמֵאָה. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַיּוֹלֶדֶת.

יום שבת קודש ג' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה קו.

הַמִּצְוָה הַקּ"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת זָבָה מְטַמְּאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת הִלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נַעֲשֵׂית זָבָה, וְאֵיךְ מְטַמְּאָה זוּלָתָהּ אַחַר שֶׁנַּעֲשְׂתָה זָבָה.

מלכים־א כ ז־טו

ז וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לְכָל־זִקְנֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר דְּעוּ־נָא וּרְאוּ כִּי רָעָה זֶה מְבַקֵּשׁ כִּי־שָׁלַח אֵלַי לְנָשַׁי וּלְבָנַי
וּלְכַסְפִּי וְלִזְהָבִי וְלֹא מָנַעְתִּי מִמֶּנּוּ: ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּל־הַזְּקֵנִים וְכָל־הָעָם אַל־תִּשְׁמַע וְלוֹא תֹאבֶה:
ט וַיֹּאמֶר לְמַלְאֲכֵי בֶן־הֲדַד אִמְרוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֶל־עַבְדְּךָ בָּרִאשֹׁנָה אֶעֱשֶׂה וְהַדָּבָר
הַזֶּה לֹא אוּכֶל לַעֲשׂוֹת וַיֵּלְכוּ הַמַּלְאָכִים וַיְשִׁבֻהוּ דָּבָר: י וַיִּשְׁלַח אֵלָיו בֶּן־הֲדַד וַיֹּאמֶר כֹּה־יַעֲשׂוּן לִי
אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּ אִם־יִשְׁפֹּק עֲפַר שֹׁמְרוֹן לִשְׁעָלִים לְכָל־הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָי: יא וַיַּעַן מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
דַּבְּרוּ אַל־יִתְהַלֵּל חֹגֵר כְּמִפַּתֵּחַ: יב וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְהוּא שֹׁתֶה הוּא וְהַמְּלָכִים בַּסֻּכּוֹת
וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו שִׂימוּ וַיָּשִׂימוּ עַל־הָעִיר: יג וְהִנֵּה | נָבִיא אֶחָד נִגַּשׁ אֶל־אַחְאָב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
כֹּה אָמַר יְהוָה הֲרָאִיתָ אֵת כָּל־הֶהָמוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה הִנְנִי נֹתְנוֹ בְיָדְךָ הַיּוֹם וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר
אַחְאָב בְּמִי וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר יְהוָה בְּנַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וַיֹּאמֶר מִי־יֶאְסֹר הַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אָתָּה:
טו וַיִּפְקֹד אֶת־נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וַיִּהְיוּ מָאתַיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְאַחֲרֵיהֶם פָּקַד אֶת־כָּל־הָעָם כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים:

רש"י

(י) אם ישפוק עפר שומרון לשעלים וגו'. (תרגום:) למיסב בשעולי פרסת רגלי עמא דעמי, עפר שנדבק בפרסת רגלים: **לשעלים.** לשון מדרך כף רגל, וכן (במדבר כב כד): במשעול הכרמים ; וכן (ישעיהו מ יב): מי מדד בשעלו מים, שדרך בים סוף, שנאמר (חבקוק ג טו): דרכת בים סוסיך: **אם ישפוק.** אם יש די: **(יא) דברו אל יתהלל חוגר כמפתח.** (תרגום:) אמרו ליה, לא ישתבח דמיזדרז ונחית בקרבא, כגבר דנצח וסליק מינה. אל יתהלל החוגר חרבו לרדת למלחמה, שאינו יודע אם ינצח אם לאו: **כמפתח.** חגורת חרבו, שעלה כבר מן המלחמה ונצח, כך אין לאדוניכם להתהלל בדבר העתיד: **(יב) שימו.** כלי המצור על העיר: **(יג) נביא אחד.** הוא מיכיהו בן ימלה (סדר עולם): **(יד) בנערי שרי המדינות.** הם בני התערובות, שהיו כל השרים של שאר האומות נותנים בניהם תחת ידו ערבים שלא ימרדו בו: **מי יאסור המלחמה.** יערוך לצוות אותה: **אתה.** צא אתה תחלה וכה תמיתנו (ועתה תריעו ספרים אחרים אינו): **(טו) שבעת אלפים.** אומר אני, הם שאמר עליהם (לעיל יט יח): כל הברכים אשר לא כרעו לבעל שבעת אלפים:

מצודת דוד

(ז) כי רעה זה מבקש. אין דעתו על השלום כי אם במלחמה, כי שואל דברים שאי אפשר למלאותם: **ולא מנעתי ממני.** רצה לומר: וכי לא אמנע ממנו בתמיה: **(ט) כל אשר וכו' בראשונה.** רצה לומר: דבר המובן בשאלה הראשונה, שנהיה תחת ממשלתך: **והדבר הזה.** מה שאתה שואל עתה, לתת לך הכל: **(י) כה יעשון וכו'.** הוא ענין שבועה, וגזם ולא אמר, ורבים כמוהו במקרא: **אם ישפוק.** אם העפר אשר בשומרון יהיה די לכל העם אשר אתי, אם יקח כל אחד ממנו מלא אגרופו: **(יא) דברו.** אמרו אל בן הדד: **אל יתהלל וכו'.** רצה לומר: החוגר חרבו לרדת למלחמה, אין לו להתהלל כאשר יתהלל הפותח ומתיר חגורת חרבו, בשובו מן המלחמה בנצחון, וכאומר עדיין אין לו להתהלל, כי מי יודע מי ינצח במלחמה: **(יב) בסכות.** מפני החמה עשו להם סוכות: **שימו.** הזמינו מלחמה על העיר: **(יג) נביא אחד.** אמרו רבותינו ז"ל (סדר עולם, ראה סנהדרין פט ב וברש"י שם ד"ה חבריה דמיכה) שהוא מיכיהו בן ימלה: **הראית.** רצה לומר: האם אתה נותן לב לגודל רבוי העם, ועם כל זאת הנני נותנו בידך: **(יד) במי.** מי הם אשר יצאו בראש למלחמה, לשימסרו בידם: **בנערי שרי המדינות.** משרתי שרי המדינות שבארץ ישראל והמה מתי מספר, ואינם מלומדי מלחמה, וזהו בכדי שיהיה הנס עוד יותר גדול להפליא: **מי יאסור המלחמה.** ראש המלחמה נקרא אוסר, על כי מעמיד הוא את אנשי המלחמה, וקושר אותם באזהרות בעניני המלחמה, וכן (דברי הימים ב יג ג): ויאסור אביה את המלחמה: **(טו) ואחריהם.** רצה לומר: ללכת אחריהם, כי נערי שרי המדינות הלכו בראש כדבר ה': **כל בני ישראל.** רצה לומר: לא היה עוד ביניהם אנשי מלחמה, או שהמה היו הכשרים בכל בני ישראל, וכמו שנאמר למעלה (יט יח): והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכו':

מצודת ציון

(ח) ולא תאבה. ולא תרצה: **(י) ישפוק.** כמו יספוק בסמ"ך, והוא מלשון ספוק ודי: **לשעלים.** הוא ענין אגרוף, וכן (ישעיהו מ יב) מי מדד בשעלו מים: **אשר ברגלי.** ההולכים עמי ואחרי, וכן (שופטים ד י) ויעל ברגליו: **(יא) יתהלל.** יתפאר: **כמפתח.** ענין התרה: **(יג) ההמון.** ענין רבוי:

תהלים צב א־טז.

א מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: ב טוֹב לְהֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: ג לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ
בַּלֵּילוֹת: ד עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נֵבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: ה כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְהוָה בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן:
ו מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: ז אִישׁ־בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת: ח בִּפְרֹחַ
רְשָׁעִים ׀ כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: ט וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְהוָה: י כִּי הִנֵּה
אֹיְבֶיךָ ׀ יְהוָה כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: יא וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן:
יב וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: יג צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה:
יד שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: טו עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: טז לְהַגִּיד
כִּי־יָשָׁר יְהוָה צוּרִי וְלֹא־(כתיב עלתה) עַוְלָתָה בוֹ:

רש"י

(א) מזמור שיר. של לוים (נביאים): **ליום השבת.** שאומרי' אותו בשבתות והוא מדבר בענין העולם הבא שכולו שבת: **(ג) להגיד בבקר חסדך.** בעת הגאולה: **ואמונתך בלילות.** ובעוד צרת הגלות להאמין בך שתשמור הבטחתך כל זה נאה וטוב: **(ד) עלי עשור ועלי נבל.** כנור של עשרה נימין: **(ז) איש בער לא ידע.** את האמור למטה: **(ח) בפרח רשעים כמו עשב.** אינם יודעי' שהפרחת' אינה אלא להשמידם עדי עד שמשלם לשונאיו על פניהם להאבידם: **(ט) ואתה מרום.** בכל משפטיך ידך על העליונה שהכל מצדיקים עליהם את דינך: **(יא) בלותי בשמן רענן.** לבלותי בשמן של שררה. בלותי כמו (במדבר טו) בלול בשמן: **(יב) בשורי.** בעוייני כמו בשוררי: **בקמים עלי מרעים.** על הרשעים הקמים עלי שמעו אזני מאחורי הפרגוד שלא יועילו לכלות אותנו, כך שמעתי: **(יג) צדיק כתמר יפרח וגו'.** כתמר לעשות פירות וכארז בלבנון להחליף גזעו: **(יד) שתולים.** יהיו הצדיקים בבית ה': **(טו) ינובון.** יצמחון: **דשנים.** שמנים ורעננים יהיו ואז יגידו כי ישר ה':

מצודת דוד

(א) ליום השבת. המזמור הזה הוקבע לזמר על הדוכן בשבת: **(ב) טוב להודות לה'.** טוב וישר לנו להודות לה' ולזמר לשמך העליון על כל: **(ג) בבוקר.** בכל בוקר: **ואמונתך.** קיום הבטחתך נגיד בכל הלילות: **(ד) עלי עשור.** נזמר על כלי נגון בעל עשרה נימין: **עלי הגיון בכנור.** על השיר שבדבור הפה מנגן בכנור לבסם הקול כדרך המנגנים: **(ה) בפעליך.** במעשה הנסים שעשית לי: **במעשי וגו'.** כפל הדבר במ"ש: **(ו) עמקו.** הם דברים עמוקים ואין להבינם: **(ז) איש בער וגו'.** וחוזר ומפרש וכסיל לא יבין את זאת והיא האמורה למטה: **(ח) בפרוח.** במה שהרשעים מפריחים: **כמו עשב וגו'.** לא יבין אשר הכוונה היא להשמידם עד עולם כי משלם להם מעט שכר צדקתם לטרדם מעוה"ב: **(ט) ואתה.** כי אתה מרום לעולם ובכל עת ידך על העליונה ואם לא תפרע מהם בחייהם תפרע מהם אחרי מותם: **(י) כי הנה וגו'.** וחוזר ומפרש כי הנה אויביך יאבדו ר"ל האבדון נכון בידם וימק בשרם ויתפרדו עצמותם: **(יא) ותרם.** אבל קרני תרומם כקרני הראם: **בלותי.** אהיה נבלל בראשי בשמן לח ודשן, והוא משל על רבוי התענוג: **(יב) ותבט עיני.** עיני תראה חפצה בהאויב המביט בי בעין רעה: **בקמים.** בעת יקומו עלי מרעים תשמענה אזני מה שחפצה לשמוע והוא אבדן המרעים: **(יג) כתמר יפרח.** יעשה פרי בבנים ובבנות כתמר הזה הפורח להוציא פירות: **ישגה.** יתגדל ויעלה מעלה מעלה כקומת הארז אשר בלבנון: **(יד) שתולים.** יהיו נטועים וקבועים בבית ה' לומדי התורה והחכמה: **בחצרות.** כפל הדבר במ"ש: **(טו) עוד ינובון.** בימי זקנתם ירבו עוד תנובה והצמחה ויהיו דשנים ורטובים: **(טז) להגיד.** למען יודע לכל כי ישר ה' ואין בו עולה בראותם כי סוף הדבר שמקבל כל אחד גמול מעשיו:

מצודת ציון

(ד) הגיון. ענין דבור: **(ז) בער.** שוטה כבהמה מל' אנחנו ובעירנו (במדבר כ): **(ח) ויציצו.** יפריחו: **(יא) כראים.** שם חיה ראם: **בלותי.** מל' בלילה וערבוב: **רענן.** ענין לחות ודשן כמו והיה עלהו רענן (ירמיה יז): **(יב) בשורי.** ענין הבטה כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר לב): **(יג) ישגה.** יתרבה גדלו כמו ישגה אחו (איוב ח): **(יד) שתולים.** נטועים: **(טו) ינובון.** מל' תנובה והצמחה: **דשנים.** שמנים: **ורעננים.** ענין לחות ורטיבות כמו והיה עלהו רענן (ירמיה ז):

יהל אור

ג להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות. ברכות פ"ק י"ב א'. ילקוט ח"א ס"ט ג' רס"ו א'. ח"ב ע"ה ד'. וזה הפסוק הוא שיר של לילה האומרת כן בפרק שירה עמ"ש בענין רננא ברמשא. ובענין מדת יום ומדת לילה בת"א סד"ה להבין ענין הברכות בפ' בראשית ומ"ש ע"פ ויחלק עליהם לילה:

ג שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד? אָמַר לִשְׁנַיִם: בּוֹאוּ וְהַעִידוּנִי; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת; אוֹ שֶׁאָמְרוּ לוֹ: אֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, וְאָמְרוּ: אָמֵן — הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים חוּץ לְבֵית דִּין, וּבָאוּ לְבֵית דִּין וְהוֹדוּ — פְּטוּרִים; כָּפְרוּ — חַיָּבִים עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכָפְרוּ — אֵינָן חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה טַּעַם? הוֹאִיל וְאֵינָם יְכוֹלִים לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת.

ד כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת — שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין; בָּזֶה אַחַר זֶה — הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר. כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד — הַכּוֹפֵר חַיָּב. הָיוּ שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים, כְּפָרָה הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ כְּפָרָה הַשְּׁנִיָּה — שְׁתֵּיהֶן חַיָּבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָעֵדוּת יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּם בִּשְׁתֵּיהֶן.

פירוש ברטנורא

ג ובאו לב"ד והודו פטורים. ואפילו כפרו חוץ לב"ד על כל שבועה. שאין כפירה חוץ לב"ד חשובה כפירה: **כפרו בב"ד חייבין על כל אחת ואחת.** דאמר קרא (ויקרא ה') והיה כי יאשם לאחת מאלה, לחייב על כל אחת ואחת: **מה טעם.** אין חייבים אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף, ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו לחייבם על כל אחת ואחת: **הואיל.** ואילו כפרו בב"ד בפעם ראשונה שוב לא היו יכולין לחזור ולהודות, שכבר הגידו שאינם יודעים לו שום עדות ושוב אין חוזרים ומגידים. הלכך אע"ג דלא כפרו אלא לבסוף, כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה. דאם מה ששתקו בראשונה כפירה היא, שוב אינם ראויים להשביען, ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין, ומה זו שבועה על שבועה. על כרחך כי כתיב לאחת לחייב על כל אחת ואחת, אשבועות חוץ לב"ד וכפרו בב"ד כתיב, דשבועות חוץ לב"ד שהיה משבעין שיבואו לב"ד ויעידו לא יצאו לבטלה, וראויות לחלק שאם כפרו שם בראשונה היה ראוי לחזור ולהשביען:

ד כפרו שניהם כאחד. בתוך כדי דיבור: **בזה אחר זה.** שהיה בין זה לזה יותר מכדי דיבור: **הראשון חייב.** אבל השני פטור, שכיון שכפר הראשון שוב אין השני ראוי להעיד, שהוא יחידי: **שתיהן חייבות.** בגמרא פריך, ראשונה אמאי חייבת הא קיימא כת שניה, ומה הפסידוהו הראשונים בכפירתם. ומשני, דמתניתין איירי כגון שהיו העדים של כת שניה קרובים בנשותיהן, שלא היו כשרים להעיד כשכפרה כת ראשונה, ונשותיהן גוססות. מהו דתימא כיון דקיי"ל רוב גוססים למיתה הוו להו כאילו מתו ותפטר כת ראשונה דהא קיימא שניה, קמ"ל השתא מיהא לא שכוב ונמצא שלא היה שם בשעת כפירה אלא כת ראשונה בלבד, ולפיכך חייבין:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

משנתנו מביאה דוגמאות של שבועת העדות, והיא מוסיפה להשמיענו פרטי דינים בחיובי שבועה זו.

שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד? אָמַר לִשְׁנַיִם: בּוֹאוּ וְהַעִידוּנִי – והם השיבו לו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת** – ונשבעו לשקר, **אוֹ שֶׁאָמְרוּ לוֹ** – בלא שבועה: **אֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת** – ואמר התובע: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם** – שאמת היא מה שאמרתם, **וְאָמְרוּ: אָמֵן** – וזה היה שקר, **הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין** – קרבן עולה ויורד משום שבועת העדות (עיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"). **הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן** – התובע, **חֲמִשָּׁה פְּעָמִים חוּץ לְבֵית דִּין** – וכפרו בכל פעם שהשביעם, **וּבָאוּ לְבֵית דִּין וְהוֹדוּ** – שיודעים לו עדות, **פְּטוּרִים** – שעל כפירה חוץ לבית דין אין חייבים, כמו ששנינו במשנה א, שנאמר (**ויקרא ה, א**): "אם לא יגיד ונשא עוונו" – לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה, מתחייב זה ממון (**גמרא**). ואפילו רבי מאיר המחייב את הנשבע מפי עצמו אפילו שלא בפני בית דין, מודה כאן שפטורים, הואיל והודו בבית דין (**הר"ן**). **כָּפְרוּ** – גם בבית הדין, **חַיָּבִים עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – על כל שבועה ושבועה שהשביעם חוץ לבית דין, שנאמר (**ויקרא ה, ה**): "והיה כי יאשם לאחת מאלה" – בא הכתוב לחייב על כל אחת ואחת (**גמרא**). אבל אם **הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכָפְרוּ** – בין שכפרו בכל פעם שהשביעם, ובין ששתקו ולא כפרו אלא לבסוף, **אֵינָן חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת** – משום שבועה אחת. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה טַּעַם** – אינם חייבים אלא אחת? **הוֹאִיל וְאֵינָם יְכוֹלִים לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת** – לאחר שכפרו העדים בפני בית הדין ואמרו שאינם יודעים לו עדות, שוב אינם יכולים לחזור בהם ולהודות שיודעים, שנאמר (**ויקרא ה, א**): "אם לא יגיד" – ודרשו: כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. הלכך אינם חייבים אלא על כפירתם הראשונה בלבד. ואפילו שתקו ולא כפרו אלא לאחר שהשביעם כל חמש השבועות, אין אנו אומרים שכפירתם זו היא כפירה בכל חמש השבועות לחייבם על כל אחת ואחת, שכן אם שתיקתם הראשונה כפירה היא, הרי אמרנו שאין חייבים אלא על כפירתם הראשונה בלבד; ואם אינה כפירה, לא חלה עליהן אלא שבועה אחת, שאין שבועה חלה על שבועה, שהרי מושבעים ועומדים, הלכך אינם חייבים אלא אחת.

באור משנה ד

משנה זו מוסיפה להשמיענו, שאין עדים חייבים משום שבועת העדות, אלא אם כן הפסידו את התובע ממון בכפירתם.

כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת – בגמרא מבואר, שהתחיל השני לכפור בתוך כדי דיבורו של חברו, **שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין** – משום שבועת העדות; **בָּזֶה אַחַר זֶה** – שבין כפירתו של העד הראשון וכפירתו של העד השני עבר יותר מכדי דיבור, **הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר** – שלאחר שכפר העד הראשון, שוב אין השני ראוי להעיד, שהרי עד אחד אינו מחייב ממון, ונמצא שבכפירתו לא הפסיד את התובע ממון, הלכך השני פטור מקרבן משום שבועת העדות. **כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד** – בין שכפר הראשון ובין שכפר השני, **הַכּוֹפֵר חַיָּב** – קרבן, משום שבועת העדות, שהרי הפסיד את התובע ממון בכפירתו. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאם כפרו שניהם כאחד וחזר אחד מהם והודה בתוך כדי דיבור, הרי זה שהודה פטור, והעומד בכפירתו חייב. **הָיוּ שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים** – שהושבעו על ידי התובע להעיד לו, **כָּפְרָה הָרִאשׁוֹנָה** – כת העדים הראשונה, **וְאַחַר כָּךְ כָּפְרָה הַשְּׁנִיָּה** – כת העדים השנייה, **שְׁתֵּיהֶן חַיָּבוֹת** – שתי כתות העדים חייבות משום שבועת העדות, **מִפְּנֵי שֶׁהָעֵדוּת יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּם בִּשְׁתֵּיהֶן** – בכל כת וכת לחוד. בגמרא מבואר, שאם הכת השנייה ראויה להעיד, הרי הכת הראשונה פטורה, לפי שסומכת היא על הכת השנייה, ונמצאת הראשונה לא הפסידה בכפירתה את התובע ממון, אלא שמדובר במשנתנו בכגון שבשעה שכפרה הכת הראשונה היו עדי הכת השנייה קרובים בנשותיהם לתובע או לנתבע, ונשותיהן היו גוססות; ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שידוע שרוב גוססים למיתה, מכל מקום כל זמן שלא מתו, אין הכת השנייה ראויה להעיד; נמצא שלא היתה כאן אלא כת ראשונה בלבד, וכיון שכפרה, הרי היא חייבת. ואם כפרה הכת השנייה אחרי שמתו נשותיהן, כיון שנעשתה ראויה להעיד, אף היא חייבת משום שבועת העדות. זה מה ששנינו במשנתנו: שתיהן חייבות, מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן.

בארנו לפי הרמב"ם, בכגון שעדי הכת השניה היו קרובים בנשותיהם לתובע או לנתבע. אבל רש"י מפרש, שהעדים עצמם היו קרובים זה לזה בנשותיהם, כגון שנשאו שתי אחיות, ואינם כשרים בעדות אחת. וכן מפרש גם הרב מברטנורא (ועיין "תוספות יום טוב" שמקשה על שני הפירושים).

ה **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵדָה — שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת — אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין, שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי, פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵדָה — חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן: חִטִּין וּשְׂעוֹרִים וְכֻסְּמִין; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת — אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי, חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְּמִין — חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.**

ו **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי נֶזֶק וַחֲצִי נֶזֶק, תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל, תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, וְשֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתִּי, וּפִתָּה אֶת בִּתִּי, וְשֶׁהִכַּנִּי בְּנִי, וְשֶׁחָבַל בִּי חֲבֵרִי, וְשֶׁהִדְלִיק אֶת גְּדִישִׁי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין.**

ז **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁאֲנִי כֹּהֵן, שֶׁאֲנִי לֵוִי, שֶׁאֵינִי בֶּן גְּרוּשָׁה, שֶׁאֵינִי בֶּן חֲלוּצָה,**

פירוש ברטנורא

ה **תשומת יד.** הלואה. ששם בידו ממון: **ואבידה.** שמצא אבידתי: **חטין ושעורין וכוסמין.** רישא אשמועינן מין אחד ותביעות חלוקות. וסיפא אשמועינן תביעה אחת כולם פקדון, ומינין חלוקים:

ו **נזק וחצי נזק.** בחצי נזק צרורות דממונא הוא ולא קנסא. דאמרינן בעדות של קנס אין חייבין: **תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה.** משום קרנא: **ושאנס איש פלוני ופיתה את בתי.** משום בושת ופגם דממונא הוא: **ושהכני בני.** הכאה שאין בה חבורה שאינו חייב עליה מיתה. וכיון דליכא מיתה איכא ממון: **ושחבל בי חברי ביוה"כ.** ונקט לה, דאע"ג דענוש כרת חייב ממון:

ז **שאני כהן.** פטורין, שאין העדים חייבין אלא כשכפרו בדבר שיש בו תביעות ממון: **שאנס איש פלוני או פיתה בתו של פלוני.** ובתו דקתני, **איש**

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

משנתנו ממשיכה בדיני שבועת העדות, והיא באה להשמיענו שאם אחד השביע את העדים שיעידו לו על תביעות שונות שתובע מחברו, אם לא פירטו בשבועתם את התביעות הללו, אלא אמרו: שבועה שאין אנו יודעים לך עדות, אינם חייבים אלא משום שבועה אחת. אבל אם פירטו בשבועתם את התביעות, חייבים הם על כל אחת ואחת בפני עצמה, כפי שיבואר.

אמר לעדים: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן** – דבר שהפקדתי אצלו, **וּתְשׁוּמֶת יָד** – והלואה שנתתי לו (ששמתי בידו ממון בתורת מלוה), **וְגָזֵל** – וגזילה שגזל ממני, **וַאֲבֵדָה** – ואבדתי שמצא; והעדים השיבו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת** – ולא חזרו על פרטי תביעותיו, **אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת** – משום שבועה אחת. אבל אם אמרו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין, שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי, פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵדָה** – שמנו בשבועתם את כל תביעותיו, **חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – שנשבעו שבועת העדות על כל תביעה ותביעה בפני עצמה. וכן אם אמר לעדים: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן: חִטִּין וּשְׂעוֹרִים וְכֻסְּמִין** – ויש כאן תביעה אחת של פיקדון, אבל של מינים שונים; והעדים השיבו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת** – בכל הדברים הללו שאתה תובע, **אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת** – אלא משום שבועה אחת. אבל אם אמרו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי, חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְּמִין** – שפירטו בשבועתם את המינים השונים שהוא תובע מחברו, אף שאין כאן אלא תביעה אחת של פיקדון, **חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – שנשבעו בשבועתם זו על כל מין ומין בפני עצמו.

יש תמהים על מה שנקטה המשנה בתשובת העדים: "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות". שכיון שאמר התובע: משביע אני עליכם, הרי העדים מושבעים הם, כמו שנאמר (ויקרא ה, א), "ושמעה קול אלה", ומכאן שעיקר שבועת העדות האמורה בתורה היינו שהעדים מושבעים מפי אחרים, ושוב אין העדים צריכים להשיב בלשון שבועה או אפילו לענות אמן ("תוספות יום טוב". עיין שם מה שמתרץ). ברם, יש מפרשים, שכוונת משנתנו לשני אופנים של שבועת העדות, ופירוש המשנה הוא כדלקמן: אמר לעדים: "משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פיקדון" וכו', והם השיבו: אין אנו יודעים לך עדות (מבלי להוציא שבועה או עניית אמן מפיהם); או שהוא אמר להם: בואו והעידוני, והם ענו לו: "שבועה שאין אנו יודעים לך עדות"... ("מלאכת שלמה"; "תפארת ישראל").

באור משנה ו

הלכה היא, שמודה בקנס פטור מלשלמו; ואפילו באו עדים אחר כך והעידו שחייב קנס, כיון שקדם והודה, הריהו פטור. ומכאן – המשביע עדי קנס וכפרו, פטורין משבועת העדות, שהואיל ואם קדם הנתבע והודה, הריהו פטור, נמצאו העדים לבדם אינם מועילים בעדותם לחייב את הנתבע ממון, אלא עדותם עם כפירת הנתבע היא המחייבת אותו ממון, וכיון שאם הודה לא תועיל עדותם, אם כפרו בה ונשבעו פטורין (רמב"ם הל' שבועות ט, ד). משנתנו באה להשמיע, שאם השביע עדים שיעידו לו על תביעה שיש בה גם קנס וגם ממון, וכן אם השביעם על תביעה שיש בה גם עונש כרת וגם תשלומים, הרי הם חייבים משום שבועת העדות, מפני חיוב הממון שיש בתביעתו.

אמר לעדים: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי נֶזֶק** – שפלוני חייב לשלם לי תשלומי נזק, **וַחֲצִי נֶזֶק** – או חצי נזק. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחצי נזק צרורות, שכן שנינו (**משנה בבא קמא ב, א**): "היו צרורות (קיסמים ואבנים קטנות) מנתזין מתחת רגליה (של הבהמה), ושברה את הכלים, משלם חצי נזק"; ותשלום זה אינו קנס אלא ממון; **תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל** – או שפלוני חייב לי בעד גניבה תשלומי כפל, והרי כלול בהם גם תשלום הקרן; או **תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה** – שגנב אצלי שור או שה וטבחו או מכרו, וחייב לשלם חמישה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת השה; ואף בתשלומים אלו הרי כלול הקרן; **וְשֶׁאָנַס** – או שאנס – **אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתִּי, וּפִתָּה** – או שפיתה – **אֶת בִּתִּי** – והרי מלבד תשלום הקנס, חייב לשלם גם דמי בושת ופגם, שתשלומי ממון הם; **וְשֶׁהִכַּנִּי בְּנִי** – או שאמר לעדים: משביע אני עליכם, אם לא תבואו ותעידוני שהכני בני מכה שאין בה חבורה, וכיון שאין כאן חיוב מיתה (**עיין משנה סנהדרין יא, א**), יש כאן חיוב תשלומים, כגון בושת וצער; **וְשֶׁחָבַל** – או שחבל – **בִּי חֲבֵרִי, וְשֶׁהִדְלִיק** – או שהדליק – **אֶת גְּדִישִׁי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** – שאף על פי שהחובל בחברו ביום הכיפורים או המדליק גדישו ביום הכיפורים ענוש כרת, הריהו חייב גם בתשלומים (**עיין משנה בבא קמא ח, ג**), – בכל אחת מהתביעות הללו, הואיל ויש בהן חיוב ממון, לפיכך אם כפרו העדים, **הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין** – קרבן משום שבועת העדות, כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד, שאם נתבעו עדים להעיד בדבר שאין בו תביעת ממון, ונשבעו לשקר שאינם יודעים עדות זו, אינם חייבים משום שבועת העדות; ומבואר בגמרא (שבועות לג, ב), שלמדים בגזרה שווה שבועת העדות משבועת הפיקדון, מה בשבועת הפיקדון אין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון, אף בשבועת העדות אינו

שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן, שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי לֵוִי, שֶׁאֵינוֹ בֶּן גְּרוּשָׁה, שֶׁאֵינוֹ בֶּן חֲלוּצָה, שֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתּוֹ, וּפִתָּה אֶת בִּתּוֹ, וְשֶׁחָבַל בִּי בְּנִי, וְשֶׁחָבַל בִּי חֲבֵרִי וְשֶׁהִדְלִיק גְּדִישִׁי בְּשַׁבָּת — הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

ח מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי לִתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז וְלֹא נָתַן לִי — הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל תְּבִיעַת מָמוֹן כַּפִּקָּדוֹן.

ט מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, כְּשֶׁתֵּדְעוּן לִי עֵדוּת שֶׁתָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי — הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁקֹּדֶמֶת שְׁבוּעָה לָעֵדוּת.

י עָמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאָמַר: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִים לִי עֵדוּת, שֶׁתָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי — הֲרֵי אֵלּוּ

פירוש ברטנורא

פלוני כהן דלעיל קאי, [דתנא לעיל מיניה שאיש פלוני כהן או לוי ואינו בן גרושה, ועליה קאי] או שהשביען שאנס איש פלוני את בתו של אותו פלוני דאיירי ביה עד השתא. פטורים, דבעינן שישמעו מפי התובע. ובגמרא מוקי לה בבא בהרשאה. ואי תביעת ממון אחר הוי, היו חייבים. ואשמועינן דאין נחשב המורשה בעל דין בזה כשאר ממון, דכיון דממון שהוא שואל לא מטא לידיה מעולם, לא מצי למכתב הרשאה עליה: **ושחבל בי בני.** חבלה היא חבורה. פטורין, שאם העידוהו היה מתחייב מיתה ולא ממון: **ושחבל בי חברי ושהדליק את גדישי בשבת.** דתרוייהו חיוב מיתה נינהו ופטורים מן הממון:

ח שאמר איש פלוני ליתן לי וכו' פטורים. דכתיב בשבועת העדות תחטא, וכתיב בשבועת הפקדון תחטא, מה שבועת הפקדון על תביעת ממון שיש לו על חבירו, אף שבועת העדות צריך שתהיה על תביעת ממון שיש לו עליו, וזה שטוען שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז אינה תביעת ממון שיש לו על חברו, שאפילו הוא כדבריו שאמר לו חברו שיתן לו מאתים זוז אין חברו חייב בו כלום בשביל אמירה זו:

ט מפני שקדמה שבועה לעדות. ורחמנא אמר (ויקרא ה') ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע, שקדמה העדות לשבועה ולא שקדמה שבועה לעדות:

י אם יודעים אתם לי עדות וכו' פטורין. דכתיב והוא עד, עד שייחד את עדיו:

משניות מבוארות – קהתי

מדבר אלא בתביעת ממון.

אמר אחד לעדים: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁאֲנִי כֹּהֵן** – ומותר לי לאכול בתרומה, או **שֶׁאֲנִי לֵוִי** – וזכאי לקבל מעשרות, או **שֶׁאֵינִי בֶּן גְּרוּשָׁה, או שֶׁאֵינִי בֶּן חֲלוּצָה** – כלומר שאינני כהן חלל **(עיין משנה מכות א, א)**, – והרי בכל אלו אין תביעת ממון **(עיין "תפארת ישראל")**; וכן אם השביע את העדים שיעידו **שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן, או שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי לֵוִי, או שֶׁאֵינוֹ בֶּן גְּרוּשָׁה, או שֶׁאֵינוֹ בֶּן חֲלוּצָה** – שכן אפילו בתביעת ממון, אם בא אדם והשביע את העדים שיעידו לפלוני, שחברו חייב לו כסף, אין העדים חייבים משום שבועת העדות, עד שישמעו מפי התובע, כפי שנלמד להלן **(משנה יב)**. ברם, בתביעת ממון יש והעדים חייבים, אף על פי שלא שמעו מפי התובע, כגון שהשביעם אדם שבא בהרשאה, לפי שכוחו של המורשה ככוחו של התובע. לא כן בעניינים שנימנו במשנתנו, שאין בהם תביעת ממון, ולא שייך בהם הרשאה כלל. וכן אם השביע את העדים שיעידו, **שֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתּוֹ** – של אותו פלוני (שמדובר עליו קודם במשנתנו), **וּפִתָּה** – או שפיתה – **אֶת בִּתּוֹ** – של פלוני, ומלבד תשלום קנס, חייב לשלם לו דמי בושת ופגם, שממון הוא **(כמבואר במשנה הקודמת)**; אפילו בא – זה שהשביעם – בהרשאה, אין זה מועיל לחייב את העדים משום שבועת העדות, שאין כוחו של המורשה ככוחו של התובע אלא לגבי ממון שהיה בידו של התובע ועכשיו הוא בידו של הנתבע, אבל לא לגבי ממון שתובע מאונס או ממפתה, שלא היה בידו מעולם. **וְשֶׁחָבַל בִּי בְּנִי** – או שאמר לעדים: משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני, שחבל בי בני, כלומר שהכני ועשה בי חבורה, **וְשֶׁחָבַל** – או שחבל – **בִּי חֲבֵרִי וְשֶׁהִדְלִיק גְּדִישִׁי בְּשַׁבָּת** – שחבל בי בשבת, או שהדליק גדישי בשבת; – בשלשת העניינים הללו שבסיפא, הואיל ויש בהם חיוב מיתה, אין בהם חיוב ממון **(עיין משנה בבא קמא ח, ה)**; ויש מפרשים, שאף בפיסקה "ושאנס איש פלוני את בתו, ופתה את בתו" מדובר בענין שיש בו חיוב מיתה ולא ממון, שכן לדעתם פירושה הוא, שפלוני האב בא על בתו **(עיין רש"י ותוספות בגמרא שבועות לד, א)**. מכל מקום בכל העניינים שנימנו במשנתנו, אם נשבעו העדים לשקר, ואמרו שאינם יודעים לו עדות, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין** – כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ח

משנה זו מוסיפה ללמדנו שאין העדים חייבים משום שבועת העדות, אלא אם כפרו בעדות של תביעת ממון.

אמר אחד לעדים: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי לִתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז וְלֹא נָתַן לִי** – ואמרו העדים: אין אנו יודעים לך עדות, ונמצאו נשבעים לשקר, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים** – מלהביא קרבן משום שבועת העדות, **שֶׁאֵין חַיָּבִין** – העדים שכפרו, משום שבועת העדות, **אֶלָּא עַל תְּבִיעַת מָמוֹן כַּפִּקָּדוֹן** – שכן בשבועת העדות כתוב **(ויקרא ה, א)**: "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה", ובשבועת הפיקדון כתוב **(ויקרא ה, כא)**: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה', וכחש בעמיתו בפקדון", ולמדים בגזרה שווה "תחטא, תחטא" – מה שבועת הפיקדון בתביעת ממון שיש לו ביד חברו, אף שבועת העדות אינה נוהגת אלא בתביעת ממון שיש לו עליו; ברם, טענה זו "שאמר איש פלוני ליתן לי מאתיים זוז" אינה תביעת ממון שיש לו על חברו, שאפילו נכונים דבריו, שאמר לו חברו שיתן לו מאתיים זוז, אין חברו חייב ליתן לו כלום בשביל אמירה זו **(ברטנורא)**; ויש מוסיפים, שאפילו התובע הוא עני, אינו חייב לו אלא מטעם נדר (שנדר לצדקה), ונמצא שאין עליו חיוב ממון בשום צד, שאין בית דין יורדין לנכסיו (לגבות את הכסף שנדר לצדקה). אם אינו רוצה לקיים נדרו, אלא שמנדין אותו, או מכין אותו עד שיקיים מוצא שפתיו **("תוספות יום טוב")**; ועוד, שהרי יכול להתיר נדרו **("תפארת ישראל")**. הלכך פטורים העדים, כשכפרו ואמרו שאינם יודעים לו עדות זו, שהרי אפילו העידו עדותם, לא היה פלוני חייב לקיים את הבטחתו ולתת לו את הכסף, שהיה יכול לומר: חוזרני בי **(רש"י)**.

באור משנה ט

משנתנו באה ללמד, שאין העדים חייבים משום שבועת העדות, אלא אם כן קדמה עדות לשבועה, כלומר שבזמן שנשבעו כבר ידעו העדות. אבל אם קדמה שבועה לעדות, כפי שיבואר במשנה, הרי הם פטורים.

האומר לעדים: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, כְּשֶׁתֵּדְעוּן לִי עֵדוּת שֶׁתָּבֹאוּ וּתְעִידוּנִי** – וקיבלו שבועתו **(עיין רמב"ם הל' שבועות ט, ח)**; ויש מפרשים, שלא השיבו לו כלל **(תוספות ר' עקיבא איגר)**; ולאחר זמן ידעו לו עדות, ותבע אותם להעיד לו, והם כפרו ואמרו, שאין יודעים לו עדות, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים** – מקרבן משום שבועת העדות, **מִפְּנֵי שֶׁקֹּדֶמֶת שְׁבוּעָה לָעֵדוּת** – שבשעה שהשביעם עדיין לא ידעו לו עדות, והתורה אמרה **(ויקרא ה, א)**: "ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע" – מי שקדמה עדות לשבועה ולא שקדמה שבועה לעדות **(גמרא)**.

באור משנה י

משנה זו באה ללמדנו, שאין העדים חייבים משום שבועת העדות, אלא אם כן ייחד אותם התובע (פנה אליהם במיוחד), והשביעם שיעידו לו. אבל אם פנה לרבים שעמדו יחד והשביעם שכל מי שיודע לו עדות יבוא לבית דין ויעיד לו, והיו עדיו ביניהם, וכשתבע אותם להעיד כפרו שאינם יודעים לו עדות, הרי אלו פטורין,

פְּטוּרִין, עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן לָהֶם.

יא אָמַר לִשְׁנַיִם: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי — שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֵדוּת, וְהֵם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת עַד מִפִּי עֵד, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל — הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

יב שִׁלַּח בְּיַד עַבְדּוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הַנִּתְבָּע: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּהוּ — הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ.

יג מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם, אוֹסְרְכֶם אֲנִי — הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ — הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

פירוש ברטנורא

יא **והם יודעים לו עדות עד מפי עד וכו׳ פטורים.** שאם העידוהו לא היתה עדותן מועלת לו כלום:

יב **עד שישמעו מפי התובע.** דכתיב (שם) אם לוא יגיד, מלא בוי״ו ואל״ף. למדרש הכי, אם לו לא יגיד, כלומר לתובע, ונשא עונו, הא אם לאחר לא יגיד פטור:

יג **מצוה אני עליכם וכו׳.** והוא שיאמר מצוה אני עליכם בשבועה, אוסרכם אני בשבועה: **המקלל בכולם.** מברך את השם באחד מהם: **ר׳ מאיר מחייב.**

משניות מבוארות – קהתי

מפני שלא ייחד אותם בשבועה בפני עצמם (רמב״ם).

עָמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאָמַר – לכל הציבור: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִים לִי עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי** – כלומר שכל אלה היודעים לי עדות יבואו ויעידו לי, וענו כולם: אמן, והיו ביניהם שניים שידעו לו עדות, ותבע אותם אחר כך להעיד, וכפרו, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין** – משבועת העדות, **עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן לָהֶם** – לאותם האנשים המיוחדים שיודעים לו עדות, שנאמר בשבועת העדות: ״ושמעה קול אלה והוא עד״ – עד שייחד את עדיו. ברם, אם אמר: משביע אני עליכם כל העומדים כאן, שאם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני, והיו עדיו ביניהם וכפרו, הרי הם חייבים משום שבועת העדות, שהואיל ואמר ״כל העומדים כאן״, הרי ייחד עדיו. וכך שנו בברייתא בגמרא (**שבועות לה, א**): ״ראה סיעה של בני אדם עומדין, ועדיו ביניהן, ואמר להן: ״משביעני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני״, – יכול יהיו חייבין? תלמוד לומר: והוא עד״, והרי לא ייחד עדיו. – יכול אפילו אמר: ״כל העומדים כאן״ (יהיו פטורים)? תלמוד לומר: ״והוא עד״, והרי ייחד עדיו (**עיין גמרא ורש״י; ועיין ״לחם משנה״ על הרמב״ם הלכות שבועות ט, ט** – שם מבואר, שאפילו ידע שעדיו שם והוא היה מכירם, אם אמר ״משביעני עליכם״, ולא אמר: ״כל העומדים כאן״, אינם חייבים).

באור משנה יא

כבר שנינו במשנה א, שאין שבועת העדות נוהגת לא בקרובים ולא בפסולים, אלא בראויים להעיד. משנתנו חוזרת ללמד, שאם העדים שכפרו לא היו ראויים להעיד, כגון שידעו את העדות עד מפי עד, דהיינו ששמעו אותה מפי עדים אחרים (עיין סנהדרין ג, ו; ד, ה). או אפילו הם בעצמם ראו את העדות, אלא שאחד מהם קרוב לאחד מבעלי הדין, או פסול לעדות מחמת עבירה (עיין משנה א בפרקנו). הרי הם פטורים.

אָמַר לִשְׁנַיִם: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי – והם השיבו לו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֵדוּת, וְהֵם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת עַד מִפִּי עֵד** – שלא ראו את העדות אלא שמעו מפי אחרים שהעידו כך, **אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל** – ואפילו היו מעידים, לא היתה עדותם מועילה לו, לחייב את הנתבע ממון, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין** – מקרבן משום שבועת העדות, שכתוב בשבועת העדות (**ויקרא ה, א**): ״אם לא יגיד ונשא עוונו״ – בראויין להגדה הכתוב מדבר. בתוספות מבואר, שאף על פי שכבר למדנו שאין שבועת העדות נוהגת אלא בראויין להעיד, נשנתה משנתנו, כדי להשמיע, שאפילו ישנם שלושה עדים, והשניים כשרים – פטורים, שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (**עיין משנה מכות א, ח**). ויש מבארים, שמשנתנו באה להשמיע, שאם האמינם הנתבע על עצמו, שאם יודעים עדות, יבואו ויעידו (**עיין משנה סנהדרין ג, ב**), אף על פי כן פטורים משבועת העדות, כיון שמן הדין אינם נאמנים (**הרמב״ן; ועיין ״תוספות יום טוב״**).

באור משנה יב

כפי שכבר הזכרנו בבאור משנה ז, באה משנה זו להשמיענו, שאין העדים חייבים משום שבועת העדות, אלא אם כן הושבעו מפי התובע, או שכפרו ונשבעו לאחר ששמעו מפי התובע, שאמר להם: ״בואו והעידוני״. אבל אם הושבעו על ידי אחר, שיעידו לפלוני התובע, שחברו חייב לו כסף, אינם חייבים. ברם, אם המשביע הוא שליחו של התובע, שבא בהרשאה, הרי הם חייבים, כמו שבארנו לעיל במשנה ז.

שִׁלַּח בְּיַד עַבְדּוֹ – להשביע את העדים שיבואו להעיד לו, **אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הַנִּתְבָּע: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּהוּ** – לפלוני התובע, וכפרו שאין יודעים לו עדות, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין** – משבועת העדות, **עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ** – כמו שבארנו לעיל. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר: ״אם לוא יגיד ונשא עוונו״ – כתוב ״לוא״ מלא, בוא״ו ובאל״ף, ודורשים: אם לו לא יגיד (אם לתובע לא יגיד) ונשא עוונו, ואם לאחר לא יגיד, פטור. – ולמה נקטה משנתנו ״ביד עבדו״, ולא ״ביד אחר״? יש מפרשים, שעבדו היינו עבד כנעני, וכיון שאין קנין לעבד בלא רבו, הרי שאינו יכול לבוא בהרשאה; ולפי מפרשים אלה, באה משנתנו להשמיע דווקא ״ביד עבדו״, לפי שאינו יכול לשולחו כמורשה, ולעולם פטורים; אבל שילח ביד אחר, אם שילחו בהרשאה, הרי יכול הוא להשביע את העדים, ואם כפרו – חייבים, כמו שהזכרנו לעיל (**״תוספות יום טוב״**). ברם, יש סוברים, שגם עבד כנעני יכול לבוא בהרשאה ולהשביע את העדים, ולא נקטה משנתנו ״ביד עבדו״ אלא לרבותא, שאפילו עבדו, שידו כיד רבו, וכגופו הוא, מכל מקום אם בא בלי הרשאה והשביע את העדים, הרי הם פטורים משבועת העדות (**״תפארת ישראל״, תוספות ר׳ עקיבא איגר**). בגמרא אמרו (**שבועות לא, ב**): ראוהו (את התובע) שרץ אחריהן; אמרו לו: מה אתה רץ אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לך עדות – פטורין, עד שישמעו מפיו (״בואו והעידוני״ – **רש״י**).

באור משנה יג

בענין שבועת העדות כתוב בתורה (ויקרא ה, א): ״ונפש כי תחטא ושמעה ״קול אלה״ (לא נאמרה בה שבועה במפורש), ושנו בברייתא (שבועות לה, ב): ״אין אלה אלא בשבועה, וכן הוא אומר (במדבר ה, כא): ״והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה״. ומניין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה? תלמוד לומר: ״ושמעה קול אלה״ – ״ושמעה קול, ושמעה אלה״, כלומר שתיבת ״קול״ יתירה, והיא באה לרבות אף שבועה, שאין עמה אלה. ועוד אמרו בגמרא (שבועות לו, א): מניין לאלה שהיא שבועה, שנאמר (יחזקאל יז, יג): ״ויבא אותו באלה״ (נבוכדנאצר את צדקיהו – רש״י), וכתוב (דברי הימים ב לו, יג): וגם במלך נבוכדנאצר מרד (צדקיהו), אשר השביעו בא־להים״. – משנתנו באה לפרט, אילו הן לשונות של שבועה, שחייבים עליהן משום שבועת העדות. והוא הדין בשבועות אחרות.

באל"ף דל"ת, ביו"ד ה"א, בְּשַׁדַּי, בִּצְבָאוֹת, בְּחַנּוּן וְרַחוּם, בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד, וּבְכָל הַכִּנּוּיִין — הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. הַמְקַלֵּל בְּכֻלָּן — חַיָּב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וַחֲבֵרוֹ בְּכֻלָּן — עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. יַכֶּכָה אֱלֹהִים, וְכֵן יַכֶּכָה אֱלֹהִים — זוֹ הִיא אָלָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה. אַל יַכְּךָ, וִיבָרֶכְךָ וְיֵיטִיב לָךְ — רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין.

פרק חמישי

א שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בָּרְחוֹקִים וּבַקְּרוֹבִים, בַּכְּשֵׁרִים וּבַפְּסוּלִים, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ; וּמִפִּי אֲחֵרִים — אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּכְפֹּר בּוֹ בְּבֵית דִּין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים

פירוש ברטנורא

סקילה: **וחכמים פוטרין.** דעל שם המיוחד דוקא בסקילה, דכתיב (ויקרא כ"ד) בנקבו שם יומת. ועל הכינויים באוהרה דאלהים לא תקלל (שמות כ"ב). ובשבועת העדות מודים חכמים לר"מ דחייב על הכינויים כמו שחייב על השם המיוחד. דבשבועת [עדות] כתיב (ויקרא ה') ושמעה קול אלה: **המקלל עצמו.** דכתיב (דברים ד') השמר לך ושמור נפשך מאד, וכל השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה: **והמקלל חבירו.** דכתיב (ויקרא י"ט) לא תקלל חרש, אפילו חרש שאינו שומע ולא קפיד אקללתו לא תקלל, וכל שכן שאר כל אדם דשמע וקפיד: **יככה אלהים וכן יככה אלהים.** אם אמר לעדים יככה אלהים אם לא תעידוני. או ששמע אחד שקורא בקללות שבתורה יככה אלהים, ואמר הוא לעדים וכן יככה אלהים אם לא תעידוני. או שאמר אל יככה אלהים אם תעידוני. או יברכך ה' אם תעידוני. וייטיב לך אלהים אם תעידוני. בכל אלו ר"מ מחייב, דמכלל לאו אתה שומע הן, אל יככה אלהים אם תעידוני, הא אם לא תעידוני יככה. וכן יברכך אלהים אם תעידוני, הא אם לא תעידוני יקללך. ובכל אלו אין הלכה כר"מ:

ה א שבועת הפקדון. באנשים ובנשים. איידי דתנא בשבועת העדות באנשים ולא בנשים, תנא נמי הכא לכולהו: **בקרובים.** שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו: **בפני בית דין ושלא בפני ב"ד.** אם מפי עצמו נשבע, שהוציא שבועה מפיו או שענה אמן אחר השבועה ואח"כ הודה, חייב קרבן. דכתיב

משניות מבוארות – קהתי

אמר לעדים: **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם** — שתבואו ותעידוני, או שאמר: **מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם,** או: **אוֹסֵרְכֶם אֲנִי** — בגמרא מבואר, שיש להוסיף את התיבה "בשבועה": משביע אני עליכם בשבועה, מצווה אני עליכם בשבועה, אוסרכם אני בשבועה; ומפרש רש"י: בשבועה — "מזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו". כלומר שמזכיר שם ה' או כינויו, כפי שנלמד להלן במשנתנו. ברם, יש חולקים על כך וסוברים, שדי באומר "בשבועה" בלבד, ואינו צריך להזכיר גם את השם או את כינויו; וכן באומר שם או כינוי בלי "בשבועה" — מכל מקום כשהשביע את העדים באחד מהלשונות הללו, וכפרו, **הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין** — משום שבועת העדות. אבל אם אמר: **בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ** — שאם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין** — משבועת העדות, שלשון זה אינו כינוי לשם ה', ואין כאן שבועה. השביע את העדים **באל"ף דל"ת** — בשם ה' כפי שהוא נזכר, בשם האדנות, או **ביו"ד ה"א** — בשם המיוחד, בשם הויה; או שהשביעם **בְּשַׁדַּי, בִּצְבָאוֹת, בְּחַנּוּן וְרַחוּם, בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד, וּבְכָל הַכִּנּוּיִין** — או בכל כינוי אחר לשם ה', **הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין** — כלומר בין שהשביעם באחד משמות ה', ובין שהשביעם באחד מכינוייו, הרי זו שבועה, וחייבים עליה. **הַמְקַלֵּל בְּכֻלָּן** — המקלל את ה' ומכנה אותו באחד הכינויים שנזכרו לעיל, **חַיָּב** — סקילה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר** — שנאמר (**ויקרא כד, טו**): "איש איש כי יקלל א־להיו ונשא חטאו", ודורש רבי מאיר, שפסוק זה בא לרבות המקלל באחד הכינויים (**ברייתא בגמרא שבועות לו, א**). **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין** — שסוברים חכמים: "המגדף אינו חייב (סקילה), עד שיפרש השם" (**משנה סנהדרין ז, ה**), שנאמר (**שם שם, טז**): "ונוקב שם ה' מות יומת"; ואילו המקלל בכינויים, אינו עובר אלא בלא תעשה, שנאמר (**שמות כב, כז**): "א־להים לא תקלל". ברם, בשבועת העדות מודים חכמים לרבי מאיר, שחייבים על הכינויים כשם שחייבים על השם המיוחד, לפי שכתוב בה: "ושמעה קול אלה" (**ברטנורא**). **הַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ** — או אמו — **בְּכֻלָּן** — באחד מכל הכינויים הללו, **חַיָּב** — סקילה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר** — הסובר, שדינו של המקלל בכינוי כדינו של המקלל בשם המיוחד. **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין** — אותו מסקילה, שסוברים הם: "המקלל אביו ואמו אינו חייב (סקילה), עד שיקללם בשם" (**משנה סנהדרין ז, ח**). **הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וַחֲבֵרוֹ בְּכֻלָּן** — באחד מכל הכינויים הללו, **עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה** — המקלל את עצמו, משום שכתוב (**דברים ז, ט**): "רק השמר לך ושמור נפשך מאד", וכל מקום שנאמר "השמר, פן ואל", אינו אלא לא תעשה. המקלל את חברו, משום שכתוב (**ויקרא יט, יד**): "לא תקלל חרש", ומכאן למדים לרבות כל אדם (עיין גמרא סנהדרין סו, א). — אם אמר לכל אחד מהעדים: **יַכֶּכָה אֱלֹהִים** אם לא תעידני, **וְכֵן יַכֶּכָה אֱלֹהִים** — או ששמע אחד קורא בתורה בפרשת התוכחה: "יככה ה' בשחפת"... ואמר לכל אחד מהעדים: "וכן יככה א־להים, אם לא תעיד לי" (**רש"י; ועיין "תוספות יום טוב", שמובאת שם גירסה אחרת ופירוש אחר**), **זוֹ הִיא אָלָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה** — "ושמעה קול אלה", וחייבים עליה משום שבועת העדות. האומר לכל אחד מהעדים: **אַל יַכְּךָ** א־להים אם תעידני; **וִיבָרֶכְךָ** — או שאמר: יברכך ה' אם תעידני; **וְיֵיטִיב לָךְ** — או: ייטיב לך א־להים אם תעידני, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב** — שמכלל לאו אתה שומע הן: אל יכך אם תעידני, אבל אם לא תעידני יככה; או יברכך אם תעידני, אבל אם לא תעידני יקללך, והרי זה — לדעת רבי מאיר — בכלל "ושמעה קול אלה"; **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין** — שכתוב: "ושמעה קול אלה", אבל לא ששמעה ברכה ונשמעה מתוכה קללה (**הר"ן בשם הרמב"ן**). ובכל אלו הדברים שנישנו במשנתנו הלכה כחכמים.

באור משנה א

פרק זה עוסק בפרטי הדינים של שבועת הפיקדון, וכבר בארנו בתחילת מסכתנו, שאם אדם כפר בממון שיש לחברו בידו, כגון פיקדון או הלואה או גזילה וכדומה, ונשבע לשקר שאין לו אצלו כלום, הרי שבועה זו נקראת "שבועת הפיקדון", על שם שפתח בה הכתוב, שנאמר (ויקרא ה, כא): "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה', וכיחש בעמיתו בפקדון" וכו'. — להלן בפרשה זו (שם שם, כא-כו) מפורשים ענייני שבועת הפיקדון וחיובה, ופרטי הדברים יבוארו במקומם, כסדר שהם נישנים בפרקנו. — הענין שבו פותחת משנתנו נשנה משום הפרק הקודם. שכן שנינו שם במשנה א: "שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים, ברחוקים ולא בקרובים, בכשרים ולא בפסולים". ובאה משנתנו לפרט, ששבועת הפיקדון נוהגת בכולם, כשבועת ביטוי וכשבועת שוא (פרק ג, י-יא), ולא כשבועת העדות.

שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים — אף אשה שכפרה בפיקדון, או בהלואה, ונשבעה לשקר, חייבת משום שבועת הפיקדון; **בָּרְחוֹקִים וּבַקְּרוֹבִים** — גם הקרובים קרבת משפחה לבעל הפיקדון, או למלוה, אם כפרו ונשבעו לשקר, חייבים; **בַּכְּשֵׁרִים וּבַפְּסוּלִים** — אף הפסולים לעדות מחמת עבירה חייבים בשבועת הפיקדון; **בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ** — אם מפי עצמו נשבע, שהוציא הנתבע שבועת מפיו, או שהושבע וענה אמן, הרי הוא חייב משום שבועת הפיקדון, בין שנשבע בבית דין בין שנשבע שלא בבית דין; **וּמִפִּי אֲחֵרִים** — אבל אם הושבע מפי אחרים, ולא ענה אמן, כגון שאמר התובע לנתבע: משביע אני עליך שתחזיר לי פיקדוני,

אוֹמְרִים: בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁכִּפֵּר בּוֹ — חַיָּב. וְחַיָּב עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה וְעַל שִׁגְגָתָהּ עִם זְדוֹן הַפִּקָּדוֹן, וְאֵינוֹ חַיָּב עַל שִׁגְגָתָהּ. וּמַה חַיָּב עַל זְדוֹנָהּ? אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.

ב שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן כֵּיצַד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי פִּקְדוֹנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ, שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי; אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: אֵין לְךָ בְּיָדִי, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי, וְאָמַר: אָמֵן — הֲרֵי זֶה חַיָּב. הִשְׁבִּיעַ עָלָיו חֲמִשָּׁה פְּעָמִים, בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין וּבֵין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכָפַר — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה טַּעַם? מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת.

ג הָיוּ חֲמִשָּׁה תּוֹבְעִין אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ: תֵּן לָנוּ פִּקְדוֹן שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּיָדֶךָ; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָכֶם בְּיָדִי — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי, וְלֹא לְךָ וְלֹא לְךָ — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַד שֶׁיֹּאמַר שְׁבוּעָה בָּאַחֲרוֹנָה; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁיֹּאמַר שְׁבוּעָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. תֵּן לִי פִּקְדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד, גָּזֵל וַאֲבֵדָה, שֶׁיֵּשׁ לִי

פירוש ברטנורא

(ויקרא ה') וכיחש בעמיתו, כל דהו: **ומפי אחרים.** ולא ענה אמן. כגון משביע אני עליך שתחזיר לי פקדוני, ואמר אין לך בידי כלום, אינו חייב עד שיכפור בב"ד: **וחכמים אומרים וכו'.** והלכה כחכמים: **וחייב על זדון השבועה.** דלא כתיב בה ונעלם. זדון השבועה, שזכור על הפקדון ויודע שמתחייב על כפירתו קרבן: **ועל שגגתה עם זדון הפקדון.** שאינו יודע שחייב בשבועה זו קרבן, אבל זכור הוא שהפקדון אצלו: **בכסף שקלים.** הקנוי בשני סלעים. דהכי כתיב גבי איל אשם (ויקרא ה'), בערכך כסף שקלים:

ב **מפני שיכול לחזור ולהודות.** אחר כפירה. נמצא שבכל שבועה הוא כופר ממון:

ג **שבועה באחרונה.** אין לך בידי, ולא לך ולא לך בשבועה. והשתא קיימא שבועה אכולהו. ואין הלכה לא כרבי אליעזר ולא כר' שמעון: **אפילו אמר**

משניות מבוארות – קהתי

והשיב הנתבע: אין לך בידי כלום, **אֵינוֹ חַיָּב** – משום שבועת הפיקדון, **עַד שֶׁיְּכַפֵּר בּוֹ בְּבֵית דִּין** – אלא אם כן כפר בפני בית דין, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר** – שסובר, הואיל ומושבע מפי אחרים לא כתוב במפורש בפרשת שבועת הפיקדון, אלא שלמדים דין זה משבועת העדות, לפיכך דינו כבשבועת העדות, שאינו חייב עד שיכפור בבית דין ("דון מינה ומינה" – **גמרא**). **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁכִּפַּר בּוֹ, חַיָּב** – אף המושבע מפי אחרים, אם כפר בפיקדון וכדומה, אפילו שלא בפני בית דין, הריהו חייב משום שבועת הפיקדון, שסוברים חכמים, הואיל ובשבועת הפיקדון אנו מוצאים בנשבע מפי עצמו שאין צריך בית דין, לפיכך אף המושבע שבועה זו מפי אחרים – שחיובו נלמד אמנם משבועת העדות – דינו כנשבע שבועת הפיקדון מפי עצמו, שאין צריך שיכפור בבית דין ("דון מינה ואוקי באתרה" – **גמרא**). **וְחַיָּב עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה** – אם זכר בשעת השבועה, שיש בידו ממון של חברו, כגון פיקדון, או הלואה, או גזילה וכדומה, ונשבע לשקר במזיד, וגם ידע שמתחייב קרבן על שבועה זו; **וְעַל שִׁגְגָתָהּ עִם זְדוֹן הַפִּקָּדוֹן** – שלא ידע שחייבים קרבן על שבועה זו, אבל זכר שיש בידו ממון של חברו וכפר בו. **וְאֵינוֹ חַיָּב עַל שִׁגְגָתָהּ** – אבל אם סבור היה שנשבע באמת, כגון ששכח שיש בידו פיקדונו של חברו, או שלוה ממנו כסף וכדומה, הריהו פטור, משום שאנוס הוא. והוא הדין בשגגת שבועה, דהיינו שלא ידע בכלל ששבועה זו אסורה, שפטור. **וּמַה חַיָּב עַל זְדוֹנָהּ** – על זדון השבועה, או על שגגתה עם זדון הפיקדון? **אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים** – קרבן אשם ששוויו לפחות שני שקלים, היינו שני סלעים (שקל של תורה הוא סלע של משנה). שכתוב בפרשת שבועת הפיקדון (**ויקרא ה, כה**): "ואת אשמו יביא לה', איל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן", ולמדים חכמים מאשם מעילות, שמפורש בו (**ויקרא ה, טו**): "איל תמים מן הצאן בערכך כסף שקלים בשקל הקודש לאשם", שכל קרבן אשם (חוץ מאשם מצורע ואשם נזיר) צריך שיהא ערכו לפחות שני שקלים (מינימום רבים – שניים). ברם, אין הקרבן מכפר על שבועתו אלא אם כן השיב תחילה הממון לבעליו, שכתוב (שם בפרשה): "והשיב את הגזלה אשר גזל, או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו". ועוד חייב הוא להוסיף לו "חומש", כלומר רבע הסכום שכפר בו ("חומש מבחוץ"). שכתוב (**שם שם, כד**): "ושלם אותו בראשו, וחמישיתיו יוסף עליו", אלא שהחומש אינו מעכב כפרתו, היינו שאם הקריב את הקרבן קודם שנתן את החומש, חטא שבועתו מתכפר לו.

באור משנה ב

משנתנו באה לבאר, כיצד מתחייב אדם על שבועת הפיקדון.

שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן כֵּיצַד – דין חיובה? **אָמַר לוֹ** – אדם לחברו: **תֵּן לִי פִּקְדוֹנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ** – שהפקדתי אצלך, והשיב לו לחברו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי** – שלא הפקדת בידי כל פיקדון, **אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: אֵין לְךָ בְּיָדִי** – ולא אמר "שבועה"; ואמר לו התובע: **מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי** – שכך הוא כדבריך, **וְאָמַר: אָמֵן** – אם נשבע לשקר, ואחר כך הודה, **הֲרֵי זֶה חַיָּב** – קרבן אשם, כמבואר במשנה הקודמת. **הִשְׁבִּיעַ עָלָיו חֲמִשָּׁה פְּעָמִים, בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין וּבֵין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכָפַר** – בכל פעם, **חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – חייב קרבן על כל שבועה ושבועה, היינו שחייב חמישה אשמות משום חמש שבועותיו. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה טַּעַם** – חייב על כל אחת ואחת? **מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת** – לאחר הכפירה, ואילו הודה היה חייב לשלם; וכיון שלא הודה אלא חזר וכפר, נמצא כופרו ממון בכל שבועה ושבועה, לפיכך חייב על כל אחת ואחת.

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה להשמיענו, שאם תובעים אחדים השביעו את הנתבע, או שהשביעו תובע אחד על תביעות אחדות, יש והנתבע מתחייב משום שבועות אחדות, ויש שאינו חייב אלא משום שבועה אחת.

הָיוּ חֲמִשָּׁה תּוֹבְעִין אוֹתוֹ אָמְרוּ לוֹ: תֵּן לָנוּ פִּקְדוֹן שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּיָדֶךָ – והשיב להם הנתבע: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָכֶם בְּיָדִי** – פיקדון, **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת** – שלא נשבע אלא שבועה אחת. אבל אם אמר: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי, וְלֹא לְךָ וְלֹא לְךָ** – שפרט את כל אחד מהם, **חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – שכן באומרו לכל אחד מהם "ולא לך", נשבע לכל אחד ואחד, וחייב קרבן על כל שבועה ושבועה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:** אינו חייב על כל אחת ואחת, **עַד שֶׁיֹּאמַר שְׁבוּעָה בָּאַחֲרוֹנָה** – אלא אם כן יאמר: אין לך בידי ולא לך ולא לך בשבועה, שבכגון זה מכוונת השבועה לכל אחד ואחד. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:** אפילו אמר שבועה באחרונה, אינו חייב על כל אחת ואחת, **עַד שֶׁיֹּאמַר שְׁבוּעָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד** – שיאמר: שבועה שאין לך, ושבועה שלא לך, ושבועה שלא לך. והלכה כתנא קמא. האומר לחברו: **תֵּן לִי פִּקְדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד, גָּזֵל וַאֲבֵדָה, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ** – שתובע ממנו ארבע תביעות: פיקדון, וגם הלוואה (בלשון המקרא נקראת הלואה "תשומת יד", ששם

בְּיָדְךָ; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד, וְגָזֵל וַאֲבֵדָה — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. תֵּן לִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְּמִים שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת; שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְּמִין — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אָמַר: חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכֻסֶּמֶת — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

פירוש ברטנורא

חטה ושעורה וכוסמת. דסבר ר' מאיר הטוען את חבירו חטה, מין חטה קאמר. וכן שעורה, וכן כוסמת, דכתיב (שמות ט') והחטה והכוסמת. והוי כאילו טענו חטין ושעורין וכוסמין. ורבנן סברי, גרגיר אחד של חטה ושל שעורה ושל כוסמת קאמר. ואין הלכה כרבי מאיר:

משניות מבוארות – קהתי

בידו ממון ועושה בו הלווה כרצונו – **רש"י; "תפארת ישראל"**). גם גזילה שגזל ממנו, וגם אבדתו שמצא; והנתבע השיבו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי** – כלום, **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת** – שאין כאן אלא שבועה אחת. אבל אם אמר הנתבע: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד, וְגָזֵל וַאֲבֵדָה** – שפרט כל תביעה ותביעה, **חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – שיש כאן שבועות חלוקות על כל תביעה בפני עצמה, ולכן הוא חייב על כל שבועה ושבועה. **ב"תוספות יום טוב" מבואר**, שרבי אליעזר ורבי שמעון נחלקו על חכמים גם כאן, בענין תביעות אחדות, כשם שנחלקו ברישא בתובעים אחדים. מכל מקום הלכה כחכמים. וכן האומר לחברו: **תֵּן לִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְּמִים שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ** – היינו תביעה אחת, אבל מינים אחדים, והנתבע השיבו: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי** – כלום, **אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת** – משום שבועה אחת. אבל אם אמר: **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָךְ בְּיָדִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְּמִין חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – שהואיל ופרט כל מין ומין, הרי זה נשבע על כל מין בפני עצמו, וחייב קרבן על כל שבועה ושבועה. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אָמַר: חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכֻסֶּמֶת** – כלומר שלאחר שתבע ממנו התובע חיטים ושעורים וכוסמים, השיב הנתבע: שבועה שאין לך בידי חיטה ושעורה וכוסמת (כלשון המקרא שמות ט, לא–לב). **חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – שלדעת רבי מאיר אין כוונתו של הנתבע לגרגיר אחד של חיטה, ולגרגיר של שעורה, ולגרגיר של כוסמת, אלא כוונתו למין החיטה ולמין השעורה ולמין הכוסמת,והרי נשבע לו על כל מין ומין, כפי שתבע ממנו, ולכן אם נשבע לשקר והודה, חייב קרבן על כל שבועה ושבועה. ברם, חכמים סוברים שכוונתו לגרגיר חיטה ולגרגיר שעורה ולגרגיר כוסמת, וכיון שאין בגרגיר שווה פרוטה, אין כאן חיוב קרבן, שאין חייבים קרבן אשם על תביעה שהיא פחות משווה פרוטה (**ברטנורא; "תוספות יום טוב"**).

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' ב

בעי"ן. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק**, יש לכתוב עוממות בעי"ן, שהוא מלשון הכתוב בנבואת יחזקאל (יחזקאל לא ח) **'אֲרָזִים לֹא עֲמָמוּהוּ בְּגַן אֱלֹהִים'**, כלומר, שהיה עץ הארז הנראה במראה הנבואה גדול ונאה כל כך, עד שכל שאר הארזים בעולם כולו לא הכהו את יופיו, שלא היה בהם אחד שהיה נאה ממנו, וכן הגחלים שכבתה שלהבתם נקראים עוממות על שם שכהה והוחשך מראם.

משנה

המשנה מבארת הלכות נוספות העולות מדין 'צלי אש' שנאמר בקרבן הפסח: אם **נָגַע** בשר הפסח **בְּחֵרְסוֹ** שֶׁל **הַתַּנּוּר**, והיה החרס חם מאוד, **יִקָּלוּף** מן הפסח **אֶת מְקוֹמוֹ** – את המקום שנגע בתנור, משום שאותו מקום נתבשל מחום החרס ולא מחום האש שבתנור. אם **נָטַף מֵרוֹטְבוֹ** – מלחלוחית הפסח, קודם שנצלה הרוטב כל צרכו **עַל הַחֶרֶס** של התנור שהוא חם מאוד, **וְחָזַר** מקצת מן הרוטב, שהתחמם מהחרס **אֵלָיו** – אל הפסח, ונבלע בו, **יִטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ** – יחתוך בעובי הבשר במקום שנבלע בו הרוטב, ואין די בקליפה, שהרוטב נבלע בעומק הבשר. והרוטב אסור כיון שהוא נצלה מחום החרס, ואינו צלי אש, וכשנבלע בבשר, נאסר אף הבשר באכילה.

אם **נָטַף מֵרוֹטְבוֹ** של הפסח, **עַל הַסּוֹלֶת**, בהיותה רותחת, ונצלה מחום הסולת, **יִקְמוֹץ אֶת מְקוֹמוֹ** – יטול בידו את הסולת שנטף עליה הרוטב, עם קצת מהסולת שסביבותיה, שהיא אסורה באכילה משום שנבלע בה מרוטבו של קרבן הפסח שנצלה שלא על ידי אש, וישרוף את מה שנטל כדין שאר קדשים פסולים שדינם בשריפה.

אגב ההלכה של 'נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו', מביאה המשנה דיני איסורים אחרים שנבלעו בפסח: **סָכוֹ** לקרבן הפסח **בְּשֶׁמֶן** של **תְּרוּמָה**, **אִם** המנויים על הקרבן הם **חֲבוּרַת כֹּהֲנִים**, **יֹאכְלוּ** שהרי הם מותרים בשמן של תרומה. אבל **אִם** הם חבורה **שֶׁל יִשְׂרָאֵל** שאסורים באכילת תרומה, **אִם** בשר הפסח **חַי הוּא**, שלא צלאו עדיין, **יְדִיחֶנּוּ** במים להסיר את השמן שעליו ואחר כך יצלהו ויאכלהו, ודי בכך כיון שלא נבלע השמן בבשר, **וְאִם צָלִי הוּא** – ואם הפסח צלוי הוא כבר, הרי השמן נבלע בו, ואין די בהדחה, אלא **יִקְלוֹף אֶת** בשרו **הַחִיצוֹן**, וישרוף את מה שקלף.

אם **סָכוֹ** לקרבן הפסח **בְּשֶׁמֶן** שֶׁל **מַעֲשַׂר שֵׁנִי**, **לֹא יַעֲשֶׂנּוּ דָּמִים עַל גְּבֵי חֲבוּרָה** – לא יטול מבני החבורה מעות תמורת השמן, משום **שֶׁאֵין פּוֹדִין מַעֲשַׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם** – שאסור למכור מעשר שני בירושלים לאדם אחר, אלא או אוכלו בעצמו או נותנו במתנה לאחר, ואם הוא נוטל מבני החבורה מעות תמורת השמן, הרי זו מכירה.

גמרא

הגמרא מבארת את הדין האמור במשנה 'נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו', ומקדימה לכך את מחלוקת רב ושמואל לגבי איסור והיתר שנפלו זה על זה:

מאכל של היתר ושל איסור שנפלו זה על זה, אם נבלע טעם המאכל האסור במאכל ההיתר, מאכל ההיתר, נאסר. וכן בשר וחלב שנפלו זה על זה, אם נבלע טעמם זה בזה, נאסרו שניהם. ועתה מביאה הגמרא כמה אופנים של נפילת איסור והיתר, ובשר וחלב זה לתוך זה, ודנה באלו אופנים הם בולעים זה מזה.

אִיתְּמַר, בשר וחלב שנפל זה על זה, וכן מאכל של איסור ומאכל של היתר שנפל זה על זה, אם נפל **חַם לְתוֹךְ חַם** – שהיו שניהם רותחים **לִדְבָרֵי הַכֹּל**

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

נה עמוד א. רוצה הגמרא לפשוט: **נִרְאֶה לְמִי דּוֹמֶה** - באיזה דרך ראוי ללמוד, **דָּנִין מַטָּה** של שעיר **מִמַּטָּה** של פר שהיו שבע הזאות, **וְאֵין דָּנִין מַטָּה** של שעיר **מִלְּמַעְלָה** של שעיר שהיתה הזאה אחת. דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, דָּנִין גּוּפוֹ מִגּוּפוֹ** - שעיר משעיר ונלמד הזאות של מטה מלמעלה, **וְאֵין דָּנִין גּוּפוֹ מֵעֶלְמָא** - שעיר מפר. אלא **תַּלְמוּד לוֹמַר, 'וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר' שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'כַּאֲשֶׁר עָשָׂה',** שהרי כל הדברים הכתובים בפר כתובים מפורש בשעיר, **וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'כַּאֲשֶׁר עָשָׂה',** ללמדנו **שֶׁיְּהִיוּ כָּל עֲשִׂיּוֹתָיו** של שעיר ופר **שָׁווֹת, וּכְשֵׁם שֶׁלְּמַטָּה בַּפָּר שֶׁבַע כָּךְ לְמַטָּה בַּשָּׂעִיר שֶׁבַע.**

לְמַדְנוּ כַּמָּה הזאות **לְמַטָּה בַּפָּר וּבַשָּׂעִיר שֶׁבַע.** אבל ההזאות **לְמַעְלָה בַּפָּר, אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה,** שהרי כתבה תורה 'וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת' ולא כתבה מנין, **וַהֲרֵינִי דָן, נֶאֱמְרוּ דָּמִים לְמַעְלָה בַּשָּׂעִיר** 'והזה אותו על הכפורת', **וְנֶאֱמְרוּ דָּמִים לְמַעְלָה בַּפָּר** 'על פני הכפורת קדמה', **מַה לְּמַעְלָה בַּשָּׂעִיר אַחַת, שֶׁכֵּן** משמעות תיבת 'אותו', **אַף לְמַעְלָה בַּפָּר אַחַת. אוֹ כְּלָךְ לְדֶרֶךְ זוֹ** לפרש ההיקש באופן אחר, **נֶאֱמְרוּ דָּמִים לְמַטָּה בַּפָּר** 'ולפני הכפורת יזה שבע פעמים', **וְנֶאֱמְרוּ דָּמִים לְמַעְלָה בַּפָּר, מַה לְּמַטָּה בַּפָּר שֶׁבַע אַף לְמַעְלָה בַּפָּר שֶׁבַע.**

רוצה הגמרא לפשוט: **נִרְאֶה לְמִי דּוֹמֶה, דָּנִין מַעְלָה** של פר **מִמַּעְלָה** של שעיר שהיתה הזאה אחת, **וְאֵין דָּנִין מַעְלָה** של פר **מִמַּטָּה** של פר שהיו שבע הזאות. דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, דָּנִין גּוּפוֹ מִגּוּפוֹ** - פר מפר **וְאֵין דָּנִין גּוּפוֹ מֵעֶלְמָא** - פר משעיר. אלא **תַּלְמוּד לוֹמַר, 'וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה' שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'כַּאֲשֶׁר עָשָׂה', וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'כַּאֲשֶׁר עָשָׂה' שֶׁיְּהִיוּ כָּל עֲשִׂיּוֹתָיו שָׁווֹת, כְּשֵׁם שֶׁלְּמַטָּה בַּפָּר שֶׁבַע כָּךְ לְמַטָּה בַּשָּׂעִיר שֶׁבַע, וּכְשֵׁם שֶׁלְּמַעְלָה בַּשָּׂעִיר אַחַת כָּךְ לְמַעְלָה בַּפָּר אַחַת.**

שנינו במשנה: וכך היה מונה **אַחַת, אַחַת וְאַחַת, אַחַת וּשְׁתַּיִם. תָּנוּ רַבָּנָן, אַחַת, אַחַת וְאַחַת, אַחַת וּשְׁתַּיִם, אַחַת וְשָׁלֹשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע, אַחַת וְחָמֵשׁ, אַחַת וָשֵׁשׁ, אַחַת וָשֶׁבַע, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר,** שהיה מונה קודם את הכלל ואחר כך את הפרט. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַחַת, אַחַת וְאַחַת, שְׁתַּיִם וְאַחַת, שָׁלֹשׁ וְאַחַת, אַרְבַּע וְאַחַת, חָמֵשׁ וְאַחַת, שֵׁשׁ וְאַחַת, שֶׁבַע וְאַחַת.** שהיה מונה קודם את הפרט, כלומר את המנין שמפרט והולך, ואחר כך את הכלל. מבארת הגמרא: **וְלֹא פְּלִיגִי, מַר כִּי אַתְרֵיהּ** - במקומו של רבי מאיר היו מונים קודם את הכלל ואחר כך את הפרט כגון עשרים ואחת, עשרים ושתים, וכמו כן בהזאות סובר הוא שהיה מונה את הכלל שאינו הולך ופורט, שהוא 'אחת' והוא ההזאה שלמעלה, ואחר כך את הפרט שמונה ומפרט שתים, ושלש וכו', **וּמַר כִּי אַתְרֵיהּ** - ובמקומו של רבי יהודה היו מונין את הפרט תחילה כגון שנים ועשרים.

מדייקת הגמרא: **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** - בין רבי מאיר ובין רבי יהודה, **מִיהַת הַזָּאָה רִאשׁוֹנָה** שלמעלה **צְרִיכָה מִנְיָן** - להימנות **עִם כָּל אַחַת וְאַחַת** שבהזאות שלמטה. מבארת הגמרא: **מַאי טַעְמָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, שֶׁלֹּא יִטְעֶה בַּהַזָּאוֹת** שלמטה, לכך אמרו שימנה בהזאות שלמטה גם את ההזאה שלמעלה ויהיה לו זמן בינתיים לתת לבו למנין ההזאות. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** משום **דְּאָמַר קְרָא 'וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה', שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'יַזֶּה', שהרי כתוב קודם לכן 'והזה באצבעו', וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'יַזֶּה', לִימֵּד עַל הַזָּאָה רִאשׁוֹנָה שֶׁצְּרִיכָה מִנְיָן עִם כָּל אַחַת וְאַחַת.**

מבארת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** - מה הבדל יש בין הטעמים, **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּלֹא מָנָה וְלֹא טָעָה,** לטעם שלא יטעה בהזאות שלמטה, כיון שלא טעה הזאתו כשירה, אך אם נלמד כן מהפסוק, אם לא מנה לא יצא, מכיון שנאמר בפסוק 'חוקה', הוא לעכב. שנינו במשנה: **יָצָא וְהִנִּיחוֹ עַל כַּן הַזָּהָב שֶׁבַּהֵיכָל,** רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד. **תְּנַן הָתָם, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא הָיוּ שׁוֹפְרוֹת** - תיבות שעשויות כשופר, לשים בהם מעות **לְקִינֵי חוֹבָה** - לאדם שמחויב להביא קן [תורים או בני יונה] למקדש, כגון זב או זבה ויולדת וכדו'. אך למתנדב מעות לקיני נדבה היה שופר שבו היה נותן המעות, והיו הכהנים קונים בהם הקינין ומקריבין אותם. והטעם שלא היה כן, **מִפְּנֵי הַתַּעֲרוּבוֹת.** מבארת הגמרא: **מַאי מִפְּנֵי הַתַּעֲרוּבוֹת, אָמַר רַב יוֹסֵף, מִפְּנֵי תַּעֲרוּבֶת** - שמא יתחלף שופר **הַחוֹבָה בִּנְדָבָה,** ויקח הכהן ממעות שופר החובה ויקנה בהם לנדבה, או יקנה קרבן חובה ממעות נדבה, ויפסל הקרבן, שכן חילוק יש בין חובה לנדבה, שחובה יש בה אחת חטאת ואחת עולה, ואילו נדבה שניהם עולה.

רש"י

למדנו למעלה בשעיר אחת. דאותו חדא משמע: **שאין תלמוד לומר וכו'.** שהרי אף כאן פורש והזה ועל ולפני: **מר כי אתריה וכו'.** באתריה דרבי מאיר מונין מנין כלל תחילה ואחר כך פרט כגון עשרים ואחת עשרים ושתים ובאתריה דרבי יהודה פרט תחילה שתים ועשרים שלש ועשרים: **שלא יטעה.** שיהא לו שהות בנתיים לתת לבו למנין שלא יטעה: **לימד על הזאה וכו'.** וכתיבא חוקה לעיכובא: **לא היו שופרות לקיני חובה.** שופר לתת לתוכו מעות מי שעליו קן חובה של זב וזבה ויולדת או מטמא מקדש כשם שהיו שופרות לקן נדבה כדתניא לקמן בשמעתין והכהנים לוקחין במעות קינין ומקריבין אותן: **מפני תערובת חובה בנדבה.** שמא יתחלף שופר בשופר ויקריב ממעות שופר החובה נדבה או משל נדבה חובה ותיפסל, שהחובה אחת לחטאת ואחת לעולה והנדבה כולן עולות ואין מעשה עולה ומעשה חטאת שוין:

שאמר ה' לאהרן הכהן 'עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת', ומלשון הפסוק 'עבודת מתנה' יש לדרוש שהקדוש ברוך אמר לאהרן 'מתנות הכהונה שנתתי לכם, הרי הם כעבודה', הרי שעֲשׂוּ אֲכִילַת תְּרוּמָה – החשיב הכתוב אכילת תרומה אף על פי שנעשית בַּגְּבוּלִין – מחוץ למקדש, כַּעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שכן היא אחת ממתנות הכהונה. וזו הייתה כוונתי באומרי 'עבודה עבדתי', שלא באתי אמש לבית המדרש כיון שעסקתי באכילת תרומה.

שנינו במשנה: שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו – שחט את הפסח בי"ד ניסן שחל בשבת, לשם זקן או חולה שאינם יכולים לאכול ממנו כזית, חייב חטאת, כיון שהפסח נפסל בכך ולא ניתנה שבת להידחות מפני שחיטתו. הגמרא דנה אם יש חידוש בהלכה זו, ובשאר הלכות שבמשנה:

מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא – הלא פשוט הוא דין זה, כֵּיוָן דְּהָתָם פָּסוּל – כיון ששם בפרק תמיד נשחט (לעיל סא.) שנינו שפסח ששחטו שלא לאוכליו פסול, מובן מאיליו שהָכָא – כאן באופן ששחטו בשבת שגוגג, חַיָּיב חטאת, כדין מחלל שבת שלא במקום מצוה, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: אמנם אין בכך כל חידוש, אך מִשּׁוּם דְּתָנָא סֵיפָא – מאחר ושנה התנא בסיפא שבאופן ששחטו 'לאוכליו ושלא לאוכליו', כיון שבאופן זה הפסח כשר, הרי הוא פָּטוּר, תָּנָא רֵישָׁא חַיָּיב – הקדים ושנה שהשוחט שלא לאוכליו לחוד הרי הוא חייב.

שבה הגמרא ומקשה: וְהָא נַמִּי פְּשִׁיטָא – והרי גם הדין שבסיפא פשוט הוא מאותה סיבה, מִשּׁוּם דְּהָתָם כָּשֵׁר – כיון ששם בפרק תמיד נשחט שנינו שהפסח ששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כשר, מובן מאיליו שהָכָא – כאן באופן ששחטו בשבת, פָּטוּר, וכדין קרבן פסח כשר שדוחה את השבת. שבה הגמרא ומתרצת באופן אחר: לעולם נכון הוא שבשני דינים אלו אין חידוש כלל, אֶלָּא, אֵיידֵי דְּתָנָא – מאחר ושנה התנא בתחילת המשנה 'שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ כַּשַּׁבָּת חייב', תָּנָא נַמִּי – שנה גם כן את דינו של השוחט 'שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו'. שואלת הגמרא: וְהֵיא גּוּפָא – דין זה עצמו ['שחטו שלא לשמו'] לָמָּה לִי להשמיענו, והרי כבר שנינו לעיל (נט:) שבאופן זה הפסח פסול, וממילא מובן שאם עשה כן בשבת חייב חטאת. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם דְּקָבְעֵי לְאִיפְּלוּגֵי – כיון שרצה התנא להביא מחלוקתם של רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בשוחט שאר זבחים לשם פסח, לפיכך הקדים והביא תחילה דין זה של הפסח ששחטו לשם זבח אחר, כדי להשמיענו שאף רבי יהושע שפוטר בדבר מצוה מודה כאן שחייב, משום ששינהו לדבר האסור.

במשנתנו שנינו, שבאופנים שהקרבן פסול, חייב חטאת משום חילול שבת, והיינו משום מלאכת 'שוחט'. הגמרא מבררת ענין זה: אָמַר לֵיהּ [–לו] רַב הוּנָא בַּר חִינְנָא לִבְרֵיהּ [–לבנו], כִּי אָזְלַת לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי זְרִיקָא – כאשר תלך לפני רבי זריקא, בְּעֵי מִינֵּיהּ – שאל אותו כדלהלן, לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר במסכת שבת (קו.) מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטוּר – העושה חבורה בשבת על מנת לקלקל פטור, וכפי שבשאר ל"ט מלאכות ההלכה היא שכל המקלקלים על ידי מלאכתם פטורים, ואין החובל בשבת חייב אלא אם כן מתקן על ידי מעשיו [וכגון השוחט את הבהמה, שמתירה באכילה, או החובל בבהמתו מפני שצריך את דמה כדי להאכילו לכלבו], 'שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו ששנינו במשנתנו שחַיָּיב', מַה תִּיקֵּן בשחיטה זו, והלא פסלו בכך, ואסרו באכילה, ונמצא שלא תיקן כלום בשחיטתו ויש לפטרו מחטאת. ואכן כשבא בנו של רב הונא בר חיננא שאל זאת את רבי זריקא, והשיב לו רבי זריקא, תִּיקֵּן 'אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ', כלומר, אף שהקרבן פסול, יש בו תקנה מסוימת, שהרי שנינו בזבחים (פד.) שכל הקרבנות שנפסלו בעזרה, אם העלו את אימוריהם למזבח כדי להקטירם, לא ירדו אלא יוקטרו, ואף שלכתחילה אסור להעלות אימורי הקרבן הפסול ולהקטירם, די באפשרות זו כדי להחשיבו כמתקן, שהרי הקרבן הוכשר באופן מסוים, ולכן חייב.

עוד נשאל רבי זריקא: ומה ששנינו בהמשך המשנה 'שְׁחָטוֹ [–שחט בשבת את קרבן הפסח] וְנִמְצָא בַּעַל מוּם חַיָּיב, מַה תִּיקֵּן בשחיטה זו, והרי לגבי קרבן בעל מום שנשחט, שנינו בזבחים (שם) שאף אם עלו אימוריו למזבח צריך להורידם, כיון שלא היה פסולו בקודש, שכן רק באלו שפסולם היה בעזרה נאמר בהם הדין 'אם עלו לא ירדו'. השיב רבי זריקא: תִּיקֵּן בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן – אף בשחיטה זו יש תיקון, כיון שמשנתנו עוסקת באופן שהמום שיש בבהמה הוא 'דק', דהיינו קרום דק המכסה את עינה של הבהמה, וְאַלִּיבָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא – והיא שנויה כדעת רבי עקיבא דְּאָמַר במשנה (שם), שאף קרבנות בעלי מומין אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ, ומבואר בגמרא (שם פה:) שכוונתו למום זה.

שאלה נוספת: ומה ששנינו במשנתנו 'שְׁחָטוֹ [–שחט בשבת את קרבן הפסח] וְנִמְצָא טְרֵיפָה כַּסֵּתֶר פָּטוּר', ויש לדייק מכך, הָא בְּגָלוּי – אבל אם היתה הטריפה במקום גלוי, חַיָּיב, וכי מַה תִּיקֵּן בשחיטה זו, הלא פסלה מלהקריב על גבי המזבח, ובטריפה לדברי הכל אף אם עלו אימוריה למזבח ירדו ואין להקריבם כלל. השיב רבי זריקא: אף בשחיטה זו תִּיקֵּן לְהוֹצִיא את הבהמה מִידֵּי טומאת נְבֵלָה, שכן אם היתה מתה מעצמה היה בשרה מטמא בטומאה זו, מה שאין כן עתה שנשחטה.

הגמרא מביאה קושיא נוספת לגבי שחיטה פסולה בשבת: מַתְקִיף לָהּ רַבִינָא – הקשה רבינא, הָא דְּתַנְיָא – מה ששנינו בברייתא, הַשּׁוֹחֵט בשוגג קרבן חַטָּאת בַּשַּׁבָּת, בַּחוּץ – מחוץ לעזרה, לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, חַיָּיב עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת, שהרי עבר על שלשה איסורים, חילול שבת, שחיטת קדשים מחוץ לעזרה, ושחיטה לשם עבודה זרה. ולדברי האומר 'מקלקל בחבורה פטור' יש להקשות, מַה תִּיקֵּן בשחיטתו שיתחייב עליה מצד חילול שבת, והרי בשר בהמה זו אסור באכילה. ובזה אין לתרץ שתיקן בכך שמטהר את הבהמה מידי נבילה, שכן אף עתה מטמאה היא אפילו בטומאת אהל, כדין תקרובת עבודה זרה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב עֲוִירָא, אדם זה תיקן בשחיטתו בכך שֶׁמּוֹצִיאוֹ מִידֵּי איסור 'אֵבֶר מִן הַחַי', ואף שבין כך אסור באכילה משום קודש פסול ומשום תקרובת עבודה זרה, זהו דווקא לבני ישראל, אבל לבן נח שאין הבשר נאסר עליו מחמת איסורים אלו, אם היה אוכלו קודם שנשחט, היה חייב מיתה משום איסור אבר מן החי, ואדם זה תיקנו בשחיטתו שבן נח האוכל ממנו אינו חייב מיתה.

שנינו במשנה: שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע וכו' שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו פטור מפני ששחט ברשות.

הגמרא מביאה את דברי רב ובהמשך מקשה מדבריו על ברייתא ששנינו על משנתנו: אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, אָשָׁם שֶׁנִּיתַּק לִרְעִיָּה – קרבן אשם שבעליו מתו או נתכפרו באשם אחר, אינו ראוי להקרבה כלל, לא לאשם ולא לעולה, וכיון שהקרבן גופו קדוש מנתקים אותו מדין הקרבה ומהשמירה ששמרוהו ממום ומוציאים אותו לרעייה בשדה הפקר, עד שיסתאב ויומם, כדי שיוכלו לפדותו ולקנות בדמיו עולת נדבה לקיץ המזבח. ואם אירע שמסרוהו לרעייה ובעל הקרבן לא המתין שיפול בו מום אלא הביאו לעזרה וּשְׁחָטוֹ סְתָם, הרי זה כָּשֵׁר לְעוֹלָה – עולת נדבה של קיץ המזבח, הואיל וסוף סוף דמי הבהמה עומדים לשם קרבן עולה. מוכיחה הגמרא: אַלְמָא קָסָבַר – מדברי רב שהכשיר בהמה זו לקרבן עולה אף שלא נעקר שם 'אשם' ממנה, מוכח שלֹא בָּעֵי עֲקִירָה – בהמה שהקדישוה לקרבן מסוים ועתה עומדת לשם קרבן אחר, שחיטתה כשירה אף ללא עקירת שם הקרבן הקודם.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי, אם אין עקירה מעכבת, מפני מה דיבר רב דוקא באופן של אשם שניתק לרעייה, הרי אפילו כִּי לֹא נִיתַּק לרעייה אלא משעה שנתכפרו בעליו באשם אחר נַמִּי – גם כן יהיה דינו ששחטו סתם כשר לעולה, הואיל ודמיו עומדים לשם עולה. מתרצת הגמרא: גְּזֵירָה היא שגזרו חכמים שאשם לפני ניתוק לרעייה אינו כשר לעולה אף על פי שבעליו כבר לְאַחַר כַּפָּרָה, אָטוּ – בגלל החשש, שמא יעשה כן גם לִפְנֵי כַּפָּרָה. כלומר, אדם שהתחייב אשם והקדיש קרבן לכפרתו וקודם שנתכפר בו התחייב גם בקרבן עולה, עלול לטעות ולחשוב שמותר להקריב בהמת אשם לשם עולה, ונמצא קרבנו פסול הואיל וסתמו עומד לשם אשם ואסור לשנות בהמת קרבן משם אחד לשם אחר. לפיכך גזרו

המשך בעמוד קמו

רש"י

עבודת מתנה — מתנות כהונה שנתתי לכם — הרי הן כעבודה. **פשיטא כיון דהתם** — ב"תמיד נשחט" (סא,א) תנן דפסח שלא לאוכליו פסול. **הכא** — דבשבת קאי, ממילא שמעינן דחייב. **משום** — דבעי למיתנא סיפא לאוכליו פטור, תנא רישא שלא לאוכליו חייב. **לדברי האומר** — במסכת שבת (קו,א). **מקלקל בחבורה** — העושה חבורה בשבת לקלקלה, שאינו מתקן — פטור.

ואין חובל חייב משום שבת אלא שוחט שמתקן, או חובל בבהמה וצריך לדם להאכילו לבלבו. **שלא לאוכליו חייב** — דקתני מתניתין חייב. **מה תיקן** — הא פסליה. **תיקן** — דכל הקרבנות שנפסלו בעזרה, תנן במסכת זבחים (פד,א): אם עלו למזבח, אימוריהן להקטיר — לא ירדו. **בעלי מומין** — תנן התם: אם עלו — ירדו, שלא היה פסולן בקודש. **בדוקין שבעין** — טליי"א, כגון "הנוטה כדוק שמים" (ישעיה מ). וגבי קרבן מום הוא, כדכתיב (ויקרא כא): "או דק או תבלול בעינו". **ואליבא דרבי עקיבא** — במסכת זבחים תנן: רבי עקיבא מכשיר בבעלי מומין אם עלו. ואמרו בגמרא: לא אמר רבי עקיבא אלא בדוקין שבעין, הואיל וכשירין לכתחלה בעופות. **טריפה** — אמר התם: אם עלתה — תרד. **מידי נבילה** — מלטמא. **השוחט חטאת** — גרסינן. וב"שחיטת חולין" בפרק שני מפרש אמאי נקט חטאת. **שלש חטאות** — משום שבת, ומשום עבודה זרה, ומשום שחוטי חוץ לעזרה. **מה תיקן** — הכא אפילו לטהרו מידי נבילה ליכא, דתקרובת עבודה זרה מטמאה אפילו באהל. **מידי אבר מן החי** — לבני נח, שאם אכלו — אינו נהרג. **אשם שניתק לרעיה** — שמתו בעליו או נתכפרו באחר. וחטאת ואשם אינן באין נדבה, ומשנתכפרו באחר אין תקנה לזה. וגבי חטאת הילכתא גמירי לה (תמורה כא,ב) דמתה. ובאשם גמירי הילכתא (שם יח,א): כל שבחטאת מתה — באשם רועה. ואם ניתקו מעליו והשליכו לאפר לרעות, שיסתאב ויפול בו מום, שיוכל לפדותו ולהוציאו לחולין. וכל הרועים דמיהם נופלים לנדבה. ומה היא נדבה? ששה שופרות היו במקדש, וכתוב עליהן נדבה, ושם היו נותנין כל מותר דמי חטאת ואשם. ומביאין משם קיץ המובח, עולות. בשר לשם, ועורות לכהנים. שזהו מדרשו של יהוידע הכהן במסכת תמורה (כג,ב). וזה לא המתין עד שיומם, ומשניתקו לרעייה שחטו סתם — כשר לעולת קיץ המזבח. הואיל וסוף סוף דמיו לכך היו עומדים. **לא בעי עקירה** — מאחר שהוא עומד לכך, אין צריך לעקור שם אשם ממנו. **אי הכי כי לא ניתק נמי** — משעה שנתכפר באחר סתמיה לקיץ המזבח קאי. **גזירה לאחר כפרה אטו קודם שנתכפר** — דסתמיה לאשם, אבל משניתק לא מיחלף. **ומנא תימרא** — להא מילתא, דאמר לך דגזרינן הכי. **לנדבה** — לשופרות. **רבי אליעזר אומר ימות** — כל צדדיו של רבי אליעזר היה עושה אשם בחטאת לכל דבר, שנאמר (ויקרא ז): "כחטאת כאשם". וכן גבי שלא לשמו, וכן גבי חטאת שנכנס דמה לפנים, במסכת זבחים (יוד,ב). **רבי יהושע אומר ימכר** — לאחר שנסתאב. **ויביא כדמיו עולה** — נדבה לעצמו. ובמסכת תמורה מסיק להא מילתא: והלא אף הנדבה עולה היא, מה בין דברי רבי יהושע לדברי חכמים? אלא, שבזמן שהיא באה לחובתו הוא סומך עליה ושוחטה, ונסכיה קריבין משלו. וכשהיא באה לנדבת ציבור — אינו סומך עליה כו'. **כדמיו אין** — אבל איהו גופיה לא אמר דיקרב עולה, ואף על פי שמקריבו לעצמו. אלמא: גזירה לאחר כפרה שנתכפר באחר, אטו לפני כפרה. דאי שרית ליה השתא טעי, ואי מיצטריך ליה עולה נמי קודם כפרה — מקריב ליה להאי, והדר מייתי אחר לאשם. ואי אפשר לשנות זבח לזבח אחר כל זמן שעומד לשמו.

ותני

"עֲבוֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת" - עָשׂוּ אֲכִילַת תְּרוּמָה בַּגְּבוּלִין כַּעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. "שֶׁחְטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו". פְּשִׁיטָא, כֵּיוָן דְּהָתָם פָּסוּל הָכָא חַיָּיב! מִשּׁוּם דְּתָנָא סֵיפָא פָּטוּר - תָּנָא רֵישָׁא חַיָּיב. וְהָא נַמִּי פְּשִׁיטָא - מִשּׁוּם דְּהָתָם כְּשֵׁר הָכָא פָּטוּר! אֶלָּא: אַיְּידֵי דְּתָנָא שֶׁחְטוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ בַּשַּׁבָּת, תָּנָא נַמִּי שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו. וְהֵיא גּוּפָא לָמָּה לִי? מִשּׁוּם דְּקָבְעֵי לְאֵיפְלוּגֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר חִינְנָא לִבְרֵיהּ: כִּי אָזְלְתְּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי זְרִיקָא בְּעֵי מִינֵּיהּ: לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטוּר, שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו חַיָּיב. מַה תִּיקֵּן? תִּיקֵּן, אִם עָלוּ - לֹא יֵרְדוּ. שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא בַּעַל מוּם - חַיָּיב. מַה תִּיקֵּן? תִּיקֵּן בְּדוּקִין שֶׁבָּעַיִן, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר: אִם עָלוּ - לֹא יֵרְדוּ. שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא טְרֵיפָה בְּסֵתֶר - פָּטוּר, הָא בְּגָלוּי - חַיָּיב. מַה תִּיקֵּן? תִּיקֵּן לְהוֹצִיא מִידֵי נְבֵילָה. מַתְקִיף לָהּ רָבִינָא, הָא דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט חַטָּאת בַּשַּׁבָּת בַּחוּץ לַעֲבוֹדָה זָרָה - חַיָּיב עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת, מַה תִּיקֵּן? אָמַר רַב עֲוִירָא: שֶׁמּוֹצִיאוֹ מִידֵי אֵבֶר מִן הַחַי. "שֶׁחְטוֹ וְנוֹדַע וכו'". אָמַר רַבִּי הוּנָא אָמַר רַב: אָשָׁם שֶׁנִּיתַּק לְרַעְיָה וּשְׁחָטוֹ סְתָם - כָּשֵׁר לְעוֹלָה. אַלְמָא קָסָבַר: לָא בָּעֵי עֲקִירָה. אִי הָכִי, כִּי לֹא נִיתַּק נַמִּי! גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה. וּמְנָא תֵּימְרָא - דְּתַנְיָן: אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיִפֹּל דָּמָיו לִנְדָבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יִמָּכֵר, וַיָּבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה. בְּדָמָיו - אִין, אֲבָל גּוּפוֹ - לָא, דְּגָזַר לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה, שְׁמַע מִינָּהּ. אֵיתִיבֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הוּנָא: שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע שֶׁמָּשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יָדָם וכו'

ותני

לדברי האומר מקלקל בחבורה כו' — ואם תאמר: והלא ר' יהודה הוא דפטר מקלקל בחבורה, ומתניתין דמחייב בשאינן ראויין דהיינו מתעסק, ששוחט זבח זה וסבור שהוא אחר לא אתי כר' יהודה, דלדידיה מתעסק פטור, כדמוכח בפרק "ספק אכל" (בריתות יט,ב). דקאמר: הנח לתינוקות, מתוך שמקלקל בחבורה חייב — מתעסק נמי חייב. אלמא משמע: מאן דפטר מקלקל בחבורה — פטר נמי מתעסק. ואם כן מתניתין לא מתוקמא כמאן דפטר מקלקל בחבורה! ויש לומר: דלדברי האומר מקלקל בחבורה פטור — היינו רבי יוחנן אליבא דרבי שמעון דפטר היכא דמקלקל לגמרי, דליכא תיקון כלל. ולאפוקי מדר' אבהו, דבפרק "האורג" (שבת קו,א) תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן: כל המקלקלין פטורין, חוץ מחובל ומבעיר. אמר ליה: פוק תני לברא, חובל ומבעיר אינה משנה. ואתלמוד לומר משנה — בחובל וצריך לכלבו, ומבעיר וצריך לאפרו. והיינו אליבא דר' שמעון, דמדמפליג בין חובל ומבעיר לשאר מקלקלין. אבל מקלקל גמור — לא, אפילו לר' שמעון. מיהו, אבתי קשה לרבינו יצחק: כיון דסלקא דעתך דליכא תיקון כלל במתניתין, אם כן תקשי לכולי עלמא היכי חייב לר' שמעון מקלקל בחבורה? הא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ופטור אפילו בחבורה. כדמוכח בסוף "כל כתבי" (שבת קכא,ב) דפטר ר' שמעון התם הורג נחשים ועקרבים משום מלאכה שאינה צריכה לגופה. ובריש "הנחנקין" (סנהדרין פד,ב) נמי מסיק: מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב — ר' שמעון, האמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה: **תיקן** להוציאו מידי אבר מן החי. משמע דתקרובת עבודה זרה מטמאה מדאורייתא, מדלא קאמר תיקן להוציאו מידי נבילה. ולא מיחייב אהך טומאה אם נכנס למקדש. ובעבודה זרה פרק "ר' ישמעאל" (נב,א) משמע שהיא מדרבנן, דבעי רבי יוחנן: תקרובת עבודה זרה של אוכלין מהו כו', או דילמא איסורא דאורייתא — לא בטלה טומאה, דרבנן בטלה. ויש לומר: דאיצטריך הכא לשנויי תיקן להוציאו מאבר מן החי כי היכי דלא ניפשוט מהך ברייתא דטומאת תקרובת לאו דאורייתא. וכן בסוף "העור והרוטב" (חולין קכט,א), דאמר אביי: הרי אמרו תקרובת עבודה זרה של אוכלין מטמא, טומאתה לאו דאורייתא. דאי דאורייתא — מצינו לאוכלין שמטמא טומאה חמורה, ומשני: בששימש — מעשה עץ שימש. התם נמי דיחויה בעלמא הוא.

שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור — תימה לרבינו יצחק: אמאי פטור? והלא לא עשה מצוה, ומתניתין אוקימנא כר' שמעון דמחייב אפילו לר' יהושע היכא דלא עשה מצוה. וליכא למימר דהכא פטור משום דחשבינן ליה כאנוס — דעל כרחך לאו מטעם אנוס פטר ליה, אלא משום דטעה בדבר מצוה. כדמוכח בגמרא, דפריך: אי ר' אליעזר — חטאת נמי מחייב, דהא לית ליה טעה בדבר מצוה פטור. ותירץ רבינו יצחק: דכל זה מדברי ר' מאיר. **אשם** שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר — כל עיקר רעיה מדרבנן, דמדאורייתא לא צריך רעיה כלל. ולהכי קאמר: אלמא לא בעי עקירה, אי הכי כי לא ניתק נמי. אי אמרת בשלמא בעי עקירה — אתי שפיר, דבעינן ניתק, דעל ידי ניתק יזכור לעוקרו. אבל לא ניתק — לא, דגזרינן עוקרו אטו לא עוקרו. אבל השתא, דלא בעי עקירה — קודם ניתוק נמי ליכשר, דליכא למיחש למידי! ומשני: דקודם ניתוק גזרינן אחר כפרה אטו לפני כפרה, ואחר ניתוק נמי דיעבד כשר, אבל לכתחלה מיהא גזרינן אטו לפני כפרה. ומנא תימרא — דתנן: אשם כו' בדמיו — אין, אבל הוא גופיה — לא, דהא כולי עלמא מודו דלאחר עקירה וניתוק היה יכול לשוחטו לכתחלה, דליכא למיגזר אטו קודם עקירה, הואיל ואיכא הייכירא דניתוק. אי לאו משום דגזרינן לאחר כפרה וניתוק אטו קודם כפרה. ומה שפירש רבינו יצחק דאי אמרת דבעי עקירה אתי שפיר, דגזרו בשלא ניתק דילמא אתי לשחוט בלא עקירה, קשה: אם כן פסח בשאר ימות השנה דבעי עקירה, אמאי לא מצריך רעיה. מקשים: דאמר פרק קמא דמנחות (ד,א), אמר ר' הונא אמר רב: אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם — כשר לעולה, ניתק אין, לא ניתק — לא. מאי טעמא? אמר קרא "הוא" — בהווייתו יהא. אלמא ניתוק דאורייתא הוא והכא משמע שהוא מדרבנן, וגזרינן אטו קודם כפרה! ואומר רבינו יצחק דהכי פירושו: התם אמר קרא הוא בהווייתו יהא קודם כפרה, וכיון דמדאורייתא הוי בהווייתו קודם כפרה — גזרינן אחר כפרה אטו קודם כפרה. ורבינו תם פירש דהכי קאמר במנחות: ניתק — אין, לא ניתק — לא. וטעמא דמפרש הכא, דגזרינן אטו לפני כפרה. ומסיק: מאי טעמא אמר קרא הוא, כלומר: מאי טעמא כשר, הלא הלכה למשה מסיני הוא דכל שבחטאת מתה באשם רועה — אמר קרא הוא, משמע בהווייתו שלבסוף כשיסתאב וימכר שהדמים לנדבה והויא עולה, ואתא קרא ללמוד על הלכה, דהכי גמרינן דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה. אי נמי: כי גמרינן דבאשם רועה — למצוה. אי נמי: דבאשם אזיל לנדבת ציבור, ולא ידעינן אי הוא עצמו או דמיו, וגלי קרא דהוא עצמו. ואי לאו הלכה הוה אמינא הוא בהווייתו דמעיקרא יהא, ולא יקרב עולה. ואיכא לפירוש זה: דבתמורה פרק "אלו קדשים" (יח,א) גרסינן בכל הספרים: אמר ר' הונא אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם — כשר, מאי טעמא? אמר קרא "הוא" — בהווייתו יהא. ולא גרסינן התם בשום ספר: "ניתק — אין, לא ניתק — לא".

פסולו מחמת מאי הוי ששחטו כו' — ואם תאמר: מאי קמדמי דך עקירה לההיא דלעיל? דאשם שכפרו בעליו באחר — תו לא חזי לאשם, אבל פסח שנטמאו בעליו או משכו ידיהם — אכתי חזי לפסח אם ימנו אחרים עליו, כדתנן לקמן (פט,א): נימנין ומושכין ידיהם עד שישחטו! ויש לומר: דהני מילי — כשנשאר אחד מבני חבורה עליו. שאם נשאר לגמרי בלא בעלים — תו לא חזי לפסח, כדתניא בסוף "מי שהיה טמא" (לקמן צח,א): המפריש פסח ומת, אם בנו נמנה עליו — יביאנו לשם פסח, אין בנו נמנה עליו — יביאנו לשם שלמים. **בדם** ובבעלים תעובר — תימה: אם כן היכי קתני שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם או שנטמא בחול ישרף מיד, והא בדם ובבעלים בעינן עיבור צורה! וליכא למימר כפירוש הקונטרס דדך דבדם ובעלים מיירי כגון שנטמא אחר זריקה, דעבשיו פסח כשר אלא שאין לו אוכלין — דבפרק "ביצד צולין" (לקמן פב,ב) מוקמינן לה קודם זריקה, דקתני בעלים דומיא דדם. ותירץ ר' שמואל בר' שלמה: דההיא דלעיל מיירי קודם שחיטה, דהוי כמו שחטו שלא לאוכליו דחשיב פסולו בגופו.

האמר רב בעלי חיים אינם נדחין — תימא: הא מסקינן בפרק "שני שעירי" (יומא סד,ב), אמר לך רב: אליבא דר' יהודה לא קאמינא. ואם כן לימא דמתניתין רבי יהודה, דסבר נדחין. וכמה משניות מצינו דסברי דבעלי חיים נדחין, בפרק "מי שהיה טמא" (לקמן צח,א) ובתמורה (כב,א), ובשילהי בריתות (כח,א) דדייק עלייהו: שמע מינה בעלי חיים נדחין. וצריך לרב לאוקמיה כרבי יהודה, ומתניתין נמי, אמאי לא מוקי כוותיה?

הדרן עלך אלו דברים

וְתָנֵי עֲלֵהּ: בַּחוֹל כִּי הַאי גַּוְנָא - יִשָּׂרֵף מִיָּד. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בָּעֵי עֲקִירָה - הַאי פֶּסַח הוּא, וְכֵיוָן דְּלֵית לֵיהּ בְּעָלִים - הֲוָה לֵיהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, אַמְּטוּ לְהָכִי יִשָּׂרֵף מִיָּד. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָא בָּעֵי עֲקִירָה - מֵרֵישָׁא הֲוָה לֵיהּ שְׁלָמִים. פְּסוּלוֹ מִשּׁוּם מַאי - מִשּׁוּם דְּבָר אַחֵר, דְּקָא שָׁחֵיט לֵיהּ אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, עִיבּוּר צוּרָה בָּעֵי! דְּתַנְיָא, זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ - יִשָּׂרֵף מִיָּד, בַּדָּם וּבַבְּעָלִים - תְּעוּבַּר צוּרָתוֹ, וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. אֶלָּא: לָא תֵּימָא שְׁחָטוֹ סְתָם כָּשֵׁר לְשׁוּם עוֹלָה, אֶלָּא אֵימָא: שְׁחָטוֹ לְשׁוּם עוֹלָה - כָּשֵׁר. אַלְמָא: בָּעֵי עֲקִירָה. גְּזֵרָקָה מִפִּי חֲבוּרָה וְאָמְרִי לְרַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָא דְּאָמַר: גְּזֵרָקָה מִפִּי חֲבוּרָה וְאָמְרִי כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵתִים וְנִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי. הַאי הוּא דְּבָעֵי עֲקִירָה, הָא בְּעָלְמָא לָא בָּעֵי עֲקִירָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר?! אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישוּ קוֹדֶם חֲצוֹת, וּמֵתוּ בְּעָלִים אַחַר חֲצוֹת, דַּהֲוָה לֵיהּ גְּרֵאָה וְנִדְחֶה. וְכָל הַגְּרֵאָה וְנִדְחֶה - שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִרְאֶה. מִידֵּי הוּא טַעְמָא אֶלָּא לְרַב, הָא אָמַר רַב: בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נִדְחִים! אֶלָּא אָמַר רַב פַּפָּא: הָא מַנִּי - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר: וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אַחֲרִים לְשֵׁם פֶּסַח פָּסוּל, דַּהֲוָה לֵיהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ. וְאִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא - חַטָּאת נָמִי מְחַיֵּב, דְּהָא לֵית לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר טוֹעֶה בְּדִבַּר מִצְוָה פָּטוּר! אֶלָּא תַּרְגֻּמָא רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב סַלָּא חֲסִידָא קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא: הָא מַנִּי - יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא. דִּתְנַן, יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי אוֹמֵר: הַנִּשְׁחָטִים לְשֵׁם פֶּסַח וּלְשֵׁם חַטָּאת - פְּסוּלִים. אַלְמָא: פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ הִיא, וּמִשּׁוּם הָכִי יִשָּׂרֵף מִיָּד, וּבְפִטּוּרֵי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַב אַשִּׁי אָמַר: רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם לֵידַע אִם מָשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ אוֹ שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ - חַיָּיב, וּתְעוּבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. מַאי טַעְמָא - לָאו מִשּׁוּם דְּלָא בָּעֵי עֲקִירָה? מִמַּאי?! דִּילְמָא מִשּׁוּם דְּסָבַר לָהּ כְּרַבָּנָא דְּרַבִּי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ. דְּאָמַר: אֲפִילּוּ פִּיגּוּל נָמִי בָּעֵי עִיבּוּר צוּרָה, דְּלֵיף עָוֹן עָוֹן מִנּוֹתָר. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי - נִטְמְאוּ בְּעָלִים מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָא וַדַּאי בָּעֵי עֲקִירָה! דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָא, גְּזֵרָקָה מִפִּי חֲבוּרָה: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵת, וְנִדְחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי. אֶלָּא מְחַוְּרִתָּא כִּדְשָׁנֵי מֵעִיקָּרָא: יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא.

הדרן עלך אלו דברים

ותני עלה — דמתניתין. **בחול כי האי גוונא** — הואיל ויכול לשורפו. **ישרף מיד** — ואין צריך להמתין עד שתעבור צורתו. ואף על גב דמותר הפסח קרב שלמים, ואם היה שוחטו לזה שמתו בעליו לשם שלמים היה כשר, עכשיו שלא עקר שם פסח ממנו — ישרף מיד, דהוה ליה פסח שנשחט שלא למנויו. **אי אמרת בשלמא** — אף על גב דסתמיה לשם שלמים קאי בעי עקירה, וכל כמה דלא עקר הוי שם פסח עליו — משום הכי ישרף מיד, ולא בעי עיבור צורה, דהוה ליה פסולו בגופו שנשחט שלא למנויו. **אלא אי אמרת לא בעי עקירה** — וסתמיה שלמים הוא — פסולו מחמת מאי הוי, הואיל ושלמים הוא — משום דנשחט אחר תמיד בין הערבים. דשחיטת פסח אחר התמיד היא, כדאמר ב"תמיד נשחט" (נט,ב), ועבר על עשה דהשלמה. **כל שפסולו בגופו** — כגון פיגול נותר טמא ויוצא — ישרף מיד, ואין צריך להמתין. **בדם ובבעלים** — כגון נשפך הדם, וכגון פסח שמתו בעלים או נטמאו אחר זריקה. דעבשיו פסח כשר הוא, אלא שאין לו אוכלין. **תעובר צורתו** — ימתינו לו עד שתעובר ממנו צורת בשר. דכיון דאין פסולו חמור לא שרפינן קדשים בבזיון. ועיבור צורה הוא פסול לינה, דהוה ליה פסולו בגופו. **ולרבי חייא בר גמדא** — דאמר ב"תמיד נשחט" (סד,א) גבי מתניתא דקתני התם דפסח בעי עקירה, ואוקמה כגון שהיו בעלים טמאי מתים כו'. **הא** — אחר דלאו סתמא קאי לפסח לא בעי עקירה. **מאי איכא למימר** — כלומר, מתניתין דהכא תיובתיה, דקתני "ישרף מיד", ולא מיתוקמא אלא משום עקירה. **אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע** — לעולם כדקאמר שחטו סתם כשר לעולה, דכיון דקאי לעולה סתמיה עולה הוא, ואף על פי שתחלתו אשם. וכן מותר הפסח, כיון דלשלמים קאי — סתמא כי שחיט ליה שלמים הוא. והכא דקתני ישרף מיד — לאו משום עקירה, אלא כגון שהפרישו קודם חצות, וכי מטא חצות קבעתיה חצות שהוא זמן שחיטתו, ונראה לפסח. **ומתו בעלים אחר חצות** — ונדחה מפסח, דשוב אינו חוזר ונראה לשלמים. והא דקיימא לן מותר הפסח אחר הפסח קרב שלמים — כגון שאבד קודם חצות ונמצא אחר שחיטת הפסח, דלא אתא חצות עליה למיקבעה, ולא נראה לשחיטת פסח מעולם. **מידי הוא טעמא אלא לרב** — האי תירוצא רב מתריץ ליה, דאמר לא בעי עקירה. **והאמר רב** — בפרק "שני שעירי". **בעלי חיים אינן נדחין** — ואין דיחוי אלא בדם או בבעלים. כגון שעיר של שם שנשחט, וקודם זריקת דמו מת המשתלח — ישפך הדם. אבל כל זמן שהקרבן חי — אינו נפסל משום דיחוי. **אלא אמר רב פפא** — לעולם לא בעי עקירה, וסתמיה שלמים — והא דקתני עלה דמתניתין "בחול ישרף מיד" — רבי אליעזר הוא, ומשום דשלמים הוא, וכגון דשחטיה בהדיא לשם פסח. ורבי אליעזר לטעמיה, דאמר בפרק "תמיד נשחט" (סב,ב): שלמים ששחטן לשם פסח — פסול. **ואי רבי אליעזר** — אמאי תנן מתניתין פטור? לחייב משום שבת, דהא לית ליה כו'. **ובפטורי** — דטועה בדבר מצוה. **סבר לה** — רבי יוסף בן חוניאי כרבי יהושע. **רב אשי אמר רב דאמר** — לעיל לא בעי עקירה — לית ליה דהאי תנא דאמר בחול ישרף מיד, אלא קסבר רב דמתניתין לענין צורה כי האי תנא סבר לה, דאמר בעי עיבור צורה. **אם יש שהות ביום** — לזה ששחט פסח זה בשבת, לבדוק אם מתו בעלים כו' ולא שאל — לא טועה בדבר מצוה הוא אלא שוגג, וחייב. שוגג קרי את הקרוב לפושע. **ותעובר צורתו** — אם הוא חול. דאילו בשבת לא אצטריך ליה, דהא בשבת לא שריף ליה, ולמחר ביום טוב נמי לא שריף ליה. **מאי טעמא** — בעי עיבור צורה. **לאו משום דקסבר לא בעי עקירה** — וזה סתם נשחט, והרי הוא שלמים בשריץ, אלא שנשחטו אחר התמיד, ופסול מחמת דבר אחר הוא. **ומאי דילמא** — לעולם בעי עקירה, ופסולו בגופו. והאי דבעי עיבור צורה — משום דרבי ישמעאל סבר לה כתנא דבי רבה בר אבוה, דאמר: אפילו פיגול, שפסולו בגופו, טעון עיבור צורה. ולא איתפריש לי עיקר מילתיה דתנא דרבה בר אבוה היכא אתמר. ובכמה מקומות מייתי ליה בגמרא. **דאי לא תימא הכי** — דטעמא משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה, אלא משום דלא בעי עקירה, הא תינח מתו או נתכפרו, אבל נטמאו מי איכא דלא בעי עקירה? הא סתמיה לפסח שני קאי, ורבי ישמעאל או שנטמאו נמי קתני. **אלא מחווירתא** — דטעמא דרבי ישמעאל משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה. ותנא דישרף מיד סבר לא בעי עיבור צורה. ואי לתרוצי בעית דלא תיקשי לרב, הכי תרצת: דפסול הגוף דידה גבי מתו או משכו ידם משום דשחטיה לשם פסח בהדיא, ואיהו לשלמים קאי בלא עקירה כרב, והוו להו שלמים לשם פסח. ופסול הגוף הוא, כיוסף בן חונאי.

וְתָנֵי עֲלָהּ – ושנינו בברייתא ששנויה על משנתנו, **בַּחוֹל כִּי הַאי גַּוְנָא** – בערב פסח שחל בחול ואירע בו כגון דבר זה, הואיל ויכול לשורפו, **יִשָּׂרֵף מִיָּד** מפני שהוא פסח שנשחט שלא למנוייו, ואין צורך להמתין עד שתתעבר צורתו. **אִי אָמְרַת בִּשְׁלָמָא** שקרבן שנתבטלה ממנו סיבת הקרבתו **בָּעֵי עֲקִירָה** של שם הקרבן הקודם על מנת להתיר הקרבתו לקרבן אחר, מובן כי **הַאי** – קרבן פסח שבעליו משכו ידיהם, מתו או נטמאו, עדיין **פֶּסַח הוּא**, שהרי לא נעקר ממנו שמו, **וְכֵיוָן דְּלֵית לֵיהּ** [–שאין לו] **כְּעָלִים**, ונשחט שלא למנוייו, **הֲוָה לֵיהּ** [–יש לו] **פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, אַמְּטוּ לְהָכִי** – ומפני כך, אמר התנא בברייתא **יִשָּׂרֵף מִיָּד. אֶלָּא אִי אָמְרַת** שקרבן שנתבטלה ממנו סיבת הקרבתו **לֹא בָּעֵי עֲקִירָה** ומאליו הוכשר לשם קרבן אחר, יש להקשות הלא פסח שאין לו בעלים, כבר **מַרִיצָא**, לפני שחיטה, **הֲוָה לֵיהּ** – היה עליו שם **שְׁלָמִים, וּפְסוּלוֹ מִשּׁוּם מַאי**, ודאי שלא בגופו אלא **מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר**, והוא, דְּהשוחט שחשב שזה קרבן פסח **קָא שָׁחִיט לֵיהּ** [–שחטו] **אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם** בזמן שחיטת הפסח עם כל שאר הפסחים, ועבר על מצות 'השלמה', אם כן אין דינו להישרף מיד אלא **עִיכּוּר צוּרָה בָּעֵי** – צריך להמתין עד שתעבור צורת הבשר. **דְּתַנְיָא, זֶה הַכְּלָל, כֹּל** קרבן **שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ**, כגון שהקריבוהו במחשבת פיגול, בשרו נעשה 'נותר', נטמא או יצא מחוץ למחיצתו, **יִשָּׂרֵף מִיָּד**. אולם אם פסולו **בַּדָּם**, כגון נשפך דם הבהמה מצווארה על הרצפה ואספו הכהן לתוך כלי שרת ולא נעשתה 'קבלת הדם' בכלי, **וּבַבְּעָלִים**, כגון פסח שנשחט ונזרק דמו ולאחר מכן נטמאו בעליו או מתו, אין זה פסול בגופו ולא ישרף לאלתר מפני בזיון קדשים, אלא ממתינים לבוקר **שֶׁתְּעוּבַּר צוּרָתוֹ** ויחשב 'נותר' ויפסל בלינה ובכך יהא פסולו בגופו, **וְבַבּוֹקֶר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה**. סיכום השאלה: לפי מה ששנינו בברייתא זו שרק קרבן שפסולו בגופו ישרף מיד, מוכח שהתנא בברייתא דלעיל שאמר לגבי קרבן פסח 'ישרף מיד' סובר שצריך עקירה [ולכן כל שלא נעקר ממנו שם 'פסח' הרי זו שחיטה שלא למנוייו ופסולו בגופו], ודעתו סותרת את דברי רב שאמר שקרבן אשם שניתק לרעייה ושחטו סתם כשר לעולה גם בלא עקירה.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא**, לעולם דעת רב שצריך עקירה, **וּלְאַ תֵּימָא** – אל תאמר בדברי רב, אשם שניתק לרעיה **וְשָׁחְטוּ סְתָם** – שלא לשם קרבן מסוים, **כָּשֵׁר לְשׁוּם עוֹלָה, אֶלָּא אֵימָא** – אלא אמור כך בגירסת דבריו, **שָׁחְטוּ לְשׁוּם עוֹלָה**, ובשחיטה זו נעקר ממנו שם 'אשם', **כָּשֵׁר**. מסכמת הגמרא: **אֵלְּמָא** – מוכח, שלפי רב, **בָּעֵי עֲקִירָה**, וצריך עקירת שם אשם על מנת להקריבו לעולה.

שנינו במשנה לעיל (סג.), השוחט פסח בתוך המועד ויש חמץ ברשותו, לפי רבי שמעון, אם הקריבו לשם 'פסח' לא עבר על 'לא תשחט על חמץ דם זבחי' (שמות לד כה) מפני שהמועד אינו זמן הראוי לזביחת פסח, ואם שחטו לשם 'שלמים' עבר ולוקה עליו הואיל וקרבנו זבח כשר ושחיטתו שחיטה ראויה. דייקה הגמרא (סד.) מלשון המשנה, שאם שחטו במועד לא לשם פסח או שלמים אלא שחטו 'סתם' אינו לוקה. על פי דיוק זה רצתה הגמרא להוכיח שדעת התנא במשנה שצריך עקירה, שאם לא כן הרי הקרבן נעשה שלמים מאליו, אלא ודאי טעמו הוא שקרבן פסח בשאר ימות השנה אינו נחשב שלמים עד שיעקר שם 'פסח' ממנו, ולכן שחיטתו במועד 'סתם' אינה שחיטה ראויה.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי חִיָּא בַּר גַּמְדָּא דְּאָמַר, נְזֶרְקָה מִפִּי חֲבוּרָה וְאָמְרֵי** – הודו חבורת החכמים כולה ואמרו, שאין להוכיח מהמשנה המובאת לעיל שצריך עקירה, שהרי יתכן שבמשנה מדובר בקרבן ששם 'פסח' עליו, **כְּגוֹן שֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים** של הקרבן **טְמֵאֵי מֵתִים וְדִינָם שֶׁהַם נִדְחִין** משחיטת הפסח של י"ד בניסן **לְפֶסַח שֵׁנִי**, ובימי המועד עדיין מוטלת עליהם חובת קרבן פסח ואין בהמתם נעשית שלמים בלי עקירת שם 'פסח', ולכן אם שחטו 'סתם' אינו עובר על 'לא תשחט' שהרי זה פסח שנשחט שלא בזמן הראוי לזביחתו. מדייקת הגמרא מדברי החכמים: **הַאי** – קרבן פסח זה, של טמאי מתים שעדיין חייבים בפסח, **הוּא דְּבָעֵי עֲקִירָה, הָא בְּעָלְמָא** – אבל בדרך כלל, בשאר כל הקרבנות **לֹא בָּעֵי עֲקִירָה**, אם כן קשה **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר**, איך נבאר את דעת התנא בברייתא שאמר שפסח שנשחט ונודע שמשכו בעליו ידיהם ממנו 'ישרף מיד', הלא אינו צריך עקירה ונעשה מאליו שלמים ואין פסולו בגופו.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ**, הגירסא בדברי רב היא כפי שגרסנו בתחילה שמדובר באשם שניתק לרעיה ששחטו 'סתם' והוא 'כשר לעולה' כיון שעומד לעולה, ואין צריך עקירה של שם 'אשם' ממנו, וכמו כן מותר הפסח ששחטו 'סתם' כשר כיון שהוא עומד לשם שלמים, **וְהָכָא**, בברייתא ששנינו שפסח שבעליו משכו ידיהם או מתו או נטמאו 'ישרף מיד', **בְּמַאי עָסְקִינַן** – במה מדובר, **כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישוּ** את הכבש לשם קרבן פסח **קוֹדֶם חֲצוֹת** היום בערב פסח, **וּמֵתוּ הַבְּעָלִים** המנויים עליו **אַחַר חֲצוֹת** היום, ונמצא **דַּהֲוָה לֵיהּ** – שיש לו לקרבן דין **נִרְאֶה וְנִדְחֶה**, כלומר, בחצות היום שהוא זמן הראוי לשחיטת הפסח היה הקרבן 'נראה' [ראוי להקרבה] וקבעתו חצות לשם 'פסח', אולם בזמן השחיטה בפועל כבר מתו בעליו ו'נדחה', **וְכֹלל הוא שכָּל** קרבן **הַנִּרְאֶה** – שהיה ראוי למזבח, **וְחוזר וְנִדְחֶה** – נעשה 'דחוי' מהמזבח, **שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִרְאֶה**, אלא 'דחוי' הוא מן המזבח לגמרי, וקרבן זה אינו ראוי אפילו לשם שלמים, ולכן אמר התנא בברייתא שהקרבן 'ישרף מיד'. נמצא שהברייתא מבוארת גם לפי הדעה שלא צריך עקירה, ואין ממנה סתירה לדעת רב, והגירסא בדבריו 'שחטו סתם כשר לעולה'.

דוחה הגמרא: **מִידֵּי הוּא מַעֲמָא**, כלום לא הובא הטעם של 'דיחוי', **אֶלָּא** כדי שדעת התנא הברייתא שאמר 'ישרף מיד' תהיה מיושבת גם לְפִי דעת **רַב** שסובר שקרבן לא צריך עקירה. אכן אין זה מיישב, **הָא אָמַר רַב בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נִדָּחִים** – קרבן שנדחה מהמזבח בהיותו חי אינו 'דחוי' לגמרי ואם חזר לכשרותו שוב נעשה ראוי למזבח. נמצא שאפילו אם מדובר בקרבן פסח שמתו בעליו אחר חצות, אמת היא שבטל ממנו דין קרבן 'פסח' אולם לא נדחה מן המזבח לגמרי, ולפי רב שלא צריך עקירה נעשה 'שלמים' מאליו והקרבתו כשירה, וחוזרת הקושיא מדוע אמר התנא בברייתא 'ישרף מיד'.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא**, לעולם סובר רב שאין צריך עקירה, ומה ששנינו בברייתא שהקרבן ישרף מיד, **הָא מַנִּי** – כדעת מי היא, כדעת **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא** שנויה, **דְּאָמַר** (לעיל סב:), **וְכֵן הַשּׁוֹחֵט** כבש או עז שהופרשו לשם קרבנות **אֲחֵרִים, וְהַתּכוּין לְשֵׁם פֶּסַח**, הרי זה **פָּסוּל**, משום **דַּהֲוָה לֵיהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ**, ולפי שיטתו מבוארת דעת התנא בברייתא שפסח זה נעשה מאליו שלמים ושחיטתו לשם פסח פוסלתו בגופו ולפיכך ישרף מיד.

שואלת הגמרא: **וְאִי** – אם הברייתא דעת **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא**, הלא שנויה היא על משנתנו שפטרה [מחטאת] את השוחט בשבת, ואילו לדעת רבי אליעזר [השנויה בתחילת המשנה], **חַטָּאת נַמִּי מְחַיֵּיב** – בנוסף לדין שריפת הקרבן בערב פסח שחל בחול, יש גם חיוב חטאת לשוחט כשחל בשבת, **דְּהָא לֵית לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – שהרי אין רבי אליעזר סובר כרבי יהושע **שֶׁהַטּוֹעֶה בְּדַבַּר מִצְוָה פָּטוּר**, אלא הוא סובר שהטועה חייב חטאת, ושחיטת שלמים לשם פסח שהיא שחיטה פסולה אסורה בשבת, ולכן השוחט בשבת קרבן זה שנעשה 'שלמים' חייב חטאת. מסקנת הדברים, התנא במשנתנו שפוטר מחטאת סובר כרבי יהושע שהטועה בדבר מצוה פטור וחולק על רבי אליעזר, ולפי זה מוכרח שגם התנא הברייתא ששנה דבריו על משנתנו חולק על רבי אליעזר, ואינו סובר שהשוחט אחרים לשם פסח פסול, וחוזרת השאלה מדוע אמר שהפסח 'ישרף מיד' הלא אין פסולו בגופו.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא, תַּרְגְּמָא** [–העמיד וביאר] **רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב סַלָּא חֲסִידָא** [–בפני] **דְּרַב פָּפָּא, הָא מַנִּי** – הברייתא כדעת מי היא, כדעת **יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא, דְּתָנֵן** (זבחים ב.) **יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי אוֹמֵר, הַנִּשְׁחָטִים** – כל הקרבנות ששחטם בערב פסח **לְשֵׁם פֶּסַח, וְכן** אם שחטם בימות השנה **לְשֵׁם חַטָּאת, פְּסוּלִים. אֵלְּמָא** – מוכח מדבריו שסובר ששלמים ששחטו לשם פסח, **פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ הִיא, וּמִשּׁוּם הָכִי**

המשך בעמוד כ

פרק שביעי - כיצד צולין

משנה

נאמר בתורה במצות קרבן הפסח (שמות יב ט) 'אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ'. כלומר, שאין לבשל את הפסח אלא לצלותו באש, ומשנתנו מבארת אופן צלייתו. מבררת המשנה: כֵּיצַד צוֹלִין אֶת קרבן הַפֶּסַח. מבארת המשנה: מְכִיאִין שַׁפּוּד שֶׁל עֵץ רִמּוֹן, וְתוֹחֲבוֹ לְתוֹךְ פִּיו של השה עַד שיצא השפוד מִבֵּית נְקוּבָתוֹ [–פי הטבעת], ומעמיד את השפוד באופן שפיו של השה למטה, וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו [–רגליו מן הברך ולמטה] וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו [–אבריו הפנימיים] לְתוֹכוֹ – לתוך גוף השה, משום שנאמר 'צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו', משמעו, שיצלהו כולו כאחד, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אינו מכניס את כרעיו ובני מעיו לתוכו שהרי כְּמִין בִּישׁוּל הוּא זֶה, שמתבשלים בתוך השה כמו בתוך קדירה, והתורה אמרה 'אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל', אֶלָּא תּוֹלִין את כרעיו ובני מעיו בשפוד חוּצָה לוֹ מעל פיו.

אומרת המשנה דין נוסף: אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח, לֹא עַל הַשַּׁפּוּד של ברזל. מפני שחלק המתכת שמחוץ לפסח מתחמם מן האש, ומחמם אף את חלקו הפנימי, ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו, ולא מן האש עצמה, והתורה אמרה 'צלי אש'. וְלֹא עַל הָאַסְכְּלָא – ואף כשהשה תחוב בשפוד עץ לא יניח השפוד על סולם של ברזל, מפני שהפסח נצלה מחום הברזל. אָמַר רַבִּי צָדוֹק, מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לְטָבֵי עַבְדּוֹ, צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכְּלָה.

גמרא

שנינו במשנתנו שלצליית הפסח לוקחים שפוד של רימון. הגמרא מבררת מה הטעם לכך. שואלת הגמרא: וְנַיְתֵי – ונביא שפוד שֶׁל מַתֶּכֶת, ומדוע צריכים לקחת דווקא של רימון. משיבה הגמרא: שפוד של מתכת, אַיְידֵי – כיון דְּחַם מִקְּצָתוֹ המגולה לאש, חַם כּוּלּוֹ – מתחמם כל השפוד, וְקָמְמַוֵּי – ונצלה הפסח מַחֲמַת הַשַּׁפּוּד ולא מחמת האש, וְרַחֲמָנָא אָמַר – והתורה אמרה בקרבן פסח 'צְלִי אֵשׁ', ומשמע וְלֹא צְלִי מַחֲמַת דָּבָר אַחֵר, ואם נצלה הפסח מחמת השפוד, הרי זה צלי מחמת דבר אחר.

שואלת הגמרא: וְנַיְתֵי – ונביא שפוד שֶׁל דֶּקֶל. משיבה הגמרא: אַיְידֵי דְּאִית לֵיהּ שִׁיבֵּי – כיון שיש לו שורות שורות של חריצים, מַפִּיק מַיָּא – הוא מוציא מים בשעת הצלייה, וְהָוֵי – ונעשה הפסח כְּמִבּוּשָׁל, מפני שמתבשל מעט באותו מקום שיש בו מאותם המים, והתורה אמרה 'אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל'.

שואלת הגמרא: וְנַיְתֵי שפוד שֶׁל תְּאֵנָה. משיבה הגמרא: אַיְידֵי דְּמִתְלַחֵל – כיון שהוא רך שיש בתוכו מוח, מַפִּיק מַיָּא, וַהֲוָה לֵיהּ כְּמִבּוּשָׁל.

שואלת הגמרא: וְנַיְתֵי שֶׁל אַלּוֹן או שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל – או של שִׁקְמָה, שהם קשים. משיבה הגמרא: אַיְידֵי דְּאִית בֵּיהּ קִיטְרֵי – כיון שיש בהם קשרים שבולטים מן העץ, וחותך אותם בסכין להחליק את השפוד כדי שלא יעכבו בעדו להכנס בבשר, מַפִּיק מַיָּא דרך מקום חתך הסכין, ונמצא הפסח מבושל.

מקשה הגמרא: הרי בשֶׁל רִמּוֹן נַמִּי אִית בֵּיהּ קִיטְרֵי – גם יש בו קשרים, ואף על פי כן שנינו במשנתנו שצולים בו. מתרצת הגמרא: שפוד של רימון שֵׁיעֵי קִיטְרֵי – קשריו חלקים, ואין הם מעכבים בעד השפוד להכנס בבשר, ואינו צריך להעביר עליהם סכין לחותכם, וממילא אין מקום חתך שיוציא מים. מתרצת הגמרא תירוץ נוסף: וְאִבְּעִית אֵימָא – ואם תרצה תוכל ליישב כך, שמשנתנו עוסקת בְּנִבְנָא כַּר שַׁתָּא – בנטיעה בת שנתה, דְּלֵית בֵּיהּ קִיטְרֵי – שאין בה קשרים.

מקשה הגמרא: וְהָא אִיכָּא בֵּי פְּסָקֵיהּ – והרי גם בשפוד של רימון יש את מקום החתך שבראש השפוד, ומשם יצאו מים בשעת הצלייה ויבשלו את הפסח. מתרצת הגמרא: דְּמַפִּיק לְבֵי פְּסָקֵיהּ לְבַר – כשתוחב את השפוד בבשר קרבן הפסח, הוא מוציא את מקום החתך חוץ לפיו של קרבן הפסח, ואף כשהעץ יוציא מים הם לא יכנסו לפסח.

הגמרא מבארת כשיטת מי שנויה משנתנו. אומרת הגמרא: מַתְנִיתִין – משנתנו שאסרה בשפוד של מתכת, דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא – ששנינו בברייתא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁשַּׁפּוּד שֶׁל עֵץ שתחוב ומכוסה בטלה ותלוי בתנור, השפוד שבתוך הטלה אֵינוֹ נִשְׂרָף מפני שבשר הטלה מגן עליו, כָּךְ גם שַׁפּוּד שֶׁל מַתֶּכֶת שתחוב ומכוסה בטלה ותלוי בתנור, השפוד שבתוך הטלה אֵינוֹ מַרְתִּיחַ מחמת חום מקצת השפוד היוצא חוץ לטלה, ולכן מותר לצלות את הפסח בשפוד של ברזל. אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי יהודה, אמנם השפוד של עץ שבפנים הטלה אינו נשרף, אבל השפוד של מתכת שבפנים הטלה מרתיח, שזֶה – השפוד של מתכת, כאשר חַם מִקְּצָתוֹ, נעשה חַם כּוּלּוֹ, ואפילו מה שבתוך הטלה שהוא מכוסה מהאש מתחמם מחמת חלקו הגלוי, ונעשה השה 'צלי שפוד' ולא 'צלי אש', וְאילו זֶה – השפוד של עץ, כאשר חַם מִקְּצָתוֹ אֵינוֹ נעשה חַם כּוּלּוֹ, ואף שחלקו החיצוני מתחמם, חלקו הפנימי אינו מתחמם, והפסח הנצלה בו הוא 'צלי אש'.

שנינו במשנתנו: וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וכו' ואת בני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו.

הגמרא מביאה ברייתא שבה שנויים כינויי החכמים לצליית הפסח: תַּנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל קוֹרֵיהוּ לקרבן הפסח בצלייתו, 'תּוֹךְ תּוֹךְ', מפני שהוא סובר כרבי יוסי הגלילי שנותן את כרעיו ובני מעיו לתוכו, וכשכרעיו ובני מעיו רותחים ומתבשלים בתוכו, נשמע קול רתיחתן 'תוך תוך' כקול סיר רותח. רַבִּי טַרְפוֹן קוֹרֵיהוּ לקרבן הפסח בצלייתו, 'גְּדִי מְקוּלָּם' – 'פסח שעל ראשו כובע נחושת', משום שהוא סובר כרבי עקיבא שאינו מניח את כרעיו ובני מעיו בתוכו, אלא תולם חוצה לו למעלה בראשו, ונראים ככובע נחושת על ראש גיבור.

הגמרא דנה בגדי מקולס שאסור לאכול בלילי פסח בזמן הזה: תָּנוּ רַבָּנַן בברייתא, אֵיזֶהוּ גְּדִי מְקוּלָּם דְּאָסוּר לֶאֱכוֹל בְּלֵילֵי פֶּסַח בַּזְּמַן הַזֶּה, כֹּל שֶׁצְּלָאוֹ כּוּלּוֹ כְּאֶחָד, שדומה הוא לקרבן פסח, והאוכלו נראה כאילו אוכל קדשים מחוץ לירושלים. אבל אם קודם שצלאו נֶחְתַּךְ מִמֶּנּוּ אֵבֶר או נִשְׁלַךְ [–נתבשל] מִמֶּנּוּ אֵבֶר, אֵין זֶה נחשב גְּדִי מְקוּלָּם, אף שלאחר מכן צלה הכל כאחד.

הגמרא סברה שמה שאמרה הברייתא 'נשלך ממנו אבר', כוונתה שהאבר נחתך ולאחר מכן הוא גם נשלק, ולפיכך מקשה הגמרא על הברייתא: הַשְׁתָּא יֵשׁ לוֹמַר – מעתה ששנינו ברישא של הברייתא שאם נֶחְתַּךְ מִמֶּנּוּ אֵבֶר, דְּאַף עַל גַּב דְּקָא מִטְּוֵי לֵיהּ בַּהֲדֵיהּ – שאף שהוא צולה את האבר שנחתך יחד עם שאר בשר הגדי, אָמְרַת לֹא – אומרת הברייתא שאינו נחשב גדי מקולס, נִשְׁלַךְ מִיבַּעְיָא – וכי אם נשלק אחר שנחתך, בזה יש לך להסתפק אם נחשב גדי מקולס, והרי אחר שחתכו כבר אינו מקולס ולשם מה השמיעה לנו הברייתא דין 'נשלק'.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מה שאמרה הברייתא 'נשלק ממנו אבר' אין הכוונה לאבר שנחתך, אלא שֶׁשְּׁלָקוֹ לאותו אבר בְּעוּדוֹ מְחוּבָּר, ולא חתכו קודם שליקתו, והיינו סבורים כיון שהוא מחובר לשאר הגדי, אף שהוא מבושל נחשב לגדי מקולס, משמיעה לנו הברייתא שאין זה גדי מקולס.

הגמרא דנה בצליית בשר ממולא בבשר אחר לפני שנמלחו והוציאו מהם את הדם: אָמַר רַבָּה, הַאי מוּלְיָיתָא – בשר שלא נמלח שמילא בתוכו בשר אַחֵר שגם הוא עדיין לֹא נמלח, וצלאם, שַׁרְיָא – מותר לאוכלם.

מקשה הגמרא: אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרבה, וְהָא קָא בָּלַע דְּמָא – והרי הבשר החיצון בולע בעת הצליה מן הדם שפולט הבשר הכנוס בתוכו. מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רבה לאביי, כְּבוֹלְעָהּ כָּךְ פּוֹלְטָהּ – כשם שהבשר בולע את הדם כך הוא פולטו לחוץ, כיון שחום האש שואב ממנו את הדם לחוץ.

הגמרא רוצה להביא ראיה ממשנתנו לדין 'כבולעו כך פולטו'. שואלת הגמרא: נִימָא מְסַיַּיע לֵיהּ – האם נאמר שיש ראיה לדברי

המשך בעמוד לז

רש"י

משנה כיצד צולין — **שפוד** של רמון — טעמא מפרש בגמרא. **ונותן את כרעיו כו'** — כדכתיב: "צלי אש, ראשו על כרעיו" וגו' — כולו כאחד משמע. **כמין בישול הוא זה** — שמבשל בני מעיו בתוכו כמו בתוך הקדירה. **תולין חוצה לו** — תוחבן בשפוד למעלה מפיו של טלה. **לא על השפוד** — של ברזל. כדמפרש בגמרא, שהמתכת כשמתחמם מקצתו מתחמם כולו, ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו. שהפנימי מתחמם על ידי קצתו החיצון, והוה ליה פסח צלי מחמת דבר אחר, ורחמנא אמר "צלי אש". **אסכלא** — גראיל"ש בלעז, וכולה חד טעמא. **גמרא שיבי** — קנלי"ר, שעשוי שורות שורות. מחלחל — כעץ של ערבה ושל אגוז, שיש להן מוח מבפנים. **אלון** — ירשנ"א, שהוא קשה. **איידי דאית בהו קיטרי** — ובעי למישעינהו בסכינא, מפיק מיא דרך מקום חתך הסכין, והוה ליה פסח מבושל. **שיעי קיטריה** — ואין צריך להעביר סכין עליהם. **בנבא בר שתא** — נטיעה בת שנתה. **והא איכא בי פיסקי** — ראש השפוד שהוא מקום חתך, ומוציא מים. **דמפיק לבי פיסקי לבר** — חוץ לפי הפסח, דאי מפקי מיא — לא עיילי לפסח. **כשם שהשפוד של עץ** — כשתולין אותו בתנור ומכוסה בטלה אין מה שבתוך הטלה נשרף, שהטלה מגין עליו — כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך הטלה מרתיח מחמת חום מקצתו היוצא חוץ לטלה. **אמרו לו** — אף על פי שאין פנימי של עץ נשרף, אבל פנימי של מתכת מרתיח. שזה של עץ, חם מקצתו לא חם כולו, והוה ליה צלי אש. וזה של מתכת — חם מקצתו חם כולו, ואפילו מה שמכוסה ממנו, הלכך הוה ליה צלי שפוד. **רבי ישמעאל קוריהו תוך תוך** — דנותן לתוכו סבירא ליה, וכשמרתיחין ומתבשלין בתוכו נשמע קול רתיחתן תוך תוך בקול הסיר. לישנא אחרינא: כתב בספרים ישנים "תכבר", לשון תוך וכבר, כלומר, ממולא מבפנים ונראה מבחוץ. כעין שממלאין גדיין ותרנגולין שלנו. ודוגמא גבי אביגיל (שמואל א כה): "חמש צאן עשויות", ומתרגמינן חמש אען תכברנין, משם רבי קלונימוס. **מקולם** — לשון כובע נחשת, דמתרגמינן קולסא דנחשא (שם יז). דסבירא ליה תולין למעלה בראשו, ונראים ככובע נחשת על ראש גבור. **איזה גדי מקולם** — דתנן בפרק "מקום שנהגו" (נג,א) שאסור לאכול צלי (בערבי) פסחים בזמן הזה במקום שלא נהגו. **באחד** — דדמי לפסח, ונראה כאוכל קדשים בחוצה לארץ. **נשלק מיבעיא** — קא סלקא דעתך דנתחך והדר נשלק, ומשעה שחתכו קודם צלייתו תו לא הוי מקולס. **האי מולייתא** — אינפלדור"א בלעז, כמו שאנו ממלאין הטלאין והתרנגולין בין בשר לעצמות. **שריא** — ואפילו לא בישלו את הבשר שנותנים לתוכו מותר, ואפילו מלחו במליחת צלי. דאי במליחה כל צורך לקדירה — פשיטא. **והא קא בלע** — הטלה דם היוצא מן הבשר הכנוס בתוכו. **פולטו** — לחוץ, ושואבו חום האור.

תוספות

כיצד צולין — ותוחבו לתוך פיו. אומר רבינו יצחק: משום הכי תוחבו דרך פיו לפי שנותן הגס שבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח, ואז הוי בית השחיטה למטה, וקדייב דמא דרך שם. **נחתך** ממנו אבר אין זה מקולס. נראה לרבינו יצחק בן אשר: דמצוה לקלסו, אבל משום הכי לא מיפסיל, מדאמר לקמן בפרק "האשה" (פח,ב) גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהן. ופריך: והא איכא חד דלא נפיק! ומשני: משום דלא אפשר. דהיכי נעבידי? נייתי כל חד וניתנו, אי דידי בעל מום הוה להוי האי פסח ואי לא להוי שלמים — הא איכא חזוה ושוק. ופריך: וניתי כל חד כהן בהדיה. והשתא איך יעשו כן? הא חזוה ושוק דאסורים לזרים אי אפשר לצלותן עם הפסח, וצריך לחותכן, ולא הוי מקולס! אלא משום הכי אין נפסל, וכן תנא לקמן (עה,א): חתכו ונתנו על גבי גחלים, רבי אומר: אומר אני שזה צלי אש, משמע חתכו לגמרי. מיהו, רש"י פירש לקמן חתכו שלא הבדילו אלא צירמו בשנים ושלשה מקומות.

האי מולייתא שריא — פירש בקונטרס: אף על פי שלא מלחו אלא לצלי. ולרבינו תם נראה: דלצלי לא בעי מליחה כלל. דלא מיבעיא בשנצלה הבשר יפה יפה ונפלט כל הדם דשרי דיותר מפליט על ידי האש מעל ידי המלח. דמעשים בכל יום שמבשלים כבד אחר צלייתו, אף על פי שמחמירים לבשלו אחר מליחתו. אלא אפילו לא נצלה כל צורכו, דלא נפלט כל הדם — מותר. אף על גב דאמרינן בפרק קמא דבריתות (ד,ב. כב,א) דאיכא לאו בדם האברים — הני מילי דוקא בשפירש, אבל כל זמן שלא פירש ולא יצא לחוץ — שרי, כדמוכח בפרק "מפנין" (שבת קכח,א) דבשר טפל מותר לטלטלו, משום דחזי לאומצא. אלמא: יכול לאוכלו בלא מליחה. ועוד: דאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קיא,א) דכבד אחר שחלטוהו ברותחין או בחלא מותר לבשלו, לפי שמצמיתין הדם בתוכו ואין מניחין אותו לפלוט. דקאמר התם: רב הונא חלטי ליה בחלא, ורב נחמן חלטי ליה ברותחין. סבר רב פפא קמיה דרבא למימר חלייה אסור, אמר ליה: אי חלייה אסור — איהו נמי אסור, דכי היכי דפליט הדר בלע. אלא ודאי חלייה נמי שרי, דמצמית הדם ואין מניחו לפלוט, ואפילו הכי שרי באכילה. ואין לאסור צלי שלא נמלח ולא נצלה כל צורכו — משום שמחמת האש הדם נפרש מבפנים מצד זה לצד זה, דמה שיוצא לחוץ — משרק שריק. ומה שנשאר בפנים, אף על פי שפירש מצד זה לצד זה — לא הוי כדם האברים שפירש. דהא איכא מאן דאסר במסכת חולין (קיב,א) לאכול בכר שחתך עליה בשר מפני דם הבשר שנכנס לתוכו, ואפילו הכי משמע דבשר עצמו מותר, אף על פי שלא יצא כל דמו. ודבר תימה הוא לרש"י: מה מועלת מליחה מועטת לצלי? דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה, אלא ודאי לא בעי מליחה כלל. וכן קבל רבינו יצחק מרבינו תם. וב"הקומץ רבה" (מנחות כא,א) גבי מליחת קדשים, דקאמר: כיצד עושה — מביא את האבר ונותן עליו מלח, וחוזר והופכו ונותן עליו מלח, ומעלהו. ויש דגרס בתר הכי, אמר אביי: וכן לצלי. לא גרס לצלי, אלא וכן לקדירה. וכן כתוב ברוב ספרים, והא דאמר בפרק קמא דביצה (יא,א): רשוין שמולחין עליו בשר לצלי — לאו משום דבעי מליחה, אלא שמנהג למולחו. והא דאמר ב"כל הבשר" (חולין קיג,א): רב ששת מלח גרמא גרמא. תרי מאי טעמא לא — משום דפריש מהאי ובלע האי, חד נמי פריש מהאי גיסא ובלע האי גיסא. דפריש מהאי גיסא דקאמר — היינו שפירש לגמרי לחוץ, אבל מבפנים — שרי, כדפרישית. **כבולעו** כך פולטו — בפרק "כל הבשר" (חולין קיא,א) שרי כבדא עילויה בישרא בדיעבד, משום דדם מישרק שריק. התם לא שייך להזכיר כלל טעם של כבולעו כך פולטו, שהדם נופל שם מבחוץ ושריק ואינו נבלע. ומטעם כבולעו כך פולטו נמי לא הויא שריא התם גבי כבד אלא בדיעבד. ואף על גב דבא למישרי הכא גבי פסח לכתחלה, אף על גב דבני מעיו בתוכו, ואיכא נמי כבד — גבי פסח לא רצו להחמיר משום דכתיב (שמות יב): "ראשו על כרעיו ועל קרבו". ואפילו מאן דאסר בכבדא עילויא בישרא — לא קשה ליה מתניתין דפסח, דמדרבנן אסר. ובפסח לא החמירו. אי נמי: הוא יעמיד כגון שמלח בני מעים מליחה גמורה, דאפילו לקדירה מתירו רבינו תם על ידי מליחה גמורה. ואפילו לפי מנהג העולם שאין מבשלים כבד על ידי שום מליחה — מכל מקום כיון דנמלח במליחת קדירה נתמעט דמו, ולא אסר טפי משאר בשר שלא נמלח. דבשרא על גבי בשרא שרי לכתחלה לכולי עלמא. ויש ללמוד היתר במולייתא, אפילו נמלח בשר החיצון ושהה כדי מליחה, והפנימי לא נמלח — מדמייתי ראיה מטפילת בר גוזלא דשרי מטעם כבולעו כך פולטו. אף על פי שמעשים בכל יום שאוסרים בשר שנפל בציר ומלח שנפלט, ואין מותר אפילו בצלי. ועדיפא מינה היה אוסר רבינו תם תרנגולת שנמלחה בקערה, אף על פי שלא שהתה שם שיעור צלייה ולא פלטה אפילו חצי דמה, ואסרה לאוכלה צלי — משום דלא מפליג רבא גבי אין מניחין בשר אלא בכלי מנוקב, בין שהה הרבה לשהה מעט.

כֵּיצַד צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח? מְבִיאִין שַׁפּוּד שֶׁל רִמּוֹן וְתוֹחֲבוֹ לְתוֹךְ פִּיו עַד בֵּית נְקֻבָתוֹ, וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִין בִּישׁוּל הוּא זֶה, אֶלָּא תּוֹלִין חוּצָה לוֹ. אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא עַל הַשַּׁפּוּד וְלֹא עַל הָאַסְכְּלָא. אָמַר רַבִּי צָדוֹק: מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לְטָבִי עַבְדּוֹ: "צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכְּלָא".

גמרא וְנֵיתֵי שֶׁל מַתֶּכֶת! אַיְידֵי דְּחַם מִקְצָתוֹ חַם כּוּלּוֹ, וְקָמְטְווֹי מֵחֲמַת הַשַּׁפּוּד. וְרַחֲמָנָא אָמַר "צְלִי אֵשׁ" וְלֹא צְלִי מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר. וְנֵיתֵי שֶׁל דֶּקֶל! אַיְידֵי דְּאִית לֵיהּ שִׁיבֵּי מַפִּיק מַיָּא, וְהָוֵי כִּמְבוּשָׁל. וְנֵיתֵי שֶׁל תְּאֵנָה! אַיְידֵי דְּמִחַלְחֵל מַפִּיק מַיָּא, וַהֲוָה לֵיהּ כִּמְבוּשָׁל. וְנֵיתֵי שֶׁל אַלּוֹן שֶׁל חָרוּב וְשֶׁל שִׁקְמָה! אַיְידֵי דְּאִית בֵּיהּ קִיטְרֵי מַפִּיק מַיָּא. שֶׁל רִמּוֹן נַמִּי אִית בֵּיהּ קִיטְרֵי! שִׁיעֵי קִיטְרֵי. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בְּנִבְנָא בַּר שַׁתָּא, דְּלֵית בֵּיהּ קִיטְרֵי. וְהָא אִיכָּא בֵּי פְּסַקֵּיהּ! דְּמַפִּיק לְבֵי פְּסַקֵּיהּ לְבָר. מַתְנִיתִין דִּלְא כְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁשַּׁפּוּד שֶׁל עֵץ אֵינוֹ נִשְׂרָף, כָּךְ שַׁפּוּד שֶׁל מַתֶּכֶת אֵינוֹ מַרְתִּיחַ. אָמְרוּ לוֹ: זֶה - חַם מִקְצָתוֹ חַם כּוּלּוֹ, וְזֶה - חַם מִקְצָתוֹ אֵינוֹ חַם כּוּלּוֹ. "וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וכו'". תַּנְיָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל קוֹרֵיהוּ "תּוֹךְ תּוֹךְ" רַבִּי טַרְפוֹן קוֹרֵיהוּ "גְּדִי מְקוּלָּם". תָּנוּ רַבָּנַן: אֵיזֶהוּ גְּדִי מְקוּלָּם דְּאָסוּר לֶאֱכוֹל בְּלֵילֵי פֶּסַח בַּזְּמַן הַזֶּה - כֹּל שֶׁצְּלָאוֹ כּוּלּוֹ כְּאֶחָד. נֶחְתַּךְ מִמֶּנּוּ אֵבֶר, נִשְׁלַק מִמֶּנּוּ אֵבֶר - אֵין זֶה גְּדִי מְקוּלָּם. הָשְׁתָּא יֵשׁ לוֹמַר נֶחְתַּךְ מִמֶּנּוּ אֵבֶר, דְּאַף עַל גַּב דְּקָא מִטְּוֵי לֵיהּ בַּהֲדֵיהּ אָמְרַתְּ לָא, נִשְׁלַק מִיבָּעֵיָא?! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: שֶׁשְּׁלָקוֹ בְּמְחוּבָּר. אָמַר רַבָּה: הַאי מוּלְיֵיתָא שָׁרְיָא. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְהָא קָא בָּלַע דְּמָא! אָמַר לֵיהּ: כְּבוֹלְעָהּ כָּךְ פּוֹלְטָהּ. נֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ: נוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן "כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ"? אָמְרִי: שָׁאנֵי הָתָם, כֵּיוָן דְּאִיכָּא בֵּית הַשְּׁחִיטָה דְּמְחַלְחֵל מידב

מידב

שאני

תוספות

שאני לב דשיע — נראה דכל שכן דמבחוץ הוא יותר שיע. ונראה לרבינו יצחק בן אשר דדוקא לגבי דם דסמיך אמרינן דשיע, אבל לענין שמנונית דאיסורא — לא, דמפעפע, ולא אמרינן שיע. ולהכי גבי לב לא קתני שאוסר ואינו נאסר כדקתני גבי כבד. והתם טעמא לאו משום דשיע, אלא איידי שהיא טרודה לפלוט — לא בלעה. ומיהו, אומר רבינו יצחק בשם רבינו תם: דהא דמסקינן שאני לב דשיע — דיחויא בעלמא הוא, וכרבה פסקינן בסמוך דמולייתא שריא.

טפלו ליה בר אווזא — פירש בקונטרס: דהיינו פשטיד"א. ואומר רבינו תם ורבינו יצחק בן אשר: דלשון טפל לא משמע הכי, דמשמע דהיינו טיחה. כמו "בנות עשירים טופלות אותן בסולת" (לעיל מג,א). ועוד: דבפשטיד"א לא אמרינן כבולעו כך פולטו, דחזינן דלא פלטי, שמקום מושבם יבש בתנור. על כן נראה דהיינו מה שרגילים לטוח בעיסה שבלילתה רכה, ורגילים לעשות סביב קורקבנים ובני מעיים שמשימין אותם בשפוד, וטחין סביבותן בעיסה רכה כעין *4פרפיי"ש.

מאן דאסר אפילו פומיה לתחת — אף על גב דאמרינן לעיל שאני בית שחיטה דמחלחל ושרי, אף על גב דלא אמרינן כבולעו כך פולטו — שאני התם שהחלל רחב ביותר, ולא דמי לפומא דמולייתא.

וכן ביעי — פירש בקונטרס: דאסמיקו. ובחבם פירש כן. משום דפירש רבינו חננאל דאיכא עלייהו קרמא, דאסור משום דמא. כדאמרינן ב"גיד הנשה" (חולין צג,א): חמשה קרמי הוו, דביעי כו' משום דמא. **אסמיק** חלייה אסור — פירש בקונטרס: מוהל היוצא ממנו כשחוטבו, ולא גרסינן הוא וחלייה. וקשה לרבינו יצחק: דהיכי דמי; אי נצלה בשר כל צרכו — אף המוהל מותר, דלא גרע ממלחיה, דאמרינן לעיל דאפילו לקדירה שפיר דמי, ואי לא נצלה כל צרכו — אמאי בשר מותר? מדלא גריס הוא — משמע דבעי למימר דבשר שרי. ותימה: למה יהא מותר, אף על גב דדם האברים שרי — היכא דאסמיק אסור! דהא אליבא דמאן דאמר גומרי מצמית צמתי אסור. על כרחיך צריכין לחלק דאסיר משום דאסמיק. ועל ידי חתיכה אי אפשר שהיה יוצא כולו. ועוד: מדמייתי בסמוך האי חלא דחליט חדא זימנא — מכלל דעד השתא איירי בחלא ממש. ולשון אחר שפירש: חלא שחולטים אותו בו אחר צלייתו והוא נסחט לתוכו — קשה, דאית לן למימר דאי חלייה אסור — איהו נמי אסור, דדמסקינן ב"כל הבשר" (שם קיא,א) גבי כבד, שהבאתי למעלה. ועוד: דהתם משמע שהחלא מצמית ולא מפליט. ונראה לרבינו יצחק כמו שפירש רבינו יצחק בן אשר בשם הלכות גדולות: דבשר חי איירי, ומנהג הוא כשנותנים בשר חי לתוך החומץ, ואינו שוהה בתוכו לא מפליט מידי ונצמת הדם בתוך הבשר והכל מותר, דאבתי לא פירש הדם. וכי שוהה בתוכו עד דאסמיק — נעקר ממנו הדם ונפלט לתוכו. והיינו דקאמר אומצא דאסמיק — שנשתהה בחומץ עד דאסמיק — הוא וחלייה אסור. אבל אי לא אסמיק — שרי. וההיא ד"כל הבשר" — בדלא אישתהי. ורבינא, כי לא אסמיק נמי חלייה אסיר. סבירא ליה: אפילו לא אישתהי בגו חלא אלא פורתא הוא נפלט מחמת השורייקי. מיהו, לא כל כך שתהא הבשר נאסר בפליטה מועטת כזו. ורב אשי מגמע גמועי, במסקנא ד"כל הבשר" דחלייה נמי שרי.

רש"י

מידב דייבי — לפי שכשנתלה בתנור ופי בית שחיטתו למטה, הדם יוצא דרך חלל הצואר שקורין פורציל"א, ושותת דרך בית שחיטה. **לאחר בישולו** — קא סלקא דעתך לאחר בישולו צלי קאמר, דצלי נמי קרי בישול, כדכתיב בדברי הימים (ב לה): "ויבשלו הפסח באש כמשפט". **דשיע** — ולא בלע. ואפילו בקדירה נמי שרי, ואף על גב דליכא למימר כך פולטו. **טפליה** — בעיסה, שקורין פשטיד"א. **אי מעלי טפליה** — אם יש טעם יפה בלחם. **הב לי דאיכול** — וסייעתא לרבה. **בסמידא** — בעיסה של סלת, ואינה נדבקת כל כך, ונפרכת מאליה והדם יוצא ממנה. **דמיפריר** — לשון פירורין. **ואי לאו דחויא** — לחלם. דזיג — לשון זכובית, לבן וצלול מראה, מוהל הבשר שזב בלחם. **כי זוזא חיורא** — צרוף, שאין בו אדמימות דם. ואי לא — לא אבל מיניה. **בחיורתא** — קמח נקייה כעין שלנו, שאינה סולת. **דשריר** — קשה, ואינו פולטו. **דסמידא** — דאמר לעיל דמיפריר. **בין אסמיק** — מוהל שבתוך הלחם, בין לא אסמיק — שרי, שהדם ודאי יוצא. ואודם זה ודאי לא דמות דם הוא. **והילכתא מולייתא שריא ואפילו פומא לעיל** — כשהיא תלויה בתנור. ואף על גב דעכשיו אין נקב לצאת הדם — שרי, כבולעו בשר החיצון כך פולטו, וחום האור שואבו. **אומצא ביעי ומיזרקי** — אומצא דאסמיק, חתיכות בשר אישקנטור"א בלעז. וכן ביצי זכר דאסמיק, וכן מיזרקי — חוטין גסין שהן ורידין שבבית השחיטה. **פליגי בה** — כדמפרש פלוגתייהו לקמיה דאנחיה אגומרי. **בכל התורה כולה** — כל היכא דחזית פלוגתייהו, ואיתמר סתמא, חד אמר לקולא וחד אמר לחומרא, ולא פירש מי המיקל ומי המחמיר — דע שרב אחא לחומרא ורבינא לקולא. והלכתא בכולן כדברי המיקל. **מידב דייב** — ושפיר דמי אף במלח מעט, בתורת צלי. **צמתו** — ודמו נבלע בו. **שאיבי ליה** — שואבים את הדם. **חלייה** — מוהל היוצא ממנו כשחותכו. לישנא אחרינא: שחולטין אותו בחומץ לאחר צלייתו, ודמו נסחט לתוכו. **אסמיק חלייה אסיר** — לא גרס "הוא וחלייה". ורב אחא קאמר לה, דמיקל. ובחלייה מודי דאסיר. **מגמע לה** — לההוא חלא. **חלא** — חומץ, דחלט ביה צלי האידנא כדי להוציא דמו — לא חליט ביה זימנא אחריתי, לפי שאין בו כח עוד. **מתמהא** — חלש מעיקרו, דחלטינן ביה.

מֵידַב דָּייְבִי. נַיְמָא מְסַיֵּיע לֵיהּ: הַלֵּב קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. לֹא קָרְעוֹ - קוֹרְעוֹ לְאַחַר בִּישׁוּלוֹ, וּמוּתָּר. מַאי טַעְמָא - לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן "כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ"? שָׁאנֵי לֵב דְּשִׁיעַ. (אִינִי)? וְהָא רָבִין סָבָא טְפַלֵּיהּ הֲהִיא בַּר גּוֹזְלָא לְרַב, וַאֲמַר לֵיהּ: אִי מַעֲלֵי טְפַלֵּיהּ - הַב לִי וְאֵיכוֹל! הַהִיא בְּסְמִידָא, דְּמַפְרִיר. וְהָא רָבָא אִיקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, וּטְפַלוּ לֵיהּ בַּר אַוְזָא. אֲמַר: אִי לָא דַּחֲזִיתֵיהּ דְּזִיג כְּזוּזָא חִיוְרָא - לָא אָכְלִי מִינֵּיהּ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ "כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ" מַאי אִירְיָא כִּי זִיג? אֲפִילּוּ כִּי לָא זִיג נַמִּי! הָתָם בְּחִיוְּרְתָּא, דְּשָׁרִיר. וְהִילְכְתָא: דִּסְמִידָא, בֵּין אַסְמִיק בֵּין לָא אַסְמִיק - שָׁרְיָא. דְּחִיוְּרְתָּא, אִי זִיג כְּזוּזָא חִיוְרָא - שָׁרְיָא, אִי לָא - אֲסִיר. דְּשָׁאַר קְמָחִים, אַסְמִיק - אָסוּר, לָא אַסְמִיק - שָׁרֵי. הַאי מוּלְיֶיתָא, מַאן דַּאֲסַר - אֲפִילּוּ פּוּמָא לְתַחַת. וּמַאן דְּשָׁרֵי - אֲפִילּוּ פּוּמָא לְעֵיל. וְהִילְכְתָא: מוּלְיֶיתָא שָׁרֵי, אֲפִילּוּ פּוּמָא לְעֵיל. אוּמְצָא בֵּיעֵי וּמִיזְרְקֵי, פְּלִיגִי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא. בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ רַב אַחָא לְחוּמְרָא וְרָבִינָא לְקוּלָּא, וְהִילְכְתָא כְּרָבִינָא לְקוּלָּא. לְבַר מֵהָנֵי תְּלָת, דְּרַב אַחָא לְקוּלָּא וְרָבִינָא לְחוּמְרָא - וְהִלְכְתָא כְּרַב אַחָא לְקוּלָּא. הַאי אוּמְצָא דְּאַסְמִיק, חֲתַכְיֵה וּמְלַחֵיהּ - אֲפִילּוּ לַקְּדֵרָה שָׁרֵי. שְׁפֵדְיֵהּ בְּשַׁפּוּדָא - שָׁרֵי, מֵידַב דָּייֵב. אַחְתֵּיהּ אַגּוּמְרֵי - פְּלִיגִי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא. חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי, מַאן דְּאָסַר - מַצְמִית צָמֵית, וּמַאן דְּשָׁרֵי - מִישְׁאַב שָׁאֵיב. וְהִילְכְתָא: מִישְׁאַב שָׁאֵיב. וְכֵן בֵּיעֵי, חֲתַכְינְהוּ וּמְלַחֵינְהוּ - אֲפִילּוּ לְקַדְרָה שָׁרְיָין. תְּלִינְהוּ בְּשַׁפּוּדָא - שָׁרְיָין, מֵידַב דָּייֵב. אַחְתֵּינְהוּ אַגּוּמְרֵי - פְּלִיגִי בֵּיהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא. חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי, מַאן דְּאָסַר - מַצְמִית צָמֵית, וּמַאן דְּשָׁרֵי - מִישְׁאַב שָׁאֵיב. וְכֵן מִיזְרְקֵי, חֲתַכְיֵה וּמְלַחֵיהּ - אֲפִילּוּ לְקַדְרָה שָׁרֵי, תְּלֵיהּ בְּשַׁפּוּדָא בֵּית הַשְּׁחִיטָה לְתַתֵּאי - שָׁרֵי, מֵידַב דָּאֵיב.

אַחְתֵּיהּ אַגּוּמְרֵי - פְּלִיגִי רַב אַחָא וְרָבִינָא, חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי. מַאן דְּאָסַר - מַצְמִית צָמֵית, וּמַאן דְּשָׁרֵי - מִישְׁאַב שָׁאֵיב. וְהִילְכְתָא: מִישְׁאַב שָׁאֵיב. הַאי אוּמְצָא דְּאַסְמִיק חַלֵּיהּ - אֲסִיר. אִי אֶפְשָׁר דְּלֵית בָּהּ אַסְמִיק חַלֵּיהּ - שָׁרֵי. רָבִינָא אָמַר: אֲפִילּוּ לָא אַסְמִיק נַמִּי, חַלֵּיהּ אֲסִיר. אִי אֶפְשָׁר דְּלֵית בָּהּ שׁוּרְיָיקֵי דְּמָא. אֲמַר לֵיהּ מָר בַּר אָמֵימַר לְרַב אַשִׁי: אַבָּא מְגַמַּע לֵיהּ גַּמּוּעֵי. אִיכָּא דְּאָמְרִי: רַב אַשִׁי גּוּפֵיהּ מְגַמַּע לֵיהּ גַּמּוּעֵי. אֲמַר לֵיהּ מָר בַּר אָמֵימַר לְרַב אַשִׁי: אַבָּא, הַאי חַלָּא דְּחָלֵיט בֵּיהּ חָדָא זִימְנָא - תּוּ לָא תָּאנֵי חָלֵיט בֵּיהּ. מַאי שְׁנָא מַחְלָא מַתְמְהָא דְּחָלְטִינַן בֵּיהּ? הָתָם אִיתֵיהּ

לקיומא

לקיומא

מֵידַב דְּיֵבִי – כל הדם שבתוכו יוצא ונשפך דרך בית השחיטה, ואינו נבלע כלל בבשר החיצון, אבל אין להוכיח מכאן למקום שנבלע הדם בבשר החיצון אם הוא נפלט ממנו או לא.

הגמרא רוצה להביא ראיה ממשנה אחרת לדין 'כבולעו כך פולטו'. שואלת הגמרא: נִימָא מְסַיַּיע לֵיהּ – האם נאמר שיש ראיה לדברי רבה שאומרים 'כבולעו כך פולטו'. ששנינו במשנה (חולין קט.), הַלֵּב קודם שצולה אותו קוֹרְעוֹ – חותכו שתי וערב, וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ שנתקבץ לתוכו בשעת השחיטה, ולאחר מכן צולהו להוציא שאר דמו שבבשרו. ואם לֹא קָרָעוֹ קודם שצלהו, קוֹרְעוֹ לְאַחַר בְּישׁוּלוֹ – צלייתו, וּמוּתָּר באכילה. ויש לשאול, מַאי טַעֲמָא – מה הטעם להיתרו כשלא קרעו והוציא את דמו קודם צלייתו, והרי כשצלאו נבלע בבשרו מהדם הכנוס בו, ואף אם קורעו עתה עדיין יאסר משום הדם הבלוע בו, לָאו מִשּׁוּם – האם לא משום דְּאָמְרִינַן 'כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ', וכשם שנבלע בו הדם בשעת הצליה כך הוא יוצא ממנו על ידי הצלייה. ומוכח מכאן כרבה שאומרים 'כבולעו כך פולטו'.

דוחה הגמרא: שָׁאנִי לֵב דְּשִׁיעַ – שונה הדין בלב, שהוא חלק ואינו בולע כלל מן הדם הכנוס בו, ולכן לא רק אם צלאו אלא אף אם בישלו בקדירה בלא לקרעו ולהוציא דמו קודם לכן, אין הדם נבלע בו בשעת הבישול, ואינו נאסר אף אם אין אומרים 'כבולעו כך פולטו'.

הגמרא רוצה להוכיח שלדעת רב אומרים 'כבולעו כך פולטו'. שואלת הגמרא: (אֵינִי) וְהָא [–והרי] רָבִין סָבָא, טַפְלֵיהּ הַהוּא בַּר גּוֹזְלָא לְרַב – הכין לרב, בן יונה [–עוף קטן] שלא נמלח, מכוסה בעיסה מקמח, וְאָמַר לֵיהּ רב לרבין סבא, אִי מַעֲלֵי טַפְלֵיהּ – אם טעמו של הבצק הנאפה טוב, הַב לִי וְאֵיכוֹל – תן לי ממנו ואוכל. והרי אם אין אומרים 'כבולעו כך פולטו', הבצק אסור משום שנבלע בו מדם העוף, אלא מוכח שהוא סובר כדעת רבה, שבצליה נפלט כל הדם שנבלע. דוחה הגמרא: הַהִיא בְּסַמִּידָא דְּמַפְרִיר – אותו בצק היה עשוי מסולת שאינה נדבקת יפה אלא מתפוררת ונפרכת מאליה, ולכך היה הדם יוצא ממנה בשעת הצליה ולא נשאר בה, ואין להוכיח משם שאומרים בכל צליה 'כבולעו כך פולטו'.

הגמרא רוצה להוכיח שלדעת רבא אין אומרים 'כבולעו כך פולטו'. שואלת הגמרא: וְהָא רָבָא, אִיקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא – הזדמן לביתו של ראש הגולה, וְטָפְלוּ לֵיהּ כַּר אַוְזָא – והכינו לו בן אווז מכוסה בעיסה, ולא נמלח הבשר קודם הצליה, וְאָמַר רבא אחר שאכלו, אִי לֹא דַּחֲזִיתֵיהּ – אם לא שראיתי רוטב הבשר שנבלע בבצק, דְּזִיג כְּזוּזָא חִיוְרָא – שמראהו כזכוכית לבנה צרופה, כלומר צלול ללא אדמימות דם, לֹא אֶכְלִי מִינַּיהּ – לא הייתי אוכל ממנו. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – ואם היה עולה בדעתך לומר, שאומרים 'כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ', מַאי אִירְיָא – מדוע אמר רבא שאכלו משום שראהו כִּי זִיג – שמראהו צלול, הרי אֲפִילּוּ כִּי לֹא זִיג – כשמראהו אינו צלול, נַמִּי – גם היה לו לאכלו, משום שכבולעו כך פולטו, וודאי יצא ממנו הדם.

דוחה הגמרא: הָתָם – שם במעשה עם רבא, מדובר בְּחִיוַּרְתָּא – בבצק העשוי מקמח נקי שאינו סולת, דְּשָׁרִיר – שהוא קשה, ואינו פולט את הדם שנכנס בו מן הבשר, ולכך רבא לא היה אוכלו אם לא שראה את הרוטב שמראהו צלול.

הגמרא מכריעה להלכה את דיני הטפילה של בשר: וְהִילְכְתָא – ולהלכה, יש שלשה חילוקי דינים: א. כאשר הבצק שסביב הבשר הוא דְּסַמִּידָא – של סולת, שכאמור לעיל היא מתפוררת, בֵּין אם הרוטב שבתוך הבצק אֲסָמִיק – יש בו מראה אדמומית, בֵּין אם לֹא אֲסָמִיק – אין בו מראה אדמומית, שָׁרְיָא – מותר לאכול את הטפילה, כיון שהדם ודאי יצא, ואדמימות זו אינה דם ממש אלא מראה דם בלבד. ב. כאשר הבצק דְּחִיוַּרְתָּא – של קמח נקי, אִי זִיג כְּזוּזָא חִיוְרָא – אם הרוטב צלול ללא אדמימות, שָׁרְיָא – מותר לאכול את הבצק, וְאִי לֹא – ואם אינו צלול, אָסִיר – הבצק אסור. ג. כאשר הבצק דְּשָׁאָר – של שאר קְמָחִים, שאין הוא מוחזק, לא שיפלוט את הדם ולא שיעכב אותו בתוכו, אֲסָמִיק – אם מראה הרוטב שבו אדום, אָסוּר לאכול הבצק, ואם לֹא אֲסָמִיק – אין מראהו אדום שָׁרֵי – מותר לאוכלו.

לעיל (ע"א) הובאה מחלוקת האם מולייתא אסורה או מותרת, הגמרא חוזרת לבאר באיזה אופן נחלקו וכיצד ההלכה: הַאי מוּלְיֵיתָא – בשר שמילא בתוכו בשר אחר, ועדיין לא הוציאו מהם את הדם, וצלה אותם, מַאן דְּאָסַר – אביי שאסר (שם), משום שהבשר החיצון בולע מדם הבשר הפנימי, לדעתו הדין כן אֲפִילּוּ פּוּמָא לְתַחַת – אפילו כשהוא תלוי בתנור באופן שפתחו כלפי מטה. וּמַאן דְּשָׁרֵי – ורבה שהתיר (שם), משום שכבולעו כך פולטו, לדעתו הדין כן אֲפִילּוּ פּוּמָא לְעֵיל – כשהוא תלוי בתנור באופן שפתחו כלפי מעלה, ואפילו שבאופן זה אין הדם זב מן הפתח, מותר, משום שכבולעו כך פולטו, וחום האש שואב את הדם החוצה. וְהִילְכְתָא מוּלְיֵיתָא שָׁרֵי – והלכה היא שהבשר מותר, אֲפִילּוּ פּוּמָא לְעֵיל – אפילו פתחו כלפי מעלה.

הגמרא מביאה שלשה דברים שנחלקו בהם רב אחא ורבינא באופן הצליה. אומרת הגמרא: אוּמְצָא – חתיכת בשר שנצרר בה דם, וּבֵיצֵי בְּהָמָה זכר, וּמִיזְרְקֵי – ורידים שבצואר שיש בהם דם, פְּלִיגִי בָּהּ – נחלקו באופן צליית רַב אַחָא וְרַבִינָא. וכלל הוא בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ – בכל מקום שהובאו דברי רב אחא ורבינא בגמרא, שאם יש מחלוקת בין רב אחא ורבינא, ונאמר סתם שאחד מיקל ואחד מחמיר בלא לפרש מי המחמיר ומי המיקל, רַב אַחָא הוא זה שדעתו לְחוּמְרָא, וְרַבִינָא הוא זה שדעתו לְקוּלָא, וְהִילְכְתָא – וההלכה בכל המחלוקות שביניהם כְּרַבִינָא לְקוּלָא, לְבַר מֵהָנֵי תְּלָת – חוץ משלושת המחלוקות האלו בענין אומצא ביעי ומיזרקי, דְּרַב אַחָא הוא זה שדעתו בהן לְקוּלָא, וְרַבִינָא הוא זה שדעתו בהן לְחוּמְרָא, וְהִילְכְתָא – וההלכה בהן כְּרַב אַחָא לְקוּלָא.

הגמרא מבארת את המחלוקת הראשונה שבין רב אחא לרבינא: הַאי אוּמְצָא דְּאַסְמִיק – חתיכת בשר שהאדימה מחמת שנצרר בה דם, אם חַתְכֵיהּ וּמַלְחֵיהּ – חתך בה בהרבה מקומות ומלחה מליחה גמורה, אֲפִילּוּ לְקַדְרָה שָׁרֵי – מותר אפילו לבשלה ואין צריך לצלותה, וכן אם שַׁפְּדֵיהּ בְּשַׁפּוּדָא – הניחה על השפוד כמות שהיא, ותלאה בתנור וצלאה, שָׁרֵי – מותר לאוכלה, כיון שהדם מֵידַב דְּיֵיב – שותת מן החתיכה. אבל אם אַחְתֵּיהּ אַגּוּמְרֵי – הניחה על הגחלים, פְּלִיגִי בָּהּ – נחלקו בדבר רַב אַחָא וְרַבִינָא, חַד אָסַר וְחַד שָׁרֵי – אחד מהם אוסר ואחד מהם מתיר. מַאן דְּאָסַר – רבינא האוסר, סובר, שכיון שהניחה ממש על הגחלים ולא תלאה באויר, מִצְמֵית צָמִית – מכווץ את הבשר והדם נבלע בחתיכה ואינו יוצא, וּמַאן – ורב אחא דְּשָׁרֵי, הטעם הוא משום שהוא סובר שחום האש מִישְׁאַב שָׁאִיב – שואב את הדם מן הבשר החוצה. וְהִילְכְתָא כרב אחא, שהבשר מותר משום שהאש מִישְׁאַב שָׁאִיב את הדם החוצה.

הגמרא מבארת את המחלוקת השניה שבין רב אחא לרבינא: וְכֵן בֵּיצֵי – ביצי בהמת זכר שהאדימו, אם חַתְכִינְהוּ וּמַלְחִינְהוּ – חתכם ומלחם מליחה גמורה, אֲפִילּוּ לְקַדְרָה שָׁרְיָין – מותר אפילו לבשלם בקדירה ואין צריך לצלותם. וכן אם תְּלִינְהוּ בְּשַׁפּוּדָא – תלאם בשפוד באויר התנור וצלאם, אפילו לא חתך בהם, שָׁרְיָין – מותרים באכילה משום שהדם מֵידַב דְּיֵיב – שותת ויוצא מהן. אבל אם אַחְתִּינְהוּ אַגּוּמְרֵי – הניחם על גחלים, פְּלִיגִי בֵּיהּ – נחלקו בזה רַב אַחָא וְרַבִינָא, חַד – אחד מהם אָסַר, וְחַד מהם שָׁרֵי – מתיר. מַאן דְּאָסַר – רבינא שאסר סובר שכיון שהניחם ממש על הגחלים ולא תלאם באויר, מִצְמֵית צָמִית – מכווץ את הביצים והדם נבלע בהן, וּמַאן דְּשָׁרֵי – רב אחא שהתיר, סובר שאש הגחלים מִישְׁאַב שָׁאִיב את הדם החוצה ולכן מותר לו לאוכלם.

הגמרא מבארת את המחלוקת השלישית שבין רב אחא לרבינא: וְכֵן מִיזְרְקֵי – ורידים שבצואר הבהמה, אם חַתְכֵיהּ וּמַלְחֵיהּ – חתכם ומלחם מליחה גמורה, אֲפִילּוּ לְקַדְרָה שָׁרֵי – מותר אפילו לבשלם בקדירה ואין צריך לצלותם. וכן אם תַּלְיֵיהּ בְּשַׁפּוּדָא – תלאם בשפוד, אפילו לא חתכם, ומקום בֵּית הַשְּׁחִיטָה לְתַתָּאי – כלפי מטה, שָׁרֵי – מותר לאוכלם, כיון שהדם מֵידַב דָּאִיב – שותת מהם. אבל אם אַחְתֵּיהּ אַגּוּמְרֵי – הניחם על גחלים, בזה פְּלִיגִי – נחלקו רַב אַחָא וְרַבִינָא, חַד מהם אָסַר, וְחַד מהם שָׁרֵי – מתיר. מַאן דְּאָסַר –

המשך בעמוד לה

לְקִיּוּהָא דְּפֵירָא בְּעֵינֵיהּ – נמצאת בחומץ חמיצות טעם הפרי [ממנו הוא נעשה], שהרי לא הוציאו מן החומץ כלום, ואף על פי שנחלש מאליו ונתקלקל טעמו, עדיין כחו בקרבו להוציא דם, אבל **הָכָא** – כאן בחומץ שכבר חלטו בו בשר צלוי, **לֵיתָא לְקִיּוּהָא דְּפֵירָא בְּעֵינֵיהּ** – טעם וחמיצות הפרי אינו קיים עוד בחומץ, שכבר בלעו הצלי הראשון, ומשום כן אין מועילה החליטה בו.

שנינו במשנה: **אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח וכו'**, ולא על האסכלא, דהיינו טס של ברזל והאש תחתיו. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא. מקשה הגמרא: **מַעֲשֶׂה לִסְתּוֹר** – וכי דרך המדברים להביא אחר דבריהם מעשה הסותר את דבריהם, שאמרה המשנה שאין צולין את הפסח על אסכלא, ואחר כך הביאה מעשה שרבן גמליאל אמר לצלות את הפסח על אסכלא. מתרצת הגמרא: **חַסּוּרֵי מִיחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי** – יש לשנות את המשנה כאילו היא חסירה וכך יש לשנות בה, אין צולין את הפסח על האסכלא, **וְאִם** היתה **הַאַסְכְּלָא מְנוּקֶבֶת** – שאין בה אלא מסגרת ומוטות ברזל שנתונים מצד לצד לרחבה, ויש רווח גדול ביניהם, ונותנים את השפוד שתחוב בפסח לרוחבה, והפסח תלוי באוויר שבין שני המוטות, ואינו נוגע בברזל, **מוּתָּר. וְעַל זֶה אָמַר רַבִּי צָדוֹק שכן היה מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁאָמַר לְטָבִי עַבְדּוֹ צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכְּלָא מְנוּקֶבֶת.**

לעיל (כו:) נחלקו רבי וחכמים מה הדין בפת שנאפתה בתנור שהוסק בקליפות של אגוזים ורימונים של ערלה, שאסורים בהנאה, בעוד שהאש דולקת בקליפות, רבי סבר שהפת אסורה, וחכמים סוברים שהפת מותרת. ועתה מסתפקת הגמרא מה הדין לדעת רבי בפת שנאפתה בחום תנור זה, אחר שסילקו את הקליפות, ורוצה לפשוט ספק זה מדין צליית הפסח.

בְּעָא מִינֵּיהּ – שאל **רַב חִינְּנָא בַּר אִידִי מֵרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ בִּקְלִיפֵי עָרְלָה** – קליפות אגוזים ורימונים של ערלה, ואחר שהוסק **גְּרָפוּ** מן הקליפות, **וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת** על ידי החום שנותר בו, **לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר** – לדעת רבי שאמר (לעיל כו:) שפת שנאפתה בתנור שהוסק בקליפות ערלה, בזמן שהאש דולקת בקליפות, אסורה, **מַהוּ** הדין בשאלה זו, כשאפה את הפת אחר שגרף את הקליפות מהתנור, האם הפת מותרת או אסורה. **אָמַר לֵיהּ** – השיב לו רב אדא בר אהבה, **הַפַּת מוּתֶּרֶת.**

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** – הקשה, רב חיננא בר אידי לרב אדא בר אהבה, איך ניתן לומר שהאופה בתנור שהוסק בדבר אסור, ואחרי שסילק ממנו את האיסור אפה בו את הפת, אינו נחשב כאופה בדבר האסור, והפת מותרת, **וְהָאָמַר רַב חִינְּנָא סָבָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ** בעצים, ולאחר שהוסק **גְּרָפוּ, וְצָלָה בּוֹ אֶת** קרבן **הַפֶּסַח, אֵין זֶה** נחשב ל**'צְלִי אֵשׁ'**, ואסור הפסח באכילה, שהתורה הקפידה שיהיה הפסח נצלה על ידי אש ממש, **שֶׁנֶּאֱמַר** בקרבן הפסח (שמות יב ח–ט) **'וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ** וגו', אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וגו' כִּי אִם צְלִי אֵשׁ', שכתב הכתוב את המילים 'צלי אש' **שְׁתֵּי פְּעָמִים,** כדי ללמדנו שצריך לצלות את קרבן הפסח כשהאש דולקת כנגדו. ומבואר בדברי רבי יוחנן, **דַּטַּעֲמָא** – שהטעם שאסור לצלות את הפסח בתנור שנגרף, הוא רק משום **דְּנַלְיָ רַחֲמָנָא** – שגילתה התורה במה שכתבה **'צְלִי אֵשׁ' 'צְלִי אֵשׁ' שְׁתֵּי פְּעָמִים,** שצריך לצלות את הפסח דווקא כשהאש דולקת כנגדו, **הָא לֹא גַּלְיָ רַחֲמָנָא** – אבל אם לא היתה התורה משמיעה דין זה בייתור הכתובים, לא הייתי למד דין זה מפשט הפסוק, **דַּהֲוֵי אָמִינָא** – שהייתי אומר, שאף כשגרף את התנור וצלה בו את הפסח **צְלִי אֵשׁ הוּא** נקרא, שכל שנצלה מחום האש הבלוע בתנור, אף אחר שנסתלקה האש, נחשב שנצלה מחמת האש, ואם כן, אף פת שנאפתה בתנור שהוסק בקליפי ערלה, אף אם נאפתה אחר שנסתלקה האש, יש להחשיבה כמי שנאפתה באש של קליפי ערלה, שהרי לא גילתה לנו התורה בערלה שהנעשה אחר סילוק האש, אינו בכלל האיסור, וקשה על רב אדא בר אהבה שאמר שפת זו מותרת.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב אדא בר אהבה, **גַּלְיָ רַחֲמָנָא הָתָם וְיַלְפִּינַן מִינָּהּ** – התורה גילתה לגבי פסח שאינו נקרא 'צלי אש' אלא כשנצלה כשהאש בוערת כנגדו, ומשם יש ללמוד לשאר ההלכות שבתורה, שכל שלא צלה או אפה כנגד האש, אינו נחשב שנצלה או נאפה מכח האש. ולכן, אם אפה פת בתנור גרוף שהוסק בקליפות של איסור, כיון שלא נאפתה הפת מכח האש בשעה שהאש בערה כנגדה, אין זה נחשב שנאפתה על ידי האש, ומותרת היא.

תירוץ נוסף מביאה הגמרא: **וְאִי בָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תוכל ליישב כך, **הָתָם** – שם, בקרבן הפסח, אכן **טַעֲמָא** – הטעם שאין צולים את הפסח בתנור גרוף, הוא רק משום **דְּכָתַב רַחֲמָנָא** – שכתבה התורה **'צְלִי אֵשׁ' שְׁתֵּי פְּעָמִים,** וגילתה בזאת שצריך לצלות את הפסח בעוד שהאש דולקת כנגדו, **הָא לֹא כָּתַב רַחֲמָנָא** – אבל אם לא היתה כותבת התורה **'צְלִי אֵשׁ' שְׁתֵּי פְּעָמִים,** הייתי אומר שאף אם גרף את התנור יכול לצלות בו את הפסח, אבל הטעם שהייתי סבור לומר כן, הוא לא משום שאף מה שנצלה בתנור אחר שנסתלקה האש, נחשב 'צלי אש', אלא **הָוֵה אָמִינָא אַאֵשׁ קָפִיד רַחֲמָנָא** – הייתי סבור שלא הקפידה התורה אלא שיהיה נצלה מחמת חום האש, **וְלִכְן** אם הבעיר את התנור בעצים, **אֲפִילּוּ** אם צלה בו את הפסח אחר **שֶׁגְּרָפוּ, נַמִּי צְלִי אֵשׁ הוּא** – גם כן צלייתו היא מחמת חום האש, שהחום הבלוע בתנור, הוא חום שנוצר מאש, ומשום כך הוצרכה התורה לכתוב שתי פעמים צלי אש, לומר, שצריך לצלות את הפסח בשעה שהאש בוערת כנגדו. **אֲבָל הָכָא** – כאן, לגבי פת שנאפתה בתנור גרוף שהוסק בקליפי ערלה, **אַעֲצִים דְּאִיסּוּרָא קָא קָפִיד רַחֲמָנָא** – לא הקפידה התורה אלא על ההנאה שנוצרת מעצי האיסור, שהם הקליפות ערלה, ולא על ההנאה שבאה מהאש שהובערה בהם, **וְאַחַר** שנגרף התנור, **הָא לֵיתַנְהוּ** – הרי אין הקליפות בתנור, ואין הנאתו אלא מתולדתם, ואין זה נחשב שהוא נהנה מהן, ולכן הפת מותרת. ואין הפת נאסרת, רק כשהיא נאפית בשעה שהאש דולקת בקליפות.

הגמרא דנה אם מותר לצלות את הפסח על גבי גחלים: **תָּנוּ רַבָּנָן,** קרבן פסח **שֶׁחֻתְּכוּ,** כלומר, שעשה בו חותכים בכמה מקומות כדי למהר צלייתו, אבל לא הפרידו לכמה חלקים, **וּנְתָנוּ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים** שאין בהם אש, **רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁזֶּה** נקרא **צְלִי אֵשׁ,** ואף שלא נצלה על אש ממש אלא על גבי גחלים, שגחלים דינם כאש.

מקשה הגמרא: **רָמִי לֵיהּ** – הקשה לו **רַב אַחֲדְבוֹי בַּר אַמִּי לְרַב חִסְדָּא, מִי אָמַר רַבִּי** – וכי רבי סובר **שֶׁגֶּחָלִים אֵשׁ נִינְהוּ** – דין אש להם, **וּרְמִינְהוּ** – והרי יש להקשות על כך ממה ששנינו בברייתא לגבי נגעים, שנאמר בתורה בפרשת נגעים (ויקרא יג כד), **'אוֹ בָשָׂר כִּי יִהְיֶה בְּעֹרוֹ מִכְוַת אֵשׁ, וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת' וגו'**, כלומר, שנרפאה הכויה, ונהפכה למראה נגע לבן, ודורשת הברייתא: ממה שנאמר בפסוק **'מִכְוַת אֵשׁ', אֵין לִי** ללמוד, **אֶלָּא** שמי **שֶׁנִּכְוָה בְּאֵשׁ** עצמה הוא בכלל דין זה של צרעת המכוה, אבל אם **נִכְוָה בְּגַחֶלֶת** או **בְּרֶמֶץ** – אפר רותח, **או בְּסִיד רוֹתֵחַ, או בְּגִפְסִים** [–מין סיד] **רוֹתֵחַ, וְכֵן** אם נכוה **בְּכָל דָּבָר הַבָּא מִן הָאוּר** – שהוחם על יד אש, ומבארת הגמרא: שמה שכתבה הברייתא 'וכל דבר הבא מן האור', **בָּא לְאֵיתוּיֵי** – לרבות את הנכווה **מִחַמֵּי הָאוּר** – מים שהוחמו באש, חוזרת הגמרא לדברי הברייתא: **מְנַיָּין** שאף הם כלולים בדין של מכוות אש, **תַּלְמוּד לוֹמַר, מִכְוָה מִכְוָה רִיבָּה** – לכך נאמר בפסוק שתי פעמים לשון 'מכוה', כדי ללמד שאף אלו הם בכלל מכוות אש. ומבארת הגמרא את הקושיא: ויש לדייק מדברי הברייתא, **טַעֲמָא** – שהטעם שכויה בגחלת נחשבת ל'מכוות אש', הוא רק משום **דְּרַבִּי רַחֲמָנָא מִכְוָה מִכְוָה** – שריבתה התורה בשכפלה את לשון 'מכוה', שאף הנכוה בגחלת דינו כמכוות אש, **הָא לֹא רַבִּי רַחֲמָנָא מִכְוָה מִכְוָה** – אבל אם לא היתה התורה מרבה כויה בגחלת בכפילת לשון 'מכוה', היה לנו לומר, שכוית גחלת אינה בכלל 'מכוות אש', כיון **שֶׁגֶּחָלִים לָאו אֵשׁ נִינְהוּ** – אין דינם כאש, ואיך אמר רבי שגחלים נחשבים כאש לענין צליית קרבן פסח.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב חסדא לרב אחדבוי בר אמי, **גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ** [–עץ שבערה בו אש עד שנשרף ונעשה פחם], **לֹא אִיצְטְרִיךְ**

המשך בעמוד קמז

רש"י

לקיוהא דפירא — איגדו"ר. טעם הפרי עומד בו, שלא הוציאו ממנו כלום. ואף על פי שהוחלש מאליו ונתקלקל טעמו — מוציא דם, שכחו בקרבו. **הכא ליתא לקיוהא דפירא בעיניה** — שבלעו צלי הראשון. **מנוקבת** — עשויה כבריזחים כעין שלנו, ויש חלל גדול בין בריח לבריח, ונותן השפוד לרוחבו, וכל הטלה נצלה באויר שבין שני בריזחים, שאין בשרו נוגע בברזל. **לדברי האוסר** — בפרק "כל שעה" [כו,ב], רבי אומר: הפת אסורה. **מהו** — הכא אין שבח עצים בפת. **צלי אש** — קרינא ביה. וגבי עצי איסורא מיהא ניתסר, דהתם לא כתיב מיעוטא. **אאש קפיד רחמנא** — וחום התנור תולדת אש הוא, ואם תתן בו בגד — נשרף ונעשה פחם ואש. **חתכו** — לפסח, ולא הבדיל, אלא חתכו בשנים ושלשה מקומות למהר צלייתו, אינקרני"ר בלעז. **ברמץ** — אפר רותח. **נפסים** — מין סיד הוא. **מניין** — שנידון משום מכוה ולא משום שחיץ? ואף על פי שמכוה ושחין שוין **בטומאתן** — נפקא מינה, דחצי גריס מכת מכוה מחמת אור, וחצי גריס מכת שחין, שהוא לקות חום אחר, שלא היה מחמת האור — אין מצטרפין. ב"הכל שוחטין" (חולין ח,א) מפרש. **פתילה של אבר** — מתיכו וזורקו לתוך פיה. **תשרף** — כל מיני שריפה משמע, מדלא כתיב "באש" ונשתוק. **וכל שכן אש** — לשון קושיא הוא. **בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים הוא** — בסנהדרין (נב,א): כמין שני חוטין של אש נבנסו להן בחוטמיהן. **חמי האור** — רותחין, דהוי נמי שריפת נשמה וגוף קיים. **גזירה שוה** — מבני אהרן למה ליה? תיפוק מהכא דלא מקפינן חבילי זמורות, דהא ברור ליה מיתה יפה בעינן. **אי לאו גזירה שוה הוה אמינא** — על כרחך אש ממש, כגון להקיף חבילי זמורות בעינן. דאילו שריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה היא, וקרא שריפה אצרכה. ואי משום דרב נחמן דבעינן מיתה יפה — הוה אמינא: נפיש לה חבילים טובא, ירבו לה היסק גדול שתמות מהר. **קא משמע לן** — גזירה שוה דשריפת נשמה וגוף קיים נמי שריפה היא, וכיון דשריפה היא אהני דרב נחמן לאפוקי זמורות ורותחין. **אלא באש למה לי** — כיון דסופיני לרבות כל שריפות. **אבר מעיקרו** — שמוציאין אותו מן הקרקע רותח הוא, בלא תולדת אש. **וכל היכא דכתיב אש** — וכתב נמי שריפה בהדיה, לרבויי כל שריפות אתא?! בתמיה. **הכא** — כיון דכתיב שריפה ברישא, ומשמע כל שריפות, והדר כתב אש — משמע דוקא אש קאמר.

על

וגרפו ואפה בו את הפת מהו — תימה לרבינו יצחק בן אשר: מאי קבעי? הא קתני סיפא בישלה על גבי גחלים — דברי הכל מותרת. ואפילו למאן דמוקי התם בגחלים עוממות — לא גרע חומו מחום חרס התנור שגרפו! ותירץ רבינו יצחק: שאני גחלים שאין חומן בא מחמת השלהבת אלא מחמת עצמן, ועפרא בעלמא הן. אבל חום התנור שגרפו — מחמת חום שלהבת האבוקה בא, שהוא איסור גמור, הילכך מיבעי ליה. ותימה לרבינו יצחק: כיון דהפת אסור כשאבוקה בנגדו, וחום אבוקה אסור, אם כן כשגרפו ואפה בו את הפת נמי יהא אסור הפת! ופירש רבינו יצחק: דאפילו כשאבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן. ולא משמע כן בשמעתין, וגם לא הוה שייך לפלוגי אי יש שבח עצים בפת אי לא. ובירושלמי דייק כשהפסח נצלה בתנור והגחלים תחתיו הלא חום התנור כמו כן מבשלו, והוי צלי מחמת דבר אחר! ומפרש: כי איכא אש — האש נוצח כח התנור, והתנור מצרף חום הגחלים שלא יתפזר. **אין** לי אלא שנכוה באש מניין כו' — אף על גב דשחין ומכוה שוין לכל דבר, דשחין ומכוה מטמאים בשבוע אחד בשיער לבן ובפשיון — מכל מקום נפקא מינה לענין צירוף. דשחין ומכוה אין מצטרפין. **נכוה** בגחלת בגפסים כו' — תימה: מה בין גפסים רותח וסיד לחרסו של תנור, דאמרינן לעיל טעמא דכתב רחמנא צלי אש שני פעמים — הא לאו הכי צלי אש קרינא ביה. והכא איצטריך סיד וגפסים רותח ריבוייא, אבל מאש לא הוה ידענא. **הא** לאו הכי גחלת לא איקרי אש — נראה לרבינו שמשון בן אברהם דהוה מצי למימר גלי רחמנא במכוה וגמרינן מיניה. ולא איצטריך לשנויי בענין אחר אלא משום לשון אחרון דלעיל. מידהו, תימה: אמאי לא משני דרבי איירי בגחלים לוחשות, והכא לא איצטריך לרבויי אלא עוממות דלא איקרי אש, כדמוכח בסמוך! ויש לומר: נהי דגחלת דקרא היינו עוממות, סתם גחלת דמשנה ודברייתא הוי לוחשות.

באש תשרף לרבות כל שריפות — ד"תשרף" ריבויא הוא, דהוה מצי למיכתב באש תמות.

למעוטי אבר מעיקרו — הקשה הרב ר' יוסף: נימא באש — פרט, תשרף — כלל, ונעשה כלל מוסף על הפרט ורבי כל מילי, ואפילו אבר מעיקרו, דלא דמי לפרט! ויש לומר: דכלל דתשרף קאי אפרט. כלומר: במה תשרף — באש. הלכך לא מרבינן מתשרף אלא דומיא דאש דקאי עילויה. והוי כלל הצריך לפרט, דאמרינן ב"ביסוי הדם" (חולין פח,ב) דאין דנין אותו בכלל ופרט, רבינו יצחק בן אשר. והקשה רבינו יעקב דאורלינ"ש: אמאי איצטריך קרא למעוטי אבר מעיקרו? הא שמעינן ליה מדאיצטריך לא תבערו למעוטי שאין שריפת בת כהן דוחה שבת — מכלל דאין יכול לשורפה באבר מעיקרו, דאי יכול לשורפה בו — אם כן פשיטא דלא דחיא שבת, כיון דיכול לעשות בלא דחיית שבת! ואומר רבינו יצחק: דלא פירכא היא כלל, דאיצטריך קרא היכא דליכא אבר מעיקרו. דאי לא תימא הכי — תיקשי, אמאי איצטריך קרא דלא דחי שבת? כיון שיכול להרתיח פתילה של אבר מערב שבת: [ועיין תוספות יבמות ו,ב דיבוד המתחיל "טעמא"].

תלמוד

1 לְקִיוֹהָא דְּפִירָא בְּעֵינֵיהּ, הָכָא - לֵיתָא לְקִיוֹהָא
2 דְּפִירָא בְּעֵינֵיהּ. "אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח וכו'". מַעֲשֶׂה
3 לְסִתּוֹר? חַפּוֹרֵי מִיחַפְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: וְאִם אַסְכְּלָא
4 מְנוּקֶבֶת - מוּתָּר. וְאָמַר רַבִּי צָדוֹק: מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן
5 גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לְטָבִי עַבְדּוֹ צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת
6 הַפֶּסַח עַל הָאַסְכְּלָא מְנוּקֶבֶת. בְּעָא מִינֵּיהּ רַב חִינְנָא
7 בַּר אִידִי מֵרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ
8 בִּקְלִיפֵּי עָרְלָה, וּגְרָפוֹ וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, לְדִבְרֵי
9 הָאוֹסֵר מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: הַפַּת מוּתֶּרֶת. אָמַר לֵיהּ,
10 וְהָאָמַר רַב חִינְנָא סָבָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי
11 יוֹחָנָן: תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ, וּגְרָפוֹ וְצָלָה בּוֹ אֶת הַפֶּסַח
12 - אֵין זֶה צְלִי אֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "צְלִי אֵשׁ" "צְלִי אֵשׁ"
13 שְׁתֵּי פְּעָמִים. טַעְמָא - דְּגַלֵּי רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ"
14 "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים. הָא לָא גַּלֵּי רַחֲמָנָא -
15 הָוֵי אָמִינָא צְלִי אֵשׁ הוּא! אָמַר לֵיהּ: גַּלֵּי רַחֲמָנָא
16 הָתָם, וְלָפִינַן מִינָּהּ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָתָם טַעְמָא
17 - דְּכָתַב רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים, הָא
18 לֹא כָּתַב רַחֲמָנָא "צְלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְּעָמִים - הָוָה
19 אָמִינָא: אֵאֵשׁ קָפִיד רַחֲמָנָא, וַאֲפִילּוּ גָּרְפוֹ נַמִי צְלִי
20 אֵשׁ הוּא. אֶבֶל הָכָא - אַעֲצִים דְּאִיסּוּרָא קָא קָפִיד
21 רַחֲמָנָא, וְהָא לֵיתַנְהוּ. תָּנוּ רַבָּנַן: חֲתָכוֹ וּנְתָנוֹ עַל
22 גַּבֵּי גֶּחָלִים. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזֶּה צְלִי אֵשׁ.
23 רָמֵי לֵיהּ רַב אֲחַדְבּוֹי בַּר אַמִּי לְרַב חִסְדָּא: מִי
24 אָמַר רַבִּי גֶּחָלִים אֵשׁ נִינְהוּ, וּרְמִינְהוּ: "מִכּוֹת אֵשׁ"
25 אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּכְוָה בָּאֵשׁ, נִכְוָה בַּגַּחֶלֶת, בָּרֶמֶץ,
26 בְּסִיד רוֹתֵחַ, בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ וְכָל דָּבָר הַבָּא מִן
27 הָאוּר, לְאִיתּוּיֵי חַמֵּי הָאוּר, מְנַיָּין? תַּלְמוּד לוֹמַר:
28 'מִכְוָה' 'מִכְוָה' ריבה. טַעְמָא דְּרַבִּי רַחֲמָנָא "מִכְוָה"
29 "מִכְוָה", הָא לָא רַבִּי רַחֲמָנָא "מִכְוָה" "מִכְוָה" -
30 גֶּחָלִים לָאו אֵשׁ נִינְהוּ! אָמַר לֵיהּ גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ
31 לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵי. כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא -
32 לְגַחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת. וְגֶחָלִים שֶׁל מַתֶּכֶת לָאו אֵשׁ
33 הוּא?! וְהָא גַּבֵּי בַּת כֹּהֵן, דִּכְתִיב: "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף" וְאָמַר רַב מַתְּנָה: פְּתִילָה שֶׁל אֲבָר הָיוּ
34 עוֹשִׂין לָהּ! שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף" "תִּשָּׂרֵף" לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת
35 מִן הָאֵשׁ, וְכָל שֶׁכֵּן אֵשׁ עַצְמָהּ. וְנַקִּיף לָהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת וְנִקְלְהָ! אָתְיָא שְׂרֵיפָה שְׂרֵיפָה
36 מִבְּנֵי אַהֲרֹן, מַה לְּהַלָּן - שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים, אַף כָּאן - שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף
37 קַיָּים. וְנַעֲבִיד לָהּ חַמֵּי הָאוּר! מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן, אָמַר קְרָא: "וְאָהַבְתָּ
38 לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ" - בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה. וְכִי מֵאַחַר דְּאִיכָּא רַב נַחְמָן, גְּזֵירָה שָׁוָה לָמָּה לִי?
39 אָמְרִי: אִי לָאו גְּזֵירָה שָׁוָה - הָוָה אָמִינָא: שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים - לָאו שְׂרֵיפָה הִיא.
40 וְאִי מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן - נִיפּוּשׁ לָהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת טוּבָא, כִּי הֵיכִי דְּתָמוּת בְּעֲגָלָא, קָא
41 מַשְׁמַע לָן. וְאֶלָּא "בָּאֵשׁ" לָמָּה לִי? לְאַפּוֹקֵי אֵבָר מֵעִיקָּרוֹ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי
42 זֵירָא: וְכָל הֵיכָא דִּכְתִיב "בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף" לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת אֵשׁ הוּא?!
43 וְהָא גַּבֵּי פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים, דִּכְתִיב בְּהוּ: "וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ" וְתַנְיָא: "בָּאֵשׁ" - וְלֹא בְּסִיד רוֹתֵחַ, וְלֹא בְּגִפְסִים רוֹתֵחַ!
44 אָמַר לֵיהּ: הָכִי הָשְׁתָּא! הָתָם כְּתִיב "בָּאֵשׁ", וְהַדַּר "תִּשָּׂרֵף" - לְרַבּוֹת כָּל שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת הָאֵשׁ. הָכָא כְּתִיב "וְשָׂרַף
45 אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ" - לְבַסּוֹף אֵשׁ, לְמֵימְרָא דְּאֵשׁ - אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא - לָא. הָתָם נַמִי כְּתִיבָא שְׂרֵיפָה לְבַסּוֹף, דִּכְתִיב:

"על"

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף עה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

תלמוד לומר ולקח וגו' משעת לקיחה בענין דניהוי גחלים — ואם תאמר: אפילו לא כתיב ולקח אלא גחלי אש ידעינן דניהוי גחלים בשעת לקיחה, דלעיולי לגיו לא איצטריך, דשמעינן ליה מקל וחומר ומה לפני מלך בו'. ועל כרחך מוקמינן ליה לשעת לקיחה! ויש לומר: דודאי לא צריך קרא משום הכי, אלא דאי אפשר לכתוב בענין אחר אלא ולקח.

יטול את מקומו — ולא סגי ליה בקליפה, לפי שהרוטב נבלע יותר בתוכו. ואם תאמר: נגע בחרסו של תנור אמאי סגי ליה בקליפה? הלא הרוטב שיש באותו כדי קליפה נבלע בפסח עד כדי שיטול את מקומו, כמו נטף מרוטבו וחזר אליו. וכל דבר הנאסר בצלי, דקיימא לן דאינו נאסר אלא כדי קליפה — מחמת הרוטב שבו יאסור עד כדי שיטול את מקומו! ואיכא לאוקמא בשאין רוטב כי אם מעט, ומעט רוטב אינו אוסר כל כך. כדאמרינן בגמרא: שאני סיכה דמשהו עבדי לה. **ואם** צלי הוא יקלוף את החיצון — בכל ענין מיירי, בין חם בין צונן. דמתוך שהוא רך בולע, אף על פי שאינו חם, דדומיא דחי קתני.

לפי שאין מוכרין מעשר שני בירושלים — פירש בקונטרס: ד"כי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף" כתיב. וקשיא לרבינו יצחק: דהא קרא בפדיון מיירי, שמוציאו מקדושתו ומחללו על דבר אחר. אבל הכא — אפילו לאוכלו בקדושתו, כדפירש בקונטרס גופיה. והכי נמי משמע לישנא דמוכרין, מדלא קתני מחללין. ויש ספרים שכתוב בהן שאין פודין. אבל רש"י כתב שאין מוכרין. ונראה לרבינו יצחק: דבירושלים גזרו מדרבנן מכירה אטו פדייה דאסור מן התורה. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה: דלא אסרו מכירה אלא משום בזיון מצוה, כדתנן בריש מסכת מעשר שני (פרק ראשון משנה א) שאין מוכרין אותו, ואין ממשכנין אותו, ואין שוקלין כנגדו.

תנן

רש"י

על שפך הדשן ישרף — סיפא דההוא קרא דכתב בהו "באש" הוא. **אף על פי שאין שם דשן** — דלא תימא אדשן קפיד רחמנא לשורפו על מקום שהיו מוציאין שם דשנו של מזבח החיצון, כדכתיב (ויקרא ו): "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", ואם ניטל הדשן משם לא ישרפנו שם, קא משמע לן: "ישרף", מכל מקום. **אף על פי שהוצת האור ברובו** — יתעסקו בו עד שתגמר שריפה. **רבינא אמר** — הא דפרכת לעיל לרבי, מדאיצטריך מכוה מכוה לרבויי גחלת — לא תיקשי. דמתניתין משבשתא היא, וגחלת לאו מריבוייא דמכוה אתא לתנא, אלא ממשמעותא דאש. וכרוך ותני גחלת בהדי אש במשמעות דרישא: אין לי אלא אש וגחלת כו'. וריבוייא דמכוה מכוה — לרמץ וסיד אתא. **גחלי** — "ולקח מלא המחתה גחלי אש" וגו' (ויקרא טז). ואם נאמר גחלי ולא נאמר אש, יכול גחלים עוממות = כבויות, אבל לא לוחשות = בוערות, דהנך לאו גחלים הוא סתמא אלא אש, תלמוד לומר "אש" בתר "גחלי", להביא את הלוחשות. אי נאמר אש ולא נאמר גחלי, יכול שלהבת ולא גחלים לוחשות, דלאו אש סתמא נינהו — תלמוד לומר: "גחלי אש" כי כתבינהו לתרווייהו משמע, גחלים שיש להן אש. **הא גופא קשיא אמרת גחלי יכול עוממות** — ולא לוחשות. מדלא משתמע ליה לוחשות, מכלל דלוחשות לאו גחלים איקרו. ומאי מיקרו — על כרחך אש! והדר תני אש — שלהבת משמע, ולא לוחשות. **ואמר רב ששת** — גרסינן. **יכול בין עוממות בין לוחשות** — איזה שירצה, דתרווייהו גחלי מיקרו — תלמוד לומר: "אש" בתר "גחלי", לאפוקי עוממות. **ואי אש** — בלא "גחלי", יכול שלהבת? דודאי "אש" סתמא, אין גחלים לוחשות במשמע — תלמוד לומר: "גחלי אש", להכי כתב תרווייהו. **מכל מקום לרבי קשיא** — דמדאיצטריך גחלי, שמע מינה "אש" סתמא אין גחלת במשמע. **אמר אביי תריץ הכי גחלי יכול עוממות ולא לוחשות** — ולוחשות לאו גחלי נינהו, אלא אש — תלמוד לומר: אש, דהיינו לוחשות. אבל בסיפא לא תימא אי אש יכול שלהבת ולא גחלת, אלא: אי אש — יכול רצה גחלים לוחשות רצה שלהבת בלא גחלים, ותרווייהו אש מיקרו — תלמוד לומר גחלי אש, למעוטי שלהבת גרידתא. **מחצה גחלת ומחצה שלהבת** — כגון אוד שהוצת האור ברובו יטול ממזבח החיצון, דבין גחלת ובין שלהבת מיקרו אש. וכי מטי התם ממזבח החיצון לפני ולפנים הוה ליה כולה גחלת. דאילו לעיולי הכי לא איצטריך מיעוטא, דלפני מלך בשר ודם אין מביאין אוד בשלהבתו, מפני שמעלה עשן — וכי איצטריך מיעוטא, לשעת לקיחה איצטריך. **תלמוד לומר כו'** — משעת לקיחה להוי גחלי אש, ואין שלהבת משמע גחלי אש. **ארוים לא עממוהו** — לא הכהו את מראיתו, לפי שהיה נאה מכל אילנות. ועל חירם מלך צור נאמר. **משנה** נגע בחרסו של תנור וכו' — נגע הפסח בחרסו של תנור. יקלוף — מן הפסח מקום שנגע בתנור. כדמפרש בגמרא, שנתבשל שם מחום התנור, ולא צלי אש הוא, כדאמרן לעיל, משום שנאמר "צלי אש" "צלי אש" שני פעמים, למעוטי תנור שגרפו. וחרס הדפנות גרוף ועומד הוא. **נטף** — בתנור מרוטב על החרס. **וחזר אליו** — שחזר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח. **יטול את מקומו** — דלא סגי ליה בקליפה אלא בנטילה יפה יפה בעובי, דשומן נבלע בתוכו הרבה, ואותו שומן מבושל מן החרס (היה). **נטף מרוטבו על הסולת** — מפרש בגמרא: בסולת רותחת דמטוי רוטבו מחום הסולת, והוי צלי מחמת דבר אחר, ואסור למיכליה לההוא רוטב שבתוך הסולת משום "אל תאכלו כי אם צלי אש" — הילכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ בשאר קדשים פסולין. **אם חי ידיחנו** — דלא בלע. **צלי** — בעי קליפה, משום דבלע. **אין מוכרין מעשר שני בירושלים** — ואפילו לאוכלו שם בקדושה, ד"כי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף" כתיב (דברים יד). **גמרא** **חם לתוך חם** — בשר רותח לתוך חלב רותח, או אחד של איסור ואחד של היתר.

אסור

1 **תלמוד** לומר ולקח וגו' משעת לקיחה בענין דניהוי גחלים — ואם תאמר: אפילו לא כתיב
2 ולקח אלא גחלי אש ידעינן דניהוי גחלים בשעת לקיחה, דלעיולי לגיו לא
3 איצטריך, דשמעינן ליה מקל וחומר ומה לפני מלך בו'. ועל כרחך מוקמינן ליה לשעת
4 לקיחה! ויש לומר: דודאי לא צריך קרא משום הכי, אלא דאי אפשר לכתוב בענין אחר אלא
5 ולקח.
6 **יטול** את מקומו — ולא סגי ליה בקליפה, לפי
7 שהרוטב נבלע יותר בתוכו. ואם תאמר:
8 נגע בחרסו של תנור אמאי סגי ליה בקליפה? הלא
9 הרוטב שיש באותו כדי קליפה נבלע בפסח עד
10 כדי שיטול את מקומו, כמו נטף מרוטבו וחזר
11 אליו. וכל דבר הנאסר בצלי, דקיימא לן דאינו
12 נאסר אלא כדי קליפה — מחמת הרוטב שבו
13 יאסור עד כדי שיטול את מקומו! ואיכא לאוקמא
14 בשאין רוטב כי אם מעט, ומעט רוטב אינו אוסר
15 כל כך. כדאמרינן בגמרא: שאני סיכה דמשהו
16 עבדי לה. **ואם** צלי הוא יקלוף את החיצון —
17 בכל ענין מיירי, בין חם בין צונן. דמתוך שהוא רך
18 בולע, אף על פי שאינו חם, דדומיא דחי קתני.
19 **לפי** שאין מוכרין מעשר שני בירושלים — פירש
20 בקונטרס: ד"כי ירבה ממך הדרך ונתתה
21 בכסף" כתיב. וקשיא לרבינו יצחק: דהא קרא
22 בפדיון מיירי, שמוציאו מקדושתו ומחללו על דבר
23 אחר. אבל הכא — אפילו לאוכלו בקדושתו,
24 כדפירש בקונטרס גופיה. והכי נמי משמע לישנא
25 דמוכרין, מדלא קתני מחללין. ויש ספרים שכתוב
26 בהן שאין פודין. אבל רש"י כתב שאין מוכרין.
27 ונראה לרבינו יצחק: דבירושלים גזרו מדרבנן
28 מכירה אטו פדייה דאסור מן התורה. ולרבינו
29 שמשון בן אברהם נראה: דלא אסרו מכירה אלא
30 משום בזיון מצוה, כדתנן בריש מסכת מעשר שני
31 (פרק ראשון משנה א) שאין מוכרין אותו, ואין
32 ממשכנין אותו, ואין שוקלין כנגדו.
תנן

1 **על שפך הדשן ישרף** — סיפא דההוא קרא דכתב בהו "באש" הוא. **אף על פי**
2 **שאין שם דשן** — דלא תימא אדשן קפיד רחמנא לשורפו על מקום שהיו מוציאין
3 שם דשנו של מזבח החיצון, כדכתיב (ויקרא ו): "והוציא את הדשן אל מחוץ
4 למחנה", ואם ניטל הדשן משם לא ישרפנו שם, קא משמע לן: "ישרף", מכל מקום.
5 **אף על פי שהוצת האור ברובו** — יתעסקו
6 בו עד שתגמר שריפה. **רבינא אמר** — הא
7 דפרכת לעיל לרבי, מדאיצטריך מכוה מכוה
8 לרבויי גחלת — לא תיקשי. דמתניתין
9 משבשתא היא, וגחלת לאו מריבוייא דמכוה
10 אתא לתנא, אלא ממשמעותא דאש. וכרוך
11 ותני גחלת בהדי אש במשמעות דרישא: אין
12 לי אלא אש וגחלת כו'. וריבוייא דמכוה
13 מכוה — לרמץ וסיד אתא. **גחלי** — "ולקח
14 מלא המחתה גחלי אש" וגו' (ויקרא טז). ואם
15 נאמר גחלי ולא נאמר אש, יכול גחלים
16 עוממות = כבויות, אבל לא לוחשות =
17 בוערות, דהנך לאו גחלים הוא סתמא אלא
18 אש, תלמוד לומר "אש" בתר "גחלי", להביא
19 את הלוחשות. אי נאמר אש ולא נאמר גחלי,
20 יכול שלהבת ולא גחלים לוחשות, דלאו אש
21 סתמא נינהו — תלמוד לומר: "גחלי אש" כי
22 כתבינהו לתרווייהו משמע, גחלים שיש להן
23 אש. **הא גופא קשיא אמרת גחלי יכול**
24 **עוממות** — ולא לוחשות. מדלא משתמע ליה
25 לוחשות, מכלל דלוחשות לאו גחלים איקרו.
26 ומאי מיקרו — על כרחך אש! והדר תני אש
27 — שלהבת משמע, ולא לוחשות. **ואמר רב**
28 **ששת** — גרסינן. **יכול בין עוממות בין**
29 **לוחשות** — איזה שירצה, דתרווייהו גחלי
30 מיקרו — תלמוד לומר: "אש" בתר "גחלי",
31 לאפוקי עוממות. **ואי אש** — בלא "גחלי",
32 יכול שלהבת? דודאי "אש" סתמא, אין גחלים
33 לוחשות במשמע — תלמוד לומר: "גחלי
34 אש", להכי כתב תרווייהו. **מכל מקום לרבי**
35 **קשיא** — דמדאיצטריך גחלי, שמע מינה
36 "אש" סתמא אין גחלת במשמע. **אמר אביי**
37 **תריץ הכי גחלי יכול עוממות ולא לוחשות**
38 — ולוחשות לאו גחלי נינהו, אלא אש —
39 תלמוד לומר: אש, דהיינו לוחשות. אבל
40 בסיפא לא תימא אי אש יכול שלהבת ולא
41 גחלת, אלא: אי אש — יכול רצה גחלים
42 לוחשות רצה שלהבת בלא גחלים, ותרווייהו
43 אש מיקרו — תלמוד לומר גחלי אש, למעוטי
44 שלהבת גרידתא. **מחצה גחלת ומחצה שלהבת**
45 — כגון אוד שהוצת האור ברובו יטול ממזבח
46 החיצון, דבין גחלת ובין שלהבת מיקרו אש. וכי
47 מטי התם ממזבח החיצון לפני ולפנים הוה ליה
48 כולה גחלת. דאילו לעיולי הכי לא איצטריך
49 מיעוטא, דלפני מלך בשר ודם אין מביאין אוד
50 בשלהבתו, מפני שמעלה עשן — וכי איצטריך מיעוטא, לשעת לקיחה איצטריך. **תלמוד לומר כו'** — משעת לקיחה להוי גחלי אש, ואין שלהבת משמע גחלי אש. **ארוים לא עממוהו**
51 — לא הכהו את מראיתו, לפי שהיה נאה מכל אילנות. ועל חירם מלך צור נאמר. **משנה** נגע בחרסו של תנור וכו' — נגע הפסח בחרסו של תנור. יקלוף — מן הפסח מקום שנגע
52 בתנור. כדמפרש בגמרא, שנתבשל שם מחום התנור, ולא צלי אש הוא, כדאמרן לעיל, משום שנאמר "צלי אש" "צלי אש" שני פעמים, למעוטי תנור שגרפו. וחרס הדפנות גרוף ועומד
53 הוא. **נטף** — בתנור מרוטב על החרס. **וחזר אליו** — שחזר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח. **יטול את מקומו** — דלא סגי ליה בקליפה אלא בנטילה יפה יפה בעובי, דשומן נבלע
54 בתוכו הרבה, ואותו שומן מבושל מן החרס (היה). **נטף מרוטבו על הסולת** — מפרש בגמרא: בסולת רותחת דמטוי רוטבו מחום הסולת, והוי צלי מחמת דבר אחר, ואסור למיכליה
55 לההוא רוטב שבתוך הסולת משום "אל תאכלו כי אם צלי אש" — הילכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ בשאר קדשים פסולין. **אם חי ידיחנו** — דלא בלע. **צלי** — בעי קליפה,
56 משום דבלע. **אין מוכרין מעשר שני בירושלים** — ואפילו לאוכלו שם בקדושה, ד"כי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף" כתיב (דברים יד). **גמרא** **חם לתוך חם** — בשר רותח לתוך
57 חלב רותח, או אחד של איסור ואחד של היתר.

אסור

'עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף', ויש ללמוד מתיבת 'ישרף' לרבות כל מיני שריפות. מתרצת הגמרא: אָמְרִי – אמרו בני הישיבה, הַהוּא 'יִשָּׂרֵף' – תיבת 'ישרף' זו, מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא – נצרכת לדרוש ממנה דרשה אחרת, כמו ששנינו בברייתא, שממה שאמרה התורה 'ושרף אותו וגו', על שפך הדשן' משמע שהקפידה התורה שיהיו הפרים נשרפים במקום הוצאת הדשן של המזבח בשעה שמונח שם דשן, אבל אם ניטל משם הדשן, לא ישרפם, לכך חזר הכתוב ואמר 'יִשָּׂרֵף' ללמד שאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם דֶּשֶׁן ישרפם שם. ועוד נדרש מתיבת 'יִשָּׂרֵף', שאַף עַל פִּי שֶׁהֲצִית את הָאוּר [–האש] בְּרִיבּוֹ של הפר, ימשיך להתעסק בשריפתו עד שישרף כולו. וכיון שתיבת 'ישרף' נצרכת לדרשות אלו, לא ניתן לדרוש ממנה לרבות כל מיני שריפות.

לעיל (ע"א) הקשה רב אחדבוי בר אמי על דברי רבי, שמותר לצלות את הפסח על גחלים, שמוכח מכך שרבי סובר שגחלים נחשבים אש, ואילו בברייתא לגבי צרעת המכוה מבואר, שדווקא בצרעת המכוה שנאמר בה שתי פעמים 'מכוה', מרבים שגחלים דינם כאש, ומשמע, שלגבי קרבן הפסח שאין בו ריבוי, אין דינם של גחלים כאש. ותירץ רב חסדא שרבי דיבר בגחלת של עץ שדינה כאש, והברייתא דיברה בגחלת של מתכת שאין דינה כאש. עתה מביאה הגמרא שרבינא תירץ קושיא זו באופן אחר.

רַבִּינָא אָמַר, הברייתא שדברה בדין צרעת המכוה, ושנתה את ה'גחלת' יחד עם 'סיד וגפסיס', משובשת היא, וכְּרוֹךְ וּתְנִי – ויש לך לחבר את דין גחלת המוזכר בברייתא, ולשנותו יחד עם דין אש, שאף גחלת אינה נלמדת מדרשה, אלא ממשמעות הפסוק, וכך עליך לשנות את דברי הברייתא, ממשמעות הכתוב בצרעת (ויקרא יג כד) 'מִכְוַת אֵשׁ', אֵין לִי ללמוד שנכלל בדין זה אֶלָּא מי שֶׁנִּכְוָה בָּאֵשׁ וּבְגֶחֱלֶת, שגם גחלת נחשבת כאש, אבל מי שנִּכְוָה בְּרֶמֶץ [–אפר רותח] או בְּסִיד רוֹתֵחַ, וּבְגִפְסִים [–מין סיד] רוֹתֵחַ, וְכן מי שנכוה בְּכָל דָּבָר הַבָּא מֵחֲמַת הָאוּר – שהוחם על ידי האש, לְאִיתּוּיֵי – לרבות מי שנכוה בחֲמֵי הָאוּר – מים שהוחמו באש, מִנַּיִן שנכלל בדין צרעת המכוה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִכְוָה' 'מִכְוָה' רִיבָּה – לכך נאמר שתי פעמים לשון 'מכוה', כדי לרבות, שאף אלו בכלל מכות אש, ונמצא, שלא קשה על רבי מברייתא זו.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על דברי רבי שאמר לעיל (ע"א), שאם נתן את קרבן הפסח על גבי גחלים נחשב ל'צלי אש': רָבָא רָמֵי – הקשה, מִי אָמַר רַבִּי – וכי רבי סובר שגֶּחָלִים אִיקְּרוּ – נקראים אֵשׁ, וּרְמִינְהִי – והלא יש להקשות על כך ממה ששנינו בברייתא לגבי הגחלים שעליהם היה מקטיר הכהן הגדול ביום הכפורים את הקטורת בקודש הקדשים, שנאמר בפסוק (ויקרא טז יב) 'וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ', ואומרת הברייתא, אילו היה נאמר בפסוק רק 'גַּחֲלֵי', בלי 'אש', הייתי יָכוֹל ללמוד שצריך ליטול דווקא גחלים עוֹמְמוֹת – כבויות, ולא גחלים לוחשות [–בוערות], שגחלים סתם הם גחלים עוממות ולא לוחשות, שלוחשות אינן נקראות גחלים אלא אש, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בלשון 'אֵשׁ', שתהיינה לוחשות, וואי – ואם היה נאמר רק 'אֵשׁ', בלי 'גחלי', הייתי יָכוֹל לומר שעליו להביא שַׁלְהֶבֶת, כלומר עצים שהאש בוערת בהם, ולא גחלים, שאף גחלים לוחשות אינן נקראות אש סתם, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב במה שכתב גם 'גַּחֲלֵי', שאין להביא שלהבת. ומסיקה הברייתא: הָא כֵּיצַד – וכיצד מתקיים דין זה, מֵבִיא הכהן הגדול מִן הגחלים הַלּוֹחֲשׁוֹת, שמשמעות לשון 'גחלי אש', היא גחלים שיש בהם אש. (אֲלִבָּא גַּחֲלִים לֹא אִיקְּרֵי אֵשׁ אָמְרִי).

וקודם שמבאר רבא את קושייתו מהברייתא, מבאר הוא את דברי הברייתא, ומקשה: וְהָא נוּפָא קַשְׁיָא – ברייתא זו מצד עצמה קשה היא, אָמְרַת – שהרי בתחילה אמרה הברייתא, שאם היה נאמר רק 'גַּחֲלֵי', בלי 'אש', הייתי יָכוֹל ללמוד שיביא דווקא גחלים עוֹמְמוֹת, שגחלים לוחשות אינן נקראות גחלים סתם, אֲלִבָּא – ומוכח מזה, שגחלים לוֹחֲשׁוֹת, אֵשׁ נִינְהוּ – נקראות 'אש', שכיון שאינן נקראות גחלים על כרחך נקראות 'אש'. וּאֵימָא סֵיפָא – ואמור ובאר את סוף הברייתא, אִי – אם היה נאמר רק 'אֵשׁ', בלי 'גחלי', יָכוֹל הייתי ללמוד שיביא שַׁלְהֶבֶת, ולא גחלים לוחשות, שגחלים לוחשות אינן נקראות אש, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב במה שאמר גם 'גַּחֲלֵי', שאין להביא שלהבת. אֲלִבָּא – ומוכח שאֲפִילּוּ גחלים לוֹחֲשׁוֹת לָאו אֵשׁ נִינְהוּ – אינן נקראות 'אש' סתם. ונמצא, שיש סתירה בברייתא, שבתחילתה מבואר שגחלים לוחשות נקראות אש, ובסופה מבואר שאינן נקראות אש.

וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בביאור דברי הברייתא, הָכִי קָתָנֵי – כך היא כוונת הברייתא, אם היה נאמר רק 'גַּחֲלֵי' הייתי יָכוֹל לומר שיביא גחלים בֵּין אם הן עוֹמְמוֹת ובֵין אם הן לוֹחֲשׁוֹת, ולא הקפידה התורה בזה, ששתיהן נקראות גחלים, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בלשון 'אֵשׁ', שאין להביא גחלים עוממות, שאינן נקראות 'גחלי אש', וואי – ואם היה נאמר רק 'אֵשׁ', הייתי יָכוֹל ללמוד שצריך להביא שַׁלְהֶבֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב במה שכתב גם 'גַּחֲלֵי', שאינו מביא שלהבת, הָא כֵּיצַד – וכיצד מתקיים דין זה, מֵבִיא מִן הגחלים הַלּוֹחֲשׁוֹת.

מסיים רבא את קושייתו: מִכָּל מָקוֹם ממה שאמרה הברייתא שהוצרכה התורה לכתוב 'גחלי' משום שאילו היה נאמר רק 'אש', לא הייתי יודע שיכול להביא גחלים לוחשות, מוכח שגֶּחָלִים לֹא אִיקְּרֵי – אינם נקראים סתם אֵשׁ, וקַשְׁיָא לְרַבִּי שאמר שגחלים נקראים אש, ואפשר לצלות עליהם את הפסח.

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, תְּרֵיץ הָכִי – כך תפרש בדברי הברייתא, ולא יקשה לרבי, ממה שאמר הכתוב 'גַּחֲלֵי' הייתי יָכוֹל לומר שיביא גחלים עוֹמְמוֹת וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת, שגחלים לוחשות נקראות אש ולא גחלים, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בלשון 'אֵשׁ', שיביא גחלים לוחשות, וואי – ואם היה נאמר רק 'אֵשׁ', הייתי יָכוֹל לומר שיביא שַׁלְהֶבֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב במה שכתב גם 'גַּחֲלֵי', שאינו מביא שלהבת, הָא כֵּיצַד – וכיצד מתקיים דין זה, מֵבִיא מִן הגחלים הַלּוֹחֲשׁוֹת.

מסיים רבא את קושייתו: מִכָּל מָקוֹם ממה שאמרה הברייתא שהוצרכה התורה לכתוב 'גחלי' משום שאילו היה נאמר רק 'אש', לא הייתי יודע שיכול להביא גחלים לוחשות, מוכח שגֶּחָלִים לֹא אִיקְּרֵי – אינם נקראים סתם אֵשׁ, וקַשְׁיָא לְרַבִּי שאמר שגחלים נקראים אש, ואפשר לצלות עליהם את הפסח.

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, תְּרֵיץ הָכִי – כך תפרש בדברי הברייתא, ולא יקשה לרבי, ממה שאמר הכתוב 'גַּחֲלֵי' הייתי יָכוֹל לומר שיביא גחלים עוֹמְמוֹת וְלֹא לוֹחֲשׁוֹת, שגחלים לוחשות אינן נקראות אש ולא גחלים, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בלשון 'אֵשׁ', שיביא גחלים לוחשות, וואי – ואם היה נאמר רק 'אֵשׁ', הייתי יָכוֹל לומר שיביא שַׁלְהֶבֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב במה שכתב גם 'גַּחֲלֵי', שאינו מביא שלהבת, הָא כֵּיצַד – וכיצד מתקיים דין זה, מֵבִיא מִן הגחלים הַלּוֹחֲשׁוֹת, שגחלים לוחשות אינן נקראות אש ולא גחלים, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בלשון 'אֵשׁ', שיביא גחלים לוחשות, וואי – ואם היה נאמר רק 'אֵשׁ', הייתי יָכוֹל לומר שיביא שַׁלְהֶבֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב במה שכתב גם 'גַּחֲלֵי', שאינו מביא שלהבת, הָא כֵּיצַד – וכיצד מתקיימים דין זה, מֵבִיא מִן הגחלים הַלּוֹחֲשׁוֹת. ונמצא שלא קשה על רבי מהברייתא, שהרי אף היא סוברת שגחלים לוחשות נקראות אש.

הגמרא מקשה על ביאור אביי בברייתא: אָמַר רַבָּה, איך אמר אביי בפירוש דברי הברייתא, שאם היה נאמר בפסוק רק 'אש', היינו אומרים שאם רָצָה להביא גַּחֲלֶת, יָבִיא, ואם רָצָה להביא שַׁלְהֶבֶת, יָבִיא, והלא, שַׁלְהֶבֶת בְּלֹא גַּחֲלֶת הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – באיזה אופן אתה מוצא שאפשר להעבירה למקום אחר, כְּגוֹן דְּשַׁפְיֵיהּ לְמָנָא מְשֻׁחָא – שמשח את המחתה בשמן, וְאַתְּלֵי בֵּיהּ נוּרָא – ונתפסה האש בשמן, וקשה, הַהוּא לָמָה לִי קְרָא לְמַעוּטֵי – למה הוצרך הכתוב למעט אופן זה, הַשְׁתָּא – והרי מעתה, אפילו לְפָנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן, שאין זה דרך כבוד, לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שאין לעשות כך, ואף אם לא היה נאמר בפסוק 'גחלי', היינו יודעים שאין להביא שלהבת.

אֶלָּא אָמַר רָבָא, תְּרֵיץ הָכִי – כך תפרש בברייתא, ולא יקשה לרבי. ממשמעות הכתוב 'גַּחֲלֵי' יָכוֹל הייתי לומר שיביא גחלים עוֹמְמוֹת וְלֹא גחלים לוֹחֲשׁוֹת, שגחלים לוחשות אינן נקראות גחלים אלא אש, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בלשון 'אֵשׁ', שיביא לוחשות, וואי – ואם לא היה נאמר אלא 'אֵשׁ' הייתי יָכוֹל לומר שיָבִיא מן המזבח החיצון עץ שהוצתה האש ברובו, שהוא מֻחֲצָה גַּחֶלֶת וּמֻחֲצָה שַׁלְהֶבֶת, וּאַדְעַיֵּיל לְגַוּאי הֲוֵי כּוּלֵּיהּ גַּחֶלֶת – ועד שיכנס לקודש הקדשים תכבה השלהבת ויהיה כולו גחלת, שבאופן זה אין בו חסרון שאין עושים כן לפני מלך בשר ודם, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב 'וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ', שמִשְּׁעַת לְקִיחָה מעל גבי המזבח החיצון נֶיהֱוֵי – צריך שיהיה כל מה שהוא נוטל, גֶּחָלִים, ולא תהיה שלהבת דולקת בהם, שכל שדולקת בהם שלהבת, אינם נקראים גחלים).

הגמרא מבררת כיצד יש לכתוב תיבת עוממות: אִיבַּעְיָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, האם יש לכתוב אוֹמְמוֹת באל"ף, אוֹ עוֹמְמוֹת

המשך בעמוד קטז

אָסוּר, שכיון שהיו שניהם חמים בלעו זה מזה. נפל **צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן**, שהיו שני המאכלים צוננים, לְדִבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר, שכששניהם צוננים אינם בולעים זה מזה. נפל **חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן**, וְנפל צוֹנֵן לְתוֹךְ חַם, בזה נחלקו רב ושמואל. **רַב אָמַר**, עֵילָּאָה גָּבַר – מיד בנפילתם זה על זה, העליון גובר על התחתון, ואם היה העליון חם והתחתון קר, הוא מחמם את התחתון, ומעתה שניהם חמים ובולעים זה מזה, ואסור. ואם היה העליון צונן והתחתון חם, העליון מצנן את התחתון, ומעתה שניהם צוננים ואינם בולעים זה מזה, ומותר. **וּשְׁמוּאֵל אָמַר**, תַּתָּאָה גָּבַר – התחתון גובר על העליון, וכשהעליון חם והתחתון קר, התחתון מקרר את העליון, ואינם בולעים זה מזה, ומותר, וכשהתחתון חם והעליון קר, התחתון מחמם את העליון, ובולעים הם זה מזה, ואסור.

הגמרא מקשה על שמואל ממשנתנו: **תְּנַן**, נָטַף מֵרוֹטְבוֹ של הפסח **עַל הַחֶרֶס**, וְחִזֵּר הרוטב אֵלָיו – אל הפסח, יִטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ – את המקום שבו חזר הרוטב אל הפסח. **קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – סברו בתחילה בני הישיבה, שמשנתנו עוסקת **בְּחֶרֶס צוֹנֶנֶת**, ומשום כך שאלו, **בְּשֶׁלְּמָא** – המשנה מובנת לְפִי דברי רַב, דְּאָמַר שבחם וצונן שנפלו זה על זה, עֵילָּאָה גָּבַר, שמִּשּׁוּם הָכִי [–כך] הדין הוא שיִּטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ, כיון דְּכשנטף הרוטב הרותח על החרס, אָזֵל [–הלך] הרוֹטֶב וּמַרְתֵּח לֵיהּ לַחֶרֶס – וחימם את החרס, שהרי כשנוטף הרוטב על החרס, הרוטב הוא העליון, והעליון גובר, וְהָדַר – וחזר הַחֶרֶס וּמַרְתֵּח לֵיהּ לָרוֹטֶב – וחימם את הרוטב, וְכִי הָדַר רוֹטֶב אַפָּסָח – וכשחזר הרוטב ונבלע בפסח, אסר את הפסח, שהרי קָא מִטְּוֵי פֶּסַח מֵחֲמַת חֲמִימוּתָא דְּחֶרֶס – נצלה הרוטב שהוא חלק מקרבן הפסח מחמימות החרס, וְרַחֲמָנָא אָמַר – והתורה אמרה (שמות יב ח) שיהיה הפסח נאכל כשהוא **צְלִי אֵשׁ**, ומשמע, שצריך שהפסח יצלה דווקא על ידי אש, וְלֵא צְלִי מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר, וכיון שהרוטב שהוא אסור משום שנצלה על ידי חרס התנור, נבלע בפסח, אוסר הוא את הפסח. **אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר תַּתָּאָה גָּבַר**, הרי הַחֶרֶס שהוא התחתון, כֵּיוָן דְּצוֹנֵן הוּא, אַקּוּרֵי מֵיקַר לֵיהּ לָרוֹטֶב – מצנן הוא את הרוטב שנטף עליו, ואין הרוטב מחמם אותו, וכיון שנשאר החרס צונן, אינו צולה את הרוטב, והרוטב מותר באכילה, ואינו אוסר את הפסח כשחוזר אליו, **וְאַמַּאי** – ומדוע אמרה המשנה שיִּטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ, אלא מוכח כדברי רב, שהעליון גובר, וקשה לשמואל.

דוחה הגמרא: לא קשה על שמואל ממשנתנו, שיש לפרש את 'נטף מרוטבו על החרס', כְּדְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל לגבי 'נטף מרוטבו על הסולת יקמוץ את מקומו', שמדובר בְּסוֹלֶת רוֹתַחַת, הָכָא נַמִּי – אף כאן, ב'נטף מרוטבו על החרס', יש לפרש שמדובר בְּחֶרֶס רוֹתֵחַ, שאז אף אם אומרים תתאה גבר, נצלה הרוטב על ידי החרס, ונאסר באכילה, וכשהוא חוזר ונבלע בפסח, הוא אוסרו.

הגמרא מביאה קושיא אחרת ממשנתנו על שמואל: **תְּנַן**, אם נָטַף מֵרוֹטְבוֹ של הפסח **עַל הַסּוֹלֶת**, יִקְמוֹץ אֶת מְקוֹמוֹ – יטול בידו את הסולת מן המקום שנטף שם הרוטב. **קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – סברו בני הישיבה בתחילה, שמשנתנו עוסקת **בְּסוֹלֶת צוֹנֶנֶת**, ומשום כך שאלו, **בְּשֶׁלְּמָא** – המשנה מובנת לְפִי דברי רַב, דְּאָמַר שבחם וצונן שנפלו זה על זה, עֵילָּאָה גָּבַר, שמִּשּׁוּם הָכִי [–כך] הדין הוא שיִקְמוֹץ אֶת מְקוֹמוֹ, כיון דְּהרוטב הנוטף על הסולת, שהוא העליון, מַרְתֵּחַ לָהּ [–מחמם] לְסוֹלֶת דְּהָדַר הוּדְרָנֵיהּ – אשר סביבותיו, וְהָדְרָא [–וחוזרת] הסוֹלֶת וּמַרְתְּחָא לֵיהּ לְדִידֵיהּ – ומחממת את הרוטב, וְקָא מִטְּוֵי – ונצלה הרוֹטֶב מֵחֲמַת חֲמִימוּתָא דְּסוֹלֶת – חום הסולת, ונאסר באכילה, שהרי הוא חלק מקרבן הפסח, וְרַחֲמָנָא אָמַר – והתורה אמרה לגבי קרבן פסח (שמות יב ח) **צְלִי אֵשׁ**, ודרשו לעיל (עה.) שצריך שיהיה הפסח צלוי דווקא על ידי אש, וְלֵא צְלִי מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר, והרוטב נצלה מחום הסולת. וכיון שנאסר הרוטב באכילה, צריך להסיר את הסולת שנבלע בה מהרוטב. **אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר תַּתָּאָה גָּבַר** – שהתחתון גובר על העליון קשה, שהרי הסוֹלֶת היא התחתונה, וכֵּיוָן דְּצוֹנֶנֶת הִיא, גוברת היא על חום הרוטב שנטף עליה, וְאַקּוּרֵי קָא מֵיקַר לֵיהּ – ומצננת אותו, ואם כן לָמָּה לִי יִקְמוֹץ אֶת מְקוֹמוֹ – מדוע צריך להסיר את הסולת שנטף עליה הרוטב, הרי אין הרוטב נצלה על ידי הסולת, ויכול להשלים את צליית הרוטב המעורב בסולת באש, ולאכול אותה בזמן אכילת הפסח (תִּסְגֵּי לֵיהּ בִּיטּוּל אֶת מְקוֹמוֹ). ומאחר ששנינו במשנה שצריך לקמוץ את מקומו, על כרחך שהרוטב חימם את הסולת וחזר ונצלה ממנה, ומוכח כשיטת רב, שעילאה גבר. דוחה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל**, משנתנו עוסקת **בְּסוֹלֶת רוֹתַחַת**, ואם כן, אף אם תתאה גבר הרוטב נצלה על ידי חום הסולת, ונאסר באכילה.

הגמרא מביאה קושיא אחרת ממשנתנו על שמואל: **תְּנַן**, **סָכוֹ** לקרבן הפסח **בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה**, **אִם** המנויים על הפסח הם **חֲבוּרַת כֹּהֲנִים**, שמותרים באכילת תרומה, **יֹאכְלוּ**, **וְאִם** המנויים הם חבורה **שֶׁל יִשְׂרָאֵל**, שאסורים באכילת תרומה, **אִם** בשר הפסח **חַי הוּא**, שעדיין לא נצלה, **יְדִיחֶנּוּ** במים מהשמן שעליו, ויאכלוהו בני החבורה, אבל **אִם צָלִי הוּא** – כבר נצלה, **יִקְלוֹף אֶת** בשרו **הַחִיצוֹן** ששכו בשמן, והשאר יאכל. שואלת הגמרא: **כְּשֶׁלְּמָא** – המשנה מובנת לְפִי דברי **רַב דְּאָמַר עֵילָּאָה גָּבַר**, **אַמְּטוּ לְהָכִי סַגִּי לֵיהּ בִּקְלִיפָּה** – שמשום כך די שיקלוף את בשרו החיצון של הפסח, ויהיה מותר לאוכלו, **מִשּׁוּם דְּעֵילָּאָה** – שהשמן שהוא העליון **צוֹנֵן הוּא**, ומצנן את הבשר, ואין הבשר בולע מן השמן אלא מעט. **אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר תַּתָּאָה גָּבַר**, כֵּיוָן דְּבשר הפסח **חַם הוּא**, הוא מחמם את השמן שעליו, **וּמִבְּלַע בָּלַע** – ובולע הפסח מהשמן, ואם כן **אַמַּאי סַגִּי לֵיהּ בִּקְלִיפָּה** – מדוע אמרה המשנה שדי בקליפת הבשר החיצון, **נִיתְּסַר** – הלא יש לאסור את הבשר לְגַמְרֵי. ומוכח כרב, שעילאה גבר, וקשה לשמואל. דוחה הגמרא: לא קשה לשמואל ממשנתנו, **דְּשָׁאנֵי סִיכָה דְּמַשָּׁהוּ בְּעָלְמָא הוּא דַּעֲכִידָא** – ששונה הדין בבשר שבלע מהשמן שסכו עליו, כיון שהשמן שעליו מועט הוא, ובזה מודה שמואל שאינו אוסר יותר מכדי קליפה.

הגמרא מביאה ראיה לשמואל מברייתא: **תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּשְׁמוּאֵל** (תוספתא חולין פ"ח ה"ב), נתן מאכל **חַם לְתוֹךְ** מאכל **חַם** והיה אחד מהם של איסור, ואחד מהם של היתר, **אָסוּר** – נאסר מאכל ההיתר, **וְכֵן** הדין במאכל **צוֹנֵן שֶׁנָּתַן** אותו **לְתוֹךְ** מאכל **חַם** והיה אחד מהם של איסור, **אָסוּר** – נאסר מאכל ההיתר, שהתחתון החם מחמם את העליון, ובולעים זה מזה. אבל אם נתן מאכל **חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן**, וְכן אם נתן **צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן** והיה אחד מהם של איסור, **מַדִּיחַ** את מאכל ההיתר במים כדי להסיר את האיסור שנדבק בו, ויכול לאוכלו, מפני שלא נבלע מהמאכל האסור במאכל המותר. וממה שאמרה הברייתא, שכשהתחתון חם, נאסר המאכל, וכשהתחתון צונן, לא נאסר המאכל, מוכח שסוברת היא כשיטת שמואל, שהתחתון גובר על העליון.

הגמרא שואלת על האמור בברייתא. שנינו בברייתא: נתן מאכל **חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן**, **מַדִּיחַ** את מאכל ההיתר במים, ומותר לאוכלו. שואלת הגמרא: כֵּיוָן דְּהמאכל העליון **חַם הוּא**, **אִדְּמֵיקַר לֵיהּ** – עד שהתחתון מצננו, **אִי אֶפְשָׁר דְּלֵא בָּלַע פּוּרְתָּא** – לא יתכן שמאכל ההיתר אינו בולע מעט ממאכל האיסור, ואם כן, **קְלִיפָּה מִיהָא נִיבְעֵי** – לכל הפחות יהיה צריך קליפה, ומדוע אמרה הברייתא שדי בהדחה. משיבה הגמרא: **אֶלָּא**, **אֵימָא** – תאמר ותגרוס בדברי הברייתא כך, אם נפל **חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן**, **קוֹלֵף** – מסיר כדי קליפה ממאכל ההיתר, ואם נפל **צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן**, **מַדִּיחַ**. ובאמת לא אמרה הברייתא 'מדיח', אלא בצונן לתוך צונן, אבל בחם לתוך צונן אכן הצריכה קליפה.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת שנשנתה כשיטת שמואל: **תַּנְיָא אִידָּךְ** – שנינו ברייתא אחרת, **בָּשָׂר רוֹתֵחַ שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ חָלָב רוֹתֵחַ**, **וְכֵן** בשר **צוֹנֵן שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ** חלב **חַם**, **אָסוּר** – נאסרו שניהם. בשר **חַם** שנפל **לְתוֹךְ** חלב **צוֹנֵן**, **וְכן** בשר **צוֹנֵן** שנפל **לְתוֹךְ** חלב **צוֹנֵן**, **מַדִּיחַ** את הבשר ומותר לאוכלו. וממה שאמרה הברייתא, שבשר צונן שנפל לתוך חלב חם, אסור, ובשר חם שנפל לתוך חלב צונן, אין צריך אלא הדחה, מוכח כשיטת שמואל, שהתחתון גובר על העליון.

הגמרא שואלת על האמור בברייתא. שנינו בברייתא: בשר **חַם** שנפל **לְתוֹךְ** חלב **צוֹנֵן**, **מַדִּיחַ** את הבשר ומותר. שואלת הגמרא: והרי הבשר העליון **כֵּיוָן דְּחַם הוּא**, **אִדְּמֵיקַר לֵיהּ** – עד שהחלב

המשך בעמוד לה

רש"י

אסור — דבלע היתר מאיסור. **עילאה גבר** — העליון נוצח. הלכך: חם לתוך צונן — אסור, שהעליון מחממו לתחתון, והרי שניהן חמין ובלעי מהדדי. וצונן לתוך חם מותר — שהעליון מצננו לתחתון, ולא בלעי. **ושמואל אמר תתאה גבר** — הלכך חם לתוך צונן מותר, וצונן לתוך חם **אסור. ואף על גב דהילכתא כרב באיסורי** — בהא הילכתא כשמואל, דהא תניא תרתי מתניתין כוותיה בדלקמן. **והדר חרס ומחמם ליה לרוטב** — דהוי צלי מחמת דבר אחר. **אקורי מיקר ליה** — ואמאי יטול את מקומו? ולא גרסינן בקולף את מקומו סגיא. **לסולת דהדר הודרניה** — לסולת אשר סביבותיו. **הדר הודרניה** — לשון סחור סחור ליה. **ואמאי** יקמוץ — והכא נמי לא גרס ביטול את מקומו סגיא. **צונן הוא]** — דאקורי קא מיקר ליה. וקליפה מידא בעיא. דאפילו צונן גמור הוא הפסח, מאחר שנצלה ויבש, שאי אפשר דלא עייל ביה סיכת השמן פורתא. **וצונן לתוך חם אסור** — אלמא תתאה גבר. **עד דמיקר ליה** — קודם שיצטנן בלע כל דהו. **כבוש** — בחומץ. **הרי הוא כמבושל** — ואם נכבשו איסור והתר יחד — כולן אסורין. **שאין נאכל מחמת מלחו** — שהמלידו הרבה עד שמקדיח טעמו מחמת מלחו קצת, ואינו ראוי לאוכלו אלא אם כן היה מדיחו. והאי אין נאכל — לאו לגמרי קאמר, שאין שום אדם יכול לאוכלו. אלא כיון שנתקלקל טעמו — אינו נאכל מחמת מלחו קרי ליה, ואסור. **כמכא** — כותח, ואית ביה נסיובי דחלבא. **מפשרוניא** — מקום. **ולא אמרן** — דצלי בקליפה סגי ליה, אלא דלית ליה פילי. פילי = קרבנ"ש. **ואי מיתבל** — בר גוזלא בתבלי — אסור. דתבלי מרכבי ליה, ומייצי ובלעי לכותחא. ובר גוזלא צונן הוה, כדמפרש.

בשר

תוספות

תנן נטף מרוטבו על החרס כו' — מרישא דקתני נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו ליכא לאקשויי, אפילו למאי דסלקא דעתך בחרס צונן — דכולי עלמא מודו דתתאה בלע כדי קליפה. והוא הדין לאחר שהוחם מעט מבשל בפסח כדי קליפה, אי נמי: כיון דקתני נגע — אין להוכיח אם נגע מלמעלה או מלמטה. אבל הכא, דקתני נטף — משמע למטה. אי נמי: חרסו של תנור ודאי חם הוא. אבל סיפא דקתני על החרס קא סלקא דעתך בחרס צונן. ולא נהירא, דמדנקט חרס — משמע דבחרס תנור מיירי.

בשלמא למאן דאמר עילאה גבר להכי יטול את מקומו — ואם תאמר: למאן דאמר עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד, ויהיה צריך ליטול את מקומו סביב השפוד? ואומר רבינו יצחק: דאין שפוד של עץ קולט חום כל כך כמו חרס וסולת, אי נמי: מבפנים אינו רותח כבחוץ. ברוב ספרים ובפירוש רבינו חננאל גרס: וכי הדר רוטב אפסח מיטוי פסח מחמת חמימות החרס כו'. וקשה: דתיפוק ליה שרוטב איסור נבלע בפסח! ונראה דהא דקאמר ומיטוי פסח — ארוטב קאי, מדקאמר "מחמת חרס". דאי אפסח קאי — הוה ליה למימר מחמת רוטב.

אלא למאן דאמר תתאה גבא אוקורי מיקר ליה — הכי גרסינן בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל: ביטול את מקומו סגי. ורש"י מחקו, משום דקשיא ליה: כיון דאוקורי מיקר — מה איסורא יש ברוטב? ודוחק לומר כגון שהסולת של חבורה אחרת, ואסור להן הרוטב לפי שאינו מנויו. ולרבינו תם נראה דגרס ליה שפיר. דעל כרחך מיירי כגון שהרוטב לא נצלה כל צורכו והוה ליה אברנים. דבנצלה כל צורכו — לא הוה תו מפסיל משום צלי מחמת דבר אחר. וצלאו ואחר כך בישלו דאסור — היינו דוקא במים, משום ריבוייא ד"ובשל מבושל" מכל מקום, כדאמר בסוף "כל שעה" (לעיל מא,א). אבל בדבר אחר — לא. ותדע דהכי הוא, דבענין אחר היה אסור לחתוך בסכין פסח בעוד שהוא חם, דמחמם לסכין ומחמם לדידיה והוה ליה צלי מחמת דבר אחר. אלא בנצלה כל צורכו לא מיפסיל משום הכי. ואם תאמר: מכל מקום למה נאסור הסולת משום זה? יאפו אותו, ויצלה נמי הרוטב! ויש לומר: דאז הוי צלי מחמת דבר אחר, שהרי על ידי חמימות הסולת הוא נצלה. ומיהו, לפי זה לא הוה צריך לעיל לאסוקי, והדר סולת ומרתח ליה לרוטב דמה צריך לאסוקי איסור ברוטב משום צלי מחמת דבר אחר? כיון דאית ביה איסור נא! ואומר רבינו תם: דניחא ליה לאסוקי כל איסור שיכול לומר, אבל לעיל גבי נטף מרוטבו על החרס לא גרס ביקלוף את מקומו — סגי שהרי יכול לצלותו עם הרוטב. ובפירוש רבינו חננאל ליתיה. **משום** הכי סגי ליה בקליפה — וכגון שסכו אחר שצלאו ולא נשתהא בתנור אחר סיכה כלל, שאם לא כן —על ידי רתיחת התנור היה נבלע, אפילו למאן דאמר עילאה גבר. **תניא** אידך בשר רותח כו' — תימה: הא תו למה לי להביאה? ואומר רבינו תם: דקא משמע לן דאפילו חלב שרי, דאף על גב דחם לתוך צונן בעי קליפה — בדבר שיכול לעשות קליפה. בדבר דלא שייך קליפה כמו בחלב — מותר, מדלא קתני איסורא גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר. ורבינו יצחק בן אשר חולק בזה ומצריך ששים כדי קליפה.

אָסוּר. צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן - דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן, וְצוֹנֵן לְתוֹךְ חַם; רַב אָמַר: עֵילָאָה גָּבַר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: תַּתָּאָה גָּבַר. תְּנַן: נָטַף מֵרוֹטְבוֹ עַל הַחֶרֶס וְחָזַר אֵלָיו - יִטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּחֶרֶס צוֹנֶנֶת. בִּשְׁלָמָא לְרַב דְּאָמַר 'עֵילָאָה גָּבַרבִּי - מִשּׁוּם הָכִי יִטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ, דְּאַזֵּל רוֹטֶב מְרַתַּח לֵיהּ לַחֶרֶס, וַהֲדַר חֶרֶס מְרַתַּח לֵיהּ לְרוֹטֶב. וְכִי הֲדַר רוֹטֶב אַפֶּסַח - קָא מִטַּוֵּי פֶּסַח מֵחֲמַת חֲמִימוּתָא דְּחֶרֶס, וְרַחֲמָנָא אָמַר "צְלִי אֵשׁ" - וְלֹא צְלִי מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר "תַּתָּאָה גָּבַר", חֶרֶס כֵּיוָן דְּצוֹנֵן הוּא - אַקּוֹרֵי מֵיקַר לֵיהּ לְרוֹטֶב, אַמַּאי יִטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ? כִּדְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּסוֹלֶת רוֹתַחַת, הָכָא נַמִּי: בְּחֶרֶס רוֹתֵחַ. תְּנַן: נָטַף מֵרוֹטְבוֹ עַל הַסּוֹלֶת - יִקְמוֹץ אֶת מְקוֹמוֹ. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּסוֹלֶת צוֹנֶנֶת. בִּשְׁלָמָא לְרַב, דְּאָמַר "עֵילָאָה גָּבַר" - מִשּׁוּם הָכִי יִקְמוֹץ אֶת מְקוֹמוֹ, דְּמְרַתַּח לָהּ לַסּוֹלֶת דַּהֲדַר הוּדְרַנֵּיהּ, וְהָדְרָא סוֹלֶת וּמְרַתְּחָא לֵיהּ לְדִידֵיהּ, וְקָא מִטַּוֵּי רוֹטֶב מְחֲמַת חֲמִימוּתָא דְּסוֹלֶת, וְרַחֲמָנָא אָמַר "צְלִי אֵשׁ" - וְלֹא צְלִי מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר "תַּתָּאָה גָּבַר" סוֹלֶת כֵּיוָן דְּצוֹנֶנֶת הִיא - אַקּוֹרֵי קָא מֵיקַר לֵיהּ לָמָּה לִי יִקְמוֹץ אֶת מְקוֹמוֹ? תִּסְגֵּי לֵיהּ בְּ"יִטּוֹל אֶת מְקוֹמוֹ"! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּסוֹלֶת רוֹתַחַת. תְּנַן, סָכוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים - יֹאכְלוּ. אִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם חַי הוּא - יְדִיחֶנּוּ, אִם צָלִי הוּא - יִקְלוֹף אֶת הַחִיצוֹן. בִּשְׁלָמָא לְרַב דְּאָמַר עֵילָאָה גָּבַר - אַמְטוּ לְהָכִי סַגִּי לֵיהּ בִּקְלִיפָה, מִשּׁוּם דְּעֵילָאָה צוֹנֵן הוּא. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר תַּתָּאָה גָּבַר כֵּיוָן דְּחַם הוּא - מִבְלַע בָּלַע, אַמַּאי סַגִּי לֵיהּ בִּקְלִיפָה? נִיתְּסַר לְגַמְרֵי! שָׁאנֵי סִיכָה, דְּמִשַּׁהוּ בְּעָלְמָא הוּא דַּעֲבִידָא. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: חַם לְתוֹךְ חַם - אָסוּר. וְכֵן צוֹנֵן שֶׁנָּתַן לְתוֹךְ חַם אָסוּר חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן וְצוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן - מֻתָּר. "חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן מַדִּיחַ". כֵּיוָן דְּחַם הוּא, אַדְּמִיקַּר לֵיהּ אִי אִפְּשָׁר דְּלָא בָּלַע פּוּרְתָּא, קְלִיפָּה מִיהָא נִיבְּעֵי! אֶלָּא אֵימָא: חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן - קוֹלֵף, צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן - מֻתָּר. תַּנְיָא אִידָךְ: בָּשָׂר רוֹתֵחַ שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ חָלָב רוֹתֵחַ, וְכֵן צוֹנֵן שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ חַם - אָסוּר. חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן, וְצוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן - מֻתָּר. חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן מַדִּיחַ. חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן, וְכֵן דְּחַם הוּא, אַדְּמִיקַּר לֵיהּ אִי אִפְּשָׁר דְּלָא בָּלַע פּוּרְתָּא, קְלִיפָּה מִיהָא נִיבְּעֵי! אֶלָּא אֵימָא: חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן - קוֹלֵף, צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן - מֻתָּר. אָמַר מָר: צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן מַדִּיחַ. אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא מְלָחוֹ, אֲבָל מְלָחוֹ - אָסוּר. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: מְלִיחַ חֲרֵי הוּא כְּרוֹתֵחַ, כָּבוּשׁ חֲרֵי הוּא כְּמְבוּשָׁל. אָמַר רָבָא: הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל מָלִיחַ חֲרֵי הוּא כְּרוֹתֵחַ וכו' - לָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁלֹּא נֶאֱכָל מֵחֲמַת מִלְחוֹ - לֹא. הַהוּא בַּר גּוֹזְלָא דְּנָפַל לְכַדָּא דְּכַמְכָּא, שָׁרְיָא רַב חִינְנָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִפַּשְׁרוֹנְיָא. אָמַר רָבָא: מַאן חַכִּים לְמִישְׁרָא מִילְתָא כִּי הָא - אִי לָאו רַב חִינְנָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִפַּשְׁרוֹנְיָא, דְּגַבְרָא רַבָּה הוּא. אָמַר לָךְ: כִּי אָמַר שְׁמוּאֵל מָלִיחַ חֲרֵי הוּא כְּרוֹתֵחַ - שֶׁאֵין נֶאֱכָל מֵחֲמַת מִלְחוֹ, הַאי נֶאֱכָל מֵחֲמַת מִלְחוֹ. וְהָנֵי מִילֵּי - חַי, אֲבָל צָלִי - בְּעֵי קְלִיפָּה. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלֵית בֵּיהּ פִּילֵי, אֲבָל אִית בֵּיהּ פִּילֵי - אָסוּר. וְאִי מִתּוּבָּל בְּתַבְלֵי - אָסוּר. אָמַר רַב:

בשר

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף עו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

מאי לאו תערובת טעמים — לפי מה שפירש בקונטרס דלוי לא שרי אלא בדיעבד, קשיא מה פריך? דהכא לכתחלה קתני, אבל בדיעבד הוה שרי, כלומר. **נימא** תהוי תיובתא דרב — תימה: מאי קושיא? הא דאסר משום תערובת גופים — היינו היכא דשניהם כחושים, דליכא תערובת טעמים.

אסרה רבא מפרזיקיא כו' — מכאן פוסק רבינו תם כרב, ורבא נמי דשרי בבת תיהא (עבודה זרה סו,ב) מצי סבר כוותיה, ושם מפורש. ובתנורים [גדולים] שלנו נראה דמותר לאפות לחם עם אותו פשטיד"א, הואיל ומכוסות היטב הוי כעין שתי קדרות. ואפילו פלדונ"ש שיש להרחיק — אין נראה לרבי שיהא אסור, שיש אויר מרובה בתנור וההבל מתפשט.

הכי גרסינן: **קא** משמע לן כיון דלא דחיא שבת לא דחיא טומאה — ולא גרס: "כיון דאית לה תשלומין" — שאין הטעם תלוי בכך. דלעיל, בפרק "אלו דברים" (ע,ב) ילפינן דלא דחיא שבת מ"וחגותם" וגו'. ועוד: פסח נמי אית ליה תשלומין בשני, ודחי טומאה. ועוד: חגיגת חמשה עשר איכא למאן דאמר בפירקין דלית לה תשלומין בטומאה בעלים שאם נטמאו בעלים ביום חמשה עשר ולא חזו ביום קביעת חובתיה כהאי גוונא — לית לה תשלומין.

שעירי

בשר שחוטה שמן שצלאו — בתנור בשני שפודים, זה רחוק מזה — אסור, שהריח מן השמן נכנס לכחוש ומפטמו, וחוזר זה ומוציא ריח גם הוא. וכל שכן שחוטה כחושה ונבילה שמינה. ורבותא אשמעינן רב, דלא נימא נבילה כחושה הואיל ואין ריחה נודף לא אסרה לה לשחוטה. ואשמעינן דשומן שחוטה מפטם לנבילה בריחא, והדר מפקא איהו ריחא. **עבד עובדא** — שנצלו בתנור, ובא מעשה לפניו והתיר. **דבר אחר** — חזיר. **אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת** — ונמצא פסח נאכל שלא למנוייו, ואפילו גדי וטלה שאין מתחלפין זה בזה. **מאי לאו תערובת טעמים** — דפטמי מהדדי, ונמצא פסח נאכל שלא למנוייו. **לא מפני תערובת גופים** — שלא יתערבו זה בזה. ואפילו גדי וטלה, זימנין דלאו אדעתייהו — ואיחלפי. **אלא מאי על כרחיך** — דקתני ביה ואפילו גדי וטלה, שמעינן מינה דמפני תערובת גופים קאמר, אבל לתערובת טעמים לא חייש, נימא תיהוי תיובתא דרב. **הכא במאי עסקינן** — דקתני גדי וטלה דלא חייש לתערובת טעמים — שצלאן בשתי קדירות. **שתי קדירות סלקא דעתך** — וכי צולין פסח בקדירה? **בעין שתי קדירות** — שפוד מכאן ושפוד מכאן, ותל גדול של גחלים או אפר באמצע. **הרודה** — מן התנור. **אוסר** — לזרים, מפני שנכנס לה ריח התרומה. **שואבות** — את הריח. **ללוי** — דאמר: ריחא לאו מילתא היא — ודאי מילתיה כתנאי אמרה, דעל כרחיך רבי מאיר אית ליה ריחא מילתא היא, וכן רבי יוסי. ואי איכא דקאי כוותיה — רבי יהודה הוא דקאי כוותיה. **אלא רב מי לימא תנאי היא** — כלום צריך לאוקומי למילתיה כתנאי, ולמימר: אנא דאמרי כרבי מאיר ורבי יוסי, אבל דרבי יהודה לית ליה. או דילמא: רבי יהודה נמי קאי כוותיה. וטעמא דשרי — משום דקא סבר לא עייל בה ריחא. **אמר לך רב דכולי עלמא ריחא מילתא** — וטעמא דרבי יהודה משום דפת צוננת (וחבית) מגופה היא, ולא עייל בה ריחא. דמי לאו איתמר עלה כו'. ואף על גב דקיימי תנאי כוותיה דרב — הילכתא כוותיה דלוי. דהא איפליגו בה אביי ורבא גבי בת תיהא במסכת עבודה זרה (סו,ב), וקם ליה רבא בשיטתיה דלוי ואמר: ריחא לאו מילתא היא, ואביי ורבא הילכתא כרבא. וכן הוא בתשובת הגאונים. ואף משמו של רבי אליעזר בן יצחק נאמר לי דלא חייש לה. **ביניתא** — דג. **דאיטוי בהדי בישרא** — בתנור אחד. **אסרה רבא מפרזיקא למיכלה בכותחא** — שיש בו חלב, משום דקסבר ריחא מילתא היא. **לדבר אחר** — צרעת. **משנה** חמשה דברים **באין בטומאה וכו'** — אין לך קרבן נאכל אלא אלו וקרבן ציבור דוחה את הטומאה. ואשמעינן מתניתין, דאף על גב דקרב בטומאה לאפוקי

בְּשַׂר שְׁחוּטָה שָׁמֵן שֶׁצְּלָאוֹ עִם בְּשַׂר נְבֵילָה כָּחוּשׁ - אָסוּר. מַאי טַעְמָא - מִפְּטִמֵי מֵהֲדָדֵי. וְלֵוִי אָמַר: אֲפִילּוּ בְּשַׂר שְׁחוּטָה כָּחוּשׁ שֶׁצְּלָאוֹ עִם בְּשַׂר נְבֵילָה שָׁמֵן - מוּתָּר. מַאי טַעְמָא - רֵיחָא בְּעָלְמָא הוּא, וְרֵיחָא לָאו מִילְּתָא הִיא. עָבִיד לֵוִי עוּבְדָּא בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא בִּגְדִי וְדָבָר אַחֵר. מֵיתִיבִי: אֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְסָחִים כְּאֶחָד מִפְּנֵי הַתַּעֲרוֹבֶת. מַאי לָאו תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים, וְקַשְׁיָא לְלֵוִי! לֹא, מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת גּוּפִין. הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: אֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְּמָא מִפְּנֵי גּוּפִין - הַיְינוּ דְּקָתָנֵי אֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים מַה לִּי גְּדִי וְטָלֶה, מַה לִּי גְּדִי וּגְדִי? אֶלָּא מַאי עַל כָּרְחָךְ מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת גּוּפִין הוּא דְּאָסוּר, אֲבָל תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים - שָׁרֵי. לֵימָא תֵּיהֲוֵי תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּגוֹן שֶׁצְּלָאוֹ בִּשְׁתֵּי קְדֵירוֹת. בִּשְׁתֵּי קְדֵירוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: בְּעַיִן שְׁתֵּי קְדֵירוֹת. וְהָכִי קָאָמַר: אֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְסָחִים כְּאֶחָד מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת. מַאי תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים. וַאֲפִילּוּ בְּעַיִן שְׁתֵּי קְדֵירוֹת דְּלֵיכָּא תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים - אָסוּר מִשּׁוּם תַּעֲרוֹבֶת גּוּפִין, וַאֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה. אָמַר רַב מָרִי: כְּתַנָּאֵי, הָרוֹדֶה פַּת חַמָּה וּנְתָנָהּ עַל פִּי חָבִית יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה - רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר, וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בְּשֶׁל חִיטִּין וְאוֹסֵר בְּשֶׁל שְׂעוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוֹרִים שׁוֹאֲבוֹת. מַאי לָאו תַּנָּאֵי הִיא, דְּמָר סָבַר: רֵיחָא לָאו מִילְּתָא הִיא, וּמָר סָבַר: רֵיחָא מִילְּתָא הִיא? לְלֵוִי - וַדַּאי תַּנָּאֵי הִיא. לְרַב, נִימָא תַּנָּאֵי הִיא? אֲמַר לְךָ רַב: דְּכוּלֵּי עָלְמָא רֵיחָא מִילְּתָא הִיא. לָאו אִיתְּמַר עָלָהּ דְּהַהִיא, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּפַת חַמָּה וְחָבִית פְּתוּחָה - דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. בְּפַת צוֹנֶנֶת וְחָבִית מְגוּפָה - דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּפַת חַמָּה וְחָבִית חֲתוּמָה, פַּת צוֹנֶנֶת וְחָבִית פְּתוּחָה. וְהָא נַמִּי, כְּפַת חַמָּה וְחָבִית פְּתוּחָה דְּמִיָּא. תָּנֵי רַב כָּהֲנָא בְּרֵיהּ דְּרַב חִינָּנָא סָבָא: פַּת שֶׁאֲפָאָהּ עִם צָלִי בַּתַּנּוּר - אָסוּר לֶאֱכָלָהּ בְּכוּתְּחָא. הַהִיא בִּינִיתָא דְּאִיטְּוָוא בַּהֲדֵי בִּישְׂרָא - אֲסָרָהּ רָבָא מִפַּרְזִיקְיָא לְמִיכְלֵיהּ בְּכוּתְּחָא. מָר בַּר רַב אַשִּׁי אָמַר: אֲפִילּוּ בְּמִילְּחָא נַמִּי אֲסוּרָה, מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא לְרֵיחָא וּלְדָבָר אַחֵר. **מִשְׁנָה** חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּאִין בְּטוּמְאָה וְאֵינָן נֶאֱכָלִין בְּטוּמְאָה: הָעוֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וְזִבְחֵי שְׁלָמֵי צִבּוּר, וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים. הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְּטוּמְאָה - נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה, שֶׁלֹּא בָּא מִתְּחִילָּתוֹ אֶלָּא לַאֲכִילָה. **גְּמָרָא** חֲמִשָּׁה לְמַעוֹטֵי מַאי? לְמַעוֹטֵי חֲגִינַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר. דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: כֵּיוָן דְּקָרְבַּן צִיבּוּר הוּא, וּקְבִיעָא לֵיהּ מוֹעֵד - תִּדְחֵי טוּמְאָה, קָא מַשְׁמַע לָן: כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה - לָא דָּחֲיָא שַׁבָּת. וּמִדְּשַׁבָּת לָא דָּחֲיָא - לָא דָּחֲיָא טוּמְאָה. וְנִיתְנֵי נַמִּי שְׂעִירֵי הָרְגָלִים! הָא תָּנָא לֵיהּ זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר. אִי הָכִי, שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים נַמִּי לָא נִיתְנֵי, דְּהָא תָּנָא זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר! אָמְרִי:

שעירי

ציבור ידי חובתן — אין נאכלין בטומאה. ולקמיה פריך: ליתני נמי שעירי הרגלים! **זבחי שלמי ציבור** — כבשי עצרת. שאין שלמים אחרים לציבור. **הפסח שבא בטומאה** — כגון רוב ציבור טמאין. שמתחילתו **לא בא אלא לאכילה** — כשנצטוה עיקר פסח — לאכילה נצטוה, דכתיב: "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה) מאיש נדחה ואין צבור נדחין — אדעתא למיכליה שרייה. **גמרא** חמשה **למעוטי מאי** — מניינא למה ליה? ליתני קרבנות ציבור באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה. **חגינת חמשה עשר** — והוא הדין לעצרת וסוכות, אלא חדא מיניידהו נקט. **כיון דקרבן ציבור הוא** — אף על גב דכל יחיד ויחיד מיחייב — קרי ליה קרבן ציבור, משום דאתיא בבינופיא = באסיפת חברים ברגל, במסכת יומא בפרק "הוציאו לו" (נא,א). **תשלומין כל שבעה** — כדנפקא לן בפרק קמא דמסכת חגיגה (ט,א) מ"וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים". **הא תני ליה זבחי שלמי ציבור** — שהן מיני דמים, ואשמעינן דאין נאכלין בטומאה, והוא הדין לשאר מיני דמים.

בְּשַׂר בהמה שְׁחוּטָה [כלומר, שאינה נבילה ומותרת באכילה] שָׁמֵן, שריחו נודף כשצולים אותו, שֶׁצְּלָאוֹ בתנור אחד עִם בְּשַׂר נְבֵילָה כָּחוּשׁ, שאין ריחו נודף, ולא נגעו זה בזה, אלא נצלו בשני שפודים שהיו רחוקים זה מזה, אָסוּר – נאסר בשר השחוטה. מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מהו טעם האיסור, משום שהבשרים הנצלים יחד בתנור, מְפַטְּמֵי מַהֲדֵדֵי – מתבשמים זה מריחו של זה, והריח הנודף משומן בשר השחוטה נבלע בבשר הנבילה ומבשמו, ועל ידי כך גם בשר הנבילה הכחוש ריחו נודף וחוזר ומבשם את בשר השחוטה], וריח דבר אסור, אוסר את המאכל של היתר שבו נבלע.

וְלֵוִי אָמַר, אֲפִילּוּ בְּשַׂר שְׁחוּטָה כָּחוּשׁ שֶׁצְּלָאוֹ עִם בְּשַׂר נְבֵילָה שָׁמֵן, בשר השחוטה מוּתָּר, וכל שכן כשבשר השחוטה שמן ובשר הנבילה כחוש, שאין בשר השחוטה נאסר. מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא, משום שמה שנבלע בבשר השחוטה מבשר הנבילה, רֵיחָא בְּעָלְמָא הוּא – ריח בלבד הוא, וְרֵיחָא לָאו מִילְּתָא הִיא – וריח אין בו ממשות כדי לאסור.

מביאה הגמרא מעשה: עָבִיד לֵוִי עוּבְדָּא – הורה לוי הלכה למעשה כשיטתו, שריח אין בו כדי לאסור, בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא – בביתו של ריש הגולה, כששאלוהו מה הדין בְּגִדֵי וְדָבָר אַחֵר [–חזיר], שנצלו בתנור אחד, והתיר לוי את הגדי באכילה.

הגמרא מקשה על לוי מברייתא: מֵיתִיבִי – הקשו בני הישיבה על דברי לוי, שנינו בברייתא (תוספתא פ"ה ה"י), אֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְּסָחִים [–קרבנות פסח] כְּאֶחָד – בתנור אחד, מִפְּנֵי הַתַּעֲרוֹבֶת. ומבררת הגמרא: מַאי – מה היא כוונת הברייתא, לָאו – האם לא לתַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים, כלומר, ששני פסחים הנצלים בתנור אחד מתבשמים זה מריחו של זה, והרי זה כמו שבלעו זה מטעמו של זה, וכשיאכל הפסח נמצא שהריח הבלוע בו נאכל שלא למנוייו, וְאם כן ברייתא זו קַשְׁיָא לְלֵוִי, שאמר שריח אין בו ממשות לאסור, שלדבריו אין לאסור את שני הפסחים שנצלו בתנור אחד, שאין נחשב שנאכלים שלא למנוייהם.

מתרצת הגמרא: לָא – מה שאסרה הברייתא לצלות שני פסחים יחד, אין זה משום שמתבשמים זה מריחו של זה, אלא מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת גּוּפִין – שמא יתערבו הקרבנות זה בזה, ולא יבחינו בכך, ותיטול כל חבורה את הקרבן של חברתה, ונמצא שיאכלו הפסחים שלא למנוייהם.

הגמרא מחזקת את תירוצה ואומרת: הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא – כך אף מסתבר, שהאיסור בברייתא הוא משום חשש תערובת הגופים, מִדְּקָתָנֵי בַּסֵּיפָא – ממה ששנו בסוף אותה ברייתא, שדין זה שאין צולין שני פסחים יחד, הוא אֲפִילּוּ אם פסח אחד הוא גְּדִי וְהָאחר טָלֶה. ומבארת הגמרא את הראיה: אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְּמָא – הברייתא מובנת אם תאמר שהחשש הוא מִפְּנֵי תערובת גּוּפִין, דְּהַיְינוּ דְּקָתָנֵי – שמשום כך הוצרכה הברייתא לחדש שאֲפִילּוּ גְּדִי וְטָלֶה אין צולין כאחד, שאף ששונים הם זה מזה, יש חשש שלא יתנו דעתם להבחין ביניהם, ותיטול כל חבורה את קרבן חברתה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שטעם האיסור הוא מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים, קשה, מַה לִּי גְּדִי וְטָלֶה מַה לִּי גְּדִי וּגְדִי – איזה טעם יש לחלק לענין זה בין צליית גדי עם טלה, לצליית גדי עם גדי, ומהו חידוש הברייתא ש'אפילו גדי וטלה' אסור.

אחרי שביארה הגמרא שמוכח מהברייתא כדברי לוי, מקשה היא מהברייתא על רב. מקשה הגמרא: אֶלָּא מַאי – מה לומדים מסוף הברייתא שאמרה שאף בשר גדי ובשר טלה אסור לצלותם יחד, שעַל כָּרְחָךְ ביאור הברייתא הוא שרק מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת גּוּפִין הוּא דְּאָסוּר לצלות שני פסחים יחד, אֲבָל תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים שָׁרֵי – אבל מפני תערובת טעמים, אין לאסור, אם כן לֵימָא תֵּיקְוֵי תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב – האם נאמר שברייתא זו היא פירכא לרב, שסובר שריח יש בו כדי לאסור, שהרי לדעתו אף מפני תערובת טעמים יש לאסור.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כאן, בברייתא, במה מדובר, בְּגוֹן שֶׁצְּלָאוֹ – שצלה את שני הפסחים בְּשִׁתֵּי קְדֵירוֹת נפרדות באותו תנור, שבאופן זה אינם מתבשמים זה מריחו של זה. וקודם שהשלימה הגמרא את ביאור הברייתא לתירוץ זה, מקשה היא: בִּשְׁתֵּי קְדֵירוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי עולה על דעתך להעמיד את הברייתא שצלה את שני הפסחים בשתי קדירות, והלא אסור לצלות את הפסח בקדירה. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אִימָא – כך יש לומר תירוץ זה, שיש להעמיד את הברייתא, שצלו את שני הפסחים בְּעֵין שִׁתֵּי קְדֵירוֹת, שכל אחד מהפסחים נצלה בשפוד אחר, ותל גדול של גחלים או של אפר מפריד ביניהם. וְהָכִי קָאָמַר – וכך היא כוונת הברייתא, אֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאֶחָד מִפְּנֵי תַּעֲרוֹבֶת, ומבארת הגמרא: מַאי – מה הכוונה בלשון 'מפני התַּעֲרוֹבֶת', תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים – שיבלע ריחם של הפסחים, כל אחד בשל חברו, ונמצא שיאכל הפסח שלא למנוייו. ודין נוסף מבואר בברייתא: וַאֲפִילּוּ לצלות את הפסחים בְּעֵין שְׁתֵּי קְדֵירוֹת, דְּלֵיכָּא – שבאופן זה אין תַּעֲרוֹבֶת טְעָמִים, גם כן אָסוּר מִשּׁוּם חשש תַּעֲרוֹבֶת גּוּפִין, וַאֲפִילּוּ אם אחד מהם הוא גְּדִי וְהאחר טָלֶה יש חשש זה.

הגמרא מבררת האם נחלקו תנאים אם ריח של איסור יש בו כדי לאסור: אָמַר רַב מָרִי, כְּתַנָּאֵי – מחלוקת זו שנחלקו בה רב ולוי, אם ריח של איסור יש בו כדי לאסור, היא מחלוקת תנאים, שכך שנינו במשנה (תרומות פ"י מ"ג), הָרוֹדֶה מן התנור פַּת חַמָּה, וּנְתָנָהּ עַל פִּי [–פתח] חָבִית יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר את הפת באכילה לישראל, כדין תרומה, מפני שנבלע בה ריח של תרומה, וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר, וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בְּפת שֶׁל חִיטִּין וְאוֹסֵר בְּפת שֶׁל שְׁעוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁעוֹרִים שׁוֹאֲבוֹת את ריח היין, אבל של חיטים אינן שואבות את ריח היין. ומסיים רב מרי: מַאי לָאו – האם אין ללמוד מכאן שמחלוקת רב ולוי תַּנָּאֵי הִיא – מחלוקת תנאים היא, דְּמַר סָבַר – שרבי יהודה שמתיר את הפת סובר, רֵיחָא לָאו מִילְּתָא הִיא – שאין בריח של איסור כדי לאסור, וּמַר סָבַר – ורבי מאיר שאוסר את הפת סובר, רֵיחָא מִילְּתָא הִיא – שיש בריח של איסור כדי לאסור, וכן סובר רבי יוסי, אלא שהוא מחלק בין שעורים לחיטים, וסובר, שבפת של חיטים לא נבלע ריח היין בפת, ובפת של שעורים נבלע ריח היין בפת.

דוחה הגמרא את דברי רב מרי: אמנם לְדעת לֵוִי שאמר שריח של איסור אין בו כדי לאסור, וַדַּאי צריך לומר שהלכה זו תַּנָּאֵי הִיא – מחלוקת תנאים היא, שהרי רבי מאיר שאוסר את הפת, ורבי יוסי שאוסר פת של שעורים, ודאי סוברים שריח יש בו כדי לאסור, ולוי שאמר שריח אין בו כדי לאסור, ודאי לא אמר כן אלא לדעת רבי יהודה. אבל לְרַב הסובר שריח יש בו כדי לאסור, נַיְמָא תַּנָּאֵי הִיא – האם צריכים לפרש שמחלוקת תנאים היא, ורב סובר כרבי מאיר וכרבי יוסי וחולק על רבי יהודה, הלא אָמַר לָךְ רַב – יכול רב לומר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא – שבין רבי מאיר ובין רבי יהודה ובין רבי יוסי אינם חולקים בדין זה, וכולם סוברים כמוהו, שרֵיחָא מִילְּתָא הִיא, ומה שאמר רבי יהודה שהפת מותרת, אין זה משום שהוא סובר שריח אינו אוסר, אלא מפני שסובר שבפת חמה המונחת על פי חבית יין, לא נבלע ריח היין בפת כלל. לָאו אִיתְּמַר עָלָהּ דְּהַהִיא – וכי לא נאמר על משנה זו, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, בְּפַת חַמָּה וְחָבִית יין של תרומה פְּתוּחָה, והניח את הפת על פי החבית, לִדְבָרֵי הַכֹּל אָסוּר – נאסרה הפת, שבאופן זה ריח היין נבלע בפת, וכולם מודים שריח יש בו כדי לאסור. בְּפַת צוֹנֶנֶת וְחָבִית מְגוּפָה [–סתומה], לִדְבָרֵי הַכֹּל מוּתָּר – הפת מותרת, שבאופן זה אין ריח היין נבלע בפת, וּלְא נֶחְלְקוּ רבי מאיר רבי יהודה ורבי יוסי, אֶלָּא בְּפַת חַמָּה וְחָבִית חֲתוּמָה, או בפַת צוֹנֶנֶת וְחָבִית פְּתוּחָה, שרבי מאיר סובר, שגם באופנים אלו נבלע ריח היין בפת, ורבי יהודה סובר שאין נבלע ריח היין בפת, ורבי יוסי סובר שריח היין נבלע בפת שעורים אך לא בפת חיטים. וְהָא נַמִּי – ואף הלכה זו של בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה, שרב אסר בה, בְּפַת חַמָּה וְחָבִית פְּתוּחָה דָּמְיָא – דומה היא, ולכל השיטות נבלע ריח בשר הנבילה בבשר השחוטה, ואף רבי יהודה מודה שנאסר בשר השחוטה.

הגמרא מביאה הלכות נוספות בענין ריח מאכל אחד שנבלע במאכל אחר: תָּנֵי – שנה רַב כַּהֲנָא בְּרֵיהּ דְּרַב חִינְנָא סָבָא, פַּת

המשך בעמוד סא

שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ למשנתנו לומר שגם הם באים בטומאה, שאם לא היה נשנה דין זה במשנתנו סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא – היה עולה בדעתך לומר, שכיון שהטעם בכל קרבנות ציבור שדוחים את הטומאה, הוא משום שנאמר בהם 'מועד', ובשעירי ראשי חדשים הָא לֵא כְּתִיב בְּהוּ 'מוֹעֵד', ולכן לא יבואו בטומאה. קָא מַשְׁמַע לָן משנתנו דְּגַם רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיקְרֵי [–נקרא] 'מוֹעֵד', ואף הם באים בטומאה], כִּדְאַבָּיֵי – וכמו שדרש אביי בענין אחר. ומפרשת הגמרא את דרשתו של אביי שממנה שמענו שראש חודש נקרא 'מועד': דְּאָמַר אַבָּיֵי (תענית כט.), חודש תַּמּוּז דְּהַאי שַׁתָּא – של אותה שנה ששלח משה את המרגלים, מַלּוּיֵי מַלְּיוּהּ – עיברוהו בית דין לעשותו מלא של שלושים יום, דִּכְתִיב (איכה א טו) בקינת ירמיהו על החורבן 'קָרָא עָלַי מוֹעֵד לִשְׁבּוֹר בַּחוּרָי' – זימן ה' עלי מועד, שנוסף יום העיבור לאותו תמוז, כדי שיהיה יום חזרת המרגלים בשמונה באב, והלילה שבכו בני ישראל על דברי המרגלים הוא ליל תשעה באב, ויהיה אותו היום יום בכיה לדורות ומוכן לפורענות 'לשבור בחורי' בחורבן בית המקדש הראשון והשני. ונמצא שראש חודש שהוא יום העיבור נקרא בפסוק 'מועד'.

מבררת הגמרא: לְמֵימְרָא – האם בא הדבר ללמד שהטעם דְּכוּלְּהוּ קרבנות הציבור באים בטומאה הוא מִכַּח שנאמר בהם 'מוֹעֵד' אָתוּ [–התרבו] שבאים בזמנם ואפילו בטומאה. אם כן, יש לברר מְנָהֲנֵי מִילֵּי – מהיכן דברים אלו שכך יש ללמוד מ'מועד'.

מביאה הגמרא ברייתא המבארת דרשה זו: דְּתָנוּ רַבָּנָן, נאמר בסיום פרשת קרבנות המועדים (ויקרא כג מד) 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', מַה תַּלְמוּד לוֹמַר, אלא לְפִי שֶׁלֹּא לָמַדְנוּ דין דחיית השבת וטומאה בקרבנות, אֶלָּא לְקרבנות תָּמִיד וְפֶסַח שֶׁנֶּאֱמַר בְּהוּ [–בהם] 'בְּמוֹעֲדוֹ', שמלמדנו שאין לדחות הקרבתם לזמן אחר, אלא יקריבם 'בְּמוֹעֲדוֹ' וַאֲפִילּוּ אם חל אותו מועד בַּשַּׁבָּת, וכן יש ללמוד מ'בְּמוֹעֲדוֹ' שקריבים בזמנם וַאֲפִילּוּ בְּטוּמְאָה, אבל שְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר, מִנַּיִן שדוחים שבת וטומאה. אלא משום שֶׁנֶּאֱמַר בסוף פרשת מוספי המועדים (במדבר כט לט) 'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם', ש'במועדיכם' אמור לגבי כל קרבנות הציבור שבפרשה זו, ומכאן שגם הם דוחים שבת וטומאה.

ממשיכה הברייתא: מִנַּיִן לְרִבּוֹת מנחת העוֹמֶר וְהכבש הַקָּרֵב עִמּוֹ, וכן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְכל הַקָּרֵב עִמָּם, שגם הם דוחים שבת וטומאה, אף שלא נזכרו בפרשת מוספי המועדים שבפרשת פנחס ששם נאמר 'במועדיכם'. תַּלְמוּד לוֹמַר בסוף פרשת המועדים שבפרשת אמור (ויקרא שם), 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', ללמדנו שהַכָּתוּב קִבְּעוֹ מוֹעֵד אֶחָד לְכוּלָּן – שקרא הכתוב 'מועד' לכל הקרבנות הנזכרים שם ואף מנחת העומר ושתי הלחם, שלכולם קבוע מועד, ואינו נדחה מפני הטומאה והשבת.

שואלת הגמרא: וְכָל הָנֵי לָמָּה לִי – מדוע הוצרך הכתוב להשמיענו לשון 'מועד' בכל קרבנות הציבור, והרי די באחד וממנו נלמד בבנין אב לשאר הקרבנות. משיבה הגמרא: צְרִיכִי להשמיענו בכולם, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא – שאם היתה התורה כותבת רק בתָּמִיד, לא היינו למדים ממנו לפסח שדוחה את הטומאה והשבת, משום דהַהֲוָה אָמִינָא שרק תָּמִיד דוחה, שֶׁכֵּן יש בו מעלה שקרב תָּדִיר בכל יום, וְעוד מעלה שקדושתו חמורה שהוא כָּלִיל לה' ואין אוכלים ממנו כלל, אֲבָל קרבן פֶּסַח שאין בו מעלות אלו, שהרי אינו קרב אלא פעם אחת בשנה, ורק אימוריו נקטרים, והשאר נאכל לבעלים, ולכן הייתי סבור שלֹא ידחה טומאה ושבת, לכך קָא מַשְׁמַע לָן שאף הוא דוחה. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא 'מועד' בפֶּסַח בלבד, לא היינו למדים ממנו לתמיד שדוחה טומאה ושבת, משום שהייתי סבור שדווקא פֶּסַח דוחה, מפני שֶׁחמור הוּא בכך שהמבטלו עָנוּשׁ כָּרֵת, אֲבָל תָּמִיד דְּאֵין עָנוּשׁ כָּרֵת על ביטולו, אֵימָא – יש לנו לומר שלֹא ידחה, לכך קָא מַשְׁמַע לָן שאף הוא דוחה.

וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא רק בהָנֵי תַּרְתֵּי – באלו השנים, תמיד ופסח, עדיין לא היינו למדים מהם לשאר קרבנות ציבור שדוחים טומאה ושבת, משום דהַהֲוָה אָמִינָא דהָנֵי הוּא – שאלו השנים בלבד דוחים, משום שיֵּשׁ בָּהֶן בכל אחד צַד חֲמוּר, שהתָּמִיד חמור בכך שתָּדִיר הוא משאר הקרבנות, וְהוא כָּלִיל על המזבח, והפֶּסַח חמור בכך שֶׁהמבטלו הוּא עָנוּשׁ כָּרֵת, ומשום שחמורים הם יש בכוחם לדחות, אֲבָל שְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר שאין בהם צד חמור, אֵימָא – נאמר שלֹא ידחו, לפיכך כָּתַב רַחֲמָנָא בפרשת מוספי המועדים (במדבר שם) 'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם', שהזכיר 'מועד' על כל שאר קרבנות הציבור הנזכרים בפרשה, ללמדנו שאף הם דוחים. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא רק 'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם' בפרשת מוספי המועדים, לא היינו למדים לעומר ושתי הלחם, דהַהֲוָה אָמִינָא דווקא שְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר הַבָּאִין לְכַפֵּר, שהרי קרבן מוסף קרב עולה, ומכפר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה הניתק לעשה, ומשום כך חמורים הם וידחו טומאה והשבת, אֲבָל עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּאֵין בָּאִין לְכַפֵּר על עון, אֶלָּא לְהַתִּיר בְּעָלְמָא נִינְהוּ – אינם אלא להתיר איסור אכילה של התבואה החדשה בלבד, יש לנו לומר שלֹא ידחו טומאה ושבת, קָא מַשְׁמַע לָן בפסוק 'מועדי ה'' שאף הם דוחים. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא 'מועד' לגבי עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְחוּדַיְּיהוּ – לבדם, לא היינו למדים מהם שאף שאר קרבנות הציבור דוחים, דהַהֲוָה אָמִינָא אַדְּרַבָּה, שניתן גם לומר להיפך, שדווקא עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּאִילְּמֵי – שיפה כוחם, דְּכָאִין לְהַתִּיר התבואה החדשה, ולכן ידחו טומאה ושבת, אֲבָל הָנָךְ שאר קרבנות הציבור שאינם באים להתיר אלא לכפרה, לֹא ידחו, קָא מַשְׁמַע לָן שאף הם דוחים טומאה ושבת.

אחר שביארה הגמרא את המקור לדין המבואר במשנה שקרבנות שקבוע להם זמן מותר להקריבם בטומאה, מבארת הגמרא מהו גדר היתר זה. ומביאה מה שסברו האמוראים בדעת התנא של המשנה בכמה הלכות. ושעל פי סברתם שאלו אם משנתנו היא אף כדעת רבי יהושע המבוארת להלן.

אומרת הגמרא: סָבְרִיהּ – סברו האמוראים בני הישיבה, דְּלִכּוּלֵּי עָלְמָא – שלדעת כל התנאים [חוץ ממי שאמר בפירוש לא כן, כדלהלן] וכן דעת התנא של משנתנו, שטּוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר, כלומר, שגדר ההלכה שקרבנות ציבור קרבים בטומאה, אין זה משום שבקרבנות ציבור הותר האיסור להקריב קרבנות בטומאה לגמרי, אלא האיסור להקריב בטומאה קיים, והקרבת הקרבנות דוחה את האיסור, וּלכך כשמקריבים בטומאה כְּעֵין צִיץ לְרִצּוֹת – צריך שיכפר הציץ שלובש הכהן גדול, על הבאת הקרבן בטומאה כדי שיעלה לרצון. כלומר, שמה שאמרה התורה שאפשר להקריב קרבנות ציבור בטומאה, הוא משום שהציץ מכשיר את הקרבן שנטמא. והטעם שסברו לומר כן, הוא משום דְּלִיכָּא תַּנָּא דְּשָׁמְעַת לֵיהּ דְּאָמַר – שאין תנא שלמדנו מדבריו שהוא סובר שטּוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר, אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה בלבד, דְּתַנְיָא, הציץ, בֵּין בזמן שֶׁיָּשְׁנוֹ עַל מִצְחוֹ של הכהן גדול, וּבֵין בזמן שֶׁאֵינוֹ עַל מִצְחוֹ, הוא מְרַצֶּה – מכפר על הקרבת הקרבן בטומאה כדי שיעלה לרצון, ומשום כך, אף אם נטמא הקרבן בזמן שלא היה הציץ מונח על מצחו של הכהן גדול, הציץ מכשירו, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, דווקא עוֹדֶיהוּ – בעוד שהוא מונח עַל מִצְחוֹ של כהן גדול הוא מְרַצֶּה, אבל אם אֵין עוֹדֶיהוּ – אינו מונח עַל מִצְחוֹ, אֵינוֹ מְרַצֶּה. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן לרבי יהודה, כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹכִיחַ שאף כשאין הציץ על מצח כהן גדול הוא מרצה, שֶׁהרי בשעה שהוא נכנס לעבוד עבודה בקודש הקדשים, הציץ אֵינוֹ מונח עַל מִצְחוֹ, וּמכל מקום הוא מְרַצֶּה על הקרבנות שנטמאו באותה שעה. אָמַר לוֹ רבי יהודה, הַנַּח לְיוֹם הַכִּפּוּרִים ואל תוכיח ממנו שציץ מרצה אף כשאינו על מצח הכהן גדול, מפני שבזמן שאין הכהן גדול לובש את הציץ, אינו מקריב אלא קרבנות ציבור, וקרבנות ציבור אינם צריכים לציץ שירצה, מפני שטּוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר, אבל קרבנות יחיד שנטמאו וצריכים ריצוי ציץ, אין הציץ מרצה עליהם אלא בשעה שהוא על מצחו של כהן גדול. ומדייקת הגמרא: מִכְּלָל – משמע מכך, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שאמר שניתן ללמוד מכהן גדול ביום הכיפורים שהציץ מרצה גם בזמן שאינו מונח על מצח הכהן גדול, אף שבאותו זמן קרבים רק קרבנות ציבור, סָבַר שטּוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר, ואף קרבנות ציבור צריכים שירצה עליהם הציץ.

המשך בעמוד לא

רש"י

הא לא כתיב בהו מועד — ולא לידחו טומאה, דהא כל קרבנות ציבור ממועד נפקי לן בדלקמן. **קרא עלי מועד** — תמוז דשילוח מרגלים מלויי מליוה, וכלו ארבעים דידהו בתשעה באב, בפרק בתרא דתענית, והוקבעה להם בו בכיה לדורות. ויום עיבור החדש קרי מועד: "**וידבר משה**" וגו' — בתורת כהנים הוא גבי עומר ושתי הלחם. **שלא למדנו כו' שנאמר בהן מועד** — לדחות שבת וטומאה. **במועדו** — משמע: לא יעבור זמנן, ואפילו הן טמאין ואפילו הוא שבת. **אלה תעשו** וגו' — בפרשת פינחס כתיב, גבי מוספים. **מניין לרבות עומר והקרב עמו** — "ועשיתם ביום הניפכם" וגו' (ויקרא כג). **ושתי הלחם** — והכבשים הקרבין עמהן האמור בתורת כהנים ואינם אמורים בפרשת פינחס. **תלמוד לומר** — בשילהי ההיא פרשתא ד"שור או כשב או עז": "וידבר משה" וגו'. **כל הני למה לי** — לכתוב חד וליתי הנך מיניה. **שאר קרבנות ציבור** — מוספין. דעולה מכפרת אעשאת, כדתניא ביומא (לו,א): אין עולה באה אלא על עשה ולא תעשה שניתק לעשה. **עומר ושתי הלחם אינן באין אלא להתיר** — את החדש, זה במדינה וזה במקדש. **סברוה** — האמוראין בני ישיבה היו סבורין כן, לפיכך הוצרך להם לישאל הא דבעי לקמיה: לימא מתניתין דלא כרבי יהושע. **דחויה** — אף על גב דאכשרה רחמנא למיתי בטומאה — לאו היתר גמור הוא, אלא היכא דלא מישתכחי טהורין. וכיון דלאו היתר גמור הוא — בעינן ציץ לרצויי. **בין שישנו על מצחו** — בשעה שאירעה טומאה בקרבנות. **כהן גדול ביום הכפורים יוכיח** — בשעת עבודת פנים. **שאינו על מצחו** — דהא אין נכנס שם בבגדי זהב, כדאמרינן [בראש השנה] (כו,א) דאין קטיגור נעשה סניגור. **ומרצה** — אם באו בטומאה, דהא קיימא לן: כל קרבנות הציבור הקבוע להן זמן דוחין את הטומאה. ורבי שמעון אית ליה טומאה דחויה היא בציבור. ואי לאו משום דציץ מרצה אטומאה — לא הוו מיתכשרי. **שטומאה הותרה בציבור** — ואין קרבן ציבור צריך ריצוי הציץ, אלא קרבן יחיד. **ודכולי עלמא** — כלומר, הנך רבנן דסתם מתניתין סברי אין הציץ מרצה על אכילות, על טומאה שנגע בבשר ובשירי מנחה הנאכלים, אלא על טומאת הדם וקמצים (ואימורין). **לימא מתניתין** — דאמר: עומר ושתי הלחם באין בטומאה, ואף על גב דבעינן ריצוי ציץ, וציץ אאכילות לא מרצי — ונמצא שאין כאן שיריים הנרצין אלא הקומץ לבדו שהציץ מועיל. וכן במיני דמים לא הועיל ציץ לבשר אלא לדם, וקתני דהדם נזרק. **דלא כרבי יהושע** — דאמר: אם אין בשר ראוי — אין דם ראוי. **אם אין בשר** — ראוי, כגון שנטמא או שנאבד — אין הדם נזרק. **לול** — אויר יש בין כבש למזבח. לא היה ראש הכבש מחובר למזבח, שיש אויר מעט בינתים, והמסדר את האברים עומד על הכבש וזורקן על מערכת העצים לקיים מצות זריקה. **הא כתיב גביה והבשר תאכל** — אלמא: בשר קיים בעינן. והני יוסי אומר: אין הציץ מרצה על אכילות. נימא מתניתין דלא כרבי יהושע, דתניא: "ועשית עלתיך הבשר והדם", רבי יהושע אומר: אם אין דם - אין בשר, אם אין בשר - אין דם. רבי אליעזר אומר: דם - אף על פי שאין בשר, שנאמר: "ודם זבחיך ישפך". ומה אני מקיים "ועשית עלתיך הבשר והדם" - לומר לך: מה דם בזריקה - אף בשר בזריקה. היי אומר: לול קטן יש בין כבש למזבח. ורבי יהושע נמי, הכתיב "ודם זבחיך ישפך"! אמר לך: הא כתיב גביה "והבשר תאכל". והני

תוספות

שעירי ראשי חדשים איצטריך ליה — תימה: וליתני שעירי ראשי חדשים ולא ליתני אידך. **סלקא** דעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד — ואף על גב דבפרשת פינחס כתיב נמי ראש חדש — הוה אמינא ד"אלה תעשו במועדיכם" דכתיב בסוף פרשת פינחס לא קאי אראש חדש אלא אשאר ימים טובים דכתיבי בתריה, דאיקרי רגל. דהכי נמי לא קאי אשבת ותמיד, ומצרכינן להו קרא בסמוך.

שכן יש בהן צד חמור — פירש רבינו תם: שכן ישנן לפני הדיבור, וכמאן דאמר (חגיגה ו,א): עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי. ולחם הפנים, אומר רבינו יצחק בן אשר: מדכתיב "תמיד" ילפינן ליה, דמשמע אפילו בשבת. ובתורת כהנים איכא מאן דדריש דתמיד דחי שבת מדכתב ביה "תמיד". ומיהו, מתרי מינייהו הוה מצי למילף כולהו! ואומר רבינו יצחק: דשמא יש שום פירכא, דאי לאו הכי — אמאי צריך קרא בשאר. וקשה: דבפרק קמא דיבמות (ה,ב) בעי למימר עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת מפסח ותמיד, ופריך: מה לפסח ותמיד — שכן ישנן לפני הדיבור, ואמאי לא יליף משאר קרבנות ציבור דדחי שבת כדמסקינן הכא?

דלא אשכחן תנא דאית ליה טומאה הותרה אלא ר' יהודה — ואם תאמר: מאי אולמא דר' שמעון טפי מדרבי יהודה? אדרבה, אשכחן ב"מי שהוציאוהו" (עירובין מו,ב) דר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה! ויש לומר: דאשכחן לקמן (עח,א) ר' יוסי דנמוקו עמו, דסבר טומאה דחויה היא. תימה לרבינו יצחק: דבשמעתין משמע דלמאן דאמר טומאה דחויה — אינה דחויה אלא על ידי ריצוי ציץ, ואמאי? הא טומאה דגברא, דדחויה בציבור אף על פי שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, כדתנן בפירקין (פ,ב).

רבי אליעזר אומר הציץ מרצה בו' — רבי אליעזר גרסינן, ולא ר' אלעזר. דלקמן פריך: וליטעמיך, כיון דאמר ר' אליעזר יש דם אף על פי שאין בשר הציץ מרצה על אכילות, למאי הילכתא.

נימא מתניתין דלא כר' יהושע — משמע משום דסבירא ליה דבעינן דם ובשר. ותימה: דאפילו סבירא ליה נמי יש דם אף על פי שאין בשר, כיון דסלקא דעתך דטומאה דחויה ואין הציץ מרצה על אכילות — לא אתיא מתניתין כוותיה משום שתי הלחם!.

נימא דלא כר' יהושע — תימה לרבינו יצחק: והא על כרחך כרבי יהושע אתיא דקתני סיפא: ובמוקדשין, אף על פי שנטמא בשר וחלב קיים — זורק את הדם. משמע, הא נטמאו שניהם — אינו זורק, והיינו כרבי יהושע, כדאמר לקמן! ויש לומר דהכי קאמר: נימא דלא כר' יהושע, והא על כרחך סיפא אתיא כוותיה, ואם כן קשיא סיפא.

אויר קטן היה בין כבש למזבח — בלא אויר נמי היה יכול לקיים מצות זריקה, אלא לכך היה אויר — שעל ידי כך יזכור לזרוק.

דם אף על פי שאין בשר שנאמר ודם זבחיך וגו' — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: מנא ליה בעולה דיש דם אף על פי שאין בשר? אימא דווקא שלמים, אבל עולה דכולה כליל, אימא: אין בשר — אין דם, יש דם — אף על פי שאין בשר [מנא לן]? שאין

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף עז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

שאין בשר ניתר באכילה עד שיזרק הדם — תימה: אימא דוקא שלמים דאית ביה תרי אכילות, אבל עולה מנלן? דאימא כי היכא דלית בה מעילה אחר שנזרק הדם, כדתנן במעילה בפרק "חטאת העוף" (ט,א), לית בה נמי מעילה קודם זריקה, דהאי קרא בשלמים כתיב! ויש לומר: דר' אליעזר לא חשיב הך חומרא. ורבינו שמשון בן אברהם מתרץ: דר' אליעזר יליף עולה מקל וחומר דר' יהושע, ובשלמים טרח וכתב לה קרא כדאמר בסמוך.

עומר ושתי הלחם דליכא עולין מאי איכא למימר — ואם תאמר: ובשתי הלחם מה שייך באין בטומאה? ויש לומר: משום תנופה דאית בהו.

קסבר ר' יהושע הציץ מרצה על העולין — ואם תאמר: לענין מה מפיק קרא בעולה אם אין בשר אין דם? הלא הציץ מרצה! ויש לומר: לענין אבוד ושרוף, דלא מרצה ציץ.

כי אמר ר' יהושע בזבחים במנחות לא אמר — השתא משתי הלחם לא תירץ כלום, ובלאו הכי פריך שפיר. **אלא** פשיטא ר' יהושע קתני לה — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי לא משני כדלעיל במדת ר' יהושע דבעי תרתי, ולא במדת ר' יהושע דאיהו סבירא ליה הציץ מרצה על אכילות, ואנן סבירא לן דלא מרצה.

הא

רש"י

והני תרי קראי — לרבי יהושע למה לי. **וחד בשלמים** — זבחיך = שלמים. **שכן כליל** — הילכך חשיבא, ומחמרינן בה. **אם כן** — דכולי אתא למימר דדם מתיר בשר באכילה, ולאו למימר דם אף על פי שאין בשר. **לכתוב וכשר זבחיך תאכל והדר והדם ישפך** — והוי משמע נמי והדם ישפך תחלה קודם לאכילה, דהא לא כתיב והדם תשפוך. מאי שנא דאקדמיה לדם זבחיך ישפך ברישא? **שמע מינה** — למדרש "ודם זבחיך ישפך" מכל מקום. **אימורים דכי ליתנהו לא מעכבי** — וכגון נטמאו או אבדו — לא מעכבי אכילת בשר, כדאמרן ב"תמיד נשחט" (לעיל נט,ב). **כי איתנהו מעכבי** — אכילת בשר, כדאמרן התם. **דם דכי ליתיה מעכב** — דהא תרוייהו מודו אם אין דם אין בשר, דמתחלת הקדשן הן נאסרין, וכפרה אינה באה אלא בדם, ובהנים משולחן גבוה קא זכו. וכיון דכפרה ליתיה — איסורא להיכא אזלי? **לימא דלא כרבי יהושע** — אמילתיה קא מהדר, דאמרן לעיל מתניתין דלא כרבי יהושע. **בעינן תרתי** — דם ובשר. **וציין אאכילות לא מרצי** — והשתא בשר ליכא אלא דם לחודיה דמרצי ציץ עלה, הכי נמי דלא אתו בטומאה. **הציין מרצה על העולין** — על טומאת הנקטרין על האשים דהיינו אימורין — מודי רבי יהושע דאי איכא כזית חלב לאכילת מזבח זורק את הדם, כדאמר לקמן בברייתא בפירקין (עט,א), רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב — זורק הדם. **עומר ושתי הלחם דליכא עולין** — לבד הקומץ שהוא במנחה כזריקת דם בזבחים, אבל בשיריים ליכא הקטרה. וכיון דבעי רבי יהושע תרתי — צריך להיות קומץ ושיריים קיימין, והכא שיריים ליכא. ושתי הלחם דכוליה אכילות — אפילו חדא נמי ליכא. בשלמא לרבי אליעזר דאית ליה הציץ מרצה על אכילות — כולהו במאן דלא איטמו נינהו. **כי אמר רבי יהושע** — דבעינן תרתי. **נטמאו שיריה** — של מנחה לאחר שנקמצה, ועדיין לא נקטר קומצה. **כמדת רבי אליעזר** — שהיה אומר בזבחים (קד,א): דם אף על פי שאין בשר — כשירה להקטיר קומצה, ונפטרו הבעלים. **ומאן האי תנא כו'** — היכא אשכחן תנא דאמר הכי? מילתיה דרבי יוסי מיפרשא לקמן בשמעתין. **אלא קסבר רבי יהושע הציין מרצה על אכילות** — ומיתוקמא מתניתין אליביה, דהא איכא תרתי, וגבי שתי הלחם נמי, כיון דציץ מרצה על אכילות — הוה ליה כמעיקרא, ומתירין במקדש. **אי הכי נטמאו שיריה** — כיון דנטמאו לרבי יהושע, אמאי פסולין? ומשני: כי קתני פסולה — אאבדו שיריה ונשרפו שיריה. **אלא נטמאו שיריה** — כיון דרבי יהושע לא עלה פליג. **למאן קתני לה לרבי אליעזר וכו'** — להודיע לנו דברי מי שנאה, להודיענו בה דברי רבי אליעזר דלמדתו כשירה?! בתמיה. פשיטא השתא יש לומר כו'. אלא פשיטא: על כרחיך רבי יהושע פליג עלה, ולאשמעינן דרבי יהושע פסיל בה תניא. ורבותא אשמעינן: דאף על גב דאיתא בעינא — פסול. **ולא על העולין** — דהיינו חלב. דאי מרצי אחד מיניייהו — אמאי פסול? **אלא לא קשיא** — מתניתין ודרבי יהושע. מתניתין — דיעבד, ודרבי יהושע — לכתחלה תרתי בעי, ואי אייתוה — מתכשר דיעבד. **נפסל** — בטבול יום. **הדא דפסולה דיעבד משמע כו'** — אתקפתא היא. **ועוד** — אי נמי משמע פסולה להקטיר קומצה לכתחלה, מתניתין באין לכתחלה קתני.

1 וְהָנֵי תְּרֵי קְרָאֵי לְמָה לִי? חַד בְּעוֹלָה וְחַד בִּשְׁלָמִים.
2 וּצְרִיכָא, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא בְּעוֹלָה - הֲוָה אָמִינָא: עוֹלָה
3 הִיא דַּחֲמִירָא, שֶׁכֵּן כָּלִיל. אֲבָל שְׁלָמִים דְּלָא חֲמִירִי -
4 אֵימָא לָא. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא שְׁלָמִים - הֲוָה אָמִינָא:
5 אַדְּרַבָּה, דְּאִית בְּהוּ שְׁתֵּי אֲכִילוֹת. אֲבָל עוֹלָה דְּלֵית בָּהּ
6 שְׁתֵּי אֲכִילוֹת - אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לָן. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
7 נַמִּי, הָכְתִיב "וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל"! אָמַר לְךָ: הַהוּא מִיבְּעֵי
8 לֵיהּ שֶׁאֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בַּאֲכִילָה עַד שֶׁיִּזְרֵק הַדָּם. אִי
9 הָכִי, אֵימָא: כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא, דָּם אַף עַל פִּי
10 שֶׁאֵין שָׁם בָּשָׂר מִנְּלָן? אָמַר לָךְ: אִם כֵּן נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא
11 "הַבָּשָׂר תֹּאכַל" וְהָדַר "וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ", כְּדִכְתִיב
12 בְּרִישָׁא "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם". מַאי שְׁנָא
13 דְּאַקְדְּמֵיהּ לְ"דַם זְבָחֶיךָ" - שְׁמַע מִינָּהּ: דָּם - אַף עַל
14 פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר, וּשְׁמַע מִינָּהּ: שֶׁאֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בַּאֲכִילָה
15 עַד שֶׁיִּזְרֵק הַדָּם. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בַּאֲכִילָה עַד שֶׁיִּזְרֵק הַדָּם - קַל וָחוֹמֶר הוּא:
16 וּמָה אֵימוּרִין דְּכִי לֵיתְנְהוּ לָא מְעַכְּבִי, כִּי אִיתַנְהוּ - מְעַכְּבִי, דָּם - דְּכִי לֵיתֵיהּ מְעַכֵּב - כִּי אִיתֵיהּ
17 לֹא כָּל שֶׁכֵּן דִּמְעַכֵּב! וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מִילְּתָא דְּאָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר - טָרַח וְכָתַב לָהּ קְרָא. וְרַבִּי
18 יְהוֹשֻׁעַ: כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִדְרָשׁ - דָּרְשִׁינַן. הָשְׁתָּא לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּכֵיוָן
19 דְּאָמַר בָּעֵינַן תַּרְתֵּי, וְצִיץ אַאֲכִילוֹת לֹא מְרַצֶּה - הֵיכִי אָתֵי בְּטוּמְאָה? אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
20 אֶלָּא קָסְבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הָעוֹלִין. הָא תֵּינַח זְבָחִים, דְּאִיכָּא עוֹלִין. אֶלָּא עוֹמֶר
21 וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, דְּלֵיכָּא עוֹלִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמְרִי: כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נַמִּי דְּבָעֵינַן תַּרְתֵּי
22 - בַּזְּבָחִים, בַּמְּנָחוֹת לֹא אָמַר. וּבַמְּנָחוֹת לֹא אָמַר?! וְהָתְנַן: נִטְמְאוּ שְׁיָרֶיהָ, אָבְדוּ שְׁיָרֶיהָ - כְּמִדַּת
23 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּשֵׁירָה, כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּסוּלָה. כְּמִדַּת וְלֹא כְּמִדַּת. כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - דְּבָעֵינַן
24 תַּרְתֵּי, וְלֹא כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּזְּבָחִים אָמַר, בַּמְּנָחוֹת לֹא אָמַר - וְאִילּוּ הַאי
25 תַּנָּא סָבַר אֲפִילּוּ בַּמְּנָחוֹת. וּמִנּוּ הַאי תַּנָּא דְּקָאֵי כְּוָוֹתֵיהּ וּמַחְמִיר טְפֵי מִינֵּיהּ? וְעוֹד, תַּנְיָא, אָמַר
26 רַבִּי יוֹסֵי: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּמְּנָחוֹת וּבַזְּבָחִים, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּזְּבָחִים
27 וּבַמְּנָחוֹת. דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּזְּבָחִים - שֶׁהָיָה אוֹמֵר: דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם בָּשָׂר, וְדִבְרֵי רַבִּי
28 יְהוֹשֻׁעַ בַּזְּבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אִם אֵין דָּם אֵין בָּשָׂר, אִם אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם. דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
29 בַּמְּנָחוֹת - שֶׁהָיָה אוֹמֵר: קוֹמֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׁיָרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּמְּנָחוֹת - שֶׁהָיָה
30 אוֹמֵר: אִם אֵין קוֹמֶץ אֵין שְׁיָרִים, אִם אֵין שְׁיָרִים אֵין קוֹמֶץ. אֶלָּא, קָסְבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הַצִּיץ
31 מְרַצֶּה עַל [הָעוֹלִין וְעַל] הָאֲכִילוֹת. אִי הָכִי, אַמַּאי כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּסוּלָה? מֵאַבּוּד וְשָׁרוּף.
32 אֶלָּא נִטְמָא לְמַאן קָתָנֵי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - פְּשִׁיטָא, הָשְׁתָּא יֵשׁ לוֹמַר אָבוּד וְשָׁרוּף דְּלֵיתַנְהוּ מַכְשִׁיר
33 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נִטְמָא דְּאִיתֵיהּ מִיבָּעֵיָא?! אֶלָּא פְּשִׁיטָא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְקָתָנֵי פְּסוּלָה! וְעוֹד: תַּנְיָא,
34 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל זְבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים וּבֵין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר
35 קַיָּים - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. אֲבָל נִטְמְאוּ תְּרוַוִיהוּ - לֹא. אַלְמָא קָסְבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה
36 עַל הָעוֹלִין וְלֹא עַל הָאֲכִילוֹת! אֶלָּא, לְעוֹלָם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא מַתְנִיתִין, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן -
37 לְכַתְּחִלָּה, כָּאן - דִּיעֲבַד. כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - לְכַתְּחִלָּה, דִּיעֲבַד - לֹא. וּמִנָּא תֵּימְרָא דְּשָׁנֵי לֵיהּ
38 לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּין לְכַתְּחִלָּה לְדִיעֲבַד - דְּתַנְיָא: נִטְמָא בָּשָׂר, אוֹ שֶׁנִּפְסַל, אוֹ שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים
39 - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִזָּרֵק, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא יִזָּרֵק. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק - הוּרְצָה.
40 חֲדָא - דִּפְסוּלָה דִּיעֲבַד מַשְׁמַע, וְעוֹד: "חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּאִין" - לְכַתְּחִלָּה מַשְׁמַע.

אלא

יהושע — לכתחלה תרתי בעי, ואי אייתוה — מתכשר דיעבד. **נפסל** — בטבול יום. **הדא דפסולה דיעבד משמע כו'** — אתקפתא היא. **ועוד** — אי נמי משמע פסולה להקטיר קומצה לכתחלה, מתניתין באין לכתחלה קתני.

מקשה הגמרא על דברי רבי יהושע: **וְהָנֵי תְּרֵי קְרָאֵי לָמָּה לִי** – ומדוע צריכים אנו שתי דרשות כדי ללמוד שאין זורקים את הדם אלא כשהבשר ראוי, גם מ'הבשר והדם' וגם מ'ודם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל'. משיבה הגמרא: **חַד** – דרשה אחת ['ועשית עולותיך הבשר והדם'] נאמרה **בְּעוֹלָה, וְחַד** – ודרשה אחת נאמרה **בִּשְׁלָמִים,** והיינו 'ודם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל' ש'זבחיך', הם זבחי שלמים. **וּצְרִיכָא** – והוצרכה התורה ללמדנו הלכה זו בשניהם, משום **דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא** – שאם היתה התורה כותבת דין זה רק **בְּעוֹלָה, הָוָה אָמִינָא** – הייתי יכול לומר, **שעוֹלָה הִיא דַּחֲמִירָא** – שלא החמירה התורה שאם אין בשר אין דם אלא בעולה, משום שעולה חשובה היא, **שֶׁכֵּן כָּלִיל** – היא קרבה כולה לה', ומשום כך, מחמירים בה שאין להקריב את הדם אם אין הבשר ראוי, **אֲבָל שְׁלָמִים דְּלֵא חֲמִירִי** – שאינם חמורים כעולה, שהרי בשרם נאכל לבעלים, **אֵימָא** – יש לי לומר, **שלֵא** נאמר בהם הדין שאין דם בלא בשר]. **וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא** – ואם היתה התורה כותבת דין זה רק **בִּשְׁלָמִים, הָוָה אָמִינָא אַדְּרַבָּה** – הייתי יכול לומר סברא הפוכה, שרק שלמים שיש בהם חומרא **דְּאִית בָּהוּ** – שיש בהם **שְׁתֵּי אֲכִילוֹת,** כלומר, שיש בהם חלק הקרב למזבח, וחלק הנאכל לבעלים, אמרה התורה שאם אין בשר אין דם, **אֲבָל עוֹלָה דְּלֵית** [–שאין] **בָּהּ שְׁתֵּי אֲכִילוֹת,** אלא כולה קרבה על גבי המזבח, **אֵימָא** – יש לי לומר, **שלֵא** נאמר בה הדין שאין דם בלא בשר, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך השמיעה לנו התורה גם בעולה וגם בשלמים שאם אין בשר אין דם.

מקשה הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נַמִּי, הָכְתִיב** 'וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל', ומשמע שבא הפסוק להגביל את מה שנאמר קודם לכן 'ודם זבחיך ישפך', שאין זה אלא באופן שאפשר לאכול את הבשר. מתרצת הגמרא: **אָמַר לְךָ** רבי אליעזר, **הַהוּא** – מה שנאמר 'והבשר תאכל' אחר 'ודם זבחיך ישפך', **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – נצרך כדי ללמדנו דין אחר בשלמים, **שֶׁאֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בְּאֲכִילָה, עַד שֶׁיּוּזְרַק הַדָּם.**

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי,** שלדעת רבי אליעזר, מ'והבשר תאכל' אנו דורשים שאסור לאכול מבשר השלמים קודם שנזרק הדם, **אֵימָא כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא** – יש לך לומר שכל הפסוק בא לדרשה זו, שהרי הדרשה היא ממה שנאמר 'והבשר תאכל' אחר 'ודם זבחיך ישפך', ונמצא שמה שנאמר 'ודם זבחיך ישפך' אינו מיותר, ואם כן קשה, הדין שאמר רבי אליעזר שהדָּם קרב **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם בָּשָׂר** ראוי, **מְנָלָן** – מנין לנו לדרשו. מתרצת הגמרא: **אָמַר לְךָ** רבי אליעזר, לא ניתן לומר שכל הפסוק בא רק כדי ללמד שאסור לאכול מבשר השלמים קודם זריקה, מפני **שאם כֵּן, נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא** – היה לתורה לכתוב תחילה 'הַבָּשָׂר תֹּאכֵל', **וְהַדָּר** – ואחר כן 'וְדַם **זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ,** כְּדִכְתִיב בְּרֵישָׁא – וכשם שבתחילת הפסוק לגבי עולה נאמר 'וְעָשִׂיתָ עוֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם' והוקדם הבשר לדם, ומכל מקום היינו למדים שאין הבשר נאכל עד לאחר זריקת הדם, שהרי לא נאמר 'ודם זבחיך תשפוך' שיהיה משמע מזה שישפוך אחר אכילת הבשר, אלא 'ישפך', שמשמעו שיזרק הדם קודם אכילת הבשר, **מַאי שְׁנָא דְּאַקְדְּמֵיהּ** – ומדוע הקדימה התורה לְ'דַם **זְבָחֶיךָ'** קודם ל'והבשר תאכל', אלא ודאי בא הפסוק ללמד שני דינים, **וּשְׁמַע מִינָּהּ** – ויש ללמוד מן הפסוק שזורקים את הדָּם **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר** ראוי, **וּשְׁמַע מִינָּהּ** – ועוד מלמד הפסוק, **שֶׁאֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בְּאֲכִילָה עַד שֶׁיּוּזְרַק הַדָּם.**

אומרת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שסובר שכל הפסוק נצרך כדי ללמדנו שאין דם בלא בשר, הדין **שאֵין הַבָּשָׂר מוּתָּר בְּאֲכִילָה עַד שֶׁיּוּזְרַק הַדָּם,** לשיטתו בקַל **וָחוֹמֶר** מאימורים **הוא** נלמד, **וּמָה אִימּוּרִין דְּכִי לֵיתַנְהוּ** – שכשאינם ראויים להקרבה, כגון שנטמאו או אבדו, **לֹא מְעַכְּבִי** – אינם מעכבים את הבשר מלהיאכל, ומכל מקום **כִּי אִיתַנְהוּ** – כשהם ראויים להקרבה, **מְעַכְּבִי** – מעכבים הם את הבשר מלהיאכל עד לאחר הקטרתם, **דָּם דְּכִי לֵיתֵיהּ** – שאפילו כשאינו ראוי לזריקה הוא **מְעַכֵּב,** שאם נטמא הדם או נאבד, אסור לאכול את הבשר, **כִּי אִיתֵיהּ** – כשהוא קיים וראוי לזריקה, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן דְּמְעַכֵּב** הוא את אכילת הבשר עד אחר זריקתו.

אומרת הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,** שאמר שהדין שאין הבשר נאכל עד אחר זריקת הדם, נלמד ממה שנאמר 'והבשר תאכל', סובר, שאף שניתן ללמוד דין זה בקל וחומר, פעמים **שמִילְּתָא דְּאָתְיָא** – שדבר הנלמד בְּקַל **וָחוֹמֶר, טָרַח וְכָתַב לֵהּ קְרָא** – טרחה התורה וכתבתו בבירור.

אומרת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** אינו סובר כן, משום שהוא סובר שכָּל **הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִדְרַשׁ דְּרַשַׁיְינַן** – כל מקום שנאמר ייתור בתורה, ואפשר לדורשו או לדבר הנלמד בקל וחומר, או לדבר אחר, יש לדרשו לדבר אחר, ולכן דרש את ייתור הפסוק, ללמד שאין דם בלא בשר.

הגמרא חוזרת למה שהתחילה לשאול שמשנתנו אינה מתאימה עם דברי רבי יהושע. מקשה הגמרא: **הַשְׁתָּא** – כעת אחר שנתבארה מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, **לֵימָא מַתְנִיתִין** – האם נאמר שמשנתנו היא **דְּלֵא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּכִיוָן דְּאָמַר** רבי יהושע שכדי לזרוק את הדם **בְּעִינַן תַּרְתֵּי** – צריך שיהיו הדם והבשר שניהם ראויים, וכיון שכדי להקריב קרבן ציבור בטומאה יש צורך בריצוי הציץ, שהרי טומאה דחויה היא בציבור ולא הותרה, **וְצִיץ אַאֲכִילוֹת** – על דבר הנאכל **לֹא מְרַצֶּה,** אלא רק על הדם ועל הקמצים של מנחות, אם כן **הֵיכִי אָתֵי** – איך באים הקרבנות המבוארים במשנה **בְּטוּמְאָה,** והרי כיון שנטמא בשרם, ואין הציץ מרצה עליו, הרי אין כאן בשר ראוי, ולדעת רבי יהושע, אי אפשר לזרוק את דמם, ואם כן משנתנו שאמרה שמקריבים קרבנות בטומאה, היא שלא כדעת רבי יהושע.

מתרצת הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** – יש לומר שמשנתנו היא אף כדעת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא** צריך לומר **קָסָבַר** – שסובר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שהַצִּיץ מְרַצֶּה** לא רק על הדם והקמצים, אלא **עַל** כל **הָעוֹלִין** להקטרה על המזבח, ואף על האימורים, וכיון שהציץ מרצה עליהם, הרי זה כמו שלא נטמאו, ונמצא שיש כאן בשר ראוי, ולכן אפשר לזרוק את דמם.

מקשה הגמרא: **הָא תִּינַח** – אכן ניתן ליישב איך אפשר להקריב את **הַזְּבָחִים** המנויים במשנה בטומאה, משום **דְּאִיכָּא** – שיש בהם אימורים **העוֹלִין** על המזבח, ומחמת ריצוי הציץ, נחשב שיש בהם בשר ראוי, **אֶלָּא עוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם** המנויים אף הם במשנה, **דְּלֵיכָּא** – שאין בהם חלקים **העוֹלִין** על המזבח, מלבד הקומץ של מנחת העומר שהוא עומד כנגד זריקת הדם בבהמות, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר כיצד ניתן להקריבם בטומאה לדעת רבי יהושע שאין מקריבים את הדם אלא אם כן יש בשר ראוי, וכמו כן אין להקריב קומץ של מנחות, אלא אם כן יש מהשיריים חלק הראוי לאכילה.

מתרצת הגמרא: **אָמְרִי** – אמרו בני הישיבה, **כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נַמִּי** – אף כשאמר רבי יהושע **דְּבָעִינַן תַּרְתֵּי** – שכדי לזרוק את הדם, צריך שיהיו הבשר והדם שניהם ראויים, לא אמר כן אלא **בִּזְבָחִים** – בבהמות הנשחטות לקרבן, אבל **בְּמִנְחוֹת לֹא אָמַר** כן, שבמנחות מודה רבי יהושע שהקומץ קרב אף אם נאבדו השיריים, ולכך במנחת העומר די במה שהציץ מרצה על הקומץ כדי להקריבו.

מקשה הגמרא: **וְכִי בְּמִנְחוֹת לֹא אָמַר** רבי יהושע שכדי להקטיר את הקומץ צריך שיהיו השיריים ראויים לאכילה, **וְהָתְנַן** (מנחות כו.) מנחה **שנִּטְמְאוּ שְׁיָרֶיהָ** או **שאָבְדוּ שְׁיָרֶיהָ** קודם שהוקרב הקומץ, **בְּמִדַּת** – לשיטתו של **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** הסובר שזורקים את דם הקרבנות אף שאין הבשר ראוי, **כְּשֵׁרָה** המנחה להקטיר את קומצה, **בְּמִדַּת** – ולשיטתו של **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** הסובר שאם אין דם אין בשר, **פְּסוּלָה** המנחה, ואין מקטיר את הקומץ. הרי שגם במנחות סובר רבי יהושע שהקומץ קרב רק כשהשיריים ראויים. מתרצת הגמרא: מה שאמרה המשנה במנחות שמנחה שנטמאו שייריה או אבדו 'במדת רבי יהושע פסולה', היינו **בְּמִדַּת וְלֹא בְּמִדַּת,** כלומר, שהלכה זו היא על פי דרכו, ולא שהוא סובר כך. ומבארת הגמרא: המשנה היא **בְּמִדַּת** – כשיטתו של **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּבָעִינַן תַּרְתֵּי** – שכדי לזרוק את הדם צריך שהדם והבשר יהיו שניהם ראויים, **וְלֹא בְּמִדַּת** – אבל אינה כדעתו של **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** עצמו רק **בִּזְבָחִים אָמַר** שצריך שיהיו הבשר והדם שניהם ראויים, אבל

המשך בעמוד קמח

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** באמת סובר רבי יהושע שאין הציץ מרצה לא על העולים ולא על האוכלים, **וּלְא קַשְׁיָא** שמשנתנו היא שלא כרבי יהושע, כיון **שֶׁכָּאן בְּיָחִיד כָּאן בְּצִיבּוּר** – שמה שאמר רבי יהושע, שאם נטמא בשר אין זורקים את הדם, היינו דווקא בקרבן יחיד שנטמא, ומשנתנו שאמרה 'חמשה דברים באים בטומאה', הרי מדברת בקרבנות ציבור, וסובר רבי יהושע שטומאה הותרה בציבור, ואף ללא ריצוי הציץ נחשב הבשר ראוי להקרבה, ואפשר לזרוק את הדם].

הגמרא מבררת אם משנתנו היא אף כדעת רבי יוסי שאמר שאין הציץ מרצה על האכילות. שואלת הגמרא: **נִימָא מַתְנִיתִין** – האם יש לומר שמשנתנו שאמרה שקרבנות שקבוע להם זמן באין בטומאה, סוברת **דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַצִּיץ מְרַצֶּה** אף **עַל אֲכִילוֹת** – החלק הנאכל לאדם מהקרבן, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת,** אלא רק על הקרב על המזבח.

ומבארת הגמרא: **קָא סָלְקָא דַּעְתִּין** – בתחילה עלה בדעתנו לומר, **מִדְּקָאָמַר** – שממה שאמר **רַבִּי יוֹסֵי שֶׁאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת,** יש ללמוד שכְּדעת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לֵיהּ** – הוא סובר, **דְּאָמַר** שבכדי שיהא הקרבן כשר **כְּעִנְיָנוֹ תַּרְתֵּי** – צריך שיהיו הבשר והדם שניהם ראויים, שאם לא כן לאיזה ענין יש חילוק אם הציץ מרצה על האוכלים או לא, ואם כן **נִימָא הַשְׁתָּא** – נאמר כעת שאנו מפרשים שרבי יוסי סובר כרבי יהושע, **מַתְנִיתִין** – שמשנתנו היא **דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי,** שהרי שנינו במשנתנו, חמשה קרבנות באים בטומאה, ובאלו הקרבנות כיון שאין הציץ מרצה על האוכלים, אין הבשר ראוי, ומכל מקום אמרה המשנה שאפשר לזרוק את הדם.

מתרצת הגמרא: **לֹא,** משנתנו היא אף כדעת רבי יוסי, ומה שאפשר לזרוק את הדם אף שאין הציץ מרצה על האוכלים, הוא משום שרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ – הוא סובר, **דְּאָמַר** שאפשר לזרוק את **הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּשָׂר** ראוי, ולכך אפשר להקריב בטומאה אף שהבשר אינו ראוי.

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אכן רבי יוסי סובר כרבי אליעזר שאין צריך שניהם ראויים, **לְמַאי הִלְכְתָּא** – לגבי איזו הלכה יש חילוק במה **שֶׁאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת.** חוזרת הגמרא ומקשה על השואל: **וְלִימַעְמָךְ** – ולשיטתך שאם זורקים את הדם אף כשאין הבשר ראוי, אין שום חילוק במה שהציץ מרצה על האוכלים, כיצד תבאר את דברי **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** החולק על רבי יוסי, **דְּאָמַר הַצִּיץ מְרַצֶּה** על אכילות, הרי **כֵּיוָן דְּאָמַר** רבי אליעזר שאפשר לזרוק את **הַדָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּשָׂר** ראוי, אם כן מה שאמר **הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת, לְמַאי הִלְכְתָּא** – לגבי איזה דין אמר הלכה זו, והרי אף אם אין הציץ מרצה על אכילות כיון שיש דם ראוי אפשר לזורקו, **אֶלָּא** על כרחך יש לפרש שרבי אליעזר ורבי יוסי לא נחלקו אם הציץ מרצה על האכילות, לענין קרבן שנטמא בשרו שיהיה מותר לזרוק את דמו, אלא אם הציץ מרצה לענין **לְמִיקְבְּעֵיהּ בְּפִיגּוּל** – שאם יחשוב הכהן בהולכת הדם או בזריקתו לעשות אחת מעבודות הקרבן אחר הזמן הקבוע לעבודותיו, או לאוכלו לאחר הזמן שמותר לאוכלו, אם יהיה לבשר הקרבן דין פיגול, והאוכלו יתחייב כרת, **וּלְענין לְאַפּוּקֵי** – להוציא את הבשר **מִידֵי** איסור **מְעִילָה** בזריקת הדם, **קָמִיפְּלְגֵי** – נחלקו, שאיסור פיגול חל על הבשר, רק כשאין בו פסול אחר, וכן אין הבשר יוצא מידי מעילה בזריקת הדם, אלא כשהוא טהור. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, מְרַצֶּה צִיץ עֲלֵיהֶן** – הציץ מרצה על בשר הקרבן הנאכל לאדם, **וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ** [–ומחשיבו] **כְּטָהוֹר,** והרי הוא נחשב כמי שאין בו פסול, **וְקָבַע לֵיהּ בְּפִיגּוּל** – ומחשבת הכהן להקריבו או לאכלו לאחר זמנו, נותנת על הבשר שם פיגול, והאוכלו יתחייב כרת, **וּמַפִּיק לֵיהּ** – וזריקת הדם מוציאתו **מִידֵי** איסור **מְעִילָה, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר, לֹא מְרַצֶּה צִיץ עֲלֵיהֶן** – על הבשר, **וְלֹא מְשַׁוֵּי לֵיהּ** – ואינו מחשיבו **כְּטָהוֹר,** וכיון שאינו טהור **לֹא קָבַע לֵיהּ בְּפִיגּוּל** – מחשבת הכהן לא נותנת עליו שם פיגול, והאוכלו לא יתחייב כרת, **וְלֹא מַפִּיק לֵיהּ** – ואין זריקת הדם מוציאתו **מִידֵי** איסור **מְעִילָה.** וכיון שיש חילוק במה שאין הציץ מרצה על האכילות לגבי פיגול ומעילה, אין הכרח שרבי יוסי סובר כרבי יהושע שאם אין בשר אין דם, וניתן לומר שהוא סובר כרבי אליעזר שיש דם גם אם אין בשר, ואם כן משנתנו שאמרה שמקריבים קרבנות ציבור בטומאה, מתאימה עם שיטתו.

הגמרא מקשה, שאף אם רבי יוסי סובר כרבי אליעזר, עדיין משנתנו אינה מתאימה עם דעתו: **מַתְקִיף לָהּ** [–מקשה] **רַב מָרִי, נְהִי נַמִּי** – אף שאכן יש לומר **דְּרַבִּי יוֹסֵי** שאמר שאין הציץ מרצה על אכילות **סָבַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שזורקים את הדם אף כשאין הבשר ראוי, עדיין משנתנו אינה מתאימה עם דעתו, שהרי **בִּשְׁלָמָא** – מובנת המשנה במה שאמרה **שְׁזָבָחִים** באים בטומאה, אף לדעת רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האוכלים, משום **שֶׁאִיבָּא דָם** – שיש בהם דם שהציץ מרצה עליו, וכן יש בהם חלק העולה לגבוה, ולכן אפשר להקריבם בטומאה. וכן מובנת המשנה במה שאמרה שמנחת **הָעוֹמֶר** קרבה בטומאה משום **דַּנַמִּי אִיבָּא** – שגם בה יש חלק העולה למזבח והציץ מרצה עליו, והוא הקוֹמֶץ שהכהן נוטל מן המנחה ומקטיר במזבח. וכן מובנת המשנה במה שאמרה שלֶחֶם **הַפָּנִים** קרב בטומאה, משום **דַּנַמִּי אִיבָּא** – שגם בהם יש חלק העולה למזבח והציץ מרצה עליו, והם **הַבָּזִיכִין** – בזיכי הלבונה שמניחם על השולחן עם הלחם, שהם מוקטרים לגבוה ומתירים את הלחם. **אֶלָּא** מה שאמרה המשנה **שִׁתֵּי הַלֶּחֶם** באים בטומאה, **מַאי אִיבָּא לְמֵימַר** – כיצד ניתן לפרש זאת לדעת רבי יוסי, שהרי אין בהם חלק הקרב על המזבח, אלא נאכלים כולם לכהנים, וכיון שסובר רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האכילות, אין הציץ מרצה עליהם, וכיצד ניתן להקריבם בטומאה.

ומנסה הגמרא ליישב: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר, שמה שאמרה המשנה ששתי הלחם קרבים בטומאה, אין הכוונה לשתי הלחם הקרבים בפני עצמם ללא הכבשים לשלמים [כגון שלא היו להם כבשים], שאז באמת אינם קרבים בטומאה, אלא כוונתה **לְקָרֵב עִמָּהֶן** – לשתי הלחם הבאים יחד עם הכבשים הקרבים עם הלחם, שהדין הוא ששחיטת הכבשים מקדשת את הלחם, וזריקת דם הכבשים מתירה את הלחם באכילה, ובאופן זה אפשר להקריבם בטומאה אף לדעת רבי יוסי, כיון שהציץ מרצה על דם הכבשים.

דוחה הגמרא: אין אתה יכול לומר כך, שהרי אם כן שתי הלחם **הַיְינוּ שְׁלָמֵי צִיבּוּר** השנויים כבר במשנה שבאים בטומאה, **וְאִם כֵּן** כל המנויים במשנה, **הָווּ לְהוּ** – הרי הם **אַרְבָּעָה** דברים, שאי אפשר למנות את שתי הלחם ושלמי ציבור אלא כאחד, **וַאֲנַן חֲמִשָּׁה תְּנַן** – ובמשנתנו שנינו חמשה דברים באים בטומאה. אלא ודאי שתי הלחם היינו כשהם באים בפני עצמם, וחוזרת השאלה שנמצא שמשנתנו אינה מתאימה עם דברי רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האוכלים.

מתרצת הגמרא תירוץ אחר: **אֶלָּא, קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי טוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר,** ואין צריך את ריצוי הציץ כדי להקריב בטומאה, ולכן אף שאין ציץ מרצה על אכילות, שתי הלחם באים בטומאה.

מקשה הגמרא: וכי ניתן לומר שרבי יוסי סובר שטומאה הותרה בציבור, **וְהָא תַּנְיָא,** בדין כהן השורף את הפרה אדומה, ודין כהן גדול קודם יום הכיפורים, שהיו מפרישים אותם מבתיהם שבעה ימים ללשכה שהיתה בבית המקדש, **אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה** – בין הכהן השורף את הפרה ובין הכהן הגדול העובד ביום הכיפורים, היו **מַזִּין עָלָיו** כָּל יום מאותם **שִׁבְעָה** ימים שהיו מפרישים אותם מביתם, **מִכָּל** אפר **חַטָּאוֹת** – פרות אדומות **שֶׁהָיוּ שָׁם** [–במקדש] כדי לטהרו, שמא נטמא ממת ולא ידע, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין מַזִּין עָלָיו** בכל שבעת ימי ההפרשה, **אֶלָּא** ביום **הַשְּׁלִישִׁי** וביום **הַשְּׁבִיעִי בִּלְבַד.** ומכל מקום מבואר בברייתא, שאף לדעת רבי יוסי, צריך להזות על הכהן הגדול קודם יום הכיפורים, **וְאִי קָלָקָא דַּעְתָּךְ** – ואם עולה בדעתך לומר, **קָסָבַר** – שסובר **רַבִּי יוֹסֵי שֶׁטּוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר,** אם כן **לָמָּה לִי הַזָּאָה כְּלָל** – למה היו צריכים כלל להזות על הכהן הגדול, שהרי קרבנות יום הכיפורים קרבנות ציבור הם, וכיון שטומאה הותרה בציבור, איזו תוספת חומרא יש במה שמזים עליו, ואם כן מוכח מהברייתא שרבי יוסי סובר שטומאה דחויה בציבור וכל מה שאנו יכולים לעשות בטהרה, יש לעשות בטהרה, ולכך היו מטהרים את הכהן הגדול. אומרת הגמרא: **אֶלָּא,** אכן

המשך בעמוד קמט

רש"י

ביחיד — לכתחלה פסולה, ואם זרק — הורצה, ומתניתין בציבור באין לכתחלה, דטומאת ציבור הוא בהיתר. **לימא מתניתין דלא כרבי יוסי** — דכיון דאמר רבי יוסי בעינן תרתי, כדמפרש ואזיל, מדקאמר רבי יוסי אין הציץ מרצה על אכילות — שמע מינה כרבי יהושע סבירא ליה, דבעי תרתי. ואשמעינן הכא דניטמא בשר לא מהני ליה ציץ למהוי כי בשר קיים לזרוק את הדם, דאי לא בעי תרתי — ריצוי ציץ אאכילות למה ליי? הא בלאו אכילות נמי מיתכשרא זריקת דם. **כרבי אליעזר סבירא ליה** — דבחדא סגיא. ולקמן פריך: שתי הלחם, אפילו חדא ליכא!. **למאי אין הציץ מרצה על אכילות** — למאי מיבעי לן ריצוי ציץ דידהו? אלא על כרחיך לרבי אליעזר ריצוי דציץ דאכילות, לאו לאכשורי זריקה מיבעי לן לאפוקי בעלים, דבלאו אכילות נמי מיתכשר. אלא לאכילות גופייהו מיבעי לן. **למיקבעינהו בפיגול** — דקיימא לן: אם יש פסול אחר בקרבן שחישב בו מחשבת פיגול — אינו נקבע בפיגול להתחייב כרת על אכילתו, דאמר מר: "ירצה" — כהרצאת כשר כך הרצאת פיגול, במסכת מנחות (טז,ב). **ולאפוקי להאי בשר מידי מעילה** — דבקדשי קדשים זריקתן משוי בבשרן שעת היתר לבהנים, ותו לא "קדשי ה'" מיקרו, ונפקו מידי מעילה. **ומשוי ליה כי טהור** — ואף על גב דאסור לאוכלו בטומאה — מיהו לכל שאר מילי הוי כי טהור, ומהניא ליה זריקה למיקבעיה בפיגול כו'. **ורבי יוסי סבר** — נהי דזריקה כשירה היא להוציא את הבעלים ידי נדרן, דלא בעינן תרתי — מיהו להאי בשר לא מהני ציץ למהוי דך זריקה מהניא ליה למיקבעה בפיגול, ולאפוקה מידי מעילה. **בשלמא זבחים** — דמתניתין, איכא עולין, דמרצי ציץ עליידהו ואיכא תרתי. **עומר נמי דאיכא קומץ** — דמרצי ציץ עליה, וחדא מיהא איכא. **ובלחם הפנים איכא בזיכין** — שמתירין את הלחם בקומץ למנחה, דכתיב ביה (ויקרא כד): "והיתה ללחם לאזכרה". **בזיכים** — לבונה של לחם הפנים. וכתיב בקומץ (שם,ב): "והקטיר הכהן את אזכרתה", וציץ מרצי עליידהו, דהא עולים נינהו. **אלא שתי הלחם** — דכולה אכילות, ורבי יוסי אין הציץ מרצה על אכילות קאמר, מאי איכא למימר?. **וכי תימא** — הא דקתני מתניתין שתי הלחם באין בטומאה — לאו בשתי הלחם הבאות בפני עצמן, כגון שלא היו לחן כבשים, דאמרינן במנחות (מה,ב) דבאין בפני עצמן, ובהנהו לא קאמר מתניתין דליתו בטומאה. אלא בבאו עם הכבשים. ומשום הכבשים הקריבין עמהן, ששחיטתן מקדשת את הלחם וזריקת דמם מתרת אותן, קאמר מתניתין דבאות בטומאה, משום דציץ מרצי עלייהו. **הותרה בציבור** — ולא בעינן ציץ. **אחד זה ואחד זה** — אחד כהן השורף את הפרה, ואחד כהן גדול ביום הכפורים, שטעונין פרישה שבעת ימים. **מכל הטאות** — מכל אפרי הפרות שהיו במקדש, שאפר פרה של משה לא כלתה. **כל שבעה** — בפרק קמא דיומא מפרש טעמא: בראשון לפרישתו — שמא היום שלישי לטומאתו, שמא היום שלשה ימים שניטמא במת. וחששא בעלמא היא, ומעלה. וכן שני — שמא שלישי, ושלישי — שמא שלישי. ואינך מספקינן כל חד וחד בשביעי לטומאה. **הואה למה לי** — הא קרבן דיום הכפורים דציבור הוא, ודוחה טומאה. אלא שמע מינה: בקושי נדחית טומאה בקרבנות, ובעי ריצוי ציץ. וכיון דלא מרצי אאכילות — לא מיתוקם שתי הלחם דמתניתין כרבי יוסי, ואפילו סבירא ליה דבחדא סגיא, דהא אפילו חדא ליכא. **שטרא מזכי לבי תרי הוא** — בתמיה: כלומר, מי ראה שטר שמזכה את התובע ואת הנתבע? דקאמר רבי יוסי: רואה אני את דברי שניהן. **מסתברא קאמר** — מסתברא דפליגי בתרוייהו קאמר. **עיקר קראי** — "ועשית עולותיך". **בזבחים כתיבי** — ובמנחות לא כתיבי, ואצטריך לאשמעינן דאפילו הכי פליגי במנחות. **ועוד** — בציבור, רבי אליעזר הוא דמכשיר ולא רבי יהושע?! בתמיה.

תוספות

הא לא קשיא הא ביחיד והא בציבור — פירש בקונטרס: דסבירא לן טומאה הותרה בציבור. וקשה: דהוה ליה למימר אלא קסבר רבי יהושע טומאה הותרה בציבור. כדמסיק לעיל. דקסבר ציץ מרצה על אכילות. ועוד: היכי קאמר בסמוך נימא דלא כרבי יוסי, דאמר אין הציץ מרצה על אכילות. מהאי טעמא גופיה דטומאה הותרה בציבור דאוקימנא כרבי יהושע, אתי נמי כר' יוסי כדקאמר נמי לבסוף. ונראה לרבינו יצחק: דלעולם סבירא ליה טומאה דחויה, אלא דסבירא ליה דהציץ מרצה על אכילות. וביחיד לכתחלה לא יזרוק מדרבנן, ופסולה דקתני — היינו לכתחלה. הלכך בציבור באין לכתחלה. ואם תאמר: ומאי איכא בין ציבור ליחיד? הואיל ומדאורייתא ביחיד נמי זורק לכתחלה! יש לומר: טומאת הגוף איכא בינייהו, דבציבור — דחויא, ביחיד — לא דחויא.

מכלל דרבי יוסי כרבי יהושע סבירא ליה — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: מנא ליה האי? דילמא כר' אליעזר סבירא ליה, ואין הציץ מרצה על אכילות — נפקא מינה לשתי הלחם.

והא עיקר קראי בזבחים כתיבי — תימה לרבינו יצחק: לריש לקיש, דאמר במנחות פרק קמא (ט,א): שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה — אין מקטיר קומץ עליהן. אדרבה, קראי במנחות כתיבי. דבזבחים, כיון שנשתייר כזית בשר — זורק את הדם. ומשמע התם דטעמייה מקרא דכתיב "המנחה"! מיהו, לרבי יוחנן דפליג עליה התם — אתי שפיר.

אֶלָּא לָא קַשְׁיָא כָּאן בַּיָּחִיד כָּאן בַּצִּיבּוּר. נִימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִדְּקָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת - כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר בְּעֵינַן תְּרֵתֵי. נִימָא הָשְׁתָּא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי! לֹא, רַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר. אִי הָכִי, לְמַאי הִלְכְתָּא אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת? וְלִימַעֲמִיךְ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר הַצִּיץ מְרַצֶּה, כֵּיוָן דְּאָמַר 'דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר' הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת לְמַאי הִלְכְתָּא? אֶלָּא: לְמִיקְבְּעֵיהּ בְּפִיגּוּל, וּלְאַפּוֹקֵי מִידֵי מְעִילָה קָמִיפַּלְגִי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: מְרַצֶּה צִיץ עֲלֵיהֶוֵיהּ, וּמַשְׁוֵי לֵיהּ כְּטָהוֹר, וְקָבֵע לֵיהּ בְּפִיגּוּל, וּמַפִּיק לֵיהּ מִידֵי מְעִילָה. וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: לֹא מְרַצֶּה צִיץ עֲלֵיהֶוֵיהּ, וְלֹא מַשְׁוֵי לֵיהּ כְּטָהוֹר, וְלֹא קָבֵע לֵיהּ בְּפִיגּוּל, וְלֹא מַפִּיק לֵיהּ מִידֵי מְעִילָה. מַתְקִיף לָהּ רַב מָרִי: נְהִי נַמִּי דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בִּשְׁלָמָא זְבָחִים - אִיכָּא דָם, עוֹמֶר נַמִּי - אִיכָּא קוֹמֶץ, לֶחֶם הַפָּנִים נַמִּי - אִיכָּא בְּזִיכִין. אֶלָּא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? וְכִי תֵּימָא לִקְרַב עַמָּהֶן - הֵיינוּ שַׁלְמֵי צִיבּוּר, אִם כֵּן הָווּ לְהוּ אַרְבָּעָה, וַאֲנַן חֲמִשָּׁה תְּנַן! אֶלָּא קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי: טוּמְאָה הוּתְּרָה בַּצִּיבּוּר. וְהָא תַּנְיָא: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מַזִּין עָלָיו כָּל שִׁבְעָה מִכָּל חַטָּאוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין מַזִּין עָלָיו אֶלָּא שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי בִּלְבַד. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי "טוּמְאָה הוּתְּרָה בַּצִּיבּוּר" לְמָה לִי הַזָּאָה כְּלָל? אֶלָּא מְחַוְּורְתָּא: מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבָּיֵי: וְרַבִּי יוֹסֵי שִׁטְרָא מְזַכֵּי לְבֵי תְּרֵי הוּא?! דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּזְּבָחִים. וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּזְּבָחִים. וְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּמִּנְחוֹת, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּמִּנְחוֹת. דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּזְּבָחִים - שֶׁהָיָה אוֹמֵר 'דָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר', דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּזְּבָחִים שֶׁהָיָה אוֹמֵר "אִם אֵין דָּם אֵין בָּשָׂר, אִם אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם". דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּמִּנְחוֹת - שֶׁהָיָה אוֹמֵר "קוֹמֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם שְׁיָרִים", וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּמִּנְחוֹת שֶׁהָיָה אוֹמֵר "אִם אֵין שָׁם שְׁיָרִים אֵין קוֹמֶץ אִם אֵין קוֹמֶץ אֵין שְׁיָרִים". אָמַר לֵיהּ: מִסְתַּבְּרָא קָאָמַר; כִּי קָאֵי בַּזְּבָחִים, אָמַר: מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דִּפְלִיגִי בַּזְּבָחִים פְּלִיגִי נַמִּי בַּמִּנְחוֹת. קָאֵי בַּמִּנְחוֹת, אָמַר: מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דִּפְלִיגִי בַּמִּנְחוֹת פְּלִיגִי נַמִּי בַּזְּבָחִים. אָמַר לֵיהּ: הָתְינַח כִּי קָאֵי בַּזְּבָחִים אָמַר: מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דִּפְלִיגִי בַּזְּבָחִים פְּלִיגִי נַמִּי בַּמִּנְחוֹת - דְּעִיקַּר קְרָאֵי כִּי כְּתִיבִי בַּזְּבָחִים כְּתִיבִי. אֶלָּא, כִּי קָאֵי בַּמִּנְחוֹת וְאָמַר: מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דִּפְלִיגִי בַּמִּנְחוֹת פְּלִיגִי נַמִּי בַּזְּבָחִים, וְהָא עִיקַּר קְרָאֵי בִּזְבָחִים הוּא דִּכְתִיבִי! אֶלָּא לָא קַשְׁיָא: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - בְּגִנְטְמָא, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - בְּאָבוּד וְשָׁרוּף, בְּגִנְטְמָא. מַאי טַעְמָא - מִשּׁוּם דְּמַרְצֵי צִיץ, הָא שָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר: אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת! אֶלָּא לָא קַשְׁיָא: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - בַּצִּיבּוּר, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - בְּיָחִיד. בַּצִּיבּוּר מַאי טַעְמָא - מִשּׁוּם דְּטוּמְאָה הוּתְּרָה בַּצִּיבּוּר, חָדָא: דִּשְׁמַעְתָּ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בַּצִּיבּוּר, וְעוֹד: אִי בַּצִּיבּוּר - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר וְלֹא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ?!

הא

הא

אלא

תוספות

הא אמרת מודה רבי יהושע בציבור — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: מאי קושיא? דילמא הכי קאמר: רואה אני דברי רבי אליעזר בציבור — שאף ר' יהושע לא אמר אלא ביחיד. דכי האי גוונא אמרינן פרק קמא דחולין (יב,א) ובכמה דוכתי! ואומר רבינו יצחק: דהכא לא שייך למימר הכי, דלא קתני בברייתא לא בציבור ולא ביחיד. **כי** מודה בנטמא — משום דציץ מרצהו.

לעכב לא והתניא במכסת נפשות — תימה לרבינו יצחק: והא קרא בשחיטה כתיב, ומהתם נפקא דמחשבת אוכלין פסלה בשחיטה. אבל בזריקה — אמרן לעיל דאין מחשבת אוכלין בזריקה. והיכי פריך משחיטה אזריקה? ואומר רבינו יצחק: דווקא מחשבת אוכלין ליתא בזריקה, אלא בשחיטה. אבל כשאין לו אוכלין לגמרי — אף בשעת זריקה סברא היא דפסול, שהיא עיקר עבודה. כיון דבשעת שחיטה הקפיד הכתוב אפילו אמחשבה.

שאני התם דאי מימשכי הני כו' — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: והא בשעת זריקה אינם יכולים לימשך ונמצא דהשתא לא חזי לאכילה! ויש לומר: דדילמא ר' נתן סבר כר' שמעון דתנן לקמן בפרק "האשה" (פט,א) נמנין ומושכין ידיהם עד שיזרק הדם. אי נמי נטמאו מקצתן או שמתו חזי להני. **ולרבי** נתן איש לפי אכלו למה לי דבעינן גברא דחזי לאכילה — ואם תאמר: לרבנן נמי לישני הכי: לעיל כי פריך ולעכב לא לימא כי אתא קרא לעכב — היינו דבעינן גברא חזי לאכילה, אבל בשר — לא. ולאו פירכא היא, דרבנן בעו בשר חזי לאכילה, כדתניא לעיל אחרונים שאין להם כזית — אינם אוכלין, וחייבין לעשות פסח שני. והא נמי לא תיקשי אמאי לא משני לר' נתן איש לפי אכלו למצוה, כדבעי למימר לעיל — משום דלא אשכחן תנא דלא מקיש אוכלין למנויין אלא זקני דרום לחודייהו, בפרק שני דזבחים (כג,א). ולמאי דמוקי מתניתין כר' נתן — צריך לומר: דיוצאין בפסח אחד דקאמר — היינו דוקא דיעבד.

לימא ר' נתן היא כו' — תימה לרבינו יצחק: והיכי מיתוקמא כר' נתן? והא ר' נתן ורבנן לא פליגי אלא בבשר, אבל בגברא — לכולי עלמא בעינן גברא דחזי לאכילה. ועוד: אם כן, אפילו שחטו שלא לאוכליו נמי, ואמאי נקט שחטו לאוכליו! ועוד: היכי תיסק אדעתיה למימר השתא דיש מחשבת אוכלין בזריקה — הא פשוט בכולי גמרא דאין מחשבת אוכלין בזריקה, כדמוכח בזבחים (ד,א) וב"תמיד נשחט" לעיל (סח,א), ושם הבאתי. ונראה לרבינו יצחק דהכי פירושו: נזרק דמו שלא לאוכליו לא שנזרק שלא לשם אוכליו אלא שבשעת זריקה היו הבעלים חולים. והשתא קאמר — כמאן כר' נתן, דמשמע ליה כיון דר' נתן מיקל כולי האי, ולא בעי שיהא בשר ראוי לאכילה — הכי נמי לא חייש אם אין בעלים ראויין בשעת זריקה. אבל רבנן, דמחמרי ובעו שיהא בשר ראוי לאכילה — הוא הדין דבעו שיהו הבעלים ראויים לאכילה בשעת זריקה. והכי נמי סבר ר' אלעזר בסמוך, דלא בעי ר' נתן גברא חזי אלא בשחיטה דווקא.

נזיר

רש"י

אלא — תרווייהו ביחיד. והא — לבתחלה, והא — דיעבד. והא דקתני אם זרק הורצה, ואוקימנא ביחיד — הני מילי דמודה רבי יהושע בדיעבד, כשנטמא, דהא עלה קאי ומשום דאיתיה בעינא. אבל באבוד ושרוף — לא. ורבי יוסי, אפילו נשרפו או אבדו שיריה קאמר: אם הקטיר קומצה — כשירה. **משנה** **נטמא בשר וחלב קיים אין זורק את הדם** — אפילו לרבי אליעזר, דעיקר פסח לאכילת אדם קאתי. ובמוקדשין **אינו כן** — אפילו לרבי יהושע, שאפילו נטמא בשר וחלב קיים — זורק את הדם. דהא תרתי איכא, מתיר ושריירים, שהדם מתיר אימורין למזבח. **גמרא** **הורצה** — ופטור מלעשות פסח שני. **לא מעכבא** — כפרה בדיעבד. **אוכלין** — חולה וזקן. **רב** — דאית ליה אכילת פסחים לא מעכבא, דאמר כרבי נתן. **יוצאין בפסח אחד** — ואף על פי שאין בו כזית לכל אחד. אלמא: אכילה לא מעכבא. **דאי מימשכי הני** — מה שיש בהן יותר מכזית לכל אחד חזי להני הנשארים. **ואי מימשכי הני כו'** — אישתכח דחזי לכולהו, דהי מינייהו מפקת? הלכך, אף על גב דלא אימשיך חד מינייהו — פטורין. אבל ניטמא — לא חזי אפילו לחד. **נימנו עליו** — עד שהיה כזית לכל אחד. **ומאי דוחקיה דרב** — לאוקמא למתניתין כרבי נתן, דלא מעכבא, ולמימרא דמתניתין לבתחלה קאמר, הא אם זרק — הורצה. **נוקמה כרבנן** — ונימא דמתניתין אפילו בדיעבד פסול. **פסח עצמו כשר** — קא סלקא דעתך: לזרוק דמו ולהקטיר חלבו, אבל לאכילה לא. וקתני: ואדם יוצא בו ידי חובתו. **אין מחשבת אוכלין** — חולה וזקן בזריקת דם, ד"איש לפי אכלו" — לגבי שחיטה כתיב. **חלים** — בריא. **גברא דחזי לאכילה בעינן** — דכי כתיב: "איש לפי אכלו" — אגברא כתיב, דליהוי גברא בר אכילה. אבל פסח — לא איכפת לן אי לא חזי. **יזרק בטהרה** — בכהנים וכלי שרת טהורין. **ורבי נתן היא** — דאמר: אכילה לא מעכבא. ולא בעי רבי נתן גברא דחזי לאכילה. ומתניתא קמייתא מוקי רבי אלעזר כרבנן. **הכא במאי עסקינן בציבור** — שנטמאו רוב ציבור בין שחיטה לזריקה, כגון שמת הנשיא ונטמאו. הילכך: גברי דחזו לאכילה נינהו. **גזירה שמא** — לשנה אחרת יטמאו ציבור אחר זריקה. **ויאמרו אשתקד** — מי לא היינו טמאין בשעת אכילה, ואכלנו, ואף על פי ששחיטתו בטהרה? השתא נמי, אף על פי ששחיטתו וזריקתו בטהרה — ניכול בשר בטומאה. ולא ידעי דאשתקד בעידנא דהוי זריקת דם טמאין הוו, והוה ליה פסח הבא בטומאה.

איבעית

הָא אָמַרְתְּ בַּצִּיבּוּר אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֶה! אֶלָּא רוֹאֶה אֲנִי דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - בְּדִיעֲבַד, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - לְכַתְּחִלָּה. דִּיעֲבַד, אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נַמִּי מוֹדֶה הוּא, דְּקָתָנֵי: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק - הוּרְצָה! הָא בְּטוּמְאָה, הָא בְּאָבוּד וְשָׁרוּף. כִּי קָתָנֵי מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק הוּרְצָה - בְּנִטְמָא, אֲבָל בְּאָבוּד וְשָׁרוּף - לֹא. כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - בְּדִיעֲבַד, בְּאָבוּד וְשָׁרוּף. **מִשְׁנָה נִטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים - אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם. נִטְמָא הַחֵלֶב וְהַבָּשָׂר קַיָּים - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. וּבַמּוּקְדָּשִׁים אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר וְהַחֵלֶב קַיָּים - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. **גְּמָרָא** אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: אִם זָרַק - הוּרְצָה. וְהָא בָּעֵינַן אֲכִילָה! אֲכִילָה לָא מְעַכְּבָא. וְהָא כְּתִיב: "אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ"! לְמִצְוָה. וּלְעַכֵּב לֹא? וְהַתַּנְיָא: "בְּמִכְסַת" - מְלַמֵּד שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא לִמְנוּיָו, יָכוֹל שֶׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִמְנוּיָו יְהֵא כְּעוֹבֵר עַל הַמִּצְוָה וְכָשֵׁר - תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ" - הַכָּתוּב שָׂנָה עָלָיו לְעַכֵּב. וְאִיתְּקַשׁ אוֹכְלִין לִמְנוּיִין! אֶלָּא רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי נָתָן, דְּאָמַר: אֲכִילַת פְּסָחִים לָא מְעַכְּבָא. הֵי רַבִּי נָתָן? אִילֵימָא הָא רַבִּי נָתָן - דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד - תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם", וְכִי כָּל הַקָּהָל שׁוֹחֲטִין? וַהֲלֹא אֵין שׁוֹחֵט אֶלָּא אֶחָד! אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד. דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם, דְּאִי מִמְּשְׁכֵי הָנֵי - חָזֵי לְהָנֵי, וְאִי מִמְּשְׁכֵי הָנֵי - חָזֵי לְהָנֵי, אֶלָּא הָא רַבִּי נָתָן: דְּתַנְיָא, נִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה אַחַת, וְחָזְרוּ וְנִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה אַחֶרֶת, רִאשׁוֹנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּזַּיִת - אוֹכְלִין וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, אַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין לָהֶם כַּזַּיִת - אֵין אוֹכְלִין, וְחַיָּיבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵלּוּ וָאֵלּוּ פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי - שֶׁכְּבָר נִזְרַק הַדָּם. אַבַּיֵּי, דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם דְּאִי מִמְּשְׁכֵי הָנֵי - חָזֵי לְהוּ. אִם כֵּן לִיתְנֵי "הוֹאִיל וּרְאוּיִים לִימָּשֵׁךְ", מַאי "שֶׁכְּבָר נִזְרַק הַדָּם" - שְׁמַע מִינָּהּ: בְּדָם תַּלְיָא מִילְּתָא, אֲבָל אֲכִילָה לָא מְעַכְּבָא. מַאי דּוּחְקֵיהּ דְּרַב דְּמוֹקִים לָהּ מַתְנִיתִין לְכַתְּחִלָּה, וְרַבִּי נָתָן? נוֹקְמָהּ כְּרַבְּנַן, וַאֲפִילּוּ דִּיעֲבַד נַמִּי לָא! רַב מַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ, אַמַּאי תְּנֵי "אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם", לִיתְנֵי 'פָּסוּל'! אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ: אֵין זוֹרֵק - לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל דִּיעֲבַד - שַׁפִּיר דָּמֵי. וּלְרַבִּי נָתָן, "אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ" לְמָה לִי? דְּבָעֵינַן גַּבְרָא דַּחֲזֵי לַאֲכִילָה. מַאן תְּנָא לְהָא, דְּתָנוּ רַבָּנַן: שָׁחֲטוּ לְאוֹכְלָיו וְזָרְקוּ דָּמוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו - הַפֶּסַח נַעֲצְמוֹ כָּשֵׁר, וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ. כְּמַאן, נִימָא רַבִּי נָתָן הִיא וְלֹא רַבָּנַן? אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, אֵין מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִין בְּזְרִיקָה. מַאן תְּנָא לְהָא, דְּתָנוּ רַבָּנַן: הָרֵי שֶׁהָיָה חוֹלֶה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וַחֲלִים בִּשְׁעַת זְרִיקָה, חָלִים בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְחוֹלֶה בִּשְׁעַת זְרִיקָה - אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו עַד שֶׁיְּהֵא חָלִים מִשְּׁעַת שְׁחִיטָה עַד שְׁעַת זְרִיקָה. כְּמַאן? נִימָא רַבָּנַן הִיא וְלֹא רַבִּי נָתָן! אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי נָתָן, גַּבְרָא דַּחֲזֵי לַאֲכִילָה בָּעֵינַן. מַאן תְּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנַן: שָׁחֲטוּ בְּטָהֳרָה וְאַחַר כָּךְ נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים יִזְרֹק הַדָּם בְּטָהֳרָה וְאַל יֹאכַל בָּשָׂר בְּטוּמְאָה. כְּמַאן? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּמַחֲלוֹקֶת שְׁנוּיָה וְרַבִּי נָתָן הִיא. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן הִיא; הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּצִיבּוּר, דַּאֲפִילּוּ בְּטוּמְאָה נַמִּי עָבְדִי. אִי בְּצִיבּוּר, אַמַּאי אֵין הַבָּשָׂר נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה? גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִטַּמְּאוּ הַבְּעָלִים לְאַחַר זְרִיקָה וְיֹאמְרוּ אֶשְׁתְּקַד לֹא נִטְמֵאנוּ וְאָכַלְנוּ - הָשְׁתָּא נַמִּי נֵיכוּל, וְלָא יָדְעִי דְּאֶשְׁתְּקַד כִּי אִיזְדְּרִיק דָּם - בְּעָלִים טְמֵאִים הָווּ, הָשְׁתָּא בְּעָלִים טְהוֹרִין הָווּ.

איבעית

וְהָא אָמְרַת – והרי לעיל (ע"א) ביארה הגמרא, **שְׁבִיבּוּר אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֶה** שאפשר לזרוק את הדם כשנטמא הבשר.

מתרצת הגמרא את דברי רבי יוסי באופן אחר: **אֶלָּא**, אכן בציבור, אף רבי יהושע מודה שאפשר לזרוק את הדם כשנטמא הבשר, ואף רבי יוסי לא דיבר אלא ביחיד, וכך היא כוונת רבי יוסי, **רוֹאֶה אֲנִי דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדִיעֲבַד**, כלומר, שאם עבר וזרק את הדם או הקטיר את הקומץ, הורצה הקרבן ונתכפרו בו, **וְרוואה** אני את **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְכַתְּחִלָּה**, כלומר, שלכתחילה אין לזרוק את הדם ולהקטיר את הקומץ כשנטמא הבשר או השיריים.

מקשה הגמרא: איך ניתן לפרש שכוונת רבי יוסי היא שנראים דברי רבי אליעזר בדיעבד, הרי **בְּדִיעֲבַד אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נַמִּי** [–גם כן] **מוֹדֶה הוּא** שאם זרק הורצה. **דְּקָתָנֵי** – ששנינו בברייתא **שמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם** נטמא הבשר **וְזָרַק** את הדם **הוּרְצָה**.

מתרצת הגמרא: אין להקשות ממה ששנינו בברייתא שרבי יהושע מודה בדיעבד, משום **דְּהָא** – שדברי רבי יהושע, נאמרו **בְּטוּמְאָה** – כשנטמא הבשר אבל הוא קיים, **וְהָא** – ודברי רבי יוסי, נאמרו **בְּאָכוּד וְשָׁרוּף** – שאבד הבשר או נשרף ואינו לפנינו. ומפרשת הגמרא: **כִּי קָתָנֵי** – מה שנאמר בברייתא **שמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק הוּרְצָה**, אין זה רק **בְּנִטְמָא**, שבזה דיברה הברייתא, **אֲבָל בְּאָכוּד וְשָׁרוּף, לֹא** אמר רבי יהושע שבדיעבד הקרבן כשר, **וְכִי קָאָמַר** – וכשאמר **רַבִּי יוֹסֵי רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדִיעֲבַד**, אמר כן **בְּאָכוּד וְשָׁרוּף**, שרבי יוסי סובר שאף שאין זורקים את הדם כשאין הבשר קיים, ואין מקטירים הקומץ כשאין השיריים קיימים, דין זה אינו אלא לכתחילה, ומשום כך בדיעבד הקרבן כשר אף כשהבשר או השיריים כלל אינם קיימים.

משנה

במשנה הקודמת (עו:) נתבאר שבקרבן ציבור הבא בטומאה יש חילוק בין קרבן פסח לשאר קרבנות, שכל הקרבנות אינן נאכלין כאשר באין בטומאה ואילו הפסח נאכל בטומאה, משום שעיקרו לא בא אלא בשביל אכילה. משנתנו מביאה הלכה נוספת בה חלוק פסח משאר קרבנות מטעם זה.

מדיני הקרבן שזריקת דמו על גבי המזבח [אשר בה תלויה כפרת הקרבן] מתרת את בשרו לאכילה ואת אימוריו [–חלביו] להקרבה, אולם כשהבשר והאימורין אינם ראויים לכך כגון שנטמאו או אבדו, נתבאר בסוגיא לעיל (עז.) שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע. לדעת רבי אליעזר זורק את הדם אף על פי שאין בשר ויצאו הבעלים ידי חובתן, ולדעת רבי יהושע אינו זורק את הדם]. אך בנטמא רק אחד מהן, הבשר או החלב, אף לדעת רבי יהושע זורק את הדם, כמבואר להלן (עט.). במשנתנו יבואר שבדין נטמא אחד מהן, חלוק פסח משאר קרבנות.

נִטְמָא בָּשָׂר של הפסח, אחר שחיטתו, **וְחֵלֶב** הפסח העומד להקרבה על גבי המזבח **קַיָּם** בטהרתו ולא נטמא, **אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם** על המזבח, לפי שעיקר קרבן הפסח אינו בא אלא בשביל אכילתו, וכיון שנטמא אינו ראוי לאכילה ואינו ראוי להיות קרבן פסח. אבל **נִטְמָא הַחֵלֶב** של הפסח אחר שחיטתו, **וְהַבָּשָׂר קַיָּם** בטהרתו, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם**, שהרי ניתן לאכול מהבשר.

וּכְמוּקְדָּשִׁים – אך בשאר קרבנות **אֵינוֹ כֵּן** – אין הדין כבקרבן פסח, **אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר** ואינו ראוי לאכילה, **וְהַחֵלֶב קַיָּם** בטהרתו וראוי להקרבה, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם** מפני שאין עיקרן לאכילה כקרבן פסח.

גמרא

שנינו במשנה, שאם נטמא בשר הפסח אף שהחלב קיים אינו זורק את הדם, מבארת הגמרא מה הדין אם עבר וזרק את הדם. אומרת הגמרא: **אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב**, אף על פי ששנינו במשנתנו שכשנטמא בשר הפסח אינו זורק את הדם, **אִם** עבר **וְזָרַק** את הדם, **הוּרְצָה** – עלה הקרבן לרצון, ופטור מלעשות פסח שני.

הגמרא דנה בדברי רב מדוע הפסח כשר אף שאין בשרו ראוי לאכילה. שואלת הגמרא: מדוע יוצא בו ידי חובת הפסח **וְהָא בָּעֵינַן** [–והרי צריך] **אֲכִילָה** בקרבן פסח, והיינו שבשעת הזריקה יהיה הפסח ראוי לאכילה, וזה אינו יכול להאכל מפני טומאתו. משיבה הגמרא: **אֲכִילָה לֹא מְעַכְּבָא** – בדיעבד אכילת הפסח אינה מעכבת את כפרת הקרבן, ולפיכך אף שאינו ראוי לאכילה בשעת הזריקה נתקיימה מצותו.

שואלת הגמרא: היאך אתה אומר שהאכילה אינה מעכבת, **וְהָא** [–והרי] **כְּתִיב** בקרבן פסח (שמות יב ד) בדין שחיטתו, 'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה', 'תכסו' לשון שחיטה, שתשחטו את הפסח רק עבור אדם הראוי לאוכלו, ומוכח שהאכילה מעכבת את כפרת הקרבן, ולפיכך אם אינו ראוי לאכילה בשעת הזריקה אינו יוצא ידי חובתו. משיבה הגמרא: לעולם האכילה אינה מעכבת, ודין זה שיש לשחוט את הפסח רק על הראוי לאוכלו אינו אלא לְמִצְוָה לכתחילה.

הגמרא מקשה על רב מברייתא שמוכח בה שדין זה מעכב בדיעבד. מקשה הגמרא: **וּלְעַכֵּב לֹא** – וכי דין זה שלא לשחוט על מי שאינו ראוי לאכילה אינו מעכב, **וְהָתַנְיָא** – והלא שנינו בברייתא, נאמר (שמות שם) בדין לקיחת הפסח, 'וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה', 'במכסת' לשון מנין, ונאמר להלן (שם יב ו) 'וְשָׁחֲטוּ אתו', **מְלַמֵּד שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא לִמְנוּיָו** – עבור אותם שהזמינו עצמם ליטול בו חלק קודם שחיטתו לפי חשבון ולא עבור מי שלא נמנה עליו. שואלת הברייתא: **יָכוֹל** אם **שֶׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם מְנוּיָו** אלא עבור מי שלא נמנה עליו, לא **יְהֵא** אלא רק **כְּעוֹבֵר עַל הַמִּצְוָה** וְהקרבן **כָּשֵׁר**. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב **'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ'**, 'תכוסו' לשון מנין, **הַכָּתוּב שָׁנָה עָלָיו לְעַכֵּב** – הכתוב שב וכתב לשון מנין אחר שכבר הזכיר לשון מנין בתחילה [–'במכסת'], לומר שהשחיטה לשם מנויו מעכבת, ואם שחטו שלא למנויו הקרבן פסול.

מבארת הגמרא את הקושיא מהברייתא: **וְאִיתְּקַשׁ אוֹכְלִין לִמְנוּיִין**, – דין שחיטה שלא לאוכליו הנלמד מ'איש לפי אכלו' הכתוב בפסוק זה הוקש לדין שחיטה שלא למנויו, ללמד שהוא מעכב בכפרת הקרבן כמותו, וקשה על רב שהכשיר את הפסח בדיעבד.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא רַב דְּאָמַר** להעמיד את המשנה שאם זרק הורצה משום שאכילת הפסח אינה מעכבת, כְּשיטת **רַבִּי נָתָן** אמר כן, **דְּאָמַר אֲכִילַת פְּסָחִים לֹא מְעַכְּבָא** בדיעבד, ולכך אף שהפסח אינו ראוי לאכילה אינו נפסל בכך, ומכל מקום לכתחילה לא יזרוק את הדם שכן אף לרבי נתן אכילת הפסח מעכבת לכתחילה.

הגמרא מבררת היכן מצינו בדברי רבי נתן שסובר כן. מבררת הגמרא: **הֵי רַבִּי נָתָן** – אלו דברים מדברי רבי נתן יש ללמוד מהם שסובר כן. **אִילֵימָא הָא רַבִּי נָתָן** – אם נאמר שמדברי רבי נתן אלו, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, מִנַּיִן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּקָרְבַּן פֶּסַח אֶחָד** ואף שאין בו כזית לכל אחד ואחד, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שמות יב ו) 'וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבַּיִם', ויש לדקדק בלשון הכתוב, **וְכִי כָּל הַקָּהָל** כולו **שׁוֹחֲטִין** שה אחד, **וַהֲלֹא** שה אחד **אֵין שׁוֹחֵט אֶלָּא** אדם **אֶחָד, אֶלָּא** הכתוב **מְלַמֵּד שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד**. ומדברי רבי נתן אלו יש ללמוד שאין האכילה מעכבת, כי הלא בשה אחד שאין בו כזית לכל אחד ואחד מישראל יוצאים כולם ידי חובתן.

דוחה הגמרא: **דַּיְלְמָא שָׁאנֵי הָתָם** – שמא שונה הדבר שם בברייתא, שאף על פי שאכילת הפסח מעכבת בכל זאת כל ישראל יוצאים בפסח אחד, משום **דְּאִי מִמְּשְׁכֵי הָנֵי** – שאם ימשכו ידיהם מאכילתו אלו שאין בפסח כזית לצורכם, **חָזֵי לְהָנֵי** – יהיה הפסח ראוי לאלו האחרים שיש בפסח כזית לצורכם, **וְאִי מִמְּשְׁכֵי הָנֵי** – ואם ימשכו ידיהם אלו האחרים **חָזֵי לְהָנֵי** – יהיה ראוי הפסח לראשונים. ונמצא שאף שבפועל לא משך אחד ממנויו ידיו מאכילתו ולא יוכלו לאכול ממנו כל ישראל, מכל מקום הפסח ראוי לכל אחד מישראל, שאיזה אדם נוציא מן הכלל ונאמר שהוא לא יאכל

המשך בעמוד קנ

הגמרא חוזרת ליישב את רב [המעמיד את האמור במשנה 'אינו זורק את הדם' שאם זרק הורצה] באופן אחר. אומרת הגמרא: **וְאִיכָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תאמר, **רַב דְּאָמַר** אם זרק הורצה כְּשיטת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** אמר כן, הסובר שאכילת הפסח אינה מעכבת].

הגמרא מביאה ברייתא בה מבוארת שיטת רבי יהושע: **דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר, וְחֵלֶב קַיָּים** בטהרתו, **בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב, וּבָשָׂר קַיָּים** בטהרתו, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם.** אבל שלמי **נָזִיר וְעוֹשֵׂה פֶּסַח** אין דינם כשאר זבחים, מפני שבהם צריך הבשר להיות ראוי לאכילה. בשלמי נזיר כדי לקיים מצוות האמורות בנזיר, שילוח שערו תחת דוד השלמים ותנופת הזרוע, ובפסח כי עיקרו לאכילה בא, ולפיכך רק אם **נִטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קַיָּים זוֹרֵק אֶת הַדָּם,** אבל אם **נִטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם,** כי אין הבשר ראוי לאכילה, וְאף על פי כן **אִם** עבר **וְזָרַק** את הדם **הוּרְצָה** – עלה הקרבן לרצון, כי מצוות הנזיר אינם מעכבות בו, וכן בפסח האכילה אינה מעכבת. ודברים אלו אמורים בנטמא הבשר אבל **נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים בְּמֵת, לֹא יִזְרוֹק** את הדם **וְאִם** עבר **וְזָרַק** את הדם **לֹא הוּרְצָה** – לא עלה הקרבן לרצון, והוא פסול. כי אף שהאכילה אינה מעכבת בפסח ואין צריך בשר ראוי לאכילה, מכל מקום טומאת הבעלים מעכבת כי צריך שיהיו הבעלים ראויים לאכילה בשעת הזריקה, ובנזיר טומאת הבעלים מעכבת ופוסלת את הקרבן משום שסותר את נזירותו על ידי שנטמא, וצריך למנות שוב ימי נזירות. ובדברי רבי יהושע אלו מבואר שאכילת הפסח אינה מעכבת ולכך בנטמא הבשר אם זרק הורצה, וכשיטתו אמר רב את דבריו.

שנינו במשנה: **וְכַמּוּקְדָּשִׁין אֵינוֹ כֵּן וכו'** אלא אף על פי שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם.

הגמרא מדייקת שהמשנה נאמרה כדעת רבי יהושע. מהמשנה מדויק כי רק אם החלב קיים זורק את הדם, אבל אם נטמא גם החלב אינו זורק את הדם. אומרת הגמרא: **מַתְנִיתִין מַנִּי** – משנתנו הסוברת שכאשר נטמאו שניהם הבשר והחלב אינו זורק את הדם, כדעת מי שנויה, כדעת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא** הסובר שאין הדם נזרק אלא כאשר יש דבר הניתר על ידו, או בשר לאכילה או חלב למזבח, ולכך כשנטמאו שניהם אינו זורק את הדם.

מביאה הגמרא ברייתא בה מבוארת שיטת רבי יהושע: **דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר מֵהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר** לאכילת אדם **אוֹ כַּזַּיִת חֵלֶב** לאכילת מזבח, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם.** שנאמר (דברים יב כז) 'וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם', צריך שיתקיים 'הבשר והדם', ולכך אם אין בשר אין זריקת דם, ובנשתייר כזית הרי זה חשוב שיש בשר. אבל אם לא נשתייר אלא **כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וְכַחֲצִי זַיִת חֵלֶב, אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם,** כי פחות מכדי שיעור אכילה אינו חשוב שיור, ובשר וחֵלֶב אינם מצטרפים זה עם זה לשיעור שלם, לפי שזה לאכילת אדם וזה לאכילת מזבח. כן הדין בכל הקרבנות, **וּבְקָרְבַּן עוֹלָה** אין הדין כן, אלא **אֲפִילּוּ** נשתייר **כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וְכַחֲצִי זַיִת חֵלֶב זוֹרֵק אֶת הַדָּם,** מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּהּ כָּלִיל – שמקטיר כולה על גבי המזבח, וכיון ששניהם, הבשר והחלב, אכילת מזבח הם, מצטרפים לכזית. ובדברי רבי יהושע אלו מבוארת שיטתו שאם לא נשתייר לא הבשר ולא החלב אינו זורק את הדם.

מוסיף רבי יהושע ומבאר דין שיור מנחה: **וּכְמִנְחָה אַף עַל פִּי שֶׁכּוּלָּהּ קַיֶּימֶת** ולא נשאר כלום מן הבשר והחלב **לֹא יִזְרוֹק** את הדם, כי שיור המנחה אינו חשוב שיור.

הגמרא מבררת דין שיור מנחה המבואר בסוף הברייתא. שואלת הגמרא: **מִנְחָה מַאי עֲבִידְתָּהּ** – מה עניינה, כלומר, היכן יש זריקת דם בקרבן מנחה, והלא אין אחת מחמש מנחות באה עם הזבח.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב פַּפָּא,** הברייתא עוסקת **בִּמְנָחַת נְסָכִים** שמביאים אותה עם הקרבנות, והחידוש בדבריה הוא, כי **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – שהיה עולה בדעתך לומר, **כְּיָן דְּקָא אָתְיָא** – כיון שהמנחה באה **מִכֹּחַ זֶבַח** [–מחמת הזבח], **כְּגוּפֵיהּ דְּזֶבַח דָּמֵי** – הרי היא חשובה כמו הזבח עצמו, ואף אם לא נשתייר מהבשר כיון שנשתייר מהמנחה הרי היא במקומו להכשיר את זריקת הדם, **קָא מַשְׁמַע לָן,** משמיענו התנא שאין הדבר כן אלא אינה חשובה כמו הזבח עצמו, ולכך אפילו נותרה כל המנחה אם לא נותר מהבשר לא יזרוק את הדם.

הגמרא שבה לבאר את האמור בתחילת הברייתא שעל שיור כזית חלב זורקים את הדם. שואלת הגמרא: שיור של **חֵלֶב, מִנָּא לָן** – מהיכן למדנו שהוא כבשר להכשיר את זריקת הדם. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וּמָטוּ בָּהּ** – ויש מטים ומכריעים לומר שמועה זו **מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, דְּאָמַר קְרָא** בזריקת דם השלמים (ויקרא יז ו) 'וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבַּח ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'', משמע שזורק את הדם בשביל **הַחֵלֶב אַף עַל פִּי שֶׁאֵין** שם **בָּשָׂר,** כי לא נזכר בפסוק בשר אלא הקטרת החלב.

שואלת הגמרא: **אַשְׁכְּחָן** – מצאנו בכתוב שחֵלֶב [המכסה את הקרב וחלב שעל שתי הכליות] דינו כבשר, אבל **יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת** שאף הם נקטרים על המזבח עם החלב, **מִנָּא לָן** – מהיכן לנו שאם לא נשתייר מהם אלא כזית דינם כבשר.

הגמרא מבררת מהיכן פשוט שאכן זורקים את הדם אף על יותרת הכבד ושתי הכליות. מבררת הגמרא: **הֵיכָא אָמְרִינַן דְּזָרְקִינַן** – היכן אמרנו שזורקים עליהם את הדם. משיבה הגמרא: **מִדְּקָתָנֵי** – ממה ששנינו בברייתא **וּבַמִּנְחָה אַף עַל פִּי שֶׁכּוּלָּהּ קַיֶּימֶת לֹא יִזְרוֹק,** ויש לדקדק, שרק אם נשארה **מִנְחָה** שאינה מגוף הזבח **הוּא דְּלֹא** יזרוק, **אֲבָל** אם נשארו **יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת** שהם מגוף הזבח, **שַׁפִּיר דָּמֵי** – יכול לזרוק.

עתה לאחר שנתברר לגמרא שאכן זורקים עליהם את הדם שבה הגמרא לשאלתה: **מִנָּא לָן** – מהיכן למדנו שזורקים עליהם את הדם. משיבה הגמרא: **רַבִּי יוֹחָנָן דִּידֵיהּ** [–מדברי עצמו] **אָמַר, אָמַר קְרָא** – נאמר בסיום הפסוק שממנו למדנו לעיל שזורקים את הדם על החלב, 'וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם וגו' וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחוֹחַ', ויש ללמוד מכך, **שֶׁכֹּל שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ** יזרק עליו הדם, וזה כולל את כל האימורים הנקטרים על המזבח.

הגמרא מבארת מה הצורך לכתוב גם 'חלב' וגם 'ריח ניחוח'. אומרת הגמרא: **וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב** – והוצרכה התורה לכתוב 'חֵלֶב', **וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב** – והוצרכה לכתוב 'רֵיחַ נִיחוֹחַ', משום **דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא** – שאם כתבה התורה 'חֵלֶב' בלבד, **הָוָה אָמִינָא** – הייתי יכול לומר שאם נשתייר חֵלֶב בלא בשר **אֵין** – אכן יזרוק את הדם, אבל אם נשתיירו רק **יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת לֹא** יזרוק, לכך **כָּתַב רַחֲמָנָא** 'לְרֵיחַ נִיחוֹחַ', ללמד שגם על יותרת הכבד ושתי הכליות העולים לריח ניחוח זורקים את הדם. **וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא** רק והקטיר הנקטרים 'לְרֵיחַ נִיחוֹחַ', **הָוָה אָמִינָא** – הייתי יכול לומר שכָּל **הָעוֹלִין לְרֵיחַ נִיחוֹחַ** אם נשתייר מהם יזרק עליהם הדם, **וַאֲפִילּוּ מִנְחָה** שאף בה נאמר (במדבר טו יג) 'רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'', לכך **כָּתַב רַחֲמָנָא** 'חֵלֶב', ללמד שיש לרבות מריח ניחוח רק דבר הדומה לחלב שהוא מגופו של הזבח [–יותרת הכבד ושתי הכליות], ולא מנחה שאינה מגופו של הזבח.

משנה

במשנה לעיל (עח:) נתבאר דין אכילה בפסח ושאר קרבנות צבור כאשר קרבים בטומאה, במשנתנו מבאר התנא את האופנים בהם פסח קרב בטומאה. נאמר בתורה בפרשת קרבן פסח (במדבר ט י–יא) 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ וגו' וְעָשָׂה פֶּסַח לַה', בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ' וגו', ונתבאר בזה שהטמא בזמן הפסח שהוא ארבעה עשר בניסן, הרי הוא נדחה להקריב את הפסח בארבעה עשר באייר, ופסח זה נקרא פסח שני. והגמרא לעיל (סו:) דורשת מ'איש' הנאמר בפסוק, שדווקא 'איש' שהוא טמא נדחה לפסח שני אבל אין צבור נדחים לפסח שני אלא עושים את הראשון בטומאה.

משנתנו מבארת מהו גדר צבור שעושין הפסח בטומאה, וגדר יחידים שנדחים לפסח שני: **נִטְמָא** כל **הַקָּהָל אוֹ רוּבוֹ** בטומאת מת, **אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים וְהַקָּהָל טְהוֹרִים, יַעֲשׂוּ** כולם את הפסח **בְּטוּמְאָה.** אבל אם **נִטְמָא מִיעוּט הַקָּהָל, הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין** בטהרה **אֶת**

המשך בעמוד עד

רש"י

איבעית אימא רב דאמר — אם זרק הורצה. **כרבי יהושע** — דאית ליה: אכילת פסחים לא מעכבא. **שלמי נזיר** — תחילתן לאכילה, דבעי שילוח שערו תחת הדוד שהשלמים מתבשלין בו, כדכתיב (במדבר ו): "ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש" וגו', ועוד בעי תנופה זרוע בשלה. אלמא: צריך שיהא בשר טהור בשעת זריקה, שיהא ראוי למצוה האמורה בו. **ואם** זרק הורצה — דהני לא מעכבי. **נטמאו בעלים** — במת, דלא חזו למיכל לאורתא, דטומאתן שבעה. **ואם** זרק **לא הורצה** — דאף על גב דאכילתו לא מעכבא — גברא דחזו לאכילה בעינן. ורחמנא דחייה לטמא נפש לפסח שני. ובנזיר נמי כתיב (שם): "כי ימות מת עליו" וגו', דסותר את נזירותו. **חצי זית בשר וחצי זית חלב אין זורק הדם** — דאכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפין. **אפילו כולה קיימת לא יזרוק** — את הדם עליה. **מנחה מאי עבידתיה** — בזריקת דם. **מנחת נסכים** — הבאה עם הזבח. מהו דתימא: כזבח דמיא, ותיהוי במקום זבח להכשיר את הדם. **חלב מנא לן** — דהוי שיור להכשיר זריקת דם. **והקטיר החלב** — גבי זריקת דם כתיב, דכתיב: "וזרק הכהן את הדם" וגו' עד "והקטיר החלב לריח ניחוח". **יותרת הכבד ושתי הכליות מנא לן** — מדאיצטריך ליה למיתני מנחה לא הויא שיור, מכלל דסבירא ליה דהני דגופיה דובח הוי שיור. **אמר קרא** — בהאי קרא גופיה: "והקטיר החלב לריח ניחוח". משנה **יעשו בטומאה** — ואפילו טמאין יחידין, דהא פסח דטהורין גופיה בטומאה אתי משום כהנים. **גמרא** שאין קרבן **צבור** — הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה — אף היחיד עושה בטומאה. **לא שנו** — דמשמע משום טומאת כלי שרת עבדי כולהו בטומאה. **אלא שנטמא סכין בטמא מת** — שהוא אב הטומאה, דנעשה אף הסכין אב הטומאה לטמא אדם. **דרחמנא אמר בחלל חרב** — למידרש מיניה דכלי מתכת המיטמא במת נעשה כיוצא בזה שנגע בו. **טומאה דחויה היא בצבור** — בקושי הותרה, וכל כמה דאפשר לאהדורי אטהרה או אטומאה קלה — מהדרינן. **קרינא ביה הכשר כל טהור יאכל בשר** — ולא טמא. **הללו עושין לעצמן** — בטהרה, והללו עושין לעצמן בטומאה. טהורים לא עבדי בטומאה — דהוי כרוב, ורוב טהורין לא עבדי בטומאה. וטמאין לשני לא מידחו — משום דהוו נמי רובא, ורובא לשני לא מידחו. **טהורין עושין הראשון** — בטהרה, דאי נמי מיעוטא נינהו — אית להו למעבד הראשון בטומאה, וכל שכן כי עבדי בטהרה שפיר דמי. **וטמאין עושין את השני** — דכיון דאינן כרוב — נידונין כמיעוט, ונידחין לשני.

וטמאין

תוספות

נזיר ועושה פסח נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק כו' — רבינו יצחק בן אשר אומר דלא גרס נזיר. דאין חילוק בה בין נזיר לשאר קרבנות. ומה שפירש רש"י דבעי שילוח שערו תחת הדוד — אין נראה שיהא עיכוב. ומה שפירש נמי משום תנופה — הא כל שאר שלמים נמי בעו תנופה, ולא אשכחן תנא דאית ליה תנופה בנזיר מעבבת אלא ר' אליעזר בסוף "שלשה מינים" (נזיר מו,א). ובתוספתא לא גרס נזיר.

או שהיו כהנים טמאים יעשו בטומאה — אף על פי שיכולין ליזהר שלא יגעו בבשר, כיון דאישתראי טומאת אימורים — אישתראי נמי טומאת בשר. דאמר ב"מי שהיה טמא" (לקמן צו,א): כל היכא דאישתראי טומאת בשר — אישתראי טומאת אימורים, משמע שהם שוים.

אלא שנטמא סכין בטמא מת כו' — תימה: אם כן מאי אפילו דקאמר? היינו רישא ממש היו ישראל טהורים וכהנים וכלי שרת טמאים, כיון דמיטמא גברא מחמת סכין.

בטומאת הגוף דבכרת מיתעביד — ואם תאמר: ישחוט בסכין ארוכה, ולא יצטרך ליכנס לעזרה! אי נמי: יאחוז הסכין בפשוטי כלי עץ וישחוט! ואומר רבינו יצחק: דאין פנאי לכל הפסחים לשחוט בענין זה, ואף להביא סכינים אחרים אין פנאי.

וטמאין

וְאִיבָּעֵית אֵימָא: רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים, בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קַיָּים - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. נָזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח, נִטְמָא חֵלֶב וּבָשָׂר קַיָּים - זוֹרֵק אֶת הַדָּם, נִטְמָא בָּשָׂר וְחֵלֶב קַיָּים - אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם. וְאִם זָרַק - הוּרְצָה. נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים בְּמֵת - לֹא יִזְרוֹק, וְאִם זָרַק - לֹא הוּרְצָה. "בַּמּוּקְדָּשִׁין אֵינוֹ כֵּן וכו'". מַתְנִיתִין מַנִּי? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר מֵהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר אוֹ כַּזַּיִת חֵלֶב - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וְכַחֲצִי זַיִת חֵלֶב - אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם. וּבְעוֹלָה, אֲפִילּוּ כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וְכַחֲצִי זַיִת חֵלֶב - זוֹרֵק אֶת הַדָּם, מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּהּ כָּלִיל. וּבַמִּנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁכּוּלָּהּ קַיֶּימֶת - לֹא יִזְרוֹק. מִנְחָה מַאי עֲבִידְתָּהּ?! אָמַר רַב פַּפָּא: מִגְּחַת נְסָכִים. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: כֵּיוָן דְּקָא אָתְיָא מִכֹּחַ זֶבַח - כְּגוּפֵיהּ דְּזֶבַח דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. חֵלֶב מְנָא לָן? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וּמְטוּ בָּהּ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, דְּאָמַר קְרָא: "וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" - חֵלֶב אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר. אַשְׁכַּחַן חֵלֶב, יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת מְנָא לָן? הֵיכָא אָמְרִינַן דְּזֶרְקִינַן? מִדְּקָתָנֵי "וּבַמִּנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁכּוּלָּהּ קַיֶּימֶת - לֹא יִזְרוֹק", מִנְחָה הוּא דְּלֵא, אֲבָל יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד, וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת - שַׁפִּיר דָּמֵי! מְנָא לָן? רַבִּי יוֹחָנָן דִּידֵיהּ אָמַר: אָמַר קְרָא "לְרֵיחַ נִיחֹחַ" - כֹּל שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ. וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב חֵלֶב, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב רֵיחַ נִיחוֹחַ. דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא "חֵלֶב" - הָוָה אָמְינָא: חֵלֶב - אִין, יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת - לָא, כָּתַב רַחֲמָנָא "לְרֵיחַ נִיחוֹחַ". וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא "לְרֵיחַ נִיחוֹחַ" - הָוָה אָמְינָא: כָּל הָעוֹלִין לְרֵיחַ נִיחוֹחַ, וַאֲפִילּוּ מִנְחָה - כָּתַב רַחֲמָנָא "חֵלֶב". **משנה** נִטְמָא קָהָל אוֹ רוּבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים וְהַקָּהָל טְהוֹרִים - יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה. נִטְמָא מִיעוּט הַקָּהָל - הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְמֵאִין, וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְהוֹרִין. אוֹ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִין וְכֹהֲנִים וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין, וַאֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל וְכֹהֲנִים טְהוֹרִין וּכְלֵי שָׁרֵת טְמֵאִין - יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה, שֶׁאֵין קָרְבַּן צִיבּוּר חָלוּק. אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּטְמָא הַסִּכִּין בִּטְמֵא מֵת, דְּרַחֲמָנָא אָמַר "בַּחֲלַל חֶרֶב" - חֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל, וְקָא מְטַמֵּא לְגַבְרָא. דְּמַעִיקָּרָא כִּי מִיתְעַבִּיד בְּטוּמְאַת הַגּוּף דְּכָרֵת קָא מִיתְעַבִּיד. אֲבָל נִטְמָא הַסִּכִּין בְּטוּמְאַת שֶׁרֶץ, דְּבָשָׂר הוּא דִּמְטַמְּיָא לֵיהּ, לְגַבְרָא לָא מְטַמְּיָא לֵיהּ - טְהוֹרִין עָבִיד, טְמֵאִין לָא עָבִיד. מוּטָב יֵאָכֵל בְּטוּמְאַת בָּשָׂר בְּלָאו, וְאַל יֵאָכֵל בָּשָׂר בְּטוּמְאַת הַגּוּף שֶׁהוּא בְּכָרֵת. אַלְמָא קָסָבַר רַב חִסְדָּא: טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בַּצִּיבּוּר. וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק: טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בַּצִּיבּוּר. וְרָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ טְמֵאִין נַמִּי עָבְדִי. מַאי טַעְמָא - דִּכְתִיב: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר". כָּל הֵיכָא דְּקָרֵינַן בֵּיהּ "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל" - לָא קָרֵינַן בֵּיהּ "וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר". כָּל הֵיכָא דְּקָרֵינַן בֵּיהּ "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל" - קָרֵינַן בֵּיהּ "וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר". אִיתְּמַר: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֻחֱצָה טְהוֹרִין וּמֻחֱצָה טְמֵאִין, רַב אָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה כְּרוֹב, וְרַב כָּהֲנָא אָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב. רַב אָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה כְּרוֹב, הַלְּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן, וְהַלְּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. וְרַב כָּהֲנָא אָמַר: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. אִיבָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב כָּהֲנָא: מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן,

וטמאין

וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני — קשה לרבינו יצחק בן אשר: אי פלגא מיקרו איש — לידחו לפסח שני. ואי לא מיקרו איש אלא ציבור — ליעביד בטומאה בראשון. וליבא למימר דמספקא ליה אי חשיבי איש או ציבור — דאם כן ליטמאו אחד מן הטהורים. דבשלמא אי לא מספקא ליה — אתי שפיר, דלמה יטמאו את הטהור לעשות בטומאה, כיון שדין של טמאין ליפטר לגמרי? ואומר רבינו יצחק: דלא מיקרו איש, ומכל מקום לא יעשו הטהורים בטומאה בשבילם — כיון שאין רוב טמאים. ואין עושין נמי אלו לעצמן ואלו לעצמן, דקסבר: אין קרבן ציבור חלוק. אף על גב דלר' יהודה דאית ליה לקמן אין קרבן ציבור חלוק קאמר יעשו כולם בטומאה — רב כהנא לית ליה הך סברא, אלא קסבר דמהאי טעמא נידחין לגמרי.

קסבר נשים בראשון רשות — משום רב איצטריך למימר הכי, דאי בראשון חובה — הוה אמרינן דהללו עושין לעצמן כו'. אבל לרב כהנא, אפילו הוו בראשון חובה אתי שפיר. דפלגא בראשון לא עבדי, ובשני עבדי — כיון דבשני נשים רשות, הוו להו טמאים מיעוטא. והא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (יב,א) גבי חזקיהו, שהשיא את ישראל לעשות פסח שני, היכי דמי? אמר רב אשי: כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורין ונשים משלימות לטהורים, ועודפות עליהן. מעיקרא סבר: נשים בראשון חובה, והוו להו טמאים מיעוטא ומידחו לפסח שני. ולבסוף סבר: נשים בראשון רשות, והוו להו טמאים רובא ורובא בשני לא עבדי. והשתא לרב וללישנא בתרא דרב כהנא לא הוה צריך למינקט משלימות, אלא עודפות עליהן גרידא. וללישנא קמא דרב כהנא הוה מצי למינקט משלימות ולא עודפות. אלא נקט משלימות ועודפות דהשתא לכולהו לישני עשה שלא בתורה. והוה מצי לשנויי דלבסוף סבר נשים בראשון חובה ובשני רשות, ולכך לאו שפיר עבד פסח שני, אלא משום דהתם אליבא דרבי שמעון קיימינן, דאית ליה לקמן בפרק "האשה" (צא,ב) נשים בראשון רשות. אי נמי: ניחא ליה למידחי דאף מה שלא עשו בראשון — היה שלא כדין.

נשים בראשון רשות — הוה מצי למינקט בברייתא רוב טהורים, ועל ידי נשים היו רוב טמאים נדחין לפסח שני, כיון דנשים בראשון רשות — והוו להו מיעוט טמאים.

ורב כהנא מתרץ לה הכי כו' — השתא נמי הוה מצי למינקט בברייתא רבותא, דאפילו רוב טהורין — אין הטמאין עושין את השני, כיון שבלא נשים הוו טהורים מיעוטא, ומצינו למימר דנקט בכי האי גוונא לאשמועינן דמחצה על מחצה אינו כרוב.

משלחין

וטמאין אין עושין **לא את הראשון** — דכיון דאינו כרוב לא עבדי בטומאה, ובשני נמי לא — דאינו מיעוט. **יעשו בטומאה** — אף הטהורין. **רובא הוא כו'** — כי איטמי רובא הוא דעבדי טמאין ראשון ובטומאה. **אבל פלגא ופלגא לא עבדי** — טמאים לראשון כלל. **כלהו** — אפילו הטהורין אין צריכין להזהר בשמירת טהרה. **מסתברא** — דפלגא ופלגא נמי טמאין עבדי בטומאה, ולא מידחו. **לרב** — דאמר: הללו לעצמן והללו לעצמן. **וללישנא בתרא דרב כהנא** — דאמר: טמאין אין עושין לא זה ולא זה, הא דקתני טמאים נדחין לשני היכי מתרצא לה? **משלימות לטמאין** — דבזכרים הוו טהורים רובא, אבל יש מן הנשים טמאות יותר מן הטהורות עד שמשלימות החשבון למחצה על מחצה. וקסבר האי תנא: נשים בראשון רשות, וכל שכן בשני. הילכך, דל נשים מהכא, דאינן מן המניין, וזיל בתר זכרים, והוו טמאים מיעוטא, ומדחו לשני. אבל בפלגא ופלגא — אי כמר, אי כמר. **כגון שהיו ישראל** — הזכרים, מחצה טהורין ומחצה טמאין. וכשאתה מונה הנשים עמהן — רבין טהורים על הטמאים. **בראשון חובה** — והרי הן במנין, ונמצאו טמאים מיעוטא. **וכשני נשים רשות** — ותנאי פליגי בהא מילתא בפרק "האשה" (לקמן צא,ב). **בראשון לא עבדי** — טמאין, דהוה להו מיעוטא. **וכשני לא עבדי** — דלגבי שני אין הנשים מן המנין למיהוי טהורין רובא, היילכך לא הוו טמאים מיעוטא אלא פלגא, ולרב מחצה על מחצה כרוב, ולא עבדי בשני. **ורב כהנא** — דאמר: פלגא עבדי בשני, מתרץ הכי כו'. **ונשים משלימות לטהורין** — שלא היו טהורין מחצה אלא על ידי הנשים, ואי אזלינן בתר זכרים הוו טמאין רובא. ועודפות עליהן לא גרסינן. **ופלגא בראשון לא עבדי** — בטומאה לשיטת קמא דרב כהנא. **תנאי היא** — האי תנא, ותנא דלעיל דקאי כוותיה. האי תנא סבר מחצה על מחצה הוי כרוב, ותנא דלעיל סבר אינו כרוב. **עושין בטומאה** — אפילו הטהורין.

לא

וּטְמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי - דְּלָא הָווּ רוּבָא, בַּשֵּׁנִי לָא עָבְדִי - דְּלָא הָווּ מִיעוּטָא. תְּנַן: נִטְמָא קָהָל אוֹ רוּבוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִין וְהַקָּהָל טְהוֹרִים - יֵעָשֶׂה בְּטוּמְאָה. רוּבוֹ הוּא דְּעָבְדִי בְּטוּמְאָה, אֲבָל פַּלְגָּא וּפַלְגָּא - לָא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן, קַשְׁיָא לְרַב! אָמַר לָךְ רַב: רוּבָא - עָבְדִי כּוּלְּהוּ בְּטוּמְאָה, פַּלְגָּא וּפַלְגָּא - הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. הָכִי נַמִי מִסְתַּבְּרָא, דְּקָתְנֵי סֵיפָא: נִטְמָא מִיעוּט הַקָּהָל - טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. מִיעוּט הוּא דְּעָבְדִי בַּשֵּׁנִי, אֲבָל פַּלְגָּא וּפַלְגָּא - לָא. וְעָבְדִי בָּרִאשׁוֹן, וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. וְאֶלָּא קַשְׁיָא לְרַב כָּהֲנָא! אָמַר לָךְ רַב כָּהֲנָא: נִטְמְאוּ מִיעוּט הַקָּהָל - טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. הָא פַּלְגָּא וּפַלְגָּא - טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, אֲבָל טְמֵאִין אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. הָתֵינַח לְלִישָׁנָא בַּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא, אֶלָּא לְהַךְ לִישָׁנָא דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: טְהוֹרִים עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר לָךְ רַב כָּהֲנָא: הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ פַּלְגָּא וּפַלְגָּא נַמִי, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. וְהַאי דְּקָתְנֵי מִיעוּט הַקָּהָל - אֵיידִי דְּתָנָא רֵישָׁא 'רוּבוֹ' תָּנָא נַמִי סֵיפָא 'מִיעוּטוֹ'. תַּנְיָא כְּוָוֹתֵיהּ דְּרַב, תַּנְיָא כְּוָוֹתֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא כִּתְרֵי לִישָׁנֵי. תַּנְיָא כְּוָוֹתֵיהּ דְּרַב: הָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין - הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. תַּנְיָא כְּלִישָׁנָא קַמָּא דְּרַב כָּהֲנָא: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין - טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. וְתַנְיָא כְּלִישָׁנָא בַּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וּטְמֵאִין אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. לְרַב וּלְלִישָׁנָא בַּתְרָא דְּרַב כָּהֲנָא, הָא דְּתָנָא "טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין אֶת הַשֵּׁנִי" הֵיכִי מִתְרְצִי לָהּ? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין, וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, וְנָשִׁים מַשְׁלִימוֹת לַטְּהוֹרִין. וְקָסָבַר: נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן - רְשׁוּת. דַּל נָשִׁים מִטְּמֵאִין - וְהָווּ לְהוּ טְמֵאִין מִיעוּטָא, וּמִיעוּטָא יָדְחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי. לְרַב וּלְלִישָׁנָא קַמָּא דְּרַב כָּהֲנָא, הָא דְּתַנְיָא "טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי" הֵיכִי מִתְרְצִי לָהּ? רַב מְתָרֵיץ לָהּ: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְמֵאִין וּמֶחֱצָה טְהוֹרִין, וְנָשִׁים עוֹדְפוֹת עַל הַטְּהוֹרִים. וְקָסָבַר: נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וּבַשֵּׁנִי רְשׁוּת. בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי - דְּהָווּ לְהוּ פַּלְגָּא וּפַלְגָּא, דְּהָווּ לֵיהּ מִיעוּט, וּמִיעוּטָא לָא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן. וּבַשֵּׁנִי לָא עָבְדִי - דַּל נָשִׁים מִינַיְיהוּ וְהָווּ לְהוּ פַּלְגָּא וּפַלְגָּא, וּלְרַב כָּהֲנָא דְּאָמַר פַּלְגָּא נַמִי עָבְדִי בַּשֵּׁנִי. הָכִי מִתְרֵיץ לָהּ: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, וְנָשִׁים מַשְׁלִימוֹת לַטְּהוֹרִין. וְקָסָבַר: נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וּבַשֵּׁנִי רְשׁוּת. בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי - דְּהָווּ לְהוּ פַּלְגָּא וּפַלְגָּא, וּפַלְגָּא בָּרִאשׁוֹן לָא עָבְדִי. בַּשֵּׁנִי נַמִי לָא עָבְדִי - דַּל נָשִׁים מִינַיְיהוּ הָווּ לְהוּ טְמֵאִין רוּבָא, וְרוּבָא לָא עָבְדִי בַּשֵּׁנִי. וּלְרַב כָּהֲנָא, הָא דְּתַנְיָא "הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן" הֵיכִי מִתְרֵיץ לָהּ? אָמַר לְךָ רַב כָּהֲנָא: תַּנָּאֵי הִיא, אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר "מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה כְּרוֹב" וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר "מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה אֵינוֹ כְּרוֹב". גּוּפָא: הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין - הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. הָיוּ טְמֵאִין עוֹדְפִין עַל הַטְּהוֹרִין אֲפִילּוּ אֶחָד - יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה, לְפִי שֶׁאֵין קָרְבַּן צִיבּוּר חָלוּק. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן מַתְיָא אוֹמֵר: אֵין הַיָּחִיד מַכְרִיעַ אֶת הַצִּיבּוּר לְטוּמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר:

"לא

וּטְמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הַפֶּסַח הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַפֶּסַח הַשֵּׁנִי, מבארת הגמרא את טעם דין הטמאים, **בָּרִאשׁוֹן לֹא עֲבָדֵי** – פסח ראשון אינם עושים בטומאה, משום **דְּלֵא הָווּ מִיעוּטָא** – שאינם מיעוט, ואין טמאים נדחים לפסח שני אלא כשהם מיעוט מהציבור.

הגמרא מקשה ממשנתנו על רב: **תְּנַן** – שנינו במשנתנו, **נִטְמָא קָהָל אוֹ רוּבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִין וְהַקָּהָל טְהוֹרִים, יַעֲשֶׂה הַפֶּסַח** של כל הקהל **בְּטוּמְאָה,** ואף פסחם של הטהורים. ויש לדקדק ממה שנאמר 'או רובו', שדווקא כשנטמא **רוּבּוֹ** של הקהל **הוּא דְּעָבְדֵי** – אז עושים הטמאים פסח ראשון, ונעשה הפסח **בְּטוּמְאָה, אֲבָל פַּלְגָּא וּפַלְגָּא** – מחצה טהורים ומחצה טמאים, **לֹא עֲבָדֵי** – לא עושים הטמאים פסח **בָּרִאשׁוֹן** כלל, **וְקַשְׁיָא לְרַב** שאמר כי במחצה על מחצה עושים כולם בראשון.

דוחה הגמרא: **אָמַר** [–ישיב] **לָךְ רַב,** אין לך לדקדק ולהוכיח מהמשנה שבמחצה על מחצה לא יעשו הטמאים פסח ראשון כלל, כי ניתן לדקדק כך, **רוּבָּא** – כאשר רוב הקהל טמאים, **עֲבָדֵי כּוּלְּהוּ** – עושים כולם **בְּטוּמְאָה,** גם הטהורים, אבל כאשר **פַּלְגָּא וּפַלְגָּא** – מחצה טהורים ומחצה טמאים, לא יעשו גם הטהורים בטומאה, אלא **הַלְּלוּ** – הטהורים **עוֹשִׂין לְעַצְמָן** בטהרה, **וְהַלְּלוּ** – הטמאים **עוֹשִׂין לְעַצְמָן** בטומאה.

הגמרא מוכיחה מהמשנה כתירוצו של רב. אומרת הגמרא: **הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא** שבמחצה ומחצה הטמאים עושים את הפסח הראשון בטומאה ואינם נדחים לשני, **דְּקָתָנֵי בְּסֵיפָא** של משנתנו, **נִטְמָא מִיעוּט הַקָּהָל, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי.** ומדויק מהמשנה כי דווקא באופן בו נטמא **מִיעוּט** הקהל **הוּא דְּעָבְדֵי** טמאים **בַּשֵּׁנִי, אֲבָל פַּלְגָּא וּפַלְגָּא** – מחצה טהורים ומחצה טמאים, **לֹא** נדחים הטמאים לשני **וְעָבְדֵי בָּרִאשׁוֹן, וְהַלְּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלְּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן.**

לאחר שהוכיחה הגמרא מהמשנה כדעת רב, מקשה ממנה על רב כהנא. מקשה הגמרא: **וְאֶלָּא** – אם כן שמוכח מהסיפא של משנתנו שבמחצה ומחצה אין הטמאין נדחים לשני אלא עושין פסח ראשון בטומאה, **קַשְׁיָא** מהמשנה **לְרַב כַּהֲנָא,** הסובר שמחצה על מחצה אינו נידון כרוב, ואין הטמאים עושים בראשון.

מתרצת הגמרא: **אָמַר** [–ישיב] **לָךְ רַב כַּהֲנָא,** אין לך לדקדק מהסיפא שבמחצה ומחצה הטמאים עושים בראשון, אלא כך תדקדק, **נִטְמְאוּ מִיעוּט הַקָּהָל, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי,** דווקא בנטמאו מיעוט עושים הטמאים את השני, **הָא פַּלְגָּא וּפַלְגָּא, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, אֲבָל טְמֵאִין אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי.**

מקשה הגמרא: **הָתִינַח** – תירוץ זה מובן **לְלִישְׁנָא בַּתְרָא** [–לשון אחרון] **דְּרַב כַּהֲנָא,** הסובר שבמחצה על מחצה הטמאים אינם עושים לא בראשון ולא בשני, **אֶלָּא לְהַךְ לִישְׁנָא** – ללשון האחר **דְּאָמַר רַב כַּהֲנָא טְהוֹרִים עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את הדיוק מהמשנה שבמחצה על מחצה הטמאים אינם עושים את השני.

מתרצת הגמרא: **אָמַר** [–ישיב] **לָךְ רַב כַּהֲנָא, הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ פַּלְגָּא וּפַלְגָּא נַמִּי טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי כְּדִין** נטמא מיעוט הקהל, **וְהַאי דְּקָתָנֵי בְּסֵיפָא** של משנתנו נטמא **מִיעוּט הַקָּהָל,** הטעם הוא, **אַיְּדֵי דְּתָנָא** – אגב ששנה התנא **בְּרֵישָׁא רוּבּוֹ** כי במחצה על מחצה אין הדין כן, **תָּנֵא נַמִּי** – לכך שנה גם **בְּסֵיפָא מִיעוּטוֹ** אף שכן הדין גם במחצה על מחצה.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא לכל אחת מהשיטות החולקות בדין מחצה על מחצה: **תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב** – שנינו בברייתא כדברי רב, **וְתַנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב כַּהֲנָא** – וכן שנינו בברייתא כדברי רב כהנא, **וּכְתַרְוַיְיהוּ לִישָׁנֵי** – וכשני הלשונות ששנינו בדברי רב כהנא, לכל לשון יש ברייתא המוכיחה כדבריו.

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב – כדברי רב הסובר שבמחצה על מחצה הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, **הָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, הַלְּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלְּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן.**

תַּנְיָא כְּלִישְׁנָא קַמָּא דְּרַב כַּהֲנָא – כדברי הלשון הראשון בדעת רב כהנא הסובר שטהורים עושים פסח ראשון וטמאים פסח שני, **הָרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי.**

וְתַנְיָא כְּלִישְׁנָא בַּתְרָא דְּרַב כַּהֲנָא – כדברי הלשון האחרון בדעת רב כהנא הסובר שטהורים עושים פסח ראשון וטמאים אין עושים כלל, **הָרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי.**

עתה מבררת הגמרא כיצד כל שיטה תיישב את הברייתות שכנגדה. שואלת הגמרא: **לְרַב** הסובר שבמחצה ומחצה עושים הטמאים בראשון, **וּלְלִישְׁנָא בַּתְרָא דְּרַב כַּהֲנָא** שהטמאים אינם עושים פסח כלל, **הָא דְּתָנָא** בברייתא המסייעת ללשון הראשון של רב כהנא, הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, **טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין אֶת הַשֵּׁנִי, הֵיכִי מְתָרְצִי לָהּ** – היאך יישבו את דברי הברייתא.

משיבה הגמרא: רב ורב כהנא יפרשו, שהברייתא עוסקת בכְּגוֹן **שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, וְנָשִׁים מַשְׁלִימוֹת לַטְּמֵאִים** שיהיו מחצה, כלומר, הזכרים לבדם רובם טהורים, והנשים לבדן רובן טמאות, ועל ידי צירוף הנשים הרי ישראל מחצה על מחצה, **וְקָסָבַר** – סובר התנא ששנה ברייתא זו, **שְׁנָשִׁים בְּפֶסַח רִאשׁוֹן** וכל שכן בשני אינן חייבות אלא **רְשׁוּת** הוא להן, ולכן אין להביאן בחשבון הטהורים והטמאים, הלכך, **דַּל** – הסר את **הַנָּשִׁים מֵחֶשְׁבּוֹן הַטְּמֵאִין, וְהָווּ לְהוּ** – ונמצא שה**טְּמֵאִין מִיעוּטָא, וּמִיעוּטָא יָדְחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי,** אבל מודה התנא שאם היו הזכרים מחצה על מחצה, אין הטמאים נדחין לפסח שני, ולדעת רב יעשו הטמאים בראשון, וללשון האחרון של רב כהנא לא יעשו כלל.

הגמרא ממשיכה ומבררת כיצד יבארו רב והלשון הראשון של רב כהנא את הברייתא המסייעת ללשון האחרון. שואלת הגמרא: **לְרַב** הסובר שבמחצה ומחצה טמאים עושים בראשון, **וּלְלִישְׁנָא קַמָּא דְּרַב כַּהֲנָא** שהטמאים עושים בשני, **הָא דְּתַנְיָא** בברייתא המסייעת ללשון האחרון, הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, **טְהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וּטְמֵאִין אֵין עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי, הֵיכִי מְתָרְצִי לָהּ** – היאך יישבו את דברי הברייתא לשיטתם.

משיבה הגמרא: **רַב מְתָרֵיץ לָהּ** לברייתא, **כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל** הזכרים, **מֶחֱצָה** מהם **טְמֵאִין וּמֶחֱצָה** מהם **טְהוֹרִין,** ו**כשאתה מונה נשים** עמהם, **הַנָּשִׁים** הטהורות **עוֹדְפוֹת** – מוסיפות **עַל הַטְּהוֹרִים,** ונמצאו הטהורים רבים מן הטמאים. **וְקָסָבַר** התנא **נָשִׁים בְּפֶסַח רִאשׁוֹן חוֹבָה,** ועל כן מצטרפות להוסיף על מנין הטהורים לענין חיוב פסח ראשון, **וּבְפֶסַח שֵׁנִי** אין הנשים חייבות אלא **רְשׁוּת** הוא להן, ואינן מצטרפות לחשבון בפסח זה. הלכך, **בָּרִאשׁוֹן לֹא עֲבָדֵי** – לא עושים הטמאים, משום **דְּהָווּ לֵיהּ מִיעוּט** טמאים על ידי צירוף הנשים, **וּמִיעוּטָא לֹא עֲבָדֵי בָּרִאשׁוֹן, וּבַשֵּׁנִי** גם **לֹא עֲבָדֵי** הטמאים, משום **שֶׁדַּל** [–הסר] **נָשִׁים מִינַּיְיהוּ** שאינן חייבות בפסח שני, **וְהָווּ לְהוּ** – ונמצאו הטהורים והטמאים **פַּלְגָּא וּפַלְגָּא, וּפַלְגָּא לֹא עֲבָדֵי בַּשֵּׁנִי.**

הגמרא מבארת כיצד תתיישב ברייתא זו ללשון הראשון של רב כהנא: **וּלְרַב כַּהֲנָא** בלשון הראשון **דְּאָמַר,** שלא רק כאשר מיעוט היו טמאים בראשון עושים בשני אלא **פַּלְגָּא נַמִּי עֲבָדֵי** – אף אם מחצה היו טמאים בראשון עושים **בַּשֵּׁנִי,** ומשום כך אינו יכול ליישב כרב, **הָכִי מְתָרֵיץ לָהּ** – כך הוא מתרץ את הברייתא, **כְּגוֹן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, וְנָשִׁים מַשְׁלִימוֹת לַטְּהוֹרִין,** שהיו הזכרים רוב טמאים ומיעוט טהורים ועל ידי הנשים שרובן טהורות הרי ישראל מחצה טהורים, **וְקָסָבַר** התנא, **נָשִׁים בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה וּבַשֵּׁנִי רְשׁוּת,** הלכך, **בָּרִאשׁוֹן לֹא עֲבָדֵי** הטמאים, כיון **דְּהָווּ לְהוּ** טמאים וטהורים **פַּלְגָּא וּפַלְגָּא** על ידי צירוף הנשים, **וּפַלְגָּא** לדעת הלשון הראשון של רב כהנא **בָּרִאשׁוֹן לֹא עֲבָדֵי** אלא נדחין לשני, אולם **בַּשֵּׁנִי נַמִּי לֹא עֲבָדֵי** הטמאים, משום **שֶׁדַּל** [–הסר] **נָשִׁים מִינַּיְיהוּ מִן הַטְּהוֹרִין,** כיון שאינן חייבות בפסח שני, ונמצא **שֶׁהָווּ לְהוּ טְמֵאִין** בפסח שני **רוּבָּא** [–רוב], **וְרוּבָּא לֹא עֲבָדֵי בַּשֵּׁנִי.**

עתה מבררת הגמרא כיצד יבארו שני הלשונות של רב כהנא את

המשך בעמוד עט

ופסלו אשם קודם ניתוק אפילו אם בעליו כבר נתכפרו.
הגמרא מביאה מקור לכך: **וּמְנָא תֵּימְרָא** – ומניין תאמר שגוזרים גזירה זו, **דִּתְנַן** (תמורה כ:) **אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** ויפול בו מום הפוסלו למזבח, **וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה** – עולת נדבה של קיץ המזבח. זו דעת תנא קמא. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יָמוּת,** דינו כחטאת ונועלים אותו בחדר בלא מזון עד שימות מאליו. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר,** ירעה עד שיסתאב ויפול בו מום **וִימָכֵר וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה** – עולת יחיד. מדייקת הגמרא בדברי רבי יהושע: **בְּדָמָיו** של קרבן האשם **אֵין** – כן מביאים עולה, **אֲבָל** את הקרבן **גּוּפוֹ לֹא** יביא לשם ״עולה״, ואף על פי שבעל הקרבן נתכפר ורוצה להקריב את אשמו כקרבן עולה בשביל עצמו, אסור לו להקריב בהמה זו אלא חייב לקנות בהמה אחרת, ובהכרח היינו משום דְּרבי יהושע **גָּזַר לְאַחַר כַּפָּרָה אָטוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה.** מסיקה הגמרא: **שָׁמַע מִינָּהּ** – אכן יש מכאן הוכחה שגוזרים לאחר כפרה אטו לפני כפרה. מסקנת הדברים היא, שקרבן אשם לאחר ניתוק, לבתחילה ימכר ויביא בדמיו עולה ובדיעבד אם ״שחטו סתם כשר לעולה״, קודם ניתוק אסור להקריבו לעולה מדרבנן משום גזירה, וקודם כפרה אסור להקריבו לעולה מדאורייתא כיון שאין לשנות בהמת קרבן משם זה לשם אחר כל זמן שעומד לשמו.
הגמרא מביאה ברייתא ששנינו על משנתנו ומקשה ממנה על רב, שלפי דבריו אשם ששחטו סתם כשר לעולה משום שאין עקירה מעכבת וממילא הוא הדין גם קרבן פסח יהא כשר לשלמים בלי עקירת שם ״פסח״, ודין זה נסתר מהברייתא. **אֵיתִיבֵיהּ** – הקשה **רַב חִסְדָּא לְרַב הוּנָא,** שנינו במשנה, **שְׁחָטוֹ** בשבת **וְנוֹדַע שֶׁמָּשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יָדָם וכו׳** או שנטמאו או שמתו,

---

אגרות קודש

[תשי״ח-ט?]

במס׳ ראש השנה (כב, א) אמר ר״י מעשה בטובי׳ הרופא שראה את החודש בירושלים וכו׳ וקבלו הכהני׳ אותו ואת בנו, וכי מצינו בירושלים ב״ד של כהנים א. וגם למה הלכו לב״ד כהני׳ ואח״כ לב״ד ב.

במס׳ גיטין דף ל״ו ע״ב תוס׳ ד״ה אלא אם כן גדול וכו׳ באמצע וי״ל דדוקא בי״ח דבר אפי׳ גדול אין יכול לבטל כדאשכחן בירוש׳ ג מפני שעמדו להם בנפשותיהם כדאיתא התם דתלמידי ב״ש היו הורגין בתלמידי ב״ה.

בש״ע אורח חיים סי׳ תקנ״ט סעיף ד׳ פסק המחבר אין אומרים תחנון בט״ב ואין נופלין על פניהם משום דמקרי מועד. בגמרא פסחים ע״ז : קמ״ל דר״ח אקרי מועד כדאביי דאמר אביי קרא עלי מועד וכו׳ ופרש״י תמוז דשלוח מרגלים מלויי מלי׳ וכלו מ׳ דידהו בט״ב וכו׳ ויום עבור החודש קרוי מועד עכ״ל הרי דר״ח קרוי מועד ולא ט׳ באב? א

א) הוא ע״פ הכלל מקרא נדרש לפניו ולאחריו (מנחות יט, א ובכ״מ). והיינו : א) קרא (זימן - שפי׳ ולפני זמן) עלי מועד ומזה למדים דר״ח איקרי מועד. ב) מועד (אשר הוא) לשבור חורי - ומזה נלמד אשר ת״ב נק׳ מועד.

ב) פסחים צ, ב. וגם במקום שכתוב - כמו בר״ה כהנים סתם פרש״י ב״ד של כהנים - יומא סו, א.

ג) כיון שנוגע לקרבן ולשיר מיהרו להודיע להכהנים. ועיין ר״ה (ל, ב).

ד) שבת פ״א ה״ד. ובבבלי יז, א : נעצו חרב. ולהעיר מיבמות עז, א : כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב. וראה ג״כ רות רבה רפ״ד ובפי׳ מהרז״ו שם.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' א

קְרָא לְרַבּוּיֵי – לא הוצרך הכתוב לרבות שדינה כאש, ואף במקום שלא ריבתה התורה דינה כאש, **כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא** – ומה שצריך פסוק כדי ללמד שגחלת דינה כאש, הוא רק כדי לְרבות **נַחֲלַת שֶׁל מַתֶּכֶת** [–מתכת שהתלהטה באש] שגם כן דינה כאש, ורבי שאמר שצולים את הפסח על גבי גחלת משום שדין גחלת כדין אש, דיבר בגחלת של עץ, ואילו הברייתא שמבואר בה שגחלת דינה כאש רק במקום שריבה הכתוב, מדברת בגחלת של מתכת.

מקשה הגמרא: **וְכִי נַחֲלִים שֶׁל מַתֶּכֶת לָאו אֵשׁ הוּא** – אינם נחשבים לאש, **וְהָא** – והרי, **לוַבֵּי בַּת כֹּהֵן שזינתה דִּכְתִיב** – שנאמר בה (ויקרא כא ט) **'בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף'**, **וְאָמַר רַב מַתְּנָה** (סנהדרין נב.), בביאור סדר שריפתה, **שִׁפּוּתִילָה שֶׁל אֶבֶר** [–עופרת ארוכה וצרה כעין פתילה] **הָיוּ עוֹשִׂין לָהּ** – מכינים לה, ומתיכים פתילה זו ושופכים את העופרת המותכת לתוך פיה, והיתה מתה. והרי, פתילה של אבר שהותכה, היא גחלת של מתכת, ומבואר בדברי רב מתנה, שמתקיים בה דין שריפה באש שאמרה התורה, ומוכח שדינה כאש עצמה, וכיון שאף גחלת של מתכת דינה כאש, חוזרת הקושיא, מדוע צריך דרשה לגבי נגעים לרבות שגחלת היא כאש.

מתרצת הגמרא: באמת גחלת של מתכת אין דינה כאש, **וּשְׁאָנֵי הָתָם** – שונה הדין שם, בשריפת בת כהן, משום **דְּאָמַר קְרָא** – שנאמר בפסוק בדינה (שם), **'בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף'**, ודרשו מתיבת **'תִּשָּׂרֵף'**, **לְרַבּוֹת כָּל שְׁרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מִן הָאֵשׁ** – כל הדברים שבכחם לשרוף שחומם נוצר על ידי אש.

הגמרא מבארת מנין ששריפת בת כהן שזינתה היא דווקא על ידי פתילה של אבר. מקשה הגמרא: מאחר שאין דורשים מהפסוק ששריפת בת כהן היא דווקא על ידי פתילה של אבר, אלא דורשים מהפסוק ששריפתה היא בכל דבר שנתחמם על ידי אש, **וְכָל שֶׁכֵּן** שאפשר לשורפה **בְּאֵשׁ עַצְמָהּ**, כפשטות הפסוק, אם כן מדוע שורפים אותה דווקא על ידי פתילה של אבר, **וְהלא** אפשר לשורפה על ידי אש, **דְּנָקֵיף לָהּ** – שנקיף אותה **בְּחֲבִילֵי זְמוֹרוֹת** – חבילות של ענפים, **וְנָקְלָהּ** – ונשרוף אותה בהם.

מתרצת הגמרא: בת כהן אין לשורפה באש ממש, כיון **דְּאָתְיָא** – ששריפתה נדרשת בגזירה שוה **'שְׂרֵיפָה' 'שְׂרֵיפָה'** מִשריפת נדב ואביהוא **בְּנֵי אַהֲרֹן**, כשהביאו מחתות של קטורת והקריבו אש זרה שלא ציוה ה', שנאמר בהם (ויקרא י ו), **'וַאֲחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'', מַה לְּהַלָּן** – כשם שהשריפה האמורה בבני אהרן היתה **שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים**, כלומר, שניטלה נשמתם על ידי אש, אבל גופם נשאר קיים, **אַף כָּאן** בבת כהן, שריפתה צריכה להיות **שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים**, ואם ישרפוה באש ממש, ישרף גם גופה.

מקשה הגמרא: **וְנַעֲבִיד לָהּ חַמֵּי הָאוּר** – ותהיה מיתת בת כהן שזינתה, על ידי מים רותחים שחוממו על ידי אש, שאף בזה ניטלת נשמתה על ידי שריפה, וגופה נשאר קיים, ומדוע צריך להמיתה דווקא על ידי אבר. מתרצת הגמרא: אין לעשות כן, **מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן, דְּאָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק (ויקרא יט יח) **'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ'**, ויש ללמוד מזה שכשאתה ממיתו, **בָּרוּר לוֹ מִיתָה יָפָה**, כלומר, מיתה שאינו מתנוול בה, ומיתה על ידי רותחים מיתה מנוולת היא.

שואלת הגמרא: **וְכִי מֵאַחַר דְּאִיכָּא רַב נַחְמָן** – מאחר ואנו למדים מדרשתו של רב נחמן, שיש לברור למי שנתחייב מיתה, מיתה יפה, **גְּזֵירָה שָׁוָה לָמָּה לִי** – מדוע הוצרכנו ללמוד בגזירה שוה מבני אהרן שבת כהן שזינתה אין מקיפים אותה בחבילי זמורות, והרי אף בלא דרשה זו יודעים אנו שאין לשורפה בחבילי זמורות, כיון שאין זו מיתה יפה. משיבה הגמרא: **אָמְרִי** – אמרו בני הישיבה, **אִי לָאו** – אם לא היינו למדים **בִּגְזֵירָה שָׁוָה** מבני אהרן, שאין להקיפה בחבילות של עצים ולשורפה, **הָוָה אָמִינָא** – הייתי אומר, שצריך לשורפה באש ממש, כיון **שְׂרֵיפַת נְשָׁמָה וְגוּף קַיָּים, לָאו שְׂרֵיפָה הִיא** – אינה נחשבת לשריפה, ואין מתקיים דין שריפה בבת כהן שזינתה, אם נשאר גופה קיים, ולכן צריך לשורפה בחבילי זמורות, **וְאִי מִשּׁוּם דְּרַב נַחְמָן** – וכדי לקיים את הדין שאמר רב נחמן שיש לברור לה מיתה יפה, **נֵיפּוּשׁ לָהּ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת טוּבָא כִּי הֵיכִי דְּתָמוּת כַּעֲנָלָא** – נוסיף לה הרבה חבילי זמורות, ונעשה לה מדורה גדולה כדי שתמות מהר, **קָא מַשְׁמַע לָן** – השמיענו התורה בגזירה שוה מבני אהרן, שגם שריפת נשמה וגוף קיים נחשבת לשריפה, וממילא משום הדין שאמר רב נחמן שיש לברור מיתה יפה, יודעים אנו שיש לשרוף דווקא על ידי פתילה של אבר, ולא על ידי חבילי זמורות.

הגמרא חוזרת להקשות על הדרשה שהובאה לעיל, שממה שנאמר בבת כהן 'באש תשרף' לומדים לרבות כל מיני שריפות. שואלת הגמרא: **וְאֶלָּא**, כיון שאנו מרבים מ'תשרף', ששריפת בת כהן היא בכל דבר ששורף, תיבת **'בָּאֵשׁ'**, **לָמָּה לִי** – מדוע הוצרכה התורה לכותבה, ולא כתבה רק 'תשרף'. משיבה הגמרא: תיבת 'באש' באה לומר שאפשר לשורפה רק בדבר שנתחמם על ידי האש, **וּלְאַפּוּקֵי אֶבֶר מֵעִיקָּרוֹ** – ולמעט עופרת כשמוציאים אותה מהקרקע, שאף שהיא רותחת, אי אפשר לשרוף בת כהן על ידה, כיון שרתיחתה אינה מחמת אש.

לעיל אמרה הגמרא שממה שנאמר בבת כהן 'תשרף', דורשים שאפשר לשורפה בכל דבר שחומו בא מחמת אש, ועתה מקשה הגמרא, שמצאנו שאין דורשים כן: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא, וְכָל הֵיכָא** – וכי בכל מקום **דִּכְתִיב 'בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף'**, כלומר, שנאמר בפסוק לשון שריפה יחד עם תיבת אש, כדי **לְרַבּוֹת כָּל שְׁרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת אֵשׁ הוּא** נאמר, **וְהָא** – והרי **לוַבֵּי פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים** – פרים הקרבים לחטאת שמזים את דמם בתוך ההיכל, וצריך לשרפם, שהם פר כהן משיח שחטא ופר העלם דבר של צבור, **דִּכְתִיב בָּהוּ** (ויקרא ד יב) **'וְשָׂרַף אוֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ'**, ומכל מקום **תַּנְיָא** – שנינו בברייתא, שתיבת **'בָּאֵשׁ'**, באה לומר שצריך לשורפו דווקא באש, **וְלֹא בְּסִיד רוֹתֵחַ וְלֹא בְּגַפְסִים רוֹתֵחַ**. ונמצא, שאף שהוזכר בפסוק לשון שריפה יחד עם תיבת אש, אין מרבים כל שריפות הבאות מן האש.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רבי זירא לרבי ירמיה, **הָכִי הַשְׁתָּא** – וכי כך נראה בעניין עתה, שיש לומר כן, הרי **הָתָם** – שם, בבת כהן, בתחילה **כְּתִיב 'בָּאֵשׁ', וְהַדַּר** – ואחר כך נאמר **'תִּשָּׂרֵף'**, ובאופן זה לשון שריפה בא **לְרַבּוֹת כָּל מיני שְׂרֵיפוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת הָאֵשׁ, אבל הָכָא** – כאן, בפרים הנשרפים **כְּתִיב** – נאמר **'וְשָׂרַף אוֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ'**, שבתחילה נאמר לשון שריפה, שכוללת כל מיני השריפות, ורק **לְבַסּוֹף** נאמר תיבת **'אֵשׁ'**, **לְמִימְרָא** – ומשמע שבא הפסוק לומר, **דְּאֵשׁ אִין** – שדווקא באש מתקיים דין שריפה, אבל **בְּמִידֵי אַחֲרִינָא** – בדבר אחר, **לֹא** מתקיים דין השריפה.

מקשה הגמרא: אף שאין ללמוד ממה שנאמר בפרים הנשרפים 'ושרף' לרבות כל מיני שריפה, עדיין יש לרבות בהם כל מיני שריפה, שהרי **הָתָם נַמִּי** – גם שם, בפרים הנשרפים, **כְּתִיבָא שְׂרֵיפָה לְבַסּוֹף** – נאמר לשון שריפה אחרי תיבת 'באש', **דִּכְתִיב** בהמשך אותו פסוק,

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' ב

בְּמִנְחוֹת לֹא אָמַר שצריך שיהיו השיריים ראויים, **וְאִילּוּ הַאי תַּנָּא** – תנא זה של המשנה במנחות **סָבַר**, שאין חילוק בין זבחים למנחות, **וְאֲפִילּוּ בְּמִנְחוֹת** צריך שיהיו השיריים ראויים, ואם כן חוזרת הקושיא שמשתנו היא שלא כדעת רבי יהושע.

מקשה הגמרא: **וּמַנּוּ הַאי תַּנָּא דְּקָאֵי כְּוָתֵיהּ** – ומי הוא התנא שעומד בשיטת רבי יהושע שמצריך שיהיו הבשר והדם שניהם ראויים, **וּמַחְמִיר טְפֵי מִינַּיהּ** – ומחמיר יותר ממנו וסובר שאף במנחות צריך שיהיו השיריים ראויים. כלומר, כיון שלא מצאנו שום תנא שסובר כן, אין לנו להעמיד את המשנה בדעת תנא אחר, אלא יש לנו לומר שאכן לרבי יהושע במנחות צריך שיהיו השיריים ראויים. מוסיפה הגמרא: **וְעוֹד** יש להוכיח שלרבי יהושע אין חילוק בין זבחים למנחות, **דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** נכונים **בִּמְנָחוֹת וּבְזָבָחִים, וְאֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** נכונים **בִּזְבָחִים וּבְמִנְחוֹת**. ומפרשת הברייתא: אלו הם **דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר שֶׁהַדָּם** נזרק **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם בָּשָׂר** ראוי להקטרה או לאכילה, **וְאלו הם דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר שֶׁאִם אֵין הַדָּם** ראוי לזריקה **אֵין הַבָּשָׂר** קרב, **וְאִם אֵין הַבָּשָׂר** ראוי **אֵין הַדָּם** נזרק. **דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּמְנָחוֹת** אלו הם, **שֶׁהָיָה אוֹמֵר** שקֹמֶץ המנחה קרב **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשִּׁירַיִם** ראויים לאכילה, **וְאלו הם דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּמְנָחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר אִם אֵין הַקֹּמֶץ** ראוי להקטרה **אֵין הַשִּׁירַיִם** נאכלים, **וְאִם אֵין הַשִּׁירַיִם** ראויים **אֵין הַקֹּמֶץ** קרב. הרי שרבי יהושע סובר שגם במנחות אנו אומרים שצריך שיהיו השיריים ראויים כדי שנוכל להקריב את הקומץ. ונדחה התירוץ שבמנחות מודה רבי יהושע שאין צריך שיהיו השיריים ראויים, ואם כן חוזרת הקושיא שמשנתנו היא שלא כדעת רבי יהושע.

מתרצת הגמרא באופן אחר: **אֶלָּא**, אף שסובר רבי יהושע שקמצי מנחה אינם קרבים כשאין השיריים ראויים, אין להקשות שמשנתנו שאמרה שמנחת העומר ושתי הלחם קרבים בטומאה היא שלא כדעת רבי יהושע, כיון **דְּקָסָבַר** – שסובר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** [וכן התנא של משנתנו] **שַׁהֲצִיץ מַרְצָה גם עַל [הָעוֹלִין וְגם עַל] הָאֲכִילוֹת** – על חלק הקרבן שאינו קרב למזבח אלא נאכל לאדם, שריצוי הציץ מחשיב גם את החלק הנאכל לכהנים כאילו הוא ראוי, ולכך אפשר להקריב את מנחת העומר ושתי הלחם בטומאה, שהרי זה כמו שראויים הם.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי**, שלרבי יהושע הציץ מרצה על אכילות, **אַמַּאי** – מדוע אמרה המשנה במנחות (שם), שאם נטמאו או נשרפו או נאבדו שיירי המנחה **כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּסוּלָה**, והרי באופן שנטמאו, כיון שהציץ מרצה על הנאכל לאדם, ריצוי הציץ מחשיב את שיירי המנחה כאילו לא נטמאו, ואפשר להקטיר את הקומץ. מתרצת הגמרא: מה שאמרו במשנה שם שלרבי יהושע המנחה פסולה, לא אמרו כן רק **אַאֲבוּד וְשָׁרוּף** – כששיירי המנחה נאבדו או נשרפו שלא שייך בזה ריצוי ציץ, אבל אם נטמאו מודה רבי יהושע שהמנחה כשירה, משום שהציץ מרצה על שייריה.

מקשה הגמרא: אם אכן לא דיבר רבי יהושע על נטמא, **אֶלָּא** דין **נִטְמָא** הנזכר במשנה שם, **לְמַאן קָתָנֵי** – כדי להשמיענו את דעת איזה תנא כתבה אותו המשנה, **לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – אם כדי להשמיענו את דעת רבי אליעזר שאם נטמאו השיריים המנחה כשירה והקומץ קרב, אם כן קשה, **פְּשִׁיטָא** – הלא פשוט שכן הוא, **דַּהֲשְׁתָּא** – שהרי מעתה **יֵשׁ לוֹמַר**, שאם **בְּאַבוּד וְשָׁרוּף** – שכשנאבדו ונשרפו השיריים, **דְּלֵיתַנְהוּ** – שאינם כלל לפנינו, **מַכְשִׁיר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** משום שאין השיריים מעכבים את הקומץ, **נִטְמָא דְּאִיתֵיהּ** – אם נטמאו שיירי המנחה שישנם לפנינו ויכול הציץ לרצות עליהם, **מִיבַּעְיָא** – וכי הוצרכה המשנה להשמיענו שכשירה המנחה, **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא שלא נצרך דין שייריה שנטמאו, אלא לְדעת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְקָתָנֵי** – ואמרה המשנה שלדעת רבי יהושע המנחה **פְּסוּלָה**, הרי שלדעת רבי יהושע אין הציץ מרצה על אכילות.

ומוסיפה הגמרא: **וְעוֹד** קשה, **דתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל זְבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר** הנאכל, **וְחֵלֶב** – אבל החלב שמקטירים אותו **קַיָּם** וטהור, **וּבֵין שֶׁנִּטְמָא הַחֵלֶב, וּבָשָׂר** – אבל הבשר **קַיָּם** וטהור, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם**, שאין צריך שמלבד הדם יהיה כל הקרבן ראוי, אלא די במה שנשאר ממנו כזית הראוי להקרבה או לאכילה. ומדייקת הגמרא: שרק באופן שנטמא רק הבשר או רק החלב אמרה הברייתא שזורקים את הדם, **אֲבָל** אם **נִטְמְאוּ תַּרְוַיְיהוּ** – שניהם, **לֹא** – אין זורקים את הדם, ואילו היה הציץ מרצה על הבשר או על החלב, היה ריצוי הציץ מחשיב אותם כאילו הם ראויים, והיה אפשר לזרוק את הדם אף כשנטמאו שניהם, **אַלְמָא קָסָבַר** – ומוכח שסובר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שאֵין הַצִּיץ מַרְצֶה** לא **עַל הָעוֹלִין וְלֹא עַל הָאֲכִילוֹת**, שהרי החלב עולה על המזבח והבשר נאכל, ואם כן חוזרת הקושיא שמשנתנו היא שלא כדעת רבי יהושע.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא, לְעוֹלָם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא מַתְנִיתִין** – משנתנו עומדת אף כשיטת רבי יהושע, **וְלֹא קַשְׁיָא** ממה שאמר רבי יהושע שאין זורקים את הדם כשאין הבשר ראוי, משום **שכָּאן לְכַתְּחִלָּה כָּאן דִּיעֲבַד**. ומפרשת הגמרא: **כִּי אָמַר** – שכשאמר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שאין זורקים את הדם כשאין הבשר ראוי, לא אמר כן אלא **לְכַתְּחִלָּה**, אבל **בְּדִיעֲבַד לֹא** אמר כן, ומודה הוא שאם החלב והבשר היו שניהם טמאים וכבר נזרק הדם, הקרבן כשר. ומשנתנו שאמרה שיש קרבנות הבאים בטומאה, דיברה בדיעבד, כלומר, שאם הוקרבו קרבנות אלו בטומאה, כיפרו הקרבנות ויצאו בהם ידי חובה. ומבארת הגמרא את המקור לתירוץ זה: **וּמִנָּא תִּימְרָא** – ומנין לנו לומר **דְּשַׁנְיָא לֵיהּ** – שיש חילוק לְדעת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּין לְכַתְּחִלָּה לְדִיעֲבַד, דְּתַנְיָא**, קרבן **שנִּטְמָא הַבָּשָׂר** על ידי שנגע בו דבר טמא, **אוֹ שֶׁנִּפְסַל** מאכילה על ידי שנגע בו טבול יום, **אוֹ שֶׁיָּצָא** הבשר חוּץ **לַקְּלָעִים** – חוץ למחיצת העזרה, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִזְרֵק** הדם, שאין הבשר מעכב הדם, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יִזְרֵק**, שאם אין בשר אין דם. **וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק** את הדם **הוּרְצָה** הקרבן לכפר, ויצאו בו ידי חובה. ומכאן שלדעת רבי יהושע לכתחילה לא יזרוק, ובדיעבד הקרבן הורצה.

דוחה הגמרא: משני טעמים לא ניתן לתרץ שרבי יהושע דיבר רק לכתחילה, ומשנתנו דיברה בדיעבד, **חָדָא** – אחד, דְּלשון **'פְּסוּלָה'** האמורה במשנה במנחות (שם) 'כמדת רבי יהושע פסולה', **דִּיעֲבַד מַשְׁמַע** – משמע שאף בדיעבד שכבר הוקרב הקומץ, המנחה פסולה, הרי שרבי יהושע סובר שאם אין שיריים, אף בדיעבד המנחה פסולה, וכמו כן בזבחים אם אין בשר גם בדיעבד הקרבן פסול. **וְעוֹד**, שאף אם נאמר שמודה רבי יהושע שבדיעבד כשירה, לא נוכל להעמיד את המשנה כשיטתו, משום שלשון המשנה **'חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּאִין** בטומאה', שאפשר להקריב **לְכַתְּחִלָּה מַשְׁמַע**, ואם כן בהכרח שמשנתנו אינה כשיטת רבי יהושע.

מְחַוֵּרְתָּא – דבר ברור הוא מַתְנִיתִין – שמה שאמרה משנתנו ששתי הלחם קרבים בטומאה, הוא דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי, שלרבי יוסי כיון שאין הציץ מרצה על האכילות, ובשתי הלחם אין חלק הקרב למזבח, אין הציץ מרצה עליהם, ואינם קרבים בטומאה.

הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי בברייתא שהובאה לעיל (עז:) לגבי מחלוקת רבי יהושע ורבי אליעזר אם זורקים את הדם כשאין הבשר ראוי, ואם מקטירים את הקומץ כשאין השיריים ראויים: אָמַר לֵיהּ [–שאלו] רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי, וְרַבִּי יוֹסֵי שִׁטְּרָא מַזְכֵּי לְבֵי תְּרֵי הוּא – וכי דברי רבי יוסי הם כשטר המזכה את התובע והנתבע כאחד, כלומר, היאך מסכים הוא לשתי דעות החולקות זו על זו כאחת, דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּזְבָחִים, וְאת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים, וְכֵן דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִנָחוֹת, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִנָחוֹת, ומבארת הברייתא את דברי רבי יוסי, רואה אני את דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר יזרק הַדָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּשָׂר ראוי, וכן את דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּזְבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר אִם אֵין הַדָּם ראוי לזריקה אֵין הַבָּשָׂר קרב, וְאִם אֵין הַבָּשָׂר ראוי, אֵין הַדָּם נזרק. וכן רואה אני את דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִנָחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר מקטיר את הקוֹמֶץ מן המנחה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם שְׁיָרִים ראויים לאכילה לכהנים, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִנָחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר אִם אֵין שָׁם שְׁיָרִים ראויים לכהנים אֵין מקטירים את הקוֹמֶץ, וְאִם אֵין קוֹמֶץ הראוי להקטר אֵין הַשְּׁיָרִים נאכלים לכהנים. ומקשה רב פפא, איך יתכן שמסכים רבי יוסי גם עם רבי אליעזר וגם עם רבי יהושע שחולקים הם זה על זה.

אָמַר לֵיהּ אביי, רבי יוסי לא בא לפרש כדעת מי הוא סובר, אלא בא לפרש את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, וּמִסְתַּבְּרָא קָאָמַר – ואמר שמסתבר שמחלוקת שניהם היא בין בזבחים בין במנחות, וּכִי קָאֵי – וכאשר עסק רבי יוסי בִּזְבָחִים, ושנה את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, אָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – מסתבר שכשם שחולקים הם בִּזְבָחִים האם הבשר מעכב את הדם, פְּלִיגִי נַמִּי – כך חולקים הם גם בְּמִנָחוֹת האם השיריים מעכבים את הקומץ, וזהו שאמר רואה אני את דברי רבי אליעזר במנחות ודברי רבי יהושע במנחות, כלומר שרבי אליעזר ורבי יהושע אמרו דין זה גם במנחות. קָאֵי – וכאשר היה עוסק בְּמִנָחוֹת, אָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – מסתבר שכשם שחולקים הם בְּמִנָחוֹת אם השיריים מעכבים את הקומץ, פְּלִיגִי נַמִּי – כך חולקים הם גם בִּזְבָחִים אם הבשר מעכב את הדם, וזהו שאמר רואה אני את דברי רבי אליעזר בזבחים ודברי רבי יהושע בזבחים, כלומר, שהם אמרו דין זה אף בזבחים.

אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, הָתְיָא – אכן ניתן ליישב כך את מה שאמר רבי יוסי שנראים דברי רבי אליעזר ורבי יהושע במנחות, שיש לומר, דִּכִי קָאֵי – שכאשר היה עוסק רבי יוסי בִּזְבָחִים, אָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – מסתבר שכשם שנחלקו בִּזְבָחִים, פְּלִיגִי נַמִּי – כך נחלקו גם בְּמִנָחוֹת, משום דְּעִיקַּר קְרָאֵי – שהפסוקים שהם המקור לדין זה שבו נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, כִּי כְּתִיבִי בִּזְבָחִים כְּתִיבִי – נאמרו בתורה בענין זבחים ולא בענין מנחות, ולכך הוצרך רבי יוסי לומר שכמו כן נחלקו במנחות, אֶלָּא מה שאמר רבי יוסי שנראים דברי רבי אליעזר ורבי יהושע בזבחים, איך ניתן לפרש שרבי יוסי אמר כן כִּי קָאֵי – כשהיה עוסק בְּמִנָחוֹת, וְאָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – שמסתבר שכשם שהם חולקים בְּמִנָחוֹת, פְּלִיגִי נַמִּי – כך הם חולקים גם בִּזְבָחִים, וְהָא עִיקַּר קְרָאֵי בִּזְבָחִים הוּא דִּכְתִיבִי – והרי הפסוקים שהם המקור לדין זה נאמרו לענין זבחים, ובוודאי שנחלקו לענין זבחים, ומדוע הוצרך רבי יוסי לפרש דבר זה.

מתרצת הגמרא את דברי רבי יוסי באופן אחר: אֶלָּא, לֹא קַשְׁיָא, שכוונת רבי יוסי היא, שבדבר אחד נראים לו דברי רבי אליעזר, ובדבר אחר נראים לו דברי רבי יהושע, וכך הוא פירוש דבריו, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנִטְמָא בשר הקרבן או שיירי המנחה, שבזה הדין הוא שהדם יזרק והקומץ יוקטר, משום שאין הבשר והשיריים מעכבים אם נטמאו. וְרואה אני את דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאָבוּד וְשָׁרוּף, שבזה הדין כרבי יהושע שהבשר והשיריים מעכבים ואין זורקים את הדם.

דוחה הגמרא: הרי אם יש לחלק בין נטמא לנאבד ונשרף, בְּנִטְמָא מַאי טַעְמָא – מהו הטעם שאין הבשר והשיריים מעכבים, אף שבנאבד ונשרף הם מעכבים, ודאי הוא מִשּׁוּם דְּמַרְצֵי הציץ על טומאת הבשר והשיריים ומחשיבם כראויים, ואם כן לא יתכן שכוונת רבי יוסי היא לחלק בין נטמא לנאבד ונשרף, דְּהָא שְׁמַעַת לֵיהּ – שהרי שמענו לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר בברייתא לעיל בסמוך, שאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת – החלקים הנאכלים לאדם מהקרבן, והבשר והשיריים הרי נאכלים לאדם.

הגמרא מתרצת את דברי רבי יוסי באופן אחר: אֶלָּא, לֹא קַשְׁיָא, וכך הוא פירוש דברי רבי יוסי, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּקרבנות צִיבּוּר, שבהם הדין הוא שהדם יזרק והקומץ יוקטר אף אם אין הבשר והשיריים ראויים. וּרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּקרבנות של יָחִיד, שבהם הדין שאם נטמא הבשר או השיריים אין זורקים את הדם, ואין מקטירים את הקומץ.

דוחה הגמרא: הרי אם יש לחלק בין קרבנות ציבור לקרבנות של יחיד, בְּקרבנות צִיבּוּר מַאי טַעְמָא – מהו הטעם שהבשר והשיריים אינם מעכבים אף שהם מעכבים בקרבנות יחיד, ודאי הוא מִשּׁוּם דְּטוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר, ואם כן לא יתכן שכוונת רבי יוסי היא לחלק בין ציבור ליחיד משני טעמים, חֲדָא – אחד, דְּשָׁמְעַת לֵיהּ – שהרי שמענו לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר בברייתא לעיל בסמוך, שטּוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר ולא הותרה, וכיון שאף בציבור טומאה דחויה היא, אין לחלק בין קרבנות ציבור לקרבנות יחיד. וְעוֹד טעם יש שמחמתו לא ניתן לפרש שרבי יוסי מחלק בין ציבור ליחיד, משום דאי – שאם מה שאמר רבי יוסי נראים דברי רבי אליעזר, היינו בְּצִיבּוּר, קשה, וכי בציבור רק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר וְלֹא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שהוצרך רבי יוסי לפסוק במקרה זה כרבי אליעזר,

---

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הבהיר ח"י אלול עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,

לא נראית לי הסברא שילמוד בביה"ס בכתות מעורבות וכיו"ב, שהרי זה נתינת הכשר, ולא עוד אלא שגם מעין פרצות גדר דהנהגת החוג בו נמצא, והרי הזן ומפרנס לכל המציא לו פרנסתו עד עתה, ובודאי שגם בשנה זו החדשה ימציא לו פרנסתו בחן ובחסד וברחמים, ואף שבתקופתנו זו עבודה בחינוך עטה"ק ענין הכי נעלה וחיוני הוא, הרי עוד חזון למועד כשאפשר יהי' לסדר הדבר באופן שלא תהינה כל סרכות בהאמור.

בברכת חתימה וגמח"ט.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' ב

ממנו, אבל כשנטמא הקרבן ואין הוא ראוי כלל, שמא בזה מודה רבי נתן שאין הפסח כשר.

הגמרא מביאה מדבריו של רבי נתן במקום אחר להוכיח שאכילה אינה מעכבת. אומרת הגמרא: **אֶלָּא הָא רַבִּי נָתָן** – מדברי רבי נתן אלו יש להוכיח כן, **דְּתַנְיָא, נִמְנוּ עָלָיו** – על הפסח, **חֲבוּרָה אַחַת, וְהִיה לכל אחד כזית, וְחָזְרוּ** – והוסיפו **וְנִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה אַחֶרֶת, עד** שאין עתה כזית לכל אחד, **רִאשׁוֹנִים** שנמנו על הקרבן כראוי משום **שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּזַּיִת** לכל אחד, **אוֹכְלִין** מהפסח, **וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, אַחֲרוֹנִים** – בני החבורה השנית שנמנו על הקרבן, כיון שלא נמנו כראוי **שֶׁהרי אֵין לָהֶם** – לכל אחד **כַּזַּיִת, אֵין אוֹכְלִין** מן הפסח **וְחַיָּבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ** – בין הראשונים שיש להם כזית ובין האחרונים שאין להם כזית, **פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, שֶׁכְּבָר נִזְרַק הַדָּם** כשהיו מנויים עליו. ומכך שאמר רבי נתן שפטורים מלעשות פסח שני אף שלא היה להם כזית יש ללמוד שאכילת הפסח אינה מעכבת.

דוחה הגמרא: **אַכַּתִּי** – עדיין יש לחלק ולומר **דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם** שמא שונה הדבר שם בברייתא, שאף על פי שאכילת הפסח מעכבת בכל זאת האחרונים פטורים מפסח שני, משום **דְּאִי מִמְּשָׁכֵי הָנֵי** – אם ימשכו ידיהם החבורה הראשונה שנמנתה על הפסח, **חֲזֵי לְהוּ** – יהיה הפסח ראוי לחבורה השניה ולכן הם יוצאים ידי חובתן בפסח זה, כי אף שבפועל לא יוכלו שתי החבורות ביחד לאכול כל אחד כזית, מכל מקום כיון שיש אפשרות שהפסח יהיה ראוי לחבורה זו או זו אין לדחות אחת מהן ולומר שהפסח אינו ראוי לה, אבל כשנטמא הפסח ואין הוא ראוי כלל, שמא בזה מודה רבי נתן שאין הפסח כשר.

חוזרת הגמרא ומעמידה את הראיה מהברייתא. אומרת הגמרא: אין לדחות כך מפני **שאם** כֵּן הוא הטעם שפטורים מפסח שני, **לִיתְנֵי** – שהתנא ישנה **הוֹאִיל וּרְאוּיִים לִימָּשֵׁךְ, מַאי** – מהו ששנה **שֶׁכְּבָר נִזְרַק הַדָּם, שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח מכאן שלדעת רבי נתן **בְּדָם תַּלְיָא מִילְּתָא** – קיום מצות הפסח תלוי בזריקת הדם **אֲבָל אֲכִילָה לֹא מְעַכְּבָא,** ומטעם שנזרק הדם עבורם יצאו ידי חובתן אף שאין ראוויים לאכול ממנו, ולא משום שאם ימשכו האחרים יוכלו הם לאכול. וכשיטת רבי נתן המבוארת כאן העמיד רב את משנתנו, ולכך בדיעבד אם זרק את הדם הפסח כשר.

הגמרא חוזרת לבאר את דברי רב שהעמיד את משנתנו כרבי נתן. שואלת הגמרא: **מַאי דּוֹחֲקֵיהּ דְּרַב** – מהו הדוחק של רב, **דְּמוֹקִים לָהּ מַתְנִיתִין** – שמעמיד את דברי המשנה שהדין אם נטמא הבשר אינו זורק את הדם הוא רק **לְכַתְּחִלָּה,** וכשיטת **רַבִּי נָתָן** הסובר שאכילה אינה מעכבת, **נוֹקְמָהּ כְּרַבָּנָן** – שיעמיד את המשנה כרבנן הסוברים אכילה מעכבת, **וַאֲפִילּוּ דִּיעֲבַד נַמִּי לֹא** – ואפילו בדיעבד אם זרק הדם הפסח פסול.

משיבה הגמרא: **רַב, מַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ** – לשון משנתנו הוקשה לו, **אֲמַאי (תני) [תָּנֵן]** – מדוע התנא שונה במשנה שאם נטמא הבשר **אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם, לִיתְנֵי** – שישנה הפסח **פָּסוּל, אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח מכאן שרק **אֵין זוֹרֵק** את הדם **לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל דִּיעֲבַד** – אם כבר נזרק הדם **שַׁפִּיר דָּמֵי** – הורצה לו והפסח כשר, כי משנתנו סוברת כרבי נתן שאכילה אינה מעכבת.

הגמרא מבארת כיצד מפרש רבי נתן את הפסוק 'איש לפי אכלו' שממנו יש ללמוד שאכילה מעכבת. שואלת הגמרא: **וּלְרַבִּי נָתָן** הסובר שאכילה אינה מעכבת, 'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ' שממנו למדנו שיש לשחוט עבור מי שראוי לאכול, **לָמָּה לִי** – מה הצורך בו, הלא כיון שהאכילה לא מעכבת אף אין צריך לשחוט דווקא עבור מי שראוי לאכול. משיבה הגמרא: אף לרבי נתן יש צורך בפסוק זה ללמד **דְּבָעִינַן** [–שצריך] **נִבְרָא דְּחָזֵי לַאֲכִילָה** – שצריך שמי שנשחט הפסח עבורו יהיה ראוי לאכול ממנו, וסברת רבי נתן שהאכילה אינה מעכבת היא לגבי בשר הפסח עצמו שאינו צריך להיות ראוי לאכילה.

אחרי שנתבררה מחלוקת רבי נתן ורבנן האם אכילת הפסח מעכבת בדיעבד, מבררת הגמרא על כמה ברייתות בשיטת מי נאמרו. שואלת הגמרא: **מַאן תְּנָא לְהָא דְּתַנּוּ רַבָּנַן** – מיהו התנא ששנה ברייתא זו, הפסח **שֶׁשָּׁחָטוֹ לְאוֹכְלָיו** – לשם אנשים הראויים לאכול ממנו כזית, **וְזָרְקוּ דָּמוֹ** – אבל זריקת הדם היתה **שֶׁלֹּא לְשֵׁם אוֹכְלָיו** אלא לשם מי שאינו ראוי לאכול ממנו כזית, **הַפֶּסַח עַצְמוֹ כָּשֵׁר וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ,** וסבורה הגמרא עתה שהפסח עצמו כשר היינו זריקת דמו והקטרת חלבו אבל אסור לאוכלו, ומכל מקום יוצאין בו ידי חובתו. מבררת הגמרא: **כְּמַאן** – כשיטת מי נאמרה ברייתא זו, **נַיְמָא** – נאמר שכשיטת **רַבִּי נָתָן הִיא** הסובר שאכילה אינה מעכבת בדיעבד, **וְלֹא** כשיטת **רַבָּנָן,** שכן לשיטתם כיון שאכילת הפסח מעכבת בדיעבד לא יוצאים ידי חובה באופן זה שלא ניתן לאוכלו.

דוחה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר שברייתא זו כשיטת **רַבָּנָן,** אין בכך קושיא שכן 'הפסח עצמו כשר' הנאמר בברייתא היינו אף באכילה, משום שאֵין **מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִין** פוסלת **בִּזְרִיקָה** כלל. הגמרא מבררת על ברייתא נוספת בשיטת מי נאמרה. שואלת הגמרא: **מַאן תְּנָא לְהָא דְּתַנּוּ רַבָּנַן** – מיהו התנא ששנה ברייתא זו, **חֲרֵי שֶׁהָיָה** אחד מהמנויין על הפסח, **חוֹלֶה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה,** ואינו ראוי לאכול מהפסח, **וְחָלִים** – ובריא **בִּשְׁעַת זְרִיקָה** ויכול לאכול מהפסח, או שהיה **חָלִים בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְחוֹלֶה בִּשְׁעַת זְרִיקָה** – שאינו ראוי לאכול בשעת זריקה, **אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו, עַד שֶׁיְּהֵא חָלִים מִשְּׁעַת שְׁחִיטָה עַד שְׁעַת זְרִיקָה. כְּמַאן** – כשיטת מי ברייתא זו, **נַיְמָא רַבָּנָן הִיא וְלֹא רַבִּי נָתָן,** שהרי לרבי נתן הסובר שאין אכילה מעכבת, אין צריך שיהיה האדם ראוי גם בשעת זריקת הדם.

משיבה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר שברייתא זו כשיטת **רַבִּי נָתָן** אין בכך קושיא, כי רבי נתן מודה **שנִּבְרָא דַּחֲזֵי לַאֲכִילָה בָּעֵינַן** – צריך שיהיה הבעלים ראוי לאכילת הפסח בין בשעת שחיטה ובין בשעת זריקה, אף שאין מעכב שהפסח עצמו יהיה ראוי לאכילה.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת לדון בשיטת מי אמורה. שואלת הגמרא: **מַאן תְּנָא לְהָא דְּתַנּוּ רַבָּנַן** – מיהו התנא ששנה ברייתא זו, הפסח **שֶׁשָּׁחָטוֹ בְּטָהֳרָה** – כשהקרבן והבעלים היו טהורים, **וְאַחַר כָּךְ** קודם זריקת הדם **נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים** ואינם יכולים לאכול ממנו מפני טומאתם, אף על פי כן **יַזְרֵק הַדָּם בְּטָהֳרָה** – על ידי כהנים וכלי שרת טהורים, **וְאַל יֹאכַל כָּשֵׁר בְּטוּמְאָה** ויצאו הבעלים ידי חובתן בפסח זה. **כְּמַאן** – כשיטת מי נאמרה ברייתא זו שזורקים את הדם אף על פי שהבעלים טמאים ואינם ראויים לאוכלו, משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי (אליעזר) [אֶלְעָזָר],** ברייתא זו **כְּמַחֲלוֹקֶת שְׁנוּיָה** ואינה מוסכמת על הכל, וכשיטת **רַבִּי נָתָן הִיא** הסובר שאכילה אינה מעכבת, ולכך אין מעכב שבשעת זריקת הדם יהיו הבעלים ראויים לאכול מהפסח.

הגמרא מביאה אופן נוסף לפרש את הברייתא: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר שברייתא זו כשיטת **רַבָּנַן הִיא,** אין בכך קושיא כי **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – כאן, בברייתא, במה המדובר, **בְּצִיבּוּר** שנטמא רובו בין שחיטה לזריקה, וכגון שמת הנשיא והתעסקו עמו בלוייתו וקבורתו, **דַּאֲפִילּוּ בְּטוּמְאָה נַמִּי עֲבָדֵי** – שציבור עושים את הפסח אפילו בטומאה, ולכך אף על פי שנטמאו זורקים את הדם, שהרי ראויים הם לאוכלו.

שואלת הגמרא: **אִי** מדובר **בְּצִיבּוּר** טמא, **אַמַּאי אֵין הַכָּשֵׁר נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה,** הלא פסח הבא בטומאה נאכל בטומאה (משנה, לעיל עה:).

משיבה הגמרא: איסור אכילת הבשר הוא **גְּזֵירָה** שגזרו חכמים משום **שֶׁמָּא** בשנה הבאה **יִטַּמְּאוּ הַבְּעָלִים** – הציבור **לְאַחַר זְרִיקָה, וְיֹאמְרוּ וכי אֶשְׁתָּקֵד** – שנה שעברה **לֹא נִטְמֵאנוּ וְאָכַלְנוּ** את הפסח אף שהשחיטה היתה בטהרה, **הַשְּׁתָּא נַמִּי** – כעת בשנה זו גם **נֵיכוּל** את הפסח בטומאה אף שהשחיטה והזריקה היו בטהרה, **וְלֹא יָדְעִי** לחלק, **דְּאֶשְׁתָּקֵד כִּי אִיזְדְּרִיק דָּם** – כאשר נזרק הדם **בְּעָלִים טְמֵאִים הֲווּ** – כבר היו טמאים והרי זה פסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל **הַשְּׁתָּא** – עתה בשנה זו **בְּעָלִים טְהוֹרִין הֲווּ** בשעת זריקה, שלא נטמאו אלא אחר הזריקה, וכיון שהפסח בא בטהרה אסור לאוכלו בטומאה, ומשום חשש זה גזרו חכמים לאסור את אכילתו אף באופן שנטמאו קודם זריקה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 **א.** נֵר דּוֹלֵק שֶׁהוּא מוּנָּח קָרוֹב אֶל הַדֶּלֶת (נֶגֶד פְּתִיחַת הַדֶּלֶת מַמָּשׁ) בְּעָנְיָן שֶׁכְּשֶׁיִּפְתְּחוּ הַדֶּלֶת יוּכַל לְכַבּוֹת
2 אִם יִנְשֹׁב הָרוּחַ מִבַּחוּץ אָסוּר לִפְתֹּחַ הַדֶּלֶת כְּנֶגְדּוֹ שֶׁמָּא יְכַבֶּנּוּ הָרוּחַ[א] וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּי וְדָבָר
3 שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין מֻתָּר מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִם יִנְשֹׁב הָרוּחַ אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְכַבֶּה וּפְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת[1] הוּא
4 לְפִיכָךְ אַף בְּשָׁעָה שֶׁאֵין רוּחַ מְנַשֵּׁב בַּחוּץ אָסוּר לְפוֹתְחָהּ[2 ב,ג] שֶׁמָּא יַתְחִיל לִנְשֹׁב מִיָּד שֶׁיִּתְחִיל לִפְתֹּחַ וַאֲפִלּוּ
5 אִם הַנֵּר הוּא מוּנָּח אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת כְּגוֹן דֶּלֶת שֶׁנִּפְתַּחַת לִפְנִים וּמֵאַחֲרֶיהָ מוּנָּח בְּבַיִת נֵר דָּלוּק אָסוּר לְפוֹתְחָהּ
6 אִם הַנֵּר הוּא קָרוֹב לַדֶּלֶת וְהוּא (מְכוּוָן נֶגֶד פְּתִיחַת הַדֶּלֶת מַמָּשׁ דְּהַיְנוּ נֶגֶד הֶחָלָל שֶׁבֵּין הַדֶּלֶת לַמְּזוּזָה
7 שֶׁהַצִּירִים קְבוּעִים בָּהּ מִבִּפְנִים שֶׁחָלָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי פְּתִיחַת הַדֶּלֶת).

הלכתא רבתא

א] שמא יכבנו הרוח - הספק הוא אם תנשוב הרוח, אבל אין ספק שאם תנשוב הרוח ייכבה הנר, שאם לא כן אינו פסיק רישי' כלל.

ב] אסור לפותחה - בזמן או במקום שגם אם הרוח נושבת אינה מכבה את הנרות, מותר לפתוח הדלת בשעה שאין רוח מנשבת בחוץ (בזהירות שהדלת עצמה לא תכבה הנרות), וזאת אף כשהרוח המצויה באותו זמן ומקום מנענעת את שלהבת הנר בחזקה[3].

וכן מותר לעבור במהירות ליד הנרות כשאין חשש שיכבו על ידי כך - אף שגורם ללהבות להתנענע[4].

ג] אסור לפותחה - תנור נפט המעלה עשן ופיח, מותר להוציאם לחצר או לכל מקום שבו אין רוח שתכבהו

ציונים והוספות

1) כשם שאי אפשר לפסוק ראש הציפור ולא תמות, כן אי אפשר לפתוח חלון ולא יכבה הנר. ואסור לעשות זאת גם כשאינו מתכוין למלאכה זו.

עד"ז **סימן שלז ס"א** (ועוד): כל דבר שאינו מתכוין מותר . . כגון מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים מותר לגררן על גבי קרקע ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואף אם נעשה חריץ מאליו אין בכך כלום כי דבר שאינו מתכוין הוא . . אבל הגדולים מאד אסור לגרור שבודאי עושין חריץ ופסיק רישיה ולא ימות הוא. . ואפילו בקרקע המרוצף בשיש וכיוצא בו שאי אפשר לעשות בו חריץ אסור לגרור גזירה משום שאינו מרוצף.

2) עד"ז **סימן תקיד ס"י**: אסור להעמיד נר דולק במקום שהרוח שולטת שם אפילו אין רוח מנשב כלל גזירה שמא יעמידנו שם בשעה שהרוח מנשב ונמצא בא לידי כיבוי ואע"פ שהוא אינו מתכוין כלל לכיבוי, מכל מקום כיון שהרוח מנשבת אי אפשר בלא כיבוי וכן אסור לפתוח דלת או חלון כנגד נר הדולק אפילו אין רוח מנשבת כלל כמו שנתבאר בסי' רע"ז לענין שבת. ע"כ.

טעם האיסור הוא שאף שהרוח אינה נושבת כעת, מכל מקום אין ספק שאם תנשוב הרוח ייכבה הנר באופן של פסיק רישי', והספק הוא האם כעת ישנו פסיק רישי' אם לאו, ודומה לסוגר תיבה - ואינו יודע אם בתוכה זבובים (וספיקא דאורייתא לחומרא), אבל אינו דומה לגורר ספסל שתמיד ישנו ספק האם ייעשה חריץ בקרקע, ולעולם אינו פסיק רישיה.

וגם למתירים בספק פסיק רישיה (שמתירים לסגור תיבה - שאין יודעים אם בתוכה זבובים), מכל מקום יודו לאסור כשהחשש הוא שהפס"ר יתעורר באמצע הפעולה, כגון שהרוח תתחיל לנשוב באמצע פתיחת הדלת - והוא ימשיך בפתיחתה (קונטרס אחרון ס"ק א).

3) בדי השלחן סימן קו ס"ק יא: והכל לפי המקום שיש דלת שפתוחה לצד הרוח ויש דלת שאין הרוח נכנס אלי' כל כך ואינו מכבה את הנר, ומהנסיון בימות החול ידע הדבר, ויש להעיר דלכאורה מסתבר דבכל זה אזלינן בתר רוח מצויה ובקיץ צריכים לחשוש לרוח המצויה בקיץ ובחורף שהרוחות יותר חזקות צריכים לחשוש לרוח מצויה של חורף, דאם רוח מצויה אינה מכבה את הנר מותר לפתוח הדלת ואין לחוש שמא ינשב רוח שאינה מצויה מיד שיתחיל לפתוח, דכיון שבשעה שהולך לפתוח אין רוח מנשב, והחשש הוא שמא ינשב הרוח והוי ספק אולי יהיה פסיק רישי' דהוא ספק דאורייתא כמ"ש אדמו"ר בקו"א שם באורך, וכיון שהספק הוא אולי יהיה רוח שאינה מצויה אין זה ספק השקול, מיהו גבי פתיחת דלת כנגד מדורה גזרינן ברוח מצוי' משום רוח שאינה מצוי', דרוח מצוי' אינו מבעיר את המדורה, ואפ"ה אסור, וכמ"ש בסי' הנ"ל ס"ד וא"כ י"ל הוא הדין נמי בפתיחת דלת נגד הנר, במקום שרוח מצוי' אינו מכבה שיהא אסור אטו רוח שאינו מצוי', אלא שלגבי מדורה כ' אדמו"ר אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה וכו' אם הרוח מנשבת מבחוץ וכו' ואפי' אין שם אלא רוח מצוי' כי גזרה משום רוח שאינה מצויה, מפורש דהאיסור לגבי מדורה הוא דוקא כשרוח מנשב מבחוץ דאז גזרינן משום רוח שאינה מצויה, אבל בשעה שאין רוח מנשב מותר... ולפ"ז גבי פתיחת דלת נגד הנר במקום שרק רוח שאינה מצויה יכולה לכבות, אין איסור לפתוח כשאין רוח כלל בחוץ, אלא כשמנשב עכ"פ רוח מצויה דאז גזרינן משום רוח שאינה מצויה, וכמו במדורה.

4) כתב בס' מנחת שבת סי' פ' דיש ליזהר מלעבור סמוך להנרות במרוצה ובמהירות דדרך השלהבת להתגדל יותר

1 אֲבָל אִם הַדֶּלֶת פְּתוּחָה כְּבָר מֻתָּר לְנַעֲלָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִכְּבֶה הַנֵּר וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם גְּרַם הַבְעָרָה[ד] וְכֵן הַחַלּוֹן
2 שֶׁכְּנֶגֶד נֵר שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן מֻתָּר לְנוֹעֲלוֹ וְאָסוּר לְפָתְחוֹ אִם הַנֵּר קָרוֹב אֵלָיו קְצָת:

חלק ב סימן רעז, שלא לגרום כבוי הנר סעיף א

הלכתא רבתא

וודאי, אפילו הרוח אינה נושבת בשעה זו, ויוציאם בזהירות כדי שלא יגדיל או יקטין האש בשעת ההוצאה, ואין להוציאו למקום שהרוח תכבהו בוודאי אפילו בשעת הדחק ואפילו כשאין רוח נושבת[5].

ד] גרם הבערה - יש שלמדו מכאן להתיר בשבת[6] לעשות כל דבר שיש בו 'מניעת מונע' (על דרך סגירת החלון שזוהי מניעת נשיבת הרוח המונעת מהנר לדלוק)[7].

כן יש שלמדו מכאן להתיר דבר הגורם ל'המשכת מצב' (על דרך סגירת החלון שזוהי פעולה הגורמת להמשכת מצב הנר, שלא כפתיחת הדלת הגורמת לשינוי המצב)[8]. ולכך, מכשיר חשמלי הפועל ועתיד ליכבות ע"י שעון שבת, מותר לבטל את פעולת השעון (שעון מכני, ולא דיגיטלי) כך שהמכשיר ימשיך לפעול, ויש שפקפקו בדבר[9].

ציונים והוספות

מכמות שהיה מקודם ע"י רוח העובר אצלם ויש בזה משום מבעיר ובפרט בלאמפין הגדולים שקורין בליץ לאמפ אשר ע"י הילוך במרוצה תחתיו נכנס הרוח דרך נקבי השפופרת ומתגדל השלהבת, אלא דלפ"ז קשה מדוע הוצרכו לטעם איסור פתיחת הדלת שמא יכבה הנר, ולא אסרו משום מבעיר שאפילו רוח כל דהוא שאינו יכול לכבות הוא מגדיל השלהבת כנראה בחוש, ובס' ישועות חכמה סי' ע"ו כ' להזהר שלא יעמידו הלאמפין של נפט על השלחן שאוכלין עליו דסתם שלחן מתנענע ולפעמים דוחפין אותו בידים מפני שדחוק לישב שם ועי"ז מנענע הנפט ומקרבו אל הפתילה ונמצא מבעיר (בדי השלחן שם, וכן התירו פוסקים אחרונים).

5) בשש"כ פרק יג אות כ התיר ע"פ המשנ"ב שהתיר בשעת הדחק, אמנם בשוע"ר לא התיר בשעת הדחק, וגם בסימן תקיד ס"י לא הביא דברי הרמ"א.

6) בשוע"ר (חידש ל)התיר אפילו כוונתו בפירוש שלא יכבה הנר.

7) על בסיס זה פותח (במכון מדעי טכנולוגי לעניני הלכה, ירושלים) "מפסק גרמא" הבנוי על עיקרון של "מניעת מונע".

ואין להתיר השימוש במפסק זה כי אם לצורך רפואה וביטחון ושאר דברים חיוניים, היות שיש החוששים בזה לאיסור חטאת, כיון שתוצאת הפעולה הכרחית וודאית ומתוכננת (ס' מנחת אשר פ' ויקהל).

8) על בסיס זה פותח (במכון צומת) "מפסק גרמא" הבנוי על עיקרון של "המשכת מצב". גם השימוש במפסק זה לא הותר כי אם לצורך רפואה וביטחון ושאר דברים חיוניים, ומכל מקום יש שהעדיפו מפסק זה, על פני מפסק ה'מניעת מונע' דלעיל (ס' מערכי לב).

אופן פעולת 'מפסקי הגרמא' והדיעות בזה הובאו וצוינו באנצ' תלמודית כרך יח נספח לערך חשמל טור תרנט.

9) כמבואר לעיל על סימן רסה סעיף ח, והמפקפקים בזה הוא משום שהמשכת המצב נעשית בדבר המיועד לכך, ולא בדבר נפרד (כחלון), ונחשב כפעולה הנעשית במכשיר עצמו, כמבואר שם.

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 **טו** לא אסרו לדבר בחפציו בשבת אלא בחפצים האסורים
2 לעשותם בשבת ואי אפשר להמציא צד היתר בעולם
3 לעשותם בשבת ואפילו אין האיסור אלא מדברי סופרים כגון
4 לומר לחבירו או לומר על עצמו בשבת שיביא למחר פירות
5 המוקצים לתוך ביתו אף על פי שהם היום בתוך התחום
6 ואפילו בתוך העיר המעורבת מכל מקום טלטול מוקצה אין צד
7 היתר בעולם לעשותו בשבת (כשצריך לגוף המוקצה עיין סי'
8 רע"ו) אבל אם יוכל להמציא צד היתר לעשות בשבת אותה
9 מלאכה עצמה שרוצה לעשות אחר השבת מותר לומר בשבת
10 על עצמו או לחבירו שיעשנה אחר השבת (רק שיזהר שלא
11 להזכיר לו לשון שכירות כמ"ש בסי' ש"ו) אפילו אם עכשיו
12 אין שם אותו צד היתר כיצד אומר אדם לחבירו לכרך פלוני אני
13 הולך למחר לך עמי מפני שיוכל להמציא צד היתר בשבת אילו
14 היה שם בורגנין אף על פי שעכשיו אין שם בורגנין.
15 (מפני שענין איסור דיבור בחפציו הוא מה שמתעסק בשבת
16 בדברים האסורים היום ולא נאסר אלא להתעסק בדברים
17 שאיסורם נתלה בגופם אבל דברים שאיסורם נתלה בדבר
18 אחר ואילולי אותו דבר היו דברים אלו בעצמם מותרים
19 בשבת מותר להתעסק בהם בדבור לעשותם אחר השבת
20 שהרי הוא אינו מתעסק באותו דבר הגורם להם האסור אלא
21 באותם דברים שהיה להם היתר מחמת עצמם אילולי אותו
22 דבר הגורם להם האסור לפיכך גבי איסור חוץ לתחום כיון
23 שיש צד היתר ע"י בורגנין נמצא שאין האיסור בהילוך
24 מחמת עצמו שהרי אותו הילוך עצמו מותר כשיש בורגנין
25 אלא האיסור בהילוך הוא מחמת מניעת הדיורין על הדרך
26 והוא אינו מדבר אלא שילך בדרך ולא שילך במניעת
27 הדיורין וכן כל כיוצא בזה[)].
28 ואין היתר אלא בלשון זה אני הולך לך עמי אבל לא יאמר
29 בלשון שמשמעו הליכה בקרון (שקורין בל"א פארי"ן) שהרי
30 לזה אין בורגנין מועילים:

טז וכל זה כשמדבר על עצמו או לחבירו לעשות אחר השבת אבל לומר לנכרי לעשות בשבת אסור אף אם יוכל להמצא צד היתר לישראל לעשותו כיון שעכשיו אין שם אותו צד היתר אבל אם יש שם צד היתר באמת שיוכל הישראל לעשות בהיתר אותו דבר עצמו שהנכרי עושה באיסור יש מתירין לומר לנכרי סתם בלשון שאין מוזכר בו בפירוש שיעשה באיסור והנכרי עושה מעצמו באיסור כמ"ש בסי' רע"ו אבל אם אין שם צד היתר לישראל לעשות אותו דבר עצמו שהנכרי עושה לו אע"פ שיש צד ודרך שיוכל הישראל להגיע לאותו דבר שהנכרי עושה לו בלי שיעשה את המלאכה שהנכרי צריך לעשות באותו דבר עד שמגיע לישראל כגון שאומר לנכרי להביא לו מים לשתות מן הנהר אע"פ שיוכל הישראל לילך בעצמו לנהר ולשתות שם אין זה מועיל כלום להתיר האמירה לנכרי כמ"ש בסי' שכ"ה:

יז מותר לומר לחבירו שמור לי פירותי שבתחומך ואני אשמר לך פירותיך שבתחומי ואע"פ שהוא אסור לו לילך ולשמור פירותיו שבתחום חבירו אין איסור באמירתו לחבירו כיון שלחבירו מותר הוא וגם לו יש היתר על ידי בורגנין:

יח השואל דבר מחבירו בשבת לא יאמר לו הלוני אלא השאילני שהמלוה את חבירו אינו יכול לתבעו בפחות משלשים יום מפני שההלואה להוצאה ניתנה ואין חוזרת בעין אלא פורע לו בדבר אחר כמותה ואין דרך ללות כדי לפרוע לאלתר אלא לאחר זמן מרובה ושיערו חכמים סתם הלואה שלשים יום וא"כ יש לחוש שמא יכתוב המלוה על פנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח לתבעו בסוף שלשים יום אבל המשאיל את חבירו יכול לתובעו מיד שהשאלה היא חוזרת בעין וא"כ אין לחוש לשכחה ולכך אין חוששים שמא יבוא לכתוב ואפילו אם שואל מחבירו כדי יין וכדי שמן וכן האשה מחברתה ככרות שאינן חוזרים בעין אעפ"כ כיון שאומר לו לשון שאלה הרי נותן לו רשות שיוכל לתבוע ממנו לאלתר כדין השאלה וכשם שאין לווין בשבת אלא בלשון שאלה כך אין פורעין אלא בלשון חזרה.

בלשון לע"ז שאין חילוק בין הלויני להשאיליני לא יאמר לשון שאלה אלא יאמר תן לי ויכול לסיים ג"כ ואחזיר ואתן לך:

יט במקום שנוהגים שסתם הלואה יכול לתבעו לאלתר רשאי לומר הלויני:

כ השואל מחבירו בשבת ואין הל(ו)ה מאמינו יכול להניח משכון אצלו ויניחנו בסתם ולא יאמר לו הילך משכון שזהו כמעשה חול במה דברים אמורים בשואל מיני מאכל ומשקה שהם צורך השבת לכן התירו להניח משכון כשאין הלה מאמינו אבל שלא לצורך השבת אסור להניח משכון כלל (מפני שדומה למקנה קנין בשבת עיין סי' ש"ו):

כא שטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות ומקח וממכר ומשכנות וחשבונות וכל כיוצא בהם מחפצים האסורים לעשות בשבת אסור לקרותם בשבת משום ממצוא חפצך ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור ולא אמרו שדבור אסור הרהור מותר אלא כשאין הדבר ניכר שמהרהר בחפצים האסורים אבל כאן שניכר לכל שמהרהר בחפצים האסורים הכתובים בשטר הרי זה בכלל איסור ממצוא חפצך כמו שבכלל זה המטייל בשדהו לראות מה היא צריכה שאף שהטיול בשדה דבר המותר הוא מצד עצמו וגם ההרהור בצרכי שדהו דבר המותר הוא אעפ"כ כיון שניכר לכל שמטייל שם בשביל כך אסור משום ממצוא חפצך כמ"ש בסי' ש"ו:

חלק ב' סימן שז דיני שבת התלויים בדבור סעיפים טו־כא

לקוטי תורה

וזהו שממשיך:]

ולמשל, כמו כח הצומח רוחני אשר בארץ, שממנו יצמח עשבים ואילנות ופירות.

כידוע, צמיחת עשבים ואילנות ופירות אינה מכח הגרעין הנזרע והנטוע בארץ (בלבד), שהרי אין כל ערך ודמיון בין הגרעין הנטוע אל הפרי הגדל ממנו, וכן אל האילן עם הענפים והעלים שלו; וכך גם במיני זרעונים וירקות, שאין להם דמיון לגרעין שלהם. ואף במיני תבואה שבהם הפרי דומה לגרעין, מכל מקום, הצמיחה היא שלא בערך לזריעה, שהרי מגרעין אחד צומחים מאות גרעינים;

וכמו כן טעם הפרי ומראהו וכו' אינם מן הגרעין עצמו, וכמו תפוח מתוק, שמתיקות התפוח הנרגשת לחיך לא היתה כלל בגרעין, ורוב זרעוני גינה (לא זו בלבד שאין טעמם ערב לחיך, אלא אף) אינם נאכלים כלל.

ואם כן, על כרחך שצמיחת הפרי אינה מן הגרעין בלבד, אלא היא כעין בריאה יש מאין מה"כח הצומח" שהטביע הקב"ה בארץ במאמר "תדשא הארץ" וכו', שבכך ניתן לארץ כח להצמיח עשבים אילנות ופירות מאין ליש תמיד מדי שנה בשנה.

[ואופן הצמיחה מהכח הצומח אינו מעצמות הכח הצומח אלא מהארה בלבד, וכמו שממשיך:]

שבודאי הפרי הנצמח שהוא גשמי אינו ממהות ועצמות הכח רוחני הצומח.

אמנם, אף שצמיחת הפרי היא מכח הצומח שבארץ (כנ"ל) - הרי בודאי אין הכוונה שגוף הפרי הצומח הוא "ממהות ועצמות" הכח הצומח, שהרי הכח הצומח הוא כח רוחני, ואילו הפרי הנצמח הוא פרי גשמי עם טעם גשמי (הנרגש לחיך).

כלומר:

זה ברור שצמיחת הפרי מה"כח הצומח" שבארץ אינה באופן שמהות ועצמות ה"כח הצומח" היא המתפשטת להצמיח הפרי - על דרך ענין ה"שפע" (שנתבאר לעיל), שהוא המשכה מ"מהות ועצמות" המשפיע - כי בהמשכה באופן של "שפע" בהכרח שההשפעה תישאר כמהות המשפיע עצמו;

וכמו במשל הנ"ל - מרב המלמד סברא שכלית לתלמידו, שהסברא הנמסרת לתלמיד ונכנסת במוחו היא אותה מהות שכל כמו שכל הרב עצמו (אף אם אין בה את העמקות כפי שהיא אצל הרב);

ואם הכח המתפשט מכח הצומח (שהוא כח רוחני) הוא התפשטות ממהותו ועצמותו של הכח, לא הי' שייך שתתהווה ממנו צמיחה גשמית (שהרי הגשמי והרוחני הם שני הפכים).

אלא בחינת הארה בלבד המתפשטת מעצמות ומהות הכח רוחני הצומח.

אלא, על כרחך צריך לומר, שהכח המתפשט מכח הצומח להצמיח הפרי הוא "הארה בלבד" ממהות ועצמות הכח הצומח הרוחני, ואין בהארה זו מאומה ממהות ועצמות הכח הצומח - והרי היא כעין האור והזיו המתפשט מן השמש שאין בו מאומה ממהות השמש עצמה.

והארה זו נתעבה ונתגשמה כל כך עד שנעשה פרי גשמי, בטעמים נרגשים לחיך, מתיקות וכו', מה שאין ערך זה נמצא ברוחני כלל.

מאחר ש"התפשטות" הכח הצומח היא רק "הארה בלבד" ממקורו ואין בה מאומה ממהות ועצמות מקורו, לכן יכול להתהוות ממנה פרי גשמי שאינו ממהותה וערכה של הארה זו כלל, שההארה היא כח רוחני ואילו הפרי הוא גשמי ויש לו טעמים גשמיים הנרגשים לחיך.

כלומר:

כשם שהמשכת "הארה" ממקורה היא באופן של "שינוי מהות" (שהרי אין בהארה ממהות המקור כלל), כך גם ההתהוות מההארה היא באופן של "שינוי מהות", ש"נתעבה ונתגשם ההתהוות ממנו, עד שהוא בריאה יש מאין, פרי ועשב גשמי", היינו שהארה זו יכולה לירד כל כך מדריגות עד שיכול להיעשות ממנה פרי גשמי (שהוא "מהות" אחרת).

[לסיכום:

*המשל המכוון ביותר לכך שהנבראים הם "התפשטות הארה וזיו **מאורו** ית'" הוא הפרי המתהווה מכח הצומח הרוחני שבארץ, כי צמיחה זו היא על ידי **הארה** בלבד מכח הצומח (ולא ממהות ועצמות הכח הצומח) והארה זו **יורדת** ומתצמצמת ריבוי מדריגות ("מתעבה ומתגשם") כדי שיתהווה ממנה פרי גשמי; והיות שכל מציאות הפרי הגשמי וטעמו היא רק מהארה זו, הרי הפרי הוא כמו "התפשטות" של הארה זו.*

*וכך גם בנמשל: החיות האלקית המחי' את כל הנבראים היא רק **הארה בעלמא** המתפשטת ממנו ית' (ולא "המשכה" ממהותו ועצמותו ית'), והארה זו יורדת ומתצמצמת כל כך ("מתעבה ומתגשם") עד שיכולה להתהוות ממנה מציאות גשמית - וכל מציאות הנבראים אינה אלא מהארה זו (ותלויים בה תמיד לקיומם) ועל כן הם רק כמו התפשטות וזיו של הארה זו.*

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(ל) **ולהבין** שרשי הדברים בבחי' לבוש מלכות וכתר מל' הנ"ל גם להבין ההפרש בין שרש התורה ושרש המצות שיש מעלה בזה מה שאין בזה כנ"ל. הנה יש להקדים תחלה מ"ש במ"ח בענין אורות המקיפים ואורות הפנימיים. דבחי' המקיפים הן כגלדי הבצלים זעג"ז והעליון מכולם משובח מכולם והתחתון

גרוע. ובפנימיים הוא להפך. שהעליון גרוע ומלובש זה בזה. עד שהפנימי מכולם משובח מכולם כו'. וזהו עצמו ההפרש שאנו רואים בין כתר לחכמה בכלל. שבחי' גלגלתא הנק' כתר. מקור כל בחי' מקיפין. ובחי' ח"ס וחכמה שבכתר מקור כל אורות פנימיים. הרי בחינת חצונית הכתר שהוא עצם הגלגלתא הוא בחי' גשמית ובו שורה הרצון שבבחי' חיצונית ג"כ. כי אין לרצון טעם כלל. אבל בחי' מו"ס שבתוך הגלגלתא הוא בבחי' פנימית הכתר שהרי יש בה טוב טעם לטועמיה כו' וד"ל. וזהו ג"כ שרש ההפרש שבין תורה ומצות דהנה שרש התורה שהוא רק פי' ובאור על המצות. בבחי' ח"ע. שנק' מו"ס דא"א. שהוא פנימי' הכתר דהיינו הטעם לרצון. שהוא בחי' פנימיות. האור והחיות של הרצון. למה ירצה כך וכך דוקא. וע"כ המו"ס כמוס ומכוסה בתוך הגלגלת והגלגלת מקיפה כשומר לפרי. שהשומר טפל והפרי עיקר כו'. כן הרצון עצמו שאינו רק בחי' חצונית בלא אור וחיות טעם ושכל. רק שרוצה כך. ה"ז בבחי' הגלגלת מצד עצמה שאינו רק עצם גשמי. והוא הנק' חצונית הכתר כנ"ל. אבל מו"ס שבו שהוא בחי' פנימיות הטעם לרצון הוא כמוס בגלגלת כי הוא בחינת פנימיות שבו. וא"כ לפ"ז הרי בחי' רצון העליון שבמצות. הוא בחי' הגלגלתא. חיצונית הכתר. למטה במדרגה מבחי' שרש התורה דבבחי' ח"ס. שהוא פנימיות שברצון זה המלובש בגלגלתא ולפיכך אמרו דת"ת עדיף ממצות. וכמו דמוכח כמה מאמרים לזה. כמו שהתלמוד גדול. ושת"ת כנגד כולם. וכל חפצים לא ישוו בה אפי' חפצי שמים:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

והנה יש פלוגתא בגמ' ר"א ור"י, ר"י אומר בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל ור"א [אומר] בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל, ולהבין ענין פלוגתתן, דסברת ר"י הוא כי מאחר בניסן הוא התגלות בחי' פנימי' שהיא למעלה מדרכי הטבע בחי' גאולה ובניסן נגאלו שהוא הראשון בזה א"כ הגאולה שיהי' לע"ל דהיינו גאולה שלימה יהי' ג"כ בניסן שהוא הראשון, וסברת ר"א, אמת כי ניסן הוא הראשון ובניסן הוא התחלת גילוי פנימי' שלכן נגאלו בניסן אך זהו על גאולת מצרים, אבל לע"ל שיהי' גאולה שלימה יהי' בתשרי דוקא, כי בלמעלה מדרכי הטבע יש ג"כ ההפרש בין ראשון לשביעי שהוא תשרי כמ"ש בחדש השביעי וארז"ל במד"ר כל השביעין חביבין, והיינו שגם בלמעלה מן הטבע שניסן הוא הראשון, תשרי גדול הימנו שבתשרי יהי' גאולה שלימה כי כל השביעין חביבין וכמו שבת לגבי ימי השבוע שבשבת מאיר מוחין דאבא כו' כידוע כי שבת הוא שביעאה וכל השביעין חביבין וכמ"ש בזוהר ג"כ שביעאה עלייהו, וראי' לזה שלמעלה מן הטבע ג"כ חביב הוא מאברהם שהי' מלמעלה מן הטבע וכמשארז"ל שאמר הקדב"ה לאברהם צא מאיצטגנינין שלך שיצא מן הטבע ולמעלה מן הטבע, ואף שהי' אברהם מלמעלה מן הטבע אעפ"כ הגאולה הי' ע"י משה שהי' דור שביעי לאברהם, והוא מפני שכל השביעין חביבין. וזהו החדש הזה לכם, פי' חדש ל' התחדשות, בענין ההתחדשות כתי' נפלאות כמ"ש שירו לה' שיר חדש כי נפלאות, הרי שייך ל' נפלאות אצל ל' חידוש, וזהו ג"כ החדש הזה לכם כו' כנ"ל וד"ל.

החדש הזה לכם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ולהבין זה צ"ל הלא מצות ראי' ברגלים היא בחי' גבוה מאד כמשארז"ל כדרך שבא לראות כך בא ליראות פני השכינה, ופי' ענין הראי' שהיו מקבלים גילוי הארה בנפש ומפני מה הי' ביו"ט דוקא ולא בשבת, הלא שבת גבוה מבחי' יו"ט שלכן ביו"ט שחל להיות אחר השבת מבדילי' המבדיל בין קדש לקדש. אך הענין הוא דהנה ארז"ל במד"ר ר"פ אחרי, ישראל לא שמחו בעולמי, שמח ישראל בעושיו אינו נאמר

אלא ישמח, עתידים הם לשמוח במעשיו של הקב"ה לע"ל, כביכול הקב"ה לא שמח בעולמו, שמח ה' במעשיו אינו אומר אלא ישמח, עתיד הקב"ה לשמוח במעשיהם של צדיקי' לע"ל, והיינו מפני כי עכשיו אין השמחה בשלימות, ואע"פ שיש שמחה של מצוה מ"מ אינה בשלימות כי יש בחי' עצבות כו', וכמ"כ יובן למעלה כביכול הגם שנא' עוז וחדוה במקומו מ"מ אין השמחה בשלימות מפני כי למטה הוא יש ודבר נפרד, והוא מפני שיש למעלה בחי' מדה"ד המצמצם עד שיהי' נראה ליש ודבר כנ"ל, לכן אין השמחה בשלימות, אבל לע"ל יהי' השמחה בשלימות כו'.

והנה היו"ט הם מועדי' לשמחה וכמ"ש ושמחת בחגך שאז הוא בחי' התגלות השמחה, משא"כ שבת לא מצינו שיהי' נק' יום השמחה, כ"א בל' התורה נק' יום המנוחה ובל' הנביאים הוא בחי' ענג כמ"ש וקראת לשבת ענג, אבל יו"ט הם זמן השמחה, והיינו מפני כי ג' יו"ט הם כנגד ג' אבות, והאבות הטעימן הקב"ה מעין עוה"ב לכן הם מועדי' לשמחה. והשמחה גורם גילוי כמשל המלך שהוא יושב בתמידות בחדרי חדרים ובעת שמחתו הוא מתגלה לעין כל, כך עד"ז יובן לפי שיו"ט הם זמן השמחה לכן אז דוקא מאיר גילוי אלקותו ית', ולכן ביו"ט דוקא היו רואים פני השכינה.

שלוש פנמים בשנה

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

כד.

יישוב המשל הנ"ל אף לשיטתינו שהספירות הגנוזות הן שרשי האורות, על פי הביאור שיש באורות פנימיות וחיצוניות ובחינת שמות.

והנה במשל דאותיות כן הוא שבתחלה היה בזה השכלה מופלאה וכמו "ברוך שאמר והיה העולם" **וכשמפרידין האותיות** ונשאר האות ב' בלבד **מסתלק האור ונשאר רק רושם לבד כו'.**

אלא שהרבי נ"ע מקשה על ההשוואה לנמשל: **ולכאורה זה יצדק** - כלומר משל זה יהא מקביל לנמשל **אם נאמר** כשיטת הרמ"ק בפרד"ס[53] **דהעשר ספירות הגנוזות הן שרשי הכלים,** ואז לפי משל זה, האותיות הם כלים להשכלה, כפי שבספירות הגנוזות שהם שרש הכלים, מאיר אור אין־סוף לפני הצמצום, וכמו שבמשל, אם מפרידים את האותיות הרי ההשכלה מסתלקת מהם, כך בנמשל, כאשר מפרידים את הספירות לאחר הצמצום, הרי לא מאיר בהם האור אין־סוף ששרה בהם לפני הצמצום, ורק רושם נשאר.

ועם היות שכאור אין סוף שלפני הצמצום הספירות הגנוזות הן **בבחינת העדר המציאות לגמרי,** ולכאורה ענין הכלים הוא ענין של מציאות ולא של דביקות, **מכל מקום להיותן שרשי הכלים** ולא כלים ממש, הרי שייך **לומר דוגמא הנזכרת לעיל כמו בתיבת ברוך כו'.** שהרי גם במשל אפשר לראות ענין זה, שכאשר ההשכלה מאירה במלוא תוקפה, לא שמים לב כל כך ל'אותיות' שבהם מתלבשת ההשכלה, כפי שהספירות הם בבחינת העדר במציאות כאשר מאיר אור אין־סוף. אך כאשר יורדים הספירות לאחר הצמצום ויש ביניהם פירוד והבדלה, הרי האור שהאיר בהם מסתלק והם נעשים מורגשים.

אבל לפי המבואר כאן שהעשר ספירות הגנוזות הן שרשי האורות - כשיטת האר"י, **מה שייך לומר** בנמשל **כמו בהמשל** - כלומר איזה השוואה יש בין המשל לנמשל, שהרי במשל אמרנו **שבתחלה** כשהיא חלק מהתיבה ומהמשפט, הרי האות **נושא ההשכלה וכשנפרד האות אין בו מההשכלה כי אם מעט כו'** ולמה זה לא מסתדר? **מאחר שהכל** - גם הספירות עצמם, לשיטת האר"י **הוא בחינת האור כו'.**

כלומר, אם הספירות הגנוזות הם שרשי האורות, אם כן, גם במשל צריך לומר שהאותיות מצד עצמם יש בהם את ההשכלה (שההשכלה היא המשל לאור) גם אחרי שנפרדו אחת מהשניה. וזה לכאורה לא מובן במשל, שהרי אם אנו מפרידים את האות ב' מכל המשפט "ברוך שאמר והיה העולם", אין באות זו שום השכלה מתוך ההשכלה שיש במשפט זה?

שבת פרשת שלח תער"ב

53. ראה הביאור ומראי המקומות, לעיל פרק טו.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

האבות קיימו המצוות רק ברוחניות, ובמ"ת ניתן הכח להמשיך אוא"ס הבלי־גבול ע"י מצוות מעשיות. החיות רצוא ושוב – דפיקו דליבא, כדי לחבר נפש רוחנית וגוף גשמי. וכן עבודת האדם ברצו"ש, כדי לחבר החיות האלקית בעולמות. אור הממכ"ע – בגילוי בכלים ובהתיישבות

ח) **וְהִנֵּה** הַמִּצְוֹת נִתְּנוּ בְּמַתַּן תּוֹרָה, וְהַיְנוּ דְּכֹחַ זֶה דְּעַל יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מַמְשִׁיכִים בְּחִינַת אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל נִתַּן בְּמַתַּן תּוֹרָה. אָמְנָם צָרִיךְ לְהָבִין[44], דַּהֲלֹא קַיֵּם אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה[45], וּכְתִיב[46] "כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה כו' אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה'" כו', אִם כֵּן מַהוּ הַהִתְחַדְּשׁוּת דְּמַתַּן תּוֹרָה מֵאַחַר שֶׁכְּבָר קַיֵּם אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם. אַךְ הָעִנְיָן, דְּמִצְוֹת דְּהָאָבוֹת לֹא הָיוּ מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת*, שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה, וְגַם כַּמָּה מִצְוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ עֲדַיִן אֶפְשָׁר לִהְיוֹת, דְּהַרְבֵּה מִצְוֹת תְּלוּיוֹת בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, רַק זֶהוּ שֶׁקִּיְּמוּ הַמִּצְוָה בְּרוּחָנִיּוּת. וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה בְּאַבְרָהָם כְּתִיב[47] "הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה", הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הוּא רָצוֹא וָשׁוֹב[48]יג, דְּהִנֵּה עֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא בְּרָצוֹא וָשׁוֹב דַּוְקָא, לִהְיוֹת כִּי הָאוֹר וְהַחַיּוּת הָאֱלֹקִי הַמְחַיֶּה אֶת הָעוֹלָמוֹת הוּא בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[49] "וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב", דְּקָאֵיד גַּם כֵּן עַל הַחַיּוּת הָאֱלֹקִי שֶׁהוּא בְּרָצוֹא וָשׁוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הַהִתְחַבְּרוּת רַק בְּדֶרֶךְ רָצוֹא וָשׁוֹב, שֶׁהֲרֵי הַגַּשְׁמִי הוּא בְּאֵין־עֲרוֹךְ כְּלָל לְגַבֵּי הָאֱלֹקוּת, עַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר שֶׁהַחַיּוּת הָאֱלֹקִי יִהְיֶה בִּבְחִינַת הִתְיַשְּׁבוּת מַמָּשׁ, רַק בְּדֶרֶךְ רָצוֹא וָשׁוֹב דַּוְקָא, וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה[50], וּכְמוֹ חַיּוּת הַנֶּפֶשׁ בַּגּוּף שֶׁהוּא בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, שֶׁזֶּהוּ דְּפִיקָא דְּלִבָּאטו, שֶׁדּוֹפֵק בִּשְׁתֵּי דְּפִיקוֹת בְּהִסְתַּלְּקוּת וְהִתְפַּשְּׁטוּת, מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף הוּא רוּחָנִי וְגַשְׁמִי, עַל כֵּן הֲרֵי אִי אֶפְשָׁר הַהִתְחַבְּרוּת שֶׁלָּהֶם רַק בְּדֶרֶךְ רָצוֹא וָשׁוֹב, כְּמוֹ כֵן הַחַיּוּת הָאֱלֹקִי בָּעוֹלָמוֹת הוּא בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, וּמֵאַחַר שֶׁהַחַיּוּת הוּא בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב עַל כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת עֲבוֹדַת הַנִּבְרָאִים בְּאֹפֶן כָּזֶה שֶׁיּוּכְלוּ לְקַבֵּל אֶת הַחַיּוּת, וּבִכְדֵי שֶׁבַּעֲבוֹדָתָן יַמְשִׁיכוּ אֶת הָאוֹר וְהַחַיּוּת, לָזֹאת צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב דַּוְקָא. אָמְנָם עִקַּר עִנְיַן רָצוֹא וָשׁוֹב הוּא בִּבְחִינַת אוֹר הַסּוֹבֵב, דַּהֲרֵי הָאוֹר דִּמְמַלֵּא כָּל עָלְמִיּוֹתטז הֲרֵי הוּא עַל־כָּל־פָּנִים בִּבְחִינַת הִתְיַשְּׁבוּת וּבִבְחִינַת גִּלּוּי בַּכֵּלִים, וְשַׁיָּךְ בָּזֶה הַשָּׁגָה, וּכְמַאֲמַר[51] "מַה הַנְּשָׁמָה מְמַלֵּא אֶת הַגּוּף", דְּכָל כֹּחַ מִתְלַבֵּשׁ בִּכְלִי וְאֵבֶר הַמְיֻחָד לוֹ, דְּהַשֵּׂכֶל שׁוֹרֶה בַּמֹּחַ שֶׁבְּרֹאשׁ, וְהַמִּדּוֹת בַּלֵּב, וְכֹחַ הָרְאִיָּה בָּעַיִן כו', "הִנֵּה כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְמַלֵּא אֶת הָעוֹלָם", בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם לְפִי עֶרְכּוֹ, וּכְמַאֲמַר* "עָלְמָא עִלָּאָה כְּגַוְנָא דְּעָלְמָא תַּתָּאָה"יז, כְּשֵׁם שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הֲרֵי יֵשׁ עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה הָרוּחָנִיִּים, וְכֵן בְּהַגַּן־עֵדֶן שֶׁבְּכָל עוֹלָם; וְהֶפְרֵשׁ הוּא, דְּעָלְמָא תַּתָּאָהיח — עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי — הוּא עָלְמָא דְּשִׁקְרָאיט, וְיֵשׁ עִנְיָנִים שֶׁהָאָדָם הַפָּשׁוּט, שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן בְּמַדְרֵגַת הַהֶבְנָה וְהַהַשָּׂגָה, הוּא עֶלְיוֹן בְּהַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלּוֹ עַל הַיִּחֲדוּת וּתְמִימוּת הָאֱמוּנָה כו', וְעָלְמָא עִלָּאָהכ הוּא עוֹלָם הָאֱמֶת שֶׁהַכֹּל בָּרוּר וְיָדוּעַ, וּכְמַאֲמַר "עוֹלָם* בָּרוּר רָאִיתָ", אֲבָל הַגִּלּוּי אוֹר הוּא בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם לְפִי עֶרְכּוֹ, וְשַׁיָּךְ בָּזֶה דְּבֵקוּת שֶׁנִּדְבָּק מַמָּשׁ בְּהָאוֹר הָאֱלֹקִי.

שבת פרשת תבוא, תרפ"ט

---

44) ראה בהנסמן בספר המאמרים הנ"ל ע' 266 הערה 44.
45) קידושין פב, א.
46) וירא יח, יט.
47) לך יב, ט.
48) תורה אור יתרו עג, ד. שערי אורה שער הפורים פח, ב. וכן הוא ברוב המקומות שבהערה 44, ושבהערה הבאה.
49) יחזקאל א, יד. בכל הבא לקמן ראה בהנסמן בספר המאמרים תרפ"ט ע' 267 הערה 49.
50) איוב יט, כו.
51) מדרש תהלים קג, א. ויקרא רבה פרשה ד, ח. וראה ברכות י, א.

יג. ריצה וחזרה (ובעבודת ה' - תנועה של הנשמה לברוח מהגוף ולהכלל באלקות, וחזרה לעולם). יד. שהכוונה. טו. דופק הלב. טז. העולמות. יז. עולם העליון כדמות עולם התחתון. יח. דהעולם התחתון. יט. עולם השקר. כ. והעולם העליון.

לקוטי דיבורים

דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש לקבוצת עסקנים של מרכז הישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש

ברוכים הבאים!

הנכם כולכם אורחים חשובים לי מאד. אהבת ישראל היא דבר שבתולדה בכל ילד יהודי בלי הבדל בין מצב שפל לבין מצב של יחוס.

התואר הכללי שלנו הוא "יהודי", וכולם יודעים הפלאת המעלה של האות "יו"ד" לגבי שאר האותיות, שכל האותיות מתחילות בנקודת היו"ד.

לנו, גזע הוד כ"ק רבנו הזקן, נמסרה אימרה שהוד כבוד קדושת רבנו הזקן קיבל מרבו הוד כ"ק רבנו המגיד ממזריטש, שקיבלה מהוד כבוד קדושת מורנו הבעל שם טוב.

האות הראשונה של שם הוי' היא האות יו"ד, שכן יהודי הוא הטעם והכוונה של בריאת העולם, ותמונת האות יו"ד מגלה ומסבירה את הכוונה לשמה ברא השי"ת את העולם, הקוץ העליון מרמז על הכוונה שעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם הגשמי, והקוץ התחתון מורה על היש הגשמי, וכאשר מבצעים בחיי העולם הגשמי את הכוונה העליונה שלשמה ברא השי"ת את העולם, הרי זה התמונה הנכונה של היו"ד, כל יהודי לפי מצבו ולפי ענינו, כלומר לפי העבודה של נשמתו לבצע בעלמא דין להצלחה ויסוד המוסד הוא החזקת לומדי תורה ביראת שמים.

על תורה כתוב "כי טוב סחרה מכל סחורה", תורה היא סחורה מזומנת, כיצד סוחר משבח את הסחורה שלו - אינני צריך להסביר. לעתים קרובות שמעתי איך מתנהגים סוחרים מבוססים, כשאחד בא אל סוחר ומבקש לתת לו סחורה, והוא מעוניין בכמות גדולה מהסחורה, שכן יש לה הרבה דורשים, עונה לו הסוחר הגדול, מה אתה אומר עליו, הוא רוצה כמות גדולה של סחורה, הרי הסחורה שלי דומה לזהב וכשאתן לך קמצוץ של סחורה זה גם כן שווה הרבה, את הקמצוץ הזה גם כן תמכור, כי טוב סחרה מכל סחורה, ה"טוב סחרה מכל סחורה" האמיתי נאמר על תורה.

הריני מאושר מעבודתכם למען התורה, אינני מתכוון לכמות הכסף שאתם נותנים, אינני יודע אם אתם נותנים מספיק כפי שאתם צריכים לתת, דבר זה צריכים לשאול את המנהל, כוונתי על מסירותכם, שהיא למעלה מהכל.

אינני מדבר מענין נתינת כסף, אלא כוונתי בענין לרצות תורה, כשאתם נפגשים עם עוד יהודי, יש לשאול אותו מה הוא עושה בשביל תורה, אני ב"ה עשיתי כך וכך ומה אתה עושה?

הדברים אמורים באשר לתורה בכלל. במיוחד באשר ל"תומכי תמימים" שהוא מוסד ותיק אותו יסד אבי והתחנן בדמעות לפני השי"ת שבזכות האבות הקדושים יצליח הן לתלמידים בגשמיות ושהדבר יהיה ניכר ברוחניות, והן לאלה שיחזיקו ב"תומכי תמימים", הם ובני ביתם יצליחו בגשמיות ורוחניות. והברכה מתקיימת בכל עת ובכל זמן.

בכוח שהוענק לי לברך את אנ"ש, מחזיקי תורה ויהודים בכלל - אני מברך אתכם שיתן השי"ת לכולכם שנה טובה ומתוקה, חתימה וגמר חתימה טובה בכל הענינים, שיהיו כל עניניכם על־פי התורה, שיהיה לכם טעם באהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל.

ברוכים תהיו בגשמיות וברוחניות

ד' האזינו, ה' עשי"ת, תש"י

יומן כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

סיפורי רש"ח.

[ג)[146]] החסיד ר' יעקב לייב — הזקן[147], כלומר אבי ר"צ הירש — היה בנו של ר' נפתלי שו"ב[148] ביאַנאָוויטש כארבעים שנה, לר' נפתלי שו"ב הי' מגילת יוחסין כעשרה דורות מלפנים

146) סיפור א־ב —ראה רשימה שבהערה 41 (לעיל ע' 000).

147) ראה באו"א — אגרות־קודש ח"ה ע' שעב.

148) להעיר מפס"ד להצ"צ הוספות פא, א [תיט, א]. יגדיל תורה נ.י. חוב' ד ע' כד ואילך: "איך שקבלתי . . מא"א [=

במשפחת שו"בים, וכן ר' יעקב לייב מהיותו בן שמונה עשר למדו אביו ר"צ[149] השו"ב, וכאשר התקשר הר' יעקב לייב לכ"ק אדמו"ר[9] עלה בדעתו לעזוב את אומנות השו"ב, אמנם כ"ק אדמו"ר פקד עליו לבלי לעזוב את האומנות, והוא – הרי"ל שו"ב – היה מהעשרה שו"בים הראשונים אשר השכיל להתלמד ולאמן ידיהם בלטישת והעמדת הסכין משני צדדיו אשר תיקן כ"ק אדמו"ר[150].

מאדוני אבי] מוהר"ץ [= מורנו הר' צבי] שו"ב בלאזני דקיבל בפי' מאדמו"ר הג' ש"ז [= שניאור זלמן] נ"ע . . המודיע נאמנה נפתלי הערץ בא"א מוהר"ץ שו"ב דק"ק ליובאוויטש".ובשו"ת צ"צ יו"ד סק"ד סק"ז ובהערות שם. יגדיל תורה שם: "וכן שמעתי מהשו"ב דקהלתנו [= ר' נפתלי הערץ], שהוא ואביו [= ר' צבי] שהיו* שו"ב בק' לאזני לפני כאאזמו"ר [= אדמו"ר הזקן] נ"ע".

*) שהיו: כ"ה בהנדפס, אבל ב"בוך מכתבי מהרי"ב נומר 32": "שהי'" (הערת המו"ל ביגדיל תורה שם).

וראה תורת חיים שמות (קה"ת, תשס"ג) תק, ג ואילך.

149) ר"צ: אוצ"ל: ר"נ (= ר' נפתלי).

150) ראה שו"ת אדמו"ר הזקן סי' ז. אגרות־קודש שלו (קה"ת, תשע"ב) ע' שסג ואילך. וראה סקירה אודות תקנת הסכינים מלוטשים – אגרות־קודש שם ע' 63 ואילך. ראה רשימת רבינו שבהערה 7 ס"ו.

אגרות קודש

[תחילת כסלו תרפ"ב]

ב"ה

כבוד ידידי עליון, וידי"נ, הרבנים החסידים המפורסמים, גאוני ומגיני ארץ, בישראל נודע שמם לתהלה ולתפארת, חו"ב עמוד הימין, עיני ישראל, אוהבי עמם וחפצי טובם שליט"א ד' עליהם יחיו

אחד"ש הד"ג!

הנה שמוע שמעתי אודות אגודה קרן בנין הארץ, ותוכנה לא אדע. וקבלתי כמה שאלות בענין זה האם להשתתף עמהם, ואם כי לא ידעתי תוכן האגודה ומטרתה, אמנם לריח הנודף ממנה הנני רואה אשר לא חדשה היא, ואין כוונתם לש"ש להחזיק לומדי תורה (יושבי אהל ממש) ובני הישיבה באה"ק, כ"א להרחיב ולבנות את הארץ בכח עצמן, הונם כוחם ורכושם, אשר לא אבין כלל, באיזה אופן נהפכו הדברים, מאיסור להיתר, ומי הוא זה אשר יפרוץ גדר, שגדרו ראשונים, מוסדי ארץ, ויעש שער פתוח לכל החפץ לדרוך על ארץ קדשינו, נגד רצון ה' האמור לנו עם קדש, ע"י עבדיו הקדושים צדיקי וגאוני עולם זצוקללה"ה נ"ע זי"ע.

אחת תנחמני, כי שקר דבר השתתפות הרבנים והיראים ד' עליהם יחיו בענין זה והדומה לו. ולמען ברר הדבר ותוכנו מלאתי ידי ידידי וו"ח אי"א הנוכחי שי' אשר יתראה עם כת"ר שליט"א לדבר בענין זה בכל פרטיו, ועל ידו אדע אי"ה תשובתם אשר גודל בקשתי להזדרז בזה. וכתבתי לידידי הנ"ל בארוכה קצת בזה, וגם ע"י נמצא תשובתי שהושבתי להרבנים שליט"א בליטא, ולטווע, אשר דרשו חו"ד בענין זה.

ויקבלו החיוה"ש מאדוה"ש כאו"נ וידידם עוז דו"ש מוקירם ומכבדם.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

פרשת האזינו

לב א הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ
אִמְרֵי־פִי: ב יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל
אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי־
עֵשֶׂב: ג כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:
(לוי) ד הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל
אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא: ה שִׁחֵת לוֹ
לֹא בָנָיו מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפִתַלְתֹּל: ו הַ לְיהוָה
תִּגְמְלוּ־זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא־הוּא
אָבִיךָ קָנֶךָ הוּא עָשְׂךָ וַיְכוֹנְנֶךָ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 65)

הַלְה' תִּגְמְלוּ זֹאת (לב, ו) הָאוֹת הֵ"א שֶׁל תֵּבַת הַלְה', שֶׁהִיא תֵּבָה שֶׁל אוֹת אַחַת, מוֹרָה עַל אַחְדוּת. וְאוֹת זוֹ מוֹפִיעָה בְּהֶקֵּשֵׁר שְׁלִילִי דַּוְקָא (עַם נָבָל וְלֹא חָכָם), כִּי הַכַּוָּנָה הִיא לִפְעֹל אַחְדוּת בְּמָקוֹם שֶׁל הִתְחַלְקוּת דַּוְקָא. וְכַיָּדוּעַ, שֶׁתַּכְלִית הַכַּוָּנָה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּלוֹמַר: שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים כְּפִי שֶׁהֵם בְּמַצָּב שֶׁל תַּחְתּוֹנִים (לֹא כְּפִי שֶׁמִּתְעַלִּים לְעֶלְיוֹנִים) יִהְיוּ דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(ישראל) שני ז זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר וָדֹר
שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֵּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ־לָךְ: ח בְּהַנְחֵל
עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים
לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב
חֶבֶל נַחֲלָתוֹ: י יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל
יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ:
יא כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו
יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ: יב יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ
וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר: ע"כ במנחת שבת ובחול

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת שמחת תורה תשט"ו – תורת מנחם התוועדויות יג עמ' 83)

יַצֵּב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (לב, ח) הַקֶּשֶׁר בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִגְבוּלוֹת עַמִּים הוּא, שֶׁעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבָרֵר אֶת אַרְצוֹת הָעַמִּים, הַינוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם. כֵּיצַד עוֹשִׂים זֹאת? - עַל יְדֵי זֶה שֶׁ"אֶחָד מִכֶּם גּוֹלֶה לְבַרְבָּרְיָא . . דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁגְּלִיתֶם כֻּלְּכֶם". זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל "צְדָקָה עָשָׂה הַקָּבָּ"ה עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּזְּרָן לְבֵין הָאֻמּוֹת": אֵין צֹרֶךְ שֶׁכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַגִּיעוּ לְכָל מָקוֹם בָּעוֹלָם, אֶלָּא דַּי בִּיהוּדִי אֶחָד ("אֶחָד מִכֶּם").

וְלִפְעָמִים, כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי נִמְצָא בְּפִנָּה שׁוֹמֵמָה, מִתְעַבֶּרֶת בּוֹ נִשְׁמַת צַדִּיק, וַאֲפִילוּ נִשְׁמוֹת הָאָבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְבָרֵר אֶת הַמָּקוֹם הַהוּא.

שלישי יג יַרְכִּבֵהוּ כתיב על־במותי קרי עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ
וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן
מֵחַלְמִישׁ צוּר: יד חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן
עִם־חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי־בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם־
חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חָמֶר:
טו וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיִּטֹּשׁ
אֱלוֹהַּ עָשָׂהוּ וַיְנַבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ: טז יַקְנִאֻהוּ
בְּזָרִים בְּתֹעֵבֹת יַכְעִיסֻהוּ: יז יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא
אֱלֹהַּ אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ לֹא
שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם: יח צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל
מְחֹלְלֶךָ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (אגרות קדש כז עמ' קטז)

יַרְכִּיבֵהוּ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ (לב, יג) **עַל שֵׁם שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת** (רש"י) זֶה עַתָּה קִבַּלְתִּי יְדִיעָה . . מִשּׁוּבוֹ שֶׁל מַר לְאַרְצֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבָּא מֵאֶרֶץ הָרִים וּגְבָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, הֲרֵי . . אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁשּׁוּבוֹ . . בְּוַדַּאי יֵשׁ בָּזֶה עֲלִיָּה בְּכָל הַמּוּבָנִים, הֵן בְּגֶשֶׁם וְהֵן בְּרוּחַ, שֶׁזֶּה בָּזֶה תָּלוּי. וּבִפְרָט בְּנוֹגֵעַ לַיְּהוּדִים, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּנוֹגֵעַ לְגוּי קָדוֹשׁ הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ. וּבְיֶתֶר שְׂאֵת עַל פִּי תּוֹרַת הַחֲסִידוּת, אֲשֶׁר תַּכְלִית כָּל עֲבוֹדַת הָאָדָם הִיא הַגְּבָרַת הַצּוּרָה עַל הַחֹמֶר וְהָרוּחָנִיּוּת עַל הַגַּשְׁמִיּוּת.

רביעי יט וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
כ וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָּה
אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא־אֵמֶן
בָּם: כא הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא־אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם
וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם:
כב כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל
תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וְיִבְלָהּ וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי
הָרִים: כג אַסְפֵּה עָלֵימוֹ רָעוֹת חִצַּי אֲכַלֶּה־בָּם:
כד מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן־
בְּהֵמֹת אֲשַׁלַּח־בָּם עִם־חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר:

כה מִחוּץ תְּשַׁכֵּל־חֶרֶב וּמֵחֲדָרִים אֵימָה גַּם־בָּחוּר
גַּם־בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם־אִישׁ שֵׂיבָה: כו אָמַרְתִּי
אַפְאֵיהֶם אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם: כז לוּלֵי כַּעַס
אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה
וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת: כח כִּי־גוֹי אֹבַד עֵצוֹת
הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ערב ראש השנה תשמ"ז – התוועדויות תשמ"ז ד עמ' 430)

חִצַּי אֲכַלֶּה בָם (לב, כג) **חִצַּי כָּלִים וְהֵם אֵינָם כָּלִים** (רש"י)

חִצַּי (לְמוּטָב) - הַיְנוּ אַהֲבָה וְיִרְאָה. **וְהֵם אֵינָם כָּלִים** - בִּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ (בִּתְמִיהָה)? וְכִמְבֹאָר בַּחֲסִידוּת עַל הַפָּסוּק אֲנִי הֲוָי' לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, שֶׁיֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּא: אֵיךְ מִתְבּוֹנֵן יְהוּדִי בַּאֲנִי הֲוָי' לֹא שָׁנִיתִי בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְלֹא מַגִּיעַ לְכִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ? וְעַל־דֶּרֶךְ תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, שֶׁזֶּה חֶסֶד מֵה' שֶׁאָדָם נִשְׁאָר חַי אַחַר הַתְּפִלָּה. אָמְנָם, הֶעְדֵּר כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא לְטוֹבָה, שֶׁהֲרֵי תַּכְלִית הַכַּוָּנָה הִיא נְשָׁמָה בְּגוּף דַּוְקָא. וְאַדְרַבָּה, אַהֲבַת ה' וְיִרְאַת ה' מוֹסִיפוֹת חַיּוּת בַּנְּשָׁמָה בְּגוּף.

חמישי כט לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם:
ל אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רְבָבָה
אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיהוָה הִסְגִּירָם: לא כִּי
לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֹיְבֵינוּ פְּלִילִים: לב כִּי־מִגֶּפֶן
סְדֹם גַּפְנָם וּמִשַּׁדְמֹת עֲמֹרָה עֲנָבְמוֹ עִנְּבֵי־רוֹשׁ
אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ: לג חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ
פְּתָנִים אַכְזָר: לד הֲלֹא־הוּא כָּמֻס עִמָּדִי חָתוּם
בְּאֹצְרֹתָי: לה לִי נָקָם וְשִׁלֵּם לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם
כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם וְחָשׁ עֲתִדֹת לָמוֹ: לו כִּי־יָדִין
יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנָחָם כִּי יִרְאֶה כִּי־אָזְלַת
יָד וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב: לז וְאָמַר אַי אֱלֹהֵימוֹ צוּר
חָסָיוּ בוֹ: לח אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יִשְׁתּוּ יֵין
נְסִיכָם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
לט רְאוּ | עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים
עִמָּדִי אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא
וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת אחרון של פסח תשי"ז – תורת מנחם התוועדויות יט עמ' 323)

כִּי צוּרָם מְכָרָם וַה' **הִסְגִּירָם** (לב, ל) הַשְּׁמָדוֹת ל"ע שֶׁהָיוּ בְּדוֹרֵנוּ - לֹא הָיוּ מִצַּד כֹּחָם שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי אֵין לְגוֹי שְׁלִיטָה עַל יְהוּדִי, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ. וְהַגַּע בְּעַצְמְךָ: אִם בַּעֲצֵי הַמִּקְדָּשׁ הַגַּשְׁמִי וַאֲבָנָיו לֹא שָׁלַט הָאוֹיֵב, כַּכָּתוּב טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ - כָּל־שֶׁכֵּן וְקַל־וָחֹמֶר שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה בְּמִקְדָּשׁ רוּחָנִי (וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד). אֶלָּא **צוּרָם מְכָרָם** וַה' **הִסְגִּירָם** - מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. וְהִנֵּה כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר אָמַר פַּעַם, שֶׁאֵין לְהַצְדִּיק אֶת ה' יוֹתֵר מִדַּאי . . . אֲבָל כְּתִיב "אוֹדְךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי", הַיְנוּ שֶׁלְּעָתִיד יוֹדוּ לַה' עַל הַ"אָנַפְתָּ".

שישי מ כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי
לְעֹלָם: מא אִם־שָׁנַנְתִּי בְּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט
יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלִמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם: מב אַשְׁכִּיר
חִצַּי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה
מֵרֹאשׁ פַּרְעוֹת אוֹיֵב: מג הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי
דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ
עַמּוֹ: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 201)

הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן (לב, מד) **וְלָמָּה קוֹרְאֵהוּ כָּאן הוֹשֵׁעַ . . שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה הִשְׁפִּיל עַצְמוֹ כַּאֲשֶׁר מִתְּחִלָּתוֹ** (רש"י) כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי זוֹכֶה לִגְדֻלָּה, גַּדְלוּת שֶׁל שְׁרָרָה אוֹ גַּדְלוּת בְּעִנְיָן אַחֵר, שֶׁזּוֹכֶה לִבְרָכוֹת נַעֲלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם - הוּא עָלוּל לַחֲשֹׁב, שֶׁמִּזֶּה גּוּפָא שֶׁהוּא זָכָה לְכָךְ, סִימָן שֶׁהוּא רָאוּי לַדָּבָר, וּכְתוֹצָאָה מִכָּךְ תִּהְיֶה אֶצְלוֹ תְּנוּעָה שֶׁל הַרְחָבַת הַדַּעַת וְרוֹמְמוּת. לוֹמְדִים אָנוּ מִיהוֹשֵׁעַ, שֶׁאַדְרַבָּה: דַּוְקָא מִי שֶׁזּוֹכֶה לִגְדֻלָּה צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּתְחִלָּתוֹ. וְזֶהוּ גַּם הַכְּלִי לְכָךְ שֶׁהַגְּדֻלָּה תִּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ.

שביעי מד וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־
הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן: מה וַיְכַל
מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל: מו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׂימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר
תְּצַוּُם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי

הַתּוֹרָה הַזֹּאת: מז כִּי לֹא־דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם
כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים
עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ מח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: מט עֲלֵה אֶל־הַר
הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר־נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי יְרִחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי
נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה: נ וּמֵת בָּהָר אֲשֶׁר
אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־מֵת
אַהֲרֹן אָחִיךָ בְּהֹר הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו: נא עַל
אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי־מְרִיבַת
קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: נב כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחות שמחת תורה תשכ"ב – תורת מנחם התוועדויות לב עמ' 128)

וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים (לב, מז) **הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמְּבוֹאוֹת הַמְּטַנְּפוֹת לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע . . אִם הָיָה קוֹרֵא וּבָא, פּוֹסֵק . . עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים** (ברכות כד, ב)

יֵשׁ לִתְמֹהַּ, הֵיכָן נִרְמְזָה הֲלָכָה זוֹ בַּפָּסוּק. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה דִּבּוּר עִנְיָנוֹ רִבּוּי - הַסְבָּרָה וְהִתְחַלְּקוּת לִפְרָטִים. וּמִזֶּה, שֶׁ"דָּבָר" לְשׁוֹן יָחִיד (בְּנִגּוּד לְ"שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים", לְשׁוֹן רַבִּים), מוֹרֶה עַל שְׁלִילַת הַדִּבּוּר, אֲבָל לֹא שְׁלִילָה מֻחְלֶטֶת, שֶׁאָז אֵין זֶה דִּבּוּר כְּלָל, אֶלָּא הַפְסָקָה בְּאֶמְצַע הַדִּבּוּר. וְהֵיכָן מָצִינוּ שֶׁיֵּשׁ לְהַפְסִיק אֶת הַדִּבּוּר בַּתּוֹרָה - בְּמִי שֶׁלּוֹמֵד בַּדֶּרֶךְ וּבָא לְמָבוֹא שֶׁאֵינוֹ נָקִי.

מפטיר מח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
לֵאמֹר: מט עֲלֵה אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר־נְבוֹ
אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִחוֹ וּרְאֵה
אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לַאֲחֻזָּה: נ וּמֵת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה
וְהֵאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־מֵת אַהֲרֹן אָחִיךָ בְּהֹר
הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו: נא עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן
עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
נב כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: פפפ

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת לפרשת האזינו לקריאה בציבור ולשנים מקרא

ואחד תרגום בהושע פרק יד ופרק ז

יד ב שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: ג קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ: ד אַשּׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם: ה אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ: ו אֶהְיֶה כַטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן: ז יֵלְכוּ יֹנְקוֹתָיו וִיהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְّבָנוֹן: ח יָשֻׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ יְחַיּוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כַגָּפֶן זִכְרוֹ כְּיֵין לְבָנוֹן: ט אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לָעֲצַבִּים אֲנִי עָנִיתִי וַאֲשׁוּרֶנּוּ אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא: י מִי חָכָם וְיָבֵן אֵלֶּה נָבוֹן וְיֵדָעֵם כִּי־יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ג) **קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים,** קַבְּלוּ עֲלֵיכֶם וְשִׂימוּ לְבַבְכֶם אֶל הַדְּבָרִים שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם. **כָּל תִּשָּׂא עָוֹן,** כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ תִּסְלַח. **וְקַח טוֹב,** מַעֲשֶׂה טוֹב שֶׁעָשִׂינוּ נְגַן מוּל הֶעָוֹן. **וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ,** בִּמְקוֹם פָּרִים לְקָרְבָּנוֹת נְשַׁלְּמָה לְפָנֶיךָ וְדוּי שְׂפָתֵינוּ. ד) **אַשּׁוּר לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ,** וְגַם תֹּאמְרוּ לְפָנָיו, לֹא נְבַקֵּשׁ עוֹד עֶזְרַת אָדָם, לֹא מֵאַשּׁוּר וְלֹא מִמִּצְרַיִם. **עַל סוּס לֹא נִרְכָּב,** זוֹ הִיא עֶזְרַת מִצְרַיִם, שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁלְחוּ הַסּוּסִים. **לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ,** אֵלּוּ הַפְּסִילִים. **אֲשֶׁר בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם,** אֲשֶׁר בְּךָ ה' לְבַדְּךָ תְּהִי תִּקְוָתֵנוּ, אַתָּה הַמְרַחֵם יְתוֹמִים. ה) **אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם,** כַּאֲשֶׁר יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אָז אֶסְלַח לָהֶם עַל מַה שֶׁהָלְכוּ בְּדֶרֶךְ שׁוֹבָב וּמָרְדוּ בִּי. **אֹהֲבֵם נְדָבָה,** אֹהַב אוֹתָם בְּנְדִבַת לִבִּי, אַף שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְאוּיִים לְכָךְ. ו) **אֶהְיֶה כַטַּל לְיִשְׂרָאֵל,** כְּלוֹמַר, לֹא תִּפָּסֵק אַהֲבָתִי מִיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאֵין הַטַּל נָעָצָר לְעוֹלָם. **וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן,** וְשָׁרָשָׁיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִתְפַּשְּׁטוּ כְּשָׁרְשֵׁי עֲצֵי הַלְּבָנוֹן. ז) **יֵלְכוּ יֹנְקוֹתָיו,** יִתְפַּשְּׁטוּ עֲנָפָיו הָרַבִּים. כְּלוֹמַר, יִתְרַבּוּ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו. **כַּזַּיִת,** כְּאִילָן זַיִת שֶׁהֶעָלִים שֶׁלּוֹ לַחִים כָּל הַשָּׁנָה. וּלְפִי הַתַּרְגּוּם, הוּא רֶמֶז עַל אוֹר הַמְּנוֹרָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. **וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן,** כְּמוֹ רֵיחַ הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'. כְּלוֹמַר, שֵׁילֵךְ שְׁמוֹ הַטּוֹב לְמֵרָחוֹק. וְהוּא רֶמֶז עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא "לְבָנוֹן" עַל שֵׁם שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. ח) **יָשֻׁבוּ יוֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ,** אֵלּוּ שֶׁיָּשׁוּבוּ וְיֶחֱסוּ בְּצִלּוֹ שֶׁל הקב"ה. פֵּרוּשׁ אַחֵר, "יָשֻׁבוּ", בְּשׁוּבָה וְנַחַת. **יְחַיּוּ דָגָן,** יִחְיוּ אֶת עַצְמָם בְּכָל עֵת בְּמִצְוֹת הקב"ה, כְּמוֹ הַדָּגָן שֶׁמַּחֲיֶה אֶת הָאָדָם, וַחֲסֵרָה "כ", וְהוּא כְּמוֹ "יִחְיוּ כַדָּגָן". **וְיִפְרְחוּ כַגָּפֶן,** שֶׁהַגֶּפֶן מוֹצִיאָה פֵּרוֹת בְּכָל שָׁנָה מִבְּלִי זְרִיעָה מֵחָדָשׁ. פֵּרוּשׁ אַחֵר, "יִחְיוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כַגָּפֶן", שֶׁהַדָּגָן יוֹצִיא פֵּרוֹת מִשָّנָה לְשָׁנָה מִבְּלִי זְרִיעָה, כְּמוֹ הַגֶּפֶן. **זִכְרוֹ כְּיֵין לְבָנוֹן,** רֵיחוֹ כְּיֵין לְבָנוֹן הַמְשֻׁבָּח בְּיוֹתֵר. וְהוּא רֶמֶז עַל נִסּוּךְ הַיַּיִן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַנִּקְרָא "לְבָנוֹן". ט) **אֶפְרַיִם,** אֶפְרַיִם יֹאמַר. **לַעֲצַבִּים,** לַעֲבוֹדַת הַפְּסִילִים. **אֲנִי עָנִיתִי,** וְאָז יֹאמַר הקב"ה, אֲנִי אֶעֱנֶה לוֹ עַל כָּל מַה שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי. **וַאֲשׁוּרֶנּוּ,** אֶסְתַּכֵּל וְאַשְׁגִּיחַ בּוֹ לָתֵת לוֹ כָּל צָרְכָּיו. **אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן,** כְּמוֹ עֵץ הַבְּרוֹשׁ בִּהְיוֹתוֹ רַעֲנָן וְלַח, שֶׁאֶפְשָׁר לְכוֹפֵף אֶת רֹאשׁוֹ עַד לָאָרֶץ, כָּךְ יְהֵא הקב"ה מְצוּי לוֹ לְהַצְלִיחוֹ. **מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא,** הֲרֵי אֲנִי הוּא שֶׁכָּל טוֹבָתְךָ מֵאִתִּי בָּאָה. י) **וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם,** כַּאֲשֶׁר יָשׁוּבוּ הַפּוֹשְׁעִים לְדַרְכֵי ה', וְלֹא הָיוּ רְגִילִים בָּהֶם כְּמוֹ הַצַּדִּיקִים, יִכָּשְׁלוּ

יֵלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם: ז יח מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל־חַטֹּאתָם: כ תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

בָּהֶם, כְּאָדָם שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר הַדֶּרֶךְ. וְזֶה נֶאֱמַר עַל הַפּוֹשְׁעִים שֶׁלִּבָּם עוֹד בְּדֶרֶךְ פִּשְׁעָם. אֲבָל הַשָּׁבִים בְּלֵב שָׁלֵם, הקב"ה יַעְזֹרֵם. יח) **נֹשֵׂא עָוֹן,** מְכַפֵּר עַל עָוֹן. **וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע,** כְּלוֹמַר, אֵינוֹ עוֹמֵד עַל הַפֶּשַׁע לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ לְשַׁלֵּם עָלָיו גְּמוּל, אֶלָּא עוֹבֵר עַל הַפֶּשַׁע כְּאִלּוּ לֹא יְרָאָנוּ. **לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ,** לְאוֹתָם שֶׁיִּשְׁאֲרוּ בְּבוֹא הַגּוֹאֵל. **לֹא הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ,** אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ חַיָּבִים שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מֵהַגָּלוּת לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, לֹא יִכְּנֶה לָעַד אֶל מַעֲשֵׂיהֶם. יט) **יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ,** כְּאָדָם שֶׁכּוֹבֵשׁ דָּבָר תַּחַת רַגְלָיו שֶׁלֹּא יֵרָאֶה. **וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם,** כְּלוֹמַר, לֹא יִזְכְּרוּ לַעֲנֹשׁ עֲלֵיהֶם כְּאִלּוּ הִשְׁלַכְתָּם בְּעֹמֶק הַיָּם שֶׁלֹּא יֵרָאוּ. כ) **תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב** וגו', כְּלוֹמַר, הָאֱמֶת לָנוּ דְּבָרֶיךָ שֶׁהִבְטַחְתָּ לְיַעֲקֹב "וּפָרַצְתָּ יָמָה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וגו'" (בראשית כח,יד), וְזֶה יִהְיֶה תַּשְׁלוּם גְּמוּל חַסְדּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם בַּעֲקֵדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי... וְיָרֵשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו וגו'" (בראשית כב,טז-יז). וַ"אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ" כּוֹלֵל שְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו - שבת שובה - בערים שונות בעולם

קסה

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:17	6:20	8:52	8:53	9:27	9:27	10:33	10:32	19:04	18:57	19:31	19:23	18:38	19:33
חיפה (ק)	6:15	6:18	8:50	8:51	9:26	9:25	10:31	10:31	19:05	18:57	19:32	19:24	18:28	19:34
ירושלים (ק)	6:15	6:18	8:50	8:51	9:26	9:25	10:31	10:31	19:08	19:00	19:30	19:22	18:22	19:32
תל אביב (ק)	6:16	6:20	8:51	8:53	9:27	9:26	10:32	10:32	19:05	18:57	19:32	19:24	18:39	19:34
אוסטריה, וינה (ק)	6:12	6:20	8:44	8:48	9:34	9:31	10:40	10:42	19:36	19:24	20:10	19:58	19:08	20:11
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:42	6:33	8:53	8:47	9:24	9:29	10:28	10:23	17:59	18:04	18:27	18:32	17:45	18:43
אוקראינה, אודסה (ק)	6:17	6:25	8:49	8:53	9:38	9:35	10:43	10:45	19:36	19:25	20:09	19:57	19:09	20:10
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:47	5:55	8:18	8:22	9:09	9:05	10:14	10:16	19:10	18:58	19:44	19:32	18:42	19:45
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:57	6:05	8:28	8:33	9:19	9:16	10:25	10:27	19:22	19:09	19:56	19:43	18:53	19:57
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:20	6:29	8:50	8:55	9:44	9:40	10:50	10:52	19:50	19:37	20:26	20:12	19:21	20:26
אוקראינה, קייב (ק)	6:12	6:21	8:42	8:47	9:36	9:33	10:42	10:44	19:43	19:30	20:19	20:05	19:14	20:19
איטליה, מילאנו (ק)	6:45	6:52	9:17	9:21	10:04	10:02	11:10	11:11	20:01	19:50	20:33	20:22	19:34	20:35
אקוואדור, קיטו (ח)	6:11	6:09	8:42	8:40	9:08	9:10	10:13	10:11	18:17	18:15	18:39	18:37	17:57	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:12	7:04	9:26	9:21	9:56	10:01	11:00	10:56	18:35	18:40	19:02	19:07	18:21	19:17
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:09	8:00	10:17	10:11	10:49	10:55	11:53	11:49	19:21	19:27	19:51	19:57	19:08	20:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:35	6:41	9:09	9:12	9:50	9:49	10:56	10:56	19:37	19:27	20:06	19:56	19:11	20:08
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:23	6:29	8:57	9:00	9:39	9:37	10:45	10:45	19:28	19:18	19:57	19:47	19:01	19:59
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:24	6:29	8:57	9:00	9:40	9:38	10:45	10:46	19:28	19:18	19:58	19:48	19:02	20:00
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:58	7:04	9:31	9:34	10:15	10:13	11:20	11:21	20:06	19:55	20:36	20:26	19:39	20:38
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:59	7:02	9:34	9:35	10:08	10:08	11:14	11:13	19:43	19:36	20:09	20:02	19:19	20:12
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:26	6:30	9:01	9:02	9:38	9:37	10:43	10:43	19:17	19:09	19:44	19:36	18:52	19:47
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:01	7:04	9:36	9:37	10:09	10:09	11:14	11:14	19:40	19:33	20:05	19:58	19:17	20:08
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:18	6:24	8:52	8:55	9:35	9:33	10:40	10:41	19:24	19:14	19:54	19:44	18:58	19:56
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:16	6:23	8:50	8:53	9:33	9:31	10:39	10:40	19:24	19:13	19:54	19:43	18:57	19:55
בוליביה, לה-פס (ח)	6:39	6:34	9:04	9:01	9:30	9:34	10:35	10:32	18:26	18:27	18:50	18:50	18:09	18:59
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:55	7:05	9:25	9:30	10:20	10:17	11:26	11:28	20:28	20:15	21:05	20:51	19:59	21:05
בלגיה, בריסל (ק)	6:56	7:06	9:26	9:31	10:21	10:17	11:27	11:29	20:28	20:14	21:04	20:50	19:59	21:05
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:17	6:11	8:39	8:35	9:06	9:10	10:10	10:07	17:56	17:58	18:20	18:22	17:40	18:32
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:05	5:59	8:27	8:23	8:54	8:58	9:58	9:55	17:45	17:46	18:09	18:10	17:28	18:20
בריטניה, לונדון (ק)	6:13	6:23	8:42	8:48	9:38	9:34	10:44	10:46	19:47	19:33	20:24	20:09	19:20	20:24
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:18	6:29	8:46	8:52	9:45	9:41	10:52	10:54	19:58	19:44	20:37	20:22	19:31	20:38
גרמניה, ברלין (ק)	6:17	6:27	8:46	8:52	9:44	9:40	10:50	10:52	19:54	19:40	20:32	20:18	19:25	20:33
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:40	6:49	9:10	9:15	10:04	10:01	11:10	11:12	20:09	19:56	20:45	20:32	19:41	20:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:20	6:14	8:40	8:36	9:07	9:12	10:12	10:08	17:55	17:57	18:20	18:22	17:39	18:32
הודו, מומבאי (ח)	6:24	6:25	8:58	8:58	9:29	9:29	10:33	10:32	18:53	18:48	19:17	19:12	18:31	19:21
הודו, פונה (ח)	6:20	6:21	8:55	8:54	9:25	9:25	10:30	10:29	18:49	18:44	19:13	19:07	18:27	19:17
הונגריה, בודפשט (ק)	6:02	6:10	8:34	8:38	9:24	9:21	10:30	10:31	19:24	19:12	19:58	19:45	18:56	19:59
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:27	6:33	9:01	9:04	9:43	9:41	10:49	10:50	19:33	19:23	20:03	19:53	19:07	20:05
יוון, אתונה (ק)	6:55	7:00	9:29	9:32	10:09	10:08	11:15	11:15	19:55	19:46	20:23	20:14	19:29	20:25
מולדובה, קישינב (ק)	6:24	6:32	8:56	9:00	9:45	9:42	10:51	10:52	19:44	19:33	20:18	20:06	19:17	20:19

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו - שבת שובה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:21	6:22	8:55	8:55	9:26	9:26	10:31	10:30	18:50	18:45	19:14	19:09	18:28	19:18
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:59	6:48	9:01	8:54	9:43	9:36	10:40	10:35	18:01	18:08	18:32	18:39	17:49	18:52
נפאל, קטמנדו (ח)	5:42	5:45	8:18	8:18	8:51	8:51	9:56	9:56	18:25	18:18	18:50	18:43	18:01	18:53
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	6:59	9:32	9:30	10:01	9:59	11:03	11:01	19:09	19:06	19:31	19:29	18:49	19:37
פולין, ורשא (ק)	5:47	5:57	8:16	8:22	9:09	9:13	10:19	10:21	19:23	19:10	20:01	19:47	18:54	20:02
פרו, לימה (ח)	6:12	6:08	8:39	8:36	9:08	9:05	10:09	10:07	18:05	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36
צרפת, ליאון (ק)	7:02	7:09	9:34	9:38	10:19	10:22	11:27	11:29	20:19	20:07	20:51	20:40	19:51	20:52
צרפת, פריז (ק)	7:07	7:16	9:38	9:43	10:27	10:30	11:36	11:37	20:33	20:20	21:08	20:55	20:04	21:08
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:50	5:49	8:22	8:21	8:51	8:50	9:54	9:53	18:02	17:59	18:25	18:22	17:42	18:30
קנדה, טורונטו (ק)	6:41	6:48	9:15	9:18	9:57	10:00	11:05	11:06	19:53	19:42	20:24	20:13	19:26	20:25
קנדה, מונטריאול (ק)	6:16	6:23	8:48	8:52	9:33	9:35	10:41	10:42	19:32	19:20	20:04	19:52	19:04	20:05
קפריסין, לרנקה (ק)	6:18	6:23	8:53	8:55	9:30	9:31	10:36	10:36	19:12	19:04	19:40	19:31	18:47	19:42
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	7:03	7:14	9:29	9:36	10:27	10:32	11:38	11:40	20:48	20:33	21:29	21:13	20:18	21:29
רוסיה, מוסקבה (ק)	6:34	6:46	8:59	9:07	10:00	10:04	11:11	11:13	20:24	20:08	21:05	20:49	19:53	21:05
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:40	6:48	9:12	9:16	9:58	10:01	11:07	11:08	20:01	19:49	20:35	20:23	19:33	20:36
שוויץ, ציריך (ק)	6:45	6:53	9:16	9:21	10:03	10:06	11:12	11:13	20:06	19:54	20:40	20:27	19:38	20:41
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:41	8:40	9:10	9:10	10:14	10:13	18:30	18:25	18:53	18:48	18:08	18:57

עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב ראש השנה, לפני כניסת החג, יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר, לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אֲנִי מְזַכֶּה לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת וְלִסְמוֹךְ עַל־עֵרוּב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב:

בְּדֵין יְהֵי שָׁרָא לָנָא לַאֲפוּיֵי וּלְבַשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׁרָגָא וּלְתַקָּנָא וּלְמֶעְבַּד כָּל־צָרְכָּנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבַּתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת:

[=בָּזֶה יִהְיֶה מֻתָּר לָנוּ לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל וּלְהַטְמִין (אֹכֶל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵּנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לערב ליל א׳ וב׳ דראש השנה ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה .... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי׳, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל .... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בערב ראש השנה נותנים עבור שלושה ימים, עבור שני ימי ראש השנה ועבור שבת קודש) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי ההבדלה במוצאי שבת קודש.

ערב ליל א׳ של ראש השנה

יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של ראש השנה.

כן יש להדליק, לקראת סוף היום הראשון של ראש השנה, נר נשמה נוסף (מהנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַזִּכָּרוֹן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

ליל ב׳ של ראש השנה

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני ראש השנה. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' תביט בו או שתלבש בגד חדש, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש, ואת הפרי הנ"ל תאכל תיכף לאחר הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַזִּכָּרוֹן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק, ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com ∗ www.lahak.org ∗ www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00389
01/09/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377